

DOCUMENTACIÓ LEGAL

corresponent a l'exercici 2016

Comptes anuals i Informe de Gestió del Grup CriteríaCaixa, que el Consell d'Administració, en la sessió del 24 de febrer de 2017, després de la seva formulació acorda elevar al seu Accionista únic, la Fundació Bancària "la Caixa".

Traducció dels comptes anuals emesos originalment en castellà. Aquesta versió en català és una traducció de l'original en castellà únicament amb finalitats informatives. En el cas de discrepància, preval la versió en castellà.

INFORME D'AUDITORIA INDEPENDENT DE COMPTES ANUALS CONSOLIDATS

A l'accionista únic de Criteria Caixa, S.A.U.:

Informe sobre els comptes anuals consolidats

Hem auditat els comptes anuals consolidats adjunts de Criteria Caixa, S.A.U. (d'ara endavant, la Societat dominant) i societats dependents (d'ara endavant, el Grup), que comprenen el balanç consolidat a 31 de desembre de 2016, el compte de pèrdues i guanys consolidat, l'estat d'ingressos i despeses reconeguts consolidat, l'estat total de canvis en el patrimoni net consolidat, l'estat de fluxos d'efectiu consolidat i la memòria consolidada corresponents a l'exercici acabat a l'esmentada data.

Responsabilitat dels administradors en relació amb els comptes anuals consolidats

Els administradors de la Societat dominant són responsables de formular els comptes anuals consolidats adjunts, de manera que expressin la imatge fidel del patrimoni consolidat, de la situació financera consolidada i dels resultats consolidats de Criteria Caixa, S.A.U. i societats dependents, de conformitat amb les Normes Internacionals d'Informació Financera, adoptades per la Unió Europea, i demés disposicions del marc normatiu d'informació financera aplicable al Grup a Espanya, que s'identifica a la Nota 1 de la memòria consolidada adjunta, i del control intern que considerin necessari per permetre la preparació dels comptes anuals consolidats lliures d'incorrecció material, a causa de frau o error.

Responsabilitat de l'auditor

La nostra responsabilitat és expressar una opinió sobre els comptes anuals consolidats adjunts basada en la nostra auditoria. Hem dut a terme la nostra auditoria de conformitat amb la normativa reguladora de l'auditoria de comptes vigent a Espanya. Aquesta normativa exigeix que complim els requeriments d'ètica, com també que planifiquem i executem l'auditoria per tal d'obtenir una seguretat raonable que els comptes anuals consolidats estiguin lliures d'incorreccions materials.

Una auditoria requereix l'aplicació de procediments per obtenir evidència d'auditoria sobre els imports i la informació revelada en els comptes anuals consolidats. Els procediments seleccionats depenen del judici de l'auditor, inclosa la valoració dels riscos d'incorrecció material en els comptes anuals consolidats, deguda a frau o error. A l'efectuar aquestes valoracions del risc, l'auditor té en compte el control intern rellevant per a la formulació per part dels administradors de la Societat dominant dels comptes anuals consolidats, amb la finalitat de dissenyar els procediments d'auditoria que siguin adequats en funció de les circumstàncies, i no amb la finalitat d'expressar una opinió sobre l'eficàcia del control intern de l'entitat. Una auditoria també inclou l'avaluació de l'adequació de les polítiques comptables aplicades i de la raonabilitat de les estimacions comptables realitzades per la direcció, així com l'avaluació de la presentació dels comptes anuals consolidats presos en el seu conjunt.

Considerem que l'evidència d'auditoria que hem obtingut proporciona una base suficient i adequada per a la nostra opinió d'auditoria.

Opinió

Segons la nostra opinió, els comptes anuals consolidats adjunts expressen, en tots els aspectes significatius, la imatge fidel del patrimoni consolidat i de la situació financera consolidada de Critería Caixa, S.A.U. i societats dependents a 31 de desembre de 2016, així com dels seus resultats consolidats i fluxos d'efectiu consolidats corresponents a l'exercici anual acabat a l'esmentada data, de conformitat amb les Normes Internacionals d'Informació Financera, adoptades per la Unió Europea, i la resta de disposicions del marc normatiu d'informació financera que resulten d'aplicació a Espanya.

Informe sobre altres requeriments legals i reglamentaris

L'informe de gestió consolidat adjunt de l'exercici 2016 conté les explicacions que els administradors de la Societat dominant consideren oportunes sobre la situació de Critería Caixa, S.A.U. i societats dependents, l'evolució dels seus negocis i sobre altres assumptes i no forma part integrant dels comptes anuals consolidats. Hem verificat que la informació comptable que conté l'esmentat informe de gestió concorda amb la dels comptes anuals consolidats de l'exercici 2016. La nostra feina com a auditors es limita a la verificació de l'informe de gestió consolidat amb l'abast esmentat en aquest mateix paràgraf i no inclou la revisió d'informació diferent de l'obtinguda a partir dels registres comptables de Critería Caixa, S.A.U. i societats dependents.

DELOITTE, S.L.
Inscrita en el R.O.A.C. Nº S0692

Francisco Ignacio Ambrós

24 de febrer de 2017

ÍNDEX

- **Comptes anuals del Grup CriteríaCaixa de l'exercici 2016**
- **Informe de gestió del Grup CriteríaCaixa de l'exercici 2016**

COMPTES ANUALS DEL GRUP CriteríaCaixa DE L'EXERCICI 2016

- Balanços a 31 de desembre de 2016 i 2015, abans de l'aplicació del resultat
- Comptes de pèrdues i guanys corresponents als exercicis anuals finalitzats el 31 de desembre de 2016 i 2015
- Estats d'ingressos i despeses reconeguts corresponents als exercicis anuals finalitzats el 31 de desembre de 2016 i 2015
- Estats totals de canvis en el patrimoni net corresponents als exercicis anuals acabats el 31 de desembre de 2016 i 2015
- Estats de fluxos d'efectiu corresponents als exercicis anuals finalitzats el 31 de desembre de 2016 i 2015
- Memòria corresponent a l'exercici anual finalitzat el 31 de desembre de 2016

Comptes anuals del Grup Criteriacaixa

BALANÇOS CONSOLIDATS

A 31 de desembre de 2016 i 2015, en milers d'euros
CRITERIACAIXA I SOCIETATS QUE COMPONEN EL GRUP CRITERIACAIXA

Actiu

	31-12-2016	31-12-2015 (*)
Efectiu, saldos en efectiu en bancs centrals i altres dipòsits a la vista (Nota 9)	13.553.691	7.015.824
Actius financers mantinguts per negociar (Nota 10)	11.664.072	13.312.220
Derivats	9.575.832	9.806.191
Instruments de patrimoni	294.923	250.543
Valors representatius de deute	1.793.317	3.255.486
<i>Promemòria: prestats o lliurats com a garantia amb dret de venda o pignoració</i>	<i>1.796.932</i>	<i>751.331</i>
Actius financers designats a valor raonable amb canvis en resultats (Nota 11)	3.139.646	1.785.804
Instruments de patrimoni	1.806.976	816.728
Valors representatius de deute	1.332.670	969.076
Actius financers disponibles per a la venda (Nota 12)	65.430.253	63.431.792
Instruments de patrimoni	3.666.213	4.191.841
Valors representatius de deute	61.764.040	59.239.951
<i>Promemòria: prestats o lliurats com a garantia amb dret de venda o pignoració</i>	<i>9.377.156</i>	<i>3.319.455</i>
Préstecs i partides a cobrar (Nota 13)	206.557.885	208.535.969
Valors representatius de deute	561.139	927.655
Préstecs i bestretes	205.996.746	207.608.314
Entitats de crèdit	6.814.823	6.659.681
Clientela	199.181.923	200.948.633
<i>Promemòria: prestats o lliurats com a garantia amb dret de venda o pignoració</i>	<i>80.981.698</i>	<i>64.393.412</i>
Inversions mantingudes fins al venciment (Nota 14)	8.305.902	3.820.114
<i>Promemòria: prestats o lliurats com a garantia amb dret de venda o pignoració</i>	<i>2.875.627</i>	<i>520.793</i>
Derivats – Comptabilitat de cobertura (Nota 15)	3.059.635	3.900.123
Canvis del valor raonable dels elements coberts d'una cartera amb cobertura de risc de tipus d'interès (Nota 15)	134.586	3.279
Inversions en negocis conjunts i associades (Nota 16)	15.273.708	16.765.903
Negocis conjunts	1.193.962	6.657.312
Entitats associades	14.079.746	10.108.591
Actius emparats per contractes d'assegurances i reassegurances (Nota 17)	344.144	391.225
Actius tangibles (Nota 18)	7.837.698	7.805.909
Immobilitzat material	3.159.512	3.208.875
<i>D'ús propi</i>	<i>3.159.512</i>	<i>3.208.875</i>
Inversions immobiliàries	4.678.186	4.597.034
Actius intangibles (Nota 19)	4.751.765	4.869.530
Fons de comerç	3.053.364	3.052.114
Altres actius intangibles	1.698.401	1.817.416
Actius per impostos	11.700.239	12.204.174
Actius per impostos corrents	882.955	1.049.352
Actius per impostos diferits (Nota 25)	10.817.284	11.154.822
Altres actius (Nota 20)	2.451.831	3.053.652
Existències	1.669.227	1.835.065
Resta d'altres actius	782.604	1.218.587
Actius no corrents i grups alienables d'elements que s'han classificat com a mantinguts per a la venda (Nota 21)	7.308.937	9.034.909
Total Actiu	361.513.992	355.930.427
Promemòria		
Garanties concedides (Nota 26)	3.515.892	3.345.825
Compromisos contingents concedits (Nota 26)	74.862.124	64.600.915

(*) Es presenta exclusivament a efectes comparatius.

Les Notes 1 a 41 i els Annexos 1 a 6 adjunts formen part integrant del Balanç consolidat a 31 de desembre de 2016.

BALANÇOS CONSOLIDATS

A 31 de desembre de 2016 i 2015, en milers d'euros
CRITERIACAIXA I SOCIETATS QUE COMPONEN EL GRUP CRITERIACAIXA

Passiu

	31-12-2016	31-12-2015 (*)
Passius financers mantinguts per negociar (Nota 10)	10.292.514	12.204.195
Derivats	9.394.775	9.502.512
Posicions curtes de valors	897.739	2.701.683
Passius financers designats a valor raonable amb canvis en resultats (Nota 11)	3.763.976	2.359.517
Dipòsits	3.763.976	2.359.517
Clientela	3.763.976	2.359.517
Passius financers a cost amortitzat (Nota 22)	260.145.223	260.597.831
Dipòsits	225.532.277	221.323.547
Bancs centrals	30.029.382	23.753.214
Entitats de crèdit	10.124.654	13.638.162
Clientela	185.378.241	183.932.171
Valors representatius de deute emesos	31.600.709	36.204.141
Altres passius financers	3.012.237	3.070.143
<i>Promemòria: passius subordinats</i>	5.624.919	5.851.173
Derivats – Comptabilitat de cobertures (Nota 15)	653.415	771.299
Canvis del valor raonable dels elements coberts d'una cartera amb cobertura del risc de tipus d'interès (Nota 15)	1.984.854	2.213.205
Passius emparats per contractes d'assegurances (Nota 17)	45.803.579	40.290.523
Provisions (Nota 23)	4.949.683	4.798.475
Pensions i altres obligacions de prestacions definides postocupació	2.031.164	1.962.999
Altres retribucions als empleats a llarg termini	972.767	900.311
Qüestions processals i litigis per impostos pendents	633.360	519.206
Compromisos i garanties concedits	228.553	381.477
Resta de provisions	1.083.839	1.034.482
Passius per impostos	1.246.592	1.654.125
Passius per impostos corrents	5.067	6.960
Passius per impostos diferits (Nota 25)	1.241.525	1.647.165
Capital reemborsable a la vista	0	0
Altres passius (Nota 20)	1.861.120	1.575.477
Passius inclosos en grups alienables d'elements que s'han classificat com a mantinguts per a la venda	86.039	79.059
Total Passiu	330.786.995	326.543.706

(*) Es presenta exclusivament a efectes comparatius.

Les Notes 1 a 41 i els Annexos 1 a 6 adjunts formen part integrant del Balanç de Situació consolidat a 31 de desembre de 2016.

BALANÇOS CONSOLIDATS

A 31 de desembre de 2016 i 2015, en milers d'euros
CRITERIACAIXA I SOCIETATS QUE COMPONEN EL GRUP CRITERIACAIXA

Patrimoni net

	31-12-2016	31-12-2015 (*)
FONS PROPIS (Nota 24)	17.001.263	17.217.468
Capital	1.834.166	1.834.166
Capital desemborsat	1.834.166	1.834.166
Prima d'emissió	2.344.519	2.344.519
Guanys acumulats	6.866.257	7.647.056
Altres reserves	4.951.565	4.532.268
Resultat de l'exercici atribuït als propietaris de la dominant	1.004.756	1.179.459
Menys: Dividends a compte	0	(320.000)
UN ALTRE RESULTAT GLOBAL ACUMULAT (Nota 24)	291.605	710.567
Elements que no es reclassificaran en resultats	0	0
Elements que es poden reclassificar en resultats	291.605	710.567
Conversió en divises	345.289	213.896
Derivats de cobertura. Cobertures de fluxos d'efectiu (porció efectiva)	4.746	30.542
Actius financers disponibles per a la venda	(19.216)	582.099
Instruments de deute	166.246	432.380
Instruments de patrimoni	(185.462)	149.719
Participació en altres ingressos i despeses reconeguts d'inversions en negocis conjunts i associades	(39.214)	(115.970)
INTERESSOS MINORITARIS (participacions no dominants) (Nota 24)	13.434.129	11.458.686
Altres resultat global acumulat	55.887	625.264
Altres elements	13.378.242	10.833.422
Total Patrimoni net	30.726.997	29.386.721
Total Passiu i Patrimoni net	361.513.992	355.930.427

(*) Es presenta exclusivament a efectes comparatius.

Les Notes 1 a 41 i els Annexos 1 a 6 adjunts formen part integrant del Balanç consolidat a 31 de desembre de 2016.

COMPTES DE PÈRDUES I GUANYS CONSOLIDATS

Exercicis anuals acabats el 31 de desembre de 2016 i 2015, en milers d'euros

CRITERIACAIXA I SOCIETATS QUE COMPONEN EL GRUP CRITERIACAIXA

	31-12-2016	31-12-2015 (*)
Ingressos per interessos (Nota 28)	6.712.259	8.325.581
Despeses per interessos (Nota 29)	(2.841.751)	(4.284.109)
MARGE D'INTERESSOS	3.870.508	4.041.472
Ingressos per dividendes (Nota 30)	223.899	225.990
Resultats d'entitats valorades pel mètode de la participació (Nota 16)	1.308.536	1.326.421
Ingressos per comissions (Nota 31)	2.260.092	2.256.799
Despeses per comissions (Nota 31)	(171.598)	(143.311)
Guanyos o pèrdues en donar de baixa en comptes actius i passius financers no valorats a valor raonable amb canvis en resultats (net) (Nota 32)	789.795	771.889
Guanyos o pèrdues per actius i passius financers mantinguts per negociar (net) (Nota 32)	17.334	40.184
Guanyos o pèrdues resultants de la comptabilitat de cobertures (net) (Nota 32)	(46.358)	227.223
Diferències de canvi (net)	28.716	37.905
Altres ingressos d'explotació (Nota 33)	854.701	747.882
Altres despeses d'explotació (Nota 33)	(1.118.459)	(903.528)
Ingressos d'actius emparats per contractes d'assegurances o reassurances (Nota 33)	803.630	735.197
Despeses de passius emparats per contractes d'assegurances o reassurances (Nota 33)	(493.129)	(520.701)
MARGE BRUT	8.327.667	8.843.422
Despeses d'administració	(3.842.587)	(4.328.778)
Despeses de personal (Nota 34)	(2.821.987)	(3.253.115)
Altres despeses d'administració (Nota 35)	(1.020.600)	(1.075.663)
Amortització (Notes 18 i 19)	(465.528)	(458.095)
Provisions o reversió de provisions (Nota 23)	(519.348)	(422.321)
Deteriorament del valor o reversió del deteriorament d'actius financers no valorats a valor raonable amb canvis en resultats (Nota 36)	(586.292)	(2.095.399)
Actius financers disponibles per a la venda	(235.869)	(267.961)
Préstecs i partides a cobrar	(469.368)	(1.655.920)
Inversions mantingudes fins al venciment	118.945	(171.518)
RESULTAT DE L'ACTIVITAT D'EXPLOTACIÓ	2.913.912	1.538.829
Deteriorament del valor o reversió del deteriorament del valor d'inversions en negocis conjunts o associades (Nota 16)	(3.986)	132.722
Deteriorament del valor o reversió del deteriorament del valor d'actius no financers (Nota 37)	(329.022)	(523.891)
Actius tangibles	(323.023)	(472.766)
Actius intangibles	(2.367)	(51.125)
Altres	(3.632)	0
Guanyos o pèrdues en donar de baixa en comptes actius no financers i participacions (net) (Nota 38)	97.187	249.580
Fons de comerç negatiu reconegut en resultats (Nota 6)	66.925	602.183
Guanyos o pèrdues procedents d'actius no corrents i grups alienables d'elements classificats com a mantinguts per a la venda no admissibles com a activitats interrompudes (net) (Nota 39)	(866.458)	(563.548)
GUANYS O PÈRDUES ABANS D'IMPOSTOS PROCEDENTS DE LES ACTIVITATS CONTINUADES	1.878.558	1.435.875
Despeses o ingressos per impostos sobre els guanyos de les activitats continuades (Nota 25)	(319.427)	202.135
GUANYS O PÈRDUES DESPRÉS D'IMPOSTOS PROCEDENTS DE LES ACTIVITATS CONTINUADES	1.559.131	1.638.010
Guanyos o pèrdues després d'impostos procedents d'activitats interrompudes	(944)	(2.360)
RESULTAT DEL PERÍODE	1.558.187	1.635.650
Atribuïble a interessos minoritaris (participacions no dominants) (Nota 24)	553.431	456.191
Atribuïble als propietaris de la dominant	1.004.756	1.179.459

(*) Es presenta exclusivament a efectes comparatius (vegeu Nota 1 «Comparació de la informació»).

Les Notes 1 a 41 i els Annexos 1 a 6 adjunts formen part integrant del Compte de Pèrdues i Guanys consolidat de l'exercici anual acabat el 31 de desembre de 2016.

ESTATS D'INGRESSOS I DESPESES RECONEGUTS CONSOLIDATS (PART A)

Exercicis anuals acabats el 31 de desembre de 2016 i 2015, en milers d'euros

CRITERIACAIXA I SOCIETATS QUE COMPONEN EL GRUP CRITERIACAIXA

	2016	2015 (*)
RESULTAT DEL PERÍODE	1.558.187	1.635.650
ALTRE RESULTAT GLOBAL	(988.339)	(359.427)
Partides que no es reclassificaran en resultats	0	0
Elements que es poden reclassificar en resultats	(988.339)	(359.427)
Conversió de divises	(28.948)	199.765
<i>Guany/(pèrdues) per canvi de divises comptabilitzats en el patrimoni net</i>	<i>(29.095)</i>	<i>188.398</i>
<i>Transferit a resultats</i>	<i>147</i>	<i>11.367</i>
<i>Altres reclassificacions</i>		
Cobertures de fluxos d'efectiu (porció efectiva)	(67.583)	178.109
<i>Guany/(pèrdues) de valor comptabilitzats en el patrimoni net</i>	<i>(47.239)</i>	<i>220.121</i>
<i>Transferit a resultats</i>	<i>(20.344)</i>	<i>(42.012)</i>
<i>Transferit a l'import en llibres inicial dels elements coberts</i>		
<i>Altres reclassificacions</i>		
Actius financers disponibles per a la venda	(979.324)	(673.602)
<i>Guany/(pèrdues) de valor comptabilitzats en el patrimoni net</i>	<i>(578.099)</i>	<i>(286.996)</i>
<i>Transferit a resultats</i>	<i>(401.225)</i>	<i>(386.606)</i>
<i>Altres reclassificacions</i>		
Actius no corrents en venda i grups alienables d'elements mantinguts per a la venda	0	0
<i>Guany/(pèrdues) de valor comptabilitzats en el patrimoni net</i>		
<i>Transferit a resultats</i>		
<i>Altres reclassificacions</i>		
Entitats valorades pel mètode de la participació	59.109	5.620
<i>Guany/(Pèrdues) per valoració</i>	<i>59.109</i>	<i>5.620</i>
<i>Imports transferits al compte de pèrdues i guanys</i>		
<i>Altres reclassificacions</i>		
Participació en altres ingressos i despeses reconeguts de les inversions en negocis conjunts i		
Impost sobre els guanys relatiu als elements que es poden reclassificar en resultats	28.407	(69.319)
RESULTAT GLOBAL TOTAL DEL PERÍODE	569.848	1.276.223
Atribuïble a interessos minoritaris (participacions no dominants)	(15.946)	342.975
Atribuïble als propietaris de la dominant	585.794	933.248

(*) Es presenta exclusivament a efectes comparatius.

Les Notes 1 a 41 i els Annexos 1 a 6 adjunts formen part integrant de l'Estat d'Ingressos i Despeses Reconeguts consolidat de l'exercici anual acabat el 31 de desembre de 2016.

ESTATS TOTALS DE CANVIS EN EL PATRIMONI NET CONSOLIDATS (PART B)

Exercicis anuals acabats el 31 de desembre de 2016 i 2015, en milers d'euros

CRITERIACAIXA I SOCIETATS QUE COMPONEN EL GRUP CRITERIACAIXA

PERÍODE ACTUAL	Patrimoni net atribuït a l'entitat dominant					Interessos minoritaris					Total
	Fons propis					Menys: Dividends a compte	Altres resultat global acumulat	Altres resultat global acumulat	Altres elements		
	Capital	Prima d'emissió	Guany acumulats	Altres reserves	Resultat atribuïble als propietaris de la dominant						
Saldo d'obertura (abans de reexpressió)	1.834.166	2.344.519	7.647.056	4.532.268	1.179.459	(320.000)	710.567	625.264	10.833.422	29.386.721	
Efectes de la correcció d'errors										0	
Efectes dels canvis en les polítiques comptables										0	
Saldo d'obertura a 31-12-2015	1.834.166	2.344.519	7.647.056	4.532.268	1.179.459	(320.000)	710.567	625.264	10.833.422	29.386.721	
Resultat global total del període					1.004.756		(418.962)	(569.377)	553.431	569.848	
Altres variacions del patrimoni net	0	0	(780.799)	419.297	(1.179.459)	320.000	0	0	1.991.389	770.428	
Emissió d'accions ordinàries										0	
Dividends (o remuneracions als socis)				(375.000)					(220.760)	(595.760)	
Compra d'accions pròpies (Nota 24)										0	
Venda o cancel·lació d'accions pròpies (Nota 24)										0	
Transferències entre components del patrimoni net			(1.282.121)	472.556	(1.179.459)	320.000			1.669.024	0	
Altres augments/disminucions del patrimoni net			876.322	(53.259)					543.125	1.366.188	
Saldo de tancament a 31/12/2016	1.834.166	2.344.519	6.866.257	4.951.565	1.004.756	0	291.605 0	55.887	13.378.242	30.726.997	

Les Notes 1 a 41 i els Annexos 1 a 6 adjunts formen part integrant de l'Estat Total de Canvis en el Patrimoni Net consolidat de l'exercici anual acabat el 31 de desembre de 2016.

ESTATS TOTALS DE CANVIS EN EL PATRIMONI NET CONSOLIDATS (PART B)

Exercicis anuals acabats el 31 de desembre de 2016 i 2015, en milers d'euros

CRITERIACAIXA I SOCIETATS QUE COMPONEN EL GRUP CRITERIACAIXA

PERÍODE ACTUAL	Patrimoni net atribuït a l'entitat dominant						Interessos minoritaris			Total
	Fons propis						Altre resultat global acumulat	Altre resultat global acumulat	Altres elements	
	Capital	Prima d'emissió	Guanys acumulats	Altres reserves	Resultat atribuïble als propietaris de la dominant	Menys: Dividends a compte				
Saldo d'obertura (abans de reexpressió)	1.834.166	2.641.125	6.930.459	4.515.773	622.334	(75.000)	956.778	738.480	10.126.443	28.290.558
Efectes de la correcció d'errors										0
Efectes dels canvis en les polítiques comptables										0
Saldo d'obertura a 31-12-2014	1.834.166	2.641.125	6.930.459	4.515.773	622.334	(75.000)	956.778	738.480	10.126.443	28.290.558
Resultat global total del període					1.179.459		(246.211)	(113.216)	456.191	1.276.223
Altres variacions del patrimoni net	0	(296.606)	716.597	16.495	(622.334)	(245.000)	0	0	250.788	(180.060)
Emissió d'accions ordinàries										0
Dividends (o remuneracions als socis)			(75.000)			(320.000)			(218.362)	(613.362)
Compra d'accions pròpies										0
Venda o cancel·lació d'accions pròpies										0
Transferències entre components del patrimoni net		(296.606)	733.988	130.977	(622.334)	75.000			(21.025)	0
Altres augments/disminucions del patrimoni net			57.609	(114.482)					490.175	433.302
Saldo de tancament a 31/12/2015	1.834.166	2.344.519	7.647.056	4.532.268	1.179.459	(320.000)	710.567	625.264	10.833.422	29.386.721

Les Notes 1 a 41 i els Annexos 1 a 6 adjunts formen part integrant de l'Estat Total de Canvis en el Patrimoni Net consolidat de l'exercici anual acabat el 31 de desembre de 2016.

ESTATS DE FLUXOS D'EFECTIU CONSOLIDATS

Exercicis anuals acabats el 31 de desembre de 2016 i 2015 (Notes 1 a 41), en milers d'euros

CRITERIACAIXA I SOCIETATS QUE COMPONEN EL GRUP CRITERIACAIXA

	2016	2015 (*)
A) FLUXOS D'EFECTIU DE LES ACTIVITATS D'EXPLOTACIÓ	11.506.135	(318.574)
Resultat del període	1.558.187	1.635.650
Ajustos per obtenir els fluxos d'efectiu de les activitats d'explotació	5.970.927	5.075.373
Amortització	465.528	458.095
Altres ajustos	5.505.399	4.617.278
Augment/(Disminució) net dels actius d'explotació	1.593.371	6.754.591
Actius financers mantinguts per negociar	1.867.991	(1.271.690)
Actius financers designats a valor raonable amb canvis en resultats	(1.573.686)	(628.917)
Actius financers disponibles per a la venda	(2.851.714)	8.007.914
Préstecs i partides a cobrar	1.180.408	776.599
Altres actius d'explotació	2.970.372	(129.315)
Augment/(Disminució) net dels passius d'explotació	2.290.844	(13.506.681)
Passius financers mantinguts per negociar	(1.911.681)	220.929
Passius financers designats a valor raonable amb canvis en resultats	1.688.575	633.010
Passius financers a cost amortitzat	5.500.000	(8.838.379)
Altres passius d'explotació	(2.986.050)	(5.522.241)
Cobraments/(Pagaments) per impost sobre els guanys	92.806	(277.507)
B) FLUXOS D'EFECTIU DE LES ACTIVITATS D'INVERSIÓ	(1.631.588)	4.506.991
Pagaments:	(5.015.899)	(2.908.567)
Actius tangibles	(480.762)	(462.713)
Actius intangibles	(218.850)	(171.734)
Inversions en negocis conjunts i associades	(148.051)	(1.294.679)
Entitats dependents i altres unitats de negoci	(1.250)	(816.929)
Actius no corrents i passius que s'han classificat com a mantinguts per a la venda	(35.198)	(162.512)
Altres pagaments relacionats amb activitats d'inversió	(4.131.788)	0
Cobraments:	3.384.311	7.415.558
Actius tangibles	245.418	349.701
Actius intangibles	70.476	600
Inversions en negocis conjunts i associades	1.867.347	1.319.904
Actius no corrents i passius que s'han classificat com a mantinguts per a la venda	1.201.070	1.455
Inversions mantingudes fins al venciment	0	5.616.376
Altres cobraments relacionats amb activitats d'inversió	0	127.522
C) FLUXOS D'EFECTIU DE LES ACTIVITATS DE FINANÇAMENT	(3.337.997)	(2.119.363)
Pagaments:	(7.662.958)	(7.143.141)
Dividends	(730.760)	(260.000)
Passius subordinats		(3.048.600)
Altres pagaments relacionats amb activitats de finançament	(6.932.198)	(3.834.541)
Cobraments:	4.324.961	5.023.778
Alienació d'instruments de patrimoni propi	1.306.416	0
Altres cobraments relacionats amb activitats de finançament	3.018.545	5.023.778
D) EFECTE DE LES VARIACIONS DELS TIPUS DE CANVI	1.317	2.276
E) AUGMENT/(DISMINUCIÓ) NET DE L'EFECTIU I EQUIVALENTS (A+B+C+D)	6.537.867	2.071.330
F) EFECTIU I EQUIVALENTS A L'INICI DEL PERÍODE	7.015.824	4.944.493
G) EFECTIU I EQUIVALENTS AL FINAL DEL PERÍODE (E+F)	13.553.691	7.015.823
COMPONENTS DE L'EFECTIU I EQUIVALENTS AL FINAL DEL PERÍODE		
Efectiu	1.587.434	1.798.732
Saldos equivalents a l'efectiu en bancs centrals	10.909.339	3.975.426
Altres actius financers	1.056.918	1.241.665
TOTAL EFECTIU I EQUIVALENTS AL FINAL DEL PERÍODE	13.553.691	7.015.823

(*) Es presenta exclusivament a efectes comparatius.

Nota 1: L'import dels interessos rebuts i pagats a 31 de desembre de 2016 ha estat de 6.561 i 3.268 milions d'euros, respectivament (8.631 i 4.671 milions d'euros a 31 de desembre de 2015, respectivament).

Nota 2: L'import dels dividends percebuts a 31 de desembre de 2016 ha pujat a 1.150 milions d'euros (869 milions d'euros a 31 de desembre de 2015).

Les Notes 1 a 41 i els Annexos 1 a 6 adjunts formen part integrant de l'Estat de Fluxos d'Efectiu consolidat de l'exercici anual acabat el 31 de desembre de 2016.

Memòria del Grup Criteriacaixa de l'exercici 2016

ÍNDEX DE NOTES DE LA MEMÒRIA	PÀGINA
<u>1. Naturalesa de l'Entitat i altra informació</u>	12
<u>2. Principis, polítiques comptables i criteris de valoració aplicats</u>	26
2.1. Combinacions de negocis i principis de consolidació	26
2.2. Instruments financers	30
2.3. Cobertures comptables.....	41
2.4. Reclassificació d'actius financers	43
2.5. Actius que garanteixen operacions de finançament (<i>Asset Encumbrance</i>).....	44
2.6. Compensació d'actius i passius financers	46
2.7. Baixa d'instruments financers.....	47
2.8. Garanties financeres	48
2.9. Deteriorament del valor dels actius financers	49
2.10. Operacions de refinançament o reestructuració.....	54
2.11. Operacions en moneda estrangera	56
2.12. Reconeixement d'ingressos i despeses.....	57
2.13. Fons d'inversió, fons de pensions i altres patrimonis gestionats	58
2.14. Beneficis als empleats.....	58
2.15. Impost sobre beneficis.....	61
2.16. Actius tangibles	62
2.17. Actiu intangible	63
2.18. Existències.....	64
2.19. Actius no corrents i grups alienables d'elements que s'han classificat com a mantinguts per a la venda i passius inclosos en grups alienables d'elements que s'han classificat com a mantinguts per a la venda	65
2.20. Arrendaments	66
2.21. Actius contingents	67
2.22. Provisions i passius contingents	68
2.23. Operacions d'assegurances.....	68
2.24. Estat de fluxos d'efectiu	70
2.25. Estats de canvis en el patrimoni net. Part A) Estats d'ingressos i despeses reconeguts	70
2.26. Estats de canvis en el patrimoni net. Part B) Estats totals de canvis en el patrimoni net	71
<u>3. Gestió del risc</u>	72
3.1. Entorn i factors de risc	72
3.2. Govern, gestió i control de riscos	78
3.3. Risc de crèdit.....	98
3.4. Risc de mercat.....	138
3.5. Risc estructural de tipus.....	145
3.6. Risc de liquiditat.....	148
3.7. Risc operacional	158
3.8. Risc de compliment.....	166
3.9. Risc reputacional.....	167
3.10. Risc actuarial i del negoci assegurador	168
3.11. Risc legal i regulatori	171
3.12. Situació de recursos propis.....	173
<u>4. Gestió de la solvència</u>	175
<u>5. Distribució de resultats</u>	180
<u>6. Combinacions de negocis, adquisició i venda de participacions en el capital d'entitats dependents</u>	181
<u>7. Informació per segments de negoci</u>	183

8. Retribucions del «personal clau de la direcció»	188
9. Efectiu, saldos en efectiu en bancs centrals i altres dipòsits a la vista	190
10. Actius i passius financers mantinguts per negociar	191
11. Actius i passius financers designats a valor raonable amb canvis en resultats	194
12. Actius financers disponibles per a la venda	195
13. Préstecs i partides a cobrar	200
13.1. Valors representatius de deute	201
13.2. Préstecs i bestretes	202
13.3. Fons de deteriorament	206
14. Inversions mantingudes fins al venciment	208
15. Derivats – comptabilitat de cobertures (actiu i passiu)	209
16. Inversions en negocis conjunts i associades	212
17. Actius i passius emparats per contractes d'assegurances i reassegurances	221
18. Actius tangibles	223
19. Actiu intangible	226
20. Altres actius i passius	230
21. Actius no corrents i grups alienables d'elements que s'han classificat com a mantinguts per a la venda	233
22. Passius financers a cost amortitzat	236
22.1. Dipòsits d'entitats de crèdit	237
22.2. Dipòsits de la clientela	237
22.3. Valors representatius de deute emesos	237
22.4. Altres passius financers	247
22.5. Passius subordinats.....	247
23. Provisions	249
23.1. Pensions i altres obligacions definides postocupació	250
23.2. Provisions per a altres retribucions als empleats a llarg termini i beneficis per terminació	254
23.3. Provisions per a qüestions processals i litigis per impostos pendents	256
23.4. Provisió per compromisos i garanties concedits	257
23.5. Resta de provisions	257
24. Patrimoni net	259
24.1. Fons propis.....	259
24.2. Altre resultat global acumulat	260
24.3. Interessos minoritaris	261
25. Situació fiscal	264
26. Garanties i compromisos contingents concedits	268
27. Altra informació significativa	270
27.1. Operacions a compte de tercers.....	270
27.2. Actius financers transferits	270
27.3. Dipòsits de valors i serveis d'inversió	278
27.4. Actius financers donats de baixa del balanç a causa del seu deteriorament	278
27.5. Distribució geogràfica del volum d'activitat	279
28. Ingressos per interessos	281
29. Despeses per interessos	282
30. Ingressos per dividendes	283
31. Comissions	284

32. Guanys o pèrdues per actius i passius financers	285
33. Altres ingressos i despeses d'explotació i ingressos i despeses d'actius i passius emparats per contractes d'assegurances o reassegurances	286
34. Despeses de personal	287
35. Altres despeses d'administració	289
36. Deteriorament del valor o reversió del deteriorament d'actius financers no valorats a valor raonable amb canvi en resultats	292
37. Deteriorament del valor o reversió del deteriorament del valor d'actius no financers	293
38. Guanys o pèrdues en donar de baixa en comptes actius no financers i participacions (net)	294
39. Guanys o pèrdues procedents d'actius no corrents i grups alienables d'elements classificats com a mantinguts per a la venda no admissibles com a operacions interrompudes	295
40. Operacions amb parts vinculades	296
41. Altres requeriments d'informació	301
41.1. Medi ambient	301
41.2. Serveis d'atenció al client	303
Annex 1 – Participacions de Criteriacaixa en societats dependents del Grup Criteriacaixa	306
Annex 2 – Participacions de Criteriacaixa en negocis conjunts del Grup Criteriacaixa	314
Annex 3 – Participacions en societats associades de Criteriacaixa (societats multigrup)	315
Annex 4 - Deduccions de l'Impost sobre Societats per reinversió de beneficis	323
Annex 5 – Notificacions sobre adquisició i venda de participacions en el capital en l'exercici 2016	324
Annex 6 – Estats financers consolidats reexpressats	326

**Memòria corresponent a
l'exercici anual acabat el 31 de desembre de 2016**

**CRITERIA CAIXA, SAU
I SOCIETATS QUE COMPONEN EL GRUP CRITERIACAIXA**

D'acord amb la normativa vigent sobre contingut dels comptes anuals consolidats, aquesta Memòria completa amplia i comenta el balanç, el compte de pèrdues i guanys, l'estat de canvis en el patrimoni net i l'estat de fluxos d'efectiu, i forma amb ells una unitat, amb l'objectiu de mostrar la imatge fidel del patrimoni i de la situació financera del Grup consolidat Criteriacaixa a 31 de desembre de 2016, com també dels resultats de les seves operacions, dels canvis en el patrimoni net i dels fluxos d'efectiu, que s'han produït en l'exercici anual acabat en aquesta data.

1. Naturalesa de l'Entitat i altra informació

Naturalesa de l'Entitat

Criteriacaixa, SAU (d'ara endavant, Criteriacaixa, Criteriacaixa o la Societat Dominant), amb NIF A63379135, i les seves societats filials integren el Grup Criteriacaixa (d'ara endavant, el Grup). Criteriacaixa, S.A.U. està domiciliada a l'avinguda Diagonal, 621, de Barcelona.

Criteriacaixa, SAU, anteriorment denominada Criteriacaixa Holding, SAU (i anteriorment, Servihabitat XXI, SAU) va ser constituïda el 16 de desembre de 2003. Amb data 25 de juliol de 2007 es van elevar a públic els acords presos en el Consell d'Administració de 16 de juliol de 2007, pels quals es va modificar la denominació social de Gestora de Microfinances, SAU per la de Servihabitat XXI, SAU. Amb data 18 de desembre de 2013, en virtut de la fusió entre Servihabitat XXI SAU (societat absorbent) i Criteriacaixa Holding, SAU (societat absorbida) la Societat va adoptar la denominació social de Criteriacaixa Holding, SAU. Finalment, en data 7 d'octubre de 2015, es va elevar a públic davant notari l'acord adoptat pel Patronat de la Fundació Bancària Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, "la Caixa", pel qual es va modificar la denominació social de Criteriacaixa Holding, SAU per la de Criteriacaixa, SAU.

Fundació Bancària Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona (d'ara endavant, Fundació Bancària "la Caixa" o "la Caixa") és l'Accionista Únic de la Societat Dominant.

Criteriacaixa, de conformitat amb l'article 2 dels seus Estatuts socials, té com a objecte social la realització de les activitats següents:

- adquisició, venda i administració de valors mobiliaris i participacions en altres societats, tant si els seus títols cotitzen a Borsa com si no;
- administració i gerència de societats, així com la gestió i administració de valors representatius de fons propis d'entitats tant residents en el territori espanyol com no residents;
- assessorament econòmic, fiscal, tècnic, borsari i de qualsevol altre tipus;
- així com activitats consultores, assessores i promotores d'iniciatives industrials, comercials, urbanístiques, agrícoles i de qualsevol altre tipus;

- construcció, rehabilitació, manteniment i assistència tècnica, adquisició, administració, gestió, promoció, venda i explotació en arrendament, llevat de l'arrendament financer de tota classe de béns immobles, propis o de tercers;
- comercialització de béns immobles, ja sigui per compte propi o d'altri, en els termes més amplis i a través de tots els mitjans de comercialització, incloent-hi el canal d'Internet a través de la gestió i l'explotació de pàgines web.

La Societat Dominant també podrà participar en altres societats i intervenir fins i tot en la seva constitució, associant-hi o interessant-s'hi de qualsevol manera.

En el marc de l'entrada en vigor de la Llei 26/2013, de 27 de desembre de caixes d'estalvis i fundacions bancàries, l'Assemblea General Ordinària de "la Caixa" va aprovar, en la reunió celebrada el 22 de maig de 2014, dur a terme la transformació de "la Caixa" en Fundació Bancària (d'ara endavant, la Fundació Bancària "la Caixa" o "la Caixa"), que es va fer efectiva el 16 de juny de 2014 mitjançant la inscripció en el Registre de Fundacions Bancàries del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports, amb el número 1658. En conseqüència, "la Caixa" va cessar en l'exercici indirecte de la seva activitat financera i va perdre la condició d'entitat de crèdit. L'Assemblea General també va aprovar la reorganització del Grup amb:

- La proposta de dissolució i liquidació de l'antiga Fundació "la Caixa" (i aportació a Fundació Bancària "la Caixa" del seu patrimoni social); i
- La proposta al Patronat de la nova Fundació Bancària de la segregació, a favor de la Societat, que es va fer efectiva a l'octubre de 2014, dels actius i passius no subjectes a l'Obra Social (bàsicament, de la participació de la Fundació Bancària "la Caixa" a CaixaBank, així com dels instruments de deute dels quals era emissora). D'aquesta manera, la Fundació Bancària "la Caixa" va passar a tenir la participació a CaixaBank de manera indirecta a través de CriteríaCaixa. D'acord amb les normes comptables de fusió, escissió i segregació de negoci entre entitats que pertanyen a un mateix grup, es va aplicar retroactivitat comptable des de l'1 de gener de 2014.

A 31 de desembre de 2016, Critería és l'accionista majoritari de CaixaBank, amb una participació econòmica del 45,32% (56,76% a 31 de desembre de 2015), i una participació en drets de vot del 44,68% (56,17% a 31 de desembre de 2015). Al setembre de 2015, el Banc Central Europeu (BCE) va considerar Critería com a societat financera mixta i matriu d'un Conglomerat Financer i, per tant, la va incloure en el perímetre de supervisió prudencial del BCE.

Bases de presentació

Els comptes anuals consolidats del Grup han estat formulats pels Administradors d'acord amb el marc normatiu d'informació financera aplicable al Grup, que és el que s'estableix en les Normes Internacionals d'Informació Financera (d'ara endavant, NIIF) adoptades per la Unió Europea mitjançant Reglaments Comunitaris, d'acord amb el Reglament 1606/2002 del Parlament Europeu i del Consell, de 19 de juliol de 2002 i posteriors modificacions. En la seva preparació s'han tingut en compte la Circular 4/2004 del Banc d'Espanya, de 22 de desembre (la Circular), relativa a les Normes d'Informació Financera Pública i Reservada i als Models d'Estats Financers de les Entitats de Crèdit, que constitueix l'adaptació de les NIIF adoptades per la Unió Europea al sector de les entitats de crèdit espanyoles, així com les posteriors modificacions.

Els comptes anuals s'han preparat a partir dels registres de comptabilitat mantinguts per CriteríaCaixa i per la resta d'entitats integrades en el Grup, i es presenten d'acord amb el marc normatiu d'informació financera que li és d'aplicació i en particular, els principis i criteris comptables que conté, de manera que mostren la imatge fidel del patrimoni, de la situació financera, dels resultats del Grup i dels fluxos d'efectiu existents durant el corresponent exercici. Els comptes anuals adjunts inclouen certs ajustos i reclassificacions que

tenen per objecte homogeneïtzar els principis i criteris seguits per les societats integrades amb els de Criteriacaixa.

Les xifres es presenten en milers d'euros, llevat que s'indiqui explícitament que es fa servir una altra unitat monetària. Determinada informació financera d'aquesta Memòria ha estat arrodonida i, consegüentment, les xifres mostrades com a totals en aquest document poden variar lleugerament de l'operació aritmètica exacta de les xifres anteriors.

Normes i interpretacions emeses per l'International Accounting Standards Board (IASB) que han entrat en vigor en l'exercici 2016

A la data de formulació d'aquests comptes anuals consolidats les normes més significatives que han entrat en vigor són les següents:

Normes i interpretacions	Títol	Aplicació obligatòria per a exercicis iniciats a partir de:
<i>Aprovades per ser aplicades a la UE</i>		
Modificació de la NIC 19	Plans de prestacions definides: aportacions dels empleats	1 de gener de 2016
Modificació de la NIC 1	Iniciativa sobre informació a revelar	1 de gener de 2016
Modificació de la NIC 16 i NIC 38	Aclariment dels mètodes acceptables d'amortització	1 de gener de 2016
Modificació de la NIIF 11	Comptabilització de les adquisicions de participacions en les operacions conjuntes	1 de gener de 2016
Modificació de la NIC 27	Mètode de la participació en els estats financers separats	1 de gener de 2016

Modificació de la NIC 19: «Contribucions d'empleats a plans de prestació definida»

Aquesta modificació s'emet per facilitar la possibilitat de deduir les contribucions d'empleats a plans de prestació definida del cost del servei en el mateix període en què es paguen si compleixen certs requisits, sense necessitat de fer càlculs per atribuir la reducció a cada any de servei. Les contribucions d'empleats o tercers establertes en els termes formals d'un pla de beneficis es registraran de la manera següent:

- Si la contribució és independent del nombre d'anys de servei, es pot reconèixer com una reducció del cost del servei en el mateix període en què es paga (és una opció comptable que s'ha d'aplicar consistentment al llarg del temps).
- Si la contribució depèn d'un nombre específic d'anys de servei, ha de ser obligatòriament atribuïda a aquests períodes de servei.

Modificació de la NIC 1: «Presentació dels estats financers»

Aquesta modificació s'emet amb la finalitat de reforçar l'aplicació del judici en les revelacions d'informació financera. En relació amb la materialitat, s'aplica a totes les partides dels estats financers sense distinció, i no és necessari revelar informació immaterial.

Així mateix, els epígrafs de l'estat de situació financera i de resultats es podran agregar o disgregar d'acord amb la seva rellevància.

Finalment, pel que fa a l'ordre de les notes de la memòria no cal seguir l'ordre que suggereix el paràgraf 114 de la IAS 1.

Modificació de les NIC 16 i 38: «Mètodes acceptables de depreciació i amortització»

Aquesta modificació, que s'aplicarà amb caràcter prospectiu, aclareix que no es permeten els mètodes d'amortització basats en ingressos, ja que no reflecteixen el patró esperat de consum dels beneficis econòmics futurs d'un actiu.

Modificació de la NIIF 11: «Adquisicions de participacions en operacions conjuntes»

La modificació, que s'aplicarà amb caràcter prospectiu, requereix que quan l'operació conjunta sigui un negoci s'hi apliqui el mètode d'adquisició de la NIIF 3 «Combinacions de negocis». Fins ara no estava específicament tractat.

Modificació de la NIC 27: «Mètode de la participació en estats financers individuals»

La modificació permetrà la utilització del mètode de la participació en el registre comptable en els estats financers individuals de les participacions en entitats dependents, negocis conjunts i associades.

Normes i interpretacions emeses per l'IASB no vigents

En la data de formulació d'aquests comptes anuals consolidats, les següents són les normes i interpretacions més significatives per al Grup que han estat publicades per l'IASB, però que no han entrat encara en vigor; bé perquè la seva data d'efectivitat és posterior a la data dels comptes anuals consolidats, o bé perquè encara no han estat aprovades per la Unió Europea:

Normes i interpretacions	Títol	Aplicació obligatòria per a exercicis iniciats a partir de:
<i>Aprovades per ser aplicades a la UE</i>		
NIIF 9	Instruments financers	1 de gener de 2018
NIIF 15	Ingressos d'activitats ordinàries procedents de contractes amb clients	1 de gener de 2018
<i>No aprovats per a la seva aplicació</i>		
NIIF 16	Arrendaments	1 de gener de 2019
Modificació de la NIIF 4	Aplicació de la NIIF 9 Instruments financers amb la NIIF 4 Contractes d'Assegurances	1 de gener de 2018
Modificació de la NIC 12	Reconeixement d'Actius per Impostos Diferits per Pèrdues no efectuades	1 de gener de 2017
Modificació de la NIC 7	Iniciativa sobre informació a revelar	1 de gener de 2017
Modificació de la NIIF 2	Classificació i Mesurament de Transaccions amb Pagaments basats en Accions	1 de gener de 2018
Modificació de la NIC 40	Propietats d'Inversió	1 de gener de 2018
Interpretació CINIIF 22	Transaccions en Moneda Estrangera i Contraprestació Anticipada	1 de gener de 2018

El Grup ha decidit no exercir l'opció d'aplicació anticipada, en cas que sigui possible. Així mateix, en la data actual, el Grup està analitzant tots els futurs impactes de l'adopció d'aquestes normes, en particular de la NIIF 9 i la NIIF 16, i no és possible facilitar una estimació raonable dels seus efectes fins que aquesta anàlisi no estigui completa.

Aprovades per a la seva aplicació a la UE

NIIF 9: «Instruments financers: Classificació i valoració» (vegeu Nota 3).

La NIIF 9 substitueix la part de classificació i valoració actual d'instruments financers de la NIC 39. Hi ha diferències molt rellevants amb la norma actual en relació amb els actius financers. Entre d'altres, l'aprovació d'un nou model de classificació basat en dos úniques categories de cost amortitzat i valor raonable, la desaparició de les actuals classificacions d'«Inversions mantingudes fins al venciment» i «Actius financers disponibles per a la venda», l'anàlisi de deteriorament només per als actius que van a cost amortitzat i la no bifurcació de derivats implícits en contractes d'actius financers.

En relació amb els passius financers, les categories de classificació proposades per la NIIF 9 són similars a les ja establertes actualment en la NIC 39, de manera que no hi hauria d'haver diferències gaire rellevants, llevat del requisit de registre de les variacions del valor raonable relacionat amb el risc propi de crèdit com un component del patrimoni, en el cas dels passius financers de l'opció de valor raonable.

NIIF 15: «Ingressos procedents de contractes amb clients»

Aquesta norma substitueix les actuals NIC 11 'Contractes en construcció' i NIC 18 'Ingressos ordinaris', així com les interpretacions vigents sobre ingressos (IFRIC 13 'Programes de fidelització de clients', IFRIC 15 'Acords per a la construcció d'immobles', IFRIC 18 'Transferències d'actius procedents de clients' i SIC 31 'Ingressos ordinaris – Permutes de serveis de publicitat'). El nou model de NIIF 15 és molt més restrictiu i basat en regles, per la qual cosa l'aplicació dels nous requisits pot donar lloc a canvis en el perfil dels ingressos.

En la data actual, el Grup està analitzant tots els futurs impactes d'adopció d'aquesta norma i no és possible proporcionar una estimació raonable dels seus efectes fins que aquesta anàlisi estigui completa.

No aprovades per ser aplicades a la UE

NIIF 16 «Arrendaments».

Aquesta norma substitueix l'actual NIC 17 'Arrendaments', així com les interpretacions vigents sobre arrendaments (IFRIC 4 'Determinació de si un acord conté un arrendament', SIC 15 'Arrendaments operatius – Incentius' i SIC 27 'Avaluació de l'essència de les transaccions que adopten la forma legal d'un arrendament').

La NIIF 16 estableix els principis per al reconeixement, mesurament, presentació i desglossament sobre els arrendaments. L'objectiu d'aquesta norma és assegurar que els arrendataris i els arrendadors proporcionin informació rellevant d'una forma que representi aquestes transaccions de manera fidel. La proposta de la NIIF 16 per a l'arrendatari és la d'un model únic, en què tots els arrendaments es registren en balanç i amb un impacte similar als actuals arrendaments financers (amortització del dret d'ús i despesa financera pel cost amortitzat del passiu). Tanmateix, per a l'arrendador la proposta és continuar amb el model dual, similar a l'actual NIC 17.

Modificació NIIF 4 'Aplicació de la NIIF 9 Instruments Financers amb la NIIF 4 Contractes d'Assegurança'

El setembre de 2016 l'IASB va emetre aquesta modificació per abordar les preocupacions sorgides de les diferents dates de vigència de la NIIF 9 i la propera Norma sobre contractes d'assegurança, i va introduir:

- a) un enfocament de la superposició opcional que permet a les entitats que emeten dins de l'abast de la NIIF 4 reclassificar entre el resultat del període i els altres ingressos i despeses reconeguts del període, un import igual a la diferència entre l'import presentat en el resultat del període per a actius financers designats, aplicant la NIIF 9, i l'import que s'hauria presentat en el resultat del període per a aquests actius si l'asseguradora hagués aplicat la NIC 39; i

- b) una exempció temporal opcional de la NIIF 9 per a les entitats que tinguin activitats connectades predominantment amb assegurances.

Algunes parts interessades han suggerit que l'IASB hauria de permetre que totes les asseguradores diferissin l'aplicació de la NIIF 9. Aquestes van expressar la seva preocupació que dos conjunts de canvis de comptabilització importants en un període curt de temps podrien donar lloc a un cost significatiu i a un esforç per a preparadors i usuaris dels estats financers. Així mateix, l'aplicació de la NIIF 9 abans de la futura Norma sobre contractats d'assegurances pot donar lloc a volatilitat i asimetries comptables en el seu compte de resultats i OCI.

Si s'endossessin les modificacions sense cap canvi per part de la Comissió Europea, el Grup CaixaBank no podria aplicar l'excepció temporal opcional a les inversions que estan afectes al seu negoci assegurador.

Modificació NIC 12 'Reconeixement d'Actius per Impostos Diferits per Pèrdues no Realitzades'

A través d'aquestes modificacions l'IASB aclareix, entre altres aspectes, el següent:

- Les disminucions per sota del cost en l'import en llibres d'un instrument de deute a taxa fixa mesurat a valor raonable per al qual la base fiscal es manté al cost donen lloc a una diferència temporània deduïble. Això s'aplica independentment de si el tenidor de l'instrument de deute espera recuperar l'import en llibres de l'instrument de deute per la venda o l'ús, és a dir, segueix conservant-lo, o si és probable que l'emissor pagui tots els fluxos d'efectiu contractuals. Normalment, el cobrament del principal complet no incrementa o disminueix el guany fiscal que es presenta a efectes fiscals, perquè la base fiscal és igual a l'entrada de beneficis econòmics.
- Quan una entitat avalua si estaran disponibles els guanys fiscals contra els quals es pugui utilitzar una diferència temporània deduïble, considerarà si la legislació fiscal restringeix les fonts dels guanys fiscals contra les que pugui fer deduccions en el moment de la reversió d'aquesta diferència temporània deduïble. Si la legislació fiscal no imposa aquestes restriccions, una entitat avaluarà una diferència temporània deduïble en combinació amb tota la resta. Tanmateix, si la legislació fiscal restringeix l'ús de pèrdues per ser deduïdes contra ingressos d'un tipus específic, una diferència temporània deduïble s'avaluarà en combinació només amb les del tipus apropiat.
- L'estimació del guany fiscal futur probable podria incloure la recuperació d'alguns dels actius d'una entitat per un import superior al seu import en llibres si hi ha evidència suficient que és probable que l'entitat ho aconsegueixi. Per exemple, quan es mesura un actiu a valor raonable, l'entitat considerarà si hi ha evidència suficient per concloure que és probable que recuperarà l'actiu per més del seu import en llibres. Aquest podria ser el cas, per exemple, quan una entitat espera mantenir un instrument de deute a taxa fixa i cobrar els fluxos d'efectiu contractuals.

Modificació de la NIC 7 'Iniciativa sobre informació a revelar'

El gener de 2016 l'IASB va modificar la NIC 7 per requerir que les entitats proporcionin informació que permeti els usuaris dels estats financers avaluar els canvis en els passius que sorgeixen de les activitats de finançament, incloent-hi tant els derivats de fluxos d'efectiu com els que no impliquen fluxos d'efectiu. Per fer-ho, potser cal revelar (i) canvis derivats de fluxos d'efectiu per finançament, (ii) els canvis que sorgeixen de l'obtenció o pèrdua del control de subsidiàries o altres negocis, (iii) l'efecte de les variacions en les taxes de canvi de la moneda estrangera, (iv) els canvis en els valors raonables, i (v) altres canvis.

Modificació de la NIIF 2 'Classificació i Mesurament de Transaccions amb Pagaments basats en Accions'

Hi ha situacions en què un pagament basat en accions que es liquida en efectiu es modifica, cancel·lant-lo i substituint-lo per un nou pagament basat en accions que es liquida amb instruments de patrimoni i, a la data de substitució, el valor raonable dels incentius de substitució és diferent del valor reconegut per als incentius originals. Abans de l'emissió de la modificació, hi havia diversitat en la manera com les entitats comptabilitzaven aquestes modificacions.

Mitjançant aquestes modificacions l'IASB requereix que una transacció amb pagaments basats en accions que es liquida amb instruments de patrimoni es reconegui en patrimoni en la mesura en què els béns o serveis han estat rebuts en la data de la modificació. Aquest mesurament es farà per referència al valor raonable de la data de modificació dels instruments de patrimoni concedits.

El passiu pel pagament basat en accions, que es liquidava en efectiu originalment, es dona de baixa en la data de modificació atès que es considera liquidat quan l'entitat concedeix el pagament basat en accions que es liquidarà amb instruments de patrimoni que substitueixen l'efectiu. Això és així perquè, en la data de modificació, l'entitat deixa d'estar obligada a transferir efectiu (o altres actius) a la contrapart. Qualsevol diferència entre l'import en llibres del passiu donat de baixa en llibres i l'import de patrimoni reconegut en la data de la modificació es reconeixerà de manera immediata en el resultat del període.

Modificació de la NIC 40: 'Propietats d'Inversió'

La modificació, que s'aplica amb caràcter prospectiu, clarifica els principis perquè es duguin a terme transferències a, o de, propietat d'inversió quan, i només quan, hi hagi un canvi en l'ús i aquest canvi impliqui una anàlisi de si la propietat compleix la definició de propietat d'inversió. El canvi en l'ús s'ha d'evidenciar.

CINIIF 22: 'Transaccions en Moneda Estrangera i Contraprestació Anticipada'

Aquesta interpretació proporciona un guia aclaridora sobre el tipus de canvi que cal utilitzar en transaccions que impliquin una contraprestació anticipada (pagada o rebuda) en una moneda estrangera.

Responsabilitat de la informació i estimacions efectuades

Els comptes anuals de CriteríaCaixa i els consolidats del Grup CriteríaCaixa, corresponents a l'exercici 2016, han estat formulats pel Consell d'Administració en la reunió celebrada el 24 de febrer de 2017. Aquests comptes anuals estan pendents d'aprovació pel soci únic. No obstant això, el Consell d'Administració espera que siguin aprovats sense modificacions. "la Caixa" va aprovar els comptes anuals de Critería i els consolidats del Grup Critería corresponents a l'exercici 2015 el 5 de maig de 2016, i es presenten exclusivament a efectes comparatius amb la informació referida a l'exercici 2016 (vegeu «Comparació de la informació» en aquesta mateixa Nota).

En l'elaboració dels comptes anuals s'han utilitzat judicis, estimacions i assumpcions realitzades pels Administradors de CriteríaCaixa i de les entitats consolidades per quantificar alguns actius, passius, ingressos, despeses i compromisos que hi consten registrats. Aquestes estimacions es refereixen, principalment, a:

- El valor raonable de determinats actius i passius financers (Nota 2.2)
- El valor raonable dels actius, passius i passius contingents en el context de l'assignació del preu pagat en les combinacions de negoci (Nota 6)
- Les pèrdues per deteriorament de determinats actius financers i del valor raonable de les garanties associades a aquests actius (Notes 12 a 14)
- La valoració de les participacions en negocis conjunts i associades (Nota 16)
- La determinació dels resultats de les participacions en societats associades (Nota 16).
- Hipòtesis actuàries utilitzades en el càlcul dels passius per contractes d'assegurança (Nota 17)

- La vida útil i les pèrdues per deteriorament d'altres actius tangibles i actius intangibles (Notes 18 i 19)
- La valoració dels fons de comerç i dels actius intangibles (Nota 19)
- Les pèrdues per deteriorament dels actius no corrents i grups alienables d'elements que s'han classificat com a mantinguts per a la venda (Nota 21)
- Hipòtesis actuàries utilitzades en el càlcul de passius i compromisos postocupació (Nota 23)
- La valoració de les provisions necessàries per a la cobertura de contingències laborals, legals i fiscals (Nota 23)
- La despesa de l'impost de societats determinat sobre el tipus impositiu esperat al final d'any, i l'activació dels crèdits fiscals i la seva recuperabilitat (Nota 25)

Aquestes estimacions s'han fet en funció de la millor informació disponible en la data de preparació d'aquests comptes anuals, per bé que és possible que esdeveniments futurs obliguin a modificar-los en propers exercicis.

Els principis i les polítiques comptables i els criteris de valoració estan descrits en la Nota 2. No s'ha aplicat cap criteri que suposi una diferència respecte a aquests i que tingui un impacte material.

Comparació de la informació i variacions del perímetre de consolidació

Les xifres corresponents a l'exercici anual de 2015, incloses en els comptes anuals adjunts de l'exercici 2016, es presenten únicament i exclusivament a efectes comparatius.

Amb relació al compte de resultats de 2015, s'han reclassificat els resultats obtinguts en la compravenda de divises de l'operativa amb clients que deixen de presentar-se en els epígrafs de «Diferències de canvi (net)» i «Guanyos o pèrdues per actius i passius financers mantinguts per negociar (net)» i es presenten a l'epígraf «Ingressos per Comissions». Això ha suposat, al 2015, la reclassificació de 101 milions d'euros, 86 milions d'euros dels quals corresponien en l'epígraf «Diferències de canvi (net)».

Així mateix, els resultats per les vendes de participacions estratègiques deixen de presentar-se el 2016 en l'epígraf «Guanyos o pèrdues procedents d'actius no corrents i grups alienables d'elements classificats com a mantinguts per a la venda no admissibles com a activitats interrompudes» i es presenten en l'epígraf «Guanyos o pèrdues per donar de baixa en comptes actius i passius financers no valorats a valor raonable amb canvis en resultats (net)» dins el resultat de les operacions financeres. Durant 2015, el Grup Criteriacaixa va registrar resultats per vendes de 99 milions d'euros d'aquesta naturalesa, que s'han reclassificat en els saldos comparatius.

El mes d'octubre de 2015 el Grup CaixaBank va iniciar la comercialització d'una nova modalitat de renda vitalícia immediata en què part dels compromisos amb els prenedors es calculen per referència al valor raonable dels actius afectes. Aquestes inversions afectes, que a 31 de desembre de 2015 es presentaven en l'epígraf «Actius financers mantinguts per negociar» s'han reclassificat a l'epígraf «Altres actius a valor raonable amb canvis en pèrdues i guanyos», on també es registren les inversions afectes als contractes en què el prenedor assumeix el risc de la inversió (*Unit Link*), en entendre que els riscos i beneficis associats a aquesta part del nou producte són equivalents a la cartera d'*Unit Link* i la nova classificació en reflecteix més adequadament la realitat econòmica. Els saldos reclassificats en aquestes inversions han estat de 219 milions d'euros a 31 de desembre de 2015. De forma consistent, s'han reclassificat 284 milions d'euros a la mateixa data de l'epígraf de «Passius emparats per contractes d'assegurances» a l'epígraf «Altres passius a valor raonable amb canvis en el compte de pèrdues i guanyos». Tant els compromisos amb els prenedors reclassificats com els actius financers afectes es continuen valorant a valor raonable amb els canvis registrats en el compte de pèrdues i guanyos.

No s'ha produït cap canvi significatiu adicional de normativa que afecti a la comparació dels comptes anuals adjunts dels exercicis 2016 i 2015.

Estacionalitat de les transaccions

Les activitats de Criteriacaixa no tenen un caràcter cíclic o estacional rellevant. No obstant això, en aplicació de la interpretació CINIIF 21 determinades taxes i gravàmens es registren com a despesa quan sorgeix l'obligació sobre la base de la regulació que els és aplicable.

En aquest sentit, el Grup registra l'1 de gener de cada any l'Impost sobre Béns Immobles, que ha suposat una despesa de 63 milions d'euros en el compte de pèrdues i guanys de l'exercici 2016 (63 milions d'euros en l'exercici anterior); mentre que les aportacions al Fons de Garantia de Dipòsits (FGD) i al Fons Únic de Resolució (FUR) es registren una vegada rebuda la comunicació que determina l'import de la contribució a cada fons.

Respecte el FUR, el Grup va registrar el mes d'abril de 2016 la contribució d'aquest exercici per import de 87 milions d'euros, 74 milions d'euros dels quals s'han reconegut en el compte de pèrdues i guanys sota l'epígraf «Altres despeses d'explotació» i 13 milions d'euros sota l'epígraf «Préstecs i partides a cobrar – Entitats de crèdit», en haver optat el Grup Criteriacaixa per materialitzar el 15% de la contribució mitjançant compromisos de pagament irrevocables per als quals s'ha lliurat col·lateral en efectiu (la contribució de l'exercici 2015 es va registrar el mes de novembre de 2015 per import de 93 milions d'euros sota l'epígraf «Altres despeses d'explotació» del compte de pèrdues i guanys). Les contribucions ordinàries de les entitats es fan prenent en consideració (i) la proporció que l'entitat representi sobre el total agregat de les entitats, en termes de passius totals, exclosos els recursos propis i l'import garantit de dipòsits, i (ii) el perfil de risc de cada entitat, que inclou una avaluació de la probabilitat de ser objecte de resolució, la complexitat de la seva estructura i resolubilitat, i indicadors de la situació financera i nivell de risc entre d'altres.

En el cas del FGD, el Grup va registrar el mes de novembre de 2016 l'aportació d'aquest exercici per un import de 187 milions d'euros en el compte de pèrdues i guanys sota l'epígraf «Altres despeses d'explotació» (l'aportació de l'exercici 2015 va ser de 186 milions d'euros i es va registrar el 31 de desembre 2015). En la sessió de 15 de juliol de 2016 la Comissió Gestora del Fons va acordar fixar l'aportació anual al compartiment de garantia de dipòsits en l'1,6 per mil de la base de càlcul dels dipòsits efectivament garantits (igual al percentatge d'aportació per a l'exercici 2015). El dipòsits garantits de menys de 100.000 euros mantenen la garantia directa del Fons de Garantia de Dipòsits i, a més a més, comptaran amb un tractament preferent màxim en la jerarquia d'accedors. Les aportacions anuals de les entitats al compartiment de garantia de dipòsits s'ajusten en funció del seu perfil de risc, segons el mètode de càlcul desenvolupat pel Banc d'Espanya.

D'altra banda, a l'hora de determinar la informació que s'ha de revelar als comptes anuals consolidats, s'ha tingut en compte la seva importància relativa en relació amb el període comptable anual.

Participacions en el capital d'entitats de crèdit

El Grup Criteriacaixa no manté, a 31 de desembre de 2016, cap participació directa igual o superior al 5% del capital o dels drets de vot en entitats de crèdit diferent de les participacions en societats dependents i associades que es detallen en els Annexos 1 i 3. No hi ha cap entitat de crèdit espanyola o estrangera, o grup en què s'integri una entitat de crèdit, que tingui una participació igual o superior al 5% del capital o dels drets de vot d'alguna de les entitats de crèdit que són societats dependents del Grup Criteriacaixa.

Coeficient de reserves mínimes

Durant tot l'exercici 2016, CaixaBank ha complert amb els mínims exigits per la normativa aplicable per a aquest coeficient.

Permuta entre Criteriacaixa i CaixaBank

El dia 3 de desembre de 2015 el Patronat de la Fundació Bancària "la Caixa" i els Consells d'Administració de Criteriacaixa i de CaixaBank van aprovar la subscripció d'un contracte de permuta sota el qual Criteriacaixa s'obligava a lliurar a CaixaBank el 9,9% d'accions de la mateixa CaixaBank titularitat de Criteriacaixa i 642 milions d'euros en efectiu. Al seu torn, CaixaBank s'obligava a transmetre a Criteriacaixa el 17,24% de The Bank of East Asia (BEA) i el 9,01% de Grupo Financiero Inbursa (GFI).

El 30 de maig de 2016 es va perfeccionar l'operació, una vegada obtingudes totes les autoritzacions administratives preceptives i complertes les condicions previstes en el contracte de permuta. D'aquesta manera, Criteriacaixa ha transmès a CaixaBank un nombre d'accions de CaixaBank representatives d'aproximadament el 9,89% del seu capital social en aquella data i un import en efectiu fixat en 678 milions d'euros i, al seu torn, CaixaBank ha transmès a Criteriacaixa la seva participació en The Bank of East Asia, Limited (BEA), representativa d'aproximadament un 17,30% del seu capital social, i en Grupo Financiero Inbursa, S.A.B. de CV (GFI), representativa d'aproximadament un 9,01% del seu capital social.

L'import pagat en efectiu ha estat finançat a través de préstecs bilaterals signats amb diferents entitats de crèdit, per un import conjunt de 500 milions d'euros, i la resta, amb tresoreria disponible.

Tal com estava previst en el contracte de permuta, la variació respecte del que es va anunciar el passat 3 de desembre de 2015 en la participació a transmetre a Criteriacaixa en el BEA (17,24%), en les accions pròpies de CaixaBank a lliurar per Criteriacaixa (9,9%) i en l'import en efectiu que cal pagar per Criteriacaixa (642 milions d'euros) correspon als fluxos econòmics rebuts per cada part des de la data de la signatura del Contracte de Permuta (3 de desembre de 2015), és a dir, per les accions de BEA rebudes per CaixaBank com a *scrip dividend*, les accions de CaixaBank rebudes per Criteriacaixa com a *scrip dividend* i a l'ajust net pels dividendes rebuts en efectiu per Criteriacaixa i CaixaBank corresponents a les accions objecte de transmissió sota el contracte de permuta.

Com a conseqüència de les transmissions efectuades s'han modificat els acords d'accionistes relatius a BEA i GFI a fi que Criteriacaixa ocupi la posició de CaixaBank com a nou accionista. CaixaBank continua amb el seu rol de soci bancari (*banking partner*) d'ambdós bancs per seguir cooperant-hi en activitats comercials. En cas de fer inversions estratègiques en bancs que operin en el continent americà i en la zona d'Àsia-Pacífic, Criteriacaixa i CaixaBank mantenen el seu compromís de fer la inversió a través de GFI i BEA respectivament, excepte en el cas de GFI, si aquest banc decideix no participar en la inversió.

Naturalesa de la inversió sobre CaixaBank

El mes de maig de 2016, el Patronat de la Fundació Bancària "la Caixa" i el Consell d'Administració de Criteriacaixa, després de rebre les condicions sota les quals el BCE consideraria que Criteriacaixa hauria deixat d'ostentar el control de CaixaBank a efectes prudencials, així com la probable decisió de les autoritats europees de Resolució Bancària de considerar el perímetre de resolució a nivell consolidat de Criteriacaixa, el que comprometria tot el patrimoni de l'Accionista Únic de Criteriacaixa, van acordar deixar constància de la seva voluntat de complir les condicions per tal que es produís la desconsolidació prudencial de Criteriacaixa respecte el grup CaixaBank, abans de finalitzar l'exercici 2017.

Les condicions establertes pel Banc Central Europeu fan referència a tres continguts bàsics:

a) Participació de Criteriacaixa a CaixaBank

Es limita la participació de CaixaBank, tant en dret polítics com en econòmics, a un màxim del 40%.

b) Govern corporatiu

S'estableixen diverses mesures per limitar la influència en el Òrgans de Govern de CaixaBank de l'accionista de referència.

c) Finançament Intragrup

S'estableixen limitacions al finançament de CaixaBank al Grup Criteriacaixa/Fundació Bancaria "la Caixa" i viceversa, a complir en un màxim d'un any des de la desconsolidació.

En el cas de complir-se les condicions indicades pel BCE, aquest avaluarà la situació de pèrdua de control a efectes prudencials de Criteriacaixa sobre CaixaBank. En cas que el BCE confirmi la pèrdua de control sobre CaixaBank i en absència d'altres participacions de control sobre altres bancs, Criteriacaixa deixarà de ser considerada una societat financera mixta de cartera als efectes del Reglament UE 575/2013 i per tant Criteriacaixa no estarà obligada a complir els requisits de capital previstos en aquesta norma.

Adicionalment, sota les Normes Internacionals d'Informació Financera (NIIF 10 – Estats Financers Consolidats) el compliment de les condicions abans exposades, que comportarien la pèrdua de control de CaixaBank per part de Criteriacaixa, implicarien també la desconsolidació comptable.

A 31 de desembre de 2016 Criteriacaixa continua considerant la seva participació a CaixaBank com a entitat dependent, en no haver-se complert cap de les condicions que implicarien un canvi en el control de Criteriacaixa sobre CaixaBank.

A 31 de desembre de 2016, els Administradors de la Societat no han iniciat la formalització d'un pla actiu per al compliment i seguiment de les condicions establertes pel Banc Central Europeu, per tant, i segons la significativitat i incertesa sobre els canvis requerits per al seu compliment així com per a l'obtenció de les autoritzacions regulatòries requerides, no consideren, a aquesta data, que es pugui considerar com a altament probable que es compleixin durant l'exercici 2017, sense que tot això menyscabi la voluntat d'intentar que aquesta desconsolidació es produeixi el 2017. En conseqüència, no es compleixen les condicions que estableix la NIIF 5 perquè es consideri com a actiu no corrent en venda. Amb posterioritat al tancament de l'exercici, a principis de febrer de 2017, en la sessió de la Comissió d'Auditoria i Control de Criteriacaixa, i com a conseqüència de l'evolució positiva dels mercats financers experimentada durant l'inici de 2017, s'ha instruït al Director General de Criteriacaixa perquè pugui iniciar la cerca de la millor alternativa per reduir la participació econòmica a CaixaBank, el que ha suposat la venda, el 6 de febrer del 2017 de 318.305.355 accions representatives de, aproximadament, un 5,322% del capital social de CaixaBank, situant la participació econòmica de Criteriacaixa a CaixaBank en el 40% (veure apartat de Fets posteriors). Pel que fa a la resta de condicions necessàries per a la desconsolidació establertes pel BCE, en el mes de febrer de 2017, s'ha establert el mandat al Director General perquè iniciï un període d'anàlisi de les implicacions que això pot suposar amb l'objectiu que el Consell d'Administració o la Comissió d'Auditoria i Control tinguin prou elements per avaluar si, sota les esmentades implicacions, Criteriacaixa estarà o no en condicions de concretar un programa actiu per assolir la desconsolidació que impliqui un canvi substancial en la naturalesa de la inversió sobre CaixaBank. Tot això, tenint en consideració que cal l'autorització última per part del BCE.

A 31 de desembre de 2016, la participació econòmica que Criteriacaixa mantenia sobre CaixaBank, S.A. tenia unes minusvàlues latents, respecte el preu de cotització de 2.100 milions d'euros.

Acord de venda d'un 10% del capital social de Gas Natural SDG, SA a GIP III Canary 1 SÀRL

CriteriaCaixa i Repsol, SA (Repsol) van arribar el 12 de setembre de 2016 a un acord amb GIP III Canary 1 SÀRL (GIP), societat controlada per Global Infrastructure Management LLC, pel qual Criteria i Repsol venien a GIP, respectivament, cadascuna, un 10% del capital social de Gas Natural SDG, SA (Gas Natural), per un import de 1.901 milions d'euros, que equivalen a un preu de 19 euros per acció.

Com a conseqüència d'això, CriteriaCaixa i Repsol van convenir, així mateix, finalitzar l'acord entre "la Caixa" i Repsol sobre Gas Natural d'11 de gener de 2000, modificat posteriorment el 16 de maig de 2002, el 16 de desembre de 2002 i el 20 de juny de 2003, que els donava el control conjunt de Gas Natural.

D'altra banda, CriteriaCaixa, Repsol i GIP van assumir, en el contracte de compravenda, certs compromisos relatius al govern corporatiu de Gas Natural que tenen per objecte la composició del seu Consell d'Administració i de les seves Comissions.

El tancament de la compravenda estava condicionat que s'implementessin en els òrgans de Gas Natural els canvis derivats dels compromisos de govern corporatiu anteriorment referits, i que es preveïés en el Reglament del Consell d'Administració de Gas Natural una majoria reforçada de dos terços dels Consellers pel que fa a determinades matèries reservades (bàsicament, l'adquisició o alienació d'actius significatius, l'aprovació del pressupost i el pla estratègic, la modificació de la política de dividendes o la subscripció o modificació de contractes materials).

Amb data 21 de setembre de 2016, una vegada complertes les condicions suspensives a què va quedar condicionat el contracte de compravenda, s'ha produït efectivament la transmissió de les accions representatives del 20% (10% en el cas de Criteria i 10% en el cas de Repsol) del capital social de Gas Natural SDG, SA a GIP.

La plusvàlua consolidada generada per a CriteriaCaixa per la transmissió d'aquest 10% ha pujat a 215 milions d'euros.

Oferta pública d'adquisició sobre el Banco BPI

En data 18 d'abril de 2016 CaixaBank va informar al mercat de la decisió del seu Consell d'Administració de llançar una oferta pública d'adquisició voluntària (OPA) sobre l'entitat portuguesa Banco BPI.

El preu en metàl·lic de l'OPA es va fixar en 1,113 euros per acció i es va condicionar a l'eliminació del límit de drets de vot del Banco BPI, assolir més del 50% del capital del Banco BPI i obtenir les autoritzacions regulatòries aplicables. El preu de l'OPA coincidia amb la cotització mitjana ponderada de l'acció del Banco BPI en els sis mesos anteriors.

Anteriorment, CaixaBank havia tingut converses amb el BCE per mantenir-lo informat de tot el procés i va sol·licitar la suspensió de qualsevol procediment administratiu contra el Banco BPI relacionat amb la seva situació d'excés de concentració de riscos amb la finalitat de permetre a CaixaBank trobar una solució a aquesta situació per al cas que finalment prengué el control del Banco BPI.

En resposta a aquesta petició, segons ha informat CaixaBank el dia 22 de juny de 2016, el Consell de Supervisió del BCE va decidir concedir a CaixaBank un termini de quatre mesos, a comptar des de la conclusió de l'adquisició de Banco BPI per CaixaBank, per solucionar l'incompliment de grans riscos de Banco BPI. Amb relació a aquest aspecte, a finals de 2016 el Banco BPI va arribar a un acord amb Unitel per a la venda del 2% de la seva inversió en Banco de Fomento Angola (BFA), operació que va ser tancada el 5 de gener d'aquest any 2017. Aquesta operació permetrà la desconsolidació del BFA del balanç consolidat del BPI i

conseqüentment, resoldre la situació d'excés de concentració de riscos derivada de la seva participació de control al BFA.

El Consell de Supervisió del BCE també va decidir suspendre, durant aquest període, el procés sancionador contra el Banco BPI per l'incompliment de grans riscos que va tenir lloc abans de 2015.

Es va informar CaixaBank que el Consell de Supervisió del BCE va prendre aquestes decisions en el context de l'OPA anunciada i que estaven subjectes que CaixaBank prengüés finalment el control del Banco BPI.

En relació amb l'OPA anunciada en data 18 d'abril de 2016, la Junta General Extraordinària d'Accionistes de Banco BPI va aprovar el 21 de setembre de 2016 l'eliminació de la limitació dels drets de vot del 20% de CaixaBank. Com a conseqüència d'aquesta eliminació, la Comissió del Mercat de Valors Mobiliaris de Portugal va acordar el cessament de la dispensa d'OPA obligatòria atorgada a CaixaBank el 2012 respecte a Banco BPI, i es va col·locar d'aquesta manera CaixaBank en el deure de llançament d'una OPA obligatòria respecte a Banco BPI. En conseqüència, l'OPA sobre Banco BPI anunciada amb el caràcter de voluntària va passar a ser una OPA de caràcter obligatori. El nou preu per acció es va fixar en 1,134 euros, equivalent a la mitjana ponderada per volum del preu de cotització de l'acció del Banco BPI en els sis mesos anteriors.

L'acceptació de l'Oferta pels destinataris va quedar sotmesa al compliment dels requisits legals i reglamentaris respectius, incloent-hi els que preveu la llei estrangera quan els destinataris hi estiguin subjectes. En data 17 d'octubre de 2016 es va obtenir l'autorització del BCE i la venda del 2% de BFA a Unitel el 5 de gener de 2017 va acomplir una altra de les clàusules imprescindibles per a la formalització de l'oferta per part de CaixaBank sobre el 54,5% de BPI.

CaixaBank, a la vista dels fets descrits anteriorment, i amb la finalitat de reforçar la ràtio de capital regulatori, va acordar, el 22 de setembre de 2016, dur a terme una venda de 585 milions d'accions pròpies que representaven el 9,9% del capital social de CaixaBank mitjançant una col·locació privada entre inversors qualificats a través d'una prospecció accelerada de la demanda. Les accions pròpies objecte de la col·locació van ser, en la seva majoria, adquirides per CaixaBank al seu accionista CriteriaCaixa en virtut de la permuta d'actius entre ambdues societats (vegeu apartat «Permuta entre CriteriaCaixa i CaixaBank»). L'operació va pujar a 1.322 milions d'euros i es va tancar el mateix dia.

Fets posteriors

Pla de desvinculacions 2017

Amb data 10 de gener de 2017, CaixaBank va llançar un pla de desvinculacions voluntàries incentivades per al col·lectiu nascut entre l'1 de març de 1953 i el 31 de desembre de 1959. A aquest Pla s'hi han adherit 350 persones amb un cost aproximat de 150 milions d'euros. La data de sortida està fixada per a l'1 de març de 2017.

Amortització d'Obligacions Subordinades

En data 31 de gener de 2017, ha arribat el venciment de l'emissió de deute subordinat d'import 1.505 milions d'euros. En aquesta data, Criteria ha procedit a la seva amortització (veure Nota 22.5).

Presa de control sobre el Banco BPI

Com a conseqüència de la venda del 2% del BFA a Unitel el 5 de gener de 2017, BPI redueix la seva participació al BFA i passa a perdre'n el control, la qual cosa ha produït una pèrdua atribuïble a CaixaBank per un import de 102 milions d'euros, que ha estat registrada en el compte de pèrdues i guanys de l'exercici 2017.

En data 16 de gener de 2017 la Comissió del Mercat de Valors Mobiliaris de Portugal ha registrat el fullet de l'OPA de CaixaBank sobre BPI a 1,134 euros per acció, i s'ha obert el període d'acceptació d'aquesta OPA amb data de finalització el 7 de febrer de 2017. Després de l'obtenció de les autoritzacions necessàries i del tancament del període d'acceptació de l'OPA, aquesta operació ha permès a CaixaBank assolir un 84,51% de participació al BPI. El desemborsament efectuat pel 39,01% de capital social adquirit a través de l'Oferta ha estat de 645 milions d'euros.

Una vegada finalitzada l'Oferta, la ràtio de capital *Common Equity Tier 1* (CET1) regulatori o *phase-in* de CaixaBank proforma, a data de 31 de desembre de 2016, se situa en un 12,0% i en un 11,2% per a l'escenari *fully loaded*. En termes de capital total, i tenint en compte l'emissió de deute subordinat efectuada per CaixaBank el dia 8 de febrer de 2017 (vegeu-ne els detalls a la secció "Emissió d'Obligacions Subordinades" d'aquesta mateixa Nota), les ràtios proforma se situarien en el 15,4% i 14,7%, *phase-in* i *fully loaded*, respectivament. La informació proforma està basada en estimacions internes preliminars prèvies a la presa de control i a la determinació del valor raonable dels actius i passius de Banco BPI.

A partir d'aquest moment s'han iniciat els processos necessaris per dur a terme l'assignació del preu pagat per al registre comptable de l'operació, d'acord amb la normativa comptable. Com a resultat d'aquesta anàlisi es podria posar de manifest una diferència negativa amb registre en el compte de resultats, o una diferència positiva i per tant el registre d'un fons de comerç. A la data de formulació d'aquests comptes, per bé que s'han iniciat els treballs per a la determinació del valor raonable dels actius i passius adquirits, no és possible estimar l'impacte que això pot tenir.

Col·locació accelerada d'accions de CaixaBank per part de CriteriaCaixa

Amb data 6 de febrer de 2017, s'ha col·locat, mitjançant la modalitat de col·locació accelerada o *accelerated book building* entre inversors institucionals o qualificats, un paquet de 318.305.355 accions de CaixaBank titularitat de Criteria, representatives d'aproximadament el 5,3% de seu capital social. L'import de l'operació ha pujat a un total de 1.069 milions d'euros, amb un preu de venda de 3,36 euros per acció. A la data de formulació d'aquests comptes anuals, el percentatge de participació de la Societat en el capital social de CaixaBank puja al 40,00%.

Emissió d'Obligacions Subordinades

En data de 8 de febrer de 2017, CaixaBank comunica els termes econòmics d'una emissió d'Obligacions Subordinades per un import de 1.000 milions d'euros. Les Obligacions Subordinades tindran un import nominal unitari de 100.000 euros, s'emetrà a un preu d'emissió del 99,973% i meritran interessos des de la data d'emissió (inclusivament) i fins al 15 de febrer de 2022 (exclusivament) a un tipus del 3,50% anual. A partir d'aquesta data (inclusivament), les Obligacions Subordinades meritran un interès fix anual igual al tipus *swap* a 5 anys aplicable més un marge del 3,35%.

La data d'emissió de les Obligacions Subordinades, així com el seu desemborsament i el tancament de l'Emissió, ha tingut lloc el 15 de febrer de 2017. La data de venciment final de l'Emissió tindrà lloc el 15 de febrer de 2027.

CaixaBank sol·licitarà el còmput de les Obligacions Subordinades com a capital de nivell 2.

2. Principis, polítiques comptables i criteris de valoració aplicats

En l'elaboració dels comptes anuals consolidats del Grup Criteriacaixa corresponents a l'exercici 2016 s'han aplicat els següents principis i polítiques comptables i criteris de valoració:

2.1. Combinacions de negocis i principis de consolidació

Els comptes anuals consolidats comprenen, a més de les dades corresponents a la societat dominant, la informació corresponent a les entitats dependents, negocis conjunts i associades. El procediment d'integració dels elements patrimonials d'aquestes societats es fa en funció del tipus de control o influència que s'hi exerceix.

Entitats dependents

El Grup considera entitats dependents aquelles sobre les quals es té capacitat de control. Aquesta capacitat de control es manifesta quan:

- es disposa del poder per dirigir-ne les activitats rellevants, és a dir, les que afecten de manera significativa el rendiment, per disposició legal, estatutària o acord;
- es té capacitat present, és a dir, pràctica, d'exercir els drets per fer servir aquell poder per tal d'influir en el seu rendiment,
- i a causa de la seva implicació, s'està exposat o es té dret a rendiments variables de l'entitat participada.

Generalment, els drets de vot proporcionen el poder per dirigir les activitats rellevants d'una entitat participada. Per al seu còmput, es tenen en compte tots els drets de vot, directes i indirectes, inclosos els potencials, com, per exemple, opcions de compra adquirides sobre instruments de capital de la participada. En determinades situacions, es pot tenir el poder per dirigir les activitats sense disposar de la majoria dels drets de vot.

En aquests casos es valora si de manera unilateral es té la capacitat pràctica per dirigir les seves activitats rellevants. Entre aquestes activitats rellevants, hi ha les financeres, les operatives o les relacionades amb el nomenament i la remuneració dels òrgans de direcció, entre altres.

Els comptes anuals de les entitats dependents es consoliden, sense excepcions per raons de la seva activitat, amb els de Criteriacaixa mitjançant el mètode d'integració global, que consisteix en l'agregació dels actius, passius i patrimoni net, ingressos i despeses, de naturalesa similar, que consten en els seus comptes anuals individuals. El valor en llibres de les participacions, directes i indirectes, en el capital de les entitats dependents s'elimina amb la fracció del patrimoni net de les entitats dependents que aquelles representen. La resta de saldos i transaccions entre les societats consolidades s'eliminen en el procés de consolidació.

La participació de tercers en el patrimoni i els resultats de l'exercici del Grup Criteriacaixa es presenta en els capítols «Interessos minoritaris (participacions no dominants)» del balanç consolidat i «Resultat atribuïble a interessos minoritaris (participacions no dominants)» del compte de pèrdues i guanys, respectivament (vegeu Nota 24).

Pel que fa a la consolidació dels resultats de les entitats dependents adquirides en l'exercici, s'efectua per l'import del resultat generat des de la data d'adquisició. De manera anàloga, els resultats de les entitats dependents que deixen de ser-ho en l'exercici es consoliden per l'import del resultat generat des de l'inici de l'exercici i fins a la data en què es perd el control.

Les adquisicions i les alienacions, quan no impliquen un canvi de control en l'entitat participada, es registren com a operacions patrimonials i no es reconeix cap pèrdua ni guany en el compte de pèrdues i guanys. La diferència entre la contraprestació lliurada o rebuda i la disminució o l'augment dels interessos minoritaris, respectivament, es reconeix en reserves.

La NIIF 10 estableix que, quan es produeix la pèrdua de control d'una entitat dependent, els actius, els passius, els interessos minoritaris i les altres partides que puguin estar reconegudes en ajustos per valoració s'han de donar de baixa del balanç consolidat i s'ha de registrar el valor raonable de la contraprestació rebuda, així com de qualsevol inversió romanent. La diferència entre aquests dos valors es reconeix en el compte de pèrdues i guanys consolidat.

Quant a les aportacions no monetàries a entitats controlades conjuntament, l'IASB ha reconegut l'existència d'un conflicte normatiu entre la NIC 27, que estableix que, en cas de pèrdua de control, la participació romanent es valori al seu valor raonable i es registri en el compte de pèrdues i guanys el resultat complet de l'operació, i el paràgraf 48 de la NIC 31, juntament amb la interpretació SIC 13, que, per a transaccions sota el seu abast, únicament permet reconèixer la part del resultat atribuïble a la participació posseïda per la resta de participants en l'entitat controlada conjuntament. El Grup ha optat per aplicar de forma consistent a les transaccions que es trobin dins l'abast d'aquestes normes el que estableix la NIC 27.

L'Annex 1 d'aquesta Memòria facilita informació rellevant sobre aquestes entitats. La informació correspon a les últimes dades disponibles reals o estimades en el moment de redactar aquesta Memòria.

Negocis conjunts

El Grup considera com a negocis conjunts les entitats sobre les quals es tenen acords contractuals de control conjunt, en virtut dels quals les decisions sobre les activitats rellevants es prenen de forma unànime per les entitats que comparteixen el control i es té dret als seus actius nets.

Les participacions en negocis conjunts es valoren per aplicació del mètode de la participació, és a dir, per la fracció del net patrimonial que representa la participació de cada entitat en el seu capital una vegada considerats els dividendes que se n'han percebut i altres eliminacions patrimonials.

L'amortització dels actius intangibles de vida útil definida identificats com a conseqüència de l'elaboració d'un *Purchase Price Allocation* – PPA per a l'assignació del preu d'adquisició pagat s'efectua amb càrrec al capítol «Resultats d'entitats valorades pel mètode de la participació» del compte de pèrdues i guanys.

L'Annex 2 i, si s'escau, la Nota 16 d'aquesta Memòria faciliten informació rellevant sobre aquestes societats. Per a les societats cotitzades en borsa s'indiquen les dades públiques més recents. Per a la resta, la informació correspon a les últimes dades disponibles reals o estimades en el moment de redactar aquesta Memòria.

Entitats associades

Les entitats associades són aquelles sobre les quals el Grup Criteriacaixa, directament o indirectament, exerceix una influència significativa i no són entitats dependents o negocis conjunts. La influència significativa es fa palesa, en la majoria dels casos, mitjançant una participació igual o superior al 20% dels drets de vot de l'entitat participada. Si els drets de vot són inferiors al 20%, la influència significativa s'evidenciarà si es produeix alguna de les circumstàncies assenyalades en la NIC 28. Algunes circumstàncies que habitualment posen de manifest l'existència d'influència significativa són el fet de tenir representació en el consell d'administració, participar en els processos de fixació de polítiques de la participada, l'existència de transaccions d'importància relativa entre l'entitat i la participada, l'intercanvi de personal directiu o el subministrament d'informació tècnica essencial.

Excepcionalment, no tenen la consideració d'entitats associades aquelles entitats en les quals es mantenen drets de vot a l'entitat participada superiors al 20%, però en les quals es pot demostrar clarament que aquesta influència no existeix, i, per tant, el Grup Criteriacaixa no disposa del poder d'intervenir en les polítiques financeres i operatives. Partint d'aquests criteris, a 31 de desembre de 2016, el Grup manté diverses inversions, d'importos poc significatius, amb participacions entre el 20 i el 50% classificades en el balanç de situació en el capítol «Actius financers disponibles per a la venda».

Les inversions més representatives en les quals es té influència significativa amb un percentatge inferior al 20% són les següents:

- **Bank of East Asia (BEA):** la relació amb aquesta participada es va iniciar el 2007 i va ser reclassificada a entitat associada el 2009. Criteriacaixa té establert amb aquesta entitat bancària un acord estratègic d'inversió i col·laboració. Així mateix, el Consell d'Administració de BEA compta amb un membre vinculat a Criteriacaixa, que també és membre del Comitè de Nomenaments. Cal indicar que CaixaBank té un rol de soci bancari amb el BEA per desenvolupar activitats comercials. Addicionalment, hi ha acords de col·laboració entre les fundacions de la participada i la Fundació Bancària "la Caixa". A 31 de desembre de 2016, la participació de Criteriacaixa al BEA és del 17,33% (vegeu Nota 1 – Permuta entre Criteriacaixa i CaixaBank).
- **Erste Bank:** la relació amb aquesta participada es va iniciar el 2008 i es va reclassificar com a entitat associada el 2009. Hi ha un acord de col·laboració preferent entre l'accionista de control d'Erste Bank (la Fundació Erste) i CaixaBank, que formalitza el caràcter amistós i l'orientació a llarg termini de la inversió, un acord de cooperació empresarial i comercial entre Erste Bank i CaixaBank, i un acord de col·laboració entre la Fundació Erste i "la Caixa". De conformitat amb aquest acord de col·laboració preferent, CaixaBank té dret a designar un conseller en el Consell de Vigilància d'Erste Bank. El desembre de 2014, CaixaBank va reforçar el seu acord estratègic amb la Fundació Erste mitjançant una modificació a l'acord de col·laboració preferent. De conformitat amb el nou acord, CaixaBank té dret a designar un segon conseller en el Consell de Vigilància d'Erste Bank. CaixaBank votarà en la Junta General d'Accionistes en el mateix sentit que la Fundació Erste pel que fa únicament a l'elecció de membres del Consell de Vigilància. Amb aquest acord, CaixaBank va entrar a formar part del grup de socis estables del banc austríac, juntament amb un grup de caixes austríaques i algunes de les seves fundacions, i el holding WSW, i conjuntament mantenen una participació de prop del 30% del capital. A 31 de desembre de 2016, la participació de CaixaBank és del 9,92%.
- **Grupo Financiero Inbursa (GFI):** la relació amb aquesta participada es va iniciar el 2008 amb una participació inicial d'un 20%, i es va classificar des de llavors com a associada. Criteriacaixa té establert un pacte d'accionistes amb els seus accionistes de control. El Consell d'Administració de GFI compta amb dos membres vinculats a Criteriacaixa, un dels quals també és membre de la Comissió de Pràctiques Societàries i l'altre membre del Comitè de Direcció. Cal indicar que CaixaBank té un rol de soci bancari amb el GFI per desenvolupar activitats comercials. A 31 de desembre de 2016, la participació de Criteriacaixa al GFI és del 9,01% (vegeu Nota 1 – Permuta entre Criteriacaixa i CaixaBank).
- **Repsol:** CaixaBank, amb una participació a 31 de desembre de 2016 del 10,05%, és actualment l'accionista majoritari de Repsol i ha ocupat històricament des de la seva fundació una posició rellevant en el seu accionariat i en el seu Consell d'Administració. El Conseller Delegat de CaixaBank és conseller, Vicepresident primer, membre de la Comissió Delegada i de la Comissió de Retribucions de Repsol. A més, CaixaBank té un altre conseller en el Consell d'Administració de Repsol, que és membre de la Comissió de Nomenaments i de la Comissió de Sostenibilitat.

En els comptes anuals consolidats, les entitats associades es valoren mitjançant el mètode de la participació, és a dir, per la fracció del seu net patrimonial que representa la participació del Grup en el seu capital, una vegada considerats els dividends percebuts i altres eliminacions patrimonials. En el cas de transaccions amb una entitat associada, les pèrdues i guanys corresponents s'eliminen en el percentatge de participació del

Grup en el seu capital. S'imputa en el compte de resultats del Grup la part proporcional segons la participació econòmica del resultat de les entitats associades.

El Grup no ha utilitzat estats financers d'entitats per a les quals s'aplica el mètode de la participació, que es refereixin a una data diferent de la de la societat dominant del Grup.

L'amortització dels actius intangibles de vida útil definida identificats com a conseqüència de l'elaboració d'un *Purchase Price Allocation* – PPA per a l'assignació del preu d'adquisició pagat s'efectua amb càrrec al capítol «Resultats d'entitats valorades pel mètode de la participació» del compte de pèrdues i guanys.

L'Annex 3 i, si s'escau, la Nota 16 d'aquesta Memòria proporcionen informació rellevant sobre aquestes societats. Per a les societats cotitzades en borsa s'indiquen les dades públiques més recents. Per a la resta, la informació correspon a les últimes dades disponibles reals o estimades en el moment de redactar aquesta Memòria.

Entitats estructurades

Una entitat estructurada és aquella entitat que ha estat dissenyada de manera que els drets de vot i altres drets similars no siguin el factor primordial a l'hora de decidir qui controla l'entitat, per exemple en cas que els drets de vot es refereixin només a tasques administratives i les activitats rellevants es gestionin a través d'acords contractuals.

En els casos en què el Grup constitueix entitats, o participa d'aquestes entitats, per tal de permetre l'accés als clients a determinades inversions o per transmetre a tercers alguns riscos, s'analitza si hi ha control sobre l'entitat participada i, per tant, si aquesta ha de ser o no objecte de consolidació.

- *Entitats estructurades consolidables:*

Per tal de determinar si sobre una entitat estructurada hi ha control, i per tant s'ha de consolidar en el Grup, s'analitzen els drets contractuals existents diferents dels drets de vot. Per fer-ho, es consideren el disseny i el propòsit de cada entitat, així com, entre altres, l'evidència de la capacitat per dirigir activitats rellevants, possible existència de relacions especials o la capacitat per influir en l'import dels rendiments a què es troba exposat.

Es produeixen casos en què el Grup té una exposició alta als rendiments variables existents i manté el poder de decisió sobre l'entitat, o bé de manera directa, o bé a través d'un agent. És el cas dels fons de titulització. La informació relativa a aquests fons, els suports financers atorgats als vehicles i la seva motivació estan detallats en la Nota 27.2. A 31 de desembre de 2016 no hi ha acords de suport financer significatius addicionals a un altre tipus d'entitats estructurades consolidades que les descrites anteriorment.

- *Entitats estructurades no consolidables:*

El Grup constitueix vehicles per tal de permetre l'accés als seus clients a determinades inversions o per a la transmissió de riscos o altres finalitats. Atès que sobre aquests vehicles el Grup no manté el control ni compleix els criteris per a la seva consolidació que es defineixen en la NIIF 10, no es consoliden.

A 31 de desembre de 2016, el Grup no té interessos ni ha concedit cap suport financer a entitats estructurades no consolidables que siguin significatius.

Combinacions de negocis

Les normes comptables defineixen les combinacions de negocis com la unió de dues o més entitats en una única entitat o grup d'entitats, en què l'«entitat adquirent» és la que, en la data d'adquisició, assumeix el control d'una altra entitat.

Per a aquelles combinacions de negocis en què el Grup adquireix el control, es procedeix a determinar el cost de la combinació, que generalment coincidirà amb el valor raonable de la contraprestació transferida. Aquesta contraprestació estarà integrada pels actius lliurats, els passius assumits davant els anteriors propietaris del negoci adquirit i els instruments de capital emesos per l'entitat adquirent.

També s'avalua, en la data d'adquisició, la diferència entre:

- i) la suma del valor raonable de la contraprestació transferida, dels interessos minoritaris i de les participacions prèvies mantingudes en l'entitat o el negoci adquirit.
- ii) L'import net dels actius identificables adquirits i dels passius assumits, mesurats al seu valor raonable.

La diferència positiva entre i) i ii) es registra en l'epígraf «Actius intangibles – Fons de comerç» del balanç, sempre que no sigui possible l'assignació a elements patrimonials concrets o a actius intangibles identificables de l'entitat o del negoci adquirit. Si la diferència és negativa, es registra en l'epígraf «Fons de comerç negatiu reconegut en resultats» del compte de pèrdues i guanys.

2.2. Instruments financers

Classificació dels actius i passius financers

Els actius financers es presenten en el balanç en les diferents categories en què es classifiquen a l'efecte de la seva gestió i valoració: «Actius financers mantinguts per negociar», «Actius financers designats a valor raonable amb canvis en resultats», «Actius financers disponibles per a la venda», «Préstecs i partides a cobrar» i «Inversions mantingudes fins al venciment», llevat que s'hagin de presentar com a «Actius no corrents classificats com a mantinguts per a la venda» o corresponguin a «Efectiu, saldos en efectiu en bancs centrals i altres dipòsits a la vista», «Canvis del valor raonable dels elements coberts d'una cartera amb cobertura del risc de tipus d'interès» o «Derivats – Comptabilitat de cobertures», que es presenten de forma independent.

Al seu torn, els passius financers es classifiquen en les categories següents: «Passius financers mantinguts per negociar», «Passius financers designats a valor raonable amb canvis en resultats» i «Passius financers a cost amortitzat», llevat que s'hagin de presentar com a «Passius inclosos en grups alienables d'elements que s'han classificat com a mantinguts per a la venda» o corresponguin a «Canvis del valor raonable dels elements coberts d'una cartera amb cobertura de risc d'interès» o «Derivats – Comptabilitat de cobertures», que es presenten de forma independent.

Actius i passius financers mantinguts per negociar: aquesta cartera està integrada principalment pels actius i passius financers adquirits o emesos amb la intenció de dur-los a terme a curt termini o que formen part d'una cartera d'instruments financers, identificats i gestionats conjuntament, per a la qual hi ha evidència d'actuacions recents dirigides a obtenir guanys a curt termini. També es consideren passius financers mantinguts per negociar les posicions curtes de valors com a conseqüència de vendes d'actius adquirits temporalment amb pacte de retrocessió no opcional o de valors rebuts en préstec. Finalment, es consideren com a actius o passius financers mantinguts per negociar els derivats actius i

passius que no compleixen amb la definició de contracte de garantia financera ni han estat designats com a instruments de cobertura.

Actius i passius financers designats a valor raonable amb canvis en resultats: s'inclouen, si escau, aquells instruments financers designats per CaixaBank en el seu reconeixement inicial, com per exemple els actius o passius financers híbrids que s'han de valorar íntegrament pel seu valor raonable o amb derivats financers per reduir l'exposició a variacions en el valor raonable, o es gestionen conjuntament amb passius financers i derivats a fi de reduir l'exposició global al risc de tipus d'interès. En general, en aquesta categoria s'hi inclouen tots aquells actius o passius financers que, en ser-hi classificats, s'eliminen o es redueixen significativament incoherències en el seu reconeixement o valoració (asimetries comptables). Els instruments financers d'aquesta categoria hauran d'estar sotmesos, permanentment, a un sistema de mesurament, gestió i control de riscos i resultats, integrat i consistent, que permeti comprovar que el risc es redueix efectivament. Els actius i els passius financers només es poden incloure en aquesta cartera en la data d'adquisició o quan s'originen.

Actius financers disponibles per a la venda: està integrada pels valors representatius de deute i instruments de patrimoni que no s'han classificat en altres categories.

Préstecs i partides a cobrar: inclou el finançament atorgat a tercers amb origen en les activitats típiques de crèdit i préstec fetes per CaixaBank, els deutes contrets amb CaixaBank dels compradors de béns i els usuaris dels serveis que presta i pels valors representatius de deute que no tenen un preu cotitzat en un mercat actiu.

Inversions mantingudes fins al venciment: recull els valors representatius de deute negociats en un mercat actiu, o aquells per als quals es pot estimar un valor raonable de forma fiable fins i tot sense estar cotitzats en un mercat actiu, amb venciment fix i fluxos d'efectiu d'import determinat o determinable, que es té la intenció i la capacitat demostrada de conservar en cartera fins que vencin.

Passius financers a cost amortitzat: es registren els passius financers que no s'han classificat com a mantinguts per negociar o com a altres passius financers a valor raonable amb canvis en resultats. Els saldos que es registren en aquesta categoria responen a l'activitat típica de captació de fons de les entitats de crèdit, independentment de la forma d'instrumentalització i el termini de venciment.

Valoració dels instruments financers i registre de les variacions sorgides en la seva valoració posterior

Tots els instruments financers es registren inicialment pel seu valor raonable, que, si no hi ha evidència en contra, és el preu de la transacció.

Posteriorment, en una data determinada, el valor raonable d'un instrument financer correspon a l'import pel qual podria ser lliurat, si es tracta d'un actiu, o liquidat, si es tracta d'un passiu, en una transacció efectuada entre parts interessades, informades en la matèria, que actuïn en condicions d'independència mútua. La referència més objectiva del valor raonable d'un instrument financer és el preu que es pagaria per ell en un mercat actiu, transparent i profund, per la qual cosa s'agafa el preu de cotització o preu de mercat.

Quan no hi hagi preu de mercat, per estimar-ne el valor raonable es recorre al preu de transaccions recents d'instruments anàlegs i, en cas que no n'hi hagi, a models de valoració suficientment contrastats i reconeguts per la comunitat financera internacional, considerant les característiques específiques de l'instrument que s'ha de valorar i, molt especialment, els diferents tipus de risc associat a aquest.

Excepte en els derivats de negociació, totes les variacions en el valor dels instruments financers per raó de la meritació d'interessos i conceptes assimilats es registren en el compte de pèrdues i guanys de l'exercici en què es va produir la meritació. Els dividends percebuts d'altres societats es registren en el compte de pèrdues i guanys de l'exercici en què neix el dret a percebre'ls.

Les variacions en les valoracions que es produeixin després del registre inicial per causes diferents de les esmentades en el paràgraf anterior es tracten com es descriu a continuació, en funció dels tipus dels actius i passius financers:

- Els instruments financers inclosos en «Actius financers mantinguts per negociar», «Actius financers designats a valor raonable amb canvis en resultats», «Passius financers mantinguts per negociar» i «Passius financers designats a valor raonable amb canvis en resultats» es valoren inicialment pel seu valor raonable i, posteriorment, les variacions que s'hi produeixen es registren amb contrapartida en el compte de pèrdues i guanys.
- Per la seva part, els instruments financers inclosos en «Actius financers disponibles per a la venda» es valoren inicialment pel seu valor raonable i, posteriorment, les variacions que s'hi produeixen, netes del seu impacte fiscal, es registren amb contrapartida en els epígrafs de «Patrimoni net. Un altre resultat global acumulat – Elements que es poden reclassificar en resultats – Actius financers disponibles per a la venda» i «Patrimoni net. Un altre resultat global acumulat – Elements que es poden reclassificar en resultats – Conversió de divises» del balanç.
- Els derivats es registren en el balanç pel seu valor raonable. En el moment de la seva contractació, i llevat de prova en contra, el preu de transacció és el seu valor raonable i es registren com un actiu si aquest és positiu o com un passiu si és negatiu. En cas que en el moment de la contractació el seu preu difereixi del seu valor raonable, la diferència es registra immediatament en el compte de pèrdues i guanys per als derivats classificats en els nivells 1 i 2 de la jerarquia de valor raonable (vegeu l'apartat «Valor raonable dels instruments financers» d'aquesta mateixa Nota).

Els canvis posteriors del valor raonable dels derivats es registren en el compte de pèrdues i guanys, llevat de si es tracta de derivats de comptabilitat de cobertura de fluxos d'efectiu que es registren en l'epígraf «Patrimoni net. Un altre resultat global acumulat – Elements que es poden reclassificar en resultats – Derivats de cobertura. Cobertures de fluxos d'efectiu» del patrimoni net.

Els derivats implícits en altres instruments financers o en altres contractes es registren separatament com a derivats quan els seus riscos i característiques no estan estretament relacionats amb els de l'instrument o contracte principal, i sempre que es pugui donar un valor raonable fiable al derivat implícit considerat de forma independent.

- Els instruments financers inclosos en la cartera de «Préstecs i partides a cobrar» i «Passius financers a cost amortitzat» es valoren al seu cost amortitzat. El cost amortitzat és el cost d'adquisició corregit, en més o en menys segons el cas, pels reemborsaments de principal i la part imputada en el compte de pèrdues i guanys, mitjançant la utilització del mètode del tipus d'interès efectiu, de la diferència entre l'import inicial i el valor de reemborsament al venciment. A més, el cost amortitzat es minora per l'import de les correccions de valor motivades pel deteriorament experimentat pels actius.

El tipus d'interès efectiu és el tipus d'actualització que iguala exactament el valor inicial d'un instrument financer amb els fluxos d'efectiu estimats per tots els conceptes fins al venciment o la cancel·lació. Per als instruments financers a tipus d'interès fix, el tipus d'interès efectiu coincideix amb el tipus d'interès contractual més, si escau, les comissions i els costos de transacció que formin part del rendiment financer. En el cas que aquest tipus d'interès fix sigui contingent, la Societat l'incorpora a l'estimació del tipus d'interès efectiu només si és altament probable la consecució de l'esdeveniment desencadenant. Per calcular el tipus d'interès efectiu dels instruments financers a tipus d'interès variable, s'utilitza el tipus d'interès variable com si fos fix fins a la propera revisió del tipus d'interès de referència.

Valor raonable dels instruments financers

A continuació es presenta a 31 de desembre de 2016 i 2015 el valor raonable dels instruments financers, així com el seu corresponent valor en llibres:

Actius

(Milers d'euros)

	31-12-2016		31-12-2015	
	Valor en llibres	Valor raonable	Valor en llibres	Valor raonable
Actius financers mantinguts per negociar (Nota 10)	11.664.072	11.664.072	13.312.220	13.312.220
Derivats	9.575.832	9.575.832	9.806.191	9.806.191
Instruments de patrimoni	294.923	294.923	250.543	250.543
Valors representatius de deute	1.793.317	1.793.317	3.255.486	3.255.486
Actius financers designats a valor raonable amb canvis en resultats (Nota 11)	3.139.646	3.139.646	1.785.804	1.785.804
Instruments de patrimoni	1.806.976	1.806.976	816.728	816.728
Valors representatius de deute	1.332.670	1.332.670	969.076	969.076
Actius financers disponibles per a la venda (Nota 12)	65.430.253	65.430.253	63.431.792	63.431.792
Instruments de patrimoni	3.666.213	3.666.213	4.191.841	4.191.841
Valors representatius de deute	61.764.040	61.764.040	59.239.951	59.239.951
Préstecs i partides a cobrar (Nota 13)	206.557.885	225.283.117	208.535.969	238.450.526
Valors representatius de deute	561.139	566.529	927.655	982.586
Préstecs i bestretes	205.996.746	224.716.588	207.608.314	237.467.940
<i>Entitats de crèdit</i>	<i>6.814.823</i>	<i>7.536.511</i>	<i>6.659.681</i>	<i>7.248.949</i>
<i>Clientela</i>	<i>199.181.923</i>	<i>217.180.077</i>	<i>200.948.633</i>	<i>230.218.991</i>
Inversions mantingudes fins al venciment (Nota 14)	8.305.902	8.409.854	3.820.114	3.861.116
Derivats – Comptabilitat de cobertures (Nota 15)	3.059.635	3.059.635	3.900.123	3.900.123
Total	298.157.393	316.986.577	294.786.022	324.741.581

Passius

(Milers d'euros)

	31-12-2016		31-12-2015	
	Valor en llibres	Valor raonable	Valor en llibres	Valor raonable
Passius financers mantinguts per negociar (Nota 10)	10.292.514	10.292.514	12.204.195	12.204.195
Derivats	9.394.775	9.394.775	9.502.512	9.502.512
Posicions curtes	897.739	897.739	2.701.683	2.701.683
Altres passius financers a valor raonable amb canvis en resultats (Nota 11)	3.763.976	3.763.976	2.359.517	2.359.517
Dipòsits	3.763.976	3.763.976	2.359.517	2.359.517
<i>Clientela</i>	<i>3.763.976</i>	<i>3.763.976</i>	<i>2.359.517</i>	<i>2.359.517</i>
Passius financers a cost amortitzat (Nota 22)	260.145.223	261.460.704	260.597.831	263.349.878
Dipòsits	225.532.277	226.705.552	221.323.547	224.024.131
<i>Bancs centrals</i>	<i>30.029.382</i>	<i>30.182.315</i>	<i>23.753.214</i>	<i>23.753.214</i>
<i>Entitats de crèdit</i>	<i>10.124.654</i>	<i>10.154.023</i>	<i>13.638.162</i>	<i>13.638.162</i>
<i>Clientela</i>	<i>185.378.241</i>	<i>186.369.214</i>	<i>183.932.171</i>	<i>186.632.755</i>
Valors representatius de deute emesos	31.600.709	31.728.993	36.204.141	36.159.712
Altres passius financers	3.012.237	3.026.159	3.070.143	3.166.035
Derivats – Comptabilitat de cobertures (Nota 15)	653.415	653.415	771.299	771.299
Total	274.855.128	276.170.609	275.932.842	278.684.889

Tots els instruments financers es classifiquen en un dels nivells següents en funció de la metodologia utilitzada en l'obtenció del valor raonable:

Nivell I: a partir de preus cotitzats en mercats actius.

Nivell II: mitjançant tècniques de valoració en les quals les hipòtesis considerades corresponen a dades de mercat observables directament o indirectament, o preus cotitzats en mercats actius per a instruments similars.

Nivell III: mitjançant tècniques de valoració en les quals algunes de les hipòtesis significatives no estan recolzades en dades directament observables en el mercat.

El desglossament dels instruments financers mantinguts pel Grup Criteriacaixa a 31 de desembre de 2016 i 2015 en funció del mètode de càlcul del valor raonable és el següent:

Valor raonable d'actius

(Milers d'euros)

	31-12-2016			31-12-2015		
	Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3	Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Actius financers mantinguts per negociar	2.101.032	9.563.040	0	3.546.563	9.765.657	
Derivats	14.693	9.561.139		42.372	9.763.819	
Instruments de patrimoni	294.923			250.543		
Valors representatius de deute	1.791.416	1.901		3.253.648	1.838	
Actius financers designats a valor raonable amb canvis en resultats	3.139.646			1.785.804		
Instruments de patrimoni	1.806.976			816.728		
Valors representatius de deute	1.332.670			969.076		
Actius financers disponibles per a la venda	60.943.819	3.838.759	647.675	61.325.223	1.325.228	781.341
Instruments de patrimoni	3.023.259	605	642.349	3.329.301	83.695	778.845
Valors representatius de deute	57.920.560	3.838.154	5.326	57.995.922	1.241.533	2.496
Préstecs i partides a cobrar	0	332.324	224.950.793	478.302	183.430	237.788.794
Valors representatius de deute		332.324	234.205	478.302	183.430	320.854
Préstecs i bestretes	0	0	224.716.588	0	0	237.467.940
<i>Entitats de crèdit</i>			7.536.511			7.248.949
<i>Clientela</i>			217.180.077			230.218.991
Inversions mantingudes fins al venciment	6.138.097	2.271.757		264.168	3.431.426	165.522
Derivats - comptabilitat de cobertura		3.059.635			3.900.123	
Total	72.322.594	19.065.515	225.598.468	67.400.060	18.605.864	238.735.657

Valor raonable de passius

(Milers d'euros)

	31-12-2016			31-12-2015		
	Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3	Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Passius financers mantinguts per negociar	944.174	9.348.340	0	2.786.573	9.417.622	0
Derivats	46.435	9.348.340		84.890	9.417.622	
Posicions curtes	897.739			2.701.683		
Passius financers designats a valor raonable amb canvis en resultats	3.763.976			2.359.517		
Dipòsits	3.763.976			2.359.517		
<i>Clientela</i>	3.763.976			2.359.517		
Passius financers a cost amortitzat	0	0	261.460.704	0	0	263.349.878
Dipòsits			226.705.552			224.024.131
<i>Bancs centrals</i>			30.182.315			23.753.214
<i>Entitats de crèdit</i>			10.154.023			13.638.162
<i>Clientela</i>			186.369.214			186.632.755
Valors representatius de deute emesos			31.728.993			36.159.712
Altres passius financers			3.026.159			3.166.035
Derivats - comptabilitat de cobertures		653.415			771.299	
Total	4.708.150	10.001.755	261.460.704	5.146.090	10.188.921	263.349.878

Procés de determinació del valor raonable

El procés de determinació del valor raonable establert en l'Entitat assegura que els actius i els passius són valorats adequadament. S'ha establert una estructura de comitès en què es basa el procés de proposta i aprovació per a la contractació d'instruments financers en el mercat. Els inputs de mercat i altres paràmetres i metodologies de valoració i quantificació de riscos, així com els condicionants del registre de les operacions i possibles impactes de caràcter comptable, jurídic o fiscal, són objecte d'anàlisi per part de les àrees responsables i de manera prèvia a l'autorització. Els aspectes associats a la valoració d'instruments derivats i instruments de renda fixa són responsabilitat d'una unitat independent, organitzativament situada a l'Àrea de Riscos de CaixaBank, que comunica les decisions adoptades a l'entorn de gestió on el nou producte hagi de ser objecte de contractació. Sense cap menyscabament de l'autonomia i independència en la seva presa de decisions respecte de l'exercici de la funció de valoració i quantificació de riscos, aquesta anàlisi comporta un procés de contrast, conciliació i, en la mesura que es pugui, de consens amb les Àrees de negoci.

Per al Grup CriteriaCaixa, la majoria d'instruments financers registrats com a actius financers disponibles per a la venda tenen com a referència objectiva per a la determinació del seu valor raonable les cotitzacions de mercats actius (Nivell 1) i, per tant, per determinar-ne el valor raonable s'utilitza el preu que se'n pagaria en un mercat organitzat, transparent i profund («el preu de cotització» o «el preu de mercat»). S'inclouen en aquest nivell, de manera general, els valors representatius de deute amb mercat líquid, els instruments de capital cotitzat i els derivats negociats en mercats organitzats, així com els fons d'inversió.

Respecte dels instruments classificats en el Nivell 2 per als quals no hi ha un preu de mercat, el valor raonable s'estima recorrent a preus cotitzats recents d'instruments anàlegs i a models de valoració suficientment contrastats i reconeguts per la comunitat financera internacional, considerant les peculiaritats específiques de l'instrument que s'ha de valorar i, molt especialment, els diferents tipus de riscos associats a aquest. D'aquesta manera, el valor raonable dels derivats OTC (*Over The Counter*) i d'instruments financers (principalment valors representatius de deute) negociats en mercats organitzats poc transparents es determina mitjançant la utilització de mètodes, com per exemple el «valor actual net» (VAN), en què cada flux s'estima i es descompta tenint en compte el mercat al qual pertany, l'índex a què fa referència i el risc de crèdit assumit amb l'emissor o la contrapartida, o models de determinació de preus d'opcions basats en paràmetres observables en el mercat, com per exemple *Black'76* per a *caps*, *floors* i *swaptions*; *Black-Scholes*

per a opcions de renda variable i tipus de canvi. Gairebé la totalitat d'instruments financers registrats com a derivats de negociació i derivats de cobertura es valoren d'acord amb el criteri expressat del Nivell 2.

Els «préstecs i partides a cobrar» i els «passius financers a cost amortitzat» figuren majoritàriament classificats en el Nivell 3. El seu valor raonable s'estima mitjançant el descompte de fluxos de caixa previstos, incorporant en aquest descompte una estimació dels riscos de tipus d'interès, crèdit i liquiditat. Per a aquestes estimacions s'utilitzen, entre altres, les ràtios de cancel·lació anticipada històriques i les ràtios per pèrdues de crèdit estimades a partir de models interns.

Per a l'obtenció del valor raonable de la resta d'instruments financers classificats en el Nivell 3, per a la valoració dels quals no hi ha dades observables directament en el mercat, s'utilitzen tècniques alternatives, entre les quals hi ha la sol·licitud de preu a l'entitat comercialitzadora o la utilització de paràmetres de mercat corresponents a instruments amb un perfil de risc assimilable a l'instrument objecte de valoració, ajustats amb l'objectiu de recollir els diferents riscos intrínsecs.

Pel que fa als instruments de capital no cotitzats, classificats en el Nivell 3, es considera que el seu cost d'adquisició minorat per qualsevol pèrdua per deteriorament obtinguda partint de la informació pública disponible és la millor estimació del seu valor raonable.

A continuació es presenten els mètodes principals de valoració, hipòtesi i inputs utilitzats en l'estimació del valor raonable segons el tipus d'instrument financer de què es tracti, i els saldos corresponents a 31 de desembre de 2016 i 2015:

Actius

(Milers d'euros)

	<u>31-12-2016</u>	<u>31-12-2015</u>		
	Nivells 2 i 3	Nivells 2 i 3	Principals tècniques de valoració	Principals inputs utilitzats
Actius financers mantinguts per negociar (Nota 10)	9.563.040	9.765.657		
Derivats	9.561.139	9.763.819	Swaps: Mètode del Valor Present; Opcions sobre tipus de canvi: Model de Black-Scholes; Opcions sobre tipus d'interès: Model de Black; Opcions sobre índexs i accions: Model de Black-Scholes, Volatilitat Local, Model de Heston; Opcions sobre taxes d'inflació: Model de Black Normal; Crèdit: Descompte de Fluxos i Intensitat de Default	Dades observables de mercat, correlacions (renda variable), dividends (renda variable)
Valors representatius de deute	1.901	1.838	Mètode del Valor Present	Tipus d'interès de mercat i primes de risc. Comparables de mercat
Actius financers disponibles per a la venda (Nota 12)	4.486.434	2.106.569		
Instrument de patrimoni	642.954	862.540	Mètode del Valor Present	Dades observables de mercat (tipus d'interès, primes de riscos, comparables de mercat), Net Asset Value o Valor Teòric Comptable
Valors representatius de deute	3.843.480	1.244.029		
Derivats – Comptabilitat de cobertures (Nota 15)	3.059.635	3.900.123	Swaps: Mètode del Valor Present; Opcions sobre tipus d'interès: Model de Black	Dades observables de mercat
Total	17.109.109	15.772.349		

Passius

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015		
	Nivells 2 i 3	Nivells 2 i 3	Principals tècniques de valoració	Principals inputs utilitzats
Passius financers mantinguts per negociar (Nota 10)	9.348.340	9.417.622		
Derivats	9.348.340	9.417.622	Swaps: Mètode del Valor Present; Opcions sobre tipus de canvi: Model de Black-Scholes; Opcions sobre tipus d'interès: Model de Black; Opcions sobre índexs i accions: Model de Black-Scholes, Volatilitat Local, Model de Heston; Opcions sobre taxes d'inflació: Model de Black Normal; Crèdit: Descompte de Fluxos i Intensitat de Default	Dades observables de mercat, correlacions (renda variable), dividends (renda variable)
Derivats – Comptabilitat de cobertures (Nota 15)	653.415	771.299	Swaps: Mètode del Valor Present; Opcions sobre tipus d'interès: Model de Black	Dades observables de mercat
Total	10.001.755	10.188.921		

Les valoracions obtingudes pels models interns podrien ser diferents si s'haguessin aplicat altres mètodes o altres assumpcions en el risc de tipus d'interès, en els diferencials de risc de crèdit, de risc de mercat, de risc de canvi, o en les seves corresponents correlacions i volatilitats. No obstant això, els Administradors del Grup consideren que els models i tècniques aplicats reflecteixen adequadament el valor raonable dels actius i passius financers registrats en el balanç, així com dels resultats generats per aquests instruments financers.

Ajustos a la valoració per risc de crèdit i de finançament

El *“Credit Valuation Adjustment”* (CVA) és un ajust a la valoració dels derivats OTC (*Over The Counter*), conseqüència del risc associat a l'exposició creditícia que s'assumeix amb cada contrapartida.

El *“Debit Valuation Adjustment”* (DVA) és un ajust a la valoració similar al CVA, però en aquest cas neix com a conseqüència del risc propi de CaixaBank que assumeixen les seves contrapartides en els derivats OTC.

El *“Funding Value Adjustment”* (FVA) és un ajust a la valoració dels derivats de l'operativa de clients no perfectament col·lateralitzats que recull els costos de finançament associats a la liquiditat necessària per dur-los a terme.

El càlcul del CVA es fa tenint en compte l'exposició esperada amb cada contrapartida en cada termini futur. El CVA per a una determinada contrapartida és igual a la suma del CVA per a la totalitat dels terminis. Els ajustos a fer es calculen mitjançant l'estimació de l'exposició (*“Expected Exposure”*), la probabilitat d'incompliment (*“Probability of Default”*) i la severitat (*“Loss Given Default”*), per a tots els productes derivats sobre qualsevol subjacent, en l'àmbit d'entitat legal amb què CaixaBank mantingui exposició.

Anàlogament, el DVA es calcula com el producte de l'exposició esperada negativa per les probabilitats d'incompliment i multiplicant el resultat per la severitat de CaixaBank.

Les dades necessàries per al càlcul de la probabilitat d'incompliment així com de la severitat provenen dels mercats de crèdit (*Credit Default Swaps*), i s'hi aplica el de la contrapartida per als casos en què aquest existeixi. Per als casos en què aquesta informació no estigui disponible, CaixaBank desenvolupa un exercici que considera, entre altres, el sector i rating de la contrapart que permet assignar la probabilitat, així com la severitat, calibrades directament a mercat o amb factors d'ajust a mercat de la probabilitat de fallida i pèrdues esperades històriques.

En el cas de l'FVA, aquest ajust comparteix parcialment metodologies amb el del CVA/DVA, atès que també es basa en l'exposició creditícia futura dels derivats, per bé que en aquest cas les exposicions no es compensen per contrapartida sinó a nivell agregat a l'efecte de reconèixer la gestió conjunta de la liquiditat.

Les dades necessàries per al càlcul del cost de finançament per a CaixaBank es basen també en cotitzacions preses de mercat de les seves emissions i derivats de crèdit.

Els ajustos de CVA/FVA i DVA/FVA registrats en el balanç a 31 de desembre de 2016 pugen a -236,7 i 52,7 milions d'euros, respectivament, sobre els valors raonables dels derivats. A 31 de desembre de 2015 pujaven a -205,4 i 53,6 milions d'euros, respectivament. La variació de valor dels ajustos ocorreguda en l'exercici 2016 per un import de 30,7 milions d'euros, ha suposat un impacte positiu en el capítol «Guanyos o pèrdues d'actius i passius financers mantinguts per negociar (net)» del compte de pèrdues i guanyos. Així mateix, en l'exercici 2016, l'afectació del CVA dels derivats vençuts o cancel·lats ha suposat el registre d'un impacte negatiu d'1,4 milions d'euros registrada en el capítol «Guanyos o pèrdues d'actius i passius financers mantinguts per negociar (net)» del compte de pèrdues i guanyos (vegeu Nota 32).

Traspasos entre nivells

El criteri aplicat per a la revaluació de la cartera es revisa com a mínim amb periodicitat mensual. S'hi poden donar dues circumstàncies:

- Millores del nivell de valoració dels instruments financers com a conseqüència d'haver obtingut preus publicats pels contribuïdors de preus de mercat o perquè ha millorat la qualitat del preu publicat.
- Empitjorament del nivell de valoració dels instruments financers com a conseqüència del fet que els contribuïdors de preus de mercat han deixat de publicar preus o perquè ha empitjorat la qualitat del preu publicat.

A continuació es faciliten els traspasos entre nivells de valoració d'instruments financers produïts en l'exercici 2016:

Traspasos entre nivells

(Milers d'euros)

	DE:		Nivell 2		Nivell 3		
	A:	Nivell 2	Nivell 3	Nivell 1	Nivell 3	Nivell 1	Nivell 2
ACTIUS							
Actius financers disponibles per a la venda		936					
PASSIUS							
Total		936		0			0

En l'exercici 2016 s'han produït traspessos, principalment, des del nivell 1 fins al nivell 2. La causa principal ha estat que no s'han pogut obtenir preus prou líquids d'un difusor de mercat per a la valoració del títol.

Moviments d'instruments financers de Nivell 3

El moviment que s'ha produït durant els exercicis 2016 i 2015 en el saldo del Nivell 3 es detalla a continuació:

Moviments de Nivell 3 - 2016

(Milers d'euros)

	Instruments financers a valor raonable amb canvis en resultats		Actius financers disponibles per a la venda	
	Valors representatius de deute	Derivats de negociació	Valors representatius de deute	Instruments de capital
Saldo a 31-12-2015	0	0	2.496	778.845
Utilitats o pèrdues totals	0	0	(369)	(362.364)
A pèrdues i guanys				(397.671)
A ajustos de valoració del patrimoni net			(369)	35.307
Compres			5.667	7.796
Liquidacions i altres			(2.468)	218.072
Saldo a 31-12-2016	0	0	5.326	642.349
Total d'utilitats o pèrdues del període per als instruments mantinguts al final del període	0	0	369	362.364

Moviments de Nivell 3 - 2015

(Milers d'euros)

	Instruments financers a valor raonable amb canvis en resultats		Actius financers disponibles per a la venda	
	Valors representatius de deute	Derivats de negociació	Valors representatius de deute	Instruments de capital
Saldo a 31-12-2014	0	0	17.960	952.843
Alta per combinacions de negoci (Nota 6)				2.160
Utilitats o pèrdues totals			(2.836)	(89.664)
A pèrdues i guanys				(244.282)
A ajustos de valoració del patrimoni net			(2.836)	154.618
Compres				149.914
Liquidacions i altres			(2.669)	(236.408)
Amortitzat			(9.959)	
Saldo a 31-12-2015	0	0	2.496	778.845
Total d'utilitats o pèrdues del període per als instruments mantinguts al final del període	0	0	2.836	89.664

Anàlisi de sensibilitat

Amb l'objectiu de determinar, si s'escau, una variació significativa en el valor dels instruments financers classificats en el Nivell 3, com a conseqüència de canvis en una o més dades d'entrada no observables de mercat que reflecteixin supòsits alternatius raonablement probables, el Grup Criteriacaixa ha fet una anàlisi sobre els instruments més significatius que ha posat de manifest que no es produïrien alteracions substancials dels valors obtinguts.

L'efecte sobre el valor raonable dels principals instruments financers classificats com a Nivell 3 de modificar els valors dels inputs no observables més importants, prenent el valor més alt (escenari favorable) i més baix (escenari més desfavorable) a 31 de desembre de 2016 és el següent:

Impactes en canviar assumpcions en la valoració d'instruments financers de Nivell 3

(Milers d'euros)

	Impacte potencial en el compte de resultats		Impacte potencial en ajustos per valoració (*)	
	Escenari més favorable	Escenari més desfavorable	Escenari més favorable	Escenari més desfavorable
Actius financers disponibles per a la venda - Instruments de capital			22.482	(22.482)
Total	0	0	22.482	(22.482)

(*) S'ha considerat una variació del -5%, +5% en la valoració.

2.3. Cobertures comptables

El Grup Criteriacaixa utilitza derivats financers com a eina de gestió dels riscos financers (vegeu Nota 3). Quan aquestes operacions compleixen determinats requisits, es consideren «de cobertura».

Quan el Grup Criteriacaixa designa una operació com de cobertura, es fa des del moment inicial de l'operació o dels instruments inclosos en aquesta cobertura, i es documenta l'operació de conformitat amb la normativa vigent. En la documentació de les operacions de cobertura s'identifiquen clarament l'instrument o els instruments coberts i l'instrument o els instruments de cobertura, a més de la naturalesa del risc que es pretén cobrir, i els criteris o mètodes seguits per valorar l'eficàcia de la cobertura durant tota la seva durada.

El Grup Criteriacaixa considera com a operacions de cobertura aquelles que són altament eficaces. Una cobertura es considera altament eficaç si durant el termini previst de durada d'aquesta les variacions que es produeixin en el valor raonable o en els fluxos d'efectiu atribuïts al risc cobert en l'operació de cobertura són compensades en la seva pràctica totalitat per les variacions en el valor raonable o en els fluxos d'efectiu, segons el cas, de l'instrument o dels instruments de cobertura.

Per mesurar l'efectivitat de les operacions de cobertura, s'analitza si des de l'inici i fins al final del termini definit per a l'operació de cobertura es pot esperar, de manera prospectiva, que els canvis en el valor raonable o en els fluxos d'efectiu de la partida coberta que siguin atribuïbles al risc cobert es compensaran gairebé en la seva totalitat pels canvis en el valor raonable o en els fluxos d'efectiu, segons el cas, de l'instrument o dels instruments de cobertura, i que, retrospectivament, els resultats de la cobertura han oscil·lat dins un rang de variació del 80% al 125% respecte del resultat de la partida coberta.

Els mètodes de valoració utilitzats per a l'estimació del valor raonable dels instruments coberts i de cobertura s'ajusten a les millors pràctiques de mercat i les mesures, tant retrospectives com prospectives, d'eficàcia satisfan el marc normatiu:

- L'eficàcia de la cobertura es troba dins l'interval 80-125%.

- La fórmula utilitzada per a l'avaluació retrospectiva de la cobertura és la següent:

$$80\% \geq \frac{(\text{Variació PV + realitzats del mes}) \text{ dels elements de cobertura}}{(\text{Variació PV + realitzats del mes}) \text{ dels elements coberts}} \leq 125\%$$

PV: present value o valor raonable és la valoració actual dels fluxos futurs de l'operació.

Realitzats: fluxos ja liquidats de l'operació.

- L'avaluació es fa com a mínim en cadascun dels moments en què l'entitat prepara els estats financers anuals o intermedis per als mètodes retrospectius i diàriament per als prospectius.
- Les mesures de VaR i sensibilitat verifiquen l'elevada correlació estadística entre les variacions de valor raonable de l'element cobert i l'element que cal cobrir, que provenen del risc cobert (principalment risc de tipus d'interès).
- Les mesures de VaR i sensibilitat consideren el valor temporal dels diners (sensibilitats basades en descompte de fluxos i, per tant, en valors actuals).
- En el mètode prospectiu es verifica que la ràtio de la sensibilitat de tipus d'interès de l'element que s'ha de cobrir i la sensibilitat de tipus d'interès dels instruments de cobertura se situa dins l'interval 80-125%.
- Macrocobertura de Tipus d'Interès: amb freqüència diària, es verifica que la ràtio entre el VaR 1d 99% de la cartera global (element que s'ha de cobrir i cobertura a mercat) i el VaR 1d 99% de l'element que s'ha de cobrir és inferior al 10%.

Les operacions de cobertura efectuades pel Grup Criteriacaixa es classifiquen en dues categories:

- Cobertures de valor raonable, que cobreixen l'exposició a la variació en el valor raonable d'actius i passius financers o de compromisos en ferm no reconeguts encara, o d'una porció identificada dels esmentats actius, passius o compromisos en ferm, atribuïble a un risc en particular i sempre que afectin el compte de pèrdues i guanys.
- Cobertures dels fluxos d'efectiu, que cobreixen la variació dels fluxos d'efectiu que s'atribueixen a un risc particular associat a un actiu o passiu financer o una transacció prevista altament probable, sempre que pugui afectar el compte de pèrdues i guanys.

D'altra banda, el Grup Criteriacaixa cobreix el risc de tipus d'interès d'un determinat import d'actius o passius financers, sensibles al tipus d'interès, que formen part del conjunt d'instruments de la cartera però que no estan identificats com a instruments concrets. Aquestes cobertures, que es denominen "macrocobertures", poden ser de valor raonable o de fluxos d'efectiu.

En les cobertures de valor raonable, les diferències de valor produïdes tant en els elements de cobertura com en els elements coberts, per la part corresponent al tipus de risc cobert, es reconeixen en el compte de pèrdues i guanys. En les macrocobertures de valor raonable, les diferències de valoració dels elements coberts, atribuïbles al risc de tipus d'interès, es registren directament en el compte de pèrdues i guanys, però la seva contrapartida, en lloc de registrar-se en els epígrafs en què es registren els elements coberts, es registra en els capítols «Actiu – Canvis del valor raonable dels elements coberts d'una cartera amb cobertura del risc de tipus d'interès» o «Passiu – Canvis del valor raonable dels elements coberts d'una cartera amb cobertura del risc de tipus d'interès», en funció de la naturalesa de l'element cobert.

En les cobertures de fluxos d'efectiu, la part eficaç de la variació de valor de l'instrument de cobertura es registra transitòriament en l'epígraf «Un altre resultat global acumulat – Elements que es poden reclassificar en resultats – Derivats de cobertura. Cobertures de fluxos d'efectiu» del patrimoni net fins al moment en què es produeixin les transaccions que han estat motiu de cobertura. A partir d'aquest moment, els imports

prèviament registrats en el patrimoni net es porten al compte de pèrdues i guanys de manera simètrica als fluxos d'efectiu coberts. Els elements coberts es registren d'acord amb els criteris explicats en la Nota 2.2, sense cap modificació pel fet de ser considerats instruments coberts.

Quan els derivats de cobertura deixen de complir els requisits per ser-ho es reclassifiquen com a derivats de negociació. En el cas de cobertures de valor raonable, els ajustos prèviament registrats a l'element cobert s'imputen al compte de pèrdues i guanys utilitzant el mètode del tipus d'interès efectiu resultant a la data d'interrupció de la cobertura. Per al cas de cobertures de fluxos d'efectiu, l'import acumulat de l'instrument de cobertura reconegut en el patrimoni net es mantindrà així fins que es produeixi la transacció coberta, moment en què es registrarà en el compte de pèrdues i guanys, llevat que es prevegi que no es farà la transacció, cas en què es registrarà immediatament.

Majoritàriament, el Grup Criteriacaixa cobreix de manera individualitzada el risc de mercat associat als derivats contractats amb clients mitjançant la contractació de derivats simètrics en mercat i procedeix al registre d'ambdós a la cartera de negociació. D'aquesta manera, el risc de posició, o risc de mercat generat per aquesta operativa és poc significatiu.

2.4. Reclassificació d'actius financers

A 31 de desembre de 2016, els imports dels actius financers reclassificats i les conseqüències relacionades són els següents:

Actius financers reclassificats

(Milers d'euros)

	Valor en llibres a 31-12-2016	Valor raonable a 31-12-2016	Valor en llibres en la data de reclassificació	Rang de tipus d'interès efectiu en la data de reclassificació
Primer semestre 2013 (1)				
ES00000122D7	50.746	57.968	49.961	6,16
ES00000123B9	85.377	101.285	86.740	6,38

(1) Reclassificació al març de 2013 d'«Actius financers disponibles per a la venda» a «Inversions mantingudes fins al venciment» d'un import nominal de 5.916 milions d'euros de bons diversos. Els motius de la reclassificació es van deure a l'estratègia de mantenir aquesta inversió de manera efectiva fins al seu venciment i al fet de tenir la capacitat suficient per fer-ho.

Les pèrdues i guanys que haurien estat reconeguts en els resultats o en un altre resultat global si no s'haguessin produït les reclassificacions d'actius financers, així com els guanys, les pèrdues, els ingressos i les despeses reconeguts en el compte de resultats, consten resumits en els quadres següents:

Resultats que s'haurien reconegut si no s'haguessin reclassificat els actius

(Milers d'euros)

	Import
Contribució dels actius financers reclassificats durant l'exercici 2016	0
Reconeixement en el patrimoni net	
Reconeixement en el resultat de l'exercici	
Canvis de valor raonable	(1.773)
Que s'haurien reconegut en patrimoni net si els actius financers no s'haguessin reclassificat	(1.773)
Que s'haurien reconegut en el resultat de l'exercici si els actius financers no s'haguessin reclassificat	

Addicionalment a les anteriors reclassificacions, durant l'exercici 2016 s'han reclassificat 1.054 milions d'euros corresponents a títols inicialment classificats en les categories de «préstecs i partides a cobrar» (700 milions d'euros) i «inversions mantingudes fins al venciment» (354 milions d'euros), amb destinació a les carteres de «préstecs i partides a cobrar» (110 milions d'euros) i «actius financers disponibles per a la venda» (944 milions d'euros), com a conseqüència de canvis en la jerarquia de valors i canvis en la intenció del Grup pel que fa a la manera com es recuperaran aquestes inversions (vegeu Notes 13 i 14).

2.5. Actius que garanteixen operacions de finançament (*Asset Encumbrance*)

A continuació es detallen els actius que garanteixen determinades operacions de finançament i els que estan lliures de càrregues o garanties a 31 de desembre de 2016 i 2015:

Actius que garanteixen operacions de finançament i actius lliures de càrrega

(Milers d'euros)

	31-12-2016		31-12-2015	
	Valor en llibres d'actius compromesos	Valor en llibres d'actius no compromesos	Valor en llibres d'actius compromesos	Valor en llibres d'actius no compromesos
Instruments de patrimoni	0	3.957.724	0	4.438.700
Valors representatius de deute	14.015.220	11.203.232	4.882.193	20.400.228
Préstecs i partides a cobrar	77.778.187	140.566.364	61.047.293	156.055.077
Altres actius	3.851.952	67.466.960	2.395.393	79.946.330
Total	95.645.358	223.194.281	68.324.879	260.840.335

Aquests actius corresponen, principalment, a préstecs que garanteixen les emissions de cèdules hipotecàries, cèdules territorials i bons de titulització; a valors representatius de deute que són lliurats en operacions de cessions temporals d'actius; a bons de titulització posats en garantia d'operacions de préstec de valors i als actius posats en garantia (préstecs o instruments de deute) per accedir a operacions de finançament del BCE. També s'inclouen com a actius compromesos el saldo d'efectiu lliurat per garantir l'operativa de derivats.

Com a complement a la taula anterior referida a actius propis, en la taula següent s'incorpora informació dels actius rebuts. Aquestes garanties rebudes són principalment per l'operativa d'adquisició temporal d'actius, préstec de valors, efectiu i valors representatius de deute rebuts per garantir l'operativa de derivats i a l'autocartera emesa de deute avalat i deute sènior. A continuació es detallen els col·laterals rebuts i els que estan lliures de càrregues o garanties i es podrien comprometre per obtenir finançament a 31 de desembre de 2016 i 2015:

Actius que garanteixen operacions de finançament

(Milers d'euros)

	31-12-2016		31-12-2015	
	Valor raonable d'actius compromesos	Valor raonable d'actius no compromesos	Valor raonable d'actius compromesos	Valor raonable d'actius no compromesos
Col·lateral rebut	3.466.126	15.525.120	2.370.017	20.360.312
Instruments de patrimoni	0	0	0	0
Valors representatius de deute	3.466.126	13.364.143	2.370.017	16.426.531
Altres garanties rebudes	0	2.160.977	0	3.933.781
Autocartera emesa (*)	0	975.145	0	1.462.272
Total	3.466.126	16.500.264	2.370.017	21.822.584

(*) És l'autocartera emesa diferent de les cèdules hipotecàries/territorials o bons de titulització, és a dir, deute sènior retingut en la part de valor raonable d'actius no compromesos

A continuació es recull la ràtio d'actius col·lateralitzats ("Asset Encumbrance") a 31 de desembre de 2016 i 2015:

Ràtio d'actius col·lateralitzats

(Milions d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Actius i col·lateral rebut compromès	99.111.485	70.694.896
Instruments de patrimoni	0	0
Valors representatius de deute	17.481.346	7.252.210
Préstecs i partides a cobrar	77.778.187	61.047.293
Altres actius	3.851.952	2.395.393
Total actius + Total actius rebuts	337.830.885	351.895.544
Instruments de patrimoni	3.957.724	4.438.700
Valors representatius de deute	42.048.721	44.078.969
Préstecs i partides a cobrar	218.344.551	217.102.371
Altres actius	73.479.889	86.275.504
Ràtio actius col·lateralitzats ("Asset Encumbrance")	29,34%	20,09%

Durant el 2016 la ràtio ha augmentat 9,25 punts percentuals a causa de l'increment en el finançament obtingut del BCE, que té com a col·lateral, principalment, garanties el subjacent de les quals és inversió creditícia que s'ha transformat en fons de titulització i cèdules per descompte al Banc Central Europeu, la col·lateralització de valors rebuts en préstec de valors amb garanties el subjacent de les quals és inversió creditícia que s'ha transformat en fons de titulització i l'augment del finançament en operacions de cessions temporals de valors representatius de deute.

A continuació es recull la relació entre els passius garantits i els actius que els garanteixen a 31 de desembre de 2016 i 2015:

Passius garantits

(Milions d'euros)

	31-12-2016		31-12-2015	
	Passius coberts, passius contingents o títols cedits	Actius, garanties rebudes i autocartera emesa (*)	Passius coberts, passius contingents o títols cedits	Actius, garanties rebudes i autocartera emesa (*)
Passius financers	83.179.416	97.148.388	56.330.344	68.040.774
Derivats	2.845.180	3.851.952	2.826.761	2.395.393
Dipòsits	59.022.547	67.520.077	28.672.993	28.156.644
Emissions	21.311.689	25.776.359	24.830.590	37.488.737
Altres fonts de càrregues	1.910.189	1.963.096	2.701.683	2.654.122
Total	85.089.606	99.111.485	59.032.027	70.694.896

(*) Llevat de cèdules i bons de titulització compromesos.

2.6. Compensació d'actius i passius financers

Els actius i passius financers es compensaran, i, en conseqüència, es presentaran en el balanç pel seu import net, només quan es tingui el dret, legalment exigible, de compensar els imports dels instruments esmentats i la intenció de liquidar-ne la quantitat neta, o de fer l'actiu i procedir al pagament del passiu de forma simultània, amb les consideracions següents:

- El dret, exigible legalment, de compensar els imports reconeguts no ha de dependre d'un esdeveniment futur i ha de ser legalment executable en totes les circumstàncies, incloent-hi casos d'impagament o insolvència de qualsevol de les parts.
- S'admetran com a equivalents a «liquidacions per l'import net» aquelles liquidacions en què es compleixin les condicions següents: s'elimini la totalitat, o pràcticament la totalitat, del risc de crèdit i de liquiditat, i la liquidació de l'actiu i del passiu es faci en un únic procés de liquidació.

A 31 de desembre de 2016 el Grup Criteriacaixa presenta compensades dues operacions d'intercanvi de col·laterals que es materialitzen mitjançant operacions amb pacte de recompra que suposen simultàniament l'adquisició i cessió de determinats col·laterals. Les operacions amb pacte de recompra neixen com una operació simultània que es compensa, i no es permet cancel·lar-ne una sense cancel·lar l'altra. Les operacions d'intercanvi es formalitzen amb caràcter general a 12 mesos. A 31 de desembre de 2015 no es mantien posicions compensades d'actius i passius financers.

A continuació es detalla aquesta operació de compensació:

Compensació d'actius i passius

(Milers d'euros)

	31-12-2016		
	Import brut reconegut (A)	Import compensat en balanç (B)	Import net presentat en balanç (A - B)
Adquisició temporal d'actius	1.013.791	1.013.752	39
Total Actiu	1.013.791	1.013.752	39
Cessió temporal d'actius	1.013.752	1.013.752	0
Total Passiu	1.013.752	1.013.752	0

2.7. Baixa d'instruments financers

Un actiu financer es dona totalment o parcialment de baixa en el balanç quan expiren els drets contractuals sobre els fluxos d'efectiu de l'actiu financer o quan es transfereixen a un tercer separat de l'entitat.

El tractament comptable que cal aplicar a les transferències d'actius està condicionat pel grau i la manera com es traspassen a tercers els riscos i beneficis associats a la propietat dels actius que es transfereixen. En aquest cas:

- Si es transfereixen de manera substancial a tercers els riscos i avantatges inherents a la propietat de l'actiu financer –com en el cas de les vendes incondicionals, les vendes amb pacte de recompra pel seu valor raonable en la data de recompra, les vendes d'actius financers amb una opció de compra adquirida o de venda emesa profundament fora de diner o les titulitzacions d'actius en què el cedent no reté finançaments subordinats ni concedeix cap tipus de millora creditícia als nous titulars, entre altres–, aquest es dona de baixa del balanç, i es reconeix simultàniament qualsevol dret o obligació retingut o sorgit com a conseqüència de la transferència.
- Si es retenen substancialment els riscos i avantatges inherents a la propietat de l'actiu financer transferit –com en el cas de les vendes d'actius financers amb pacte de recompra per un preu fix o pel preu de venda més la rendibilitat habitual d'un prestador, els contractes de préstec de valors en què el prestatari té l'obligació de tornar-los o actius similars i altres casos anàlegs–, no es dona de baixa del balanç i es continua valorant amb els mateixos criteris utilitzats abans de la transferència i es reconeix comptablement:
  - Un passiu financer associat per un import igual al de la contraprestació rebuda, que es valora posteriorment al seu cost amortitzat, llevat que compleixi els requisits per classificar-lo com a altres passius a valor raonable amb canvis en pèrdues i guanys.
  - Els ingressos de l'actiu financer transferit, però no donat de baixa, i les despeses del nou passiu financer, sense compensar.
- Si no es transfereixen ni es retenen substancialment els riscos i avantatges inherents a la propietat de l'actiu financer transferit –com en el cas de les vendes d'actius financers amb una opció de compra adquirida o de venda emesa que no estan profundament dins ni fora de diner, les titulitzacions en què el cedent assumeix un finançament subordinat o un altre tipus de millores creditícies per una part de l'actiu transferit i altres casos semblants–, es distingeix entre:
  - Si l'entitat cedent no reté el control de l'actiu financer transferit, es dona de baixa del balanç i es reconeix qualsevol dret o obligació retingut o sorgit com a conseqüència de la transferència.
  - Si l'entitat cedent reté el control de l'actiu financer transferit, el continua reconeixent en el balanç per un import igual a la seva exposició als canvis de valor que pugui experimentar i

reconeix un passiu associat a l'actiu financer transferit. L'import net de l'actiu transferit i el passiu associat és el cost amortitzat dels drets i obligacions retinguts, si l'actiu es mesura pel cost amortitzat, o el valor raonable dels drets i obligacions retinguts, si l'actiu transferit es mesura pel seu valor raonable.

D'acord amb els termes dels contractes de cessió, gairebé la totalitat de la cartera d'inversions creditícies titulada pel Grup Criteriacaixa no compleix els requisits per donar-la de baixa del balanç.

De la mateixa manera, els passius financers es donaran de baixa del balanç quan s'hagin pagat o cancel·lat les obligacions derivades del contracte, o quan hagin expirat.

2.8. Garanties financeres

Garanties financeres concedides

Es consideren garanties financeres els contractes pels quals s'exigeixen a l'emissor pagaments específics per reemborsar al creditor pel deute incorregut quan un deutor específic incompleix la seva obligació de pagament d'acord amb unes condicions contractuals, independentment de la manera com estigui instrumentada l'obligació, ja sigui una fiança (incloent-hi les fiances per a la participació en subhastes i concursos), avals financers i tècnics, promeses d'aval formalitzades irrevocables, contractes d'assegurança o derivats de crèdit.

Els avals financers són qualsevol tipus d'avals que garanteixen, directament o indirectament, instruments de deute, com ara préstecs, crèdits, operacions d'arrendament financer i ajornament en el pagament de tot tipus de deutes.

Totes aquestes operacions es registren en la promemòria del balanç en comptes d'ordre en la categoria de «Garanties concedides».

Quan es formalitzen les garanties financeres i els contractes de garantia, es reconeixen pel seu valor raonable més els costos de transacció, entès com la prima rebuda més el valor actual dels fluxos d'efectiu futurs, en l'epígraf de l'actiu «Préstecs i partides a cobrar», amb contrapartida en l'epígraf «Passius financers a cost amortitzat – Altres passius financers» o en el capítol «Altres passius». Els canvis en el valor raonable dels contractes es registren com un ingrés financer en el compte de pèrdues i guanys.

Les carteres de garanties financeres i contractes de garantia, sigui quin sigui el seu titular, instrumentació o altres circumstàncies, s'analitzen periòdicament per determinar el risc de crèdit a què es troben exposades i, si escau, estimar l'import de les provisions que cal constituir. En aquest procés s'apliquen criteris similars als que s'estableixen per quantificar les pèrdues per deteriorament d'instruments de deute valorats al seu cost amortitzat, que es comenten en la Nota 2.9 següent, excepte en el cas dels avals tècnics, als quals se'ls apliquen els criteris continguts en la Nota 2.22.

Les provisions constituïdes per a aquests contractes estan registrades en l'epígraf «Provisions – Compromisos i garanties concedits» del passiu del balanç. Les dotacions i recuperacions de les provisions es registren en el capítol «Provisions o reversió de provisions» del compte de pèrdues i guanys.

En cas que calgui constituir una provisió específica per contractes de garantia financeres, les corresponents comissions pendents de meritació es reclassifiquen de l'epígraf de «Passius financers a cost amortitzat – Altres passius financers» a l'epígraf «Provisions – Compromisos i garanties concedits».

Garanties financeres rebudes

El Grup no ha rebut garanties significatives sobre les quals s'estigui autoritzat a vendre o pignorar sense que s'hagi produït un impagament per part del propietari de la garantia, excepte per les pròpies de l'activitat de tresoreria (vegeu Nota 2.5).

2.9. Deteriorament del valor dels actius financers

Un actiu financer es considera deteriorat quan hi ha una evidència objectiva d'un impacte negatiu en els fluxos d'efectiu futurs que es van estimar en el moment de formalitzar-se la transacció, com a conseqüència que l'acreditat no pot o no podrà fer front als seus compromisos contractuals dins el termini establert i en la forma pertinent o quan no pugui recuperar-se íntegrament el seu valor en llibres. La disminució del valor raonable per sota del cost d'adquisició no constitueix per si mateixa una evidència de deteriorament.

Com a criteri general, la correcció del valor en llibres dels instruments financers a causa del seu deteriorament s'efectua amb càrrec en el capítol «Deteriorament del valor o reversió del deteriorament d'actius financers no valorats a valor raonable amb canvis en resultats» del compte de pèrdues i guanys del període en què es manifesta l'esmentat deteriorament, i les recuperacions de les pèrdues per deteriorament registrades prèviament, en el cas de produir-se, es reconeixen en el mateix epígraf del compte de pèrdues i guanys del període en què el deteriorament s'elimina o es redueix.

Durant l'exercici 2016, el Grup Criteriacaixa ha evolucionat els seus models interns per al càlcul de les provisions col·lectives, així com per determinar els ajustos sobre la valoració de referència atorgada en taxacions individuals completes o sobre el resultat de mètodes automatitzats de valoració per als actius adjudicats. Aquests models interns, consistents amb la Circular 4/2016 publicada pel Banc d'Espanya, s'han utilitzat per reestimar les pèrdues incorregudes per risc de crèdit i deteriorament d'actius adjudicats a 31 de desembre 2016.

La nova estimació de la cobertura per insolvències a 31 de desembre de 2016 ha reduït la necessitat de provisions de la cartera creditícia en 676 milions d'euros i es recull en l'epígraf «Deteriorament del valor o reversió del deteriorament d'actius financers no valorats a valor raonable amb canvis en resultats» (Nota 36) del compte de pèrdues i guanys consolidat adjunt.

Instruments de deute valorats al seu cost amortitzat

En funció del risc d'insolvència imputable al client o a l'operació, es classifiquen en alguna de les categories següents:

- *Risc normal*: comprèn totes les operacions que no compleixen els requisits per classificar-les en altres categories.
- *Risc normal en vigilància especial*: comprèn totes les operacions que, sense complir els criteris per classificar-les individualment com a risc dubtós o fallit, presenten debilitats que poden suposar assumir pèrdues per a CaixaBank superiors a les d'altres operacions similars classificades com a normals. CaixaBank presumeix que les operacions que presenten imports vençuts amb més de 30 dies d'antiguitat presenten debilitats, llevat que hi hagi una prova en contra.

Inclou, entre d'altres, (i) operacions incloses en un acord de sostenibilitat que no han completat el període de prova. Aquest període de prova, llevat que hi hagi evidència que permeti la seva reclassificació a normal abans, es compleix quan han transcorregut dos anys des de la modificació de condicions subjectes a l'acord i les operacions estan al corrent de pagament i s'ha reduït el principal

subjecte a les modificacions de l'acord, (ii) operacions de refinançament, refinançades o reestructurades que no sigui procedent reclassificar com a dubtoses i estan encara en període de prova (vegeu Nota 2.10), i (iii) operacions d'acreditats en concurs de creditors en què no sigui procedent la seva classificació com a riscos dubtosos o fallits.

- *Risc dubtós:*

- *Per raó de la morositat del client:* comprèn l'import total dels instruments de deute, sigui quin sigui el titular i la garantia, que tinguin algun import vençut per principal, interessos o despeses pactats contractualment, amb més de 90 dies d'antiguitat, llevat que sigui procedent classificar-los com a fallits. També s'inclouen en aquesta categoria les garanties concedides en què l'avalat ha incorregut en morositat.

Es classificaran també en dubtós per raó de la morositat les operacions en què tots els titulars són arrossegadors pels criteris de risc persona. S'aplica a un acreditat l'arrossegament per risc persona quan les operacions amb imports vençuts amb més de 90 dies d'antiguitat siguin superiors al 20% dels imports pendents de cobrament.

Es reclassifiquen a risc normal aquelles operacions en què, com a conseqüència del cobrament de part dels imports vençuts, desapareixen les causes que han motivat la seva classificació com a risc dubtós d'acord amb el que s'ha indicat en els paràgrafs anteriors i el titular no té imports vençuts amb més de 90 dies d'antiguitat en altres operacions en la data de reclassificació a la categoria de risc normal.

- *Per raons diferents de la morositat del client:* comprèn els instruments de deute, vençuts o no, en què sense concórrer les circumstàncies per classificar-los en les categories de fallits o dubtosos per raó de la morositat del client, es presenten dubtes raonables sobre el seu reemborsament total, principal i interessos, en els termes pactats contractualment, així com les exposicions fora de balanç no qualificades de dubtoses per raó de la morositat del titular l'impagament de les quals sigui probable i la seva recuperació dubtosa.

En aquesta categoria s'inclouen, entre d'altres, les operacions de titulars que després d'una revisió individualitzada es determina que es troben en situacions que suposin un deteriorament de la seva solvència.

CaixaBank ha establert una metodologia d'indicadors que constitueixen un índex per a la identificació del deteriorament i alerten de dificultats financeres significatives de l'acreditat (estructura economicofinancera inadequada), incompliments de les clàusules contractuals (impagaments recurrents o retards en el pagament), alta probabilitat d'entrada en una situació concursal i la desaparició d'un mercat actiu per a l'actiu financer en qüestió, a causa de dificultats financeres.

Aquests indicadors són aplicables als acreditats que es defineixen com a significativament rellevants i la seva activació implica la necessitat d'una anàlisi individualitzada que conclougi en la qualificació de les operacions com a normals o dubtoses.

A més de les operacions qualificades en aquesta categoria després d'una revisió individualitzada, es qualificaran d'operacions dubtoses per raó diferent de la morositat les que compleixin algun dels criteris següents:

- Operacions amb saldos reclamats o sobre els quals l'entitat hagi decidit reclamar judicialment el seu reemborsament, encara que estiguin garantits, així com les operacions sobre les quals el deutor hagi suscitat litigi de la resolució del qual en depengui el cobrament.

- Operacions d'arrendament financer en què s'hagi decidit rescindir el contracte per recuperar la possessió del bé.
  - Operacions dels titulars que estiguin declarats o consti que es declararan en concurs de creditors sense petició de liquidació.
  - Garanties concedides a avalats declarats en concurs de creditors per als quals consti que s'hagi declarat o s'hagi de declarar la fase de liquidació, o pateixin un deteriorament notori i irrecuperable de la seva solvència, encara que el beneficiari de l'aval no n'hagi reclamat el pagament.
  - Operacions de refinançament, refinançades o reestructurades a les quals correspongui la seva classificació en dubtós (vegeu Nota 2.10), incloent-hi aquelles que, havent estat en dubtós durant el període de prova, siguin refinançades o reestructurades novament o arribin a tenir imports vençuts amb una antiguitat superior als 30 dies.
- *Risc fallit*: en aquesta categoria es classifiquen els instruments de deute, vençuts o no, per als quals després d'una anàlisi individualitzada es considera remota la seva recuperació i es procedeix a donar-los de baixa de l'actiu, sense perjudici de les actuacions que es puguin dur a terme pel Grup Criteriacaixa per intentar aconseguir el seu cobrament fins que no s'hagin extingit definitivament els seus drets, sigui per prescripció, condonació o altres causes.

S'inclouen en aquesta categoria (i) les operacions dubtoses per raó de morositat amb una antiguitat superior a 4 anys o, abans d'assolir aquesta antiguitat, quan l'import no cobert amb garanties eficaces s'hagi mantingut amb una cobertura del 100% durant més de 2 anys, així com (ii) operacions de titulars declarats en concurs de creditors per als quals consti que s'hagi declarat o s'hagi de declarar la fase de liquidació. En ambdós supòsits no es consideren fallits si tenen garanties reals eficaces que cobreixen almenys el 10% de l'import en llibres brut de l'operació.

Per classificar en aquesta categoria operacions abans que transcorrin els terminis indicats, és necessari que l'entitat provi en la seva anàlisi individualitzada que han adquirit la condició de fallits.

Sobre la base dels criteris de gestió i seguiment de risc de crèdit, CaixaBank considera com a acreditats individualment significatius aquells que per la seva exposició i el seu nivell de risc requereixen una anàlisi individualitzada. El compliment de qualsevol de les condicions següents és suficient per ser considerats acreditat individualment rellevant:

- Acreditats amb una exposició total superior a 20 milions d'euros.
- Acreditats amb una exposició total superior a 10 milions d'euros que es considerin d'alt risc perquè es donen determinades circumstàncies com haver estat refinançats, morositat emergent o superar determinats llindars de pèrdua esperada.
- Acreditats amb una exposició total superior a 5 milions d'euros i el saldo en situació dubtosa dels quals superi el 5% d'aquesta.

A més de les operacions anteriors, es consideren acreditats individualment significatius aquells que per qualsevol altre motiu es consideri que requereixen un tractament individual.

Tots aquells acreditats que no compleixin el que s'ha exposat anteriorment són objecte de tractament col·lectiu.

La cobertura calculada o provisió es defineix com la diferència entre l'import en llibres brut de l'operació i el valor actualitzat de l'estimació dels fluxos d'efectiu que s'espera cobrar, descomptats amb el tipus d'interès efectiu de l'operació. Es tenen en compte les garanties eficaces rebudes.

CaixaBank calcula l'import necessari per a la cobertura del risc imputable al titular i al risc país, sempre que el risc no hagi estat transferit a fallit.

Als efectes de l'estimació de les cobertures, l'import del risc és, per als instruments de deute, l'import en llibres brut i, per a les exposicions fora de balanç, l'estimació de les quanties que s'espera desemborsar.

D'acord amb la normativa aplicable, el mètode de càlcul de la cobertura està determinat en funció de si l'acreditat és individualment significatiu i la seva classificació comptable.

- Si el client, a més de ser individualment significatiu, es troba en situació de dubtós (per raó de la morositat o bé per raons diferents de la morositat), la cobertura específica de les operacions s'estima mitjançant una anàlisi detallada dels fluxos del client tenint en compte la situació del titular i els fluxos que s'esperen recuperar, els quals s'avaluen mitjançant dues metodologies en funció de la capacitat del client per generar fluxos per la seva activitat o no.

El càlcul del valor present dels fluxos d'efectiu futurs estimats d'un actiu financer amb garantia reflectirà els fluxos d'efectiu que podrien resultar de l'execució d'aquesta, menys els costos d'obtenció i venda de la garantia, independentment del fet que l'execució d'aquesta sigui probable o no.

- En la resta de casos, la cobertura s'estima de forma col·lectiva mitjançant metodologies internes partint de l'experiència històrica de CaixaBank i tenint en compte el valor actualitzat i ajustat de les garanties considerades com a eficaces.

El càlcul de la cobertura col·lectiva s'efectua partint de models interns de la Societat, que estan subjectes a la Política de Models i Paràmetres que està vigent, consistents amb la Circular 4/2016.

L'objectiu del càlcul de provisions partint de models interns és estimar, en l'àmbit de carteres, la pèrdua de les exposicions continguda en aquestes carteres. La Societat no fa únicament un càlcul en l'àmbit de cartera, sinó que hi ha una assignació de cobertura en l'àmbit de cada exposició individual. El procés de càlcul consta de dos elements:

1. Determinació de la base provisionable, que es divideix en dos passos (i) càlcul de l'import d'exposició, que consisteix en la suma de l'import en llibres brut en el moment del càlcul més els imports fora de balanç (disponibles o risc de firma) que s'espera puguin estar desemborsats en el moment en què el client compleixi les condicions per a ser considerat dubtós, i (ii) càlcul del valor recuperable de les garanties eficaces vinculades a l'exposició. A l'efecte de determinar el valor recuperable d'aquestes garanties, en el cas de garanties immobiliàries, els models estimen l'import de venda futura d'aquesta garantia al qual descompten la totalitat de les despeses que es produirien fins a la venda.

Tenen la consideració de garanties eficaces les garanties pignoratives sobre dipòsits dineraris, instruments de patrimoni cotitzats i valors representatius de deute emesos per emissors de solvència reconeguda; les garanties hipotecàries sobre habitatges, oficines i locals polivalents acabats i finques rústiques, deduïdes, si escau, les càrregues prèvies, i les garanties personals, com ara avals, fiances o incorporació de nous titulars, que impliquin la responsabilitat directa i solidària dels nous garants davant de CaixaBank. Els nous garants són persones o entitats amb solvència suficientment demostrada a l'efecte de garantir el reemborsament total de l'operació en els termes acordats.

Les garanties anteriors no es consideren eficaces quan hi ha una correlació adversa entre l'eficàcia de la garantia i la qualitat creditícia del deutor (per exemple, la pignoració d'accions del mateix titular).

2. Determinació de la cobertura a aplicar sobre aquesta base provisionable. Aquest càlcul es fa tenint en compte la probabilitat d'incompliment del titular amb l'operació, la probabilitat

de regularització o cura i la pèrdua que es produiria en cas que no es donés aquesta regularització o cura.

Per a carteres poc materials per a les quals, des d'un punt de vista de processos o per manca de representativitat de l'experiència històrica de la Societat es consideri que l'enfocament de models interns no és adequat, la Societat pot utilitzar els percentatges per defecte de cobertura que estableixi el Banc d'Espanya.

Tant les operacions classificades sense risc apreciable com aquelles operacions que com a conseqüència de la tipologia del seu garant siguin classificades sense risc apreciable podran tenir un percentatge de cobertura del 0%. Aquest percentatge només s'aplicarà sobre el risc cobert.

Les cobertures individualitzades o col·lectives de les operacions dubtoses no han de ser inferiors a la cobertura genèrica que els correspondria si estiguessin classificades com a risc normal en vigilància especial.

La cobertura final que s'apliqui a una operació serà la més alta entre la cobertura pel risc de crèdit imputable al titular i la de risc-país. Aquesta última no és significativa per a CaixaBank.

A fi d'assegurar la fiabilitat i coherència de les estimacions de cobertures, CaixaBank efectua proves retrospectives (*backtesting*) mitjançant les quals contrasta les estimacions dutes a terme amb les pèrdues reals efectivament observades, i proves de comparació i referència (*benchmarking*) mitjançant les quals contrasta les estimacions amb les estimacions de pèrdua esperada a l'efecte de solvència i qualsevol altra referència que es consideri rellevant.

Valors representatius de deute classificats com a disponibles per a la venda

El valor de mercat dels instruments de deute cotitzats es considera una estimació raonable del valor actual dels seus fluxos d'efectiu futurs.

Quan hi ha una evidència objectiva que les diferències negatives sorgides en la valoració d'aquests actius tenen origen en el seu deteriorament, es deixen de presentar en l'epígraf del patrimoni net «Un altre resultat global acumulat – Elements que poden reclassificar-se en resultats – Actius financers disponibles per a la venda» i es registra en el compte de pèrdues i guanys l'import considerat com a deteriorament acumulat fins a aquest moment. En cas de recuperar-se posteriorment la totalitat o una part de les pèrdues per deteriorament, el seu import es reconeix en el compte de pèrdues i guanys del període en què es produeix la recuperació.

Instruments de patrimoni classificats com a disponibles per a la venda

Quan hi ha una evidència objectiva de deteriorament, com ara una disminució del 40% en el valor raonable o una situació de pèrdua continuada durant un període superior als 18 mesos, les minusvàlues latents es reconeixen seguint amb els criteris de registre de les pèrdues per deteriorament aplicats als valors representatius de deute classificats com a disponibles per a la venda, excepte pel fet que qualsevol recuperació que es produeixi de les pèrdues esmentades es reconeix en l'epígraf del patrimoni net «Un altre resultat global acumulat – Elements que es poden reclassificar en resultats – Actius financers disponibles per a la venda».

En la determinació de si hi ha deteriorament, el Grup Criteria té en compte si hi ha factors en l'entorn tecnològic, de mercat, legals o d'un altre tipus en què opera l'entitat avaluada que puguin indicar que el cost de la inversió pot no ser recuperable. Així mateix, també es té en compte la volatilitat que mostra cada títol individualment en la seva cotització, per determinar si és un percentatge recuperable mitjançant la seva venda en el mercat. Aquestes consideracions poden portar a l'existència de llistats diferents per a determinats títols o sectors dels esmentats en el paràgraf anterior.

Instruments de patrimoni valorats al cost d'adquisició

Les pèrdues per deteriorament dels instruments de patrimoni valorats al seu cost d'adquisició equivalen a la diferència positiva entre el seu valor en llibres i el valor actual dels fluxos de caixa futurs esperats, actualitzats al tipus de rendibilitat de mercat per a altres valors similars. En l'estimació del deteriorament d'aquesta classe d'actius es pren en consideració el patrimoni net de l'entitat participada, llevat dels «resultats globals acumulats» deguts a cobertures per fluxos d'efectiu, determinat en funció de l'últim balanç aprovat, corregit per les plusvàlues tàcites existents a la data de valoració.

Les pèrdues per deteriorament es registren en el compte de pèrdues i guanys del període en què es manifesten, i minoren directament el cost de l'instrument.

2.10. Operacions de refinançament o reestructuració

D'acord amb el que estableix la normativa, aquestes operacions corresponen a aquelles en què el client ha presentat, o es preveu que pugui presentar, dificultats financeres per atendre les seves obligacions de pagament en els termes contractuals vigents i, per aquest motiu, s'ha procedit a modificar, cancel·lar i/o fins i tot formalitzar una nova operació.

Aquestes operacions es podran materialitzar a través de:

- La concessió d'una nova operació (operació de refinançament) amb la qual es cancel·len totalment o parcialment altres operacions (operacions refinançades) que han estat prèviament concedides per qualsevol empresa del Grup Criteriacaixa al mateix titular o altres empreses del seu grup econòmic. Passen a estar al corrent de pagaments els riscos prèviament vençuts.
- La modificació de les condicions contractuals d'operació existent (operacions reestructurades) de manera que variï el seu quadre d'amortització (carències, augment del termini, rebaixa del tipus d'interès, modificació del quadre d'amortització, ajornament de tot o part del capital al venciment, etc.).
- L'activació de clàusules contractuals pactades en origen que dilatin el reemborsament del deute (carència flexible).
- La cancel·lació parcial del deute sense que hi hagi aportació de fons del client (adjudicació, compra o dació de les garanties, o condonació de capital, interessos, comissions o qualsevol altra despesa derivada del crèdit atorgat al client).

L'existència d'impagaments previs és un indicatiu de dificultats financeres. Es presumeix, llevat que hi hagi una prova en contra, que hi ha una reestructuració o refinançament quan la modificació de les condicions contractuals afecti operacions que han estat vençudes durant més de 30 dies almenys una vegada en els tres mesos anteriors a la seva modificació. No obstant això, no és condició necessària l'existència d'impagaments previs perquè una operació es consideri de refinançament o reestructurada.

La cancel·lació d'operacions, modificació de condicions contractuals o activació de clàusules que dilatin el reemborsament davant la impossibilitat de fer front a venciments futurs constitueix també un refinançament/reestructuració.

Davant les anteriors, les renovacions i renegociacions es concedeixen sense que el prestatari tingui, o es prevegi que pugui tenir en el futur, dificultats financeres; és a dir, es formalitzen per motius comercials i no per tal de facilitar el pagament en la concessió de l'operació.

Perquè una operació pugui considerar-se com a tal, els titulars han de tenir capacitat per obtenir en el mercat, en la data, operacions per un import i amb unes condicions financeres anàlogues a les que li apliqui l'entitat. Aquestes condicions, al seu torn, han d'estar ajustades a les que es concedeixin en aquesta data a titulars amb perfil de risc similar.

Com a norma general, les operacions refinançades o reestructurades i les noves operacions efectuades per al seu refinançament es classifiquen en la categoria de risc normal en vigilància especial. Tanmateix, tenint en compte les característiques concretes de l'operació es classifiquen en risc dubtós quan compleixen els criteris generals per classificar com a tals els instruments de deute i en particular i) operacions sustentades en un pla de negoci inadequat, ii) operacions que incloguin clàusules contractuals que dilatin el reemborsament com períodes de carència superiors a 24 mesos, i iii) operacions que presentin imports donats de baixa del balanç per estimar-se irrecuperables que superin les cobertures que resultin d'aplicar els percentatges establerts per a risc normal en vigilància especial.

Les operacions refinançades o reestructurades i les noves operacions efectuades per al seu refinançament romanen identificades com en vigilància especial durant un període de prova fins que es compleixin tots els requisits següents:

- Que s'hagi conclòs, després d'una revisió de la situació patrimonial i financera del titular, que no és previsible que pugui tenir dificultats financeres i que, per tant, resulta altament probable que pugui complir les seves obligacions davant l'entitat dins el termini establert i en la forma pertinent.
- Que hagi transcorregut un termini mínim de dos anys des de la data de formalització de l'operació de reestructuració o refinançament o, si és posterior, des de la data de reclassificació des de la categoria de risc dubtós.
- Que el titular hagi pagat les quotes meritades de principal i interessos des de la data en què s'hagi formalitzat l'operació de reestructuració o refinançament o, si és posterior, des de la data de reclassificació des de la categoria de dubtós. Addicionalment, és necessari: i) que el titular hagi satisfet mitjançant pagaments regulars un import equivalent a tots els imports (principal i interessos) que es trobin vençuts en la data de l'operació de reestructuració o refinançament, o que s'hagin donat de baixa com a conseqüència d'aquesta; ii) o bé, quan sigui més adequat tenint en compte les característiques de les operacions, que s'hagin verificat uns altres criteris objectius que demostrin la capacitat de pagament del titular.

L'existència de clàusules contractuals que dilatin el reemborsament, com ara períodes de carència per al principal, implica que l'operació romanguí identificada com a risc normal en vigilància especial fins que es compleixin tots els criteris.

- Que el titular no tingui cap altra operació amb imports vençuts més de 30 dies al final del període de prova.

Quan es compleixen tots els requisits anteriors, les operacions deixen d'estar identificades en els estats financers com operacions de refinançament, refinançades o reestructurades.

Durant el període de prova anterior, un nou refinançament o reestructuració de les operacions de refinançament, refinançades, o reestructurades, o l'existència d'imports vençuts en aquestes operacions amb una antiguitat superior als 30 dies, suposa la reclassificació d'aquestes operacions a la categoria de risc dubtós per raons diferents de la morositat, sempre que estiguin classificades en la categoria de risc dubtós abans de l'inici del període de prova.

Les operacions refinançades o reestructurades i les noves operacions efectuades per al seu refinançament romanen identificades com a risc dubtós fins que es verifiquin els criteris generals per als instruments de deute i en particular els requisits següents:

- Que hagi transcorregut un període d'un any des de la data de refinançament o reestructuració.
- Que el titular hagi pagat les quotes meritates de principal i interessos (és a dir, al corrent de pagament) i hagi reduït el principal renegociat, des de la data en què s'hagi formalitzat l'operació de reestructuració o refinançament o, si és posterior, des de la data de reclassificació d'aquella a la categoria de dubtós.
- Que s'hagi satisfet mitjançant pagaments regulars un import equivalent a tots els imports, principal i interessos, que es trobin vençuts a la data de l'operació de reestructuració o refinançament, o que es s'hagin donat de baixa com a conseqüència d'aquesta, o bé, quan sigui més adequat tenint en compte les característiques de les operacions, que s'hagin verificat uns altres criteris objectius que demostrin la capacitat de pagament del titular.
- El titular no tingui cap altra operació amb imports vençuts en més de 90 dies en la data de reclassificació a la categoria de risc normal en vigilància especial de l'operació de refinançament, refinançada o reestructurada.

2.11. Operacions en moneda estrangera

La moneda funcional i la moneda de presentació del Grup Criteriacaixa és l'euro. Conseqüentment, tots els saldos i transaccions expressats en monedes diferents de l'euro es consideren expressats en moneda estrangera. S'entén per «moneda funcional» la moneda de l'entorn econòmic principal en què opera el Grup Criteriacaixa. En funció del país d'ubicació de les sucursals, la moneda funcional pot ser diferent de l'euro. La moneda de presentació és aquella amb la qual el Grup Criteriacaixa elabora els estats financers.

Totes les transaccions en moneda estrangera es registren en el moment del seu reconeixement inicial, aplicant-hi la taxa de canvi de comptat entre la moneda funcional i la moneda estrangera.

Al final de cada període sobre el qual s'informa, les partides monetàries en moneda estrangera, incloses les operacions de compravenda de divises contractades i no vençudes considerades de cobertura, es converteixen a euros utilitzant el tipus de canvi mitjà del mercat de divises de comptat corresponent als tancaments de cada exercici. Les partides no monetàries valorades a cost històric es converteixen a euros, aplicant-hi el tipus de canvi de la data d'adquisició i les partides no monetàries valorades a valor raonable, que es converteixen al tipus de canvi de la data de determinació del valor raonable.

Les operacions de compravenda de divises a termini contractades i no vençudes, que no són de cobertura, es valoren als tipus de canvi del mercat de divises a termini en la data de tancament de l'exercici.

Els tipus de canvi aplicats en la conversió dels saldos en moneda estrangera a euros són els publicats pel BCE a 31 de desembre de cada exercici.

Les diferències de canvi que es produeixen en convertir els saldos en moneda estrangera a la moneda funcional del Grup es registren, com a criteri general, en el compte de pèrdues i guanys, en el capítol «Diferències de canvi (net)». Tanmateix, les diferències de canvi sorgides en variacions de valor de partides no monetàries es registren en l'epígraf del patrimoni net «Un altre resultat global acumulat – Elements que es poden reclassificar en resultats – Diferències de canvi» del balanç, fins al moment que es facin, mentre que les diferències de canvi produïdes en instruments financers classificats a valor raonable amb canvis en pèrdues i guanys es registren en el compte de pèrdues i guanys, sense diferenciar-les de la resta de variacions del seu valor raonable.

Per integrar en els comptes anuals del Grup Criteriacaixa els estats financers individuals de les sucursals a l'estranger en què moneda funcional no és l'euro, s'apliquen els criteris següents:

- Es converteixen els estats financers de les sucursals a l'estranger a la moneda de presentació del Grup Criteriacaixa. La conversió es fa aplicant el tipus de canvi utilitzat en la conversió de saldos en moneda estrangera, excepte per als ingressos i les despeses, que es converteixen al tipus de canvi de tancament de cada mes.
- Es registra la diferència de canvi resultant en l'epígraf del patrimoni net «Un altre resultat global acumulat – Elements que es poden reclassificar en resultats – Conversió en divises» del balanç, fins a la baixa en balanç de l'element a què correspongui, moment en què es reclassificarà al compte de pèrdues i guanys.

2.12. Reconeixement d'ingressos i despeses

A continuació es resumeixen els criteris més significatius emprats pel Grup Criteriacaixa en el reconeixement dels seus ingressos i despeses:

Ingressos i despeses per interessos, dividends i conceptes assimilats

Els ingressos i les despeses per interessos i conceptes assimilats es reconeixen comptablement en funció del seu període de meritació, per aplicació del mètode del tipus d'interès efectiu i independentment del flux monetari o financer que se'n deriva. Els interessos meritats per deutors classificats com a dubtosos, inclosos els de risc de país, s'abonen a resultats en el moment del seu cobrament, la qual cosa és una excepció al criteri general. Els dividends percebuts d'altres societats es reconeixen com a ingrés en el moment en què neix el dret a percebre'ls, que és el de l'anunci oficial de pagament de dividend per l'òrgan adequat de la societat.

Comissions

El registre en el compte de pèrdues i guanys dels ingressos i les despeses en concepte de comissions és diferent en funció de la seva naturalesa.

- Les *comissions financeres*, com per exemple les comissions d'obertura de préstecs i crèdits, formen part del rendiment integral o cost efectiu d'una operació financera i es reconeixen en el mateix capítol que els productes o costos financers, és a dir, a «Ingressos per interessos» i «Despeses per interessos». Les comissions que es cobren per endavant s'imputen en el compte de pèrdues i guanys durant la vida de l'operació, excepte si es compensen els costos directes relacionats.

Les comissions que compensen costos directes relacionats, entesos com aquells que no s'haurien produït si no s'hagués concertat l'operació, es registren en el capítol «Altres ingressos d'explotació» en el moment de constituir-se l'operació d'actiu quan aquests costos directes s'identifiquen individualment.

Per a la part romanent d'aquestes comissions, una vegada deduïts els costos directes identificats individualment, aquestes comissions s'imputen en el compte de pèrdues i guanys per compensar la resta de costos directes relacionats, amb el límit del 0,4% del principal de l'instrument financer, o el límit màxim de 400 euros. Qualsevol excés de comissions, si escau, s'imputa en el compte de pèrdues i guanys durant la vida de l'operació (vegeu Notes 28, 29 i 31).

Quan l'import total de les comissions financeres no supera els 90 euros, es reconeixen de manera immediata en el compte de pèrdues i guanys.

Per als instruments financers valorats pel seu valor raonable, amb canvis en pèrdues i guanys, l'import de la comissió es registra immediatament en el compte de pèrdues i guanys.

- Les *comissions no financeres*, derivades de la prestació de serveis, es registren en els capítols «Ingressos per comissions» i «Despeses per comissions», al llarg del període de prestació del servei, excepte les que responen a un acte singular, que es meriten en el moment en què es produeixen.

Ingressos i despeses no financers

Es reconeixen comptablement d'acord amb el criteri de meritació.

Cobraments i pagaments diferits en el temps

Es reconeixen comptablement per l'import que resulta d'actualitzar financerament a taxes de mercat els fluxos d'efectiu previstos.

2.13. Fons d'inversió, fons de pensions i altres patrimonis gestionats

Els fons d'inversió i els fons de pensions gestionats per les societats consolidades no es registren en el balanç consolidat del Grup, ja que els seus patrimonis són propietat de tercers. Les comissions meritàdes en l'exercici per aquesta activitat es registren en el capítol «Ingressos per comissions» del compte de pèrdues i guanys consolidat.

El balanç consolidat tampoc no recull altres patrimonis gestionats per les societats consolidades que són propietat de tercers i per la qual gestió de les quals es percep una comissió (vegeu Nota 27.1).

2.14. Beneficis als empleats

Recull totes les formes de contraprestació concedida a canvi dels serveis prestats pels empleats del Grup o per indemnitzacions per cessament. Es poden classificar en quatre categories:

- Beneficis als empleats a curt termini.
- Beneficis postocupació.
- Altres beneficis als empleats a llarg termini.
- Beneficis per terminació.

Beneficis als empleats a curt termini

Correspon als beneficis dels empleats diferents d'indemnitzacions per cessament, que s'espera liquidar totalment abans dels dotze mesos següents al final del període anual sobre el qual s'informa, originats pels serveis que han prestat els empleats en aquest període. Inclou sous, salaris i aportacions a la Seguretat Social; drets per permisos retribuïts i absències retribuïdes per malaltia; participació en guanys i incentius i beneficis no monetaris als empleats, com ara atencions mèdiques, allotjament, automòbils i lliurament de béns i serveis gratuïts o parcialment subvencionats.

El cost dels serveis prestats consta registrat en l'epígraf «Despeses d'administració – Despeses de personal» del compte de pèrdues i guanys.

La concessió de facilitats creditícies als empleats per sota de les condicions de mercat té la consideració de retribució no monetària, i s'estima per la diferència entre les condicions de mercat i les pactades amb els empleats. Aquesta diferència es registra en l'epígraf «Despeses d'administració – Despeses de personal» amb contrapartida en el capítol «Ingressos per interessos» del compte de pèrdues i guanys.

Beneficis postocupació

Són beneficis postocupació tots els que el Grup Criteriacaixa ha assumit amb el seu personal i que es liquidaran després de finalitzar la seva relació laboral amb el Grup. Inclou els beneficis per retir, com per exemple el pagament de pensions i els pagaments únics per retir, i altres beneficis postocupació, com la contractació d'assegurances de vida i d'atenció mèdica a empleats una vegada finalitzada la seva relació laboral.

Plans d'aportació definida

Els compromisos postocupació mantinguts pel Grup Criteriacaixa amb els seus empleats es consideren compromisos d'aportació definida, quan es fan contribucions de caràcter predeterminat a una entitat separada, sense tenir obligació legal ni efectiva de fer contribucions addicionals si l'entitat separada no pot atendre les retribucions als empleats relacionades amb els serveis prestats en l'exercici corrent i en els anteriors. Les aportacions efectuades per aquest concepte en cada exercici es registren en l'epígraf «Despeses d'administració – Despeses de personal» del compte de pèrdues i guanys.

Els compromisos postocupació que no compleixin les condicions anteriors es consideren compromisos de prestació definida.

Plans de prestació definida

Es registra en l'epígraf «Provisions – Pensions i altres obligacions de prestacions definides postocupació» del balanç el valor actual dels compromisos postocupació de prestació definida, nets del valor raonable dels actius del pla (vegeu Nota 23).

Es consideren actius del pla aquells amb els quals es liquidaran directament les obligacions del pla i compleixen les condicions següents:

- No són propietat de les entitats consolidades sinó d'un tercer separat legalment i sense el caràcter de part vinculada al Grup.
- Només estan disponibles per pagar o finançar retribucions postocupació, i no ho estan pels creditors del Grup, ni tan sols en situació concursal. Tampoc no poden retornar a les entitats consolidades del Grup, excepte quan els actius que queden en el pla són suficients per complir amb totes les obligacions, del pla o de l'entitat, relacionades amb les retribucions postocupació o serveixen per reemborsar les retribucions postocupació que el Grup ja ha satisfet als seus empleats.

Gairebé la totalitat dels compromisos de prestació definida del Grup estan assegurats mitjançant pòlisses contractades amb VidaCaixa, SA de Seguros y Reaseguros, entitat dependent del Grup i, en conseqüència, aquests contractes d'assegurança no compleixen les condicions exigides per ser actius afectes al pla. El valor raonable dels contractes d'assegurança figura registrat en l'actiu del balanç individual de CaixaBank, en el capítol «Altres actius – Contractes d'assegurances vinculats a pensions».

La resta dels compromisos de prestació definida de CaixaBank, la majoria provinents de processos de fusió, estan assegurats mitjançant pòlisses contractades amb entitats que no tenen la condició de part vinculada i que sí que compleixen les condicions requerides per ser actius afectes al pla. El valor raonable d'aquests contractes d'assegurança figura registrat com a menor valor de les obligacions en el capítol «Provisions – Pensions i altres obligacions de prestacions definides postocupació». Quan el valor dels actius del pla és superior al valor de les obligacions, la diferència positiva es registra en el capítol «Altres actius».

En el procés de consolidació s'incorporen els actius i passius de VidaCaixa, SA de Seguros y Reaseguros, que inclouen les provisions matemàtiques de les pòlisses contractades, per la qual cosa, en el procés de

consolidació s'elimina l'import registrat en el capítol «Altres actius – Contractes d'assegurances vinculats a pensions» i es minora el capítol «Passius emparats per contractes d'assegurances» pel mateix import.

Els beneficis postocupació es reconeixen de la manera següent:

- El cost dels serveis es reconeix en el compte de pèrdues i guanys i inclou els components següents:
  - El cost dels serveis del període corrent, entès com l'increment del valor actual de les obligacions que s'originen com a conseqüència dels serveis prestats en l'exercici pels empleats, es reconeix en l'epígraf «Despeses d'administració – Despeses de personal».
  - El cost dels serveis passats, que té l'origen en modificacions introduïdes en els beneficis postocupació ja existents o en la introducció de noves prestacions, així com el cost de reduccions, es reconeix en el capítol «Previsions o reversió de previsions».
  - Qualsevol guany o pèrdua que sorgeixi d'una liquidació del pla es registra en el capítol «Provisions o reversió de provisions».
- L'interès net sobre el passiu/(actiu) net de beneficis postocupació de prestació definida, entès com el canvi durant l'exercici en el passiu/(actiu) net per prestacions definides que sorgeix pel transcurs del temps, es reconeix en el capítol «Despeses per interessos» o en el capítol «Ingressos per interessos», en el cas de resultar un ingrés, del compte de pèrdues i guanys.
- La revaluació del passiu/(actiu) net per beneficis postocupació de prestació definida es reconeix en el capítol «Un altre resultat global acumulat» del balanç. La norma permet l'opció que es reclassifiquin posteriorment a reserves voluntàries o es mantinguin com a ajustos per valoració. En aquest sentit, el Grup ha optat per la seva reclassificació a reserves voluntàries.

Inclou:

- Les pèrdues i guanys actuàrials generats en l'exercici que tenen l'origen en les diferències entre hipòtesis actuàrials prèvies i la realitat, i en els canvis en les hipòtesis actuàrials utilitzades.
- El rendiment dels actius afectes al pla, excloent-ne les quantitats incloses en l'interès net sobre el passiu/(actiu) per beneficis postocupació de prestació definida.
- Qualsevol canvi en els efectes del límit de l'actiu, excloent-ne les quantitats incloses en l'interès net sobre el passiu/(actiu) per beneficis postocupació de prestació definida.

Altres beneficis als empleats a llarg termini

Les altres retribucions a llarg termini, enteses com els compromisos assumits amb el personal prejubilat (el que ha cessat de prestar els seus serveis en l'Entitat però que, sense estar legalment jubilat, continua amb drets econòmics davant aquesta fins que passi a la situació legal de jubilat), els premis d'antiguitat i altres conceptes similars es tracten comptablement, en el que és aplicable, segons el que s'ha establert anteriorment per als plans postocupació de prestació definida, a excepció del fet que les pèrdues i guanys actuàrials es reconeixen en el capítol «Provisions o reversió de previsions» del compte de pèrdues i guanys (vegeu Nota 23).

Beneficis per terminació

El succés que dona lloc a aquesta obligació és la finalització del vincle laboral entre l'Entitat i l'empleat com a conseqüència d'una decisió de l'Entitat per rescindir-lo, la creació d'una expectativa vàlida a l'empleat o la

decisió d'un empleat d'acceptar beneficis per una oferta irrevocable de l'Entitat a canvi de donar per finalitzat el contracte laboral.

Es reconeixen un passiu i una despesa des del moment en què l'Entitat no pot retirar l'oferta d'aquests beneficis feta als empleats o des del moment en què reconeix els costos per una reestructuració que suposi el pagament de beneficis per terminació. Aquests imports es registren com una provisió en l'epígraf «Provisions – Altres retribucions als treballadors a llarg termini» del balanç, fins al moment que es liquidin.

2.15. Impost sobre Beneficis

La despesa per Impost sobre Beneficis es considera una despesa de l'exercici i es reconeix en el compte de pèrdues i guanys, excepte si és conseqüència d'una transacció els resultats de la qual es registren directament en el patrimoni net, en aquest cas, el seu efecte fiscal corresponent també es registra en patrimoni net.

La despesa per impost sobre beneficis es calcula com a suma de l'impost corrent de l'exercici, que resulta d'aplicar el tipus de gravamen sobre la base imposable de l'exercici, i de la variació dels actius i passius per impostos diferits reconeguts durant l'exercici en el compte de pèrdues i guanys. La quantia resultant es minora per l'import de les deduccions que fiscalment són admissibles.

Es registren com a actius i/o passius per impostos diferits les diferències temporànies, les bases imposables negatives pendents de compensació i els crèdits per deduccions fiscals no aplicades. Aquests imports es registren aplicant-los el tipus de gravamen al qual s'espera recuperar-los o liquidar-los.

Tots els actius fiscals estan registrats en l'epígraf «Actius per impostos» del balanç i es mostren segregats entre corrents, pels imports a recuperar en els propers dotze mesos, i diferits, pels imports a recuperar en exercicis posteriors.

De la mateixa manera, els passius fiscals estan registrats en l'epígraf «Passius per impostos» del balanç i també es mostren segregats entre corrents i diferits. Com a corrents es recull l'import a pagar per impostos en els propers dotze mesos i com a diferits els que es preveu liquidar en exercicis futurs.

Cal assenyalar que els passius per impostos diferits sorgits per diferències temporànies associades a inversions en entitats dependents, participacions en negocis conjunts o entitats associades, no es reconeixen quan el Grup Criteriacaixa controla el moment de reversió de la diferència temporània i, a més, és probable que aquesta no reverteixi en un futur previsible.

D'altra banda, els actius per impostos diferits només es reconeixen quan s'estima probable que reverteixin en un futur previsible i es disposarà de suficients guanys fiscals per poder recuperar-los.

En cada tancament comptable es procedeix a la revisió dels impostos fiscals diferits registrats per assegurar que es mantenen vigents i, si és necessari, s'ajusten d'acord amb les noves estimacions efectuades. Amb caràcter semestral es fa un test de deteriorament dels actius fiscals registrats per assegurar-ne la recuperació.

2.16. Actius tangibles

Inclou l'import dels immobles, terrenys, mobiliari, vehicles, equips informàtics i altres instal·lacions adquirides en propietat o en règim d'arrendament financer. El capítol «Actius tangibles» del balanç es desglossa en dos epígrafs: «Immobilitzat material» i «Inversions immobiliàries».

El primer recull els actius tangibles d'ús propi i els actius cedits en arrendament operatiu. L'immobilitzat material d'ús propi està integrat pels actius que el Grup Criteriacaixa té per a ús actual o futur amb propòsits administratius o per a la producció o el subministrament de béns, i que s'espera que siguin utilitzats durant més d'un exercici econòmic.

A l'epígraf «Inversions immobiliàries» es recullen els valors nets dels terrenys, edificis i altres construccions que es mantenen per explotar-los en règim de lloguer o per obtenir-ne una plusvàlua mitjançant la venda.

Amb caràcter general, els actius tangibles es presenten al cost d'adquisició, net de l'amortització acumulada i de la correcció de valor que resulta de comparar el valor net de cada partida amb el corresponent import recuperable.

L'amortització es calcula, aplicant el mètode lineal, sobre el cost d'adquisició dels actius menys el seu valor residual. En són una excepció els terrenys, que no s'amortitzen perquè s'estima que tenen una vida indefinida.

Les dotacions en concepte d'amortització dels actius tangibles s'efectuen amb contrapartida en el capítol «Amortització» del compte de pèrdues i guanys i, bàsicament, equivalen als percentatges d'amortització següents, determinats en funció dels anys de vida útil estimada dels diferents elements.

Amortització dels actius tangibles

	Anys de vida útil estimada
Immobles	
Construcció	16 - 50
Instal·lacions	8 - 25
Mobiliari i instal·lacions	4 - 50
Equips electrònics	4 - 8
Altres	7 - 14

Amb motiu de cada tancament comptable, el Grup Criteriacaixa analitza si hi ha indicis que el valor net dels elements del seu actiu tangible excedeixi el seu corresponent import recuperable, entès aquest com l'import més alt entre el seu valor raonable menys els costos de venda necessaris i el seu valor en ús.

A CaixaBank, els actius tangibles d'ús propi estan assignats majoritàriament a la unitat generadora d'efectiu (UGE) del Negoci Bancari. Sobre aquesta UGE es fa el corresponent test de deteriorament per tal de verificar que es generen els fluxos d'efectiu suficients per suportar el valor dels actius que la integren.

En el cas particular de les inversions immobiliàries, el seu valor raonable correspon al valor de taxació de mercat de l'actiu en el seu estat actual efectuat per experts independents. Per a la determinació del valor raonable a 31 de desembre de 2016 s'han sol·licitat taxacions d'acord amb els criteris establerts per l'Ordre ECO/805/2003 quan l'última taxació disponible tenia una antiguitat superior a 2 anys. Pels immobles amb un valor comptable brut inferior a 250 milers d'euros s'han efectuat taxacions estadístiques.

En aquest sentit, el Grup Criteriacaixa compta amb una política corporativa que garanteix la competència professional i la independència i objectivitat de les agències de valoració externes, d'acord amb el que

estableix la normativa, que requereix que les agències de valoració compleixin els requisits de neutralitat i credibilitat per tal que l'ús de les estimacions no menyscabi la fiabilitat de les seves valoracions. Aquesta política estableix que la totalitat de societats i agències de valoració i taxació amb les quals el Grup Criteriacaixa treballi a Espanya estiguin inscrites en el Registre Oficial del Banc d'Espanya i que les seves valoracions es facin seguint la metodologia que estableix l'Ordre ECO/805/2003, de 27 de març. Les principals societats i agències amb les quals ha treballat el Grup Criteriacaixa a Espanya durant l'exercici 2016 es detallen en la Nota 18.

Si es determina que cal reconèixer una pèrdua per deteriorament es registra amb càrrec a l'epígraf «Deteriorament del valor o reversió del deteriorament del valor d'actius no financers – Actius tangibles» del compte de pèrdues i guanys, i es redueix el valor en llibres dels actius fins al seu import recuperable. Després del reconeixement de la pèrdua per deteriorament, s'ajusten els càrrecs futurs en concepte d'amortització en proporció al valor en llibres ajustat i a la seva vida útil romanent.

De manera similar, quan es constata que s'ha recuperat el valor dels actius, es registra la reversió de la pèrdua per deteriorament reconeguda en períodes anteriors i s'ajusten els càrrecs futurs en concepte d'amortització. En cap cas la reversió de la pèrdua per deteriorament d'un actiu no pot representar un increment del seu valor en llibres superior al que tindria si no s'haguessin reconegut pèrdues per deteriorament en exercicis anteriors.

Així mateix, una vegada a l'any o quan s'observen indicis que ho aconsellen, es revisa la vida útil estimada dels elements de l'immobilitzat i, si cal, s'ajusten les dotacions en concepte d'amortitzacions en el compte de pèrdues i guanys d'exercicis futurs.

Les despeses de conservació i manteniment es carreguen en el capítol «Despeses d'administració – Altres despeses d'administració» del compte de pèrdues i guanys. Igualment, els ingressos d'explotació de les inversions immobiliàries es registren en el capítol «Altres ingressos d'explotació» del compte de pèrdues i guanys, mentre que les despeses d'explotació associades es registren en el capítol «Altres despeses d'explotació».

2.17. Actiu intangible

Tenen la consideració d'actius intangibles els actius no monetaris identificables que no tenen aparença física i que sorgeixen com a conseqüència d'una adquisició a tercers o que han estat desenvolupats internament.

Fons de comerç

El fons de comerç representa el pagament anticipat efectuat per l'entitat adquirent pels beneficis econòmics futurs procedents d'actius que no han pogut ser identificats individualment i reconeguts per separat. Només es registra fons de comerç quan les combinacions de negoci es fan a títol oneros.

En els processos de combinacions de negoci, el fons de comerç sorgeix com a diferència positiva entre:

- La contraprestació lliurada més, si escau, el valor raonable de les participacions prèvies en el patrimoni del negoci adquirit i l'import dels socis externs.
- El valor raonable net dels actius identificats adquirits menys els passius assumits.

El fons de comerç es registra en l'epígraf «Actiu intangible – Fons de comerç» i no s'amortitza en cap cas.

Amb motiu de cada tancament comptable o quan hi hagi indicis de deteriorament es procedeix a estimar si s'hi ha produït algun deteriorament que en redueixi el valor recuperable per sota del cost net registrat i, en cas afirmatiu, es procedeix al seu oportú sanejament amb contrapartida en l'epígraf «Deteriorament del valor

o reversió del deteriorament del valor d'actius no financers – Actius intangibles» del compte de pèrdues i guanys. Les pèrdues per deteriorament no són objecte de reversió posterior.

Altres actius intangibles

Aquesta partida inclou l'import dels actius intangibles identificables, entre altres conceptes, actius intangibles sorgits en combinacions de negoci i els programes informàtics.

Són de vida útil indefinida quan, sobre la base de les anàlisis efectuades de tots els factors rellevants, es conclou que no hi ha un límit previsible del període durant el qual s'espera que generin fluxos d'efectiu nets a favor del Grup i de vida útil definida per als casos restants.

Els actius intangibles de vida útil indefinida no s'amortitzen. No obstant això, amb motiu de cada tancament comptable, o sempre que hi hagi indicis de deteriorament, es revisen les vides útils romanents per tal d'assegurar que aquestes continuen sent indefinides o, en cas contrari, procedir en conseqüència.

Els actius intangibles amb vida útil definida s'amortitzen en funció d'aquesta, aplicant-hi criteris similars als adoptats per a l'amortització dels actius tangibles.

La despesa per l'amortització d'aquests actius es registra en el capítol «Amortització» del compte de pèrdues i guanys.

Les pèrdues que es produeixen en el valor registrat d'aquests actius, ja siguin de vida útil indefinida com definida, es reconeixen comptablement amb contrapartida en l'epígraf «Deteriorament del valor o reversió del deteriorament del valor d'actius no financers – Actius intangibles» del compte de pèrdues i guanys. Els criteris per al reconeixement de les pèrdues per deteriorament d'aquests actius i, si escau, de les recuperacions de pèrdues per deteriorament registrades en exercicis anteriors són similars als aplicats per als actius tangibles.

Programes informàtics desenvolupats per la mateixa entitat

Els programes informàtics desenvolupats internament es reconeixen com a actius intangibles quan, entre altres requisits, es compleix que es té la capacitat per utilitzar-los o vendre'ls i a més són identificables i es pot demostrar la seva capacitat de generar beneficis econòmics en el futur.

Les despeses en què s'ha incorregut durant la fase d'investigació es reconeixen directament en el compte de pèrdues i guanys de l'exercici en què s'incorren, i no es poden incorporar posteriorment al valor en llibres de l'actiu intangible.

A 31 de desembre de 2016 i 2015, gairebé la totalitat dels actius intangibles corresponents a programari han estat desenvolupats per tercers.

2.18. Existències

Aquest epígraf del balanç recull els actius no financers que es mantenen per a la seva venda en el curs ordinari del negoci, els actius que estan en procés de producció, construcció o desenvolupament amb aquesta finalitat o es preveu consumir-los en el procés de producció o en la prestació de serveis.

Les existències es valoren per l'import més baix entre el seu cost, incloses les despeses de finançament, i el seu valor net de realització. Per valor net de realització s'entén el preu estimat de venda neta dels costos estimats de producció i comercialització. Els principis comptables i criteris de valoració aplicats als actius rebuts en pagament de deutes, classificats en aquest epígraf, són els mateixos que estan recollits en la Nota 2.19.

El cost de les existències que no siguin intercanviables de forma ordinària i el dels béns i serveis produïts i segregats per a projectes específics es determina de manera individualitzada, mentre que el cost de les altres existències es determina majoritàriament per aplicació del mètode de «primera entrada primera sortida» (FIFO) o del cost mitjà ponderat, segons que correspongui.

Tant les disminucions com, si escau, les posteriors recuperacions del valor net de realització de les existències es reconeixen en l'epígraf «Deteriorament del valor o reversió del deteriorament del valor d'actius no financers – Altres» del compte de pèrdues i guanys de l'exercici en què tenen lloc.

El valor en llibres de les existències es dona de baixa del balanç i es registra com a despesa en el compte de pèrdues i guanys en el període en què es reconeix l'ingrés procedent de la venda. La despesa es registra en l'epígraf «Altres despeses d'explotació» del compte de pèrdues i guanys.

2.19. Actius no corrents i grups alienables d'elements que s'han classificat com a mantinguts per a la venda i passius inclosos en grups alienables d'elements que s'han classificat com a mantinguts per a la venda

Els actius registrats en aquest epígraf del balanç recullen el valor en llibres de les partides individuals, o integrades en un conjunt (grup de disposició) o que formen part d'una unitat de negoci que es pretén alienar (operacions en interrupció), la venda dels quals és altament probable que tingui lloc en les condicions en què aquests actius es troben actualment en el termini d'un any a comptar de la data a què es refereixen els comptes anuals. Addicionalment, es poden classificar com a mantinguts per a la venda els actius que s'espera alienar en el termini d'un any però el retard ve causat per fets i circumstàncies fora del control del Grup i hi ha prou evidències que la societat es manté compromesa amb el seu pla per vendre. La recuperació del valor en llibres d'aquestes partides tindrà lloc previsiblement a través del preu que s'obtingui en la seva alienació.

Concretament, els actius immobiliaris o altres actius no corrents rebuts per cancel·lar, totalment o parcialment, les obligacions de pagament de deutors per operacions creditícies es consideren «Actius no corrents i grups alienables d'elements que s'han classificat com a mantinguts per a la venda», llevat que s'hagi decidit fer un ús continuat d'aquests actius.

El Grup Criteriacaixa té centralitzada gairebé la totalitat dels actius immobiliaris adquirits o adjudicats en pagament de deutes originats amb posterioritat a la reorganització del Grup el 2011 a la seva societat instrumental BuildingCenter, SAU. Els actius adjudicats anteriors a aquesta reorganització són titularitat de Criteriacaixa, Servihabitat Alquiler i Servihabitat Alquiler II.

Els actius no corrents mantinguts per a la venda es valoren inicialment, generalment, per l'import més baix entre l'import en llibres dels actius financers aplicats i el valor raonable menys els costos de venda de l'actiu a adjudicar:

- Per a l'estimació de les cobertures dels actius financers aplicats, es pren com a import a recuperar de la garantia el valor raonable menys els costos de venda estimats de l'actiu adjudicat quan l'experiència de vendes de la societat ratifica la seva capacitat de fer aquest actiu al seu valor raonable. Aquest import en llibres recalculat es compara amb l'import en llibres previ i la diferència es reconeix com un increment o un alliberament de cobertures, segons que correspongui.
- Per determinar el valor raonable menys els costos de venda de l'actiu a adjudicar la societat parteix, com a valor de referència, del valor de mercat atorgat en taxacions ECO individuals completes en el moment de l'adjudicació o recepció. A aquest valor de mercat se li aplica un ajust determinat pels models interns de valoració a l'efecte d'estimar el descompte sobre el valor de referència i els costos de venda. Aquests models interns tenen en compte l'experiència de vendes de béns similars (en termes de terminis, preu i volum), la tendència de valor dels béns i el temps que es triga fins a la seva venda, entre altres factors.

Posteriorment al reconeixement inicial, el Grup compara l'import en llibres amb el valor raonable menys els costos de venda i registra qualsevol possible deteriorament addicional en el compte de pèrdues i guanys. Per fer-ho, la Societat actualitza la valoració de referència que serveix per a l'estimació del valor raonable amb una freqüència màxima entre 1 i 2 anys. De manera similar al procediment seguit en el reconeixement inicial, la Societat també aplica a la valoració de referència un ajust determinat pels models interns de valoració, consistents amb la Circular 4/2016.

L'esmentat valor raonable es determina sobre la base de les taxacions o valoracions efectuades per experts independents, seguint els criteris establerts per l'Ordre ECO/805/2003, que tenen una antiguitat màxima de 2 anys, i aquestes s'ajusten posteriorment d'acord amb un model intern de valoració. Els habitatges el valor raonable dels quals és inferior a 250.000 euros s'actualitzen mitjançant taxacions estadístiques.

En aquest sentit, el Grup Criteriacaixa té una política corporativa que garanteix la competència professional, la independència i l'objectivitat de les agències de valoració externes, d'acord amb el que estableix la normativa, que requereix que les agències de valoració compleixin els requisits de neutralitat i credibilitat per tal que l'ús de les seves estimacions no menyscabi la fiabilitat de les seves valoracions. Aquesta política estableix que totes les societats i agències de valoració i taxació amb les quals el Grup Criteriacaixa treballi a Espanya han d'estar inscrites en el Registre Oficial del Banc d'Espanya i les seves valoracions s'han d'efectuar seguint la metodologia que estableix l'Ordre ECO/805/2003, de 27 de març. Les societats i agències principals amb què el Grup Criteriacaixa ha treballat a Espanya durant l'exercici 2016 es detallen en la Nota 21.

Els actius no corrents mantinguts per a la venda no s'amortitzen mentre romanen en aquesta categoria.

Les pèrdues per deteriorament d'un actiu, o grup de disposició, es reconeixen en el capítol «Guanys o pèrdues procedents d'actius no corrents i grups alienables d'elements classificats com a mantinguts per a la venda no admissibles com a operacions interrompudes (net)» del compte de pèrdues i guanys. Els guanys d'un actiu no corrent mantingut per a la venda per increments posteriors del valor raonable (menys els costos de venda) augmenten el seu valor en llibres i es reconeixen en el mateix capítol del compte de pèrdues i guanys fins a un import igual al de les pèrdues per deteriorament anteriorment reconegudes.

D'acord amb el que es detalla en la nota 2.9, l'impacte derivat del desenvolupament dels models interns per al càlcul de deteriorament d'actius adjudicats suposa un registre de provisions de 767 milions d'euros i està recollit en l'epígraf «Guanys o pèrdues procedents d'actius no corrents i grups alienables d'elements classificats com a mantinguts per a la venda no admissibles com a activitats interrompudes (net) (Nota 39)» del compte de pèrdues i guanys consolidat adjunt.

2.20. Arrendaments

Arrendaments financers

Tenen la consideració d'arrendaments financers les operacions en les quals, substancialment, tots els riscos i els avantatges que recauen sobre el bé objecte de l'arrendament es transfereixen a l'arrendatari.

En les operacions que el Grup Criteriacaixa intervé com a arrendadora del bé, es registren com un finançament prestada en el capítol «Préstecs i partides per cobrar» del balanç per l'import resultant de la suma dels valors actuals dels fluxos a cobrar de l'arrendatari. Aquests fluxos incorporen el preu d'exercici de l'opció de compra a favor de l'arrendatari al venciment del contracte, en els casos en què aquest preu d'exercici sigui suficientment inferior al valor raonable del bé a la data de venciment de l'opció, de manera que sigui raonablement probable que s'hagi d'exercir.

Quan el Grup Criteriacaixa actua com a arrendatari, el cost dels actius arrendats consta registrat en els epígrafs corresponents del balanç, segons la naturalesa del bé i, simultàniament, es registra un passiu pel

mateix import que serà el valor raonable més baix del bé arrendat o de la suma dels valors actuals de les quantitats a pagar a l'arrendador més, si escau, el preu d'exercici de l'opció.

Aquests actius s'amortitzen utilitzant els mateixos criteris que es fan servir per a la resta d'actius tangibles d'ús propi.

Tant els ingressos financers quan s'actua com a arrendador com les despeses financeres quan s'actua com a arrendatari es registren en el compte de pèrdues i guanys en els epígrafs «Ingressos per interessos» o «Despeses per interessos», respectivament.

Arrendaments operatius

Es tracten com a arrendaments operatius les operacions en les quals, substancialment, tots els riscos i els avantatges que recauen sobre el bé objecte de l'arrendament, i també la seva propietat, es mantenen per a l'arrendador.

En les operacions que el Grup Criteriacaixa actua com a arrendadora, el cost d'adquisició dels béns arrendats consten registrats en l'epígraf «Actius tangibles» del balanç. Els actius s'amortitzen utilitzant els mateixos criteris que es fan servir per a la resta d'actius tangibles d'ús propi i els ingressos corresponents a aquests contractes es reconeixen en el capítol «Altres ingressos d'explotació» del compte de pèrdues i guanys.

Quan el Grup Criteriacaixa actua com a arrendatari, les despeses d'aquests contractes es registren en l'epígraf «Despeses d'administració – Altres despeses d'administració» del compte de pèrdues i guanys.

Transaccions de venda amb arrendament posterior

En les vendes d'actius al seu valor raonable amb arrendament operatiu posterior, els resultats generats en l'operació es reconeixen immediatament en el compte de pèrdues i guanys. En cas que la venda s'efectuï a un preu inferior al seu valor raonable, els resultats també es reconeixen immediatament en el compte de pèrdues i guanys, excepte si la pèrdua queda compensada per quotes futures de l'arrendament per sota dels preus de mercat, en aquest cas es diferirà i s'imputarà en proporció a les quotes pagades durant el període en el qual s'espera utilitzar l'actiu. Al contrari, si el preu de venda és superior al valor raonable, l'excés es diferirà i s'imputarà en el compte de pèrdues i guanys durant el període que s'espera utilitzar l'actiu.

En les operacions de venda i posterior arrendament, el Grup Criteriacaixa té establert un procediment per fer un seguiment prospectiu de l'operació, i presta especial atenció a l'evolució en el mercat dels preus de lloguer d'oficines en comparació a les rendes fixades contractualment que haurà de pagar CaixaBank i a la situació dels actius venuts.

S'ha establert que la revisió es faci anualment, llevat que circumstàncies excepcionals en el mercat de lloguer d'oficines aconsellin una freqüència més gran. És previst fer les provisions necessàries si, com a resultat de la revisió descrita, es posa de manifest alguna situació permanent i significativa que les fa necessàries.

Adicionalment, en el moment inicial, s'avalua si el contracte d'arrendament inclou un instrument financer derivat implícit que requereixi una segregació.

2.21. Actius contingents

Els actius contingents sorgeixen per successos inesperats o no planificats dels quals neix la possibilitat d'una entrada de beneficis econòmics. Els actius contingents no són objecte de reconeixement en els estats financers i d'aquesta manera no es registra un ingrés que potser mai no es materialitzi.

Els actius contingents són objecte d'avaluació continuada amb l'objectiu d'assegurar que la seva evolució es reflecteix adequadament en els estats financers. Quan l'entrada de beneficis econòmics passa a ser

pràcticament certa, es procedeix al reconeixement de l'ingrés i de l'actiu en els estats financers del període en què ha tingut lloc aquest canvi. Si l'entrada de beneficis econòmics s'ha convertit en probable, s'informa en notes sobre el corresponent actiu contingent.

2.22. Provisions i passius contingents

Les provisions cobreixen obligacions presents en la data de formulació dels comptes anuals sorgits com a conseqüència de fets passats dels quals es poden derivar perjudicis patrimonials i es considera probable la seva ocurrencia; són concrets respecte a la seva naturalesa, però indeterminats respecte al seu import i/o moment de cancel·lació.

En els comptes anuals del Grup Criteriacaixa es recullen totes les provisions significatives respecte de les quals s'estima que la probabilitat que sigui necessari atendre l'obligació és superior que la de no fer-ho. Les provisions es registren en el passiu del Balanç en funció de les obligacions cobertes, d'entre les quals s'identifiquen els fons per a pensions i obligacions similars, les provisions per a impostos i les provisions per a compromisos i garanties concedits.

Les provisions, que es quantifiquen tenint en consideració la millor informació disponible sobre les conseqüències del succés en què porten la seva causa i són reestimades amb motiu de cada tancament comptable, s'utilitzen per afrontar les obligacions específiques per a les quals van ser originàriament reconegudes. Es procedeix a la seva reversió, total o parcial, quan aquestes obligacions deixen d'existir o disminueixen.

La política de Criteriacaixa respecte de les contingències fiscals és proveir les actes d'inspecció incoades per la Inspecció de Tributs amb relació als principals impostos que hi són aplicables, tant si han estat objecte de recurs com si no ho han estat, més els corresponents interessos de demora. Pel que fa als procediments judicials en curs, es proveeixen aquells la probabilitat de pèrdua dels quals s'estima que superi el 50%.

Durant l'exercici 2016 el Grup va donar de baixa provisions que tenia registrades conjuntament amb les bestretes que s'havien efectuat a diferents organismes pel mateix import de 146 milions d'euros. A 31 de desembre de 2015 aquests imports no es presentaven compensats i representaven 86 milions d'euros.

Quan hi ha l'obligació present però no és probable que hi hagi una sortida de recursos que incorporin beneficis econòmics, es registra com a passius contingents. Els passius contingents poden evolucionar de manera diferent de la inicialment esperada, per la qual cosa són objecte de revisió continuada per tal de determinar si aquesta eventualitat de sortida de recursos s'ha convertit en probable. Si es confirma que la sortida de recursos és més probable que es produeixi que no pas que no es produeixi, es reconeix la corresponent provisió en el balanç.

Les provisions es registren en el capítol «Provisions» del passiu del balanç en funció de les obligacions cobertes. Els passius contingents es reconeixen en comptes per ordre del balanç.

2.23. Operacions d'assegurances

El Grup aplica els requeriments establerts en la NIIF 4 «Contractes d'assegurança» a tots els actius i passius dels seus estats financers consolidats que es deriven de contractes d'assegurança, d'acord amb la definició prevista en aquesta norma.

El Grup no separa cap component de dipòsit associat als contractes d'assegurança; aquesta dissociació és de caràcter voluntari. Així mateix, s'estima que el valor raonable de les opcions de rescat emeses a favor dels prenedors de contractes d'assegurança té un valor nul o, en cas contrari, la seva valoració forma part del valor dels passius per contractes d'assegurança.

D'acord amb els criteris assenyalats en les NIIF, les entitats asseguradores han de dur a terme un test de suficiència, en relació amb els compromisos contractuals assumits, dels passius per contractes d'assegurança registrats en el seu balanç.

Amb aquest objectiu, es determina:

- i) La diferència entre el valor en llibres dels seus contractes d'assegurances, net dels costos d'adquisició diferits o de qualsevol actiu intangible relacionat amb els contractes d'assegurança objecte d'avaluació, i el valor actual dels fluxos d'efectiu derivats dels contractes d'assegurança i dels fluxos d'efectiu connexos, com ara els costos de tramitació de les reclamacions i els fluxos d'efectiu que procedeixin d'opcions i garanties implícites.
- ii) La diferència entre el valor en llibres i el valor actual dels fluxos d'efectiu projectats dels actius financers afectes als contractes d'assegurança.

A l'efecte de determinar el valor actual dels fluxos d'efectiu dels contractes d'assegurança, s'utilitza el mateix tipus d'interès que s'utilitza per estimar el valor actual dels actius financers afectes als contractes d'assegurança.

A continuació es detallen els components principals recollits com a provisions tècniques:

- *Primes no consumides i riscos en curs*

La provisió per a primes no consumides correspon a la fracció de les primes meritades en l'exercici que s'ha d'imputar al període comprès entre el tancament de cada exercici i el final del període de cobertura de la pòlissa.

La provisió per a riscos en curs té per objecte complementar la provisió de primes no consumides en la mesura que el seu import no sigui suficient per cobrir la valoració de tots els riscos i despeses corresponents al període de cobertura no transcorregut a la data de tancament de l'exercici.

- *Assegurances de vida*

Aquesta provisió està integrada principalment per les provisions matemàtiques dels contractes d'assegurança, així com per les primes no consumides dels contractes d'assegurança amb un període de cobertura igual o inferior a l'any. Les provisions matemàtiques representen l'excés del valor actual actuarial de les obligacions futures de les companyies asseguradores dependents sobre el de les primes que ha de satisfer el prenedor de l'assegurança.

Les entitats asseguradores utilitzen les taules de mortalitat i supervivència PERM/F-2000P per a tots els contractes nous a partir del 15 d'octubre de 2000. Per als contractes anteriors a aquesta data, apliquen les taules PERM/F-2000C.

- *Relatives a l'assegurança de vida quan el risc de la inversió l'assumeixen els prenedors*

Corresponen a les provisions tècniques dels contractes d'assegurances en què el prenedor assumeix el risc de la inversió.

- *Prestacions*

Recull l'import total de les obligacions pendents derivades dels sinistres que han tingut lloc abans de la data de tancament de l'exercici. El Grup calcula aquesta provisió com la diferència entre el cost total estimat o cert dels sinistres ocorreguts i pendents de declaració, liquidació o pagament, incloses les despeses externes i internes de gestió i tramitació dels expedients, i el conjunt dels imports ja pagats per raó d'aquests sinistres.

- *Provisions per a participació en beneficis i per a extorns*

Inclou l'import dels beneficis meritats a favor dels assegurats o beneficiaris encara no assignats a la data de tancament. No recull l'efecte d'assignar part de les plusvàlues latents de la cartera d'inversions a favor dels prenedors d'assegurança.

Les provisions tècniques corresponents a la reassegurança acceptada es determinen d'acord amb els mateixos criteris utilitzats en l'assegurança directa.

Les provisions tècniques de l'assegurança directa i de la reassegurança acceptada es presenten en el Balanç Consolidat a l'epígraf «Passius emparats per contractes d'assegurances» (vegeu Nota 17).

Les provisions tècniques vinculades als riscos cedits a entitats reasseguradores es calculen en funció dels contractes de reassegurança subscrits, seguint criteris anàlegs als establerts en les assegurances directes. L'import es presenta en l'epígraf «Actius emparats per contractes d'assegurances i reassegurances» del balanç consolidat (vegeu Nota 17).

Així mateix, el Grup aplica l'opció comptable prevista a la NIIF 4 que permet la correcció d'asimetries comptables. D'acord amb aquesta opció comptable, l'entitat asseguradora obté la possibilitat, però no se li exigeix, reconèixer la pèrdua o guany reconegut però no realitzada dels actius associats als contractes d'assegurances, així com les seves variacions en la provisió d'assegurances de vida o en un compte de passiu de forma simètrica a com s'ha registrat aquesta pèrdua o guany reconegut però no realitzat. L'ajust corresponent en aquests passius (o en els costos d'adquisició diferits o en els actius intangibles) es reconeix en un altre resultat global si, i només si, els guanys o pèrdues no realitzades es reconeixen en altres ingressos i despeses reconeguts.

2.24. Estat de fluxos d'efectiu

Els conceptes utilitzats en la presentació dels estats de fluxos d'efectiu són els següents:

- Fluxos d'efectiu: entrades i sortides de diners en efectiu i dels seus equivalents; és a dir, les inversions a curt termini de gran liquiditat i baix risc d'alteracions en el seu valor.
- Activitats d'explotació: s'utilitza el mètode indirecte per a la presentació dels fluxos d'efectiu de les activitats d'explotació, que reflecteix el flux procedent de les activitats típiques de les entitats de crèdit, així com d'altres activitats que no es poden qualificar com d'inversió o de finançament.
- Activitats d'inversió: les d'adquisició, alienació o disposició per altres mitjans d'actius a llarg termini, com ara participades i inversions estratègiques i altres inversions no incloses en l'efectiu i els seus equivalents.
- Activitats de finançament: activitats que produeixen canvis en la composició del patrimoni net i dels passius que no formen part de les activitats d'explotació, com els passius financers subordinats. S'han considerat com a activitats de finançament les emissions efectuades pel Grup Criteriacaixa col·locades en el mercat institucional, mentre que les col·locades en el mercat detallista entre els nostres clients s'han considerat activitat d'explotació.

2.25. Estats de canvis en el patrimoni net. Part A) Estats d'ingressos i despeses reconeguts

En aquest estat es presenten els ingressos i les despeses reconeguts com a conseqüència de l'activitat del Grup durant l'exercici, i es distingeix entre els registrats com a resultats en el compte de pèrdues i guanys i els altres ingressos i despeses reconeguts directament en el patrimoni net.

Les partides utilitzades en la presentació de l'estat són les següents:

- i) El resultat de l'exercici.
- ii) L'import net dels ingressos i les despeses reconeguts transitòriament com «Un altre resultat global acumulat» en el patrimoni net.
- iii) L'import net dels ingressos i les despeses reconeguts definitivament en el patrimoni net.
- iv) L'impost sobre beneficis meritat pels conceptes anteriors.
- v) El total dels ingressos i les despeses reconeguts calculats com la suma dels conceptes anteriors.

2.26. Estats de canvis en el patrimoni net. Part B) Estats totals de canvis en el patrimoni net

En aquest estat es presenten tots els canvis produïts en el patrimoni net del Grup, incloent-hi els originats en canvis en els criteris comptables i en correccions d'errors. En l'estat es presenta una conciliació del valor en llibres al començament i al final de l'exercici de totes les partides que formen el patrimoni net, agrupant els moviments en funció de la seva naturalesa:

- i) Ajustos per canvis en criteris comptables i correccions d'errors: inclou els canvis en el patrimoni net que sorgeixen com a conseqüència de la reexpressió retroactiva dels saldos dels estats financers distingint els que tenen origen en canvis en els criteris comptables dels que corresponen a correcció d'errors.
- ii) Total d'Ingressos i despeses reconeguts: recull, de manera agregada, el total de les partides registrades a l'estat de canvis en el patrimoni net part A) Ingressos i Despeses reconeguts, indicades anteriorment.
- iii) Altres variacions en el patrimoni net: recull la resta de partides registrades en el patrimoni net, com poden ser augments o disminucions de capital, distribució de dividends, operacions amb instruments de capital propis, pagaments amb instruments de capital propis, traspassos entre partides del patrimoni net i qualsevol altre increment o disminució del patrimoni net.

3. Gestió del risc

3.1. Entorn i factors de risc

Criteria gestiona el patrimoni empresarial de la Fundació Bancària "la Caixa" compost per les participacions accionaries en sectors estratègics com ara el bancari, l'energètic, les infraestructures, els serveis i el negoci immobiliari. En setembre de 2015, el Banc Central Europeu (BCE) va incloure Criteria en el perímetre de supervisió prudencial, en considerar-la societat financera mixta i matriu d'un Conglomerat Financer.

Així, el perfil de riscos del Grup Criteria està fonamentalment determinat per la composició societària del Grup, en què es distingeixen dos àmbits de gestió de riscos:

- Criteria, la matriu del Grup, com a societat patrimonialista, gestiona tant riscos relacionats amb la seva activitat financera com riscos que puguin afectar la continuïtat de la seva activitat; d'entre els primers podem destacar: el risc de crèdit, el de deteriorament d'actius, l'estructural de tipus, el de liquiditat, el de mercat, el de rendibilitat del negoci i el de situació de recursos propis regulatoris. Dels riscos no financers, destaquen el risc de compliment normatiu, el de fiabilitat de la informació financera, el legal/regulatori, l'operacional i el reputacional.
- D'altra banda, en consolidar un grup bancari com CaixaBank a través del mètode d'integració global, la gran majoria dels riscos als quals s'enfronta i gestiona el Grup Criteria són riscos vinculats a l'activitat bancària i asseguradora del Grup CaixaBank.

Tenint en compte aquest context, l'entorn de 2016 s'ha caracteritzat per ser extremadament exigent i canviant, amb múltiples fronts oberts en aspectes fonamentals per a l'acompliment correcte de la missió econòmica i social que fan les entitats financeres a Europa, així com per complir les expectatives de rendibilitat d'accionistes, clients i inversors.

Des de la perspectiva de Grup Criteria, en aquest exercici hi ha hagut quatre factors de risc principals que han influït significativament en la Gestió, tant per la seva incidència en l'any com per l'anticipació a la seva evolució a mitjà termini.

Aquests factors de risc són:

1. Entorn macroeconòmic.

L'economia mundial ha crescut un 3,1% el 2016, un ritme molt similar al 3,2% de 2015. Encara que es tracta d'un avenç una mica inferior al previst inicialment, cal destacar que l'any ha anat de menys a més, ja que hi ha hagut una acceleració de les economies emergents durant la segona meitat de l'any.

El notable avenç econòmic a nivell global el 2016 s'ha vist afavorit pel manteniment d'unes polítiques monetàries "ultraacomodatícies" per part dels principals bancs centrals i per una lleugera recuperació del preu del petroli, que ha alleujat les pressions financeres de diversos països emergents (exportadors de cru), alhora que ha continuat suposant vent de cua per als principals importadors (ja que la seva cotització encara ha estat baixa).

De cara a 2017, el món continuarà presentant un bon ritme d'avenç, encara que navegarà en un entorn de més incertesa. En particular, el creixement de l'activitat econòmica mundial s'accelerarà notablement fins al 3,5%, reforçat novament per les economies emergents i per una lleugera millora de les avançades. Pel que fa a la incertesa, els esdeveniments que condicionaran el futur econòmic del 2017 seran majoritàriament de caràcter polític. Washington, Londres, París i Berlín són quatre de les capitals mundials sobre les quals discorrerà bona part d'aquesta incertesa.

A Washington, hi ha expectació per saber l'orientació que adopta l'Administració del president Trump. L'escenari central sobre el qual s'especula és que, sota la influència més moderada del partit republicà, l'orientació sigui pragmàtica. I, per tant, que s'evitin desequilibris rellevants a mitjà termini sobre l'economia estatunidenca, i guerres comercials i disputes polítiques, que generarien costos elevats per a l'economia mundial. A Londres, s'iniciaran les negociacions de sortida de la Unió Europea. I, a París i Berlín, es conformaran nous governs que seran importants per al futur del projecte europeu.

A Europa, precisament, la recuperació ha continuat prosperant a un ritme moderat durant el 2016 (un 1,7% per al conjunt de la eurozona), a causa de la política monetària expansiva del BCE, la caiguda del preu del petroli i les reformes estructurals dutes a terme en els diversos països. Així mateix, l'impacte del *Brexit* sobre el creixement de l'eurozona ha estat més contingut del que es preveia inicialment, encara que això no significa que a mitjà termini no sigui superior. Això dependrà de la incertesa que envolti el procés de negociacions i de l'acord final que s'assoleixi. De moment, l'expectativa de creixement de l'eurozona per a 2017 (de l'1,5%) se situa en un nivell similar al de 2016; és una taxa lleugerament inferior conseqüència de la moderació de diversos elements de suport de caràcter conjuntural, com el preu del cru.

En aquest context, l'economia espanyola ha avançat un sòlid 3,3% el 2016, el segon any consecutiu per damunt del 3%. Aquest acompliment extraordinari s'explica per la confluència d'uns factors de suport temporal, tant externs (el baix preu del petroli i les polítiques del BCE), com interns (l'impuls fiscal), que s'han sumat a la recuperació cíclica de l'economia. El 2017, encara que els vents de cua tindran menys empenta, l'evolució dels factors de fons serà favorable, per la qual cosa preveiem un avenç del PIB del 2,6%. En particular, la creació de llocs de treball es mantindrà en cotes significatives, el sector exterior continuarà evolucionant favorablement, el sector immobiliari continuarà en un camí positiu, la consolidació fiscal continuarà (amb l'ajuda, en part, de les noves mesures presentades pel Govern), i el crèdit bancari es continuarà recuperant.

En definitiva, aquest 2017 serà un any que presentarà taxes notables de creixement econòmic, tant en l'àmbit mundial com en el nacional; però hi haurà riscos importants a la baixa derivats de la forta incertesa que generaran els esdeveniments polítics.

2. Canvis regulatoris.

El 2016 han continuat apareixent novetats en la regulació i en la supervisió en múltiples àmbits: estructura financera, comptabilitat, govern corporatiu, gestió i control de riscos, publicació al mercat, etc. Sense ànim d'exhaustivitat, cal citar els canvis següents:

- **Adaptació a l'evolució de la regulació de requeriments de capital per als riscos de Pilar I (crèdit, mercat, operacional):**

Després de la crisi financera, la UE va dur a terme una reforma exhaustiva del marc regulatori financer per recuperar l'estabilitat financera i la confiança del mercat. Partint de la Directiva de Requeriments de Capital (CRD IV), i del Reglament de Requeriments de Capital (CRR), així com el seguiment regulatori i la implementació dels Estàndards Tècnics de Regulació (*Regulatory Technical Standards, RTS*) i els Estàndards Tècnics d'Implementació (*Implementing Technical Standards, ITS*) de totes dues normes, els organismes reguladors van evolucionant la matèria d'una manera contínua.

En aquest context, després d'una revisió addicional del marc, la Comissió Europea ha publicat fa poc un paquet de reformes del sistema financer pel qual proposa modificar, entre d'altres, la Directiva de requeriments de capital (CRD IV) i el Reglament de requeriments de capital (CRR). Entre altres elements clau d'aquesta reforma, es modifica la base de càlcul dels límits sobre les exposicions a grans riscos i s'elimina l'exempció que emparava les exposicions amb el sector públic.

Durant l'any 2016 destaquen diverses publicacions del Comitè de Basilea, tant per reduir la variabilitat en el càlcul d'Actius Ponderats per Risc entre entitats bancàries, així com per clarificar les definicions dels actius problemàtics (exposicions en mora i refinançaments, amb dificultats de pagament). Així mateix, durant els últims mesos de 2016, l'European Banking Authority (EBA) ha dut a terme diverses revisions i ha llançat diversos processos de consulta. Hi destaca la revisió del règim prudencial de les exposicions als grans riscos, el tractament de les operacions palanquejades, l'estimació dels paràmetres de risc i tècniques de modelització dels models interns i els requeriments relatius a la divulgació d'informació sobre exposicions sobiranes i risc operacional. CaixaBank està treballant per avaluar impactes i, si escau, procedir a l'adaptació de les noves directrius.

A 31 de desembre de 2016, una part significativa d'aquestes novetats regulatòries tenen un contingut, àmbit d'aplicació o calendari d'implantació per determinar. Aquesta situació és representativa de la realitat durant l'exercici, i, per bé que constitueix prova fefaent de l'esforç polític i regulador per millorar la qualitat del sistema financer europeu i global, dificulta la gestió i les decisions d'inversió de les entitats i la presa de decisions informades per part dels inversors.

- **Govern intern:**

En els últims anys, les qüestions de govern intern han rebut la creixent atenció de diversos organismes internacionals. El seu esforç principal ha estat corregir les pràctiques de govern intern febles o superficials de les institucions, tal com s'ha identificat arran de la crisi financera. Les debilitats en el govern corporatiu en diverses institucions han contribuït a una presa de riscos excessiva i imprudent en el sector bancari, per la qual cosa els acords de govern intern sòlids s'han demostrat fonamentals per a un bon funcionament de les institucions, tant individualment com per al sistema bancari que conformen.

A fi d'abordar els efectes perjudicials potencialment dels règims de govern corporatiu mal dissenyats en la gestió racional del risc, l'EBA va llançar, el 28 d'octubre, un procés de consulta sobre directrius de govern intern ("Draft Guidelines on Internal Governance"), que posava més èmfasi en els deures i responsabilitats de l'òrgan de direcció de les institucions en la seva funció de supervisió del risc, inclòs el seu rol en els seus comitès. L'objectiu d'aquestes directrius és millorar l'estatus de la funció de gestió del risc, millorant el flux d'informació entre aquesta i l'òrgan de direcció i garantir un control eficaç de la gestió del risc per part dels supervisors. Així mateix, pretenen assegurar que l'òrgan de direcció és conscient dels riscos que poden generar les estructures complexes i opaques i millorar la transparència.

Així mateix, s'ha donat més importància a l'establiment d'una cultura del risc, un codi de conducta i la gestió dels conflictes d'interessos. Es proporciona més orientació sobre el marc de la gestió del risc, sobre com s'organitzen les funcions de control intern i com s'implementen els controls interns.

- **Millora i compliment dels requisits del marc del Pilar III de Basilea**, en relació amb la transparència cap al mercat, que es plasma en l'Informe de Rellevància Prudencial (IRP). El 14 de desembre l'EBA va publicar les directrius finals sobre requeriments de divulgació, que proporcionen orientació a les entitats per poder complir amb els requisits establerts a la CRR i en el marc Pilar III. Aquestes directrius seran aplicables obligatòriament a l'IRP de 2017, que s'ha de fer durant el primer trimestre de 2018.

○ Norma Internacional d'Informació Financera (NIIF) 9 «Instruments financers»

La NIIF 9 estableix de manera exhaustiva el conjunt de requeriments comptables per al registre i la valoració dels actius i passius financers (excloent-ne la part relativa a macrocobertures). La seva data de primera aplicació és l'1 de gener de 2018, moment en què reemplaçarà l'actual Norma Internacional de Comptabilitat (NIC) 39 «Instruments financers: reconeixement i valoració».

Respecte de la classificació i valoració dels actius financers, l'enfocament de la NIIF 9 es basa a considerar de manera conjunta tant les característiques dels fluxos de caixa que es deriven dels instruments com el model de negoci sota el qual es gestionen. A la pràctica, es redueixen el nombre de carteres i els models de deteriorament previstos actualment en la NIC 39. Els actius financers els fluxos de caixa dels quals representen només pagaments de principal i interessos es registren a cost amortitzat si es mantenen en un model de negoci que té com a objectiu cobrar els fluxos anteriors, mentre que es valoren a valor raonable, registrant els canvis de valoració en altres ingressos i despeses, si l'objectiu és tant cobrar els fluxos com vendre'ls. La resta d'actius financers, entre ells els que incorporen derivats implícits, s'hauran de valorar íntegrament a valor raonable amb canvis registrats en el compte de pèrdues i guanys.

Per a tots els actius que no estiguin valorats a valor raonable amb canvis registrats en el compte de pèrdues i guanys, les entitats hauran de reconèixer les pèrdues esperades de crèdit diferenciant entre els actius la qualitat creditícia dels quals no ha empitjorat de manera significativa des del seu reconeixement inicial d'aquells actius que sí que ho han fet.

És precisament la part corresponent al deteriorament de valor de la NIIF 9 la que presenta canvis més substancials respecte de l'actual model de NIC 39, basat en la comptabilització de les pèrdues incorregudes per risc de crèdit. En particular, la NIIF 9 requerirà que una entitat basi el seu mesurament de les provisions per insolvències utilitzant un enfocament de deteriorament que diferencia entre tres estats. El mesurament de les pèrdues esperades depèn de si s'ha produït un increment significatiu en el risc de crèdit des del reconeixement inicial, de tal manera que: (i) la pèrdua esperada en l'horitzó temporal de 12 mesos (estat 1) s'aplica a tots els actius (des del seu reconeixement inicial), sempre que no hi hagi un increment significatiu del risc de crèdit; (ii) la pèrdua esperada total (estats 2 i 3) s'ha de registrar quan s'ha produït aquest increment significatiu del risc de crèdit, mesurat en base individual o col·lectiva. Per als actius financers considerats com a deteriorats que estan classificats en l'estat 3, els interessos financers es meritiran sobre el valor net comptable.

L'avaluació respecte de si s'ha produït un increment significatiu en el risc de crèdit s'ha de basar en informació raonable i sustentable que estigui disponible sense cost o esforç desproporcionat, que sigui indicativa d'increments en el risc creditici des del reconeixement inicial, i ha de reflectir informació històrica, corrent i amb vista al futur (*forward-looking*).

De la comparació del nou model de pèrdua esperada previst en la NIIF 9 amb l'actual model de pèrdua incorreguda previst en la NIC 39 convé destacar el següent:

- En el moment del reconeixement inicial, la NIIF 9 requereix el reconeixement de la pèrdua esperada davant del reconeixement de la pèrdua incorreguda.
- En el model de pèrdua esperada hi haurà un increment en el judici necessari per determinar la informació *forward-looking* i les hipòtesis de comportament que afecten la vida dels instruments que s'han de considerar, i com aquestes hipòtesis s'incorporen en la valoració de la pèrdua esperada.

- El requeriment de calcular pèrdues a vida per a les exposicions que hagin patit un deteriorament significatiu des del seu reconeixement inicial.

En relació amb els passius financers, les categories previstes en la NIIF 9 són similars a les previstes actualment en la NIC 39 i la seva valoració no canviarà, excepte pel requisit de registrar les variacions en el valor raonable relacionades amb el risc propi de crèdit com un component del patrimoni en el cas de mantenir passius financers als quals s'ha aplicat l'opció de valor raonable.

Per a la comptabilitat de cobertures s'ha reemplaçat la granularitat dels actuals requeriments de la NIC 39 per un nou model capaç de reflectir millor en els estats financers les activitats internes de gestió de riscos. Hi ha canvis respecte de la NIC 39 en diversos aspectes, com les partides cobertes, els instruments de cobertura, la comptabilització del valor temporal de les opcions i l'avaluació de l'eficàcia, que permetran a les entitats amb activitat financera del Grup ampliar les operacions a les quals s'aplica la comptabilitat de cobertura i facilitar-ne l'aplicació, mentre que la resta d'entitats es veuran beneficiades principalment per la possibilitat de cobrir riscos no financers.

El Grup Criteriacaixa va iniciar el 2015 els treballs preparatoris per implementar aquesta norma. Liderat per un Comitè de Projecte Intern de CaixaBank, l'objectiu principal és la realització de les tasques necessàries per a la implementació de la NIIF 9, en la totalitat d'àrees del Banc afectades, de manera que se'n garanteixi el compliment en la data de primera aplicació, i avaluar els potencials impactes quantitatius i qualitius (en negoci, infraestructura, etc.) amb l'anticipació suficient a l'efecte de millorar-ne la gestió. Entre les principals tasques del Comitè, destaquen:

- Elaborar en un primer moment una definició d'enfocament que permeti identificar els aspectes clau de la nova norma comptable, un diagnòstic dels diferents aspectes que cal analitzar i un pla d'acció a l'efecte de garantir la implantació de la NIIF 9,
- Garantir la identificació i planificació de totes les necessitats quantitatives i qualitatives i de planificació d'aquestes, de manera adequada per tal d'aconseguir una implementació a la data d'aplicació,
- Garantir la capacitat de fer un càlcul d'impacte previ a la data de primera aplicació.

El Comitè, liderat per la Direcció Executiva de Gestió Global de Risc de CaixaBank, en coordinació amb la Direcció Executiva d'Intervenció, Control de Gestió i Capital de CaixaBank, és l'enllaç amb el Comitè de Direcció del Grup CaixaBank i també s'encarrega de la gestió operativa i presa de decisions estratègiques (recursos, terminis, definició de models, etc.).

El projecte l'integren diferents equips (sistemes, models, impairment, intervenció, polítiques comptables, seguiment), que són els encarregats de la gestió del dia a dia del projecte. Addicionalment, s'ha creat un Comitè de Seguiment, format pels responsables de les àrees esmentades.

S'han definit una sèrie d'objectius principals d'implantació, relatius tant a la classificació i la valoració com al model de provisions que, iniciats en l'exercici 2015, s'estendran fins a finals del tercer trimestre de 2017, moment en què s'espera que gairebé la totalitat de desenvolupaments per a l'operativa del càlcul estiguin conclusos; els aspectes que quedin pendents es conclouran a mitjan quart trimestre de 2017.

En concret, amb relació al model d'actius i passius financers s'està analitzant la tipologia de les carteres i el model de negoci per determinar-ne la classificació i valoració definitiva i, per tant, l'impacte quantitatiu que pugui comportar.

D'altra banda, en l'altre gran àmbit d'aplicació al model de provisions basades en pèrdua esperada, s'està en procés d'implementació de les polítiques per determinar la classificació de les operacions i el seu nivell de cobertura.

El Grup està actualment calculant els potencials impactes que l'aplicació de la NIIF9 pot tenir en el valor dels actius i passius financers actualment reportats, incloent-hi l'estimació de les provisions per insolvències. Per tot l'anterior, actualment el Grup no està en posició de facilitar impactes quantitatius.

3. Impactes de l'evolució tecnològica.

Com a conseqüència de la innovació financera i de l'accés de nous participants en la indústria, els bancs estan exposats a més competència directa en els mercats.

La facilitat d'accés a informació verificable "hard data" comporta que els agents econòmics puguin accedir directament al mercat o es puguin canviar a altres entitats no bancàries de serveis financers anomenades "shadow banks" (als Estats Units representen al voltant de la meitat de les activitats de préstec), cosa que redueix el poder de mercat de la banca tradicional.

En un context de nous patrons de consum, de pagament, d'estalvi i de finançament, estan apareixent múltiples "FinTech": empreses de nova creació, que presten serveis vinculats a la indústria financera, basant-se en innovacions tecnològiques de la informació i de la comunicació (TIC). Així com els «ciberatacs», que consisteixen en l'accés fraudulent a les dades contingudes en les infraestructures tecnològiques d'informació i comunicació de l'entitat, o en la manipulació fraudulenta dels processos desenvolupats mitjançant aquestes infraestructures, i que cerquen un benefici per als qui els cometem.

Per tot això, la rellevància i complexitat exponencial que estan guanyant les TIC en el sector bancari han fet que el concepte de risc tecnològic tingui més protagonisme. Aquest risc es defineix com la possibilitat actual o futura de pèrdues a causa de la inadequació o errades de les infraestructures tècniques que puguin donar lloc a inseguretat o inaccessibilitat de dades. En aquest context, l'EBA ha desenvolupat unes directrius per ajudar les autoritats competents a avaluar el risc de les TIC com a part del Procés de Revisió i Avaluació Supervisora (o SREP, per les seves sigles en anglès, *Supervisory Review and Evaluation Process*), que promouen l'adopció de procediments i metodologies comunes en l'avaluació del risc de les TIC.

4. Confiança i imatge del sector.

Es percep que la confiança de la societat espanyola i europea en la banca continua sense recuperar-se, en un context complex, de crisi econòmica, de palanquejament elevat de les famílies i empreses, de pèrdua de valor de les inversions en productes financers, etc. A més del denominat *risc de conducta*, aquest concepte engloba males pràctiques en el disseny, venda i postvenda de productes i serveis financers amb què l'entitat financera hauria aprofitat el fet de tenir més informació i control sobre el procés per obtenir-ne més benefici, generant un perjudici a clients, a contraparts o a inversors.

En aquest marc, el Grup CaixaBank està treballant en la recuperació i millora de la reputació, millorant les pràctiques i aportant més sensibilitat social, per tal de diferenciar-se, així, davant dels ulls dels clients.

3.2. Govern, gestió i control de riscos

a) Gestió del risc a Criteria

Estructura de govern i organització de Criteria

El Consell d'Administració de Criteria, mitjançant la Comissió d'Auditoria i Control, supervisa l'eficàcia dels sistemes de control intern i de gestió de riscos de la Societat, inclosos els fiscals.

Adicionalment, la Comissió d'Auditoria i Control supervisa els serveis d'auditoria interna i tot el procés d'elaboració i presentació de la informació financera de Criteria, abans que el Consell d'Administració els aprovi.

Mapa de riscos de Criteria

L'evolució del sistema financer, l'entorn macroeconòmic i la transformació del marc regulatori posen de manifest la importància creixent de l'avaluació del nivell de risc i de l'entorn de control de les entitats, amb més exigència i responsabilitat de l'Alta Direcció i els Òrgans de Govern.

Criteria té un catàleg de riscos aprovat pel Consell d'Administració el 2015 que agrupa els riscos en dues categories principals: riscos específics del negoci i riscos específics per a la continuïtat de l'activitat. El catàleg de riscos es va actualitzar el juliol de 2016 com a conseqüència de l'acord de permuta entre Criteria i CaixaBank, descrit en la Nota 1, pel qual les participacions a The Bank of East Asia i Grupo Financiero Inbursa van passar a dependre directament de Criteria.

A continuació s'enumeren els riscos principals que poden afectar la rendibilitat econòmica de les activitats de Criteria, pel que fa a la capdavantera del Grup Criteria, la seva solvència financera i la seva reputació corporativa:

- Riscos específics de negoci:
  - Liquiditat. Principalment el risc d'actius líquids (falta de liquiditat d'alguna de les seves inversions i possible pèrdua sobtada de valor dels actius), risc de finançament (incapacitat per renovar finançament o la necessitat de fer-ho a un cost elevat) i el risc de concentració de liquiditat (concentració de fonts de finançament).

- Crèdit. Possibilitat que alguna de les contraparts no atengui les obligacions de pagament i les possibles pèrdues que se'n derivin. Aquest risc comprèn el risc d'impagament i el de concentració de crèdit. S'inclou conceptualment en aquest tipus de risc la inversió en cartera d'entitats de grup, multigrup i associades.
- Mercat. Pèrdua de valor dels actius o increment de valor dels passius per fluctuacions dels tipus o preus en els mercats en què aquests actius/passius es negocien. Inclou la variació de valor de les inversions en altres empreses, classificades com a actius financers disponibles per a la venda, i el risc de l'activitat immobiliària.
- Situació de recursos propis. Restricció de la capacitat de Criteria per adaptar el seu volum de recursos propis a les exigències normatives o a la modificació del seu perfil de risc.
- Riscos per a la continuïtat de l'activitat:
  - Risc legal o regulatori. Al·ludeix a possibles modificacions legislatives o decisions judicials contràries.
  - Risc de compliment. Fa referència a possibles sancions derivades de l'incompliment de disposicions normatives.
  - Risc operacional. Al·ludeix al frau intern, extern, relacions laborals i seguretat en el lloc de treball, clients, processos i sistemes i danys materials.
  - Risc reputacional. Correspon al risc que es deteriori la confiança d'algun dels grups d'interès.
  - Risc de fiabilitat de la informació financera. Fa referència a qüestions de transparència i aplicació de la normativa comptable, al frau comptable i a errors en la informació financera.

La prioritat de la Direcció de Criteria és identificar els riscos principals en relació amb els negocis significatius i aplicar les polítiques amb un alt grau de descentralització, atesa la gran varietat de negocis i el seu alt grau d'especialització.

Per a un adequat mesurament i anàlisi de riscos inherents a l'activitat de Criteria, la Direcció de Criteria utilitza les eines i la metodologia del Grup CaixaBank, que disposa d'una Direcció General de Riscos pròpia, d'acord amb les millors pràctiques del sector financer.

En el marc legal de supervisió prudencial i en el context d'avaluació de qualitat de govern corporatiu del Grup CriteriaCaixa per part del Banc Central Europeu, s'ha dut a terme les actuacions següents durant l'exercici 2016:

1. Internal Capital Adequacy Assessment Process (ICAAP) i Internal Liquidity Adequacy Assessment Process (ILAAP)

Adaptació dels desenvolupaments d'ICAAP & ILAAP per (i) complir les recomanacions i expectatives explícites traslladades pel MUS a totes les entitats, incloent-hi més informació en la determinació dels requisits de capital i liquiditat en el marc de l'SREP, així com (ii) maximitzar el compliment del document consultiu del Comitè de Basilea que, per bé que estava en període consultiu fins al juny, els equips de supervisió l'han inclòs en els seus processos d'avaluació de l'exercici. El resultat de l'exercici de l'ICAAP & ILAAP ha estat aprovat pel Consell d'Administració de Criteria el 29 d'abril de 2016.

2. Informació amb Rellevància Prudencial

Publicació de l'Informe de Rellevància Prudencial del Grup Criteriacaixa, amb l'objectiu de facilitar als agents del mercat l'avaluació de la suficiència de capital del Grup en l'exercici 2015, i proporcionar la informació addicional del que aporta Criteriacaixa, com a societat dominant de CaixaBank, al perímetre de consolidació prudencial del Grup Criteriacaixa. El Consell d'Administració de Criteriacaixa va aprovar l'Informe de Rellevància Prudencial el 29 d'abril de 2016. Amb data 19 de desembre de 2016, el Consell va aprovar una lleugera modificació a l'Informe de 2015.

3. Aprovació del *Recovery Plan* Criteriacaixa 2015

En compliment de la Directiva 2014/59/UE (article 7), Llei 11/2015 (article 6), per la qual s'estableix que les societats matrius d'un grup consolidable d'entitats de crèdit preparin i lliurin a les autoritats supervisores un Pla de Recuperació en base consolidada, s'ha elaborat un Pla de Recuperació a 31 de desembre de 2015, que el Consell d'Administració de Criteriacaixa va aprovar el 23 de setembre de 2016.

4. Adequació de les estructures i procediments de Criteriacaixa a la seva condició de capçalera del Conglomerat Financer

Seguint la Directiva 2002/87/EC i la seva transposició a Espanya, principalment desplegada a través de la Llei 5/2005, de 22 d'abril, de supervisió dels conglomerats financers, i per la qual es modifiquen altres lleis del sector financer, i el Reial decret 1332/2005, Criteriacaixa està condicionada a donar resposta a unes obligacions suplementàries definides en aquesta Directiva.

La normativa de conglomerats financers estableix una capa addicional de supervisió per als denominats Conglomerats Financers, plasmada en uns requeriments qualitius i quantitius addicionals als que estableix la normativa aplicable a les entitats de crèdit i financeres (Directiva de Requeriments de Capital (CRD IV), i Reglament de Requeriments de Capital (CRR), bàsicament). En aquest sentit, el Grup ha treballat per combinar aquests requeriments amb l'autonomia de gestió entre Criteriacaixa i el Grup CaixaBank, ja que tenen models de negoci diferents i naturaleses de riscos diferents. Per a això ha implantat una sèrie de procediments de govern, control de riscos i control intern que reforcen els estàndards de compliment de la regulació de conglomerats financers.

Marc d'Apetit al Risc de Criteriacaixa

Context

De manera creixent, els Reguladors i els organismes consultius del sector financer han assenyalat la conveniència de definir i implantar un Marc d'Apetit al Risc (o RAF, per les seves sigles en anglès, *Risk Appetite Framework*), com a suport en la presa de decisions i en l'adopció conscient dels riscos.

En particular, es destaquen els principis rector publicats per la *Financial Stability Board* (FSB) (novembre 2013), que es consideren requisit per al bon govern, i la gestió i supervisió adequades dels grups financers. L'EBA i el *Single Supervisory Mechanism* (SSM) han subscrit aquestes recomanacions, malgrat que encara no tenen caràcter normatiu, i les han convertit en un factor fonamental en l'avaluació de la qualitat de govern corporatiu de les entitats financeres, en el context del SREP.

Tant a Critería com en el Grup CaixaBank, la cultura de riscos ha constituït sempre un element diferenciador de la presa de decisions i la gestió del negoci. Aquesta cultura, juntament amb les polítiques i la infraestructura de riscos i les capacitats del seu equip humà, han permès mantenir un perfil de risc moderat i una solvència destacada en el mercat espanyol que ha permès consolidar el lideratge de CaixaBank durant la recent crisi financera.

Fruit de la seva vocació de lideratge i excel·lència, tant Critería com CaixaBank i el seu grup consolidat han adoptat aquest marc d'actuació, que es considera entre les *best practices* del govern intern dels riscos.

Descripció, estructura, seguiment i governança

El Marc d'Apetit al Risc permet fer un seguiment i control de totes les obligacions prudencials. En aquest marc s'expressen les polítiques, els processos de govern i els indicadors a través dels quals s'estableix, es comunica i es monitora l'apetit al risc de Critería. El perímetre de referència en el RAF és el consolidat de Critería, sense integrar-hi globalment CaixaBank, que coincideixi amb el perímetre de gestió de riscos. Aquest es coneix com a «perímetre de gestió» i és el més apte i representatiu per a la gestió dels riscos de la societat. Aquest perímetre no es correspon ni amb els comptes consolidats públics ni amb els estats financers consolidats reservats, utilitzats a l'efecte de la consolidació prudencial.

En el Marco d'Apetit al Risc de Critería s'han definit 15 indicadors (10 per al perímetre de gestió i 5 per al perímetre prudencial del Grup CriteríaCaixa), que s'emmarquen en el mapa de riscos identificats per Critería, d'acord amb la seva naturalesa de societat instrumental de caràcter patrimonial. S'han calibrat tres llindars diferents de través d'un sistema de semàfors d'alerta (objectiu – verd, alerta primerenca – ambre, i límit – vermell) per a cada indicador del RAF (vegeu més detalls d'aquest calibratge a l'apartat del RAF de CaixaBank en aquesta mateixa nota). Amb aquest calibratge s'aconsegueix un enfocament gradual que atorga a Critería més flexibilitat i capacitat de prevenció i reacció davant un escenari de crisi, i s'especifiquen els nivells de tolerància al risc assumibles per Critería.

Les mètriques considerades mesuren les següents dimensions de risc definits en el marc d'apetit al risc:

- Rendibilitat de negoci
- Liquiditat
- Tipus d'interès i divisa
- Crèdit
- Deteriorament de participacions accionaries
- Mercat
- Situació de recursos propis

Addicionalment, algunes de les mètriques del RAF s'han seleccionat com a indicadors del *Recovery Plan*. Per a aquestes mètriques s'ha definit un «Semàfor negre» que, si s'activés, desencadenaria uns processos de comunicació i de governança propis en concordança amb la gravetat de les situacions així definides.

La RAF de Critería complementa el Marc d'Apetit al Risc de CaixaBank (vegeu més detall a l'apartat del Marc d'Apetit al Risc de CaixaBank en aquesta mateixa Nota).

La Subdirecció General Adjunta de Finances, Mitjans i Recursos Humans s'encarrega de recopilar i consolidar informació i reportar-la al Comitè de Direcció. També s'encarrega de coordinar amb els responsables de les diferents Àrees d'Inversió i, finalment, amb la Direcció General per dur a terme les mesures per gestionar els riscos de Critería.

El Comitè de Direcció rep i revisa la informació de la Subdirecció General Adjunta de Finances, Mitjans i Recursos Humans, i la fa arribar a la Comissió d'Auditoria i Control i al Consell d'Administració.

La Comissió d'Auditoria i Control té com a funció revisar el RAF enviat pel Comitè de Direcció i enviar la seva opinió al Consell d'Administració.

El Consell d'Administració és l'òrgan responsable de l'establiment i l'actualització anual de l'apetit al risc, del seguiment continuat del perfil de risc i d'assegurar la consistència entre tots dos.

Actualització

En la Governança del Marc d'Apetit al Risc es defineix un procés d'actualització del RAF de caràcter anual, llevat que hi hagi canvis de situació prou importants que puguin requerir una modificació de l'apetit al risc.

En aquest sentit, durant l'exercici 2016, el Consell d'Administració ha formalitzat actualitzacions del RAF de 2015 i el RAF de 2016 pel que fa als requisits de capital regulatori partint de les decisions del Banc Central Europeu (vegeu Nota 4).

Model de Control Intern de Criteria

Tant Criteria com CaixaBank (vegeu-ne més detalls en l'apartat de Marc de Control Intern de CaixaBank en aquesta mateixa Nota) disposen de sengles Models de Control Intern que proporcionen un grau de seguretat raonable en la consecució dels objectius del Grup. L'entorn de control de Criteria (com el de CaixaBank) està alineat amb les directrius del regulador i les millors pràctiques del sector, i s'estructura d'acord amb el model de les 3 línies de defensa:

- La primera línia de defensa està formada per les unitats de negoci i de suport, responsables d'identificar, mesurar, controlar, mitigar i comunicar els principals riscos que afecten l'Entitat en l'exercici continu de la seva activitat.
- La segona línia de defensa actua de manera independent de les unitats de negoci i té la funció d'identificar, valorar, monitorar i reportar tots els riscos materials, així com establir i desenvolupar els sistemes per a la seva gestió i el control, i dissenyar les polítiques de compliment. La segona línia de defensa inclou, entre altres funcions, les de gestió de riscos, validació interna, compliment normatiu i control intern.

Durant l'exercici 2016 s'ha reforçat la segona línia de defensa amb la incorporació d'un recurs addicional estructural dins l'àrea de Control Intern.

- La tercera línia, constituïda per Auditoria Interna, es responsabilitza de l'avaluació de l'eficàcia i l'eficiència de la gestió de riscos, i dels sistemes de control intern, aplicant-hi els principis d'independència i objectivitat.

Auditoria i Control Intern de Criteria

L'Àrea d'Auditoria i Control Intern és la responsable d'assegurar que el Sistema de Control Intern de l'Entitat es gestiona i supervisa adequadament. La Comissió d'Auditoria i Control és l'òrgan supervisor del Sistema de Control Intern de Criteria.

Les funcions de Control Intern i Auditoria Interna actuen sota el principi d'independència respecte a la resta d'Àrees de l'Organització i societats del Grup Criteria, d'acord amb les directrius establertes per les Autoritats de Regulació i Supervisió.

L'objectiu de la funció de Control Intern de Criteria és analitzar i garantir, amb una seguretat raonable, l'existència, el disseny adequat i l'aplicació efectiva de les Polítiques i Procediments vigents a l'organització, i d'un adequat Sistema de Control Intern a Criteria, per tal de reportar-ne l'estat a la Comissió d'Auditoria i Control.

Les seves principals funcions són:

- La coordinació del Mapa de Riscos Corporatiu.
- L'assessorament a l'Alta Direcció en relació amb els procediments de control i plans d'actuació adequats per solucionar les eventuais deficiències de control.
- El reporting periòdic a l'Alta Direcció i als Òrgans de Govern sobre l'entorn de control del Grup.

En l'exercici de les seves funcions proporciona una visió transversal dels principals riscos assumits per la Societat i avalua el seu entorn de control.

L'objectiu de la funció d'Auditoria Interna de Critería és informar la Comissió d'Auditoria i Control de l'adequat funcionament del Sistema de Control Intern implantat per l'Entitat i formular millores a un cost raonable.

Sota els principis d'independència i objectivitat, i aplicant un enfocament sistemàtic i disciplinat, Auditoria Interna fa serveis d'assegurament i consulta que aporten valor a la Societat.

Les principals funcions d'Auditoria Interna, comunes amb les del Grup CaixaBank, inclouen:

- Avaluar l'eficàcia i eficiència dels Sistemes de Control Intern establerts per mitigar els riscos associats a l'activitat de Critería, amb especial atenció a:
  - el compliment de la legislació externa vigent, els requeriments dels organismes supervisors i l'adequada aplicació dels Marcs de Gestió Global i Appetit al Risc definits per al sector bancari i assegurador.
  - El compliment de les polítiques i normatives internes, i l'alineació amb les millors pràctiques i bons usos sectorials, per a un Govern Intern Corporatiu adequat.
  - La fiabilitat i integritat de la informació financera i operativa, incloent-hi l'efectivitat del Sistema de Control Intern de la Informació Financera (SCIIF).
  - L'ús econòmic i eficient dels recursos per part de l'Entitat.
- Aportar valor mitjançant la formulació de recomanacions proposades per solucionar les debilitats detectades en les revisions efectuades i el seguiment del seu grau d'implantació per part dels centres responsables.
- Reportar de manera periòdica a l'Alta de Direcció i a la Comissió d'Auditoria i Control informació rellevant sobre les conclusions dels treballs realitzats, les debilitats detectades i les recomanacions formulades.

Sistemes de control intern sobre la informació financera (SCIIF) de Critería

El SCIIF, com a part del Control Intern de l'Entitat, es defineix com el conjunt de processos que es duen a terme per proporcionar seguretat raonable respecte a la fiabilitat de la informació financera que l'Entitat publica en els mercats. El model implantat es basa en els estàndards internacionals del “*Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission*” (CUSO), així com en el conjunt de principis generals i bones pràctiques elaborats per un grup d'experts i publicat el juny de 2010 per la Comissió Nacional del Mercat de Valors en l'informe “Control intern sobre la informació financera en les entitats cotitzades”.

El Consell d'Administració de Critería és el responsable de l'existència d'un SCIIF adequat i eficaç. D'altra banda, la Comissió d'Auditoria i Control és l'òrgan responsable d'avaluar si el SCIIF ha funcionat correctament. Finalment, la Subdirecció General Adjunta de Finances, Mitjans i Recursos Humans de Critería és la responsable del disseny, la implantació i el funcionament d'aquest.

Atès que és una responsabilitat a nivell consolidat i atesa la importància de CaixaBank en la generació de la informació financera del Grup Criteria, a través d'un contracte de serveis entre ambdues entitats, Criteria té subcontractades diverses funcions relatives al SCIIF en la Funció de Control Intern de la Informació Financera, adscrita a la Direcció de Control Intern d'Informació i Models financers, que depèn de la Direcció Executiva d'Intervenció, Control de Gestió i Capital de CaixaBank.

En l'Informe Anual de Govern Corporatiu de Criteria es descriuen amb més profunditat els mecanismes que componen els sistemes de control i gestió de riscos en relació amb el procés d'emissió d'informació financera a la Societat.

Compliment Normatiu

L'objectiu de la funció de Compliment Normatiu és la supervisió del risc de compliment, definit com el risc que hi hagi deficiències o errors en els procediments que originin actuacions o omissions no ajustades al marc jurídic, regulatori, o als codis i normes interns, de les quals es puguin derivar sancions administratives, judicials o danys reputacionals.

La supervisió del risc de compliment s'efectua mitjançant l'establiment de controls de segon nivell, que permeten detectar possibles deficiències en els procediments implantats a Criteria per assegurar el compliment de la normativa dins el seu àmbit d'actuació. En cas de detecció de deficiències, es desenvolupen, juntament amb les àrees de gestió afectades, propostes d'accions de millora sobre les quals es fa un seguiment periòdic fins que queden efectivament implantades. Així mateix, es fa seguiment de les bones pràctiques en matèria d'integritat i normes de conducta de l'Entitat, entre les quals hi ha el Codi Ètic i el Reglament Intern de Conducta en l'àmbit del Mercat de Valors, la Política de Gestió de Sancions i Contramesures Financeres Internacionals, el Codi d'Ús dels Sistemes d'Informació i el Sistema de Control Intern sobre la Informació Financera (SCIIF)

Així mateix, el Consell d'Administració de Criteria va aprovar un Manual de Prevenció de Blanqueig de Capitals i Finançament del Terrorisme, en què es recullen les obligacions establertes a la Llei 10/2010, de 28 d'abril, de prevenció de blanqueig de capitals i finançament del terrorisme, així com en el Reial Decret 304/2014, de 5 de maig, pel qual s'aprova el Reglament d'aquesta Llei.

L'objectiu de Criteria és, d'una banda, minimitzar la probabilitat que es materialitzi aquest risc i, d'altra banda, en cas que es materialitzi, que es detectin, es reportin i se solucionin amb celeritat les deficiències.

La gestió del risc de compliment es basa en l'estructura següent:

- Consell d'Administració: Entre les seves funcions hi ha supervisar els riscos (entre altres, el risc de compliment, com a qualsevol altre risc).
- Comissió d'Auditoria i Control: Entre les seves funcions hi ha supervisar el compliment del Reglament Intern de Conducta en l'àmbit del Mercat de Valors i les altres Polítiques, Codis i Manuals aprovats per la Societat com a normes de compliment obligat i, en general, supervisar el compliment de les normes de govern corporatiu que siguin aplicables.
- Comitè de Direcció: Impulsa la cultura del compliment en l'organització, i controla i efectua el seguiment del risc de compliment i de les mesures de mitigació que s'estableixin.
- Àrees de negoci i gestió: Són el màxim exponent del control de primer nivell de l'activitat de la Societat, ja que estableixen aquests controls prop dels riscos i es tracta d'un control expert. Les seves principals funcions són:
  - Aplicar la normativa vigent i detectar possibles situacions de risc de compliment, desenvolupant i implantant les mesures de mitigació.

- Implantar controls de primer nivell adequats per assegurar el compliment de les obligacions anteriors.
- Funcions d'assessorament: Conformada pels diferents experts interns i externs que ofereixen assessorament en les matèries que requereixen una especialització. Entre d'altres, cal citar l'Assessoria Jurídica, la Secretaria del Consell d'Administració, els assessors externs, etc. Les seves funcions són:
  - Assessorar les àrees de negoci i gestió per mantenir actualitzats els procediments interns en relació amb la normativa vigent.
  - Efectuar la interpretació de les lleis i les normes.
  - Aportar coneixement i anàlisi de la normativa vigent i dels projectes normatius en potència per tal de preveure'n l'impacte a Criteriacaixa.
- Supervisió: S'atribueix principalment a Auditoria Interna, i les seves funcions són:
  - Informar sobre el seu funcionament i promoure, si s'escau, mitjançant recomanacions de valor per al negoci, les millores oportunes per a un control intern efectiu a un cost raonable.
  - Fer les auditories internes de Criteriacaixa i supervisar les auditories internes de les participades amb control que no disposin d'una àrea d'auditoria interna pròpia.
  - Facilitar informació sobre els riscos de compliment detectats a través de les seves verificacions o efectuar tasques d'investigació a instàncies d'aquesta funció.

El compliment normatiu no correspon a una àrea específica sinó a tota la Societat que, a través dels seus empleats, ha d'assegurar el compliment de la normativa vigent, aplicant procediments que traslladin aquesta normativa a l'activitat que duen a terme.

A fi de gestionar el risc de compliment, els òrgans d'administració i direcció impulsen la difusió i promoció dels valors i principis d'actuació inclosos en el Codi Ètic i altres Polítiques i normes de conducta, i tant els seus membres com la resta d'empleats i directius han d'assumir-ne el compliment com a criteri principal i orientador de la seva activitat diària. Així mateix, Criteriacaixa ha implementat a la seva intranet un canal confidencial de consultes i denúncies, la norma d'ús del qual va aprovar el Consell d'Administració el 29 d'abril de 2016, per consultar els dubtes que pugui suscitar la interpretació o aplicació del Codi Ètic, el Codi d'Ús dels Sistemes d'Informació i la Normativa del Sistema de Control Intern sobre la Informació Financera (SCIIF), així com denunciar els incompliments es que puguin donar de les esmentades normes internes.

Una de les missions de la funció de Control Intern, que depèn de l'Àrea d'Auditoria i Control Intern, és coordinar el Mapa de Riscos Corporatiu, entre els quals s'inclou el risc de compliment normatiu, i fer-ne una revisió independent.

Les societats del Grup Criteriacaixa tenen les seves pròpies estructures de control i supervisió de les seves respectives activitats. A Criteriacaixa, però, pel fet que és la capdavantera del Grup, s'afegeix una estructura complementària per a la gestió de riscos propis i per al seguiment dels riscos de les seves societats dependents.

b) Gestió del risc a CaixaBank

A continuació, i per facilitar una visió completa de la Gestió i el Control de Riscos a CaixaBank, es descriuen els elements centrals del marc de gestió següents:

- Govern i organització
- Mapa de Riscos Corporatiu
- Marc d'Apetit al Risc
- Avaluació i planificació de riscos
- Cultura de riscos
- Marc de Control Intern

Estructura de govern i organització del Grup CaixaBank

Govern corporatiu

Els òrgans de govern de CaixaBank són la Junta General d'Accionistes i el Consell d'Administració. Dins les seves competències, el Consell determina i monitora el model de negoci i l'estratègia, estableix el Mapa de Riscos Corporatiu, el Marc d'Apetit al Risc, és responsable de les polítiques de govern intern, la gestió i el control de riscos i supervisa l'organització per a la seva posada en pràctica i la seva vigilància.

El Consell d'Administració de CaixaBank ha designat del seu si una sèrie de comissions, entre les quals hi ha la Comissió de Riscos, les funcions de les quals es resumeixen a continuació.

Comissió de Riscos de CaixaBank

La Comissió de Riscos està composta exclusivament per consellers no executius i que posseixin els oportuns coneixements, capacitat i experiència per entendre plenament i controlar l'estratègia i la propensió al risc. Almenys un terç dels membres han de ser consellers independents.

Les principals funcions d'aquesta Comissió tenen en compte:

- Assessorar el Consell d'Administració sobre la propensió global al risc, actual i futura, de l'entitat i la seva estratègia en aquest àmbit, i informar sobre el Marc d'Apetit al Risc.
- Proposar al Consell la política de riscos del Grup CaixaBank, incloent-hi els diversos tipus de risc a què s'enfronta la CaixaBank, els sistemes d'informació i control intern que s'utilitzaran per controlar i gestionar els riscos esmentats, així com les mesures previstes per mitigar l'impacte dels riscos identificats, en cas que s'arribin a materialitzar.
- Proposar al Consell d'Administració la naturalesa, la quantitat, el format i la freqüència de la informació sobre riscos que ha de rebre el Consell d'Administració i fixar la que ha de rebre la Comissió.
- Revisar regularment exposicions amb els clients principals, sectors econòmics d'activitat, àrees geogràfiques i tipus de risc.
- Examinar els processos d'informació i control de riscos del Grup CaixaBank així com els sistemes d'informació i indicadors.

- Valorar el risc de compliment normatiu en el seu àmbit d'actuació i decisió, duent a terme el seu seguiment i l'examen de possibles deficiències amb els principis de deontologia.
- Informar sobre els nous productes i serveis o sobre canvis significatius en els existents.

Estructura organitzativa

Direcció General de Riscos de CaixaBank

Dins l'equip directiu de CaixaBank, el Director General de Riscos (CRO) és el màxim responsable dels riscos del Grup CaixaBank i és independent de les àrees de negoci, tant des del punt de vista jeràrquic com funcional. Té accés directe als òrgans de govern del Grup CaixaBank, especialment a la Comissió de Riscos, als consellers dels quals reporta regularment sobre la situació i evolució esperada del perfil de risc de CaixaBank.

El Director General de Riscos ha estructurat el seu equip de la manera següent:

- Direcció d'Anàlisi i Concessió de Particulars, amb responsabilitat en l'anàlisi i la concessió de crèdit a clients detallistes.
- Direcció d'Anàlisi i Concessió d'Empreses, amb responsabilitat en l'anàlisi i la concessió de risc a la resta de segments de negoci i a sectors especialitzats (Empreses i pimes, Corporativa, Sector Públic, Sobirà, Entitats Financeres, Immobiliari, *Project Finance*, Sector Turisme i Agroalimentari).
- Direcció del Comitè Permanent de Crèdits, que té facultats delegades pel Consell per a l'aprovació d'operacions.
- Direcció de Gestió Global del Risc, amb responsabilitat en la gestió dels riscos i la tutela de la sanitat de l'actiu i els mecanismes de solvència i garantia.
- Direcció d'Actius Adjudicats.
- Direcció de Control Intern de Riscos, que inclou tant les unitats de Control com de Validació de Models de Risc.

Dins les funcions de la Direcció de Riscos es troba la identificació, valoració i integració de les diferents exposicions, així com la rendibilitat ajustada al risc de cada àmbit d'activitat, des d'una perspectiva global del Grup CaixaBank i d'acord amb la seva estratègia de gestió.

D'altra banda, una de les missions més rellevants de la Direcció de Riscos, en col·laboració amb altres àrees, és liderar la implantació dels instruments que permetin la gestió integral dels riscos a tota la xarxa territorial, sota les directrius de Basilea, per tal d'assegurar l'equilibri entre els riscos assumits i la rendibilitat esperada.

Subdirecció General de Control & Compliance

La Subdirecció General de Control & Compliance es va crear el desembre de 2015, en dependència directa del Conseller Delegat de CaixaBank. Així mateix, amb el reforç el 2016 de les Unitats de Control Intern integrades en la Direcció General de Riscos i en la Direcció Executiva d'Intervenció, Control de Gestió i Capital, s'ha reforçat la segona línia de defensa, que actua de forma independent de les unitats de negoci, seguint així el model de les tres línies de defensa sobre el qual s'estructura el Model de Control Intern de CaixaBank.

Direcció General Adjunta d'Auditoria Interna de CaixaBank

Per garantir la independència i l'autoritat de la funció, la Direcció d'Auditoria Interna de CaixaBank depèn funcionalment de la Comissió d'Auditoria i Control, delegada del Consell d'Administració, i així mateix depèn jeràrquicament del President del Consell d'Administració de CaixaBank. D'aquesta manera, es garanteix la

independència i autoritat de la funció d'Auditoria Interna, que desenvolupa una activitat independent i objectiva d'assegurament i consulta.

Mapa de Riscos Corporatius del Grup CaixaBank

El Grup CaixaBank té un “Mapa de Riscos Corporatiu” per a la identificació, mesurament, seguiment, control i reporting dels riscos.

El Mapa de Riscos Corporatiu de CaixaBank inclou un Catàleg de Riscos Corporatiu, actualitzat al desembre de 2016, que facilita el seguiment i reporting, intern i extern, dels riscos del Grup CaixaBank, agrupats en tres categories principals: Riscos de Model de Negoci, Riscos específics de l'activitat financera de l'Entitat i Risc Operacional i Reputacional. L'actualització del Catàleg ha suposat, bàsicament, els canvis següents: separar el risc tecnològic com una categoria de risc addicional, abans inclòs dins del risc operacional, i donar rellevància al risc de conducta, al mateix nivell que el risc de compliment.

Els principals riscos que es reporten de manera periòdica a la Direcció i els Òrgans de Govern de CaixaBank són:

- **Riscos de Model de Negoci**
  - **Recursos Propis/Solvència:** Restricció de la capacitat del Grup CaixaBank per adaptar el seu volum de recursos propis a les exigències normatives o a la modificació del seu perfil de risc.
  - **Liquiditat i Finançament:** Dèficit d'actius líquids, o limitació en la capacitat d'accés al finançament del mercat, per satisfer els venciments contractuals dels passius, els requeriments regulatoris o les necessitats d'inversió del Grup.
- **Riscos específics de l'activitat financera**
  - **Crèdit:** pèrdua de valor dels actius del Grup CaixaBank davant una contrapartida pel deteriorament de la capacitat d'aquesta per fer front als seus compromisos.
  - **Mercat:** Pèrdua de valor dels actius o increment de valor dels passius inclosos en la cartera de negociació i inversió del Grup, per fluctuacions dels tipus, *spread* de crèdit, factors externs o preus en els mercats on es negocien aquests actius o passius.
  - **Estructural de tipus d'interès:** Efecte negatiu sobre el Valor Econòmic del balanç o sobre els resultats, per la renovació de masses d'actiu i passiu a tipus diferents dels establerts anteriorment, a causa de canvis en l'estructura de la corba de tipus d'interès.
  - **Actuarial:** Increment del valor dels compromisos contrets per contractes d'assegurança amb clients (negoci assegurador) i per pensions amb empleats (compromisos per pensions) arran de la divergència entre les estimacions de sinistralitat i tipus i l'evolució real d'aquestes magnituds.
- **Risc Operacional i Reputacional**
  - **Legal/Regulatori:** Pèrdues per errors d'interpretació o aplicació de la legislació i de la regulació vigent o per decisions judicials adverses. Addicionalment, inclou el risc de patir un impacte advers en el valor econòmic per canvis legislatius o regulatoris.
  - **Conducta i Compliment:** aplicació per part de CaixaBank de criteris d'actuació contraris als interessos dels seus clients i els seus grups d'interès i deficiències en els procediments que

originin actuacions o omissions no ajustades al marc jurídic i regulatori, o als codis i normes internes, de les quals es puguin derivar sancions administratives o danys reputacionals.

- **Tecnològic:** Pèrdues degudes a la inadequació o les errades del *hardware* i el *software* de les infraestructures tecnològiques, que poden comprometre la disponibilitat, integritat, accessibilitat i seguretat de les infraestructures i les dades.
- **Processos operatius i esdeveniments externs:** pèrdues o danys provocats per errors operatius en els processos vinculats a l'activitat de l'Entitat, per esdeveniments externs que escapen al control de l'Entitat, o per terceres persones alienes a aquesta, tant de forma accidental com dolosa.
- **Fiabilitat de la informació financera:** deficiències en l'exactitud, integritat i criteris d'elaboració de les dades necessàries per a l'avaluació de la situació financera i patrimonial del Grup CaixaBank.
- **Reputacional:** menyscabament de la capacitat competitiva per deteriorament de la confiança en CaixaBank d'algun dels seus grups d'interès, a partir de l'avaluació que aquests grups efectuen de les actuacions o omissions, realitzades o atribuïdes, de l'Entitat, la seva Alta Direcció o els seus Òrgans de Govern.

CaixaBank ha posat el focus en la solvència i la qualitat com a prioritats estratègiques per reforçar la confiança dels clients. A més, en els últims anys CaixaBank ha reforçat les estructures de control i compliment normatiu per minimitzar la probabilitat que s'esdevinguin actuacions o omissions com les que han aflorat recentment en entitats financeres globals, amb una creixent repercussió mediàtica i en la imatge del sector.

Marc d'Apetit al Risc del Grup CaixaBank

Descripció i estructura

El Marc d'Apetit al Risc és una eina integral i prospectiva amb la qual el Consell d'Administració de CaixaBank determina la tipologia i els llindars de risc que està disposat a acceptar, en la consecució dels objectius estratègics del Grup CaixaBank.

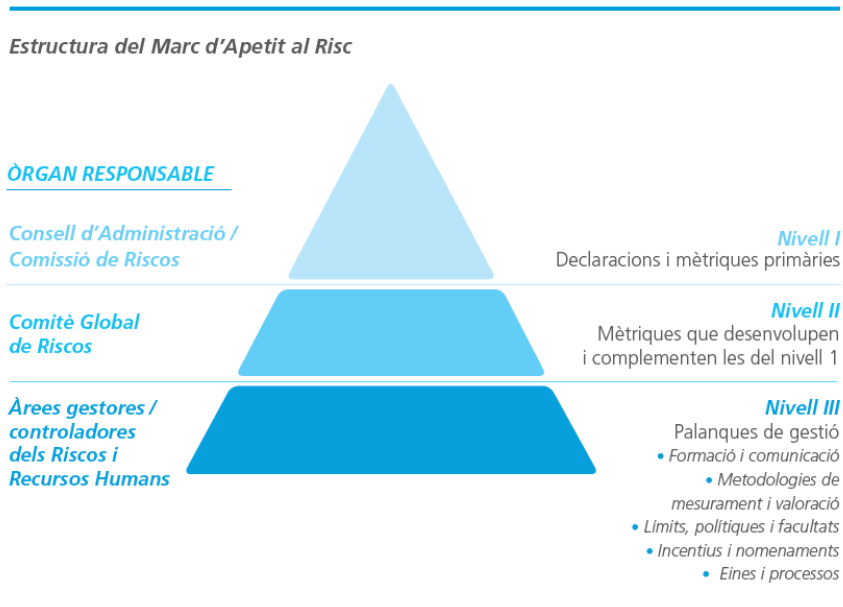
El Consell d'Administració fixa quatre dimensions prioritàries que expressen l'aspiració del Grup CaixaBank amb relació als riscos més rellevants. Són les següents:

- **Protecció davant pèrdues:** CaixaBank es marca com a objectiu mantenir un perfil de risc mitjà-baix i una confortable adequació de capital, per enfortir la seva posició com una de les entitats més sòlides en el mercat bancari europeu.
- **Liquiditat i Finançament:** CaixaBank vol tenir la certesa d'estar permanentment en condicions de complir les seves obligacions i necessitats de finançament de manera oportuna, fins i tot sota condicions adverses de mercat, i es marca com a propòsit tenir una base de finançament estable i diversificada, per preservar i protegir els interessos dels seus dipositants.
- **Composició de negoci:** CaixaBank aspira a mantenir la seva posició de lideratge en el mercat de banca detallista i la generació d'ingressos i de capital de manera equilibrada i diversificada.
- **Franquícia:** CaixaBank es compromet en la seva activitat amb els estàndards més alts ètics i de governança, fomentant la sostenibilitat i l'acció social responsable, i assegurant-ne l'excel·lència operativa.

En línia amb les millors pràctiques del sector financer, l'estructura del Marc complementa aquestes declaracions amb mètriques i palanques de gestió, per traslladar-les de manera coherent, clara i eficaç a la gestió del negoci i dels riscos.

A continuació es representa el Marc com una estructura piramidal que culmina amb els principis i les mètriques de primer nivell, complementades al seu torn per mètriques de més detall (segon nivell), i tot això és integrat en l'activitat diària i en la presa de decisions dels empleats mitjançant les palanques de gestió (tercer nivell).

- El Nivell 1 engloba tant la Declaració d'Apetit al Risc com les mètriques fonamentals, a les quals s'assignen llinars d'apetit i de tolerància. És el Consell d'Administració de CaixaBank el que defineix, aprova, monitora i pot modificar aquest nivell amb la periodicitat definida en el mateix reglament de govern del Marc, amb assessorament especialitzat i seguiment recurrent per part de la Comissió de Riscos de CaixaBank.

Es fixen nivells d'«apetit» i de «tolerància» per a cadascuna de les mètriques a través d'un sistema de semàfors d'alerta:

- «Semàfor verd»: objectiu de risc
- «Semàfor ambre»: alerta precoç
- «Semàfor vermell»: incompliment

Adicionalment, i per a una selecció de mètriques recollides en el *Recovery Plan*, s'ha definit un «semàfor negre» que, si s'activés, desencadenaria uns processos de comunicació i de governança propis d'acord amb la gravetat de les situacions així definides.

Amb això, s'assegura un procés integral de monitoració i escalat de deterioraments potencials en el perfil de risc del Grup.

Com a exemple, s'esmenten algunes de les mètriques considerades per a cadascuna de les dimensions:

- Protecció davant pèrdues. Ràtios de solvència regulatòria, càlculs basats en els models i metodologies avançades (pèrdua esperada, VaR) i magnituds de l'àmbit comptable, com ara el cost del risc o la ràtio de morositat.
  - Liquiditat i finançament. Mètriques externes (ràtios regulatòries) i internes (de gestió).
  - Composició de negoci. Indicadors que fomenten la diversificació (per acreditat, sectorial...) i minimitzen l'exposició a actius no estratègics.
  - Franquícia. S'integren els riscos no financers (operacional, reputacional...), tant amb mètriques quantitatives com amb compromisos de tolerància zero davant l'incompliment.
- El Nivell 2 recull mètriques de més detall, que són monitorades per l'equip directiu i, en particular, pel Comitè Global de Riscos de CaixaBank. Aquests indicadors solen derivar de la descomposició factorial dels de Nivell 1 o d'un major desglossament de la contribució al nivell d'agregació superior per carteres de risc o segments de negoci. També incorporen elements de mesurament del risc més complexos i especialitzats que permeten traslladar les mètriques de primer nivell a la presa de decisions de les unitats gestores dels riscos.

D'aquesta manera, el Consell d'Administració de CaixaBank té la certesa que l'equip directiu monitora els mateixos riscos, més detalladament, per identificar i prevenir possibles desviacions en el perfil de risc que ha definit.

- Finalment, el Nivell 3 representa les palanques de gestió que l'equip directiu, a través de les diferents unitats de negoci i de les àrees responsables de l'admissió, seguiment i control de cada risc, defineix i implementa, per alinear l'execució amb el marc establert.

Aquests mecanismes són:

- **Formació i comunicació**, aspectes clau perquè tots els empleats que participen en la presa de decisions del Grup coneguin i interioritzin el seu grau de contribució al Pla Estratègic i al manteniment de l'apetit al risc del Consell. Tant la formació com la comunicació són dos eixos fonamentals en la consolidació i en la difusió d'una cultura de riscos clara i eficaç, en entorns tan canviants i incerts com els que s'estan vivint en el sector financer.
- **Metodologies de mesurament i valoració de riscos**, per poder proporcionar al Consell d'Administració una visió precisa, clara i consistent de l'exposició a cadascun dels riscos. En bona part, la funció que exerceix el RAF consisteix en la selecció i proposta als òrgans de govern de les metodologies que millor compleixen les necessitats en cada cas, combinant la perspectiva comptable, regulatòria, econòmica o de pèrdues potencials / en condicions d'estrès, segons que sigui necessari.
- **Límits, polítiques i facultats en l'aprovació de noves posicions de risc**: aquests tres components permeten traslladar, pel que fa a organització, procés i exposició, el que es pot fer, en coherència amb el Marc d'Apetit al Risc i els altres eixos del marc de gestió de riscos.
- **Incentius i nomenaments**: es tracta de les polítiques de Recursos Humans considerades de més impacte directe a curt termini per direccionar conductes de l'equip directiu i dels empleats en sentit ampli.
- **Eines i processos**: el Marc aprofita la infraestructura tecnològica, els sistemes d'execució i control, així com els processos de reporting intern existents en el Grup (p. e. per a la

implantació dels límits de concentració de risc en la concessió de crèdit). També se n'han creat alguns *ad hoc*, per assegurar una gestió i un compliment adequats del govern del Marc.

Seguiment i governança

El Consell d'Administració defineix i supervisa el Perfil de Risc del Grup i actualitza les mètriques i els llindars del Marc quan ho consideri oportú, però amb una periodicitat mínima anual. El desenvolupament del Marc durant el 2016 segueix demostrant la seva utilitat per al Consell i la Comissió de Riscos com a plataforma única i integral per encaminar estratègia, gestió i control del Grup. En la revisió anual de l'exercici s'han inclòs noves mètriques i s'han modificat llindars tenint en compte noves exigències regulatòries i les evolucions estratègiques del Grup.

En tot aquest procés la Comissió de Riscos és la responsable d'assistir el Consell en aquesta tasca i de revisar amb més freqüència i profunditat l'evolució de les mètriques de nivell 1, així com el compliment dels plans d'acció per reconduir els riscos subjacents a la zona d'apetit com més aviat millor.

El Comitè Global del Risc de CaixaBank és un òrgan executiu que depèn directament de la Comissió de Riscos. És el responsable de proposar el disseny i el desenvolupament i monitorar el compliment del Marc, amb periodicitat mínima mensual. Si s'excedeixen els nivells establerts d'apetit, s'adopten en la gestió les mesures necessàries per reconduir la situació.

Per assegurar el compliment del Marc i una transparència en línia amb les millors pràctiques internacionals, s'ha definit el següent sistema de reporting mínim:

- Presentació mensual per part de la Direcció Corporativa de Gestió Global de Riscos en el Comitè Global de Riscos, indicant la tendència passada i futura de les mètriques de primer i segon nivell, segons previsions del Pla Estratègic/projeccions fetes dins l'exercici ICAAP. En cas que els nivells de risc actuals siguin superiors al llindar de:
  - **Apetit:** s'assigna un «semàfor ambre o alerta primerenca» a l'indicador, i el Comitè Global de Riscos designa el responsable o comitè directiu encarregat de preparar un pla d'acció per tornar a la zona «verda», amb indicació del calendari. La situació del pla d'acció ha de ser reportat a la Comissió delegada de riscos com a part del seu reporting recurrent.
  - **Tolerància:** s'assigna un «semàfor vermell», amb una explicació del motiu de la ineficàcia del pla d'acció anterior (en cas que n'hi hagi), així com una proposta d'accions correctives o mitigants per reduir l'exposició, que ha d'aprovar la Comissió de Riscos. El Consell ha de rebre informació amb el contingut i la periodicitat que la Comissió Delegada de Riscos estableixi.
  - **Recovery Plan:** es desencadenaria el procés de governança del Pla, que preveu un conjunt de mesures per:
    - Reduir la possibilitat que l'Entitat faci fallida o entri en un procés de resolució
    - Minimitzar l'impacte en cas de fallida, i intentar evitar el rescat des del sector públic (*bail out*)

En aquest cas, hi ha l'obligació d'informar el supervisor dels incompliments severs i dels plans d'acció que es preveuen adoptar.

- Presentació trimestral a la Comissió de Riscos, sobre la situació, els plans d'acció i les previsions per a les mètriques de primer nivell.
- Presentació al Consell d'Administració amb periodicitat semestral, sobre la situació, els plans d'acció i les previsions per a cadascuna de les mètriques de primer nivell.

En aquestes sessions, el Consell podria establir la modificació o actualització de les mètriques i dels llinars prèviament assignats.

Així mateix, i en el cas que en algun dels riscos se superi el nivell de tolerància definit i això pugui suposar una amenaça per a la viabilitat del Grup CaixaBank, el Consell podria activar alguna de les accions establertes al *Recovery Plan*.

Integració en els processos de planificació i exercicis d'estrès

Des de la seva aprovació el novembre de 2014, el Marc s'ha convertit en un pilar fonamental dels processos de planificació interna i de simulació davant potencials escenaris d'estrès. Tant en l'ICAAP, l'ILAAP i l'*stress test* de l'EBA 2016, s'ha facilitat al Consell una visió holística del nivell de compliment del RAF en els diferents escenaris, perquè pugui adoptar les decisions pertinents per a la modificació o aprovació de les previsions facilitades pels responsables d'aquests exercicis.

Avaluació i planificació de riscos

Com a complement i reforç que retroalimenta tant el Mapa de Riscos Corporatiu com el Marc d'Apetit al Risc, el Grup CaixaBank disposa de processos institucionals i mecanismes per avaluar tant l'evolució del perfil de risc (recent, futur i hipotètic en escenaris d'estrès) com la seva pròpia capacitat per assegurar un adequat govern, gestió i control.

Risk Assessment

Es tracta d'un procés amb periodicitat anual, en què se cerca:

- Identificar, avaluar, qualificar i comunicar internament canvis significatius en els riscos inherents que assumeix CaixaBank en el seu entorn i model de negoci, ja sigui per evolució del nivell de risc (evolutius) o per aparició d'uns altres que podrien convertir-se en materials (emergents)¹, i
- Fer una autoavaluació de les capacitats de gestió, de control i de govern dels riscos, com a instrument explícit que ajuda a detectar millors pràctiques i debilitats relatives en algun dels riscos. Tot això està orientat a maximitzar la transparència interna i la cultura de riscos, així com a la prioritització d'esforços i inversions que tinguin més impacte potencial en el perfil de risc residual del Grup CaixaBank.

Aquest procés, que originalment va néixer a CaixaBank sota el context del ICAAP, ha anat evolucionant en abast i profunditat en consonància amb l'autoexigència de millora contínua, així com per incorporació de les directrius i de les recomanacions que els organismes reguladors i supervisors europeus han publicat en els últims anys.

Planificació de riscos

CaixaBank efectua una planificació de l'evolució esperada de les magnituds i de les ràtios que delimiten el perfil de risc futur, com a part del Pla Estratègic quadriennal (l'actual comprèn el període 2015-2018), el compliment del qual es revisa de forma recurrent.

Adicionalment, s'avaluen les variacions en aquest mateix perfil sota potencial ocurrència d'escenaris estressats, tant en exercicis interns, com en els subjectes a supervisió regulatòria (ICAAP, ILAAP, stress tests EBA). Amb això, es facilita a l'equip directiu i als òrgans de govern la visió necessària sobre la resistència del Grup davant esdeveniments interns o externs.

---

1 En aquest segon cas, es traslladen propostes d'inclusió o d'augment de nivell al Catàleg de Riscos.

Marc de control intern de CaixaBank

Com s'ha descrit anteriorment en l'apartat del Marc de Control Intern de Criteria, el Model de Control Intern de CaixaBank també evoluciona en línia amb les directrius dels reguladors i les millors pràctiques del sector, cap al model de les 3 línies de defensa.

La gestió i el control global dels riscos que exerceix el Grup garanteix un perfil de risc d'acord amb els objectius estratègics, preserva els mecanismes de solvència i de liquiditat, permet optimitzar la relació rendibilitat-risc i cerca l'excel·lència en el servei a clients, amb processos àgils i transparents.

Control Intern

El desembre de 2016 s'ha constituït el Comitè de Control Intern, presidit per la Subdirecció General de Control & Compliance i integrat per les Unitats de Control de la segona i tercera línia de defensa, i la Unitat de Control de Negoci.

Les Unitats de Control, cada una sota el seu àmbit d'actuació, tenen les funcions següents:

- Assegurar que hi ha polítiques i procediments adequats amb relació a la gestió dels riscos, i que es compleixin de manera efectiva.
- Assegurar un Entorn de Control adequat i efectiu que mitigui els riscos, sota el seu àmbit d'actuació, que n'inclouï la monitoració a través d'Indicadors.
- Detectar l'existència de *gaps* de control, establir plans de remediació si n'hi ha i efectuar-ne el seguiment d'implantació.
- Assegurar l'existència del reporting adequat al Comitè de Control Intern.
- Fomentar la cultura de control i compliment en el seu àmbit d'actuació.

Les Unitats de Control que integren la segona i tercera línia de defensa són:

- Control Intern de Riscos
- Control Intern d'Informació i Models Financers
- Compliment Normatiu
- Auditoria Interna

A continuació es descriuen cadascuna de les Unitats de Control, la seva lectura complementa la descripció comentada en l'apartat del Model de Control Intern de Criteria.

Control Intern de Riscos

L'objectiu del departament de Control Intern de Riscos és unificar en un únic àmbit organitzatiu, dependent directament de la Direcció General de Riscos, les diverses funcions de segona línia de defensa en funcionament dins d'aquesta Direcció.

La direcció s'organitza en les següents funcions:

- 1) Control Intern de Risc Operacional i de Crèdit i Control de Mercats.

L'objectiu d'aquestes funcions és monitorar, com a segona línia de supervisió:

- La definició i implementació de processos d'acord amb les polítiques de CaixaBank en matèria de riscos, i assegurar que la presa de riscos sempre es duu a terme dins del marc que han definit i amb un marc de control adequat.
- La consistència i efectivitat dels controls exercits des de la primera línia de defensa sobre els processos d'assumpció de risc per part del Grup CaixaBank.
- El seguiment i control dels riscos assumits, així com reportar-los recurrentment a, entre d'altres, les àrees de presa o gestió dels riscos, l'Alta Direcció i els comitès competents, així com a organismes de supervisió i terceres entitats.

2) Validació interna

La criticitat i importància del procés de gestió del risc i de la determinació del capital exigeix disposar d'entorns de control adequats que garanteixin la fiabilitat de les estimacions. A més, cal que l'entorn de control sigui suficientment especialitzat i que es faci de manera contínua en les entitats. En aquest sentit, la validació interna ha de complir les exigències regulatòries, i ha de representar un suport fonamental a la gestió del risc, en les seves responsabilitats d'emissió d'opinió tècnica i autorització a l'ús de models interns.

La normativa estableix la validació interna com un requisit ineludible previ a la validació supervisora que ha de dur a terme una unitat suficientment independent i especialitzada dins la mateixa entitat, amb funcions clarament establertes.

A CaixaBank la funció de validació interna l'exerceix Validació de Models de Risc (VMR), la creació de la qual va ser aprovada pel Comitè de Direcció. VMR és una funció dependent de la Direcció de Control Intern de Riscos que al seu torn depèn de la Direcció General de Riscos. Es garanteix així la seva independència de les àrees responsables del desenvolupament de models de risc i de polítiques i infraestructures de risc.

La missió de VMR és emetre una opinió tècnica sobre l'adequació dels models interns utilitzats a l'efecte de gestió interna i/o de caràcter regulatori del Grup CaixaBank.

D'acord amb la missió, l'àmbit d'actuació de VMR engloba els riscos de Crèdit, Mercat i Operacional a més del Capital Econòmic, i revisa els aspectes metodològics, de gestió (usos dels models i eines de gestió, polítiques de risc, nivell de cobertura, controls, governança, implantació dels models en els processos de gestió) i la verificació de l'existència d'un entorn tecnològic amb la qualitat de dades suficient per donar suport a les necessitats dels models.

Les activitats de VMR estan alineades amb les exigències normatives dels diferents mecanismes de supervisió i coordinades amb Auditoria Interna en l'exercici de les seves funcions com a segona i tercera línies de defensa, respectivament.

Les activitats de VMR s'agrupen en tres àmbits:

- Planificació anual: VMR disposa d'una planificació anual, que reflecteix les activitats d'anàlisi i les revisions que s'efectuaran cada any per garantir la vigència de les opinions emeses.
- Revisió i seguiment: mitjançant els cicles de validació VMR manté actualitzada l'opinió sobre els diferents models i la seva integració en la gestió (per als models IRB).

En el cas de roll-out de models, canvis rellevants i canvis no rellevants VMR fa revisions específiques que complementen els processos de validació ordinaris i tenen com a objectiu aportar valor addicional a les àrees de gestió de risc.

- Activitats de reporting:
  - Memòria anual de VMR, sobre les activitats dutes a terme en l'últim exercici.
  - Coordinació del procés d'actualització dels dossiers de seguiment dels models.
  - Seguiment periòdic de les recomanacions emeses.

Els resultats de qualsevol activitat de revisió de VMR deriven en recomanacions i en una opinió global. L'atenció de VMR s'ha de centrar en les principals deficiències identificades, adequant el nivell de seguiment i escalat de les recomanacions en funció de la seva rellevància.

Per assolir els seus objectius, VMR ha d'actuar sota els principis generals definits en el marc global de validació de models de risc. En particular, en el procés de valoració de les revisions són especialment rellevants els principis generals següents:

- Examen crític: ha d'avaluar-se tota la informació rellevant amb relació als models i els seus usos, i s'ha d'emetre una opinió rigorosa, profunda i fonamentada.
- Transparència: l'opinió de VMR ha de ser degudament compresa per les àrees revisades.
- Compliment Normatiu: VMR ha de complir sempre les normes internes i regulatòries que li siguin aplicables. En particular, ha d'assegurar que els models interns compleixen els requisits mínims regulatoris.

Control Intern d'Informació i Models Financers

L'objectiu del departament de Control Intern d'Informació i Models Financers és la supervisió dels riscos associats a la Direcció Executiva d'Intervenció, Control de Gestió i Capital i s'organitza en les funcions següents:

1) Sistema de Control Intern sobre la Informació Financera (SCIIF)

Com a segona línia de defensa, supervisa que les pràctiques i els processos desenvolupats a CaixaBank per elaborar la informació financera en garanteixen la fiabilitat i conformitat amb la normativa aplicable. En concret, aquesta funció ha d'avaluar que la informació financera elaborada per les diverses entitats que constitueixen el Grup compleix amb els principis següents:

- a) Les transaccions, els fets i altres esdeveniments recollits per la informació financera efectivament hi són i s'han registrat en el moment adequat (existència i ocurrència).
- b) La informació reflecteix la totalitat de les transaccions, els fets i altres esdeveniments en els quals l'Entitat és part afectada (integritat).
- c) Les transaccions, els fets i altres esdeveniments es registren i valoren de conformitat amb la normativa aplicable (valoració).
- d) Les transaccions, els fets i altres esdeveniments es classifiquen, presenten i revelen en la informació financera d'acord amb la normativa aplicable (presentació, desglossament, i comparabilitat).

- e) La informació financera reflecteix, en la data corresponent, els drets i obligacions a través dels corresponents actius i passius, de conformitat amb la normativa aplicable (drets i obligacions).

A l'Informe Anual de Govern Corporatiu de CaixaBank es presenta el detall d'aquesta funció, així com les activitats que s'han dut a terme en el període.

2) Control Intern de Models de Planificació Financera (CIMPF)

Aquesta funció, creada fa poc, té per objectiu exercir el control intern de segona línia de defensa de les activitats desenvolupades per la Direcció Corporativa de Planificació i Capital, assegurar que hi ha polítiques i procediments adequats que es compleixen de manera efectiva i vetllar perquè hi hagi un Entorn de Control adequat i efectiu que mitigui els riscos associats a aquestes activitats. Així mateix, la funció està orientada a detectar si hi ha gaps de control, establir plans de remediació si n'hi ha i efectuar-ne el seguiment d'implantació. La funció s'ha organitzat partint d'un procés de validació fonamentat en dues visions:

- Validació amb visió «producte» de les activitats de la Direcció Corporativa (Pla Operatiu, Pla Estratègic, ICAAP, IRP, *Recovery Plan* i *Stress Test*).
- Validació *on-line*: el procés de validació es fa en paral·lel a l'elaboració del producte, amb l'objectiu de tenir les conclusions abans de la presentació al Consell d'Administració.

Amb l'objectiu de mitigar els riscos, la funció CIMPF cobreix tant aspectes quantitius com qualitius. Els elements essencials del procés de validació global cobreixen les àrees de revisió següents:

- Govern corporatiu
- Entorn tecnològic, bases de dades utilitzades i recursos disponibles
- Metodologies i hipòtesis utilitzades
- Integració en la gestió
- Integritat de la documentació

Compliment Normatiu

L'Àrea de Compliment Normatiu duu a terme activitats d'assessorament sobre les matèries de la seva competència i accions de formació i comunicació per potenciar la cultura del compliment a l'organització. Una altra activitat que desenvolupa és vetllar per les bones pràctiques en matèria d'integritat i normes de conducta, per a la qual cosa disposa, entre altres mitjans, del Canal confidencial de consultes i denúncies intern per a empleats implantat en l'entitat. Aquest Canal serveix, a més, per resoldre les denúncies relacionades amb les irregularitats de naturalesa financera i comptable que es puguin produir.

Cal destacar que l'Àrea de Compliment Normatiu és l'interlocutor, en matèries de la seva competència, dels principals organismes supervisors nacionals i internacionals i, si escau, coordina els requeriments que aquests organismes puguin remetre. Sobre totes aquestes activitats, l'Àrea de Compliment Normatiu fa el report periòdic a l'Alta Direcció, la Comissió d'Auditoria i Control i la Comissió de Riscos.

L'Àrea de Compliment Normatiu desenvolupa la seva activitat a través de 4 direccions: la direcció de Riscos Normatius, la direcció de Prevenció de Blanqueig de Capitals i Finançament del Terrorisme, la direcció d'Internacional i Grup i la direcció de Compliment en l'Àrea de *Corporate & Institutional Banking* - CIB.

Auditoria Interna

Auditoria Interna desenvolupa una activitat independent i objectiva d'assegurament i consulta, concebuda per agregar valor i millorar les activitats. Contribueix a la consecució dels objectius estratègics i aporta un enfocament sistemàtic i disciplinat en l'avaluació i millora dels processos de gestió de riscos i controls, i del govern intern.

Per garantir la independència i l'autoritat de la funció, la Direcció d'Auditoria Interna depèn funcionalment de la Comissió d'Auditoria i Control, delegada del Consell d'Administració, i així mateix depèn jeràrquicament del President del Consell d'Administració de CaixaBank.

A continuació es desglossa principalment el detall dels riscos bancaris, encara que els imports proporcionats siguin consolidats en l'àmbit del Grup Criteria, que no difereixen significativament dels del Grup CaixaBank. La gestió de riscos derivats de l'activitat bancària la fan l'Alta Direcció i els Òrgans de Govern de CaixaBank.

3.3. Risc de crèdit

3.3.1 Descripció general

El risc de crèdit és el més significatiu del balanç del Grup CriteriaCaixa i es deriva de l'activitat comercial bancària i asseguradora, de l'operativa de tresoreria i de la participació a llarg termini en el capital d'entitats financeres i empreses líders en els seus sectors. L'exposició màxima al risc de crèdit, a 31 de desembre de 2016, dels instruments financers inclosos en els epígrafs «Actius financers mantinguts per negociar», «Actius financers disponibles per a la venda», «Préstecs i partides a cobrar», «Inversions mantingudes fins al venciment» i «Derivats – comptabilitat de cobertures», inclosos en el balanç de situació adjunt, així com els epígrafs «Garanties concedides» i «Compromisos contingents», inclosos en la promemòria del balanç adjunt, no difereix significativament del seu valor comptable.

Respecte a l'activitat ordinària, CaixaBank orienta la seva activitat creditícia a la satisfacció de les necessitats de finançament a les famílies i a les empreses. La gestió del risc de crèdit es caracteritza per una política de concessió prudent i de cobertures adequades. La inversió creditícia, consolidada en particulars i crèdit hipotecari per a l'adquisició de primer habitatge, presenta una estructura amb un nivell de risc significativament baix pel seu alt grau de diversificació i atomització. De conformitat amb el que estableix el Marc d'Apetit al Risc de CaixaBank, l'Entitat persegueix assumir un risc de crèdit de perfil mitjà-baix, amb la voluntat de mantenir el seu lideratge en el finançament de particulars i pimes, així com per reforçar la prestació de serveis de valor afegit al seguiment de grans empreses, tal com recull el Pla Estratègic 2015-2018.

Addicionalment, s'han dedicat notables esforços a l'adopció i preparació de la implementació de canvis normatius (vegeu el punt 3.1. de Canvis regulatoris d'aquesta Nota). Entre aquests canvis, en destaquen els següents:

- El Grup Criteria ja estava aplicant les principals pràctiques de governança d'acord amb la Circular 4/2016, i únicament van ser necessàries adaptacions pel que fa a l'ús de metodologies internes per al càlcul del deteriorament per risc de crèdit i per als actius immobiliaris adjudicats o rebuts en pagament de deutes en els comptes individuals. El Grup ja utilitzava models interns per al càlcul de la pèrdua per risc de crèdit en els comptes consolidats.
- La Norma Internacional d'Informació Financera (NIIF) 9 “Instruments financers”, que estableix de forma exhaustiva el conjunt de requeriments comptables per al registre i la valoració dels actius i passius financers. El Grup treballa en la implementació d'aquesta norma.

- Finalment, pel que fa a l'evolució de les mesures regulatòries de requeriments de capital per als riscos de Pilar I, tant el Comitè de Basilea per a Supervisió Bancària (BCBS) com l'Autoritat Bancària Europea (EBA) sol·liciten anàlisis previsionals de canvis (*Quantitative Impact Study, QIS*) i Enquestes (*Surveys*) a aquest respecte. Això comporta la necessitat de dedicar recursos per a l'anàlisi i el càlcul, així com la dedicació d'Òrgans de Govern i Comitès de Direcció per revisar possibles escenaris i potencials impactes, sense tenir la certesa sobre la seva veritable aplicació final.

Per tal de garantir el nivell de protecció adequat dels clients, persones físiques, d'entitats de crèdit, l'actual marc legal (Llei 2/2011, de 4 de març, d'Economia Sostenible i l'Ordre EHA/2899/2011, de 28 d'octubre, de transparència i protecció del client de serveis bancaris) obliga totes les entitats a establir polítiques, mètodes i procediments que assegurin l'estudi i concessió correctes de les operacions de crèdit. El nou concepte de «préstec responsable» estableix la necessitat de dur a terme una avaluació adequada de la solvència dels clients i de fomentar les pràctiques dirigides a garantir la concessió responsable de les operacions.

Per fer-ho, CaixaBank ha detallat les polítiques, els mètodes i els procediments d'estudi i concessió de préstecs o crèdits responsables segons el que exigeix l'Annex 6 de la Circular 5/2012, de 27 de juny, del Banc d'Espanya, a entitats de crèdit i proveïdors de serveis de pagament, sobre transparència dels serveis bancaris i responsabilitat en la concessió de préstecs.

El document elaborat va ser aprovat pel Consell d'Administració de CaixaBank el mes de gener de 2015, i aconsegueix el que determinen les Circulars 5/2012 i 3/2014 del Banc d'Espanya, i, entre d'altres, estableix les polítiques següents:

- Una relació adequada entre els ingressos i les càrregues que assumeixen els consumidors.
- La verificació documental de la informació facilitada pel prestatari i la seva solvència.
- La informació precontractual i protocols d'informació adequats a les circumstàncies i característiques personals de cada client i de l'operació.
- Una valoració adequada i independent de les garanties immobiliàries.
- No és política de l'Entitat concedir crèdit en moneda estrangera a particulars.

Adicionalment, en l'actual context economicosocial, CaixaBank ha desenvolupat un Pla d'Ajudes a persones físiques amb hipoteca sobre l'habitatge habitual, per ajudar els clients vinculats que es troben amb dificultats econòmiques de caràcter conjuntural. Amb el desenvolupament d'aquest Pla d'Ajudes es persegueixen tres objectius:

- Ser proactius en la prevenció de la insolvència.
- Oferir ajuda a les famílies amb bon comportament històric en la seva relació com a clients de l'Entitat, que estiguin en risc d'entrar en mora a causa de situacions d'atur d'alguns dels titulars, malaltia, reducció temporal d'ingressos o altres circumstàncies de caràcter conjuntural.
- Reduir la taxa de morositat.

CaixaBank també s'ha adherit al Codi de Bones Pràctiques per a la reestructuració viable dels deutes amb garantia hipotecària sobre l'habitatge habitual inclòs en el Reial Decret Llei 6/2012, de 9 de març, de mesures urgents de protecció de deutors hipotecaris sense recursos, i modificat per la Llei 1/2013, de 14 de maig, de mesures per reforçar la protecció als deutors hipotecaris, reestructuració de deute i lloguer social.

3.3.2 Principals magnituds

A 31 de desembre de 2016 i 2015, la taxa de morositat (incloent-hi els dubtosos per riscos contingents) se situa en el 6,9% i el 8,0%, respectivament. La ràtio de morositat del conjunt del sistema financer espanyol, amb dades a novembre de 2016, se situava en el 9,2%. Els deutors dubtosos s'han situat en 14.763 i 17.109 milions d'euros a 31 de desembre de 2016 i 2015, respectivament. Així mateix, a 31 de desembre de 2016 i 2015, la taxa de cobertura de les provisions constituïdes sobre els actius dubtosos se situa en 47% i 56%, respectivament.

3.3.3 Cicle del risc de crèdit

El cicle complet de gestió del risc de crèdit comprèn tota la vida de l'operació, des de l'anàlisi de la viabilitat i l'admissió del risc segons criteris establerts, fins al seguiment de la solvència i de la rendibilitat i, eventualment, la recuperació dels actius deteriorats. La diligència en la gestió de cadascuna d'aquestes etapes propiciarà l'èxit en el reemborsament.

3.3.3.1 El mesurament i la valoració del risc de crèdit

La Direcció Corporativa de Models i Polítiques de Risc, dins Gestió Global del Risc de CaixaBank, té la missió de construir, mantenir i fer el seguiment dels sistemes de mesurament del risc de crèdit. A més, és l'encarregat d'assegurar i orientar l'ús que es fa d'aquests sistemes i de vetllar perquè les decisions que es prenguin basades en aquestes mesures tinguin en compte la seva qualitat. Tal com estableixen les millors pràctiques, aquesta Direcció Corporativa és independent de les àrees de negoci per garantir que els criteris de valoració no tinguin interferències derivades de consideracions comercials.

D'acord amb el Reglament Delegat (UE) núm. 529/2014 de la Comissió (CRR), CaixaBank utilitza models interns en l'avaluació del risc de crèdit vinculat a les tipologies d'exposició següents:

- Préstecs hipotecaris concedits a persones físiques
- Préstecs personals concedits a persones físiques
- Targetes lliurades a persones físiques
- Préstecs i crèdits atorgats a petites i mitjanes empreses (pimes)
- Préstecs i crèdits atorgats a grans empreses (corporacions)
- Cartera de participacions industrials

Addicionalment als models anteriors, l'Entitat disposa de models interns utilitzats en l'àmbit de gestió, però no a l'efecte de càlcul de requeriments mínims de capital regulatori per a algunes tipologies d'exposició, com per exemple el finançament especialitzat.

Els models interns, amb calibratges específics per tal d'estimar les pèrdues incorregudes, també s'utilitzen per calcular cobertures.

Es revisen periòdicament la totalitat dels models per tal de detectar possibles deterioraments en la qualitat dels mesuraments, així com les estimacions per incorporar les variacions del cicle econòmic. Amb periodicitat mensual, s'avalua gairebé la totalitat de la cartera de clients de banca detallista, que inclou el segment de particulars i el de pimes, fet que permet actualitzar, de manera continuada, el coneixement d'aquestes carteres. La contínua avaluació dels riscos permet conèixer la distribució de l'exposició de les diferents carteres respecte a la qualitat creditícia expressada com a probabilitat d'incompliment.

El mesurament del risc s'articula al voltant dels conceptes bàsics que es descriuen a continuació.

- **Pèrdua esperada:** La pèrdua esperada és el resultat de multiplicar tres magnituds: l'exposició, la probabilitat d'incompliment i la severitat.
- **Exposició:** L'exposició (EAD en el seu acrònim en anglès per a *exposure at default*) estima quin serà el deute pendent en cas d'incompliment del client. Aquesta magnitud és especialment rellevant per a aquells instruments financers que tenen una estructura d'amortització variable en funció de les disposicions que en faci el client (comptes de crèdit, targetes de crèdit i, en general, qualsevol producte revolving).

L'obtenció d'aquesta estimació es basa en l'observació de l'experiència interna de la morositat de l'Entitat, relacionant els nivells de disposició en el moment de l'incompliment i en els 12 mesos anteriors. Per tal de fer-la, es modelitzen per a cada transacció les relacions observades en funció de la naturalesa del producte, el termini fins al venciment i les característiques del client.

- **Probabilitat d'incompliment:** CaixaBank disposa d'eines d'ajuda a la gestió per a la predicció de la probabilitat d'incompliment (PD en el seu acrònim en anglès per a *probability of default*) de cada acreditat que cobreixen gairebé la totalitat de l'activitat creditícia.

Aquestes eines han estat desenvolupades d'acord amb l'experiència històrica de mora de l'Entitat i incorporen les mesures necessàries per ajustar els resultats al cicle econòmic, amb l'objectiu d'oferir mesuraments relativament estables a llarg termini, que poden diferir de les taxes d'incompliment observades en cada moment. Així mateix, aquestes eines estan implantades a tota la xarxa d'oficines i integrades dins les eines habituals de concessió i seguiment dels productes d'actiu.

Les eines d'avaluació del risc de crèdit poden estar orientades al producte o al client. Les eines orientades al producte s'utilitzen bàsicament en l'àmbit d'admissió de noves operacions de banca detallista i prenen en consideració característiques del perfil del deutor, informació derivada de la relació amb els clients, alertes internes i externes i característiques pròpies de l'operació, per determinar la probabilitat d'incompliment d'aquesta operació. D'altra banda, les eines orientades al client avaluen la probabilitat d'incompliment del deutor de manera genèrica, encara que en el cas de persones físiques poden aportar resultats diferenciats per producte. Aquest últim grup d'eines està constituït per anotacions de comportament per al seguiment del risc de persones físiques i per *ratings* d'empreses.

Pel que fa a empreses, les eines de *rating* varien notablement en funció del segment al qual pertanyen. En el cas de microempreses i pimes, el procés d'avaluació es basa en un algorisme modular i es valoren quatre àrees d'informació diferents: els estats financers, la informació derivada de la relació amb els clients, alertes internes i externes i altres aspectes qualitius.

La funció de Rating Corporatiu, que depèn de la Direcció de Gestió Global del Risc de CaixaBank, disposa de models interns per qualificar el segment de grans empreses. Aquests models són de caràcter expert, cerquen replicar els *ratings* de les agències de qualificació i requereixen el criteri expert dels analistes. Davant la falta d'una freqüència suficient, en termes estadístics, de morositat interna en aquest segment, la construcció d'aquests models s'ha alineat amb la metodologia de Standard & Poor's, de manera que s'han pogut usar les taxes d'incompliment global publicades per aquesta agència de *rating*, que afegeix fiabilitat a la metodologia. Els models s'han desenvolupat a partir de dades que tenen una profunditat històrica suficientment significativa i, per tant, incorporen de manera raonable l'efecte del cicle i garanteixen estabilitat als mesuraments obtinguts.

Els resultats de totes les eines es vinculen a una escala mestra de risc que permet classificar la cartera creditícia en termes homogenis, és a dir, que permet agrupar riscos a partir d'una mateixa taxa de morositat anticipada.

- **Severitat:** la severitat (LGD en el seu acrònim en anglès per a *loss given default*) correspon al percentatge del deute que no es podrà recuperar en cas d'incompliment del client. CaixaBank efectua una revisió permanent dels procediments de recuperació i regularització dels deutes morosos per tal de minimitzar l'impacte d'una eventual fallida.

Es calculen les severitats històriques amb informació interna de CaixaBank i s'han considerat tots els fluxos de caixa associats als contractes des del moment de l'incompliment fins a la regularització de la situació, o bé fins al moment que s'han declarat fallits. Dins aquest còmput també es té en compte una aproximació de les despeses indirectes (personal d'oficines, infraestructura, etc.) associades al procés.

A més es treballa en la modelització de la severitat per a la seva correcta estimació a priori, mitjançant la garantia, la relació préstec/valor, el tipus de producte, la qualitat creditícia de l'acreditat i, tal com requereix la regulació, les condicions recessives del cicle econòmic.

Com a resultat de les polítiques de concessió, l'exigència d'aportació de garanties i la seva relació préstec/valor, així com de la gestió activa de la morositat, que millora els nivells de regularització i recuperació en cas d'incompliment, les severitats estimades per a la cartera actualment sanes són baixes.

- **Pèrdua inesperada:** el mesurament de la pèrdua esperada garanteix un bon control del risc creditici en condicions «normals» de mercat. De fet, la pèrdua esperada es pot considerar com un cost addicional al negoci. Ara bé, de vegades les pèrdues reals poden superar les pèrdues esperades fruit de canvis sobtats en el cicle, o variacions en factors de risc específics de cada cartera, i de la correlació entre el risc de crèdit dels diferents deutors.

La variabilitat de les pèrdues esperades de la cartera constitueix la pèrdua inesperada, la qual representa la pèrdua potencial imprevista. Es calcula com la pèrdua associada a un nivell de confiança suficientment elevat de la distribució de pèrdues, menys la pèrdua esperada. L'Entitat, en el desenvolupament normal del negoci, ha de tenir la capacitat d'absorbir aquestes pèrdues no anticipades.

- **Pèrdua incorreguda:** S'estima la pèrdua incorreguda, és a dir, les necessitats de provisió de les exposicions sota NIC 39, com la diferència entre l'import actual del risc i els fluxos futurs d'efectiu estimats per a les operacions dubtoses. En el cas de les operacions qualificades de normals, s'estimen les pèrdues incorregudes no aflorades, i es prenen com a referència les pèrdues associades a entrades en dubtós en un horitzó de 12 mesos.

Per a les exposicions dubtoses individualment significatives, les estimacions es basen en anàlisis individuals; en la resta de casos, les estimacions es basen en els models interns o col·lectius.

Els paràmetres utilitzats per al càlcul col·lectiu són similars als que s'han comentat anteriorment, amb la particularitat que es tracta de calibratges *Point-in-Time*, és a dir, que reflecteixen les condicions econòmiques vigents, en contraposició a les mètriques de mitjana del cicle (*Through-the-Cycle*) o en moments de recessió (*Downturn*) que s'utilitzen per calcular els actius ponderats per risc a l'efecte de solvència (Basilea).

Concretament, la pèrdua incorreguda s'obté com el producte, d'una banda, de la base provisionable, calculada com a EAD menys el valor recuperable de les garanties, i, de l'altra, de la *intensitat* de dotació. Alhora, el valor recuperable de les garanties s'obté aplicant un *haircut* a la valoració d'aquestes garanties (valor de taxació) on el *haircut* captura les despeses que s'incorren en l'adjudicació, possessió, manteniment i venda de les garanties, així com els ajustos al preu de venda segons l'experiència recent de l'Entitat. La *intensitat* esmentada anteriorment és el producte de la probabilitat d'incompliment, per la probabilitat que, després de l'incompliment, l'exposició no es regularitzi, per les pèrdues estimades en el cas que no es de la regularització. Tots aquests paràmetres

es calculen a partir de l'experiència recent de l'Entitat i compartint, en la mesura del possible, les metodologies utilitzades per als paràmetres de risc utilitzats a l'efecte de solvència i gestió.

3.3.3.2 Admissió i concessió

La concessió d'operacions d'actiu a CaixaBank segueix com a criteri bàsic l'avaluació de la capacitat de devolució de l'acreditat; no és política de l'Entitat l'aprovació d'operacions per la mera existència de garanties. Tanmateix, encara que es compleixi el criteri bàsic, també és important l'obtenció de garanties addicionals, sobretot en operacions de llarga durada, i la fixació d'un preu d'acord amb el conjunt de característiques de l'operació, que ha de cobrir els costos de finançament, d'estructura i del risc inherent de crèdit.

El procés d'admissió i concessió de noves operacions es basa en l'anàlisi dels intervinents, de la finalitat de l'operació, de la capacitat de devolució i de les característiques de l'operació.

L'Entitat disposa d'un sistema de facultats en la concessió del crèdit que suposa un instrument de delegació molt eficaç pel que fa a la gestió del risc. El sistema es basa en l'establiment de nivells d'aprovació segons uns imports màxims per garantia i client/Grup, quan es tracta de particulars o de grans empreses, i per límits de pèrdua esperada a escala de client / Grup econòmic, per a la resta de segments d'empresa. Les decisions que pel nivell de risc requerit es resolen de manera descentralitzada necessiten sempre la concurrència de la signatura de dos empleats amb facultats de risc suficients per sancionar-les.

La determinació del nivell de facultats de concessió es fonamenta en l'estudi de cinc eixos clau:

- **Import:** entenent per import el total de la suma econòmica sol·licitada juntament amb el risc ja concedit. Aquest import determinarà el nivell de risc base d'aprovació.
- **Garantia:** comprèn el conjunt de béns i/o solvències que estan afectats per assegurar el compliment d'una obligació. Aquest eix analitza el percentatge de cobertura de la garantia sobre l'import finançat.
- **Política de Risc General:** conjunt de polítiques que identifiquen i avaluen variables rellevants de cada sol·licitud.
- **Termini:** el termini és la durada de l'operació sol·licitada i és una variable crítica que afegeix incertesa a l'operació.
- **Preu:** el preu de l'operació ha de cobrir la totalitat de costos, incloent-hi els costos de registre, operatius, la pèrdua esperada i la remuneració al capital.

En aquest sentit, durant l'exercici 2016 s'ha continuat el procés d'actualització dels paràmetres de risc en les carteres amb més materialitat i s'han implantat nous models de gestió amb l'objectiu de millora contínua del poder predictiu d'aquestes eines.

L'actualització dels *scorings* i *ratings* de clients s'efectua de manera mensual amb l'objectiu de mantenir permanentment la qualificació creditícia adequada. En l'àmbit de persones jurídiques, l'Entitat duu a terme accions periòdiques d'actualització d'estats financers i informació qualitativa de les nostres empreses per aconseguir el màxim nivell de cobertura del *rating* intern.

El sistema d'autoritzacions, tant pel que fa a les noves sol·licituds com a les operacions ja existents, es fonamenta en l'expedient electrònic que elimina el moviment físic de l'expedient i millora l'eficiència del procés. Aquest inclou tota la documentació necessària perquè l'operació pugui ser analitzada i resolta pel nivell corresponent, capturant la informació bàsica de manera automàtica dels sistemes d'informació i a través de l'escaneig de la documentació que ofereixi alguna signatura autògrafa dels intervinents (com per exemple, l'oferiment d'un aval).

Per determinar el preu de les operacions s'utilitzen, d'una banda, les eines de *pricing* integrades en el sistema de sol·licituds (basades en la cobertura adequada de la prima de risc, el cost de la liquiditat i les despeses operatives) i, de l'altra, la informació de l'eina de Rendibilitat Ajustada al Risc (RAR). Amb la mètrica RAR, es pretén aconseguir més control de l'equilibri entre la rendibilitat i el risc. Gràcies a ella es poden identificar adequadament els factors determinants de la rendibilitat de cada client i analitzar clients i carteres segons la seva rendibilitat ajustada al risc. Per a gairebé la totalitat dels productes d'empresa, el gestor coneix, en el moment d'admissió, l'impacte de les noves operacions en la rendibilitat ajustada al risc del client, cosa que li permet disposar de més informació a l'hora de posar preu a les operacions.

Hi ha una àrea específica i centralitzada per a les operacions de risc de particulars i autònoms, el *Centre d'Admissió de Riscos de Particulars*. Aquest centre té com a principal objectiu gestionar la concessió de les operacions de risc els titulars de les quals siguin persones físiques i que excedeixin les facultats de les oficines. El compromís de resposta és de 48 hores.

Per a les sol·licituds de persones jurídiques hi ha en l'àmbit territorial diversos Centres d'Admissió de Riscos (CAR). Aquests centres gestionen les sol·licituds fins a uns determinats nivells d'aprovació de risc, de manera que si el nivell de risc sol·licitat per aprovar una operació no excedeix les seves atribucions, aquesta pot quedar aprovada dins el seu àmbit. En cas contrari, la sol·licitud és traslladada a Serveis Centrals.

L'organització interna d'Admissió de Riscos d'Empreses en Serveis Centrals es fa partint de l'estructura següent ajustada a la tipologia de riscos i segments de clients:

- **Riscos Corporativa:** centralitza grups empresarials que tinguin una facturació anual superior a 200 milions d'euros, per als centres de Corporativa.
- **Risc d'Empreses:** comprèn les persones jurídiques o grups d'empreses amb facturació fins a 200 milions d'euros, i els de més de 200 milions d'euros que no gestionen els centres de Corporativa.
- **Risc Immobiliari:** atén empreses promotores de qualsevol segment independentment de la facturació i societats d'inversió immobiliària.
- **Risc Turisme i Agroalimentari:** comprèn totes les empreses o grups empresarials que duen a terme la seva activitat en el sector turisme i agroalimentari.
- **Project Finance:** comprèn totes les operacions que es presenten mitjançant l'esquema de finançament de projecte, o *project finance*.
- **Risc Sobirà, País i Entitats Financeres:** operacions d'institucions autonòmiques o centrals, ajuntaments i institucions públiques locals.
- **Risc Sector Financer i Risc País:** gestió del risc de contrapartida bancari i risc país que porten implícit les operacions de finançament dels diversos segments.

Durant l'any, també cal destacar les actuacions següents:

- S'han adaptat les Polítiques de Risc que regulen el sistema d'Admissió de Riscos de CaixaBank a la Circular 4/2016, de 27 d'abril, del Banc d'Espanya.
- La decisió sobre la concessió d'un risc s'ha de prendre a partir d'informació documentada i verificada sobre els sol·licitants i la finalitat de l'operació. L'Entitat, conscient de la importància de tenir un suport documental correcte per avaluar les operacions, ha desenvolupat un sistema de control documental automàtic. Aquest control automàtic mostra a l'oficina quina documentació cal per a la sol·licitud que està tramitant, en funció del segment al qual pertany el titular i del tipus d'operació.
- S'ha continuat avançant en la preconcessió centralitzada a persones físiques i persones jurídiques en el segment de micro i petita empresa en funció de múltiples criteris de risc. Aquestes campanyes de preconcessió tenen com a objectiu:
  - Focalitzar l'acció comercial, ja que la selecció permet detectar possibles borses de crèdit potencial.
  - Incrementar la relació existent amb clients.
  - Facilitar la detecció de clients potencials.
  - Agilitzar la concessió d'operacions a clients en funció de la seva vinculació i comportament creditici.

Segons la tipologia de campanya, les operacions es podran formalitzar a través de Línia Oberta, caixer o bé requerir la intervenció directa de l'oficina, a la qual es facilita la gestió mitjançant un circuit d'alta ràpida, sense documentació o amb una documentació mínima.

- S'ha avançat en la digitalització dels procediments de les operacions d'actiu (signatura digital i autorització d'operacions). Mitjançant la digitalització s'introdueix més control i més sofisticat sobre les operacions, cosa que aconsegueix una millora en la bondat i qualitat de les dades utilitzades en la concessió d'operacions.
- S'ha aprofundit en la integració en la gestió dels models, en particular, la implantació d'un esquema de *pricing* que considera la rendibilitat del client a més de la rendibilitat de l'operació per a empreses.
- S'ha implementat un **Protocol de Comunicació** per tal de millorar la interlocució entre els Analistes de Riscos i els gestors de l'àrea Comercial.
- En relació amb els mesuraments de la qualitat de servei de l'àrea, se n'ha fet un seguiment més intens, que ha resultat en uns Plans d'Acció per a uns territoris concrets. D'aquest esforç han sortit avenços significatius en l'índex de la percepció de la qualitat durant l'any.
- S'ha implantat amb èxit un pla de dinamització i especialització en productes específics que ha permès impulsar iniciatives i implementar millores. Amb això s'ha aconseguit que els Analistes de Riscos adquireixin un millor coneixement d'alguns productes de finançament específics.

A més, durant el 2016 s'ha finalitzat i normalitzat la implementació de la reorganització dels Centres d'Admissió de Risc (CAR) de les Direccions Territorials, que es va fer al 2015 i que consistia en:

- Integració dels Especialistes de Finançament d'Empreses (EFE) dels Centres d'Empreses a l'equip del CAR de la Direcció Territorial, mantenint la seva ubicació física en aquests centres.
- Redefinició de les funcions dels Analistes de Risc ubicats en els Centres d'Empresa i en els CAR.
- Creació de la funció del Responsable de Coordinació d'Analistes (RCA) en substitució del Cap d'Analistes de Riscos (CAR) i redefinició de les seves funcions per adaptar-les al nou model. Així mateix, s'ha creat la funció de Director de Risc d'Empreses (DRE) per a cadascun dels CAR més grans.

- Establiment d'un model de relació entre els Analistes de Riscos i els Directors de Banca d'Empreses (DBE) i altres gestors de negoci per assegurar la coordinació i servei al client correctes, incloent-hi l'especificació de funcions de cada rol, protocols d'actuació i el circuit d'operacions amb discrepància, entre d'altres.

Els objectius perseguits amb aquesta reorganització eren:

- Acostar la visió de riscos al client i a l'àrea Comercial per guanyar en proximitat i coneixement del client, assignant una cartera de clients a cadascun dels analistes mitjançant un procés de carterització.
- Més agilitat i autonomia en la sanció de les operacions.
- Disposar d'analistes de referència en els CAR especialitzats en alguns segments.
- Facilitar el creixement en producció a la recerca d'inversió en qualitat.

3.3.3.3. Límits als grans riscos

Dins el procés d'admissió, el Grup CaixaBank monitora i controla el compliment dels límits regulatoris (25% sobre fons propis computables) i els llindars d'apetit al risc de concentració. Així mateix, el Grup Criteriacaixa, dins el seu RAF, també té l'indicador que mesura l'exposició a grans riscos, que inclou tota l'exposició del Grup CaixaBank més l'exposició accionarial de Criteriacaixa. Per a més detall, consulteu l'apartat "3.3.4. Concentració de riscos".

Al tancament del 2016 no hi ha incompliment en els llindars definits.

3.3.3.4 Mitigació del risc de crèdit

Com a polítiques de mitigació del risc de crèdit l'Entitat aplica les següents:

- Polítiques i processos de compensació: els acords de compensació d'operacions, inclosos en les clàusules dels contractes marc de compensació, són utilitzats com a tècniques de mitigació del risc de crèdit, ja que permeten fer una compensació entre contractes d'un mateix tipus. En aquest sentit, en la gestió del risc i el càlcul de recursos propis, els saldos d'efectiu existents i recíprocs entre l'Entitat i la contrapart es compensen.
- La concessió d'operacions en CaixaBank es basa en l'avaluació de la capacitat de devolució de l'acreditat. Si aquest criteri es compleix, addicionalment, s'avalua l'aportació de garanties complementàries (hipoteca, fiança dels socis o de la matriu, o pignoració) i es fixa un preu d'acord amb les condicions anteriors i que garanteixi una cobertura adequada de la prima de risc.

De tota manera, operacions a llarg termini han de tenir garanties més sòlides, ja que la capacitat de devolució sempre està subjecta a la contingència del pas del temps i a la dificultat d'avaluar i controlar els projectes d'inversió. En cap cas aquestes garanties han de substituir una falta de capacitat de devolució o una finalitat incerta de l'operació.

Qualsevol operació de risc comporta la garantia personal del deutor, ja sigui persona física o jurídica que respon del compliment de les seves obligacions amb tots els seus béns presents i futurs. A més de la garantia personal del deutor, podem requerir garanties addicionals. La presa de garanties addicionals és sempre un factor reductor del risc ja que ens permet cobrir-nos de contingències imprevistes (i per tant s'han d'exigir més garanties com més gran és la probabilitat que aquestes es produeixin).

A efectes comptables, es consideraran garanties eficaces les garanties reals i personals per a les quals l'entitat en demostrï la validesa com a mitgant del risc. L'anàlisi de l'eficàcia de les garanties haurà de

tenir en compte, entre d'altres, el temps necessari per a execució de les garanties, la capacitat de realització de les garanties per part de l'Entitat, així com la seva experiència en dur-les a termes.

A continuació es descriuen les diferents tipologies de garanties amb les seves polítiques i procediments en la gestió i valoració:

- Garanties personals: destaquen les operacions de risc pur amb empreses, en què es considera rellevant l'aval dels socis, siguin persones físiques o jurídiques, com a responsables màxims del curs de l'operació. Quan es tracta de persones físiques, l'estimació de la garantia s'efectua a partir de les declaracions de béns i, quan l'avalador és persona jurídica, s'analitza en el procés de concessió com un titular.
- Garanties reals: els principals tipus de garanties reals acceptats són els següents:
  - Garanties pignorades: aplicable a préstecs, crèdits oberts, comptes de crèdit, avals, línies de risc o lídings, mitjançant pignoració d'operacions de passiu o intermediació de CaixaBank. Per poder admetre'ls com a garantia, els instruments financers han d'estar dipositats a CaixaBank, han d'estar lliures de càrregues, la seva definició contractual no pot d'impedir-ne la pignoració i la seva qualitat creditícia o evolució del valor no pot estar relacionada amb el titular del préstec.

La pignoració roman fins que venç o es cancel·la anticipadament l'actiu o mentre no es doni de baixa.

Els principals tipus de garanties financeres acceptades són:

- llibretes d'estalvi a la vista: s'efectua la pignoració d'un import concret. De la resta se'n pot disposar lliurement i fins i tot pot servir com a garantia d'una altra operació activa.
- imposicions a termini i làmines d'estalvi: s'hi aplica la retenció efectiva de la totalitat de l'import del producte.
- participacions en fons d'inversió: hauran de ser fons d'inversió espanyols, o bé fons de gestores internacionals registrats a la CNMV i comercialitzats per CaixaBank a través d'All Funds Bank. La retenció de la garantia s'aplica al nombre de participacions que sumen l'import pignorat, en funció de la valoració en el moment de la pignoració. La resta de participacions poden ser pignorades en altres operacions d'actiu.
- pòlisses d'assegurança: pignoració en termes de la pòlissa associada i pel valor més baix entre el valor de rescat i l'import dels capitals, pensions i aportacions. La pòlissa pignorada queda afectada pel total.
- Títols de renda fixa: s'haurà de tractar d'emissions sènior o cèdules hipotecàries, i no podran ser emissions subordinades, convertibles o preferents. Han d'estar admeses a negociació en un mercat regulat de la Unió Europea o assimilable i han de tenir un *rating* mínim de BBB.
- Títols de renda variable: Poden ser objecte de pignoració els valors dipositats a CaixaBank, sempre que cotitzin en un mercat regulat de la Unió Europea o assimilables.
- Garanties hipotecàries: la hipoteca és un dret real constituït sobre un bé immoble en garantia d'una obligació. La política interna estableix els aspectes següents:

- el procediment d'admissió de garanties i els requeriments necessaris per a la formalització de les operacions, com ara la documentació que ha de ser lliurada a l'entitat i la certesa jurídica que aquesta ha de tenir.
- processos de revisió de les taxacions registrades per assegurar el seguiment i el control correctes de la garantia. Es duen a terme processos periòdics de contrast i validació dels valors de taxació, per tal de detectar possibles anomalies en l'actuació de les societats de taxació que proveeixen CaixaBank.
- política de desemborsament, que afecta principalment les operacions de promocions immobiliàries, perquè les disposicions es duguin a terme en funció de la valoració per part d'una societat de taxació del grau d'avançament de les obres.
- *Loan to value* (LTV) de l'operació. Els capitals que es concedeixen en operacions hipotecàries estan limitats a uns percentatges sobre el valor de la garantia, valor que es defineix com el més baix de tres: el de taxació, l'estimat pel sol·licitant i, en cas que sigui una operació d'adquisició, el que consta en l'escriptura pública de compravenda. Els sistemes informàtics calculen el nivell d'aprovació requerit per a cada tipus d'operació.

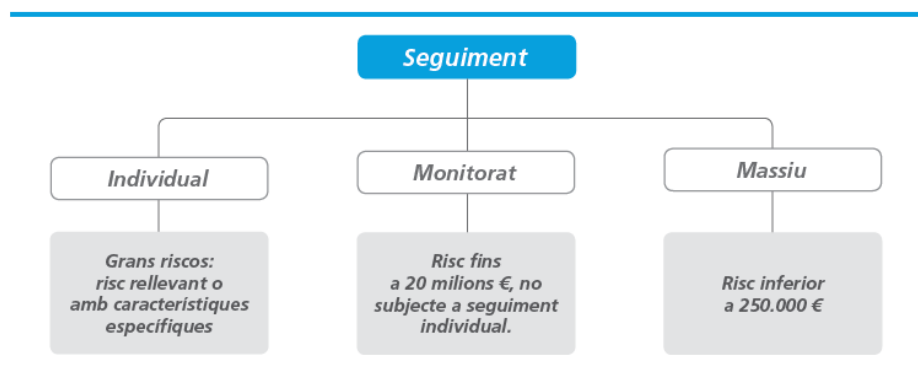
3.3.3.5 Seguiment del risc de crèdit

La gestió adequada del risc de crèdit fa imprescindible un seguiment continuat dels acreditats durant tota la vida de les seves operacions. El resultat de l'actuació de seguiment és establir una conclusió que determini la qualitat del risc assumit amb un acreditat i les accions que cal dur a terme, si escau, inclosa l'estimació del deteriorament. L'objecte del seguiment del risc són acreditats titulars d'instruments de deute i exposicions fora de balanç que comportin risc de crèdit.

Els equips de seguiment del risc a CaixaBank depenen de la Direcció Executiva de Gestió Global del Risc. La seva funció té un doble vessant: d'una banda, l'anàlisi individualitzada i experta dels acreditats o grups econòmics amb nivells de risc significatiu o grans riscos i, de l'altra, el seguiment per models dels titulars inclosos en la cartera de seguiment col·lectiu, basat en alertes implementades en els sistemes.

El seguiment de les carteres s'articula en diferents polítiques i procediments, en funció de la seva exposició i especificitat:

El resultat de l'acció de seguiment és l'establiment de *Plans d'Acció* o de *Qualificacions de Seguiment* sobre cadascun dels acreditats analitzats, i arribar a la conclusió a través de l'anàlisi individual o bé per l'aplicació de models i alertes, que seran una referència per a la política de concessions futures.

3.3.3.6 Gestió de la morositat

La funció de morositat és l'últim pas del procés de gestió del risc de crèdit, i està alineada amb les directrius de gestió de riscos de CaixaBank.

L'activitat recuperadora es concep com un circuit integral de gestió que s'inicia fins i tot abans de l'incompliment, o l'exigibilitat de l'obligació, mitjançant el sistema de prevenció implementat per CaixaBank, i acaba amb la recuperació o situació de fallit definitiu d'aquesta.

És responsabilitat de la xarxa d'oficines de CaixaBank aquesta activitat recuperadora. L'àmplia xarxa de què disposa l'Entitat ens permet cobrir tot el territori nacional, i assegurar proximitat i coneixement del client, punts que són explotats sota criteris d'eficàcia i eficiència.

Una de les prioritats màximes de la gestió de riscos de CaixaBank des de l'inici de la recessió econòmica a Espanya ha estat assegurar-se que els centres encarregats del control de la morositat disposen dels mitjans necessaris per portar a bon terme la seva activitat.

L'objectiu és actuar des del primer moment que es detecten indicis de deteriorament de la solvència del deutor i d'aquesta manera adoptar, amb la màxima diligència, les mesures oportunes per fer el seguiment de les operacions i de les seves garanties associades i, si escau, iniciar les reclamacions per aconseguir la ràpida recuperació del deute. Aquestes mesures queden plasmades en els tres primers «Principis i premisses de l'activitat recuperadora de l'Entitat»:

- **Prevenció:** Un dels principis més importants que es planteja CaixaBank és la detecció primerenca del risc d'impagament per poder gestionar-lo i normalitzar la situació fins i tot abans que aquesta s'arribi a produir.
- **Orientació al client:** Les gestions recuperadores estan adreçades a ajudar el client a trobar solucions davant situacions d'irregularitats en els pagaments. Aquestes gestions, a més, són alhora una forma de fidelització dels clients, ja que la gestió recuperadora es fa amb el client i per al client, el qual l'ha de conèixer i analitzar per definir la millor actuació tant per a l'Entitat com per al client.

Les incidències es gestionen de manera unitària, és a dir, considerant totes les posicions del client i no cadascuna de les posicions amb incidències per separat. També es té en compte la vinculació del client dins un grup econòmic o amb altres clients. En general, es pretén evitar la duplictat de gestions, amb el consegüent increment en els costos.

- **Anticipació:** En la mesura que es pugui, CaixaBank cerca actuar amb la màxima anticipació possible per aconseguir solucions primerenques i avançar-se a l'actuació d'altres creditors, per tal d'assolir un millor posicionament davant els deutors i la resta de creditors.

La situació del mercat immobiliari a Espanya planteja situacions d'especial dificultat per als qui van contreure préstecs hipotecaris en els moments de valoració més elevada dels immobles i ara es troben amb la impossibilitat de satisfer les obligacions de pagament.

En aquest context, CaixaBank va ser pionera a acollir-se al Codi de Bones Pràctiques i va adoptar al moment oportú, i continua aplicant avui dia, un conjunt de mesures dirigides als clients particulars que travessen dificultats transitòries per atendre el pagament de préstecs amb garantia hipotecària sobre l'habitatge habitual. Aquestes mesures, que només s'apliquen als clients la relació dels quals amb l'Entitat deixa clara la seva voluntat inequívoca de fer front als compromisos adquirits, pretenen adaptar les condicions de l'operació a la situació actual del deutor. La introducció de períodes de carència, les clàusules d'espera, la reunificació de deutes o la moratòria de quotes són un exemple de les mesures que s'analitzen per decidir amb el client la que s'adequa més a la seva situació particular, sempre amb el criteri de prudència que estableixen els «Principis i les premisses de l'activitat recuperadora»:

- **Prudència:** L'objectiu del procés recuperador és obtenir el màxim import, tan ràpidament com sigui possible i amb el menor cost en qualsevol moment de la vida de l'expedient (inclosa la fase judicial) però sempre actuant amb la màxima prudència en la negociació permanent amb el client. En aquest sentit, les actuacions que impliquin una millora en la classificació d'un client i excedeixin les facultats delegades de la persona responsable de la seva gestió s'hauran de decidir de manera consensuada i mai unilateralment. D'altra banda, s'hauran d'acceptar acords només quan siguin raonables i realistes i compleixin els circuits dissenyats per a la seva aprovació.

3.3.3.7. Recuperacions

Polítiques i estratègies en relació amb els actius problemàtics del sector de la construcció i promoció immobiliària

El criteri fonamental que guia la gestió dels actius problemàtics del sector promotor en el Grup Criteriacaixa és facilitar als acreditats el compliment de les seves obligacions.

En primer lloc i amb el compromís dels accionistes i altres empreses del grup acreditat, s'estudia la possibilitat de concedir períodes de carència que permetin el desenvolupament dels sòls finançats, la finalització de les promocions en curs i la comercialització de les unitats acabades.

En l'anàlisi que es duu a terme preval la viabilitat dels projectes, de manera que s'evita l'augment de la inversió per als actius immobiliaris sobre els quals no s'entrevéu una possibilitat clara de vendes futures.

A més, en el refinançament d'operacions l'objectiu és incorporar noves garanties que reforcin les existents. La política és no esgotar amb segones hipoteques el marge actual de valor que ofereixen les garanties prèvies.

En el cas d'obra acabada, s'analitza la possibilitat d'ajudar que es comercialitzi mitjançant Servihabitat Servicios Inmobiliarios, SL (d'ara endavant, Servihabitat), societat participada per CaixaBank en un 49%. Això permet una gestió eficient de la inversió, anticipar-ne la recuperació i afegir-hi valor i rendibilitat.

En tots els casos es duu a terme un control exhaustiu de la qualitat dels adquirents per assegurar la viabilitat de les operacions de finançament a compradors finals.

Finalment, quan no s'albiren possibilitats raonables de continuïtat de l'acreditat, es gestiona l'adquisició de la garantia. El preu d'adquisició es determina a partir de la valoració efectuada per, com a mínim, una societat

de taxació inscrita en el Registre Oficial del Banc d'Espanya. En els casos en què el preu de compravenda és inferior al deute, s'anticipa el sanejament del crèdit per ajustar-lo al valor de la transmissió.

Polítiques i estratègies en relació amb els actius adquirits en pagament de deutes

Criteria, Servihabitat Alquiler (SVHA), Servihabitat Alquiler II (SVHA II) i BuildingCenter són les societats del Grup CriteriaCaixa tenidores d'actius immobiliaris adquirits en pagament de deutes.

Criteria, SVHA i SVHA II tenen la cartera d'actius immobiliaris adquirits majoritàriament amb anterioritat al procés de reorganització del Grup "la Caixa" el 2011. A 31 de desembre de 2016 els actius de Criteria es gestionen a través de l'Àrea d'Inversions Bancàries i Immobiliària, Servihabitat i Inmo Criteria Caixa, SAU.

BuildingCenter, societat instrumental del Grup CaixaBank, va començar la seva activitat d'adquisició dels actius immobiliaris procedents de l'activitat creditícia del Grup CaixaBank, a partir del procés de reorganització del Grup "la Caixa" el 2011, i els seus actius es gestionen a través de Servihabitat.

L'adquisició d'actius immobiliaris s'efectua per tres vies diferents:

- 1) Adjudicació en subhasta com a conclusió d'un procediment d'execució, generalment hipotecària. Els preus de concurrència en subhasta es fixen, amb els límits determinats per la legislació aplicable, d'acord amb taxacions actualitzades fetes per societats de taxació homologades pel Banc d'Espanya. La supervisió de les activitats d'adjudicació en subhasta és responsabilitat del Comitè de Subhastes, integrat per les àrees de Riscos i Jurídica de CaixaBank, i dels representants de la societat BuildingCenter, aquesta com a tenidora final dels actius.
- 2) Adquisició d'actius immobiliaris hipotecats concedits a particulars, amb la posterior subrogació i cancel·lació dels deutes. Com en el cas anterior, la fixació dels preus d'adquisició es fa d'acord amb taxacions actualitzades fetes per societats de taxació homologades pel Banc d'Espanya i els paràmetres definits en la normativa aprovada a CaixaBank per a aquest tipus d'operacions.
- 3) Adquisició d'actius immobiliaris concedits a societats, generalment promotores immobiliàries, per a la cancel·lació dels seus deutes. Com en els casos anteriors, els preus d'adquisició es fixen d'acord amb les valoracions de societats de taxació homologades pel Banc d'Espanya i els paràmetres definits en la normativa aprovada a CaixaBank per a aquest tipus d'operacions. El procés d'adquisició inclou la realització de revisions jurídiques i tècniques completes dels immobles. El Comitè de Valoració i Adquisició d'Actius Immobiliaris, integrat per les àrees de Riscos i Jurídica de CaixaBank i per representants de la societat BuildingCenter, aquesta com a tenidora final dels actius, fa un seguiment permanent de l'operativa i és la primera instància d'aprovació de les operacions abans de la seva presentació al Comitè de Direcció de CaixaBank.

L'import net dels actius adjudicats de Criteria, SVHA i SVHA II puja a 1.218 milions d'euros a 31 de desembre de 2016 (1.408 milions a 31 de desembre de 2015).

El volum acumulat a 31 de desembre de 2016 dels actius lliurats a BuildingCenter, SAU per a la seva administració és de 6.125 milions d'euros (7.110 milions a 31 de desembre de 2015). L'import dels actius lliurats durant l'exercici 2016 puja a 1.690 milions d'euros.

Les estratègies desenvolupades per CaixaBank per a la comercialització d'aquests actius són les següents:

- Desenvolupament de sòl. Alguns dels sòls, tot i ser urbanitzables, tenen pendents algunes actuacions per culminar el seu desenvolupament, com poden ser la finalització del planejament, la reparcel·lació o la seva urbanització, entre altres. El desenvolupament d'aquestes actuacions es realitza a través

dels serveis especialitzats de ServiHabitat, sempre sota criteris d'inversió molt exigents, i actuant únicament en aquells casos en què la inversió permeti el manteniment del valor dels actius afectats.

- Finalització de promocions. Els criteris d'adquisició fixats per CaixaBank han limitat l'adquisició de promocions en curs. Amb l'objectiu que algunes d'aquestes promocions es puguin comercialitzar s'efectua un conjunt d'actuacions menors per a la seva millora. Aquestes actuacions es duen a terme aprofitant els recursos tècnics i l'experiència de Suministros Urbanos y Mantenimientos, SA (Sumasa), una entitat dependent del Grup CaixaBank, també sota criteris d'inversió molt exigents.
- Promoció en permuta. Consisteix a mobilitzar determinats sòls a través d'una operació de cessió a un promotor contra el lliurament d'una part del producte acabat en la promoció. Aquesta estratègia s'utilitza de manera molt restrictiva i amb criteris de selecció del promotor molt exigents pel que fa a solvència i capacitat de desenvolupament del projecte. D'aquesta manera s'aconsegueix transformar el sòl adquirit inicialment en un producte acabat, cosa que en facilita la col·locació en el mercat.
- Promoció pròpia. Restringida a operacions molt concretes en què la qualitat i les característiques de l'actiu fan que el seu desenvolupament sigui la via més clara i segura de recuperar la inversió i generar un marge positiu.
- Explotació en lloguer. Permet aprofitar una demanda en auge i generar ingressos recurrents sense forçar-ne la venda en un mercat de compra en contracció i amb dificultats d'accés al finançament. A més, aquesta estratègia adquireix una dimensió social quan l'oferta es fa als antics propietaris perquè puguin continuar vivint en l'immoble que han cedit per cancel·lar el deute.
- Venda. ServiHabitat desenvolupa una intensa activitat de comercialització a través d'un sistema Multicanal-Internet, oficines de CaixaBank, les seves pròpies oficines i API's, entre d'altres, que el situa permanentment com un referent tant per volum de comercialització com per reconeixement de marca i innovació.

3.3.3.8 Polítiques de refinançament

El Grup CaixaBank compta amb una detallada política de refinançament de deutes de clients, que és consistent amb la Circular 4/2016, i que comparteix els principis generals publicats per l'EBA per a aquest tipus d'operacions.

CaixaBank està adherit des de l'inici al Codi de Bones Pràctiques per a la reestructuració viable dels deutes amb garantia hipotecària sobre l'habitatge habitual inclòs en el Reial Decret llei 6/2012, de 9 de març, de mesures urgents de protecció de deutors hipotecaris sense recursos i modificat per la Llei 1/2013, de 14 de maig, de mesures per reforçar la protecció als deutors hipotecaris, reestructuració de deute i lloguer social.

Els procediments i les polítiques aplicades en la gestió de riscos permeten, en qualsevol moment, fer un seguiment detallat de les operacions creditícies. En aquest sentit, qualsevol operació que CaixaBank detecti que pugui requerir modificacions en les seves condicions, com a conseqüència d'evidència de deteriorament en la solvència de l'acreditat, ja passa a tenir els marcatges necessaris perquè disposi a la data de la seva modificació de la corresponent provisió per deteriorament. Per tant, com que les operacions estan correctament classificades i valorades al millor judici de CaixaBank, no es posen de manifest requeriments addicionals de provisions per deteriorament sobre els préstecs refinançats.

Refinançaments

El detall dels refinançaments per sectors econòmics a 31 de desembre de 2016 i 2015 és el següent:

31-12-2016

(Milers d'euros)

	Total						
	Amb garantia real						Deteriorament de valor acumulat en el valor raonable degudes al risc de crèdit (*)
	Sense garantia real		Import màxim de la garantia real que es pot considerar				
	Nombre d'operacions	Import en llibres brut	Nombre d'operacions	Import en llibres brut	Garantia immobiliària	Resta de garanties reals	
Entitats de crèdit	2	5.018					
Administracions Públiques	35	108.665	733	62.115	61.249		(832)
Altres societats financeres i empresaris individuals (activitat empresarial financera)	49	26.797	12	661	510		(24.906)
Societats no financeres i empresaris individuals (activitat empresarial no financera)	3.150	2.028.662	18.644	3.790.487	2.670.262	12.523	(1.708.964)
<i>De les quals: finançament a la construcció i promoció immobiliària (incloent-hi sòl)</i>	<i>103</i>	<i>65.915</i>	<i>5.390</i>	<i>1.630.791</i>	<i>1.103.752</i>	<i>2.879</i>	<i>(566.891)</i>
Resta de llars	28.906	229.713	141.870	5.480.696	4.658.970	7.886	(834.341)
Total	32.142	2.398.855	161.259	9.333.959	7.390.991	20.409	(2.569.043)

Promemòria: Finançament classificat com a actius no corrents i grups alienables d'elements que s'han classificat com a mantinguts per a la venda

	Dels quals: Dubtosos						
	Amb garantia real						Deteriorament de valor acumulat en el valor raonable degudes al risc de crèdit (*)
	Sense garantia real		Import màxim de la garantia real que es pot considerar				
	Nombre d'operacions	Import en llibres brut	Nombre d'operacions	Import en llibres brut	Garantia immobiliària	Resta de garanties reals	
Entitats de crèdit							
Administracions Públiques	26	40.555	282	15.913	15.905		(827)
Altres societats financeres i empresaris individuals (activitat empresarial financera)	40	24.609	12	569	425		(24.674)
Societats no financeres i empresaris individuals (activitat empresarial no financera)	1.917	1.168.836	14.425	2.839.235	1.825.563	5.780	(1.601.245)
<i>De les quals: finançament a la construcció i promoció immobiliària (incloent-hi sòl)</i>	<i>66</i>	<i>55.408</i>	<i>3.896</i>	<i>1.251.943</i>	<i>769.736</i>	<i>2.383</i>	<i>(521.221)</i>
Resta de llars	15.546	147.308	94.997	3.077.070	2.441.840	2.765	(715.131)
Total	17.529	1.381.308	109.716	5.932.787	4.283.733	8.545	(2.341.877)

Promemòria: Finançament classificat com a actius no corrents i grups alienables d'elements que s'han classificat com a mantinguts per a la venda

(*) A 31 de desembre de 2016 i 2015 les cobertures determinades col·lectivament pujaven a 1.572.254 i 1.634.630 milers d'euros, respectivament i les cobertures determinades individualment pujaven a 996.789 i 707.247 milers d'euros, respectivament.

31-12-2015

(Milers d'euros)

	Total						
	Sense garantia real		Amb garantia real				Deteriorament de valor acumulat o pèrdues acumulades en el valor raonable degudes al risc de crèdit
	Nombre d'operacions	Import en llibres brut	Nombre d'operacions	Import en llibres brut	Garantia immobiliària	Resta de garanties reals	
Entitats de crèdit							
Administracions Públiques	113	940.762	103	125.478	125.450		(289)
Altres societats financeres i empresaris individuals (activitat empresarial financera)	25	29.452	12	1.090	990		
Societats no financeres i empresaris individuals (activitat empresarial no financera)	10.794	3.025.090	44.932	7.913.626	6.836.853	27.504	(2.830.167)
<i>De les quals: finançament a la construcció i promoció immobiliària (incloent-hi sòl)</i>	<i>207</i>	<i>89.220</i>	<i>6.364</i>	<i>3.041.237</i>	<i>2.144.428</i>	<i>3.331</i>	<i>(1.029.696)</i>
Resta de llars	41.549	229.137	116.526	7.865.876	5.545.066	9.187	(670.403)
Total	52.481	4.224.441	161.573	15.906.070	12.508.359	36.691	(3.500.859)

Promemòria: Finançament classificat com a actius no corrents i grups alienables d'elements que s'han classificat com a mantinguts per a la venda

	Dels quals: Dubtosos						
	Sense garantia real		Amb garantia real				Deteriorament de valor acumulat o pèrdues acumulades en el valor raonable degudes al risc de crèdit
	Nombre d'operacions	Import en llibres brut	Nombre d'operacions	Import en llibres brut	Garantia immobiliària	Resta de garanties reals	
Entitats de crèdit							
Administracions Públiques	32	21.519	6	4.134	4.133		(289)
Altres societats financeres i empresaris individuals (activitat empresarial financera)							
Societats no financeres i empresaris individuals (activitat empresarial no financera)	3.155	1.267.136	11.521	4.106.408	2.436.552	4.802	(2.590.801)
<i>De les quals: finançament a la construcció i promoció immobiliària (incloent-hi sòl)</i>	<i>110</i>	<i>82.751</i>	<i>3.403</i>	<i>1.903.798</i>	<i>1.142.400</i>	<i>2.085</i>	<i>(917.214)</i>
Resta de llars	11.286	70.488	25.048	2.189.609	1.243.569	2.557	(552.643)
Total	14.473	1.359.143	36.575	6.300.151	3.684.254	7.359	(3.143.733)

Promemòria: Finançament classificat com a actius no corrents i grups alienables d'elements que s'han classificat com a mantinguts per a la venda

A continuació es facilita informació sobre les garanties rebudes de les operacions refinançades a 31 de desembre de 2016 i 2015, en funció de la classificació del risc d'insolvència del client:

Garanties rebudes en garantia d'operacions refinançades (*)

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Valor de les garanties reals	16.818.386	39.334.059
Del qual: garanteix riscos dubtosos	10.020.152	13.591.292
Valor d'altres garanties	4.898	29.918
Del qual: garanteix riscos dubtosos	1.054	9.483
Total	16.823.284	39.363.977

(*) El valor de la garantia és l'import menor entre la garantia rebuda i el valor del préstec, excepte per a les operacions dubtoses que és el seu valor raonable.

Els moviments de les operacions refinançades en els exercicis 2016 i 2015 són els següents:

Moviment d'operacions refinançades

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Saldo inicial	16.629.652	16.893.851
Alta per combinació de negocis (Nota 6)		1.120.319
Refinançaments i reestructuracions del període	3.887.446	2.571.325
<i>Promemòria: impacte registrat en el compte de pèrdues i guanys del període</i>	<i>(286.906)</i>	<i>(194.033)</i>
Amortitzacions de deute	(2.874.646)	(1.333.124)
Adjudicacions	(349.000)	
Baixa de balanç (reclassificació a fallits)	(384.996)	(2.412.869)
Altres variacions (*)	(7.744.685)	(209.850)
Saldo al final del període	9.163.771	16.629.652

(*) Desmarcatge d'operacions per complir amb criteris de cura, principalment.

3.3.4 Concentració de riscos

En línia amb els Principis que va publicar el Comitè de Supervisors Bancaris Europeus (CEBS en les seves sigles en anglès) el setembre de 2010², poc abans de la seva dissolució i de l'assumpció de les seves funcions per part de l'EBA, la concentració de riscos és una de les principals causes de pèrdues significatives i de potencial destrucció de la solvència d'una entitat financera, fet evidenciat ja durant el període de 2008 a 2009.

Com a pràctica habitual en la indústria, i segons que consta en el Catàleg de Riscos Corporatiu de CaixaBank, el risc de concentració queda englobat conceptualment dins el risc de crèdit. No obstant això, tal com recomanen els supervisors sectorials i fan les millors pràctiques, el perímetre d'anàlisi i de seguiment ha de ser més ampli que la simple inversió creditícia i englobar qualsevol tipus d'actiu.

² «CEBS Guidelines on the management of concentration risk under the supervisory Review process (GL31)»

Així mateix, tal com especifica el 7è Principi del CEBS, el Grup CaixaBank ha desenvolupat metodologies, processos i eines per identificar de manera sistemàtica l'exposició agregada amb relació a un mateix client, tipus de producte, ubicació geogràfica i sector econòmic. Allà on s'ha considerat necessari, també s'han definit límits a l'exposició relativa a cadascun d'aquests eixos, tant dins el RAF del Grup CaixaBank com dins el RAF del Grup Criteria.

Finalment, l'impacte de la interdependència dels riscos i el grau de diversificació entre aquests és mesurat tant des d'una perspectiva de capital regulatori com de capital econòmic.

Concentració en clients o en «grans riscos»

Com s'ha esmentat a l'apartat "3.3.3.3. Límits als grans riscos», es combina la perspectiva i el mesurament regulatori amb la de gestió, utilitzada com a referència en el Marc d'Apetit al Risc.

D'altra banda, cal destacar que, tal com s'ha comentat a la part introductòria d'aquesta Nota de Gestió del Risc, a la secció de canvis regulatoris, la Comissió Europea ha publicat una sèrie de reformes del sistema financer, dins de les quals hi ha la Directiva de requeriments de capital (CRD IV) i el Reglament de requeriments de capital (CRR). Una de les reformes que proposa la Comissió Europea és el canvi en la definició de la base de càlcul del límit de grans riscos, i limita el capital elegible de tal manera que se substitueixi el Capital Total pel Tier 1, excloent el Tier 2.

Concentració per tipus de producte

CaixaBank ve integrant en el seu reporting intern una perspectiva intrarisc tradicional i, a més, una visió transversal interriscos, per monitorar i oferir als òrgans de gestió i de govern una perspectiva completa de posicions comptablement classificades en préstecs i partides a cobrar, Cartera de Renda Fixa, Cartera de Renda Variable i Derivats.

Adicionalment, amb freqüència mensual s'elabora un informe que mostra totes les posicions el Grup CaixaBank i dels fons d'inversió i de pensió garantits. L'informe analitza l'evolució de la cartera financera en funció de la tipologia de producte, de la cartera comptable, del risc de país i del risc emissor/contrapartida.

Concentració per ubicació geogràfica

A continuació s'informa de la concentració del risc per àrea geogràfica per als exercicis 2016 i 2015, respectivament:

31-12-2016

(Milers d'euros)

	TOTAL	Resta de la Unió			Resta del món
		Espanya	Europea	Amèrica	
Bancs centrals i entitats de crèdit	35.160.372	16.441.203	14.838.596	1.051.451	2.829.122
Administracions Públiques	79.169.507	75.298.966	3.755.248	12.351	102.942
Administració central	64.991.647	61.123.691	3.753.775	11.752	102.429
Altres Administracions Públiques	14.177.860	14.175.275	1.473	599	513
Altres societats financeres i empresaris individuals (activitat empresarial financera)	15.048.022	8.622.519	6.041.849	263.388	120.266
Societats no financeres i empresaris individuals (activitat empresarial no financera)	84.664.421	75.144.384	4.859.309	3.211.986	1.448.742
Construcció i promoció immobiliària (incloent-hi sòl)	6.739.498	6.718.439	19.521	610	928
Construcció d'obra civil	4.489.447	3.809.723	218.022	439.892	21.810
Resta de finalitats	73.435.476	64.616.222	4.621.766	2.771.484	1.426.004
Grans empreses	46.729.465	40.231.545	3.536.239	2.137.797	823.884
Pimes i empresaris individuals	26.706.011	24.384.677	1.085.527	633.687	602.120
Resta de llars	114.870.928	112.927.358	1.403.689	163.084	376.797
Habitatges	90.565.684	89.118.605	998.086	127.031	321.962
Consum	11.701.383	11.664.762	16.237	9.878	10.506
Altres fins	12.603.861	12.143.991	389.366	26.175	44.329
SUBTOTAL	328.913.250	288.434.430	30.898.691	4.702.260	4.877.869
TOTAL	328.913.250				

31-12-2015

(Milers d'euros)

	TOTAL	Resta de la Unió			Resta del món
		Espanya	Europea	Amèrica	
Bancs centrals i entitats de crèdit	22.884.953	9.739.061	9.865.456	880.293	2.400.143
Administracions Públiques	73.964.137	68.799.969	5.163.270	0	898
Administració central	54.887.921	49.723.753	5.163.270	0	898
Altres Administracions Públiques	19.076.216	19.076.216	0	0	0
Altres societats financeres i empresaris individuals (activitat empresarial financera)	16.698.548	10.953.267	5.693.050	44.971	7.260
Societats no financeres i empresaris individuals (activitat empresarial no financera)	95.464.907	88.449.526	4.898.369	1.523.030	593.982
Construcció i promoció immobiliària (incloent-hi sòl)	9.524.487	9.423.142	77.751	22.801	793
Construcció d'obra civil	5.977.952	5.310.785	286.103	375.209	5.855
Resta de finalitats	79.962.468	73.715.599	4.534.515	1.125.020	587.334
Grans empreses	45.727.623	40.446.314	4.041.123	749.892	490.294
Pimes i empresaris individuals	34.234.845	33.269.285	493.392	375.128	97.040
Resta de llars	114.574.286	112.701.736	1.094.638	147.803	630.109
Habitatges	92.500.677	91.065.895	1.036.691	127.723	270.368
Consum	10.365.959	10.340.450	14.480	5.694	5.335
Altres fins	11.707.650	11.295.391	43.467	14.386	354.406
SUBTOTAL	323.586.831	290.643.559	26.714.783	2.596.097	3.632.392
Menys: Correccions de valor per deteriorament d'actius no imputats a operacions concretes	105.637				
TOTAL	323.481.194				

El detall del risc d'Espanya per comunitats autònomes per als exercicis 2016 i 2015, respectivament, és el següent:

31-12-2016

1 / 2

(Milers d'euros)

	Total	Andalusia	Balears	Canàries	Castella-la Manxa	Castella i Lleó
Bancs centrals i entitats de crèdit	16.441.203	5.719	87	275	35	138
Administracions Públiques	75.298.966	1.744.799	312.186	366.065	154.891	349.206
Administració central	61.123.691					
Altres Administracions Públiques	14.175.275	1.744.799	312.186	366.065	154.891	349.206
Altres societats financeres i empresaris	8.622.519	17.182	2.585	20.773	1.724	19.025
Societats no financeres i empresaris individuals (activitat empresarial no financera)	75.144.384	5.359.796	1.938.292	2.455.638	1.125.979	1.474.708
Construcció i promoció immobiliària (incloent-hi sòl)	6.718.439	999.433	216.339	450.606	35.756	193.778
Construcció d'obra civil	3.809.723	209.191	60.706	105.814	46.797	55.454
Resta de finalitats	64.616.222	4.151.172	1.661.247	1.899.218	1.043.426	1.225.476
Grans empreses	40.231.545	507.274	688.415	606.900	267.843	298.844
Pimes i empresaris individuals	24.384.677	3.643.898	972.832	1.292.318	775.583	926.632
Resta de llars	112.927.358	18.792.617	4.207.415	6.528.864	2.815.771	3.844.829
Habitatges	89.118.605	14.442.047	3.416.842	5.668.388	2.315.911	3.243.374
Consum	11.664.762	2.017.959	427.732	597.419	260.186	285.188
Altres fins	12.143.991	2.332.611	362.841	263.057	239.674	316.267
TOTAL	288.434.430	25.920.113	6.460.565	9.371.615	4.098.400	5.687.906

31-12-2016

2 / 2

(Milers d'euros)

	Catalunya	Madrid	Navarra	Comunitat Valenciana	País Basc	Resta (*)
Bancs centrals i entitats de crèdit	3.266.436	13.152.713	136	2.637	140	12.887
Administracions Públiques	4.702.276	3.481.394	503.425	1.111.854	718.273	730.906
Administració central						
Altres Administracions Públiques	4.702.276	3.481.394	503.425	1.111.854	718.273	730.906
Altres societats financeres i empresaris	679.873	7.772.121	5.776	53.988	10.846	38.626
Societats no financeres i empresaris individuals (activitat empresarial no financera)	16.234.119	31.806.901	1.144.169	4.424.742	3.210.161	5.969.879
Construcció i promoció immobiliària	1.480.052	2.343.157	145.582	344.451	181.213	328.072
Construcció d'obra civil	1.064.650	1.683.435	78.546	131.540	87.140	286.450
Resta de finalitats	13.689.417	27.780.309	920.041	3.948.751	2.941.808	5.355.357
Grans empreses	9.989.458	21.830.518	171.228	1.369.295	1.936.090	2.565.680
Pimes i empresaris individuals	3.699.959	5.949.791	748.813	2.579.456	1.005.718	2.789.677
Resta de llars	33.409.427	17.053.067	3.493.001	8.669.312	3.474.047	10.639.008
Habitatges	24.028.260	14.314.513	3.002.079	7.111.944	2.914.337	8.660.910
Consum	4.162.916	1.417.543	295.604	830.307	310.460	1.059.448
Altres fins	5.218.251	1.321.011	195.318	727.061	249.250	918.650
TOTAL	58.292.131	73.266.196	5.146.507	14.262.533	7.413.467	17.391.306

(*) Inclou les Comunitats Autònomes que en conjunt no representen més del 10% del total.

31-12-2015

1 / 2

(Milers d'euros)

	Total	Andalusia	Balears	Canàries	Castella-la Manxa	Castella i Lleó
Bancs centrals i entitats de crèdit	9.739.061	58.113	318	3.608	14.591	4.462
Administracions Públiques	68.799.969	1.817.062	497.609	514.206	192.977	372.098
Administració central	49.723.753					
Altres Administracions Públiques	19.076.216	1.817.062	497.609	514.206	192.977	372.098
Altres societats financeres i empresaris individuals (activitat empresarial financera)	10.953.267	73.165	1.058	4.358	1.003	47.562
Societats no financeres i empresaris individuals (activitat empresarial no financera)	88.449.526	8.490.591	2.233.827	4.137.311	1.284.651	2.075.965
Construcció i promoció immobiliària (incloent-hi sòl)	9.423.142	1.277.204	270.861	693.688	185.672	229.936
Construcció d'obra civil	5.310.785	401.632	91.277	140.508	62.518	74.076
Resta de finalitats	73.715.599	6.811.755	1.871.689	3.303.115	1.036.461	1.771.953
Grans empreses	40.446.314	815.366	453.915	489.086	81.380	524.413
Pimes i empresaris individuals	33.269.285	5.996.389	1.417.774	2.814.029	955.081	1.247.540
Resta de llars	112.701.736	17.137.661	3.939.392	5.597.054	3.054.700	3.885.189
Habitatges	91.065.895	13.633.880	3.235.315	4.884.005	2.582.643	3.360.821
Consum	10.340.450	1.663.976	338.358	466.241	229.723	237.868
Altres fins	11.295.391	1.839.805	365.719	246.808	242.334	286.500
TOTAL	290.643.559	27.576.592	6.672.204	10.256.537	4.547.922	6.385.276

31-12-2015

2 / 2

(Milers d'euros)

	Catalunya	Madrid	Navarra	Comunitat Valenciana	País Basc	Resta (*)
Bancs centrals i entitats de crèdit	4.990.159	3.445.688	79	4.406	537.175	680.462
Administracions Públiques	6.537.437	5.565.303	663.056	1.250.850	751.884	913.734
Administració central						
Altres Administracions Públiques	6.537.437	5.565.303	663.056	1.250.850	751.884	913.734
Altres societats financeres i empresaris individuals (activitat empresarial financera)	4.776.187	5.723.958	26.441	55.190	214.398	29.947
Societats no financeres i empresaris individuals (activitat empresarial no financera)	25.430.777	27.285.621	1.784.924	5.605.719	3.461.912	6.658.228
Construcció i promoció immobiliària (incloent-hi sòl)	2.273.089	2.752.307	193.656	619.593	249.851	677.285
Construcció d'obra civil	2.051.674	1.653.073	157.585	263.751	185.042	229.649
Resta de finalitats	21.106.014	22.880.241	1.433.683	4.722.375	3.027.019	5.751.294
Grans empreses	16.500.219	16.041.465	628.139	1.133.566	1.810.840	1.967.925
Pimes i empresaris individuals	4.605.795	6.838.776	805.544	3.588.809	1.216.179	3.783.369
Resta de llars	37.056.694	16.730.344	3.624.610	8.179.110	3.265.396	10.231.586
Habitatges	28.078.066	14.139.100	3.096.204	6.823.870	2.774.374	8.457.617
Consum	4.191.985	1.191.009	265.294	647.408	248.587	860.001
Altres fins	4.786.643	1.400.235	263.112	707.832	242.435	913.968
TOTAL	78.791.254	58.750.914	6.099.110	15.095.275	8.230.765	18.513.957

(*) Inclou les Comunitats Autònomes que en conjunt no representen més del 10% del total.

Concentració per sectors econòmics

La concentració per sectors econòmics està subjecta als límits establerts pel Marc d'Apetit al Risc (Nivell 1) del Grup CaixaBank, i diferencia la posició amb les diferents activitats econòmiques del sector privat empresarial i el finançament al sector públic. En línia amb la política de comunicació interna del Marc d'Apetit al Risc, es presenta l'evolució d'aquestes magnituds de manera mensual al Comitè Global de Riscos i trimestral a la Comissió de Riscos (com a mínim) de CaixaBank.

Per al sector privat empresarial, s'ha establert un límit màxim de concentració en qualsevol sector econòmic, agregant la posició comptable registrada com a inversió creditícia, com a cartera financera i participacions accionaries (no s'hi inclou operativa de Tresoreria d'operacions amb pacte de recompra, Dipòsits i cartera financera de negociació).

Adicionalment, en el càlcul del consum de capital econòmic es determina l'efecte diversificació de la cartera de crèdit a partir de la concentració sectorial.

També es fa una anàlisi i seguiment recurrents de l'exposició al sector públic. Aquest es detalla en la secció 3.3.5 Risc Sobirà.

A continuació s'informa de la distribució del crèdit a la clientela per activitat, en els exercicis 2016 i 2015, respectivament:

31-12-2016

(Milers d'euros)

	TOTAL	Del qual: Garantia immobiliària	Del qual: Resta de garanties reals	Préstecs amb garantia real. Import en llibres sobre import de l'última taxació disponible (loan to value)				
				≤ 40%	> 40% ≤ 60%	> 60% ≤ 80%	> 80% ≤ 100%	> 100%
Administracions Públiques	12.531.618	640.599	100.419	125.635	161.165	335.232	76.303	42.683
Altres societats financeres i empresaris individuals (activitat empresarial financera)	6.859.686	328.432	19.025	38.481	265.048	34.019	5.385	4.524
Societats no financeres i empresaris individuals (activitat empresarial no financera)	66.881.506	22.041.858	2.292.158	10.121.628	8.840.761	2.982.883	1.218.906	1.169.838
Construcció i promoció immobiliària (inclouent-hi sòl)	6.731.044	5.715.143	29.539	2.279.820	2.479.845	806.500	112.943	65.574
Construcció d'obra civil	4.485.508	744.549	33.683	337.186	276.130	127.370	19.159	18.387
Resta de finalitats	55.664.954	15.582.166	2.228.936	7.504.622	6.084.786	2.049.013	1.086.804	1.085.877
Grans empreses	37.575.971	3.636.671	978.252	1.890.714	1.498.127	454.215	278.441	493.426
Pimes i empresaris individuals	18.088.983	11.945.495	1.250.684	5.613.908	4.586.659	1.594.798	808.363	592.451
Resta de llars	114.475.394	101.445.825	752.702	29.117.048	40.633.279	27.600.815	3.939.202	908.183
Habitatges	90.561.560	89.460.252	221.202	23.690.460	36.060.571	25.870.540	3.511.113	548.770
Consum	11.701.382	4.029.981	199.024	1.946.847	1.489.935	550.694	151.906	89.623
Altres fins	12.212.452	7.955.592	332.476	3.479.741	3.082.773	1.179.581	276.183	269.790
SUBTOTAL	200.748.204	124.456.714	3.164.304	39.402.792	49.900.253	30.952.949	5.239.796	2.125.228
Menys: Correccions de valor per deteriorament d'actius no imputats a operacions concretes								
TOTAL	200.748.204							
PROMEMÒRIA								
Operacions de refinançament, refinançades i reestructurades	9.046.943	7.405.688	32.063	2.056.957	3.293.906	1.742.278	223.997	120.615

31-12-2015

(Milers d'euros)

	TOTAL	Del qual: Garantia immobiliària	Del qual: Resta de garanties reals	Préstecs amb garantia real. Import en llibres sobre import de l'última taxació disponible (loan to value)				
				≤ 40%	> 40% ≤ 60%	> 60% ≤ 80%	> 80% ≤ 100%	> 100%
Administracions Públiques	14.152.657	477.420	3.029	31.123	29.043	57.146	111.617	251.520
Altres societats financeres i empresaris individuals (activitat empresarial financera)	9.988.406	216.225	4.708.757	12.955	112.249	46.030	55.346	4.698.402
Societats no financeres i empresaris individuals (activitat empresarial no financera)	63.052.883	30.261.873	2.245.107	8.318.046	9.251.463	9.135.529	3.205.544	2.596.398
Construcció i promoció immobiliària (incloent-hi sòl)	7.450.440	6.598.855	167.589	1.258.910	2.000.755	2.242.267	694.649	569.863
Construcció d'obra civil	4.279.794	767.642	50.806	217.525	278.908	185.165	64.712	72.138
Resta de finalitats	51.322.649	22.895.376	2.026.712	6.841.611	6.971.800	6.708.097	2.446.183	1.954.397
Grans empreses	19.284.266	2.660.719	428.619	670.304	674.790	1.064.964	268.982	410.298
Pimes i empresaris individuals	32.038.383	20.234.657	1.598.093	6.171.307	6.297.010	5.643.133	2.177.201	1.544.099
Resta de llars i institucions sense finalitats de lucre al servei de les llars	113.860.324	98.724.053	989.490	23.452.996	35.835.784	32.308.555	6.589.093	1.527.115
Habitatges	92.497.993	86.862.302	446.885	19.947.918	32.355.366	29.008.911	5.167.844	829.148
Consum	10.362.515	4.123.516	232.088	1.367.568	1.234.260	1.144.191	436.496	173.089
Altres fins	10.999.816	7.738.235	310.517	2.137.510	2.246.158	2.155.453	984.753	524.878
SUBTOTAL	201.054.270	129.679.571	7.946.383	31.815.120	45.228.539	41.547.260	9.961.600	9.073.435
Menys: Correccions de valor per deteriorament d'actius no imputats a operacions concretes	105.637							
TOTAL	200.948.633							
PROMEMÒRIA								
Operacions de refinançament, refinançades i reestructurades	16.629.652	13.487.804	270.856	2.170.191	2.316.226	2.905.506	2.872.976	3.493.761

A continuació s'informa de la concentració del risc per qualitat creditícia dels títols de renda fixa, en els exercicis 2016 i 2015, respectivament:

31-12-2016

(Milers d'euros)

	Préstecs i partides a cobrar (Nota 13.1)	Actius financers mantinguts per negociar (Nota 10)	Actius financers disponibles per a la venda (Nota 12)	Inversions mantingudes fins al venciment (Nota 14)	TOTAL
AAA	5.059		342.062		347.121
AA+			2.357		2.357
AA	786		135.185		135.971
AA-		5.002	939.739		944.741
A+			549.352		549.352
A			355.619		355.619
A-		6.211	573.486		579.697
BBB+		1.741.135	55.617.478	8.305.902	65.664.515
BBB	150.072	35.221	1.960.310		2.145.603
BBB-		2.223	863.944		866.167
"Investment grade"	155.917	1.789.792	61.339.532	8.305.902	71.591.143
	27,8%	99,8%	99,3%	100,0%	98,8%
BB+		3.525	164.473		167.998
BB			61.493		61.493
BB-			91.716		91.716
B+			1.491		1.491
B					0
B-					0
CCC+			68.553		68.553
CCC	1.325				1.325
CC					0
C	11.586				11.586
D	45.550				45.550
Sense qualificació	346.761		36.782		383.543
"Non-investment grade"	405.222	3.525	424.508	0	833.255
	72,2%	0,2%	0,7%	0,0%	1,2%
Saldo a 31-12-2016	561.139	1.793.317	61.764.040	8.305.902	72.424.398

31-12-2015

(Milers d'euros)

	Préstecs i partides a cobrar (Nota 13.1)	Actius financers mantinguts per negociar (Nota 10)	Actius financers disponibles per a la venda (Nota 12)	Inversions mantingudes fins al venciment (Nota 14)	TOTAL
AAA			319.149		319.149
AA+			3.326		3.326
AA	7.801	52.547	848.735		909.083
AA-		7.754	126.626		134.380
A+		23.445	510.163		533.608
A		14.742	376.288		391.030
A-		20.183	403.582		423.765
BBB+	403.185	3.100.023	41.928.562	3.586.019	49.017.789
BBB		11.582	12.640.126		12.651.708
BBB-		25.068	704.905		729.973
"Investment grade"	410.986	3.255.344	57.861.462	3.586.019	65.113.811
	44,3%	100,0%	97,7%	93,9%	96,8%
BB+		142	65.706		65.848
BB			209.682		209.682
BB-			6.287		6.287
B+			1.040		1.040
B			2.215		2.215
B-					0
CCC+			71.851		71.851
CCC					0
CC					0
C	13.099				13.099
D	45.562				45.562
Sense qualificació	458.008		1.021.708	234.095	1.713.811
"Non-investment grade"	516.669	142	1.378.489	234.095	2.129.395
	55,7%	0,0%	2,3%	6,1%	3,2%
Saldo a 31-12-2015	927.655	3.255.486	59.239.951	3.820.114	67.243.206

A 31 de desembre de 2016 i 2015, el *rating* del deute sobirà del Regne d'Espanya se situava, per Standard & Poor's, a BBB+.

La metodologia aplicada per a l'assignació de qualitat creditícia de les emissions de renda fixa es fa en funció del criteri regulatori bancari derivat de la regulació CRD IV i CRR de requeriments de capital, pel qual, si es disposa de més de dues avaluacions creditícies, s'escull el segon millor *rating* d'entre les avaluacions disponibles.

A continuació es desglossa el total de l'exposició creditícia (exceptuant els títols de renda fixa, anteriorment detallats) en funció dels seus nivells interns per als exercicis 2016 i 2015, respectivament:

Qualitat de l'exposició creditícia (exceptuant els títols de renda fixa)

(Percentatge)

	31-12-2016	31-12-2015
AAA/AA+/AA/AA-	24,0%	23,5%
A+/A/A-	21,8%	22,0%
BBB+/BBB/BBB-	20,0%	17,9%
BB+/BB/BB-	21,5%	20,0%
B+/B/B-	9,9%	12,8%
CCC+/CCC/CCC-	2,8%	3,8%
Total	100,0%	100,0%

3.3.5. Risc sobirà

La posició en deute sobirà del Grup, concentrada principalment a CaixaBank i el Grup Assegurador, està subjecta a la política general d'assumpció de riscos de la Societat que assegura que la totalitat de les posicions preses estiguin alineades amb el perfil de risc objectiu d'aquesta.

En primer lloc, la posició en deute públic, autonòmica i local queda adscrita als límits generals establerts sobre el risc de concentració i de país. En concret, en ambdós s'estableixen procediments de control diaris que impedeixen l'assumpció de noves posicions que suposin incrementar el risc de crèdit sobre els noms o països en què la Societat té una alta concentració de risc, llevat d'aprovació expressa del nivell d'autorització competent.

En particular, per a la renda fixa, s'ha establert un marc que regula les característiques en termes de solvència, liquiditat i ubicació geogràfica de totes les emissions de renda fixa del Grup (com ara obligacions, renda fixa privada, deute públic, participacions preferents, etc.) i qualsevol altra operació de naturalesa anàloga que impliqui per al seu comprador desemborsament d'efectiu i assumpció del risc de crèdit propi del seu emissor o del col·lateral associat. Aquest control s'efectua en la fase d'admissió del risc i durant tota la vida de la posició en cartera.

Respecte a la posició en deute públic de la Sala de Tresoreria, aquestes posicions també queden adscrites al marc de control i límits de risc de mercat establert per a les posicions tresorereres (vegeu l'apartat referent al risc de mercat).

Adicionalment a aquests controls, mensualment s'elabora un Informe que mostra totes les posicions del Grup Consolidat, i dels Fons d'Inversió i de Pensió Garantits. L'informe analitza l'evolució de la cartera en funció de la tipologia de producte, de la cartera comptable, del risc de país i del risc emissor/contrapartida.

A continuació es presenta el valor en llibres de la informació rellevant en relació amb l'exposició al risc sobirà referida a 31 de desembre de 2016 i 2015:

31/12/2016 (Grup CaixaBank, excloent-ne el Grup assegurador)

(Milers d'euros)

País	Venciment residual	Actius financers	Passius	Actius financers	Préstecs i	Inversions
		mantinguts per negociar - valors representatius de deute	financers mantinguts per negociar - posicions curtes			
Espanya	Menys de 3 mesos	178.366	0	2.885.559	967.533	0
	Entre 3 mesos i 1 any	681.289	(37.430)	874.544	4.030.415	514.137
	Entre 1 i 2 anys	164.461	(41.225)	537.292	350.381	0
	Entre 2 i 3 anys	38.156	(44.864)	4.460.214	1.065.573	0
	Entre 3 i 5 anys	350.651	(303.341)	228.716	1.458.765	6.083.828
	Entre 5 i 10 anys	88.943	(359.813)	3.464.955	2.889.429	259.036
	Més de 10 anys	64.044	(73.424)	8.061	1.656.078	0
	Total	1.565.910	(860.097)	12.459.341	12.418.174	6.857.001
Itàlia	Menys de 3 mesos	2.999				
	Entre 3 mesos i 1 any	96.863	(27.750)			
	Entre 1 i 2 anys	2.561				
	Entre 2 i 3 anys	6.623				
	Entre 3 i 5 anys	19.370	(9.892)			
	Entre 5 i 10 anys	50.048		261.844		
	Total	178.464	(37.642)	261.844	0	0
Resta	Menys de 3 mesos			351.136	1.885	
	Entre 3 mesos i 1 any			150.390	28.106	
	Entre 1 i 2 anys				9.875	
	Entre 3 i 5 anys				6.333	
	Entre 5 i 10 anys				67.834	
	Total	0	0	501.526	114.033	0
Total països		1.744.374	(897.739)	13.222.711	12.532.207	6.857.001

31/12/2016 (Grup assegurador)

(Milers d'euros)

País	Venciment residual	Actius financers	Passius	Actius financers	Préstecs i	Inversions
		mantinguts per negociar - valors representatius de deute	financers mantinguts per negociar - posicions curtes	disponibles per a la venda		
Espanya	Menys de 3 mesos			133.649		
	Entre 3 mesos i 1 any			861.061		
	Entre 1 i 2 anys			871.245		
	Entre 2 i 3 anys			959.768		
	Entre 3 i 5 anys			2.188.740		
	Entre 5 i 10 anys			8.875.922		
	Més de 10 anys			26.571.415		
Total		0	0	40.461.800	0	0
Bèlgica	Entre 3 mesos i 1 any			140		
	Entre 1 i 2 anys			3.049		
	Entre 2 i 3 anys			682		
	Entre 3 i 5 anys			10.556		
	Entre 5 i 10 anys			168		
	Més de 10 anys			143		
Total		0	0	14.738	0	0
Irlanda	Entre 3 i 5 anys			1.795		
	Total	0	0	1.795	0	0
Itàlia	Menys de 3 mesos			16.810		
	Entre 3 mesos i 1 any			5.798		
	Entre 1 i 2 anys			8.717		
	Entre 2 i 3 anys			129.828		
	Entre 3 i 5 anys			224.297		
	Entre 5 i 10 anys			773.191		
	Més de 10 anys			1.331.604		
Total		0	0	2.490.245	0	0
Resta	Entre 3 mesos i 1 any			2.198		
	Entre 1 i 2 anys			109		
	Entre 2 i 3 anys			3.077		
	Entre 3 i 5 anys			4.518		
	Entre 5 i 10 anys			5.628		
	Més de 10 anys			45.299		
Total		0	0	60.829	0	0
Total països		0	0	43.029.407	0	0
Total Grup (CaixaBank + Grup assegurador)		1.744.374	(897.739)	56.252.118	12.532.207	6.857.001

31-12-2015 (Grup CaixaBank, excloent-ne Grup assegurador)

(Milers d'euros)

País	Venciment residual	Actius financers	Passius	Actius financers	Préstecs i	Inversions
		mantinguts per negociar - valors representatius de deute	financers mantinguts per negociar - posicions curtes			
Espanya	Menys de 3 mesos	381.417	0	356.521	1.346.568	102.898
	Entre 3 mesos i 1 any	1.378.601	(346.472)	1.054.186	4.056.199	1.028.459
	Entre 1 i 2 anys	222.237	(128.526)	1.215.721	585.245	514.230
	Entre 2 i 3 anys	87.525	(148.744)	548.929	501.447	0
	Entre 3 i 5 anys	192.649	(727.214)	4.658.262	1.723.869	50.576
	Entre 5 i 10 anys	196.487	(962.551)	5.128.868	3.973.599	344.631
	Més de 10 anys	195.044	(269.472)	7.748	1.929.559	0
	Total	2.653.960	(2.582.979)	12.970.235	14.116.486	2.040.794
Itàlia	Menys de 3 mesos	67.751				
	Entre 3 mesos i 1 any	150.667	(34.136)			
	Entre 1 i 2 anys	100.363	(18.099)			
	Entre 2 i 3 anys	8.595	(66.469)			
	Entre 3 i 5 anys	12.903				
	Entre 5 i 10 anys	5.917		2.288.619		
	Total	346.196	(118.704)	2.288.619	0	0
Resta	Menys de 3 mesos	50.025		256.109	36.191	
	Entre 3 mesos i 1 any			561.818		
	Entre 1 i 2 anys	1.172				
	Entre 3 i 5 anys	456				
	Total	51.653	0	817.927	36.191	0
Total països		3.051.809	(2.701.683)	16.076.781	14.152.677	2.040.794

31-12-2015 (Grup assegurador)

(Milers d'euros)

País	Venciment residual	Actius financers	Passius	Actius financers	Préstecs i partides a cobrar	Inversions mantingudes fins al venciment
		mantinguts per negociar - valors representatius de deute	financers mantinguts per negociar - posicions curtes	disponibles per a la venda		
Espanya	Menys de 3 mesos			124.619		
	Entre 3 mesos i 1 any			866.870		
	Entre 1 i 2 anys			1.098.343		
	Entre 2 i 3 anys			895.820		
	Entre 3 i 5 anys			1.153.450		
	Entre 5 i 10 anys			6.658.815		
	Més de 10 anys			24.240.000		
Total		0	0	35.037.917	0	0
Bèlgica	Entre 3 mesos i 1 any			551		
	Entre 1 i 2 anys			147		
	Entre 2 i 3 anys			3.156		
	Entre 3 i 5 anys			700		
	Entre 5 i 10 anys			10.795		
	Més de 10 anys			121		
Total		0	0	15.470	0	0
Irlanda	Entre 3 i 5 anys			1.827		
	Total	0	0	1.827	0	0
Itàlia	Menys de 3 mesos			6.306		
	Entre 3 mesos i 1 any			13.109		
	Entre 1 i 2 anys			22.300		
	Entre 2 i 3 anys			8.302		
	Entre 3 i 5 anys			14.769		
	Entre 5 i 10 anys			182.390		
	Més de 10 anys			1.303.498		
Total		0	0	1.550.674	0	0
Resta	Menys de 3 mesos			41		
	Entre 3 mesos i 1 any			1.436		
	Entre 1 i 2 anys			2.285		
	Entre 2 i 3 anys			113		
	Entre 3 i 5 anys			7.352		
	Entre 5 i 10 anys			5.265		
	Més de 10 anys			44.407		
Total		0	0	60.899	0	0
Total països		0	0	36.666.787	0	0
Total Grup (CaixaBank + Grup assegurador)		3.051.809	(2.701.683)	52.743.568	14.152.677	2.040.794

Les posicions curtes de valors representatius de deute constitueixen, fonamentalment, cobertures de gestió de posicions llargues en deute públic espanyol classificades en les carteres mantingudes per negociar i d'actius disponibles per a la venda.

Risc de país

El Risc de País és la probabilitat que es produeixi una pèrdua financera per circumstàncies macroeconòmiques, polítiques, socials o per desastres naturals, en un país determinat. Per tant, és un component del risc de crèdit, que incorpora totes les operacions de crèdit transfrontereres, per circumstàncies diferents del risc comercial habitual.

El risc de país té com a objectiu delimitar l'exposició i protegir davant possibles incompliments, i els seus elements principals són:

- Risc sobirà entès com l'incompliment d'entitats sobiranes que no poden ser objecte de constrenyiment per part de cap tribunal.
- Risc de transferència, que consisteix en la impossibilitat de repatriar els drets a l'estranger, com a resultat de les restriccions en el lliure moviment de capitals.
- Finalment, altres riscos que consisteixen en la part de l'exposició a l'estranger el valor de la qual depèn de factors de riscos polítics i econòmics predominants en el país en qüestió. Aquests factors inclouen en particular els riscos de liquiditat, mercat i correlació del país, així com de crèdit davant un xoc sistèmic del país. En definitiva, la possibilitat d'un fort deteriorament del perfil creditici del país en qüestió.

Dins l'exposició de risc de país, es presta una especial atenció al risc sobirà, comprès per deute públic i garanties estatals. En aquest sentit, només s'autoritza aquesta exposició amb països que presentin la més alta qualitat creditícia.

Els límits que marquen l'exposició màxima a un país estan calculats per variables tant qualitatives com quantitatives. Tanmateix, la Direcció de Riscos té la facultat d'assignar límits inferiors si considera que la conjuntura economicopolítica d'un país ho requereix.

Els principis d'admissió de risc de país segueixen la mateixa línia de màxima prudència de l'Entitat. Únicament s'assumeixen, i de manera selectiva, operacions que acompanyin i ajudin els nostres clients en les seves relacions internacionals.

Tot això, condueix al fet que l'exposició total a risc país sigui baixa, i a més estigui molt diversificada a escala individual, ja que cap país supera l'1% del total d'actius el Grup Criteriacaixa (exceptuant els països del Grup 1, els de menys risc segons el Banc d'Espanya).

3.3.6 Informació relativa al finançament destinada a la promoció immobiliària, l'adquisició d'habitatge i els actius adquirits en pagament de deutes

A continuació es presenta la informació rellevant referida a 31 de desembre de 2016 i 2015 sobre el finançament destinat a la promoció immobiliària, l'adquisició d'habitatge i els actius adquirits en pagament de deutes.

Finançament destinat a la promoció immobiliària

A continuació es detalla el finançament destinat a promotors i promocions, incloses les promocions efectuades per no-promotors, a 31 de desembre de 2016 i 2015.

31-12-2016

(Milers d'euros)	Import brut	Correccions de valor per deteriorament	Valor en llibres	Excés sobre el valor de la garantia real
Finançament destinat a la construcció i promoció immobiliària (incloent-hi sòl)	8.023.602	(1.061.631)	6.961.971	2.063.420
Dels quals: dubtosos	2.434.777	(953.625)	1.481.152	988.580
<i>Promemòria:</i>				
<i>Actius fallits</i>	4.410.756			

Promemòria: Dades del balanç consolidat públic

	Import
Préstecs a la clientela, excloses Administracions Públiques (import en llibres)	186.827.965
Total actius (negocis totals)	361.513.992
Deteriorament de valor i provisions per a exposicions classificades normals	(1.471.860)

31-12-2015

(Milers d'euros)	Import brut	Correccions de valor per deteriorament	Valor en llibres	Excés sobre el valor de la garantia real
Finançament destinat a la construcció i promoció immobiliària (incloent-hi sòl)	9.825.444	(2.375.004)	7.450.440	2.733.252
Dels quals: dubtosos	4.337.149	(2.208.925)	2.128.224	1.630.638
<i>Promemòria:</i>				
<i>Actius fallits</i>	4.302.292			

Promemòria: Dades del balanç consolidat públic

	Import
Préstecs a la clientela, excloses Administracions Públiques (import en llibres)	186.671.915
Total actius (negocis totals)	355.930.427
Deteriorament de valor i provisions per a exposicions classificades normals	(1.882.316)

A continuació es detallen les garanties financeres concedides en relació amb la construcció i promoció immobiliària, que recull el màxim nivell d'exposició al risc de crèdit, que és l'import que hauria de pagar l'Entitat si s'executés la garantia, a 31 de desembre de 2016 i 2015.

Garanties financeres

(Milers d'euros)

	Valor comptable	
	31-12-2016	31-12-2015
Garanties financeres concedides en relació amb la construcció i promoció immobiliària	171.223	204.640
<i>Import registrat en el passiu del balanç</i>	<i>6.166</i>	<i>12.164</i>

A continuació es facilita informació sobre les garanties rebudes de les operacions de finançament a la promoció immobiliària a 31 de desembre de 2016 i 2015, en funció de la classificació del risc d'insolvència del client:

Garanties rebudes en garantia d'operacions de promoció immobiliària (*)

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Valor de les garanties reals	16.710.954	20.508.183
Del qual: garanteix riscos dubtosos	4.616.097	8.224.681
Valor d'altres garanties	162.334	118.456
Del qual: garanteix riscos dubtosos	13.240	8.263
Total	16.873.288	20.626.639

(*) El valor de la garantia és l'import menor entre la garantia rebuda i el valor del préstec, excepte per a les operacions dubtoses que és el seu valor raonable.

Es presenta a continuació la distribució per tipus de garantia del finançament destinat a promotors i promocions, incloses les promocions efectuades per no-promotors:

Finançament destinat a promotors i promocions per tipus de garantia

(Milers d'euros)

	Valor comptable	
	31-12-2016	31-12-2015
Sense garantia hipotecària	1.188.212	1.082.542
Amb garantia hipotecària	6.835.390	8.742.902
Edificis i altres construccions acabats	5.187.722	6.534.443
<i>Habitatge</i>	<i>3.390.538</i>	<i>4.322.162</i>
<i>Resta</i>	<i>1.797.184</i>	<i>2.212.281</i>
Edificis i altres construccions en construcció	668.262	643.015
<i>Habitatge</i>	<i>598.002</i>	<i>540.809</i>
<i>Resta</i>	<i>70.260</i>	<i>102.206</i>
Sòl	979.406	1.565.444
<i>Sòl urbà consolidat</i>	<i>696.961</i>	<i>1.186.723</i>
<i>Resta de sòl</i>	<i>282.445</i>	<i>378.721</i>
Total	8.023.602	9.825.444

Finançament a les llars destinat a l'adquisició d'habitatge

A 31 de desembre de 2016 i 2015, el detall dels crèdits a les llars per a l'adquisició d'habitatges és el següent:

Crèdits a les llars per a l'adquisició d'habitatge

(Milers d'euros)

	Import brut	
	31-12-2016	31-12-2015
Sense hipoteca immobiliària	745.922	785.033
<i>Del qual: Dubtós</i>	<i>5.771</i>	<i>16.740</i>
Amb hipoteca immobiliària	85.853.616	88.881.789
<i>Del qual: Dubtós</i>	<i>3.554.446</i>	<i>3.359.947</i>
Total Finançament per a l'adquisició d'habitatges	86.599.538	89.666.822

Nota: Inclou el finançament per a l'adquisició d'habitatges atorgat per la participada Unió de Crèdits para la Financiación Inmobiliaria EFC, SAU (Credifimo).

L'import dels préstecs concedits durant els exercicis 2016 i 2015 per CaixaBank per al finançament a compradors de les operacions de venda d'habitatges procedents de regularitzacions creditícies puja a 504 i 487 milions d'euros, i el percentatge mitjà finançat és del 82% i 87%, respectivament.

El desglossament a aquestes dates dels crèdits a les llars per a l'adquisició d'habitatges amb garantia hipotecària segons el percentatge que suposa el risc total sobre l'última taxació disponible (LTV) és el següent:

Crèdits a les llars per a l'adquisició d'habitatges per LTV

(Milers d'euros)

Rangs de LTV (*)	31-12-2016		31-12-2015	
	Import brut	<i>Del qual: Dubitós</i>	Import brut	<i>Del qual: Dubitós</i>
LTV ≤ 40%	20.871.387	278.267	20.295.267	244.861
40% < LTV ≤ 60%	33.305.676	918.962	32.932.773	789.609
60% < LTV ≤ 80%	26.648.797	1.633.109	29.526.924	1.548.651
80% < LTV ≤ 100%	4.329.456	532.990	5.255.027	540.140
LTV > 100%	698.300	191.118	871.798	236.686
Total Finançament per a l'adquisició d'habitatges	85.853.616	3.554.446	88.881.789	3.359.947

(*) LTV calculat partint de les taxacions disponibles en el moment de la concessió del risc. S'actualitzen per a les operacions dubtoses d'acord amb la normativa en vigor.

Actius adquirits en pagament de deutes

A continuació es detallen els actius adjudicats segons la seva procedència i la tipologia de l'immoble a 31 de desembre de 2016 i 2015.

Actius immobiliaris adjudicats (*)

(Milers d'euros)

31-12-2016

	Valor comptable brut			Correccions de valor per deteriorament d'actiu (**)			Del qual: Correccions de valor per deteriorament d'actius des del moment d'adjudicació			Valor comptable net		
	Criteria	CaixaBank	Total	Criteria	CaixaBank	Total	Criteria	CaixaBank	Total	Criteria	CaixaBank	Total
	Actius immobiliaris procedents de finançaments destinats a la construcció i la promoció immobiliària	3.086.330	9.103.128	12.189.458	(2.069.760)	(4.819.323)	(6.889.083)	(1.737.226)	(2.701.044)	(4.438.270)	1.016.570	4.283.805
Edificis acabats	511.130	3.887.167	4.398.297	(261.727)	(1.634.838)	(1.896.565)	(216.029)	(752.300)	(968.329)	249.403	2.252.329	2.501.732
<i>Habitatge</i>	370.477	2.794.739	3.165.216	(188.408)	(1.188.241)	(1.376.649)	(161.548)	(516.283)	(677.831)	182.069	1.606.498	1.788.567
<i>Resta</i>	140.653	1.092.428	1.233.081	(73.319)	(446.597)	(519.916)	(54.481)	(236.017)	(290.498)	67.334	645.831	713.165
Edificis en construcció	151.511	840.434	991.945	(97.914)	(478.528)	(576.442)	(64.917)	(168.736)	(233.653)	53.597	361.906	415.503
<i>Habitatge</i>	135.681	797.160	932.841	(85.886)	(453.611)	(539.497)	(56.710)	(154.805)	(211.515)	49.795	343.549	393.344
<i>Resta</i>	15.830	43.274	59.104	(12.028)	(24.917)	(36.945)	(8.207)	(13.931)	(22.138)	3.802	18.357	22.159
Sòl	2.423.689	4.375.527	6.799.216	(1.710.119)	(2.705.957)	(4.416.076)	(1.456.280)	(1.780.008)	(3.236.288)	713.570	1.669.570	2.383.140
<i>Terrenys urbanitzats</i>	683.864	2.069.470	2.753.334	(478.769)	(1.198.973)	(1.677.742)	(384.776)	(668.240)	(1.053.016)	205.095	870.497	1.075.592
<i>Resta de sòl</i>	1.739.825	2.306.057	4.045.882	(1.231.350)	(1.506.984)	(2.738.334)	(1.071.504)	(1.111.768)	(2.183.272)	508.475	799.073	1.307.548
Actius immobiliaris procedents de finançaments hipotecaris a llars per a l'adquisició d'habitatge	375.452	2.791.270	3.166.722	(203.346)	(1.019.676)	(1.223.022)	(178.066)	(462.651)	(640.717)	172.106	1.771.594	1.943.700
Resta d'actius immobiliaris adjudicats	65.282	1.337.773	1.403.055	(35.490)	(580.817)	(616.307)	(22.368)	(232.669)	(255.037)	29.792	756.956	786.748
Total	3.527.064	13.232.171	16.759.235	(2.308.596)	(6.419.816)	(8.728.412)	(1.937.660)	(3.396.364)	(5.334.024)	1.218.468	6.812.355	8.030.823

(*) No inclou els adjudicats classificats en l'epígraf «Actius Tangibles – Inversions immobiliàries» per un import de 3.748 milions d'euros nets i inclou els drets de rematada d'immobles procedents de subhasta per un import de 556 milions d'euros nets.

(**) L'import total del deute cancel·lat associat als actius adjudicats puja a 19.848 milions d'euros i el sanejament total d'aquesta cartera puja a 11.817 milions d'euros, 8.728 milions d'euros dels quals són correccions de valor registrades en balanç.

Actius immobiliaris adjudicats (*)

(Milers d'euros)

31-12-2015

	Valor comptable brut			Correccions de valor per deteriorament d'actiu (**)			Del qual: Correccions de valor per deteriorament d'actius des del moment d'adjudicació			Valor comptable net		
	Criteria	CaixaBank	Total	Criteria	CaixaBank	Total	Criteria	CaixaBank	Total	Criteria	CaixaBank	Total
	Actius immobiliaris procedents de finançaments destinats a la construcció i la promoció immobiliària	3.149.004	9.651.226	12.800.230	(1.981.797)	(4.351.929)	(6.333.726)	(1.631.186)	(2.234.180)	(3.865.366)	1.167.207	5.299.297
Edificis acabats	534.753	4.428.026	4.962.779	(276.157)	(1.516.923)	(1.793.080)	(224.928)	(587.845)	(812.773)	258.596	2.911.103	3.169.699
<i>Habitatge</i>	395.165	3.229.937	3.625.102	(205.843)	(1.097.180)	(1.303.023)	(173.843)	(378.856)	(552.699)	189.322	2.132.757	2.322.079
<i>Resta</i>	139.588	1.198.089	1.337.677	(70.314)	(419.743)	(490.057)	(51.085)	(208.989)	(260.074)	69.274	778.346	847.620
Edificis en construcció	118.632	810.821	929.453	(76.758)	(430.797)	(507.555)	(47.580)	(145.432)	(193.012)	41.874	380.024	421.898
<i>Habitatge</i>	107.238	741.698	848.936	(68.097)	(396.929)	(465.026)	(41.167)	(128.137)	(169.304)	39.141	344.769	383.910
<i>Resta</i>	11.394	69.123	80.517	(8.661)	(33.868)	(42.529)	(6.413)	(17.295)	(23.708)	2.733	35.255	37.988
Sòl	2.495.619	4.412.379	6.907.998	(1.628.882)	(2.404.209)	(4.033.091)	(1.358.678)	(1.500.903)	(2.859.581)	866.737	2.008.170	2.874.907
<i>Terrenys urbanitzats</i>	725.248	2.080.809	2.806.057	(468.163)	(1.032.770)	(1.500.933)	(368.041)	(534.431)	(902.472)	257.085	1.048.039	1.305.124
<i>Resta de sòl</i>	1.770.371	2.331.570	4.101.941	(1.160.719)	(1.371.439)	(2.532.158)	(990.637)	(966.472)	(1.957.109)	609.652	960.131	1.569.783
Actius immobiliaris procedents de finançaments hipotecaris a llars per a l'adquisició d'habitatge	352.512	2.688.088	3.040.600	(171.425)	(854.113)	(1.025.538)	(145.703)	(357.376)	(503.079)	181.087	1.833.975	2.015.062
Resta d'actius immobiliaris adjudicats	115.584	1.367.690	1.483.274	(56.174)	(550.761)	(606.935)	(37.187)	(207.832)	(245.019)	59.410	816.929	876.339
Total	3.617.100	13.707.004	17.324.104	(2.209.396)	(5.756.803)	(7.966.199)	(1.814.076)	(2.799.388)	(4.613.464)	1.407.704	7.950.201	9.357.905

(*) No inclou els adjudicats classificat en l'epígraf «Actius Tangibles – Inversions immobiliàries» per import de 3.617 milions d'euros i inclou els drets de rematada d'immobles procedents de subhasta per import de 692 milions d'euros nets.

(**) L'import total del deute cancel·lat associat als actius adjudicats puja a 22.635 milions d'euros i el sanejament total d'aquesta cartera puja 13.277 milions d'euros, dels quals 7.966 milions d'euros són correccions de valor registrades en balanç.

3.3.7 Risc de contrapartida generat per l'operativa en derivats, operacions amb compromís de recompra i préstec de valors

La quantificació i gestió del risc de contrapartida originat en l'operativa en derivats, operacions de recompra i préstec de valors presenta, bàsicament pel tipus d'instruments financers utilitzats i el grau de rapidesa i flexibilitat exigida principalment per les transaccions tesoreres, certes particularitats a les quals ens referim a continuació.

En el cas de contrapartides bancàries, la màxima exposició autoritzada de risc de crèdit amb una contrapartida es determina mitjançant un càlcul basat fonamentalment en els *ratings* de les entitats i en l'anàlisi dels seus estats financers. En l'operativa amb la resta de contrapartides, incloent-hi el client detallista, les operacions de derivats vinculades a una sol·licitud d'actiu (cobertura del risc de tipus d'interès en préstecs) s'aproven conjuntament amb aquesta. Tota la resta d'operacions s'aproven en funció del compliment de límit del risc assignat (i recollit en la línia de risc de derivats corresponent) o bé en funció de la seva anàlisi individual duta a terme per les àrees de Riscos encarregades de l'anàlisi i l'admissió.

Gairebé la totalitat de les exposicions s'assumeixen amb contrapartides localitzades en països europeus i als Estats Units. D'altra banda, la distribució per *ratings* de les contrapartides reflecteix la importància de l'operativa amb contrapartides qualificades d'*investment grade* o grau d'inversió, que són aquelles que les agències de qualificació creditícia internacionals han considerat segures per la seva elevada capacitat de pagament.

La Direcció Executiva de Gestió Global del Risc de CaixaBank és l'encarregada d'integrar aquests riscos en el marc de la gestió global de les exposicions de l'entitat, encara que la responsabilitat específica en la gestió i admissió del risc de contrapartida derivada de l'activitat amb el sector financer recau sobre la Direcció Executiva de Risc-Anàlisi i Concessió de CaixaBank, que prepara les propostes de concessió de línies de risc i analitza les operacions.

Dins del Grup, el control del risc de contrapartida amb entitats de crèdit es duu a terme a CaixaBank mitjançant un sistema integrat i en temps real, cosa que permet conèixer, en qualsevol moment, el límit disponible amb qualsevol contrapartida, per producte i termini. Per a la resta de contrapartides, el control de risc de contrapartida es fa en aplicacions d'àmbit corporatiu, en què hi ha tant els límits de les línies de risc de derivats (si escau) com l'exposició creditícia dels derivats i les operacions amb pacte de recompra. El risc es mesura tant pel seu valor de mercat actual com per l'exposició futura (valor de les posicions de risc tenint en compte la variació futura dels factors de mercat subjacent en les operacions).

Adicionalment, la Direcció Executiva de Risc-Anàlisi i Concessió de CaixaBank, juntament amb la Direcció Executiva d'Assessoria Jurídica de CaixaBank, com a part del seguiment dels riscos de crèdit assumits per l'operativa de mercats, gestionen de manera activa i efectuen el seguiment de l'adequació de la documentació contractual que la sustenta. Amb l'objectiu de mitigar l'exposició al risc de contrapartida, CaixaBank manté una sòlida base de contractes de garantia. Gairebé la totalitat dels riscos assumits per l'operativa sobre instruments derivats està coberta per la signatura dels contractes estandarditzats ISDA i/o CMOF, que tenen en compte en les seves clàusules la possibilitat de compensar els fluxos de cobrament i pagament pendent entre les parts per a tota l'operativa coberta per aquests contractes.

D'altra banda, CaixaBank té signats contractes de col·lateral (CSA o Annex III del CMOF) amb les contrapartides interbancàries, que serveixen de garantia del valor de mercat de les operacions de derivats. Igualment, la política del Grup CaixaBank és col·lateralitzar totes les operacions de derivats amb entitats financeres, i el mateix passa amb les operacions amb compromís de recompra, cobertes mitjançant contractes GMRA (*Global Master Repurchase Agreement*) o similars.

Adicionalment, arran de l'entrada en vigor de la normativa EMIR, el risc de contrapartida dels contractes de derivats OTC contractats amb entitats financeres s'està mitigant mitjançant la compensació de posicions en

mercat a través d'Entitats de Contrapartida Central. Així mateix, i per tal de mitigar els riscos de liquidació amb una contrapartida interbancària, s'utilitzen sistemes de liquidació de lliurament contra pagament, de manera que la compensació i la liquidació d'una operació s'efectuen simultàniament i de manera inseparable.

3.3.8 Risc associat a la cartera de participades

El risc de la cartera de participades del Grup Criteriacaixa és l'associat a la possibilitat d'incórrer en pèrdues pels moviments dels preus de mercat i/o per la fallida de les posicions que formen la cartera de participacions amb un horitzó de mitjà i llarg termini.

Per a Criteriacaixa, el deteriorament de les participades accionaries és el risc principal del seu model de negoci, com és natural en una societat que té com a principal objecte la tinença d'accions. Aquest risc de deteriorament rau en la possibilitat d'incórrer en pèrdues o empitjorar la rendibilitat econòmica de les activitats de Criteriacaixa, com a conseqüència de moviments adversos dels preus de mercat, de possibles vendes o de la insolvència de les inversions efectuades a través d'instruments de capital.

L'Àrea d'Inversions i l'Àrea d'Inversions Bancàries i Immobiliària duen a terme el seguiment dels resultats de les participacions de Criteriacaixa, efectuen els tests de deteriorament periòdics i analitzen la corresponent rendibilitat per a la participada.

La Direcció Executiva de Gestió Global del Risc de CaixaBank mesura el risc d'aquestes posicions des del punt de vista bancari i en deriva el càlcul del consum de capital associat.

Per a les participacions no classificades com a disponibles per a la venda, és a dir, on hi ha una estratègia de permanència a llarg termini, el risc més rellevant és el de crèdit i, per tant, s'hi aplica l'enfocament PD/LGD quan sigui possible. Pel que fa a les participacions classificades en la cartera Disponible per a la Venda, el càlcul s'efectua mitjançant el model intern de valor en risc, atès que el risc més rellevant és el de mercat. El càlcul del risc implícit en la volatilitat dels preus de mercat, l'efectua el Departament de Risc de l'Operativa en Mercats de CaixaBank, mitjançant l'estimació estadística de les pèrdues màximes potencials a partir de l'evolució històrica dels preus. En cas que no es compleixin els requisits per a la utilització dels mètodes anteriors, s'hi aplica el mètode simple de ponderació de risc, d'acord amb l'actual normativa de Basilea III.

Des de la Direcció Executiva de Gestió Global del Risc de CaixaBank s'efectua un seguiment continuat d'aquests indicadors per tal de poder adoptar en cada moment les decisions més oportunes en funció de l'evolució observada i prevista dels mercats i de l'estratègia del Grup Criteriacaixa i del Grup CaixaBank.

Adicionalment, es duu a terme un *controlling* i una anàlisi financera de les principals participades mitjançant especialistes dedicats en exclusiva a monitorar l'evolució de les dades econòmiques i financeres, així com a entendre i alertar davant de canvis normatius i dinàmiques competitives en els països i sectors en què operen aquestes participades.

Com a norma general en les participacions més rellevants, s'actualitzen de forma recurrent tant les previsions com les dades reals de la contribució de les participades en el Compte de Resultats i en els Fons Propis (en els casos que pertoqui). En aquests processos, es comparteix amb l'Alta Direcció una perspectiva sobre els valors borsaris, la perspectiva dels analistes (recomanacions, preus-objectiu, *ratings*, etc.) sobre les empreses cotitzades, que faciliten un contrast recurrent amb el Mercat.

Aquests analistes financers també porten la interlocució amb els departaments de Relació amb Inversors de les participades cotitzades i recullen la informació necessària, incloent-hi informes de tercers (p.e. bancs d'inversió, agències de *rating*), per tal de tenir una perspectiva global de possibles riscos en el valor de les participacions.

D'altra banda, el Departament de Risc de l'Operativa en Mercats de CaixaBank integra, dins el seu seguiment de riscos, els derivats i el risc de tipus de canvi associats a la cartera de participades, a més de dur a terme un seguiment recurrent dels riscos vinculats a l'operativa de mercats financers associats a les participades financeres. Per a més detall, vegeu les Notes 11 i 16.

Totes aquestes mesures i el seu desenvolupament són necessaris per al seguiment de la gestió de la cartera de participades i per a la presa de decisions estratègiques, referents a la composició de la cartera, efectuades per l'Alta Direcció del Grup Criteriacaixa.

3.4. Risc de mercat

3.4.1. Exposició

L'activitat financera de les entitats de crèdit implica l'assumpció de risc de mercat, dins el qual agrupem exposicions amb diferents orígens: el risc estructural del balanç comercial derivat de l'evolució del tipus d'interès i dels tipus de canvi, el provocat per la presa de posicions en l'àmbit de tresoreria i l'associat a les participacions de renda variable que formen part del negoci de diversificació del Grup Criteriacaixa. Encara que en tots els casos el risc es refereix a la pèrdua potencial sobre la rendibilitat o el valor de la cartera derivada dels moviments desfavorables dels tipus o preus del mercat, a continuació es tractarà específicament el risc de mercat vinculat a l'àmbit de tresoreria i a les activitats de negociació.

3.4.2. Descripció general

Amb les particularitats metodològiques i complements necessaris als quals al·ludirem dins la descripció específica dels diferents grups d'exposicions, hi ha dos tipus de mesures que constitueixen denominador comú i estàndards de mercat per al mesurament del risc que ens ocupa: la sensibilitat i el VaR (*Value at Risk* o Valor en Risc).

Les anàlisis de sensibilitat donen informació sobre l'impacte d'un increment dels tipus d'interès, tipus de canvi, preus i volatilitats sobre el valor econòmic de les posicions, però no comporten cap hipòtesi sobre quina és la probabilitat d'aquest moviment.

Per homogeneïtzar la mesura del risc del conjunt de la cartera, així com per incorporar certes hipòtesis sobre la magnitud del moviment dels factors de risc de mercat, s'utilitza la metodologia del VaR (estimació estadística de les pèrdues potencials a partir de dades històriques sobre l'evolució dels preus) per a un horitzó temporal d'un dia i amb un interval de confiança estadística del 99% (és a dir, en condicions normals de mercat, 99 de cada 100 vegades les pèrdues diàries reals serien inferiors a les estimades pel VaR).

A continuació es descriuen els principals factors que incideixen en el risc de mercat:

- Risc de tipus d'interès: representa l'exposició dels instruments en cartera el valor dels quals varia amb el nivell de les corbes de tipus d'interès, entre els quals s'inclouen, sense constituir una llista restringida, bons, dipòsits, operacions amb pacte de recompra i derivats.
- Risc de tipus de canvi: representa l'exposició dels instruments en cartera el valor dels quals varia per moviments en els tipus de canvi, entre els quals s'inclouen principalment qualsevol producte amb fluxos en una moneda diferent de l'euro o derivats sobre tipus de canvi.
- Risc de preu de les accions: representa l'exposició dels instruments en cartera el valor dels quals varia davant variacions del preu de les accions i índexs de renda variable.

- Risc d'inflació: representa l'exposició dels instruments en cartera el valor dels quals varia davant variacions de la inflació esperada, entre els quals s'inclouen derivats sobre inflació.
- Risc de preu de primeres matèries: representa l'exposició dels instruments en cartera el valor dels quals varia davant variacions dels preus de les mercaderies, en què s'inclouen principalment derivats sobre primeres matèries.
- Risc de *spread* de crèdit: representa l'exposició dels instruments en cartera el valor dels quals varia amb els nivells dels *spreads* de crèdit, entre els quals s'inclouen principalment emissions de renda fixa privada.
- Risc de volatilitat: representa l'exposició dels instruments en cartera el valor dels quals varia amb els moviments de la volatilitat del subjacent, en què s'inclouen les opcions.

Adicionalment hi ha altres tipus de riscos de mercat de naturalesa més complexa, entre els quals es destaquen:

- Risc de correlació: representa l'exposició dels instruments en cartera el valor dels quals varia davant variacions en la relació que hi ha entre diferents factors de risc, entre els quals s'inclouen opcions sobre cistelles de subjacents.
- Risc de dividend: representa l'exposició dels instruments en cartera el valor dels quals varia davant variacions dels dividends esperats futurs, entre els quals s'inclouen principalment els derivats de renda variable.

3.4.3. Mitigació del risc de mercat

El Marc d'Apetit al Risc aprovat pel Consell d'Administració de CaixaBank defineix un límit per al VaR a l'horitzó temporal d'un dia i amb un interval de confiança del 99% per a totes les activitats de negociació del Grup CaixaBank de 20 milions d'euros, que exclou els derivats de cobertura dels riscos de mercat del *Credit Valuation Adjustment*, comptablement registrats dins de la cartera de negociació.

Complementàriament al marc d'apetit al risc del Grup CaixaBank, Critería, com a societat patrimonialista, té fixats els seus propis límits per a la seva operativa dels derivats de negociació, aprovats pel Consell d'Administració de Critería l'any 2012:

- Límit VaR de 2 milions d'euros;
- Límit de Stress VaR de 5 milions d'euros;
Els límits de VaR i Stress VaR autoritzats seran de 3 i 7,5 milions d'euros, respectivament, si la posició que genera el risc consisteix en la venda de calls amb l'objectiu de tancar el preu d'una transacció futura de venda de cartera que es considera altament probable.
- Stop-loss setmanal de 3,5 milions d'euros.

Com a part del seguiment i control necessaris dels riscos de mercat assumits a CaixaBank, la Direcció aprova una estructura de límits globals de VaR, coherents amb el Marc d'Apetit al Risc, que es complementa mitjançant la definició de sublímits de VaR, VaR estressat i Risc Incremental d'Impagament i Migracions, resultats de *Stress Test*, pèrdues màximes i sensibilitats per a les diferents unitats de gestió susceptibles de prendre risc de mercat. Els factors de risc són gestionats per la mateixa Direcció Executiva Financera de CaixaBank mitjançant cobertures econòmiques segons consideri en el seu àmbit en funció de la relació rendibilitat-risc que determina les condicions i expectatives del mercat, sempre dins els límits assignats.

La Direcció de Risc de l'Operativa en Mercats de CaixaBank és la responsable del seguiment del compliment d'aquests límits i els riscos assumits, i de la comunicació d'excedits a les àrees responsables per a la seva resolució i el seu posterior seguiment, per a la qual cosa genera diàriament un informe de posició, quantificació de riscos i consum de límits tant per al Grup CaixaBank com per al Grup CriteriaCaixa, que distribueix a la Direcció de CaixaBank i de Criteria, als responsables de la seva gestió i a Auditoria Interna de CaixaBank.

Fora de l'àmbit de la cartera de negociació cal mencionar en el pla comptable l'ús d'eines com microcobertures i macrocobertures de valor raonable, que eliminen les possibles asimetries comptables que es puguin produir en el Balanç i en el Compte de Pèrdues i Guanys pel diferent tractament dels instruments coberts i la seva cobertura a mercat. En l'àmbit del risc de mercat s'estableixen i monitoren límits en l'àmbit de cada macrocobertura, en aquest cas expressat com a ràtios entre el risc total i el risc dels elements coberts.

3.4.4. Cicle del risc de mercat

La Direcció de Risc de l'Operativa en Mercats, ubicada a la Direcció Executiva de Gestió Global del Risc dins la Direcció General de Riscos de CaixaBank, és responsable de la valoració dels instruments financers, així com d'efectuar el mesurament, control i seguiment dels riscos associats, de l'estimació del risc de contrapartida i del risc operacional associat a l'activitat en mercats financers. Per al compliment de la seva tasca, aquesta Direcció efectua diàriament un seguiment de les operacions contractades, el càlcul del resultat que suposa l'afectació de l'evolució del mercat en les posicions (resultat diari *marked to market*), la quantificació del risc de mercat assumit, el seguiment del compliment dels límits i l'anàlisi de la relació entre el resultat obtingut i el risc assumit.

Adicionalment a la tasca de Risc de l'Operativa en Mercats, des de la Direcció de Validació de Models de Risc de CaixaBank es fa la funció de validació interna dels models i metodologies utilitzats per a la quantificació i seguiment del risc de mercat.

El model intern per a estimació de recursos propis per risc de mercat de les activitats de negociació va ser aprovat en la versió inicial pel Banc d'Espanya l'any 2006, segons la Circular 3/2003, actualment derogada a aquests efectes pel Reglament (UE) núm. 575/2013 (CRR). El perímetre del model comprèn gairebé la totalitat de la cartera de negociació comptable de CaixaBank, i el seu reflex en el balanç apareix l'actiu i passiu en els epígrafs d'«Actius financers mantinguts per negociar» i «Passius financers mantinguts per negociar», desglossats en la Nota 10. Així mateix, també formen part del perímetre els dipòsits i operacions amb pacte de recompra contractats per les taules de negociació per a la seva gestió. Els derivats de cobertura del risc de crèdit (CDS) del *Credit Valuation Adjustment* estan exclosos del model intern i consumeixen, per tant, requeriments regulatoris de capital per mètode estàndard.

Les metodologies utilitzades per a l'obtenció d'aquest mesurament són dues:

- VaR paramètric: basat en el tractament estadístic dels paràmetres amb la volatilitat i les correlacions dels moviments dels preus i dels tipus d'interès i de canvi dels actius que componen la cartera. S'aplica sobre dos horitzons temporals: 75 dies, donant més pes a les observacions més recents, i un any de dades, equiponderant totes les observacions.
- VaR històric: càlcul de l'impacte sobre el valor de la cartera actual de les variacions històriques dels factors de risc; es tenen en compte les variacions diàries de l'últim any i amb un interval de confiança del 99%.

El VaR històric és molt adequat per completar les estimacions obtingudes mitjançant el VaR paramètric, atès que no incorpora cap hipòtesi sobre el comportament estadístic dels factors de risc, mentre que el VaR paramètric assumeix fluctuacions modelitzables a través d'una distribució normal. Adicionalment, el VaR

històric incorpora la consideració de relacions no lineals entre els factors de risc, cosa que també el fa especialment vàlid.

L'empitjorament de la qualificació creditícia dels emissors dels actius també pot motivar una evolució desfavorable dels preus cotitzats pel mercat. Per aquesta raó, es completa la quantificació del risc de mercat amb una estimació de les pèrdues derivades de moviments en la volatilitat del diferencial de crèdit de les posicions en renda fixa privada (*Spread VaR*) mitjançant metodologia històrica, que constitueix una estimació del risc específic atribuïble als emissors dels valors.

El VaR total resulta de l'agregació del VaR derivat de les fluctuacions dels tipus d'interès, de canvi (i la volatilitat d'ambdós) i de l'*Spread VaR*, que es fa de forma conservadora assumint correlació zero entre ambdós grups de factors de risc, i de l'addició del VaR de la cartera de Renda Variable i del VaR de la cartera de Primeres Matèries (actualment sense posició), assumint en ambdós casos correlació un amb la resta de grups de factors de risc.

Durant l'exercici 2016 el VaR mitjà al 99% i horitzó temporal d'un dia de les activitats de negociació ha estat de 3,1 milions d'euros. Els consums més elevats, fins a un màxim de 8,5 milions d'euros, es van assolir durant el mes de juny, després del *Brexit*, fonamentalment per l'anticipació que recull el VaR d'una evolució potencialment negativa del valor diari de mercat de les posicions en renda variable (principalment operativa de derivats sobre accions).

Descomposició dels factors rellevants de risc

A continuació consten els imports de VaR mitjà al 99% i horitzó temporal d'un dia atribuïble als diferents factors de risc. Es pot observar que els consums són de caràcter moderat i es concentren fonamentalment en el risc de corba de tipus d'interès i preu de les accions. Els imports d'inflació, tipus de canvi i volatilitat de tipus d'interès i de canvi resulten d'importància marginal. Respecte a l'exercici anterior disminueix l'exposició al risc de *spread* de crèdit per un posicionament inferior en renda fixa privada.

VaR paramètric per factor de risc

(Milers d'euros)

	Total	Tipus d'interès	Tipus de canvi	Preu d'accions	Inflació	Preu mercaderies	Spread de crèdit	Volatilitat tipus d'interès	Volatilitat tipus de canvi	Volatilitat preu d'accions
VaR mitjà 2015	3.836	1.844	133	1.019	186	0	1.141	129	51	370
VaR mitjà 2016	3.112	1.493	132	859	320	0	391	77	110	416

Mesures complementàries al VaR

Des del gener del 2012 les mesures de VaR es complementen amb dues mètriques de risc associades als requeriments normatius de la Circular 4/2011 (actualment derogada a aquests efectes per la Regulació EU 575/2013 (CRR)) i aprovats pel Banc d'Espanya després de la seva validació: el VaR estressat i el risc incremental d'impagament i migracions.

El VaR estressat captura la pèrdua màxima deguda a moviments adversos en els preus de mercat en un període històric anual d'estrès, i es calcula amb un interval de confiança del 99% i un horitzó diari (posteriorment s'extrapola a l'horitzó regulatori de 10 dies de mercat multiplicant per l'arrel de 10). El càlcul del VaR estressat està palanquejat en la mateixa metodologia i infraestructura que el càlcul del VaR històric per a VaR. L'única diferència significativa és la finestra històrica seleccionada.

El risc incremental d'impagament i migracions reflecteix el risc associat a les variacions en la qualitat creditícia o incompliment en les posicions de renda fixa i derivats de crèdit en cartera, amb interval de confiança del 99,9%, horitzó anual i horitzó de liquiditat trimestral, que es justifica per l'elevada liquiditat de les emissions en cartera. L'estimació s'efectua mitjançant la simulació Montecarlo de possibles estats futurs de *rating*

extern per emissor i emissió a partir de les matrius de transició publicades per les principals agències de *rating*, en què la dependència entre les variacions de qualitat creditícia entre els diferents emissors es modelitza mitjançant una còpula t-Student.

Els valors màxims, mínims i mitjans d'aquestes mesures durant l'exercici 2016, així com el seu valor al final del període de referència, es mostren en la taula següent.

Resum Mesures de Risc - 2016

(Milers d'euros)

	Màxim	Mínim	Mitjà	Últim
VaR 1d	8.502	1.407	3.112	1.655
VaR estressat 1d	14.858	3.650	8.369	5.689
Risc incremental	91.940	9.439	39.349	26.001

Capital regulatori per models interns de risc de mercat

El capital regulatori per risc de mercat mitjançant models interns és la suma de tres càrrecs associats a cadascuna de les mesures esmentades anteriorment: càrrec per VaR, VaR Estressat i Risc Incremental d'Impagament i Migracions. A diferència del que s'ha exposat anteriorment, tant el VaR com el VaR estressat regulatoris es computen amb un horitzó temporal de 10 dies mercat, per a la qual cosa s'escalen els valors obtinguts amb l'horitzó d'1 dia multiplicant-los per l'arrel quadrada de 10.

Els diferents elements que apareixen en la determinació dels càrrecs finals per model intern de risc de mercat per a cadascuna de les mesures anteriors apareixen a continuació. Els càrrecs per VaR i VaR Estressat són anàlegs i corresponen al màxim entre l'últim valor i la mitjana aritmètica dels últims 60 valors multiplicada per un factor dependent del nombre de vegades que el resultat real diari ha estat inferior al VaR a dia estimat. D'una manera semblant, el capital per Risc Incremental és el màxim de l'últim valor i la mitjana aritmètica de les últimes 12 setmanes.

Capital Regulatori a 31 de desembre de 2016

(Milers d'euros)

	Últim valor	Mitjana 60d	Excedits	Multiplificador	Capital
VaR 10d	5.233	7.682	2	3	23.045
VaR estressat 10d	17.990	20.253	2	3	60.759
Risc incremental	26.001	29.091	-	-	29.091
Total					112.895

VaR i Pèrdues i Guanys diaris

Per verificar la idoneïtat de les estimacions de risc s'efectua la comparació dels resultats diaris amb la pèrdua estimada pel VaR, cosa que constitueix l'anomenat exercici de *Backtest*. Tal com exigeixen els reguladors bancaris, es fan dos exercicis de validació del model d'estimació de riscos:

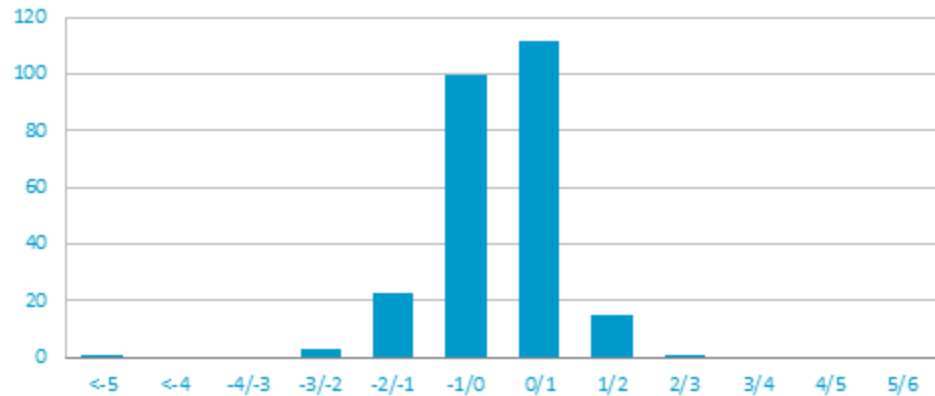
- *Backtest* net (o hipotètic), que relaciona la part del resultat diari *marked to market* de les posicions vives al tancament de la sessió anterior amb l'import del VaR estimat amb horitzó temporal d'un dia, calculat amb les posicions vives al tancament de la sessió anterior. Aquest exercici és el més adequat per a l'autoavaluació de la metodologia utilitzada amb vistes a la quantificació del risc.
- *Backtest* brut (o real), que avalua el resultat total obtingut durant el dia (incloent-hi, per tant, l'operativa intradia que s'hagi pogut fer) amb l'import del VaR en l'horitzó d'un dia, calculat amb

les operacions vives al tancament de la sessió anterior. D'aquesta manera, s'avalua la importància de l'operativa intradia en la generació de resultats i en l'estimació del risc total de la cartera.

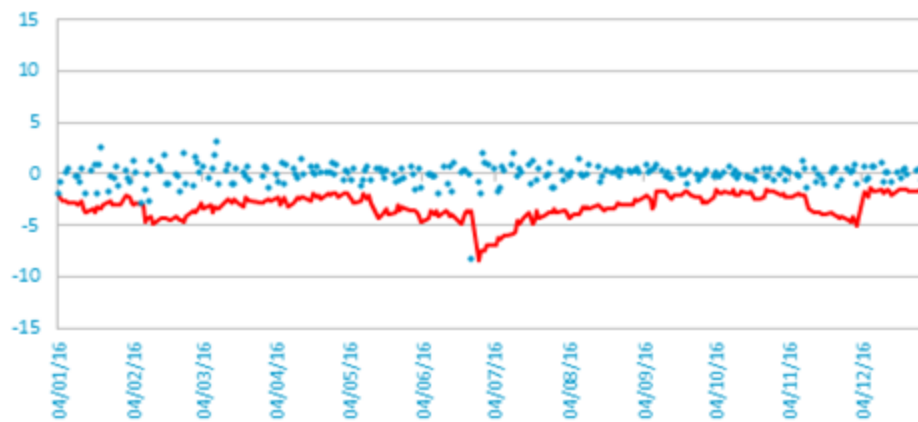
Distribució del resultat net de les activitats de negociació en l'exercici 2016

(Freqüència en nombre de dies. Milions d'euros)

Distribució del resultat net diari vs VaR diari

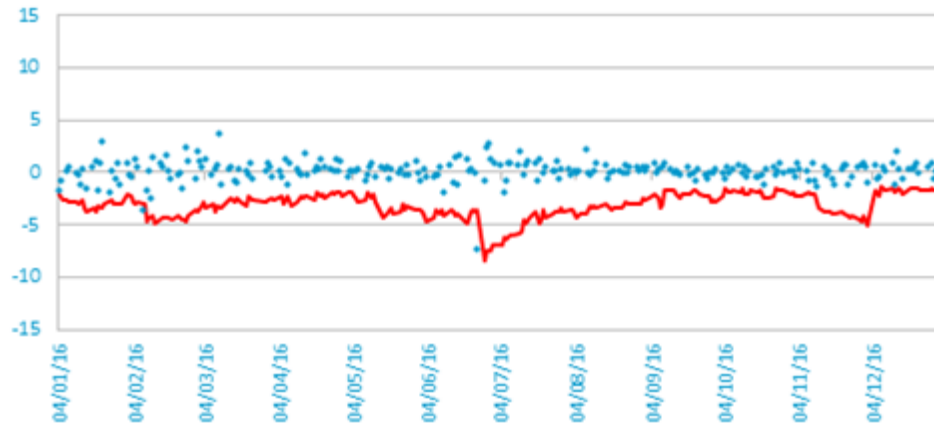
(Milions d'euros)

Distribució del resultat brut diari vs VaR diari

(Milions d'euros)

Durant aquest any s'han donat un excedit en l'exercici de *backtesting* net (nombre de vegades en què les pèrdues netes de la cartera han estat superiors al VaR estimat) i dos excedits en l'exercici de *backtesting* brut, a causa, principalment, de l'elevada volatilitat en els mercats de deute públic i renda variable en l'entorn actual d'alta incertesa política i econòmica.

Stress Testing

Finalment, amb l'objectiu d'estimar les possibles pèrdues de la cartera en situacions extraordinàries de crisi, s'efectuen dos tipus d'exercicis de *stress* sobre el valor de les posicions de negociació:

- Anàlisi de *stress* sistemàtic: calcula la variació del valor de la cartera davant d'una sèrie determinada de canvis extrems en els principals factors de risc. Es consideren els moviments paral·lels de tipus d'interès (pujada i baixada); els moviments de pendent en diferents trams de la corba de tipus d'interès (pronunciament i aplanament); l'augment i la disminució del diferencial entre els instruments subjectes a risc de crèdit i el deute públic (diferencial *bo-swap*); els moviments del diferencial de les corbes euro i dòlar; l'augment i la disminució de la volatilitat de tipus d'interès; l'apreciació i la depreciació de l'euro respecte del dòlar, el ien i la lliura; l'augment i la disminució de la volatilitat de tipus de canvi; l'augment i la disminució del preu de les accions, i, finalment, l'augment i la disminució de la volatilitat de les accions i de les mercaderies.
- Anàlisi d'escenaris històrics: considera l'impacte que sobre el valor de les posicions tindrien situacions realment esdevingudes, com per exemple la caiguda del Nikkei el 1990, la crisi del deute americà i la del peso mexicà el 1994, la crisi asiàtica de 1997, la crisi del deute rus el 1998, la creació i l'explosió de la bombolla tecnològica entre el 1999 i el 2000, els atacs terroristes de més impacte en els mercats financers en els últims anys, el *credit crunch* de l'estiu de 2007, la crisi de liquiditat i confiança ocasionada per la fallida de Lehman Brothers el mes de setembre de 2008 o l'increment dels diferencials de crèdit dels països perifèrics de la zona euro pel contagi de la crisi de Grècia i Irlanda el 2010 o la crisi del deute espanyol el 2011 i 2012.

Per completar aquests exercicis d'anàlisi del risc en situacions extremes es determina l'anomenat «pitjor escenari» per a l'activitat de la Sala de Tresoreria, que és la situació dels factors de risc succeïts l'últim any i que implicaria la màxima pèrdua sobre la cartera actual. Posteriorment s'analitza l'anomenada «cua de la distribució», que és la magnitud de les pèrdues que es produirien si el moviment de mercat que les ocasionés es calculés amb un interval de confiança del 99,9%.

El conjunt de les mesures descrites permet afirmar que la gestió del risc de mercat de les posicions de negociació en els mercats de CaixaBank s'adapta a les directrius metodològiques i de seguiment exposades en la normativa vigent.

3.5. Risc estructural de tipus

3.5.1 Risc estructural de tipus d'interès

El risc estructural de tipus d'interès del Grup CriteriaCaixa és gestionat i controlat directament per la Direcció de CaixaBank mitjançant el Comitè de Gestió d'Actius i Passius (ALCO). En l'àmbit del marc d'apetit al risc (RAF), els òrgans competents fan un seguiment i verifiquen que les mètriques de risc de tipus d'interès definides són consistents amb els nivells de tolerància establerts.

CaixaBank gestiona aquest risc amb un doble objectiu:

- Optimitzar el marge financer de l'Entitat dins els límits de volatilitat del marc d'apetit al risc.
- Preservar el valor econòmic del balanç i mantenir-se en tot moment dins els límits de variació de valor del marc d'apetit al risc.

Per aconseguir aquests dos objectius es dur a terme una gestió activa contractant en els mercats financers operacions de cobertura addicionals a les cobertures naturals generades en el mateix balanç, derivades de la complementarietat de la sensibilitat a variacions dels tipus d'interès de les operacions d'actiu i de passiu fetes amb els clients o altres contrapartides.

La Direcció Executiva Financera és l'encarregada d'analitzar i gestionar aquest risc i de proposar al Comitè de Gestió d'Actius i Passius les operacions de cobertura, de gestió de la cartera de renda fixa o altres d'adequades per assolir aquest doble objectiu.

A 31 de desembre de 2016, CaixaBank utilitza macrocobertures de risc de tipus d'interès del valor raonable com a estratègia per mitigar-ne l'exposició i preservar el valor econòmic del balanç (vegeu Nota 14). Durant l'exercici 2016, CaixaBank ha constituït cobertures per a les noves contractacions de préstecs a tipus fix i per a compres de la cartera de renda fixa a llarg termini.

El quadre següent mostra, mitjançant un *gap* estàtic, la distribució de venciments i revisions de tipus d'interès, a 31 de desembre de 2016, de les masses sensibles del balanç del Grup CriteriaCaixa.

Matriu de venciments i revaloracions del balanç sensible a 31 de desembre de 2016

(Milers d'euros)

	1 any	2 anys	3 anys	4 anys	5 anys	> 5 anys	TOTAL
ACTIU							
Garantia hipotecària	98.958.420	13.533.945	1.280.064	1.000.023	918.976	9.588.461	125.279.889
Altres garanties	50.605.893	3.054.775	1.837.162	900.696	782.904	2.670.531	59.851.961
Valors representatius de deute	7.246.813	522.214	4.064.468	2.473.386	3.851.800	4.189.484	22.348.165
Total Actiu	156.811.126	17.110.934	7.181.694	4.374.105	5.553.680	16.448.476	207.480.015
PASSIU							
Recursos de clients	109.871.563	14.117.654	6.641.697	6.051.597	6.128.048	30.123.556	172.934.115
Emissions	12.267.832	4.282.222	3.163.859	1.506.058	2.641.300	13.085.095	36.946.366
Mercat monetari net	8.841.814	101.843	79.197	26.843.211	20.135	199.209	36.085.409
Total Passiu	130.981.209	18.501.719	9.884.753	34.400.866	8.789.483	43.407.860	245.965.890
Diferència Actiu menys Passiu	25.829.917	(1.390.785)	(2.703.059)	(30.026.761)	(3.235.803)	(26.959.384)	(38.485.875)
Cobertures	(4.450.735)	4.378.835	974.331	(716.919)	1.701.746	(1.887.258)	0
Diferència total	21.379.182	2.988.050	(1.728.728)	(30.743.680)	(1.534.057)	(28.846.642)	(38.485.875)

Per a les masses sense venciment contractual (com per exemple els comptes a la vista) s'analitza la seva sensibilitat als tipus d'interès juntament amb el seu termini esperat de venciment en funció de l'experiència històrica de comportament dels clients, considerant la possibilitat que el titular retiri els fons invertits en aquest tipus de productes.

Per a la resta de productes, per tal de definir les hipòtesis de cancel·lació anticipada, s'utilitzen models interns que recullen variables de comportament dels clients, dels mateixos productes i variables estacionals, i també es tenen en compte variables macroeconòmiques, per inferir quina serà l'actuació dels clients en el futur.

El risc de tipus d'interès estructural de balanç està subjecte a un control específic i comprèn diverses mesures de risc entre les quals s'inclouen anàlisis de sensibilitat del tipus d'interès sobre el marge d'interessos i sobre el valor econòmic del balanç.

La sensibilitat del marge d'interessos mostra l'impacte que canvis en la corba de tipus d'interès podrien provocar en la revisió de les operacions del balanç. Aquesta sensibilitat s'obté comparant la simulació del marge d'interessos, a un o dos anys, en funció de diferents escenaris de tipus d'interès (moviments paral·lels instantanis i progressius de diferents intensitats així com de canvis de pendent). L'escenari més probable, obtingut a partir dels tipus implícits de mercat, es compara amb altres escenaris de baixada o pujada de tipus i moviments paral·lels i no paral·lels en el pendent de la corba. La sensibilitat del marge d'interessos a un any de les masses sensibles del balanç, considerant un escenari de pujada i un altre de baixada de tipus instantanis de 100 punts bàsics cadascun, és aproximadament de +5,90% en l'escenari de pujada i del -2,68% en el de baixada.

La sensibilitat del valor patrimonial als tipus d'interès mesura quin seria l'impacte en el valor econòmic davant variacions en els tipus d'interès. La sensibilitat del valor patrimonial de les masses sensibles del balanç considerant un escenari de pujada i un altre de baixada de tipus instantanis de 100 punts bàsics és, aproximadament, del +3,71% en l'escenari de pujada i del -1,04% en el de baixada, respecte al valor econòmic de l'escenari base.

Atès el nivell actual de tipus d'interès, és important assenyalar que l'escenari d'estrès de baixada de -100 pbs no suposa l'aplicació de tipus d'interès negatius.

La sensibilitat del marge d'interessos i del valor patrimonial són mesures que es complementen i permeten una visió global del risc estructural, més centrada en el curt i mitjà termini en el primer cas, i en el mitjà i llarg termini en el segon.

Per complementar les mesures de sensibilitat del valor patrimonial, s'apliquen mesuraments VaR seguint la metodologia pròpia de l'activitat tesorera.

Segons la normativa vigent, el Grup CriteriaCaixa no consumeix recursos propis pel risc de tipus d'interès estructural assumit, atès el baix perfil de risc del seu balanç. El risc de tipus d'interès de balanç assumit pel Grup CriteriaCaixa és inferior als nivells considerats com a significatius (*outliers*) segons la normativa actual.

A Criteria es continua duent a terme un conjunt d'actuacions relatives a la intensificació del seguiment i de la gestió del risc de tipus d'interès de balanç.

3.5.2 Risc estructural de tipus de canvi

El Grup Criteria manté en el seu balanç actius i passius en moneda estrangera principalment com a conseqüència de la seva activitat comercial, a més dels actius o passius en moneda estrangera que sorgeixen com a conseqüència de la gestió que fa l'entitat per mitigar el risc de tipus de canvi. El contravalor en euros del conjunt d'actius i passius en moneda estrangera a 31 de desembre de 2016 i 2015 és el següent:

Detall de saldos en moneda estrangera

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Actiu en moneda estrangera		
Efectiu, saldos en efectiu en bancs centrals i altres dipòsits a la vista	1.244.140	784.511
Actius financers mantinguts per negociar	1.797.646	887.446
Préstecs i partides a cobrar	6.262.541	4.949.625
Participacions (1)	2.587.337	2.216.111
Altres actius	56.385	16.954
Total actiu en moneda estrangera	11.948.049	8.854.647
Passiu en moneda estrangera		
Passius financers a cost amortitzat	5.560.452	7.952.032
Dipòsits	5.256.794	7.627.579
<i>Bancs centrals</i>	2.608.793	4.818.326
<i>Entitats de crèdit</i>	272.257	540.634
<i>Clientela</i>	2.375.744	2.268.619
Valors representatius de deute emesos	241.092	233.149
Altres passius financers	62.566	91.304
Altres passius	1.898.906	929.554
Total passiu en moneda estrangera	7.459.358	8.881.586

(1) A 31 de desembre de 2016, hi ha exposició en dòlars de Hong Kong i en pesos mexicans per la participació al BEA i Inbursa, respectivament (vegeu Nota 16).

La Direcció Executiva Financera de CaixaBank assumeix la responsabilitat de gestió del risc de tipus de canvi generat per l'operativa del balanç en divisa, funció que exerceix a través de l'activitat de cobertura en els mercats que duu a terme l'Àrea de Tresoreria, i utilitza per fer-ho els diferents instruments financers disponibles al mercat. Aquesta operativa de cobertura del risc de canvi, es pot fer a través de la contractació d'operacions de comptat, com ara dipòsits actius o passius en divisa, que tenen reflex en el balanç de l'entitat,

o a través de la contractació de derivats financers que mitiguen el risc de les posicions d'actius i passius de balanç, però l'import nominal dels quals no està reflectit de manera directa en el balanç i sí en comptes per ordre de derivats financers. La gestió es fa segons la premissa de minimitzar els riscos de canvi assumits, fet que explica la reduïda o pràcticament nul·la exposició del Grup Criteriacaixa a aquest risc de mercat.

Les petites posicions romanents en moneda estrangera es mantenen majoritàriament davant entitats de crèdit i en divises de primera línia (com poden ser el dòlar, la lliura esterlina o el franc suís), i les metodologies utilitzades per a la quantificació són les mateixes i s'apliquen conjuntament amb els mesuraments de risc propis del conjunt de l'activitat tesorera.

Respecte a les posicions accionaries en BEA i Inbursa, és decisió de Criteriacaixa no cobrir-les al considerar que aquestes són a molt llarg termini.

A continuació es presenta el detall per moneda en percentatge dels préstecs i partides a cobrar, participacions i dels passius financers a cost amortitzat:

Detall per moneda de les partides principals de balanç

(Percentatge)

	31-12-2016	31-12-2015
Préstecs i partides a cobrar		
Dòlar EUA	66	63
Ien japonès	10	13
Lliura esterlina	8	8
Franc suís	4	5
Zloty polonès	4	3
Peso mexicà	2	2
Dírham marroquí	1	2
Dòlar canadenc	2	1
Resta	3	3
Total préstecs i partides a cobrar	100	100
Participacions		
Peso mexicà	30	33
Dòlar de Hong Kong	70	67
Total participacions	100	100
Passius financers a cost amortitzat		
Dòlar EUA	77	76
Lliura esterlina	18	19
Resta	5	5
Total passius financers a cost amortitzat	100	100

3.6. Risc de liquiditat

3.6.1 Descripció general

El Grup Criteriacaixa gestiona la liquiditat amb l'objectiu de mantenir en tot moment uns nivells de liquiditat que permetin atendre de manera folgada els compromisos de pagament puntualment i que no puguin perjudicar l'activitat inversora per manca de fons prestables, i mantenir-se, en tot moment, dins del Marc d'Apetit al Risc tant de Criteriacaixa com del Grup CaixaBank.

Gestió de risc de liquiditat de Critería

Critería, com a societat que gestiona el patrimoni de la Fundació Bancària "la Caixa", gestiona el risc de liquiditat atenent la seva pròpia casuística d'activitat patrimonialista, i prioritza el manteniment d'una adequada estructura de finançament a llarg termini i el grau de liquiditat de les seves inversions.

El risc de liquiditat al qual està exposada Critería és el risc de no poder fer front als deutes contrets. És per això que dins el RAF de Critería, s'hi han inclòs diferents mètriques de risc de liquiditat que incorporen tant el perímetre de gestió (3 indicadors), com el regulatori (LCR o *Liquidity Coverage Ratio*, per les seves sigles en anglès, vegeu-ne la descripció més endavant a la secció de CaixaBank). Bàsicament el que mesuren els indicadors de gestió són:

- a) Grau de palanquejament (Deute net/GAV)
- b) Facilitats de tresoreria en un curt període de temps per fer front a venciments
- c) Situació de *covenants* del deute pendent

Durant l'exercici 2016, Critería ha dut a terme diverses operacions que han permès complir els objectius financers que s'havia marcat: diversificació de les fonts de finançament, venciments de deute a més llarg termini i reducció del cost del deute:

- Préstecs bilaterals amb entitats financeres: tres entitats financeres de la Zona Euro, i tres entitats financeres més amb seu a Londres, han atorgat a Critería finançament bancari sense garantia real, amb venciments entre 2019 i 2023, per un import total de 850 milions d'euros. Addicionalment, s'han cancel·lat anticipadament tres préstecs bilaterals amb entitats espanyoles, entre elles CaixaBank, un per import total de 850 milions d'euros.

Critería, com a societat patrimonialista amb un *rating d'Investment Grade*, té diferents alternatives de finançament a través d'instruments de deute, fins i tot en situacions d'estrès: préstecs bilaterals, *margin loans*, emissió de deute sènior i finançament amb transferència de riscos (emissió de bons bescanviables). Addicionalment, per obtenir liquiditat, Critería sempre pot recórrer a la venda de les seves participacions accionaries, la majoria de les quals són actius cotitzats.

Gestió de risc de liquiditat del Grup CaixaBank

Grup CaixaBank, com a grup bancari i assegurador, utilitza els elements següents per a la gestió del seu risc de liquiditat:

- Sistema de gestió de liquiditat centralitzat en què hi ha segregació de funcions per assegurar la gestió òptima i el control i seguiment dels riscos.
- Manteniment d'un nivell eficient de fons líquids per fer front als compromisos adquirits, per al finançament dels plans de negoci i per al compliment de les exigències regulatòries.
- Gestió activa de la liquiditat, que consisteix en el seguiment continu dels actius líquids i de l'estructura de balanç.
- Sostenibilitat i estabilitat com a principis de l'estratègia de fonts de finançament, basada en dos eixos:
  - Estructura de finançament basada principalment en dipòsits de la clientela.
  - El finançament en els mercats de capitals complementa l'estructura de finançament.

A CaixaBank el Comitè ALCO és el responsable de la gestió, el seguiment i el control del risc de liquiditat. Per a això efectua mensualment un seguiment del compliment del Marc d'Apetit al Risc (RAF), del pla de finançament de l'entitat en un horitzó temporal de llarg termini, de l'evolució de la liquiditat, dels desfasaments previstos en l'estructura de balanç, dels indicadors i alarmes per anticipar una crisi de liquiditat per tal de poder prendre les mesures correctores, tal com es preveu en el Pla de Contingència de Liquiditat. Addicionalment, analitza com quedarien els nivells de liquiditat a cadascun dels escenaris hipotètics de crisi establerts amb diversos models d'estrès que s'integren en la gestió.

La Direcció d'ALM (*Asset and Liability Management*), que depèn de la Direcció Executiva Financera, es responsabilitza de la gestió del risc de liquiditat i assegura la disponibilitat permanent de recursos líquids en el balanç, és a dir, minimitzar el risc de liquiditat estructural propi de l'activitat bancària seguint les premisses establertes en el Comitè ALCO.

La Direcció d'Anàlisi i Seguiment de Balanç, que depèn de la Direcció Executiva Financera, es responsabilitza de l'anàlisi i el seguiment del risc de liquiditat. L'anàlisi es duu a terme tant en situacions de normalitat de les condicions dels mercats com en situacions d'estrès.

A partir d'aquestes anàlisis s'ha elaborat el Pla de Contingència, aprovat pel Consell d'Administració de CaixaBank, que té definit un pla d'acció per a cadascun dels escenaris de crisi establerts (sistèmics, específics i combinats) i en què es detallen mesures des del punt de vista comercial, institucional i de comunicació per fer front a aquest tipus de situacions i es preveu la possibilitat d'utilitzar una sèrie de reserves en espera o fonts de finançament extraordinàries.

Els actius líquids disponibles estan sota la dependència operativa de la funció de gestió de liquiditat que és responsabilitat de l'àrea d'ALM. Dins d'aquests actius líquids s'inclouen els que aquesta àrea gestiona com a responsable de la gestió de carteres de balanç i els que gestiona l'àrea de *Markets* en la seva funció de responsable d'inversió en carteres de renda fixa derivades de l'activitat de creació de mercat (*market making*) i negociació (*trading*).

En cas que es produeixi una situació d'estrès, el coixí d'actius líquids es gestionarà amb l'únic objectiu de minimitzar el risc de liquiditat.

3.6.2 Termini residual de les operacions

A continuació es presenta el detall per terminis de venciments contractuals dels saldos, sense tenir en compte, en alguns casos, els ajustos de valoració de determinats epígrafs del balanç a 31 de desembre de 2016 i 2015 de CaixaBank, en un escenari de condicions de normalitat de mercats:

31-12-2016

(Milions d'euros)

	A la vista	< 1 mes	1-3 mesos	3-12 mesos	1-5 anys	> 5 anys	Total
Actiu							
Efectiu, saldos en efectiu en bancs centrals i altres dipòsits a la vista	12.974						12.974
Actius financers mantinguts per a negociar – Derivats		558	133	774	2.270	12.269	16.004
Actius financers mantinguts per a negociar – Valors representatius de deute		59	136	785	601	216	1.797
Actius financers disponibles per a la venda – Valors representatius de deute		1.247	1989	1.823	5.526	3.967	14.552
Préstecs i partides a cobrar	17.630	7.246	6.762	19.245	68.416	104.161	223.460
<i>Préstecs i bestretes</i>	<i>17.630</i>	<i>7.246</i>	<i>6.349</i>	<i>19.170</i>	<i>68.125</i>	<i>103.907</i>	<i>222.427</i>
<i>Valors representatius de deute</i>			413	75	291	254	1.033
Inversions mantingudes fins al venciment				1.034	7.027	245	8.306
Derivats – Comptabilitat de cobertures		87	35	26	1.171	1.782	3.101
Total Actiu	30.604	9.197	9.055	23.687	85.011	122.640	280.194
Passiu							
Passius financers mantinguts per a negociar – Derivats		455	73	408	2007	12.880	15.823
Passius financers a cost amortitzat	126.175	32.413	17.187	27.200	43.364	12.295	258.634
Dipòsits	125.858	29.835	15.002	25.348	34.020	626	230.689
<i>Bancs centrals</i>		<i>1.309</i>	<i>896</i>	<i>1.044</i>	<i>26.819</i>		<i>30.068</i>
<i>Entitats de crèdit</i>		<i>3.817</i>	<i>1.076</i>	<i>134</i>	<i>478</i>	<i>269</i>	<i>5.774</i>
<i>Clientela</i>	<i>125.858</i>	<i>24.709</i>	<i>13.030</i>	<i>24.170</i>	<i>6.723</i>	<i>357</i>	<i>194.847</i>
Valors representatius de deute emesos		2.016	1.108	1.423	9.344	11.314	25.205
Altres passius financers	317	562	1.077	429		352	2.737
Derivats – Comptabilitat de cobertures		2	1	2	162	459	626
Total Passiu	126.175	32.870	17.261	27.610	45.533	25.634	275.083
Diferència Actiu menys Passiu	(95.571)	(23.673)	(8.206)	(3.923)	39.478	97.006	5.111

31-12-2015

(Milions d'euros)

	A la vista	< 1 mes	1-3 mesos	3-12 mesos	1-5 anys	> 5 anys	Total
Actiu							
Efectiu, saldos en efectiu en bancs centrals i altres dipòsits a la vista	6.284						6.284
Actius financers mantinguts per a negociar – Derivats		949	75	441	2.950	9.555	13.970
Actius financers mantinguts per a negociar – Valors representatius de deute		155	350	1.540	755	455	3.255
Actius financers disponibles per a la venda – Valors representatius de deute		348	271	2014	6.956	7.685	17.274
Préstecs i partides a cobrar	20.862	12.022	19.759	28.181	54.652	104.842	240.318
<i>Préstecs i bestretes</i>	<i>20.862</i>	<i>12.022</i>	<i>19.603</i>	<i>28.173</i>	<i>53.869</i>	<i>104.646</i>	<i>239.175</i>
<i>Valors representatius de deute</i>			<i>156</i>	<i>8</i>	<i>783</i>	<i>196</i>	<i>1.143</i>
Inversions mantingudes fins al venciment		103		2.246	892	579	3.820
Derivats – Comptabilitat de cobertures		24	80	340	1.255	2.232	3.931
Total Actiu	27.146	13.601	20.535	34.762	67.460	125.348	288.852
Passiu							
Passius financers mantinguts per a negociar – Derivats		942	75	432	2.069	10.144	13.662
Passius financers a cost amortitzat	104.969	28.416	31.688	50.421	37.704	14.862	268.060
Dipòsits	104.336	27.254	27.894	47.025	26.177	3.038	235.724
<i>Bancs centrals</i>		<i>643</i>	<i>3.672</i>	<i>1.099</i>	<i>18.320</i>		<i>23.734</i>
<i>Entitats de crèdit</i>		<i>3.031</i>	<i>3.995</i>	<i>2.316</i>	<i>382</i>	<i>355</i>	<i>10.079</i>
<i>Clientela</i>	<i>104.336</i>	<i>23.580</i>	<i>20.227</i>	<i>43.610</i>	<i>7.475</i>	<i>2.683</i>	<i>201.911</i>
Valors representatius de deute emesos		837	3.113	2.355	11.527	11.628	29.460
Altres passius financers	633	325	681	1.041		196	2.876
Derivats – Comptabilitat de cobertures		8		1	278	469	756
Total Passiu	104.969	29.366	31.763	50.854	40.051	25.475	282.478
Diferència Actiu menys Passiu	(77.823)	(15.765)	(11.228)	(16.092)	27.409	99.873	6.374

En els quadres anteriors, s'ha de considerar que projecten els venciments de les operacions en funció del termini contractual i residual, sense considerar cap hipòtesi de renovació dels actius i/o passius. En una entitat financera que tingui un finançament detallista elevat, el venciment mitjà de l'actiu és superior que el de passiu, per la qual cosa es genera un gap negatiu a curt termini. A més, cal considerar en l'anàlisi d'aquests quadres que els comptes a la vista de la clientela tenen un alt grau d'estabilitat. D'altra banda, en l'entorn actual de liquiditat, cal tenir en compte, en l'anàlisi, la influència que en aquest càlcul exerceixen els venciments d'operacions de cessió temporal d'actius i de dipòsits obtinguts, mitjançant garanties pignorades en la pòlissa amb el Banc Central Europeu. En conclusió, gran part dels passius són estables, altres tenen una alta probabilitat de renovar-se, i d'altra banda hi ha garanties addicionals disponibles amb el Banc Central Europeu i capacitat de generar nous dipòsits instrumentalitzats mitjançant la titulització d'actius i l'emissió de cèdules hipotecàries i/o territorials. Addicionalment, el Grup disposa d'actius líquids disponibles que permeten obtenir liquiditat de manera immediata. També és important esmentar que el càlcul no considera hipòtesis de creixement, per la qual cosa s'ignoren les estratègies internes de captació neta de liquiditat, especialment important en el mercat detallista.

Per al negoci assegurador, la gestió de la liquiditat derivada dels compromisos (passius) sorgits dels contractes d'assegurances, principalment de vida estalvi, que comercialitza el Grup CaixaBank a través de VidaCaixa s'efectua a través de l'estimació financer-actuarial dels fluxos d'efectiu derivats dels contractes esmentats. Així mateix, s'apliquen tècniques d'immunització financera a partir del venciment financer actuarial estimat, és a dir no necessàriament contractual, i els actius financers afectes.

En aquest sentit, cal assenyalar que la gestió de la liquiditat del balanç consolidat es realitza de forma diferenciada per al negoci assegurador i la resta, principalment el bancari, raó per la qual els venciments de la cartera d'actius financers del grup assegurador, principalment classificats com a disponibles per a la venda, no es presenten en la matriu de venciments.

A continuació es detallen els venciments de la cartera de VidaCaixa segons valors comptables, una vegada eliminats els saldos mantinguts amb entitats del Grup. Addicionalment, en la Nota 3.3.5 es detallen els venciments del risc sobirà del Grup Assegurador.

Venciments de la cartera d'actius financers del grup assegurador

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Menys d'un mes	684.954	285.153
Entre 1 i 3 mesos	183.509	200.230
Entre 3 i 12 mesos	1.160.155	1.248.781
Entre 1 i 5 anys	5.890.890	5.301.285
Més de 5 anys	39.287.493	34.925.667
Total	47.207.001	41.961.116

Instrumentos financers que inclouen clàusules que provoquen reemborsament accelerat

A 31 de desembre de 2016, CaixaBank té instruments que inclouen clàusules que poden provocar el reemborsament accelerat en cas que es produeixin algun dels esdeveniments recollits en els contractes. El saldo d'aquestes operacions amb clàusules de reemborsament anticipat és de 699,7 milions d'euros, dels quals la totalitat del saldo es correspon amb operacions en què caigudes de qualificació creditícia podrien executar les clàusules de reemborsament anticipat. A continuació, es mostra el detall d'aquestes operacions per naturalesa de contracte:

Instrumentos amb clàusules de reemborsament anticipat

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Préstecs rebuts (1)	699.692	999.692

(1) Aquests préstecs estan inclosos en l'epígraf «Passius financers a cost amortitzat – Dipòsits d'entitats de crèdit» (vegeu Nota 22.1).

Addicionalment, en els contractes marc amb contrapartides financeres per a les operacions de productes derivats (*Contractes CSA*) hi havia un saldo per un import de 36 milions d'euros a 31 de desembre de 2016, subjecte a clàusules anticipades de reemborsament.

3.6.3 Composició dels actius líquids, ràtio LCR (*Liquidity Coverage Ratio*) i NSFR (*Net Stable Funding Ratio*)

A continuació es presenta un detall de la composició dels actius líquids del Grup Criteriacaixa a 31 de desembre de 2016 i 2015, sota els criteris establerts per a la determinació dels actius líquids d'elevada liquiditat per al càlcul de la ràtio LCR (*Liquidity Coverage Ratio*):

Actius líquids (1)

(Milers d'euros)

	31-12-2016		31-12-2015	
	Valor de mercat	Import ponderat aplicable	Valor de mercat	Import ponderat aplicable
Actius Level 1	34.231.672	34.231.672	39.653.029	39.652.966
Actius Level 2A	80.962	68.818	77.945	66.253
Actius Level 2B	4.812.081	2.760.856	3.778.867	2.030.134
Total actius líquids	39.124.715	37.061.347	43.509.840	41.749.353

(1) Criteris establerts per a l'elaboració de la ràtio LCR (*liquidity coverage ratio*)

La liquiditat bancària materialitzada en actius líquids d'elevada qualitat (denominats *high quality liquid assets* – HQLA) per al càlcul de la ràtio LCR i afegint-hi el saldo disponible no format pels actius anteriors de la pòlissa de crèdit amb el Banc Central Europeu, pujava a 50.500 i 62.705 milions d'euros a 31 de desembre de 2016 i 2015, respectivament.

Des de l'1 de gener de 2016 es compleix amb el 70% de la ràtio LCR, que va entrar en vigor l'1 d'octubre de 2015, i que suposa mantenir un nivell d'actius disponibles d'elevada qualitat per afrontar les necessitats de liquiditat en un horitzó de 30 dies, sota un escenari d'estrès que considera una crisi combinada del sistema financer i de nom. El límit regulatori establert és del 70% a partir de l'1 de gener de 2016, del 80% a partir de l'1 de gener de 2017 i del 100% a partir de l'1 de gener de 2018. Les dades d'aquesta ràtio per al Grup Criteriacaixa són:

Ràtio LCR (*)

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Actius líquids d'alta qualitat (numerador)	37.061.347	41.749.354
Sortides d'efectiu netes totals (denominador)	22.389.120	23.905.174
Sortides d'efectiu	27.820.737	28.168.306
Entrades d'efectiu	5.431.617	4.263.132
Ràtio LCR (coeficient de cobertura de liquiditat) (%)	166%	175%

(*) Segons el Reglament delegat (UE) 2015/61 de la Comissió, de 10 d'octubre de 2014, pel qual es completa el Reglament (UE) núm. 575/2013 del Parlament Europeu i del Consell pel que fa al requisit de cobertura de liquiditat aplicable a les entitats de crèdit.

Pel que fa a la ràtio NSFR (*Net Stable Funding Ratio*), el Comitè de Basilea va aprovar-ne la definició a l'octubre de 2014. Al novembre de 2016, la Comissió Europea va remetre propostes de canvi en la Directiva 2013/36/UE (coneguda com CRD IV) i en el Reglament 575/2013 (conegut com CRR) al Parlament Europeu i a la Comissió Europea, en què s'inclou, entre altres aspectes, la regulació sobre la ràtio NSFR. Per tant, avui dia el Grup està pendent de la seva transposició regulatòria.

Amb relació a aquesta ràtio, l'elevat pes dels dipòsits de la clientela en l'estructura de finançament del Grup, que són més estables i d'una limitada apel·lació al curt termini en els mercats majoristes, fan que es mantingui una estructura de finançament equilibrada, la qual cosa es reflecteix en nivells de la ràtio NSFR per damunt del 100% durant el 2016, encara que la seva exigibilitat no està prevista fins al gener de 2018.

3.6.4 Estratègia de liquiditat

Amb l'actualització tant de la RAF de Criteria com del Grup CaixaBank, es delimita i es valida que les mètriques de risc de liquiditat, definides tant per a Criteria com per al Grup CaixaBank, són consistents amb els nivells de tolerància establerts.

L'estratègia de risc i apetit al risc de liquiditat i finançament del Grup Criteria s'articula a través de:

- a. La identificació dels riscos de liquiditat rellevants per a Criteria, com a societat patrimonialista i per al Grup CaixaBank, on es desenvolupa l'activitat bancària i asseguradora;
- b. La formulació dels principis estratègics que Criteria i el Grup CaixaBank han de seguir en la gestió de cadascun d'aquests riscos;
- c. La delimitació de mètriques rellevants per a cadascun d'aquests riscos;
- d. La fixació de nivells d'apetit, alerta, tolerància i, si escau, estrès, en el Marc d'Apetit al Risc;
- e. L'establiment de procediments de gestió i control per a cadascun d'aquests riscos, que inclouen mecanismes de reporting sistemàtic intern i extern;
- f. La definició d'un marc de *stress testing* i un Pla de Contingència de Liquiditat, que permet garantir la gestió del risc de liquiditat en situacions de crisi moderada i greu;
- g. I un marc dels plans de recuperació, tant a escala del Grup Criteria com a escala del Grup CaixaBank, on es formulen escenaris i mesures per a una situació d'estrès

L'estratègia de gestió del risc de liquiditat de Criteria es resumeix en els pilars següents:

- Gestió activa i continuada de l'estructura de venciments dels passius, cercant una estructura a mitjà i a llarg termini.
- Optimització del cost del finançament, utilitzant diverses fonts disponibles i cobrint el risc de tipus d'interès, a fi d'evitar volatilitat en el cost del deute financer.
- Diversificació de les fonts de finançament, a través de l'entrada d'entitats financeres nacionals i internacionals (bàsicament a través de préstecs bilaterals sènior unsecured), així com emissions de deute en el mercat institucional (sènior unsecured).
- Substitució del deute subordinat mantingut per inversors *retail* de CaixaBank per altres fonts de finançament amb inversors institucionals.
- Disponibilitat de fonts contingents de liquiditat per a una potencial situació de crisi de liquiditat.
- Generació de fluxos de caixa lliures positius, que permetin cobrir els dividendes a la Fundació Bancària "la Caixa".
- Manteniment d'un volum rellevant d'actius líquids en balanç, amb pes majoritari de les participacions en societats cotitzades amb mercats profunds i líquids.
- Manteniment d'un ràting *Investment Grade* que faciliti l'accés als mercats financers en condicions més favorables.

L'estratègia de liquiditat del Grup CaixaBank es resumeix en:

- a. Estratègia general de liquiditat: manteniment d'uns nivells de liquiditat dins el Marc d'Apetit al Risc que permetin atendre de manera folgada els compromisos de pagament puntualment i que no puguin perjudicar l'activitat inversora per manca de fons prestables.

- b. Estratègia específica: hi ha estratègies específiques en les matèries següents:
- Gestió del risc de liquiditat intradia
  - Gestió del risc de liquiditat a curt termini
  - Gestió de les fonts de finançament
  - Gestió dels actius líquids
  - Gestió dels actius col·lateralitzats
- c. Estratègia de gestió de liquiditat en condicions de crisi: que té tres objectius principals:
- Detecció primerenca d'una possible situació de crisi de liquiditat
  - Minimització dels efectes negatius en la posició de liquiditat de l'entrada en una situació de crisi
  - Gestió de la liquiditat enfocada a superar una potencial situació de crisi de liquiditat

Dins aquesta perspectiva de gestió del risc de liquiditat i amb un sentit d'anticipació a possibles necessitats de fons prestables, CaixaBank disposa de diversos mecanismes que li permeten habilitar i escurçar els terminis d'accés al mercat:

- a. Manté programes d'emissió registrats en la CNMV, a fi d'escurçar els terminis de formalització de l'emissió de valors al mercat.
- b. Delegació de la Junta General d'Accionistes per emetre.
- c. Per facilitar la sortida en els mercats a curt termini, es disposa actualment de:
- Línies interbancàries amb un important nombre d'entitats i de tercers estats
  - Línies d'operacions amb pacte de recompra amb diverses contrapartides nacionals
  - Accés a Cambres de Contrapartides Centrals per a l'operatòria d'operacions amb pacte de recompra (LCH Ltd – Londres, LCH SA – París, Meffclear – Madrid i EUREX – Frankfurt)
- d. Es disposa de diverses línies obertes amb:
- L'Institut de Crèdit Oficial (ICO), amb vista a facilitar els crèdits promoguts per aquest organisme, sota la línia de crèdit – mediació.
  - El Banc Europeu d'Inversions (BEI) i el Council of Europe Development Bank (CEB).
- e. Capacitat d'emissió de cèdules hipotecàries i territorials.
- f. Instruments de finançament amb el Banc Central Europeu per al qual es tenen dipositades una sèrie de garanties que permeten obtenir de manera immediata una liquiditat elevada.
- g. En el Pla de Contingència de Liquiditat i en el *Recovery Plan* es preveu un ampli ventall de mesures que permeten generar liquiditat en situacions de crisi de diversa naturalesa. Entre aquestes s'inclouen potencials emissions de deute *secured and unsecured*, recursos al mercat d'operacions amb pacte de recompra, etc. Per a totes elles se n'avalua la viabilitat davant diversos escenaris de crisi i es descriuen els passos necessaris per a la seva execució i el termini d'execució previst.

El finançament obtingut del Banc Central Europeu, a través dels diferents instruments de política monetària, és de 26.819 milions d'euros a 31 de desembre de 2016 davant els 18.319 milions d'euros a 31 de desembre de 2015. L'import corresponent a 31 de desembre de 2016 es correspon amb les subhastes extraordinàries de liquiditat denominades TLTRO II amb venciment el 2020 (un saldo de 24.319 milions d'euros al juny i 2.500 milions d'euros al desembre) mentre que el saldo disposat a 31 de desembre de 2015 es corresponia amb les subhastes extraordinàries de liquiditat denominada TLTRO (venciment fins al setembre de 2018). Durant l'exercici 2016 s'ha substituït el finançament TLTRO per TLTRO II amb un venciment més ampli i millors condicions financeres i s'ha incrementat la posició presa en 8.500 milions d'euros.

A continuació es recullen les magnituds dels programes d'emissió del Grup Criteriacaixa a 31 de desembre de 2016:

Capacitat d'emissió de deute

(Milers d'euros)

	Capacitat total d'emissió	Nominal utilitzat a 31/12/2016
Programa de pagarés (1)	3.000.000	24.775
Programa de renda fixa (2)	15.000.000	4.024.600
Programa EMTN ("Euro Medium Term Note") (3)	10.000.000	0
Programa EMTN ("Euro Medium Term Note") (4)	3.000.000	0

(1) Programa de pagarés registrat a la CNMV el 14/07/2016 (CaixaBank).

(2) Full de Base de Valors no Participatius registrat a CNMV el 21-07-2016 (CaixaBank).

(3) Registrat a la Borsa d'Irlanda el 13-06-2016 (CaixaBank).

(4) Registrat en la CNMV el 17-05-2016 (Criteria).

Capacitat d'emissió de cèdules (Grup CaixaBank)

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Capacitat d'emissió de Cèdules hipotecàries	4.000.171	2.799.489
Capacitat d'emissió de Cèdules territorials	1.493.769	1.206.060

A continuació es mostren els venciments del finançament majorista (nets d'autocartera):

Venciments de finançament majorista (nets d'autocartera)

(Milers d'euros)

	Fins a un mes	1-3 mesos	3-12 mesos	1-5 anys	>5 anys	Totals
Cèdules hipotecàries	1.959.550	1.323.900	608.000	10.279.040	8.831.090	23.001.580
Cèdules territorials				87.800		87.800
Deute sènior			871.400	1.779.919	1.103.519	3.754.838
Deute subordinat i participacions preferents					793.056	793.056
Bons bescanviables			750.000			750.000
Total Venciments d'emissions majoristes	1.959.550	1.323.900	2.229.400	12.146.759	10.727.665	28.387.274

Les polítiques de finançament del Grup tenen en compte una distribució equilibrada dels venciments de les emissions, evitant-ne la concentració i duent a terme una diversificació en els instruments de finançament. Addicionalment, la dependència del Grup dels mercats majorista és reduïda.

3.7. Risc operacional

3.7.1 Introducció

El risc operacional és el risc de pèrdues resultat de la inadequació o errada de processos interns, persones i sistemes, o degudes a successos externs. Inclou el risc legal i regulatori i exclou el risc estratègic, el de reputació i el de negoci. La gestió del risc operacional duta a terme té en compte les pèrdues de risc de crèdit o risc de mercat l'origen de les quals és la materialització de riscos operacionals.

L'objectiu global és millorar la qualitat en la gestió del negoci aportant informació de riscos operacionals que permeti la presa de decisions que assegurin la continuïtat de l'organització a llarg termini, la millora en els seus processos i la qualitat de servei al client, ja sigui intern o extern, complint el marc regulatori establert i optimitzant el consum de capital.

L'objectiu global es desagrega en objectius específics diferents, que estableixen les bases per a l'organització i metodologia del treball que s'han d'aplicar en la gestió del risc operacional. Aquests objectius són els següents:

- identificar i anticipar els riscos operacionals existents o emergents.
- assegurar la pervivència a llarg termini de l'organització.
- promoure l'establiment de sistemes de millora contínua dels processos operatius i de l'estructura de controls existent.
- aprofitar les sinergies en la gestió de riscos operacionals en l'àmbit del Grup.
- impulsar una cultura de gestió del risc operacional.
- complir amb el marc regulatori establert i els requeriments per a l'aplicabilitat del model de gestió i càlcul escollits.

3.7.2 Govern Corporatiu

El control i supervisió global del risc operacional s'exerceix a través de la Direcció Executiva de Gestió Global del Risc de CaixaBank, en què es materialitzen les funcions d'independència requerides pel Comitè de Supervisió Bancària de Basilea i entre les seves responsabilitats hi ha el control i la supervisió del risc operacional.

Les àrees i empreses del Grup són les responsables de la gestió diària del risc operacional dins els seus respectius àmbits. Això implica identificar, avaluar, gestionar i controlar els riscos operacionals de la seva activitat, i informar-ne, col·laborant amb la Direcció de Risc Operacional de CaixaBank en la implementació del model de gestió. Aquesta Direcció forma part del Departament d'Informació de la Gestió Global de Riscos de CaixaBank, integrat, al seu torn, en la Direcció Corporativa de Models i Polítiques de Risc de CaixaBank, dependent de la Direcció Executiva de Gestió Global del Risc de CaixaBank.

La Direcció Corporativa de Control de Negoci és la unitat específica de control en la Direcció General de Negoci, i lidera les funcions de seguiment de l'entorn de control en la primera línia de defensa. La Direcció de Risc Operacional és la responsable de definir, estandarditzar i implementar el model de gestió, mesurament i control del risc operacional. Addicionalment, proporciona suport a les àrees i consolida la informació sobre els riscos operacionals de tot el perímetre per al reporting a l'Alta Direcció, i als comitès de gestió de risc implicats.

L'àrea de Validació de Models de Risc de CaixaBank s'encarrega de validar el model intern de Risc Operacional en cas de tenir metodologia interna per quantificar el capital.

Auditoria Interna, en el model de les 3 Línies de Defensa implantat a CaixaBank, actua com a tercera línia de defensa i supervisa les actuacions de la primera i segona línies, donant suport a l'Alta Direcció i als Òrgans de Govern amb l'objectiu de proporcionar una seguretat raonable sobre, entre altres aspectes, el compliment normatiu, l'aplicació adequada de les polítiques i normatives internes relatives a la gestió del risc operacional.

3.7.3 Cicle de Risc Operacional

En l'exercici 2016 s'han abordat conjuntament el reforç de la integració en la gestió del risc operacional, accions de formació a tots els nivells organitzatius i la preparació per al futur mètode de càlcul de capital regulatori SMA (*Standardised Measurement Approach*).

Per bé que el mètode utilitzat per al càlcul de requeriments regulatoris de consum de capital es correspon amb el mètode estàndard, el model de mesurament i gestió del risc operacional implantat en el Grup està orientat a donar suport a la gestió amb metodologies sensibles al risc, d'acord amb les millors pràctiques del mercat, i té l'objectiu d'establir un model de risc operacional sustentat en polítiques, processos, eines i metodologies que millori la gestió del risc operacional i ajudi, en darrera instància, a reduir el risc operacional i les futures pèrdues que pugui causar.

Per a la consecució d'aquests objectius, el model de risc operacional es fonamenta al voltant de dos pilars fonamentals:

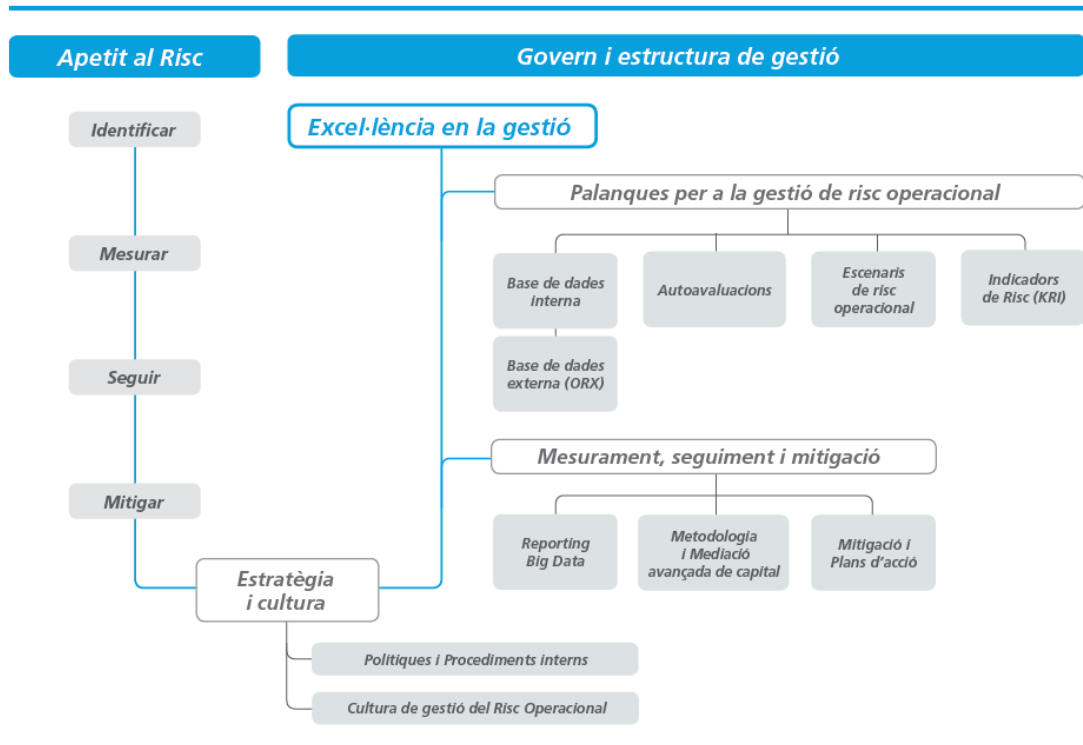
Operational Risk Management Framework (ORMF)

Es tracta del Marc de Govern i Estructura de Gestió del model de risc operacional, recollit en el Marc Integral de Gestió del Risc Operacional i els documents que el despleguen. És l'estructura encarregada de definir l'*Operational Risk Measurement System*, basant-se en polítiques, procediments i processos per a la gestió del risc operacional, alineant-les amb les polítiques generals de risc del Grup.

Operational Risk Measurement System (ORMS)

Es defineix com el sistema, processos i dades que es fan servir per mesurar el risc operacional de l'Entitat. Es tracta d'un sistema que integra la gestió del risc operacional a l'activitat diària, i es basa en la combinació i interacció de metodologies qualitatives i quantitatives.

El model de risc operacional implantat posseeix l'estructura següent:

Les diverses metodologies implementades a través de les palanques de gestió del risc operacional, i les eines i procediments de mesurament, seguiment i mitigació, formen part del conjunt d'eines fonamentals d'identificació, mesurament i avaluació del risc operacional, i s'han constituït també en *best practice* del sector.

L'entorn tecnològic del sistema de risc operacional, per donar resposta a les diferents funcionalitats requerides, es troba completament integrat amb el sistema transaccional i amb el sistema informacional del banc.

El sistema principal es basa en una eina integral, que s'ha adaptat a les necessitats pròpies del banc. Aquest component ofereix la majoria de funcionalitats requerides per a la gestió diària del risc operacional i més de 400 usuaris hi tenen accés a ell.

L'eina s'alimenta diàriament de múltiples fonts d'informació del sistema transaccional (tant del mateix banc com d'algunes de les empreses del Grup Criteriacaixa), per capturar principalment esdeveniments i efectes de pèrdues i indicadors de risc operacional (KRIS), però també disposa d'interfícies per actualitzar l'estructura organitzativa i altres entitats del model de dades.

Tots els processos d'autoavaluació de riscos, enriquiment de pèrdues, gestió de KRI, establiment de punts febles i plans d'acció, etc. s'efectuen a través de fluxos de treball que gestiona i controla el producte, i que en cada moment avisa les persones responsables d'una tasca pendent.

El sistema també genera interfícies automàtiques per a la comunicació de pèrdues al consorci internacional Operational Riskdata eXchange (ORX).

Finalment, també és important assenyalar la integració amb el sistema informacional del banc, ja que s'han preparat múltiples interfases que baixen tota la informació del sistema i la carreguen en un entorn Big Data per oferir un entorn analític.

3.7.4 Palanques de gestió de Risc Operacional

A continuació es detallen les principals palanques de gestió de risc operacional il·lustrades en la figura anterior

Mesurament qualitatiu. Autoavaluacions de riscos operacionals

El mesurament qualitatiu de riscos operacionals es fa a partir de la metodologia d'autoavaluacions de riscos operacionals. Es tracta d'una metodologia que permet obtenir un coneixement més ampli del perfil de risc operacional, millorar el nivell d'interacció amb els centres implicats en la gestió del risc operacional i integrar efectivament la gestió dels riscos operacionals.

Durant l'exercici 2016 s'ha completat l'actualització anual de l'autoavaluació de riscos operacionals (més de 600), acompanyada d'un esforç específic de formació als interlocutors, amb l'objectiu de reduir els *gaps* detectats en l'exercici de *backtest* dut a terme després del tancament de la campanya de 2015.

Mesurament quantitatiu. Base de Dades Interna de Risc Operacional

El mesurament de risc operacional a partir de tècniques quantitatives basades en dades de pèrdues operacionals internes és un dels eixos sobre els quals s'articulen tant la gestió del risc operacional com el càlcul del risc operacional per models interns.

El concepte «esdeveniment operacional» és el concepte de més rellevància i sobre el qual pivota tot el model de dades de la Base de Dades Interna.

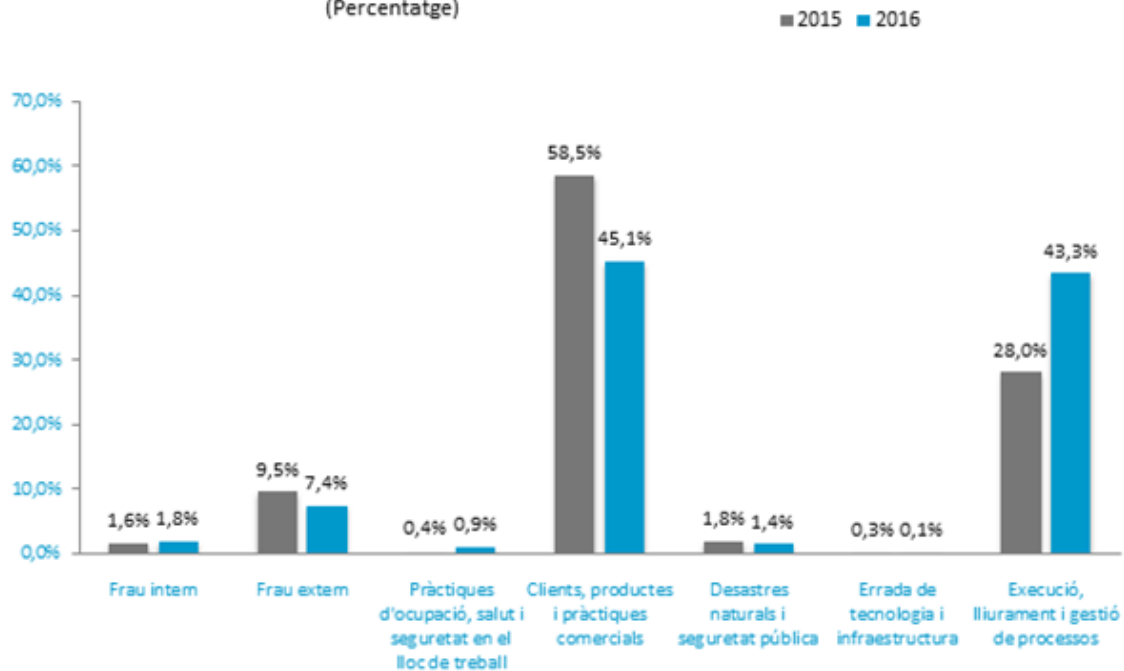
Es defineix el concepte «esdeveniment operacional» com el succés que materialitza un risc operacional identificat. Del concepte «esdeveniment» es deriva –i hi està íntimament vinculat– el concepte «efecte», que es defineix al seu torn com cadascun dels impactes econòmics individuals corresponents a una pèrdua o recuperació operacional provocada per l'ocurrència d'un esdeveniment operacional.

D'aquesta manera, un esdeveniment operacional pot originar un, múltiples o cap efecte operacional, que al seu torn podran ser detectats en una o diverses àrees.

A continuació es mostra un gràfic amb la distribució de les pèrdues operacionals brutes durant els exercicis 2016 i 2015:

Distribució de pèrdues brutes per categories de Risc Operacional (Percentatge)

Mesurament quantitatiu. Base de Dades Externa

La implantació d'una metodologia quantitativa basada en dades de pèrdues operacionals permet complementar les dades històriques internes de pèrdues operacionals.

Per a la implantació de la metodologia quantitativa de dades externes, el Grup Criteriacaixa s'ha adscrit al consorci ORX (Operational Riskdata eXchange), que té informació de pèrdues operacionals de bancs a escala mundial.

Amb l'objectiu de proporcionar informació de més realitat i utilitat a les entitats, el consorci ORX agrupa els bancs per zones geogràfiques i crea diferents subgrups dins aquestes agrupacions.

ORX requereix a totes les seves entitats membres que les dades de pèrdues operacionals identificades es classifiquin sota una sèrie de paràmetres que aquesta defineix, alguns regulatoris i altres específics de l'organització. En aquest sentit, tots els esdeveniments de la Base de Dades tenen informats els paràmetres requerits per ORX.

D'altra banda, ORX permet utilitzar altres serveis proporcionats per aquest consorci i que ajuden a gestionar el risc operacional: servei de notícies ORX News, grup de treball sobre escenaris de risc operacional, iniciatives metodològiques sobre models interns, etc.

Mesurament qualitatiu. Escenaris de risc operacional

La identificació de riscos operacionals a partir de tècniques qualitatives és un dels eixos sobre els quals s'articula la gestió del risc operacional. Per a això s'ha implantat una metodologia de generació d'escenaris de riscos operacionals, que permet:

- obtenir més coneixement del perfil de risc operacional.
- millorar el nivell d'interacció amb les àrees implicades en la gestió del risc operacional.
- integrar efectivament la gestió dels riscos operacionals.

El procés de generació d'escenaris és un procés qualitatiu, recurrent, i amb periodicitat anual, que consisteix en una sèrie de tallers i reunions d'experts amb l'objectiu de generar una sèrie d'escenaris hipotètics de pèrdues operacionals extremes que es puguin utilitzar per detectar punts de millora en la gestió i en la metodologia de càlcul per models interns.

El procés de generació d'escenaris es desenvolupa en cinc etapes recurrents: fixació del perímetre, identificació d'escenaris, tallers d'escenaris, determinació d'escenaris, seguiment i reporting.

Durant el 2016 s'ha procedit a la tercera actualització dels escenaris de pèrdues operacionals extremes, aprofundint en la detecció de *drivers* per a la quantificació de les pèrdues i de la probabilitat d'ocurrència, i facilitant als experts noves propostes d'escenaris obtingudes de la llibreria d'escenaris d'ORX.

Indicadors de Risc Operacional (KRI)

El mesurament del risc operacional a partir d'indicadors de risc (KRI) associats a aquests és una de les principals metodologies qualitatives/quantitatives de mesurament del risc operacional. La seva implementació permet:

- anticipar l'evolució dels riscos operacionals i promoure una visió *forward-looking* en la gestió del risc operacional.
- aportar informació de l'evolució del perfil de risc operacional, així com les causes d'aquesta evolució.

Un KRI és una mètrica, índex o mesura que permet detectar i anticipar variacions en els nivells de risc operacional. La seva naturalesa no està orientada a ser un resultat directe d'exposició al risc, sinó a ser mètriques a través de les quals es pugui identificar i gestionar de manera activa el risc operacional.

La metodologia de KRI es basa en l'eina de gestió corporativa.

Durant l'exercici 2016, s'han seguit més de 400 KRI i se n'estudia específicament la idoneïtat, capacitat predictiva, utilitat per a la gestió del risc operacional i importància a l'efecte de seguiment global.

Adicionalment, i dins del conjunt de mètriques RAF de risc operacional de CaixaBank, s'ha impulsat la posada en marxa de dos nous indicadors de nivell 2, un per a *conduct risk* i un altre per a risc tecnològic.

3.7.5 Plans d'acció i mitigació

La generació de plans d'acció i mitigació és una de les baules sobre les quals s'estructura el procés de gestió del risc operacional. Per a això s'ha implantat una metodologia de plans d'acció i mitigació que permet:

- mitigar de manera efectiva els riscos operacionals, i disminuir-ne la freqüència d'ocurrència, l'impacte en cas d'ocurrència o ambdós simultàniament.
- tenir una estructura sòlida de control sustentada en polítiques, metodologies, processos i sistemes.
- integrar efectivament la gestió dels riscos operacionals.

Els plans d'acció i mitigació poden tenir l'origen en qualsevol de les eines de gestió del risc operacional, així com en altres factors: autoavaluacions, escenaris, fonts externes (ORX, premsa especialitzada), KRI, pèrdues per esdeveniments operacionals, informes d'Auditoria Interna i Validació Interna.

El contingut estàndard d'un pla d'acció implica la designació d'un centre responsable, la descripció de les accions que s'emprendran per a la mitigació del risc que el pla ha de cobrir, un percentatge o grau d'avanç que s'actualitza periòdicament i la data de compromís final del pla.

Transmissió del risc (assegurances)

El programa corporatiu d'assegurances davant del risc operacional permet cobrir i contrarestar determinats riscos i, per tant, mitigar-ne l'impacte. La transmissió de riscos depèn de l'exposició, la tolerància i l'apetit al risc que hi hagi en cada moment.

Cada any es fa un pla d'actuació relatiu al sistema de gerència de riscos i assegurances. Aquest pla està basat en la revisió i actualització del sistema de gerència de riscos, la identificació i avaluació de riscos operacionals i fortuïts, l'anàlisi de la tolerància al risc i la reducció del cost total del risc (retenció + transferència), que permet integrar i racionalitzar de la manera més eficient possible la gestió i cobertura dels riscos amb el menor cost possible i amb un nivell de seguretat òptim d'acord amb els estàndards definits.

3.7.6 Pla de continuïtat de negoci

La continuïtat de negoci es refereix a la capacitat d'una organització per continuar proporcionant els seus productes i prestant els seus serveis en nivells acceptables, prèviament establerts, després d'un incident perjudicial. És a dir, es tracta de la planificació del mode de reaccionar davant d'un esdeveniment, esperat o imprevist, o la possibilitat que es materialitzi.

La gestió de la continuïtat de negoci és un procés holístic que implica identificar possibles amenaces per a l'organització i el seu impacte potencial per a les operacions. Ofereix un marc per incrementar la resistència i la resiliència de l'organització de manera que pugui respondre eficaçment per tal de salvaguardar els interessos dels seus grups d'interès principals, la seva reputació, la seva marca i les seves activitats de generació de valor.

La continuïtat de negoci és un altre aspecte a tenir en compte en l'acompliment de la nostra activitat diària, així com a l'hora de concebre i modificar processos empresarials.

Incorporar la continuïtat de negoci a la cultura d'una empresa possibilita la millora contínua de l'organització, cosa que garanteix que es pugui recuperar d'incidents actuals i futurs.

CaixaBank ha adoptat i manté un Sistema de Gestió de la Continuïtat de Negoci (BCMS) basat en la norma internacional ISO 22301:2012 i certificat per The British Standards Institution (BSI) amb el número BCMS 570347.

El Pla de Continuïtat de Negoci forma part del Sistema de Gestió de la Continuïtat de Negoci del Grup.

La metodologia segons la norma ISO 22301:2012 consisteix en un sistema de gestió que implica un procés cíclic de planificació, adopció, revisió i millora respecte als procediments i les activitats de continuïtat de negoci del Grup, que garanteix que pugui assolir els objectius establerts per la Direcció.

El Pla de Continuïtat de Negoci del Grup té quatre elements principals:

- un pla específic per a Serveis Centrals;
- un pla específic per a la Xarxa Territorial;
- un pla específic per a Banca Internacional; i
- plans específics per a empreses del Grup.

S'ha designat CaixaBank com a operador crític d'infraestructures en virtut del que disposa la Llei 8/2011, per la qual s'estableixen mesures per a la protecció de les infraestructures crítiques. El Centre Nacional per a la

Protecció de les Infraestructures Críiques és responsable de fomentar, coordinar i supervisar totes les activitats delegades en la Secretaria d'Estat de Seguretat del Ministeri de l'Interior.

3.7.7 Pla de Contingència Tecnològica i plans d'emergència i mesures de seguretat

Pla de Contingència Tecnològica

Disposar d'un marc de Govern de la Contingència Tecnològica es considera imprescindible per gestionar i controlar correctament les infraestructures tecnològiques. Aquestes infraestructures tecnològiques són bàsiques a l'hora de garantir la continuïtat de les operacions del Banc.

El marc de Govern està basat en una norma internacionalment reconeguda: l'ISO 27031:2011

Aquest marc de Govern garanteix el compliment de les recomanacions dels Reguladors (Banc d'Espanya, BCE, etc.) i demostra als seus clients, reguladors i uns altres grups d'interès:

- El compromís de CaixaBank amb la Contingència Tecnològica.
- La implantació i operació d'un Sistema de Gestió de la Contingència Tecnològica segons un estàndard internacional de reconegut prestigi.
- La realització de les millors pràctiques respecte a la gestió de la Contingència Tecnològica.
- L'existència d'un procés basat en la millora contínua.

El resultat és un Cos Normatiu de Govern de la Contingència Tecnològica que ha estat auditat per Ernst & Young i que ha emès un certificat de conformitat respecte a la norma ISO 27031.

Plans d'emergència i mesures de seguretat

Hi ha diverses normatives internes sobre mesures de seguretat en els diferents àmbits de l'Entitat, així com un Pla d'Emergència general:

- Seguretat en els edificis centrals
- Seguretat informàtica
- Tractament i confidencialitat de les dades personals

A més, es promouen l'evolució i la millora contínues en les capacitats de protecció i defensa, en els vessants organitzatiu, de compliment i tecnològic, a través del disseny i la implantació de projectes agrupats en programes de seguretat (169 projectes en 22 programes per al 2016). Les línies principals marcades són:

- Estratègia de ciberseguretat:
  - Adaptació de l'estratègia de ciberseguretat a causa del canvi constant que exigeix el complex escenari del cibercrim mundial. En resulta una estratègia innovadora i alineada amb les millors pràctiques i estàndards del mercat.
  - El Grup compta amb un equip de professionals especialitzats en seguretat de la informació, que vetllen dia a dia per disposar de les millors eines en la lluita contra el cibercrim, recolzat en un equip d'especialistes en ciberseguretat (Cyber Security Response Team), entrenat i preparat les 24 hores del dia per fer front a les amenaces més avançades. La importància i el vincle que té avui dia la ciberseguretat amb la gestió del risc operacional i reputacional comporta una gran responsabilitat per part de tota l'organització. Per això, el Grup promou la divulgació i conscienciació en matèria de seguretat de la informació adreçada a totes les persones relacionades amb l'Entitat (empleats, clients, col·laboradors, etc.), com a part

fonamental en la seva estratègia de ciberseguretat, fomentant el coneixement i l'aplicació de les millors pràctiques.

- Lluita contra el frau a clients: Millora dels controls en la lluita contra el frau a clients, amb eines capaces de detectar i protegir en origen del cada dia més sofisticat malware bancari, tenint en compte els nous models de banca digital.
- Lluita contra el frau intern: Prevenció del robatori d'informació, diners o suplantació d'identitat per part de personal intern.
- Protecció de la informació: Continuació de les accions de xifratge i verificació del compliment dels requisits de seguretat en les externalitzacions de serveis.
- Divulgació de la seguretat: Conscienciació del personal en matèria de seguretat, clau per enfortir la seguretat de Criteriacaixa, les empreses del grup i els proveïdors.
- Govern de la seguretat: Compliment dels nous requeriments regulatoris i revisió contínua dels controls aplicats.
- Seguretat en proveïdors: Revisió i implantació de les accions resultants per aconseguir el nivell de seguretat requerit pel Grup als seus proveïdors de serveis.

3.8. Risc de compliment

El risc de compliment es defineix com el risc de patir deficiències en els procediments que originin actuacions o omissions no ajustades al marc jurídic, regulatori, o als codis i normes internes, de les quals es puguin derivar sancions administratives o danys reputacionals.

L'objectiu del Grup Criteriacaixa és, d'una banda, minimitzar la probabilitat que es materialitzi aquest risc i, de l'altra, en cas que es materialitzi, que les deficiències es detectin, reportin i solucionin amb celeritat.

La gestió del risc de compliment normatiu no correspon a una àrea específica sinó a tot el Grup Criteriacaixa que, a través dels seus empleats, s'ha d'assegurar que es compleix la normativa vigent, i aplicar procediments que traslladin aquesta normativa a l'activitat que fan.

A fi de gestionar el risc de compliment, els òrgans d'administració i direcció impulsen la difusió i promoció dels valors i principis d'actuació inclosos en el Codi Ètic i normes de conducta, i tant els seus membres com la resta d'empleats i directius han d'assumir el seu compliment com a criteri principal i orientador de la seva activitat diària. En virtut d'això, i com a primera línia de defensa, les àrees l'activitat de les quals està subjecta a riscos de compliment implanten i gestionen indicadors o controls de primer nivell que permeten detectar possibles focus de risc i actuar eficaçment per mitigar-los. Com a segona línia de defensa, l'Àrea de Compliment Normatiu duu a terme revisions sobre els procediments interns per tal de contrastar que estan degudament actualitzats i, si escau, identificar situacions de risc per a les quals s'insta les àrees afectades que desenvolupin i implantin les accions de millora necessàries.

3.9. Risc reputacional

L'Àrea de Responsabilitat Social Corporativa i Reputació de CaixaBank, d'acord amb el Comitè de Responsabilitat Corporativa i Reputació de CaixaBank, és l'encarregada de fer el seguiment dels riscos que, si es materialitzessin, podrien afectar negativament la reputació del Grup CriteriaCaixa, entesa com la percepció i les expectatives que tenen de l'entitat els seus grups d'interès.

El 2016 s'ha renovat el Comitè de Reputació del Grup, ara denominat Comitè de Responsabilitat Corporativa i Reputació, per adaptar-lo a les recomanacions del nou Codi de Bon Govern de les Societats Cotitzades, aprovat al febrer de 2015 per la CNMV. El Comitè reportarà a la Comissió de Nomenaments del Consell d'Administració el Grup, entre les funcions del qual hi ha: «Supervisar l'actuació de l'Entitat en relació amb els temes de responsabilitat social corporativa i elevar al Consell les propostes que consideri oportunes en aquesta matèria.» Una de les principals accions dutes a terme en aquest sentit ha estat l'elaboració de la Política de Responsabilitat Social Corporativa del Grup CaixaBank.

Una de les principals eines de què es disposa per a la gestió de riscos amb impacte en la reputació de CaixaBank és el mapa de riscos reputacionals, que identifica els riscos amb més impacte potencial en la seva reputació i el grau de desenvolupament de mesures preventives. Per als riscos més rellevants s'han establert indicadors que permeten fer un seguiment periòdic sobre l'efectivitat de les mesures preventives implantades. Aquests indicadors, integrats en un quadre de comandament, es presenten periòdicament al Comitè de Responsabilitat Corporativa i Reputació del Grup.

El 2016 s'ha ampliat el mesurament a altres riscos rellevants i s'ha culminat el procés d'automatització de recollida d'indicadors en l'eina de què disposa CaixaBank per gestionar altres riscos. A més, s'han establert uns semàfors per a cada indicador, que permeten detectar la criticitat en l'evolució de cadascun i actuar amb més intensitat en cas d'alerta elevada.

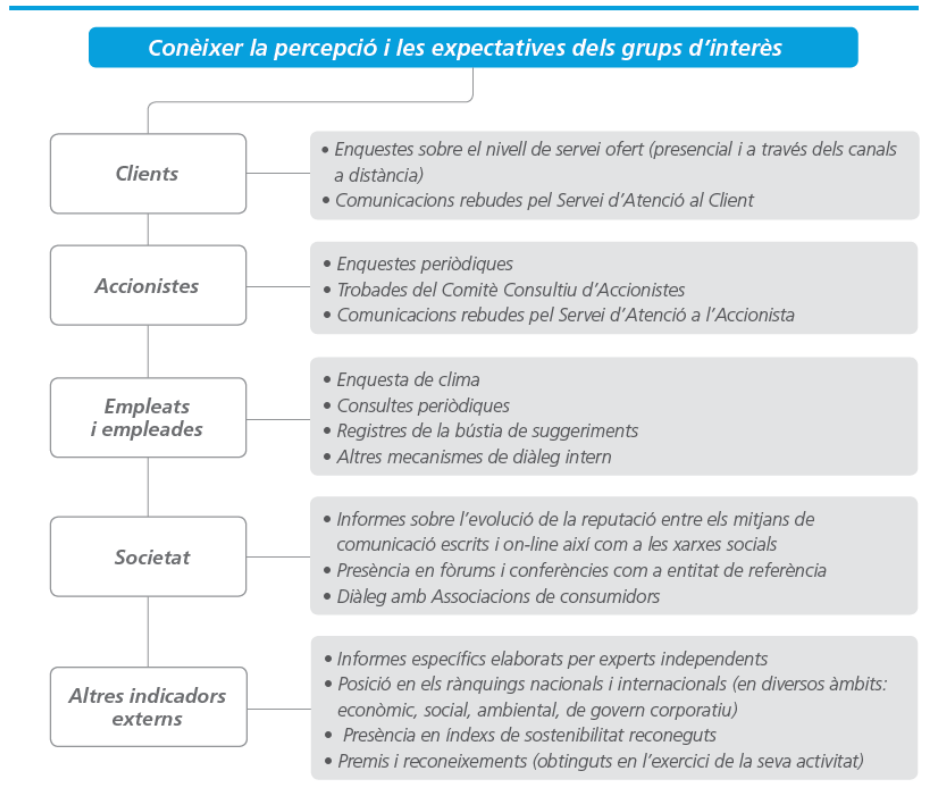
Algunes de les principals accions dutes a terme el 2016 per millorar certs indicadors crítics ha estat l'impuls a la formació financera amb la celebració de més de 100 tallers adreçats a col·lectius en risc d'exclusió social. Aquesta acció dona resposta a requeriments de les associacions de consumidors i s'ha efectuat en col·laboració amb Microbank, entitats del tercer sector i els voluntaris de "la Caixa".

S'ha dut a terme una gestió intensa amb tots els mitjans de comunicació per comunicar les fites més rellevants de CaixaBank. A més, s'han ampliat els canals de comunicació que té disponibles el Grup a les xarxes socials. S'ha desenvolupat també una campanya de comunicació, interna i externa, consistent en fitxes i vídeos corporatius que expliquen les accions més destacades en l'àmbit de la responsabilitat social corporativa de CaixaBank.

Pel que fa a la gestió de la morositat per impagament de préstecs hipotecaris, durant el 2016 s'ha reforçat la formació de la xarxa sobre l'aplicació de la solució del Codi de Bones Pràctiques, per a la reestructuració viable dels deutes amb garantia hipotecària a què es pot acollir el deutor que es trobi en el llinar d'exclusió social. A més, el Grup ha assolit la xifra de 2.629 immobles aportats al Fons Social d'Habitatges (FSH), i ha superat el compromís inicial de 1.085 habitatges (incloent-hi Banco de Valencia i Barclays).

El mesurament de la reputació de CaixaBank es fa mitjançant el Quadre de Comandament de Reputació, que incorpora diferents indicadors de reputació sobre l'Entitat (tant interns com externs). S'hi recullen quins són els grups d'interès de CaixaBank i els valors reputacionals clau i els atorga un pes en funció de la seva importància per a l'Entitat. Ens permet obtenir un Índex Global de Reputació, una mètrica global que permet comparar les dades durant el temps i respecte del sector.

A més, el Grup CaixaBank disposa de diverses eines i iniciatives per mesurar la reputació davant dels diversos grups d'interès:

3.10. Risc actuarial i del negoci assegurador

3.10.1 Descripció general

Amb caràcter general, la gestió del risc de l'activitat asseguradora s'efectua d'acord amb el que s'estableix en l'ordenament espanyol d'assegurances. En particular, segons el que estableixen la Llei 20/2015, de 14 de juliol, d'Ordenació, Supervisió i Solvència de les Entitats Asseguradores i Reasseguradores (LOSSEAR), i el Reial Decret 1060/2015, de 20 de novembre, d'Ordenació, Supervisió i Solvència de les Entitats Asseguradores i Reasseguradores (ROSSEAR), i altres disposicions de la Direcció General d'Assegurances i Fons de Pensions (DGSiFP).

Entre altres aspectes, aquesta normativa estableix el marc per a la gestió del risc de crèdit i liquiditat de l'activitat asseguradora, i determina la qualitat creditícia i el nivell de diversificació. Amb relació al risc de tipus d'interès, el Grup gestiona de manera conjunta els compromisos dels contractes d'assegurances i els actius afectes mitjançant tècniques d'immunització financera prevista a les disposicions de la DGSiFP.

En particular en la Nota 3.3.4 es proporciona informació relativa al risc de crèdit associat a actius financers adquirits per a la gestió dels compromisos sorgits en els contractes d'assegurances. En la Nota 3.3.5 es proporciona addicionalment informació quantitativa relativa a la qualitat creditícia partint de l'escala de *ratings* de Standard & Poor's. En la Nota 3.3.5 es descriuen les polítiques del Grup amb relació a l'exposició al risc sobirà. Així mateix, es detalla la informació quantitativa de l'exposició de l'activitat asseguradora en deute sobirà per carteres, països i venciments residuals. En la Nota 3.4 s'inclou informació sobre el risc de liquiditat de l'activitat asseguradora.

L'activitat asseguradora incorpora el risc de subscripció o actuarial.

En termes de la Directiva Europea de Solvència II, el risc de subscripció o actuarial reflecteix el risc derivat de la subscripció de contractes d'assegurances de vida i no vida, tenint en compte els sinistres coberts i els

processos seguits en l'exercici de l'activitat, i, segons la desagregació mostrada a continuació, es poden distingir:

- Risc de mortalitat: risc de pèrdua o de modificació adversa del valor dels passius per assegurances, a causa de variacions en el nivell, la tendència o volatilitat de les taxes de mortalitat, sempre que un augment de la taxa de mortalitat generi un augment en el valor dels passius per assegurances.
- Risc de longevitat: risc de pèrdua o de modificació adversa del valor dels passius per assegurances, a causa de variacions en el nivell, la tendència o volatilitat de les taxes de mortalitat, sempre que una davallada de la taxa de mortalitat generi un augment en el valor dels passius per assegurances.
- Risc de discapacitat i morbiditat: risc de pèrdua o de modificació adversa del valor dels passius per assegurances, a causa de variacions en el nivell, la tendència o volatilitat de les taxes de discapacitat, malaltia i morbiditat.
- Risc de caiguda: Risc de pèrdua o de modificació adversa del valor dels beneficis (reducció) o pèrdues (increment) futures esperades de compromisos contrets en virtut de les assegurances subscrites a causa de variacions en el nivell, la tendència o la volatilitat de les taxes de discontinuïtat, cancel·lació, renovació i rescat de les pòlisses.
- Risc de despeses: Risc de pèrdua o de modificació adversa del valor de les despeses de gestió previstes de compromisos contrets en virtut de les assegurances subscrites a causa de variacions en el nivell, la tendència o volatilitat de les despeses d'execució dels contractes d'assegurança o de reassegurança.
- Risc catastròfic: Risc de pèrdua o de modificació adversa del valor dels compromisos contrets en virtut de les assegurances a causa d'una incertesa notable en les hipòtesis de tarificació i constitució de provisions corresponents a successos extrems o extraordinaris.

Per consegüent, en el ram de vida, les principals variables que determinen el risc actuarial són les taxes de mortalitat, supervivència, invalidesa, caiguda i despeses, mentre que per a la resta de rams és la ràtio de sinistralitat la variable essencial.

3.10.2 Cicle de risc actuarial

La gestió del risc actuarial es guia a través del compliment de la normativa establerta per Solvència II (Unió Europea – EIOPA) i la DGSiFP (la Direcció General d'Assegurances i Fons de Pensions), a partir de la qual s'estableixen les polítiques, i del seguiment de l'evolució tècnica dels productes, que depèn fonamentalment dels factors actuuarials esmentats anteriorment.

Aquesta gestió estable a llarg termini es veu reflectida en les polítiques de gestió del risc actuarial.

Aquestes polítiques s'han actualitzat i són les següents:

- Subscripció i constitució de reserves: s'identifiquen per a cada línia de negoci els diferents paràmetres utilitzats per a l'acceptació de riscos, la seva gestió, el seu mesurament, la seva tarificació i finalment per a la valoració i constitució de les reserves de les pòlisses constituïdes sota el procés de subscripció. També s'identifiquen els procediments operatius generals utilitzats per a la subscripció i per a la constitució de reserves.
- Reassegurança: S'identifica el nivell de transferència de risc, considerant el perfil de riscos dels contractes d'assegurança directa, així com la tipologia, idoneïtat i funcionament dels acords de reassegurança establerts.

Cal destacar que aquestes polítiques han estat elevades i aprovades pel Comitè Global de Riscos de VidaCaixa, el Consell d'Administració de VidaCaixa i el Comitè Global del Risc de CaixaBank.

Se sap que les companyies asseguradores assumeixen risc davant els prenedors i mitiguen aquests riscos adquirint assegurances amb reasseguradors. A través de l'ús de la reassegurança, un assegurador pot reduir el risc, estabilitzar la solvència, utilitzar el capital disponible de forma més eficient i ampliar la seva capacitat de subscripció. No obstant això, i independentment de la reassegurança obtinguda, l'assegurador continua sent contractualment responsable del pagament de tots els sinistres als prenedors.

El Grup documenta, mitjançant el programa de reassegurança, procediments clars per aplicar la política de reassegurança establerta, que inclou:

- L'especificació dels tipus de reassegurança a subscriure, condicions i termes, i exposició agregada per tipus de negoci.
- L'establiment de límits respecte a l'import i tipus d'assegurança que seran automàticament coberts per la reassegurança, per exemple, contractes obligatoris de reassegurança.
- L'establiment de criteris per a l'adquisició de cobertura de reassegurança facultativa.

En aquest sentit, el Grup estableix límits en el risc net retingut per línia de negoci, per risc o per esdeveniment (o una combinació d'ambdós). Aquests límits es justifiquen en una avaluació del perfil de risc i el cost de la reassegurança.

En resum, el tractament de les prestacions, així com la suficiència de les provisions, són principis bàsics de la gestió asseguradora. Les definicions i el seguiment de les polítiques anteriors permeten, si escau, modificar-les per tal d'adequar els riscos a l'estratègia global del Grup.

3.10.3 Eines

Les provisions tècniques s'estimen amb procediments i sistemes específics i la quantificació de les provisions tècniques, així com l'avaluació de la seva suficiència, s'efectuen de manera individualitzada a escala de pòlissa.

Suport tecnològic

El Grup opera en un entorn en què els processos estan altament mecanitzats i els sistemes estan integrats. Totes les operatives de producció, sigui quin sigui el canal, es registren en els sistemes a través de les diferents aplicacions de contractació, de gestió de prestacions i de càlcul de provisions (com ara TAV per a assegurances individuals i ACO o Avanti per a col·lectives). La gestió i control de les inversions que recolzen l'activitat asseguradora de la companyia són dutes a terme mitjançant les aplicacions d'inversions. Totes les aplicacions comptabilitzen de manera automàtica en les aplicacions de suport comptable.

En el marc d'aquests sistemes integrats i automatitzats, hi ha una sèrie d'aplicacions que fan tasques de suport de gestió, entre les quals destaquen aplicacions per al tractament que s'encarreguen de l'elaboració d'informació de reporting i gestió de riscos. Així mateix, es disposa d'un *Datamart* de riscos i solvència, com a eina de suport per al compliment de tots els requeriments establerts per la Directiva de Solvència II.

Informes elaborats

Com s'ha comentat anteriorment, s'elabora un seguiment de l'evolució tècnica dels productes que permet fer un seguiment i control del risc actuarial del Grup.

La posició i control de riscos del Grup Assegurador és objecte de seguiment periòdic per part del Comitè de Direcció, d'Inversions i Global de Riscos de VidaCaixa i del Comitè Global del Risc i l'ALCO de CaixaBank.

Solvència II

En data 1 de gener de 2016 va entrar en vigor la Directiva 2009/138/CE, del Parlament i del Consell, de 25 de novembre de 2009, sobre l'accés a l'activitat d'assegurança i de reassegurança i el seu exercici (Solvència II). Aquesta Directiva la complementa la Directiva 2014/51/UE, del Parlament Europeu i del Consell, de 16 d'abril de 2014 (també coneguda com a Òmnibus).

La Directiva s'ha transposat a l'ordenament jurídic espanyol a través de la Llei 20/2015, de 14 de juliol, d'Ordenació, Supervisió i Solvència de les entitats asseguradores i reasseguradores (LOSSEAR), i del Reial decret 1060/2015, de 20 de novembre (ROSSEAR).

La Directiva de Solvència II es desplega en el Reglament delegat (UE) 2015/35 de la Comissió, de 10 d'octubre de 2014, pel qual es completa la Directiva de Solvència II, el qual és d'aplicació directa.

Així mateix, la Directiva de Solvència es completa amb dos tipus de normes: els estàndards tècnics aprovats per la Comissió Europea (ITS), els quals són d'aplicació directa, i les directrius publicades per EIOPA. La Direcció General d'Assegurances i Fons de Pensions (DGSFP), mitjançant Resolució de 18 de desembre de 2015, va fer seves les recomanacions que contenen les directrius publicades per EIOPA.

Per tal de complir aquesta nova normativa, el Grup Assegurador ha dut a terme un procés d'adaptació durant els últims anys, i ha treballat activament en la implantació de Solvència II des de l'inici del projecte, participant en els grups de treball en l'àmbit del sector assegurador i en els test d'impacte quantitatiu i qualitatiu efectuats pels supervisors, i desenvolupant les adaptacions i millores necessàries en els sistemes i la gestió.

Durant 2016 s'ha remès al supervisor el balanç d'obertura de Solvència II i el reporting periòdic de les QRTs (*Quantitative Reporting Templates*) trimestrals definitius. Així mateix, s'ha remès al supervisor el primer ORSA (Informe d'autoavaluació dels seus riscos propis i de la seva solvència) en fase definitiva de Solvència II.

3.11. Risc legal i regulatori

El risc legal i regulatori s'entén com probabilitat de patir la pèrdua o la disminució de rendibilitat del Grup a conseqüència de modificacions en el marc regulatori o d'errades judicials desfavorables per al Grup. Inclou dos riscos:

- (i) el derivat de canvis legislatius o regulatoris, és a dir, per modificacions en el marc jurídic general o en la normativa específica del sector (bancària, asseguradora i gestió d'actius) que originin una pèrdua o disminució de rendibilitat del Grup; i
- (ii) el procedent de demandes judicials o administratives, és a dir, demandes d'administracions públiques, clients, inversors, proveïdors o empleats al·legant incompliment o abusos de la llei, de clàusules contractuals, o falta de transparència en els productes comercialitzats pel Grup.

Conscients de l'impacte que pot tenir el marc regulatori en les actuacions del Grup i la seva possible afectació a la sostenibilitat a llarg termini, el Grup fa un seguiment continu dels canvis regulatoris. La transcendència i l'abast de les noves mesures regulatòries comporten la implicació de l'Alta Direcció, especialment a través del Comitè de Regulació, que s'ha constituït com un òrgan dependent del Comitè de Direcció.

La Direcció de Regulació, dins l'Àrea d'Assessoria Jurídica, assumeix la tasca de monitorització constant dels canvis regulatoris i de gestió de les alertes regulatòries, en coordinació amb les diferents àrees.

Durant l'exercici 2016, l'agenda regulatòria va seguir avançant de forma intensa; no només seguien evolucionant el marc prudencial i els desenvolupaments de gestió de crisi, sinó que augmentava la regulació

en temes relacionats amb la protecció al consumidor i inversor. En conseqüència, el Grup ha participat, entre d'altres, en:

- Processos consultius del Comitè de Basilea sobre la revisió de les seves propostes per al mètode estàndard (SA) de consum de capital derivat dels riscos de crèdit, mercat i operacional.
- Processos consultius relatius a la gestió de crisi, mitjançant contribució a la consulta de l'EBA sobre l'informe provisional per a la Comissió Europea (CE) sobre una futura proposta legislativa sobre l'aplicació del *Total Loss-Absorbing Capacity (TLAC)* a la UE i la revisió de *Minimum Requirement of Eligible Liabilities (MREL)*.
- Seguiment de normes comptables internacionals, en particular, la interacció de la NIIF 9 (actius financers) amb la NIIF 4 (contractes d'assegurances) i la NIIF 16 (arrendaments financers) (vegeu Nota 1).
- Seguiment dels desenvolupaments d'ESMA i la Comissió Europea de la Directiva sobre mercats d'instruments financers, coneguda com «MiFID 2», i sobre el Reglament sobre mercats financers pel qual es modifica el Reglament 648/2012 EMIR (MiFIR).
- La revisió Consultes de l'EBA sobre els desenvolupaments normatius de la Directiva de Serveis de Pagaments (PSD2), en particular en relació amb l'autenticació reforçada i comunicació segura.
- Seguiment de la incorporació a la normativa nacional de diferents Directives europees, en particular, l'Avantprojecte de Llei reguladora dels contractes de crèdit immobiliari.

Així mateix, s'ha treballat de manera activa en la implementació de diferents normes i decisions adoptades pel Tribunal Suprem:

- Reglament 1286/2014 sobre els documents de dades fonamentals relatius a productes d'inversió detallista vinculats i els productes d'inversió basats en assegurances (PRIIP).
- Directiva 2014/65/UE relativa als mercats d'instruments financers i per la qual es modifiquen la Directiva 2002/92/CE i la Directiva 2011/61/UE (MiFID II)
- La Llei 5/2015, de 27 d'abril, de foment del finançament empresarial. Valoració d'impactes i implementació.
- Llei 3/2016, de 9 de juny, del Parlament d'Andalusia, per a la protecció dels drets de les persones consumidores i usuàries en la contractació de préstecs i crèdits hipotecaris sobre habitatge. Valoració d'impactes i implementació.
- Implementació dels Pronunciaments del Tribunal Suprem sobre clàusules abusives i interessos usuaris en operacions de finançament destinades a consumidors continguts en: les STS 23/12/2015 sobre distribució de despeses de formalització d'hipoteques; la STS 25/11/2015 declara usuraris els interessos ordinaris en finançament amb consumidors que excedeixin el doble de l'interès de mercat; la STS 03/06/2016 declara abusius els interessos moratoris en operacions hipotecàries amb consumidors que superin 2 punts l'interès ordinari pactat.
- Implementació de *Dodd-Frank Act* per a les operacions de derivats als Estats Units, en qualitat de Financial End User.

D'altra banda, la rellevància concedida a la **gestió del risc fiscal** pel marc normatiu en l'entorn nacional i internacional, així com el creixent interès dels grups d'interès i societat en general per la gestió tributària de les empreses, determinen que l'Àrea Fiscal, en coordinació amb les àrees responsables corresponents, hagi

seguit impulsant durant aquest període de 2016 accions per a la millora de la gestió del risc fiscal i de l'efectivitat de les mesures de control. Entre aquestes, cal destacar:

- El Consell d'Administració de CaixaBank ha aprovat el 2016 la Política de Control i Gestió del Risc Fiscal del Grup com a últim element clau en la formalització de la governança fiscal del Grup CaixaBank, després de l'aprovació prèvia el 2015 de l'adhesió de CaixaBank al Codi de Bones Pràctiques Tributàries i de l'aprovació de l'Estratègia Fiscal del Grup CaixaBank.
- CaixaBank ha continuat durant el 2016 la revisió i actualització recurrent dels procediments normalitzats existents i així mateix ha iniciat la implementació de noves solucions per a la gestió i automatització del tractament de dades en el compliment d'obligacions tributàries existents, així com de noves obligacions tributàries que han d'atendre's el 2017.

3.12. Situació de recursos propis

Tal com es declara en el Marc d'Apetit al Risc, el Grup Criteriacaixa té com a objectiu mantenir un perfil de risc mitjà-baix i una confortable adequació de capital, per enfortir la seva posició com una de les entitats més sòlides en el mercat bancari europeu.

L'adequació de capital per cobrir eventuais pèrdues inesperades és mesurada des de dues perspectives i metodologies diferents: la del capital regulatori i la del capital econòmic.

En el sector bancari en general, i de manera creixent durant la crisi financera dels últims anys, s'utilitza principalment el capital regulatori, atès que és aquesta la mètrica requerida pels reguladors i la que els inversors i analistes poden comparar entre entitats financeres. No obstant això, Grup CaixaBank ha desenvolupat i utilitza el capital econòmic com a referència addicional, atès que permet una visió més ajustada de l'agregació i de la diversificació dels riscos.

Capital Regulatori

La solvència de les entitats financeres està regulada, des de l'1 de gener de 2014, pel Reglament (UE) núm. 575/2013 (CRR) i la Directiva 2013/36/UE del Parlament Europeu i del Consell, tots dos del 26 de juny de 2013, que incorporen el marc normatiu de Basilea III (Bis III) a la Unió Europea.

Addicionalment, i després de la transposició legal europea, el Comitè de Basilea i altres organismes competents han publicat normes i documents addicionals, amb noves especificacions en el càlcul de recursos propis. Això comporta un estat de permanent desenvolupament, per la qual cosa CaixaBank va adaptant contínuament els processos i els sistemes per assegurar que el càlcul del consum de capital i de les deduccions directes de recursos propis estiguin totalment alineats amb els nous requeriments establerts.

Tal com preveu la norma, CaixaBank està subjecta a requeriments mínims de recursos propis computables i de divulgació, tant en el pla individual i subconsolidat del Grup CaixaBank, com a nivell consolidat del Grup Criteriacaixa.

Capital econòmic

Amb el propòsit de satisfer el compliment normatiu del Pilar II de Basilea II, Grup CaixaBank va desenvolupar el seu model de capital econòmic que mesura, amb criteri propi, el conjunt de riscos a què està sotmesa l'activitat tant del Grup CaixaBank com del Grup Criteriacaixa.

El model de capital econòmic és la base de l'estimació interna d'exigències de recursos propis que complementa la visió reguladora de la solvència. A diferència d'aquesta, el capital econòmic és sempre una estimació pròpia que s'ajusta en funció del mateix nivell de tolerància al risc, volum i tipus d'activitat.

En aquest sentit, és responsabilitat del Consell d'Administració i de la Direcció de CaixaBank assegurar que en qualsevol circumstància hi hagi un nivell suficient de fons propis que permeti fer front a qualsevol esdeveniment, amb un alt nivell de confiança.

Amb aquest propòsit, CaixaBank utilitza el mateix nivell de confiança que l'utilitzat en el càlcul de Pilar 1. En concret, és el 99,9% de la formulació de Basilea II, que permet mantenir el nivell de *rating* objectiu desitjat i adequar-se a les millors pràctiques del sector.

D'aquesta manera, el capital econòmic no és un substitutiu del capital regulatori, sinó que és un complement a la visió reguladora de solvència per aproximar-se més al perfil de riscos real que assumeix el Grup CaixaBank i el Grup Criteria incorporar riscos no considerats, o considerats parcialment, en les exigències regulatòries.

A més dels riscos ja establerts en el Pilar 1 (risc de crèdit, de mercat i operacional), s'hi inclouen el risc estructural de tipus d'interès, de liquiditat i altres riscos (el de negoci, el reputacional, de concentració i l'actuarial).

4. Gestió de la solvència

Marc normatiu

El 2010 es va iniciar la reforma del marc regulatori global de les normes internacionals de capital arran de la crisi financera internacional i, amb efecte 1 de gener de 2014, van entrar en vigor a la Unió Europea les reformes de l'Acord de Basilea, conegudes com a Basilea III, compost per la CRR i la Directiva 2013/36 del Parlament Europeu i del Consell (d'ara endavant, «CRD IV»). L'objectiu de les modificacions introduïdes és millorar la capacitat del sector bancari per absorbir els impactes de crisis econòmiques i financeres, reforçant la gestió i governança del risc, la transparència i la divulgació d'informació. Aquestes millores es tradueixen, en particular, en millors requeriments en la quantitat i qualitat de capital i la introducció de mesures de liquiditat i palanquejament. Aquest marc va ser implementat a Espanya a través del Reial decret Llei 14/2013, de mesures urgents per a l'adaptació del dret espanyol a la normativa de la Unió Europea en matèria de supervisió i solvència d'entitats financeres; la Llei 10/2014, d'ordenació, supervisió i solvència de les entitats de crèdit, i el Reial decret 84/2015, que desplega l'anterior Llei 10/2014, juntament amb altres disposicions de rang inferior, com la Circular 2/2016 del BdE. La CRR estableix un calendari d'implantació progressiva dels nous requeriments a la Unió Europea. En la Circular 2/2014, parcialment derogada per la Circular BdE 2/2016 i la 3/2014 del BdE, s'exerceixen les opcions reguladores en relació amb els requeriments durant el període transitori de Basilea III. Aquestes Circulars han quedat derogades l'1 d'octubre de 2016 pel Reglament Europeu 2016/445 del Banc Central Europeu (BCE), que aborda una harmonització d'algunes discrecionalitats i opcions nacionals significatives.

D'altra banda, durant el 2014, el BCE va assumir responsabilitats de supervisió a la zona euro després de l'entrada en vigor dels Reglaments UE 1024/2013 del Consell i 468/2014 del BCE, que donaven lloc a la creació del Mecanisme Únic de Supervisió (MUS). Sota l'empara del MUS, el BCE assumeix la supervisió directa de les entitats més significatives, entre les quals es troba CaixaBank, i indirecta de la resta d'entitats, que estaran supervisades directament per les corresponents autoritats nacionals (el BdE entre elles).

Durant l'any 2015 el BCE va completar el primer cicle del procés de revisió i avaluació supervisora (en les seves sigles en anglès, SREP, *Supervisory Review Evaluation Process*) des de la creació del MUS, donant forma al Pilar 2 de Basilea.

El SREP es configura com un procés supervisor basat en avaluació de suficiència de capital, liquiditat, govern corporatiu, gestió i control dels riscos mitjançant un procés harmonitzat a nivell europeu per l'EBA. El procés SREP pot derivar en requeriments addicionals de capital, liquiditat o altres mesures qualitatives en funció dels riscos i les debilitats detectades pel supervisor en cadascuna de les entitats. La finalitat última de l'SREP és valorar la viabilitat de les entitats de manera individualitzada, tenint en compte, a més, anàlisis transversals i comparatives amb entitats similars. Els requeriments de capital potencials addicionals com a resultat de l'SREP (requeriments «Pilar II») es completen, en cas que s'hi apliquin, amb els requeriments de coixí combinat (CBR) compost pels possibles coixins de conservació de capital, de capital anticíclic i per riscos sistèmics.

Adicionalment a les possibles mesures supervisores exposades anteriorment, l'any 2015 es va transposar al marc regulatori espanyol la Directiva 2014/59, de Reestructuració i Resolució d'Entitats de Crèdit (BRRD), que introdueix el marc de recuperació i resolució de les entitats de crèdit mitjançant la Llei 11/2015. Amb aquesta Directiva i la Directiva 2014/49, del Sistema de Garantia de Dipòsits, també es millora la capacitat del sector bancari d'absorbir els impactes de crisis econòmiques i financeres i la capacitat de resolució d'entitats de manera ordenada, mantenint en tots dos casos l'estabilitat financera, la protecció als dipositants i evitant el rescat públic (*bail-out*).

La BRRD estableix que els Estats Membres han d'assegurar que les entitats preparin i lliurin a les autoritats supervisores un Pla de Recuperació amb l'objectiu de possibilitar l'adopció de mesures per part de l'entitat, amb vista a restablir-ne la posició financera després d'un deteriorament important. Com a complement a la BRRD i la legislació nacional, l'EBA ha emès diverses guies en relació amb la definició d'un Pla de Recuperació.

El Consell d'Administració va aprovar el Pla de Recuperació del Grup Criteriacaixa corresponent a 31 de desembre de 2015 al setembre de 2016.

La BRRD introdueix el marc de creació del Mecanisme Únic de Resolució (MUR), posteriorment desplegat en el Reglament UE 806/2014. En el MUR les decisions les pren la Junta Única de Resolució i les executen les Autoritats Nacionals de Resolució (FROB i BdE, a Espanya), l'obligació de les entitats de preparar un Pla de Recuperació (*Recovery Plan*), la modificació del règim de resolució bancària aplicable i l'exigència d'una nova ràtio mínima d'absorció de pèrdues (Minimum Requirement of Eligible Liabilities –MREL, per les seves sigles en anglès–). El MUR, que ha entrat en vigor l'1 de gener de 2016, establirà el requeriment de MREL a les entitats, previsiblement durant el 2017, després de la valoració dels seus plans de resolució, que s'haurà de cobrir mitjançant recursos propis computables i altres passius admissibles.

Adicionalment a la regulació relacionada amb capital, durant el 2016 s'ha publicat normativa diversa aplicable a les entitats financeres entre la qual destaca la Circular 4/2016, de 27 d'abril, del Banc d'Espanya que incorpora modificacions, entre d'altres, en l'Annex IX de la Circular 4/2004 pel que fa al càlcul del deteriorament dels instruments de deute en els comptes individuals de les entitats financeres amb l'objectiu d'adaptar-la als últims desenvolupaments en regulació bancària, mantenint-ne la plena compatibilitat amb el marc comptable conformat per les NIIF.

Durant el 2017 estan previstos diversos desenvolupaments regulatoris en l'àmbit internacional, tant per part del Comitè de Basilea com per part de l'EBA, com ara: continuar avançant en la revisió de propostes per al càlcul estàndard de consum de capital de risc de crèdit, mercat i operacional, tractament del deute sobirà en el marc prudencial, revisió del risc per ajust de crèdit (CVA) o en el calibratge de la ràtio de palanquejament, entre altres iniciatives.

Solvència en el Grup Criteriacaixa

A 31 de desembre de 2016, el Grup Criteriacaixa assoleix una ràtio de *Common Equity Tier 1* (CET1) de 13,1% (+140 punts bàsics des de 31 de desembre 2015) i una ràtio de Capital Total de 14,5% (13,8% a 31 de desembre de 2015).

Els actius ponderats per risc (APR) se situen, a 31 de desembre de 2016, en 156.412 milions d'euros, fet que suposa una disminució de -17.521 milions d'euros respecte al tancament de l'exercici anterior (-10,1%).

Els requisits mínims de capital regulatori segons el Banc Central Europeu (BCE) exigeixen que Criteriacaixa mantingui una ràtio CET1 regulatòria del 9,25%, que inclou el mínim comú exigint pel Pilar I del 4,5% així com un 4,75% addicional que agrega els requeriments específics del Pilar II (procés de revisió supervisora) i el coixí de conservació de capital.

Així mateix, des de l'1 de gener de 2016 Criteriacaixa ha d'aplicar el coixí de capital exigible com a Altra Entitat d'Importància Sistèmica (AEIS) (0,25% d'implantació gradual en 4 anys fins al 2019).

Aquestes decisions, en el seu conjunt, fixen per a Criteriacaixa una ràtio CET1 regulatòria mínima del 9,3125% per a 2016. Aquest requeriment, comparat amb els nivells de la ràtio CET1 a 31 de desembre de 2016, constata que els requeriments aplicables a Criteriacaixa no implicarien cap limitació de les que preveu la normativa de solvència sobre distribució de dividends, de retribució variable i d'interessos als titulars de valors de capital de nivell 1 addicional.

La ràtio de palanquejament es manté en el 6,4%. Aquesta mesura, no sensible al risc, pretén eliminar el creixement excessiu del balanç respecte al capital disponible o Tier 1. Tot i que encara no s'ha definit un nivell mínim, el Comitè de Basilea i la Comissió Europea han proposat fixar el mínim regulatori en el 3%.

Així mateix, el mes de novembre de 2016 el Grup Criteriacaixa va rebre la decisió del Banc Central Europeu sobre els requisits mínims de capital regulatori propis del Grup Criteriacaixa per a l'exercici 2017, un cop analitzats els resultats del Procés d'Avaluació i Revisió Supervisora (SREP, en el seu acrònim en anglès). S'exigeix que Criteriacaixa mantingui el 2017 una ràtio Common Equity Tier 1 (CET1) a efectes regulatoris ("phase-in") del 7,375% en base consolidada, que inclou: el mínim exigít per Pilar I (4,50%); el requeriment de Pilar II del BCE (1,50%); el requeriment de coixí de conservació de capital (1,25%); i el requeriment de coixí AEIS (0,125%) derivat del comunicat del 2 de novembre de 2016 de Banc d'Espanya que Criteriacaixa es continuava identificant com Altra Entitat d'Importància Sistèmica (AEIS).

Durant el 2016, l'Autoritat Bancària Europea (EBA, per les seves sigles en anglès) va fer un exercici de resistència de la banca (*Stress Test*). Aquest exercici va cobrir el 70% dels actius del sector bancari europeu, i va avaluar la capacitat de les entitats europees principals, entre elles, CaixaBank a través del Grup Criteriacaixa, per resistir una situació macroeconòmica adversa en el període 2016-2018. L'EBA va publicar els resultats el 29 de juliol de 2016. Per bé que no hi havia un llindar de capital comú que calgués superar, la projecció constitueix un element rellevant en la decisió de capital del BCE en el marc del SREP (*Supervisory Review and Evaluation Process*). CaixaBank, com a part del Grup Criteriacaixa, presenta una situació de capital sobrada en els dos escenaris proposats.

Les autoritats europees han plantejat aquest exercici sobre tot el Grup Criteriacaixa, que inclou, a més de CaixaBank, les participacions industrials i els actius immobiliaris de Criteriacaixa, segons el màxim nivell de consolidació prudencial vigent a 31 de desembre de 2015. Segons aquest perímetre, el Grup Criteriacaixa ha obtingut una ràtio CET1 regulatòria del 9,0% al final de l'escenari advers.

En el quadre següent es detallen els recursos propis computables del Grup Criteriacaixa a 31 de desembre de 2016 i 31 de desembre de 2015:

Recursos propis comptables

(Milers d'euros)

	31-12-2016		31-12-2015	
	Import	en %	Import	en %
Patrimoni net comptable	30.726.997		29.386.721	
Fons Propis Comptables	17.001.263		17.217.468	
<i>Capital</i>	1.834.166		1.834.166	
<i>Resultat</i>	1.004.756		1.179.459	
<i>Reserves i altres</i>	14.162.341		14.203.843	
Interessos minoritaris i ajustos per valoració	13.725.734		12.169.253	
Resta d'instruments de CET1	(2.629.509)		(2.381.482)	
Ajust comptabilitat interessos minoritaris i ajustos de valoració	(2.210.113)		(2.205.124)	
Altres ajustos (1)	(419.396)		(176.358)	
Instruments CET1	28.097.488		27.005.239	
Deduccions CET1	(7.682.870)		(6.642.899)	
Actius intangibles	(5.991.086)		(6.121.002)	
Inversions financeres	(277.372)		(67.701)	
Actius per impostos diferits	(972.573)		(274.558)	
Resta de deduccions de CET1	(441.839)		(179.638)	
CET1	20.414.618	13,1%	20.362.340	11,7%
TIER 1	20.414.618	13,1%	20.362.340	11,7%
Instruments T2	2.417.241		3.700.194	
Deduccions T2	(159.157)		(29.014)	
TIER 2	2.258.084	1,4%	3.671.180	2,1%
CAPITAL TOTAL	22.672.702	14,5%	24.033.520	13,8%
Promemòria: Actius Ponderats per Risc	156.412.406		173.933.758	
<i>Risc de crèdit</i>	100.326.769		101.414.438	
<i>Risc de les participacions</i>	41.513.965		56.772.580	
<i>Risc de mercat</i>	3.832.770		4.629.453	
<i>Risc operacional</i>	10.738.902		11.117.287	

(1) Principalment previsió de dividends pendents de pagament.

Ràtio de palanquejament

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Exposició	319.579.569	330.822.046
Ràtio de palanquejament (*)	6,4%	6,2%

(*) Actiu total reservat, incloent elements fora de balanç, derivats i operacions de finançament de valors, minorat per les deduccions de Tier 1.

A continuació es detallen els moviments de capital regulatori en els exercicis 2016 i 2015:

Moviments en el capital regulatori

(Milions d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
	Import	Import
CET1 a l'inici del període	20.362.340	19.432.624
Moviments d'instruments de CET1	1.092.249	1.438.457
Benefici	1.472.364	1.502.222
Dividend	(297.244)	(442.789)
Reserves	(1.220.961)	(299.604)
Ajustos de valoració i altres	1.138.090	678.628
Moviments de deduccions de CET1	(1.039.971)	(508.741)
Actius immaterials	129.916	(174.558)
Inversions financeres	(209.671)	(61.187)
Actius fiscals diferits	(698.015)	(274.558)
Resta de deduccions de CET1	(262.201)	1.562
CET1 al final del període	20.414.618	20.362.340
Tier 2 a l'inici del període	3.671.180	7.933.017
Moviments en instruments de Tier 2	(1.282.953)	(4.324.900)
Computabilitat i amortització finançament subordinat	(362.213)	(3.331.457)
Excés int. minoritaris	(625.045)	(974.033)
Excessos de provisió IRB	(295.695)	(19.410)
Moviment de deduccions de Tier 2	(130.143)	63.063
Tier 2 al final del període	2.258.084	3.671.180

A continuació s'inclou informació sobre els requeriments de capital obtinguts per mètode de càlcul del risc per als exercicis 2016 i 2015:

Detall d'actius ponderats per risc per mètode

(Milers d'euros)

	31-12-2016		31-12-2015	
	Actius ponderats per risc	%	Actius ponderats per risc	%
Risc de crèdit	100.326.769	64,1%	101.414.438	58,3%
Mètode estàndard	51.310.033	32,8%	48.573.736	27,9%
Mètode IRB	49.016.736	31,3%	52.840.702	30,4%
Risc de les participacions	41.513.965	26,5%	56.772.580	32,6%
Mètode PD/LGD	31.862.730	20,4%	47.609.032	27,4%
Mètode simple	9.486.366	6,1%	8.913.449	5,1%
Mètode VaR	164.869	0,1%	250.099	0,1%
Risc de mercat	3.832.770	2,5%	4.629.453	2,7%
Models interns (IMN)	3.832.770	2,5%	4.629.453	2,7%
Risc operacional	10.738.902	6,9%	11.117.287	6,4%
Mètode estàndard	10.738.902	6,9%	11.117.287	6,4%
Total	156.412.406	100,0%	173.933.758	100,0%

5. Distribució de resultats

La distribució del benefici de Criteriacaixa de l'exercici 2016, que el Consell d'Administració proposarà al seu Accionista Únic per a la seva aprovació, es presenta a continuació, juntament amb la de l'exercici 2015, que va ser aprovada per l'Accionista Únic el 5 de maig de 2016.

Distribució de resultats de Criteriacaixa

(Milers d'euros)

	2016	2015
Base de repartiment		
Pèrdues i guanys	8.835	586.284
Distribució:		
A reserva legal		
A reserva voluntària	8.835	266.284
A dividends		320.000
Total	8.835	586.284

6. Combinacions de negocis, adquisició i venda de participacions en el capital d'entitats dependents

Les combinacions de negocis i els moviments de participacions principals en entitats dependents en els exercicis 2016 i 2015 han estat els següents:

Combinacions de negocis – 2016

En l'exercici 2016 no s'han produït combinacions de negoci.

Combinacions de negocis - 2015

Adquisició de Barclays Bank, SAU

El dia 31 d'agost de 2014, CaixaBank va anunciar la subscripció amb Barclays Bank PLC d'un contracte per a l'adquisició de Barclays Bank, SAU.

En data 2 de gener de 2015 es va formalitzar l'adquisició de la totalitat del capital de Barclays Bank, SAU, després de l'obtenció de les autoritzacions regulatòries necessàries. El preu provisional pagat en efectiu en aquesta data va pujar a 820 milions d'euros. En data 23 d'abril de 2015, es va fixar entre les parts el preu definitiu de la transacció, que ha pujat a 815,7 milions d'euros. Els Consells d'Administració de Barclays Bank, SAU i CaixaBank van aprovar el 30 de març de 2015 el Projecte Comú de Fusió de CaixaBank (societat absorbent) i Barclays Bank, SAU (societat absorbida). L'escriptura de fusió es va inscriure en el Registre Mercantil el 14 de maig de 2015, i posteriorment es va procedir a la integració tecnològica i operativa de Barclays Bank, SAU en CaixaBank.

CaixaBank va obtenir, el 2 de gener de 2015, el control de Barclays Bank, SAU. A partir d'aquest moment, es van iniciar els processos per dur a terme l'assignació del preu pagat, necessaris per al registre comptable de l'operació, i es va registrar una diferència negativa de fusió de 602 milions d'euros. Els costos extraordinaris per reestructuració com a conseqüència de la transacció van pujar a un import d'aproximadament 323 milions d'euros (226 milions d'euros nets d'impostos), i inclouen 190 milions d'euros corresponents a l'Acord Laboral de reestructuració, 67 milions d'euros de les despeses en què s'ha incorregut associades a la transacció, 64 milions d'euros registrats en concepte de sanejaments d'actius que entren en desús i 2 milions d'euros registrats en concepte d'amortitzacions.

Operacions amb entitats dependents – 2016

En l'Annex 1 d'aquesta Memòria es presenten les dades més rellevants, el percentatge de participació, el capital social, les reserves i els resultats, així com el cost de la participació directa de les entitats dependents.

Les operacions més rellevants en l'exercici 2016 han estat:

Caixabank, SA

Com a conseqüència de l'acord de permuta entre Critería i CaixaBank descrit en la Nota 1, amb data 30 de maig de 2016 Critería va transmetre a CaixaBank un nombre d'accions pròpies de CaixaBank representatives d'aproximadament el 9,89% de seu capital social actual i un import en efectiu de 678 milions d'euros.

En tractar-se d'una venda d'un percentatge de participació de CaixaBank sense pèrdua de control, s'ha registrat un impacte negatiu en reserves per un import de 158 milions d'euros, el qual ha incrementat l'epígraf «Interessos minoritaris» (Vegeu Nota 24).

Adicionalment, el 13 de desembre de 2016 es va col·locar, mitjançant la modalitat de col·locació accelerada o *accelerated book building* entre inversors institucionals i/o qualificats, un paquet de 100 milions d'accions de CaixaBank titularitat de Critería, que representen aproximadament l'1,7% de seu capital social. L'import de l'operació ha pujat a un total de 315 milions d'euros, i el preu de venda va ser de 3,15 euros per acció.

En tractar-se d'una venda d'un percentatge de participació sense pèrdua de control, s'ha registrat un impacte negatiu en reserves per import de 82 milions d'euros, i s'han incrementat els «Interessos minoritaris» en 395 milions d'euros (vegeu Nota 24).

BuildingCenter, SAU

L'abril de 2016, es van produir dues aportacions del soci únic de la companyia: una aportació dinerària no reintegrable per un import de 753.700 milers d'euros i una aportació no dinerària de crèdits per un import de 446.300 milers d'euros.

Al juliol de 2016 es va fer l'aportació al patrimoni net de BuildingCenter de 1.150 immobles valorats en 70.789 milers d'euros.

Aquestes transaccions no han tingut efectes en l'informació financera del Grup, en fer-se entre societats dependents.

VipCartera, SL, El Monte Participaciones Preferentes, SAU, Guatazal, SL, Leucanto Inversiones 1, SL, Iniciativas Turísticas de Cajas, SA, Viajes Cajasol, SA, Cajasol Participaciones Preferentes, SAU, Naviera Argos, AIE, Saldañuela Residencial, SA, CaixaPreference, SAU y Tenedora de Vehículos, SA.

El 2016 es van liquidar aquestes societats.

Canvi de denominació social d'entitats dependents:

- ***Foment Immobiliari Assequible, SA*** passa a denominar-se *Inmo Critería Caixa, SA*.
- ***Arrendament Immobiliari Assequible SL*** passa a denominar-se *Arrendament Inmo Critería Caixa, SL*.
- ***CaixaRenting, SAU*** passa a denominar-se *CaixaBank Equipment Finance, SAU*.
- ***e-la Caixa, SA*** ha canviat la denominació social a *CaixaBank Digital Business, SA*.
- ***Caixa Card 1 EFC, SAU*** es modifica la denominació social a *CaixaBank Payments, EFC EP, SAU*.

7. Informació per segments de negoci

La informació per segments de negoci té com a objectiu fer un control, seguiment i gestió interna de l'activitat i resultats del Grup Criteria, i es construeix en funció de les diferents línies de negoci establertes segons l'estructura i l'organització del Grup. El Consell d'Administració és el màxim òrgan en la presa de decisions operatives de cada negoci.

Per definir els segments de negoci es tenen en compte els riscos inherents i les particularitats de gestió de cadascun d'ells. Així mateix, per a la segregació per negocis de l'activitat i els resultats es prenen com a base les unitats de negoci bàsiques, sobre les quals es disposa de xifres comptables i de gestió. S'apliquen els mateixos principis generals que els emprats en la informació de gestió del Grup, i els criteris de mesurament, valoració i principis comptables aplicats són bàsicament iguals que els utilitzats en l'elaboració dels estats financers intermedis; no hi ha assignacions asimètriques.

D'aquesta manera, els segments de negoci del Grup Criteria són:

Negoci bancari, el qual inclou:

- La totalitat del negoci bancari del Grup CaixaBank (banca detallista, banca corporativa i institucional, tresoreria i mercats), juntament amb la d'assegurances i gestió d'actius, desenvolupat, bàsicament, en el territori espanyol a través de la xarxa d'oficines de CaixaBank i de la resta de canals complementaris. Recull tant l'activitat com els resultats generats pels clients del Grup, siguin particulars, empreses o institucions. També incorpora la gestió de la liquiditat i ALCO i els ingressos pel finançament a la resta de negocis del Grup.

Aquest segment també inclou els resultats de les companyies asseguradores del Grup, fonamentalment VidaCaixa, els productes detallistes de la qual es distribueixen a la mateixa base de clients i a través de la xarxa d'oficines de CaixaBank. Així mateix, inclou les participacions significatives en l'àmbit de la diversificació internacional i de serveis del Grup CaixaBank. Recull els resultats de les inversions de la cartera de participades bancàries internacionals (Erste Group Bank i Banco BPI), en Repsol, SA i en Telefónica, SA, així com altres participacions significatives en l'àmbit de la diversificació sectorial incorporades després de les últimes adquisicions del Grup CaixaBank.

Així mateix, inclou l'activitat immobiliària *non-core* del Grup CaixaBank. Aquesta inclou: i) el crèdit promotor *non-core*; ii) els actius immobiliaris adjudicats (disponibles per a la venda i en lloguer) propietat, la majoria, de la filial immobiliària BuildingCenter; i iii) altres actius i participacions de naturalesa immobiliària.

- Les participacions en els bancs internacionals Grupo Financiero Inbursa i The Bank of East Asia. Com a conseqüència de l'acord de permuta entre Criteria i CaixaBank (vegeu Nota 1), Criteria ha passat a tenir de manera directa la participació en els dos bancs.

L'actiu total del «Negoci bancari» és de 351.185 milions d'euros a 31 de desembre de 2016 (344.255 milions d'euros a 31 de desembre 2015), 3.231 milions d'euros dels quals corresponen al Grupo Financiero Inbursa i The Bank of East Asia, i el resultat aportat per ambdues participades a 31 de desembre de 2016 és de 73 milions d'euros.

En l'epígraf «Guany i pèrdues per actius i passius financers i altres» a 31 de desembre de 2016 inclou els resultats per vendes en el mercat de renda fixa per un import brut de 608 milions d'euros (vegeu Nota 12).

La variació respecte l'exercici 2015 de l'epígraf «Pèrdues per deterioraments en actius financers i altres» és a causa, principalment, de la disminució de les provisions per crèdit a la clientela (vegeu Nota 36) i inclou

L'impacte derivat de les millores metodològiques en els models interns de càlcul de les pèrdues de risc de crèdit per un import de 676 milions d'euros (vegeu Nota 2.9).

L'epígraf «Guany i pèrdues en baixa d'actius no financers i altres» inclou els resultats i deterioraments de la cartera immobiliària del Grup CaixaBank. Aquests deterioraments inclouen l'impacte derivat de l'actualització en els models interns de càlcul de deteriorament d'actius adjudicats per un import de 656 milions d'euros. A 31 de desembre de 2015, incloïa, a més, 602 milions d'euros per la combinació de negocis amb Barclays Bank, S.A.U.

A 31 de desembre de 2016, el resultat net atribuït d'aquest negoci es situa en 625 milions d'euros (484 milions d'euros a 31 de desembre de 2015).

Cartera industrial i d'altres: recull l'activitat i resultats recurrents de les inversions industrials i de serveis, gestionades directament per Criteriacaixa, que són, bàsicament, les mantingudes a Gas Natural Fenosa, Abertis, Cellnex Telecom, Saba Infraestructuras, Suez, Aigües de Barcelona Empresa Metropolitana de Gestió del Cicle Integral de l'Aigua, Aguas de Valencia (participació venuda al juliol de 2016) i societats de capital risc.

L'Actiu total d'aquest segment puja a 7.286 milions d'euros a 31 de desembre de 2016 (8.700 milions d'euros a 31 de desembre de 2015), 5.724 milions d'euros dels quals corresponen a les participacions en les companyies valorades pel mètode de la participació. La disminució respecte a 31 de desembre de 2015, és a causa de, bàsicament, la venda del 10% de Gas Natural duta a terme el mes de setembre de 2016. Les participacions valorades pel mètode de la participació aporten uns ingressos de 606 milions d'euros, una xifra un 36,4% inferior respecte a 31 de desembre de 2015, bàsicament, per dos motius: i) la venda del 10% de Gas Natural ha provocat una disminució dels ingressos atribuïbles de 49 MM €, i, ii) el 2015, s'incloïa el resultat no recurrent generat per Abertis Infraestructuras per la venda del 66% de Cellnex. Els Actius financers disponibles per a la venda puguen a 720 milions d'euros (812 milions d'euros a 31 de desembre de 2015).

En l'epígraf «Guany/pèrdues en baixa d'actius i altres» s'inclou el resultat de la venda de la societat Saba Parques Logístics a Merlin Properties, el 17 d'octubre de 2016 per import de 27 milions d'euros.

Gestió d'actius immobiliaris: correspon bàsicament a l'activitat immobiliària desenvolupada directament per Criteriacaixa a través de les societats Servihabitat Alquiler, Servihabitat Alquiler II (ambdues dedicades a l'arrendament d'immobles) i Mediterrania Beach & Golf Community. Així mateix, aquest segment també inclou l'activitat que Inmo Criteriacaixa (anteriorment denominada Foment Immobiliari Assequible) fa a través del programa Habitatge Assequible, consistent en la promoció, gestió, administració i explotació en règim d'arrendament d'habitatges.

L'Actiu total del segment Gestió d'actius immobiliaris és de 2.938 milions d'euros (3.258 milions d'euros a 31 de desembre de 2015).

L'epígraf «Guany i pèrdues en baixa d'actius no financers i altres» inclou els resultats i deterioraments de la cartera immobiliària. Aquests deterioraments inclouen l'impacte derivat de l'aplicació de l'actualització en els models interns de càlcul de deteriorament d'actius adjudicats per un import de 111 milions d'euros.

Activitats corporatives: inclou la resta d'actius i passius i els seus resultats associats, no assignats a la resta de negocis del Grup, entre altres, el deute financer net i els resultats que són producte de decisions globals del Grup i que per la seva naturalesa no són imputables a la resta de negocis.

A 31 de desembre de 2016, l'Actiu total d'aquest segment és de 2.993 milions d'euros (1.617 milions d'euros a 31 de desembre de 2015).

En l'epígraf «Guany/pèrdues per actius i passius financers i altres» s'incloïa, l'any 2015, un impacte positiu no recurrent per un import de 220 milions d'euros, conseqüència de la cancel·lació del *collar* vinculat a una emissió de deute subordinat de 3.000 milions d'euros cancel·lat anticipadament (vegeu Nota 32).

L'epígraf «Guanyos/pèrdues en baixa d'actius i altres» inclou, el 2016, 215 milions d'euros corresponents a la plusvàlua per la venda del 10% de Gas Natural al setembre de 2016. L'any 2015, aquest epígraf recollia la plusvàlua generada per la venda d'accions per part de Criteria en el marc de l'OPA d'Abertis.

A continuació es presenten els resultats del Grup dels exercicis 2016 i 2015 per segments de negoci:

Comptes de pèrdues i guanys consolidats del Grup Criteria – Segregació per negocis (gener-desembre de 2016)

(Milers d'euros)

	Negoci bancari	Cartera industrial i altres	Gestió actius immobiliaris	Activitats corporatives	Ajustos i eliminacions entre segments	TOTAL GRUP CRITERIA
Interessos i rendiments assimilats	6.753.052	2.247		3.595	(46.635)	6.712.259
Interessos i càrregues assimilades	(2.596.196)	(38.110)		(255.215)	47.770	(2.841.751)
Marge d'interessos	4.156.856	(35.863)	0	(251.620)	1.135	3.870.508
Ingressos per dividendes i resultats d'entitats valorades pel mètode de la participació	899.699	632.736				1.532.435
Comissions netes	2.090.253	(5)		(1.754)		2.088.494
Guanyos/pèrdues per actius i passius financers i altres	849.140	243		(58.611)	(1.285)	789.487
Altres ingressos i despeses d'explotació	(407.355)	158.103	3.157	(735)	(16.928)	(263.758)
Ingressos i despeses emparats per contractes d'assegurances i reassurances	310.501					310.501
Marge brut	7.899.094	755.214	3.157	(312.720)	(17.078)	8.327.667
Despeses d'administració	(3.745.413)	(57.585)	(14.631)	(40.533)	15.575	(3.842.587)
Amortitzacions	(370.202)	(71.150)	(23.340)	(836)		(465.528)
Marge d'explotació	3.783.479	626.479	(34.814)	(354.089)	(1.503)	4.019.552
Pèrdues deteriorament actius financers i altres	(1.068.609)	(4.036)	(33.212)		217	(1.105.640)
Resultat de l'activitat d'explotació	2.714.870	622.443	(68.026)	(354.089)	(1.286)	2.913.912
Guanyos/(Pèrdues) en baixa d'actius i altres	(1.104.247)	47.225	(204.376)	215.282	10.762	(1.035.354)
Resultat abans d'impostos	1.610.623	669.668	(272.402)	(138.807)	9.476	1.878.558
Impost sobre beneficis	(482.183)	6.910		152.468	3.378	(319.427)
Resultat procedent d'activitats continuades	1.128.440	676.578	(272.402)	13.661	12.854	1.559.131
Resultat d'operacions interrompudes (net)	(944)					(944)
Resultat després d'impostos	1.127.496	676.578	(272.402)	13.661	12.854	1.558.187
Resultat atribuït a la minoria	(502.356)	(51.075)				(553.431)
Resultat atribuït al Grup	625.140	625.503	(272.402)	13.661	12.854	1.004.756
Actiu total	351.184.779	7.286.003	2.938.096	2.993.423	(2.888.309)	361.513.992

Comptes de pèrdues i guanys consolidats del Grup Criteria – Segregació per negoci (gener-desembre de 2015)

(Milers d'euros)

	Negoci bancari	Cartera industrial i altres	Gestió actius immobiliaris	Activitats corporatives	Ajustos i eliminacions entre segments	TOTAL GRUP CRITERIA
Interessos i rendiments assimilats	8.373.068	2.334		6.072	(55.893)	8.325.581
Interessos i càrregues assimilades	(4.020.418)	(44.341)		(277.335)	57.985	(4.284.109)
Marge d'interessos	4.352.650	(42.007)	0	(271.263)	2.092	4.041.472
Ingressos per dividendes i resultats d'entitats valorades pel mètode de la participació	577.854	974.557				1.552.411
Comissions netes	2.114.775	(3)		(1.284)		2.113.488
Guanys/pèrdues per actius i passius financers i altres	863.728	883		215.810	(3.220)	1.077.201
Altres ingressos i despeses d'explotació	(299.268)	149.675	1.778	5.403	(13.234)	(155.646)
Ingressos i despeses emparats per contractes d'assegurances i reassurances	214.496					214.496
Marge brut	7.824.235	1.083.105	1.778	(51.334)	(14.362)	8.843.422
Despeses d'administració	(4.239.792)	(56.117)	(9.144)	(38.087)	14.362	(4.328.778)
Amortitzacions	(365.923)	(68.834)	(22.651)	(687)		(458.095)
Marge d'explotació	3.218.520	958.154	(30.017)	(90.108)	0	4.056.549
Pèrdues deteriorament actius financers i altres	(2.516.383)	(611)	(288)	(438)		(2.517.720)
Resultat de l'activitat d'explotació	702.137	957.543	(30.305)	(90.546)	0	1.538.829
Guanys/(Pèrdues) en baixa d'actius i altres	(64.033)	20.232	(251.916)	192.763		(102.954)
Resultat abans d'impostos	638.104	977.775	(282.221)	102.217	0	1.435.875
Impost sobre beneficis	180.758	11.936		9.652	(211)	202.135
Resultat procedent d'activitats continuades	818.862	989.711	(282.221)	111.869	(211)	1.638.010
Resultat d'operacions interrompudes (net)	(2.360)					(2.360)
Resultat després d'impostos	816.502	989.711	(282.221)	111.869	(211)	1.635.650
Resultat atribuït a la minoria	(332.563)	(79.618)		(44.010)		(456.191)
Resultat atribuït al Grup	483.939	910.093	(282.221)	67.859	(211)	1.179.459
Actiu total	344.255.475	8.699.842	3.258.079	1.617.219	(1.900.188)	355.930.427

A continuació es presenta informació sobre els ingressos del Grup Criteria per segments de negoci i àrea geogràfica dels exercicis 2016 i 2015:

Distribució dels interessos i rendiments assimilats per àrea geogràfica

(Milers d'euros)

	Gener - desembre			
	Criteriacaixa		Grup Criteriacaixa	
	2016	2015	2016	2015
Mercat interior	1.278	6.486	6.699.707	8.316.985
Exportació	2.524	3.666	12.552	8.596
<i>Unió Europea</i>	2.486	2.248	7.443	3.551
<i>Països OCDE</i>				
<i>Resta de països</i>	38	1.418	5.109	5.045
Total	3.802	10.152	6.712.259	8.325.581

Distribució dels ingressos ordinaris (*)

(Milers d'euros)

	Gener-desembre de 2016					
	Ingressos ordinaris procedents de clients		Ingressos ordinaris entre segments		Total ingressos ordinaris	
	2016	2015	2016	2015	2016	2015
Negoci bancari	12.067.889	13.188.095	59.398	63.607	12.127.287	13.251.702
<i>Espanya</i>	11.700.316	12.804.829	59.398	63.607	11.759.714	12.868.436
<i>Resta de països</i>	367.573	383.266			367.573	383.266
Cartera industrial i altres	854.010	1.190.581	1.284	1.284	855.294	1.191.865
<i>Espanya</i>	782.940	1.125.049	1.284	1.284	784.224	1.126.333
<i>Resta de països</i>	71.070	65.532			71.070	65.532
Gestió d'actius immobiliaris	56.304	55.222	3.383	9.101	59.687	64.323
<i>Espanya</i>	56.304	55.222	3.383	9.101	59.687	64.323
<i>Resta de països</i>						
Activitats corporatives	(54.315)	223.268	2.854	4.776	(51.461)	228.044
<i>Espanya</i>	(54.315)	223.268	2.854	4.776	(51.461)	228.044
<i>Resta de països</i>						
Ajustos i eliminacions d'ingressos ordinaris entre segments			(66.919)	(78.768)	(66.919)	(78.768)
Total	12.923.888	14.657.166	0	0	12.923.888	14.657.166

(*) Corresponen als epígrafs següents del Compte de Pèrdues i Guanys Públic del Grup Criteriacaixa, determinats d'acord amb la Circular 5/2014 del Banc d'Espanya.

1. Ingressos per interessos
2. Ingressos per dividendes
3. Resultats d'entitats valorades pel mètode de la participació
4. Ingressos per comissions
5. Guanys/pèrdues per actius/passius financers
6. Guanys/pèrdues de la comptabilitat de cobertures
7. Altres ingressos d'explotació
8. Ingressos d'actius emparats per contractes d'assegurances i reassurances

8. Retribucions del «personal clau de la direcció»

Retribució al Consell d'Administració

Les retribucions percebudes pels membres del Consell d'Administració de Critería en concepte de dietes d'assistència a les reunions dels òrgans d'administració i altres remuneracions dels exercicis 2016 i 2015 són les que es detallen a continuació:

Retribucions al Consell d'Administració

(Milers d'euros)

	2016		2015	
	Individual	Grup	Individual	Grup
Total remuneració fixa	3.110	1.058	2.645	1.788
Total	3.110	1.058	2.645	1.788

Les remuneracions percebudes durant els exercicis 2016 i 2015 pels consellers de Critería per la seva funció de representació de l'Entitat en els Consells d'Administració de societats cotitzades i d'altres societats en les quals tingui una presència o representació significativa i que siguin societats del perímetre del Grup, excloses les societats del Grup, per les quals les dietes pagades s'han informat en el quadre anterior, pugen a 2.193 i 2.161 milers d'euros, respectivament, i estan registrades en els comptes de pèrdues i guanys de les societats esmentades.

Les despeses en concepte de prima de responsabilitat civil derivada dels càrrecs de consellers i directius han pujat a 190 i 174 milers d'euros en els exercicis 2016 i 2015, respectivament.

Critería no ha fet aportacions a plans de pensions de consellers en els exercicis 2016 i 2015.

Critería Caixa, SAU no té concretes obligacions respecte als membres del Consell d'Administració, antics i actuals, en matèria de pensions per la seva condició de consellers, ni d'altres que no s'hagin descrit en els paràgrafs anteriors.

No hi ha acords sobre indemnitzacions per cessament unilateral per part de la Societat amb els membres dels Òrgans de Govern de Critería.

Els Administradors de la Societat no han dut a terme, durant els exercicis 2016 i 2015, operacions alienes al tràfic ordinari o que no s'hagin dut a terme en condicions normals de mercat amb Critería Caixa, SAU o les societats del seu Grup.

Remuneracions a l'Alta Direcció

L'Alta Direcció de Critería està integrada, a 31 de desembre de 2016, per 7 persones (8 persones a 31 de desembre de 2015).

Les remuneracions a l'Alta Direcció dels exercicis 2016 i 2015 es detallen a continuació:

Retribucions a l'Alta Direcció

(Milers d'euros)

	2016	2015
Retribucions salarials (*)	3.426	3.791
Prestacions post-ocupació	230	240
Altres prestacions a llarg termini	7	7
Altres	41	46
Total	3.704	4.084

(*) Aquest import inclou la retribució fixa, en espècie, i variable total meritada per l'Alta Direcció.

Les remuneracions percebudes durant els exercicis 2016 i 2015 per l'Alta Direcció de Criteria per la seva activitat de representació de l'Entitat dominant en els Consells d'Administració de societats cotitzades i d'altres societats en les quals Criteria tingui una presència o representació significativa i que siguin societats del perímetre de "la Caixa", pugen a 398 i 301 milers d'euros, respectivament, i estan registrades en els comptes de pèrdues i guanys de les societats esmentades.

Hi ha pactes amb membres de l'Alta Direcció sobre indemnitzacions en cas de cessament o rescissió anticipada dels contractes.

Informació addicional referent al Consell d'Administració

Conflictes d'interès

L'article 229 de la Llei de Societats de Capital estableix, entre altres deures dels administradors, el deure de comunicar al Consell d'Administració de la Societat qualsevol situació de conflicte, directe o indirecte, que cadascun dels Consellers o les persones que hi estiguin vinculades puguin tenir amb l'interès de la Societat.

A aquests efectes, els Consellers han declarat no haver tingut cap supòsit de conflicte d'interès durant l'exercici 2016.

Prohibició de competència

De conformitat amb el que disposa l'article 229.1r de la Llei de Societats de Capital actualment vigent, els membres del Consell d'Administració s'han d'abstenir de desenvolupar activitats per compte propi o per compte d'altri que comportin una competència efectiva, sigui actual o potencial, amb la Societat o que, de qualsevol altra manera, el situïn en un conflicte permanent amb els interessos de la Societat. De conformitat amb l'article 230 de la Llei de Societats de Capital, la Societat pot dispensar aquesta prohibició en el cas que no s'espera un perjudici per a la Societat o que, si se n'espera algun, sigui compensat pels beneficis que preveu obtenir-se de la dispensa. La dispensa s'ha de concedir mitjançant un acord exprés i separat de la Junta General. En relació amb això, es fa constar que cap Conseller ha comunicat a la Societat cap situació que requereixi valorar i, si s'escau, aprovar la dispensa oportuna.

9. Efectiu, saldos en efectiu en bancs centrals i altres dipòsits a la vista

El desglossament del saldo d'aquest capítol dels balanços és el següent:

Detall d'efectiu, saldos en bancs centrals i altres dipòsits a la vista

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Efectiu	1.587.434	1.798.732
Saldo en efectiu en bancs centrals	10.909.339	3.975.426
Altres dipòsits a la vista	1.056.918	1.241.666
Total	13.553.691	7.015.824

El saldo en efectiu en bancs centrals inclou els saldos mantinguts per al compliment del coeficient de reserves mínimes obligatòries en el banc central en funció dels passius computables. Les reserves exigides es remuneren al tipus d'interès de les operacions principals de finançament de l'Eurosistema.

10. Actius i passius financers mantinguts per negociar

La composició del saldo d'aquest capítol dels balanços és la següent:

Detall d'actius i passius financers mantinguts per negociar

(Milers d'euros)	31-12-2016		31-12-2015	
	Actiu	Passiu	Actiu	Passiu
Derivats	9.575.832	9.394.775	9.806.191	9.502.512
Instruments de patrimoni	294.923		250.543	
Valors representatius de deute	1.793.317		3.255.486	
Posicions curtes		897.739		2.701.683
Total	11.664.072	10.292.514	13.312.220	12.204.195

Derivats

A continuació es presenta un desglossament, per tipus de productes, del valor raonable dels derivats contractats pel Grup a 31 de desembre de 2016 i 2015:

Valor raonable per producte

(Milers d'euros)

	31-12-2016		31-12-2015	
	Actiu	Passiu	Actiu	Passiu
Compravenda de divises no vençudes	513.005	400.586	891.899	818.893
Compres de divises contra euros	332.869	35.583	610.909	97.506
Compres de divises contra divises	127.120	111.224	173.973	185.942
Vendes de divises contra euros	53.016	253.779	107.017	535.445
Compravenda d'actius financers	7.283	2.954	33.176	905
Compres	3.521	2.881	31.992	111
Vendes	3.762	73	1.184	794
Futurs financers sobre accions i tipus d'interès	0	0	0	0
Opcions sobre accions	150.989	131.769	111.598	141.764
Comprades	150.989		111.598	
Emeses		131.769		141.764
Opcions sobre tipus d'interès	297.705	308.680	342.339	349.648
Comprades	297.705		342.339	
Emeses		308.680		349.648
Opcions sobre divises	73.263	110.824	21.407	36.679
Comprades	73.263		21.407	
Emeses		110.824		36.679
Altres operacions sobre accions i tipus d'interès	6.075.235	6.211.380	6.800.079	6.642.947
Permutes financeres sobre accions	112.939	106.648	318.747	290.505
Acords sobre tipus d'interès futurs (FRA)	728	758	3.830	1.246
Permutes financeres sobre tipus d'interès	5.961.568	6.103.974	6.477.502	6.351.196
Derivats de crèdit	0	15.842	0	0
Comprats				
Venuts		15.842		
Derivats sobre mercaderies i altres riscos	2.458.352	2.212.740	1.605.693	1.511.676
Permutes financeres	2.452.481	2.205.761	1.595.505	1.501.115
Comprats	5.871	215	10.188	
Venuts		6.764		10.561
Total	9.575.832	9.394.775	9.806.191	9.502.512

A continuació es presenta un detall, per contrapart, del valor raonable dels derivats financers:

Valor raonable per contrapart

(Milers d'euros)

	31-12-2016		31-12-2015	
	Actiu	Passiu	Actiu	Passiu
Mercats organitzats	14.693	46.435	9.195	83.985
Mercats no organitzats	9.561.139	9.348.340	9.796.996	9.418.527
Entitats de crèdit	3.872.936	4.149.794	3.944.557	4.823.163
Altres entitats financeres	2.782.356	4.579.157	2.456.326	3.581.521
Resta de sectors	2.905.847	619.389	3.396.113	1.013.843
Total	9.575.832	9.394.775	9.806.191	9.502.512

Instrumentos de patrimonio

El desglosament dels saldos d'aquest epígraf és el següent:

Detall d'instruments de patrimoni

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Accions de societats espanyoles	293.434	248.905
Accions de societats estrangeres	1.489	1.638
Total	294.923	250.543

Valors representatius de deute

El detall del saldo d'aquest epígraf per contraparts és el següent:

Detall d'actius mantinguts per negociar – Valors representatius de deute (**)

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Deute Públic espanyol (*)	1.565.910	2.653.961
<i>Lletres del tresor</i>	691.001	1.554.818
<i>Obligacions i bons de l'Estat</i>	546.439	439.492
<i>Resta d'emissions</i>	328.470	659.651
Deute Públic estranger (*)	178.465	397.848
Emesos per entitats de crèdit	11.409	113.931
Altres emissors espanyols	23.748	27.668
Altres emissors estrangers	13.785	62.078
Total	1.793.317	3.255.486

(*) Vegeu Nota 3, apartat «Informació relativa a l'exposició al risc sobirà».

(**) Vegeu classificació per 'ratings' en la Nota 3.3.4, apartat 'Risc associat als valors representatius de deute'.

Posicions curtes

A continuació es presenta un detall, per tipus de productes, de les posicions curtes.

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Per préstecs de valors	0	0
Instrumentos de patrimoni	0	0
Per descoberts en cessions (*)	897.739	2.701.683
Valors representatius de deute (Nota 2.5)	897.739	2.701.683
Total	897.739	2.701.683

(*) Vegeu Nota 3, apartat «Informació relativa a l'exposició al risc sobirà».

Les posicions curtes per descoberts en cessions de “Valors representatius de deute”, són operacions a curt termini contractades amb l'objectiu de compensar les posicions no registrades en balanç que han estat venudes o cedides temporalment.

11. Actius i passius financers designats a valor raonable amb canvis en resultats

El desglossament del saldo d'aquests capítols dels balanços consolidats a 31 de desembre de 2016 i 2015 és el següent:

Detall d'actius i passius designats a valor raonable amb canvi en resultats

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Actius	3.139.646	1.785.804
Instruments de patrimoni	1.806.976	816.728
Valors representatius de deute	1.332.670	969.076
Passius	3.763.976	2.359.517
Dipòsits	3.763.976	2.359.517
<i>Clientela</i>	3.763.976	2.359.517

Altres actius financers a valor raonable amb canvis en resultats

En aquest epígraf es recullen les inversions lligades a l'operativa de productes d'assegurances de vida quan el risc d'inversió és assumit pel prenedor, les denominades assegurances *Unit-link*. Aquest producte es comercialitza a través de VidaCaixa, SAU de Seguros y Reaseguros.

Altres passius financers a valor raonable amb canvis en resultats

En aquest capítol es recullen, exclusivament, les provisions matemàtiques corresponents als productes d'assegurances de vida *Unit-link*.

12. Actius financers disponibles per a la venda

El desglossament del saldo d'aquest capítol dels balanços, tenint en compte la naturalesa de les operacions, és el següent:

Detall d'actius financers disponibles per a la venda

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Instruments de patrimoni	3.666.213	4.191.841
Accions de societats cotitzades	2.936.739	3.267.522
Accions de societats no cotitzades	642.349	778.845
Participacions en el patrimoni de fons d'inversió i altres cotitzades	87.125	145.474
Valors representatius de deute (*)	61.764.040	59.239.951
Deute Públic espanyol (**)	52.935.106	48.008.151
<i>Lletres del tresor</i>	2.337.234	11.520
<i>Obligacions i bons de l'Estat</i>	47.655.781	46.162.857
<i>Resta d'emissions</i>	2.942.091	1.833.774
Deute Públic estranger (**)	3.317.012	4.735.417
Emesos per entitats de crèdit	3.814.373	4.682.164
Altres emissors espanyols (***)	-29.585	232.817
Altres emissors estrangers	1.727.134	1.581.402
Subtotal	65.430.253	63.431.792
Total	65.430.253	63.431.792

(*) Vegeu classificació per 'ratings' en la Nota 3.3.4, apartat 'Risc associat als valors representatius de deute'.

(**) Vegeu Nota 3.3.5, apartat "Informació relativa a l'exposició al risc sobirà".

(***) Inclou la variació de valor negatiu dels *swaps* fets servir en les operacions de bo + derivat en el *matching* de fluxos de les operacions de passiu del grup assegurador

En l'exercici 2016, el Grup Criteriacaixa ha venut en el mercat renda fixa classificada en aquest epígraf del balanç, aprofitant oportunitats de mercat i materialitzant plusvàlues latents per un import brut de 608 milions d'euros, que estan registrats a «Guanyos o pèrdues per actius i passius financers no valorats a valor raonable amb canvis en resultats» del compte de pèrdues i guanyos adjunt (vegeu Nota 32).

A continuació es facilita l'inventari amb detall del percentatge de participació i del valor de mercat de les principals societats cotitzades, classificades com a instruments de capital disponibles per a la venda en considerar-se que el Grup no hi exerceix una influència significativa.

Valor de mercat de les societats cotitzades principals classificades com a disponibles per a la venda

(Milers d'euros)	31-12-2016		31-12-2015	
	% part.	Valor mercat	% part.	Valor mercat
Societats				
Telefónica, SA	5,15%	2.288.453	5,01%	2.553.453
Suez Environnement Company	5,89%	465.693	5,65%	529.354
Cellnex Telecom, SA	5,77%	182.593	4,62%	184.715
Valor de mercat		2.936.739		3.267.522

A continuació es presenten els moviments de l'epígraf «Instruments de patrimoni» dels exercicis 2016 i 2015:

Moviments actius financers per a la venda – Instruments de patrimoni - 2016

(Milers d'euros)

	Compres i ampliacions de capital	Vendes	Imports transferits al compte de pèrdues i guanys	Ajustos a valor de mercat	Altres	Total
Total saldo a 31-12-2015						4.191.841
Telefónica, SA	80.179			(345.179)		(265.000)
Societat de gestió d'Actius procedents de la Reestructuració Bancària, SA (Sareb) (*)					243.765	243.765
Visa Europe Ltd.			(165.074)	32.489		(132.585)
Visa Inc				2.088	37.979	40.067
Suez Environnement Company	34.207			(97.867)		(63.660)
Cellnex Telecom, SA	36.393			(38.503)	(12)	(2.122)
Aguas de Valencia, S.A.		(26.899)	(3.821)	3.821	(4.726)	(31.625)
Altres	26.002	(61.687)	(32.628)	18.705	(28.991)	(78.599)
Moviments any 2016	176.781	(88.586)	(201.523)	(424.446)	248.015	(289.759)
Moviment pèrdues per deteriorament (Nota 36)						(235.869)
Saldo a 31-12-2016						3.666.213

(*) Traspàs des d'«Inversions mantingudes fins al venciment», a causa de la reconversió de deute subordinat en accions al juny de 2016 (vegeu Nota 14).

Moviments actius financers per a la venda – Instruments de patrimoni - 2015

(Milers d'euros)

	Alta per combinacions de negoci (Nota 6)	Compres i ampliacions de capital	Vendes	Imports transferits al compte de pèrdues i guanys	Ajustos a valor de mercat	Altres	Total
Total saldo a 31-12-2014							4.431.785
Telefónica, SA		569.130	(470.411)	(98.618)	(358.808)		(358.707)
Cellnex Telecom, SA		150.000			34.714		184.714
Suez Environnement Company		310			86.649		86.959
Altres	2.946	46.347	(54.638)	(46.302)	188.927	(22.243)	115.037
Moviments any 2015	2.946	765.787	(525.049)	(144.920)	(48.518)	(22.243)	28.003
Moviment pèrdues per deteriorament (Nota 36)							(267.947)
Saldo a 31-12-2015							4.191.841

S'han dut a terme les anàlisis de deteriorament per als instruments de patrimoni classificats com a «Actius financers disponibles per a la venda» (vegeu Nota 2.9), i s'ha constatat la necessitat de transferir a resultats en l'exercici 2016 un import de 236 milions d'euros, que s'han registrat en l'epígraf «Deteriorament del valor o reversió del deteriorament de valor d'actius financers no valorats a valor raonable amb canvis en resultats» (vegeu Nota 36).

Les variacions més significatives en l'exercici 2016 dels instruments de patrimoni disponibles per a la venda han estat les següents:

Aguas de Valencia, SA

Amb data 20 de juliol de 2016 es va formalitzar la compravenda de la participació que Criteriacaixa ostentava en el capital d'Aguas de Valencia (14,51%) a favor de Fomento Urbano de Castellón per un import de 30.720 milers d'euros i es va registrar una plusvàlua abans d'impostos de 3.821 milers d'euros en el compte de resultats del Grup Criteriacaixa.

Suez Environnement, S.A

Durant l'exercici 2016, Criteriacaixa ha adquirit 2,6 milions d'accions per import de 34.207 milers d'euros, representatiu del 0,37% del capital de Suez. A 31 de desembre de 2016 la participació de Criteriacaixa se situa en el 5,89%.

Cellnex Telecom, S.A.

Durant l'exercici 2016 Criteriacaixa ha adquirit 2,6 milions d'accions per import de 36.393 milers d'euros, representatiu de l'1,14% del capital de Cellnex. A 31 de desembre de 2016 la participació de Criteriacaixa se situa en el 5,77%.

Visa Europe Ltd.

En data 21 de juny de 2016 Visa Inc. va completar el procés d'adquisició de Visa Europe Ltd. iniciat al novembre de 2015. Considerant l'interès econòmic del Grup Caixabank en Visa Europe Ltd, a través de la seva participació directa classificada com a disponible per a la venda i indirecta a través de Servired, aquesta transacció suposa el reconeixement d'una plusvàlua bruta de 165 milions d'euros (115 milions nets) en el compte de resultats consolidat del Grup de 2016 i l'entrada en cartera d'accions de Visa Inc.

La informació financera rellevant de les participacions més significatives classificades com a actius financers disponibles per a la venda és la següent:

(Milions d'euros)

Denominació social	Domicili	% participació	% Drets de vot	Patrimoni net	Últim resultat publicat
Telefónica, SA (1)	Gran Vía, 28 28013 Madrid	5,15%	5,15%	27.093	2.225
Sociedad de gestión de Activos Procedentes de la Reestructuración Bancaria, SA (Sareb) (2)	Paseo de la Castellana, 89 28046 Madrid	12,24%	12,24%	(3.161)	0
Cellnex Telecom, SA (1)	Avinguda del Parc Logístic, 12- 20 - 08040 Barcelona	5,77%	5,77%	560	35
Caser, Compañía de Seguros y Reaseguros, SA (2)	Avenida de Burgos, 109 28050 Madrid	11,51%	11,51%	1.100	65
Suez Environnement Company (1)	Tour CB21 – 16, Place de l'Iris - 92040 Paris – La Défense – France	5,89%	5,89%	6.380	174
Aigües de Barcelona Empresa Metropolitana del Cicle Integral de l'Aigua, SA (2)	Carrer General Batet, 1-7, Barcelona	15,00%	15,00%	369	29

(1) Entitats cotitzades. La informació relativa al patrimoni net i últim resultat publicat és a 30/09/2016, excepte Suez Environnement, les dades de la qual són del 30/06/2016.

(2) Entitats no cotitzades. La informació relativa al patrimoni net i últim resultat publicat és a 31/12/2015

A continuació es presenten els moviments principals de l'epígraf «Valors representatius de deute» dels balanços:

Moviments actius financers disponibles per a la venda - Valors representatius de deute

(Milers d'euros)

	2016	2015
Saldo a l'inici de l'exercici	59.239.951	67.095.389
Més:		
Alta per combinacions de negocis (Nota 6)		7.740
Compres	23.436.643	26.513.606
Plusvàlues/(minusvàlues) contra ajustos de patrimoni net (Nota 24.2)	(78.154)	(8.276)
Imports transferits al compte de pèrdues i guanys (Nota 32)	607.525	616.833
Menys:		
Vendes i amortitzacions	(20.703.322)	(34.658.862)
Interessos implícits meritats	(634.322)	(326.466)
Reclassificacions i traspassos	(104.281)	
Pèrdues per deteriorament d'actius (Nota 36)	0	(13)
Saldo al tancament de l'exercici	61.764.040	59.239.951

13. Préstecs i partides a cobrar

La composició del saldo d'aquest capítol dels balanços, tenint en compte la naturalesa de l'instrument financer en el qual tenen origen, és la següent:

Detall de préstecs i partides a cobrar

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Valors representatius de deute (*)	561.139	927.655
Préstecs i bestretes	205.996.746	207.608.314
Entitats de crèdit	6.814.823	6.659.681
Clientela	199.181.923	200.948.633
Total	206.557.885	208.535.969

(*) Vegeu classificació per 'ratings' en la Nota 3.3.4, apartat 'Risc associat a valors representatius de deute.

A continuació es facilita un detall dels ajustos de valoració principals inclosos en cadascun dels diversos tipus d'actius del capítol «Préstecs i partides a cobrar»:

31-12-2016

(Milers d'euros)

	Ajustos per valoració					Saldo en balanç
	Saldo brut	Fons de deteriorament	Interessos meritats	Comissions	Altres	
Valors representatius de deute	561.036	(1.198)	1.301			561.139
Préstecs i bestretes	212.523.092	(6.705.421)	465.615	(286.540)		205.996.746
Entitats de crèdit	6.812.022	0	2.809	(8)		6.814.823
Clientela	205.711.070	(6.705.421)	462.806	(286.532)		199.181.923
Total	213.084.128	(6.706.619)	466.916	(286.540)	0	206.557.885

31-12-2015

(Milers d'euros)

	Ajustos per valoració					Saldo en balanç
	Saldo brut	Fons de deteriorament	Interessos meritats	Comissions	Altres	
Valors representatius de deute	926.928		727			927.655
Préstecs i bestretes	216.633.932	(9.188.508)	469.493	(306.603)		207.608.314
Entitats de crèdit	6.659.541	(5)	216	(71)		6.659.681
Clientela	209.974.391	(9.188.503)	469.277	(306.532)		200.948.633
Total	217.560.860	(9.188.508)	470.220	(306.603)	0	208.535.969

Qualitat creditícia de la cartera de préstecs i partides a cobrar

A continuació s'ofereix el detall de la cartera de préstecs i partides a cobrar en funció de la seva classificació creditícia a 31 de desembre de 2016 i 2015:

31-12-2016

(Milers d'euros)

	Import brut	Correccions de valor per deteriorament	Valor en llibres
Risc normal	198.723.709	(1.471.860)	197.251.849
Risc dubtós	14.360.419	(5.234.759)	9.125.660
Total	213.084.128	(6.706.619)	206.377.509

31-12-2015

(Milers d'euros)

	Import brut	Correccions de valor per deteriorament	Valor en llibres
Risc normal	200.944.946	(1.882.316)	199.062.630
Risc dubtós	16.615.914	(7.306.192)	9.309.722
Total	217.560.860	(9.188.508)	208.372.352

Garanties rebudes

A continuació s'ofereix el detall de les garanties rebudes per a la concessió d'operacions de CaixaBank a 31 de desembre de 2016 i 2015:

Garanties rebudes (*)

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Valor de les garanties reals	343.466.181	359.226.844
Del qual: garanteix riscos dubtosos	22.671.881	27.970.675
Valor d'altres garanties	3.276.490	2.853.904
Del qual: garanteix riscos dubtosos	229.645	155.107
Total	346.742.671	362.080.748

(*) El valor de la garantia és l'import menor entre la garantia rebuda i el valor del préstec, excepte per a les operacions dubtoses que és el seu valor raonable.

13.1. Valors representatius de deute

La composició del saldo d'aquest epígraf dels balanços es detalla a continuació:

Detall de préstecs i partides a cobrar – Valors representatius de deute

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Altres emissors espanyols	118.009	626.910
Altres emissors estrangers	443.027	300.018
Total	561.036	926.928

A 31 de desembre de 2015, en valors representatius de deute emesos per altres emissors espanyols de renda fixa privada s'inclouen bons per valor nominal de 700 milions d'euros emesos per fons de titulització multicedents als quals Banca Cívica va aportar cèdules emeses per l'entitat durant diversos exercicis. El 2016 aquests bons han estat reclassificats a l'epígraf d'«Actius financers disponibles per a la venda» (vegeu Nota 2.4).

13.2. Préstecs i bestretes

Préstecs i bestretes – Entitats de crèdit

El detall d'aquest epígraf, segons la seva naturalesa i la seva situació de crèdit, sense tenir en compte els ajustos de valoració, és el següent:

Detall de préstecs i bestretes a entitats de crèdit

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
A la vista	4.838.883	3.294.832
Altres comptes	4.838.883	3.294.832
A termini	1.973.139	3.364.709
Comptes a termini	1.000.603	468.409
Adquisició temporal d'actius	972.521	2.896.295
Actius dubtosos	15	5
Total	6.812.022	6.659.541

Préstecs i bestretes – Crèdit a la clientela

El detall d'aquest epígraf, segons la seva naturalesa i la seva situació de crèdit, sense tenir en compte els ajustos de valoració, és el següent:

Préstecs i bestretes – Crèdit a la clientela per naturalesa

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Administracions Públiques	12.306.046	14.046.831
Crèdit comercial	8.098.923	7.119.791
Deutors amb garantia real	118.309.155	122.808.267
Adquisició temporal d'actius	1.440.504	4.559.764
Altres deutors a termini	41.657.658	36.448.980
Arrendaments financers	2.700.690	2.438.482
Deutors a la vista i diversos	6.837.675	5.936.362
Actius dubtosos	14.360.419	16.615.914
Total	205.711.070	209.974.391

El saldo de «Deutors a la vista i diversos» inclou l'actiu registrat en el marc de la combinació de negocis amb Banco de Valencia. En l'adjudicació a CaixaBank del Banco de Valencia, es va subscriure un protocol de mesures de suport financer instrumentat en un Esquema de Protecció d'Actius mitjançant el qual el FROB assumirà, durant un termini de 10 anys, el 72,5% de les pèrdues que experimentin la cartera de pimes i autònoms i de riscos contingents de Banco de Valencia, una vegada aplicades les provisions ja existents en aquests actius. En el context de l'assignació del preu pagat, es va registrar un actiu per tal de reflectir el 72,5% de la pèrdua esperada per a la cartera protegida. La pèrdua esperada total menys les provisions existents a

Banco de Valencia es va registrar com un ajust a valor raonable que va augmentar el fons de deteriorament dels préstecs i partides a cobrar.

El període de càlcul i liquidació de les pèrdues netes és anual. CaixaBank ha de presentar abans del 28 de febrer de cada any el llistat de Pèrdues, Plusvàlues i Recuperacions corresponent a l'exercici anual anterior. El FROB farà efectiu els pagaments, si escau, sempre que la pèrdua neta estigui per damunt del llindar pactat, i abans del 30 de juny de cada any. Les característiques dels actius garantits i el llarg termini de l'acord, 10 anys, dificulta el fet de poder estimar el calendari efectiu de les liquidacions que haurà de fer el FROB, que dependrà de la pèrdua incorreguda real que es vagi produint en cada exercici sobre els actius garantits, i una vegada superat el llindar de primera pèrdua que assumeix CaixaBank. Durant l'exercici 2016, no s'ha produït cap liquidació per part del FROB sobre el càlcul efectuat de pèrdues, plusvàlues i recuperacions relatives a l'exercici 2015. En el moment de formular aquesta memòria, el Grup està preparant el càlcul corresponent a l'exercici 2016.

Arrendament financer

En totes les modalitats d'arrendament financer comercialitzades pel Grup Criteriacaixa, ja sigui de béns d'equipament o immobiliari, es transfereixen els riscos i beneficis a l'arrendatari, incorporant sempre en el contracte l'opció de compra per un import inferior al valor raonable del bé en el mercat. En els casos en què l'opció de compra sigui similar al valor raonable, s'incorpora un pacte de recompra per part del proveïdor del bé.

Els béns cedits en règim d'arrendament financer es recullen pel valor actual de les quotes que ha de pagar l'arrendatari, més el valor residual garantit i no garantit, sense incloure-hi les càrregues financeres ni l'impost sobre el valor afegit. A continuació se n'ofereix el detall:

Arrendaments financers

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Quotes que ha de pagar l'arrendatari	2.469.007	2.207.964
Import compromès per tercers	29.778	16.560
Valor residual no garantit	201.905	213.958
Total	2.700.690	2.438.482

A continuació es presenta un detall per terminis, dels pagaments a rebre per les quotes (capital i interessos, sense incloure-hi impost ni valors residuals) dels contractes d'arrendament financer, tant del sector públic com del sector privat:

Pagaments mínims a rebre d'arrendaments financers a 31 de desembre de 2016

(Milers d'euros)

	Fins a 1 any	Entre 1 i 5 anys	Més de 5 anys	Total
Pagaments mínims a rebre	794.401	1.946.314	873.661	3.614.376

Actius deteriorats i actius en situació irregular

El detall de les quotes de capital i interessos vençudes i no deteriorades, a 31 de desembre de 2016 i 2015, classificats per la naturalesa de l'instrument financer, és el següent:

31-12-2016

Vençuts no deteriorats

(Milers d'euros)

	< 1 mes	1-2 mesos	2-3 mesos	Total
Préstecs i bestretes a la clientela	245.043	92.252	54.632	391.927
Administracions públiques espanyoles	28.440	301	376	29.117
Altres sectors residents	185.814	86.823	53.647	326.284
Altres sectors no residents	30.789	5.128	609	36.526
Total	245.043	92.252	54.632	391.927

31-12-2015

Vençuts no deteriorats

(Milers d'euros)

	< 1 mes	1-2 mesos	2-3 mesos	Total
Préstecs i bestretes a la clientela	99.743	47.425	33.696	180.864
Administracions públiques espanyoles	9.120	1.810	323	11.253
Altres sectors residents	84.375	42.162	30.569	157.106
Altres sectors no residents	6.248	3.453	2.804	12.505
Total	99.743	47.425	33.696	180.864

A continuació es detalla el saldo dels actius dubtosos, tenint en compte la naturalesa i contrapart:

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Sector públic	190.262	71.368
Sector privat	14.170.157	16.544.546
Préstecs hipotecaris	9.716.884	11.591.862
Resta de préstecs	1.350.269	1.545.330
Comptes de crèdit	2.332.534	2.674.187
Factoring	56.349	26.312
Crèdit comercial	16.211	46.998
Altres deutors	697.910	659.857
Total	14.360.419	16.615.914

NOTA: Inclouen 5.304 i 5.819 milions d'euros a 31 de desembre de 2016 i 2015, respectivament, d'actius dubtosos per raons diferents de la morositat.

A continuació es detalla el moviment que s'ha produït durant els exercicis 2016 i 2015 en el saldo del compte «Actius dubtosos».

Actius per crèdits dubtosos

(Milers d'euros)

	2016	2015
Saldo a l'inici de l'exercici	16.615.914	19.692.942
Més:		
Alta per combinacions de negoci (Nota 6)		2.127.641
Addició de nous actius	6.503.713	8.669.605
Menys:		
Actius adjudicats i adquirits a promotors i particulars	(1.366.279)	(2.959.665)
Actius normalitzats i altres	(4.929.126)	(7.185.841)
Actius donats de baixa per alienació	(988.091)	(1.246.924)
Altres actius donats de baixa	(1.475.712)	(2.481.844)
Saldo al tancament de l'exercici	14.360.419	16.615.914

En l'exercici 2016, CaixaBank ha dut a terme diverses operacions de venda d'actius en cartera (principalment actius dubtosos i actius donats de baixa de balanç a causa del seu deteriorament), per un import brut de 2.005 milions d'euros (vegeu Nota 27.4). La plusvàlua abans d'impostos obtinguda en aquestes transaccions ha pujat a 64 milions d'euros, i està registrada en el compte de pèrdues i guanys en el capítol «Deteriorament del valor o reversió del deteriorament del valor d'actius financers no valorats a valor raonable amb canvis en resultats – Préstecs i partides a cobrar» (vegeu Nota 36).

L'import dels productes vençuts i no cobrats dels actius dubtosos acumulats a 31 de desembre de 2016 i 2015 puja a 1.137 i 1.659 milions d'euros, respectivament, i figura registrat a «Altres comptes d'ordre» complementaris als comptes que figuren en el balanç.

L'antiguitat dels saldos d'actius dubtosos a 31 de desembre de 2016 i 2015, en funció de la garantia de l'actiu, és la següent:

31-12-2016

Terminis per garantia

(Milers d'euros)

	< 6 mesos	6-9 mesos	9-12 mesos	> 12 mesos	Total
Habitatges acabats residència habitual del prestatari	498.345	208.996	111.327	1.647.974	2.466.642
Resta d'habitatges acabats	115.734	36.683	27.796	669.208	849.421
Finques rústiques en explotació i oficines, locals i naus polivalents acabats	176.436	52.553	51.616	1.479.559	1.760.164
Parcel·les, solars i resta d'actius immobiliaris	1.108.554	576.793	318.722	3.421.136	5.425.205
Operacions amb garantia hipotecària	1.899.069	875.025	509.461	7.217.877	10.501.432
Altres garanties	737.669	577.219	118.751	1.939.304	3.372.943
Operacions sense risc apreciable	90.215	44.222	28.163	323.444	486.044
Resta de garanties	827.884	621.441	146.914	2.262.748	3.858.987
Total	2.726.953	1.496.466	656.375	9.480.625	14.360.419

31-12-2015

Terminis per garantia

(Milers d'euros)

	< 6 mesos	6-9 mesos	9-12 mesos	> 12 mesos	Total
Habitatges acabats residència habitual del prestatari	993.571	424.579	406.878	3.577.008	5.402.036
Resta d'habitatges acabats	214.342	142.412	113.209	1.825.779	2.295.742
Finques rústiques en explotació i oficines, locals i naus polivalents acabats	304.002	150.424	157.766	1.989.679	2.601.871
Parcel·les, solars i resta d'actius immobiliaris	306.221	223.017	106.491	1.846.166	2.481.895
Operacions amb garantia hipotecària	1.818.136	940.432	784.344	9.238.632	12.781.544
Altres garanties	917.054	446.008	153.057	1.972.382	3.488.501
Operacions sense risc apreciable	59.848	32.905	24.573	228.543	345.869
Resta de garanties	976.902	478.913	177.630	2.200.925	3.834.370
Total	2.795.038	1.419.345	961.974	11.439.557	16.615.914

13.3. Fons de deteriorament

A continuació es mostra el moviment que s'ha produït en el saldo de les provisions que cobreixen les pèrdues per deteriorament dels actius que integren el saldo del capítol «Préstecs i partides a cobrar» dels exercicis 2016 i 2015:

2016

(Milers d'euros)

	Saldo 31-12-2015	Dotacions netes (Nota 36)	Utilitzacions (Nota 27.4)	Traspassos i altres	Saldo 31-12-2016
Cobertura per risc de crèdit del titular	9.185.358	335.540	(1.727.575)	(1.096.536)	6.696.787
Valors representatius de deute		1.198			1.198
Préstecs i bestretes	9.185.358	334.342	(1.727.575)	(1.096.536)	6.695.589
Entitats de crèdit	5	(375)		370	0
Sector públic	11.587	(10.009)	(2.400)	5.627	4.805
Altres sectors (*)	9.173.766	344.726	(1.725.175)	(1.102.533)	6.690.784
Cobertura per risc de país	3.150	6.682	0	0	9.832
Crèdit a la clientela	3.150	6.682			9.832
Total	9.188.508	342.222	(1.727.575)	(1.096.536)	6.706.619

(*) Inclou, a 31 de desembre de 2016 i 2015, fons per a altres actius financers que pugen a 4.675 i 8.545 milers d'euros, respectivament.

2015

(Milers d'euros)

	Saldo de negoci (Nota 31-12-2014)	Alta per combinacions Saldo de negoci (Nota 6)	Dotacions netes (Nota 36)	Utilitzacions (Nota 27.4)	Traspassos i altres	Saldo 31-12-2015
Cobertura específica	10.608.349	1.564.443	1.388.116	(2.728.936)	(1.646.614)	9.185.358
Préstecs i bestretes	10.608.349	1.564.443	1.388.116	(2.728.936)	(1.646.614)	9.185.358
Entitats de crèdit	4	88	(104)		17	5
Sector públic	2.064		(666)	34	10.155	11.587
Altres sectors (*)	10.606.281	1.564.355	1.388.886	(2.728.970)	(1.656.786)	9.173.766
Cobertura per risc de país	1.886	569	835	0	(140)	3.150
Crèdit a la clientela	1.886	569	835		(140)	3.150
Total	10.610.235	1.565.012	1.388.951	(2.728.936)	(1.646.754)	9.188.508

(*) Inclou, a 31 de desembre de 2015 i 2014, fons per a altres actius financers que puguen a 8.545 i 7.166 milers d'euros, respectivament.

A 31 de desembre de 2016 i 2015, considerant les provisions constituïdes per riscos contingents (vegeu Nota 23), el total de provisions per crèdit a la clientela i riscos contingents puja a 6.898 i 9.529 milions d'euros, respectivament. Els fons de provisió per cobertures de riscos contingents es registren en el capítol «Provisions» del passiu del balanç consolidat adjunt, i pujaven a 196 i 349 milions d'euros a 31 de desembre de 2016 i 2015 (vegeu Nota 23). La ràtio de cobertura puja al 47%.

El detall de les provisions per a la cobertura del risc de crèdit en funció de la forma de la seva determinació és el següent:

Provisions de la inversió creditícia pel mètode de determinació

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Cobertura específica determinada individualment	2.353.329	2.880.757
Cobertura específica determinada col·lectivament	2.881.430	4.425.435
Cobertura col·lectiva per a pèrdues incorregudes no comunicades (IBNR)	1.471.860	1.882.316
Total	6.706.619	9.188.508

El detall de les provisions per a la cobertura del risc de crèdit en funció de la situació de l'actiu:

Provisions en funció de la situació de l'actiu

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Cobertura de dubtosos per raons de la morositat	3.209.467	5.106.071
Cobertura de dubtosos per raons diferents de la morositat	2.025.292	2.200.121
Saldo final	5.234.759	7.306.192

14. Inversions mantingudes fins al venciment

El desglossament del saldo d'aquest capítol dels balanços, tenint en compte la naturalesa de les operacions, és el següent:

(Milers d'euros)	31-12-2016	31-12-2015
Valors representatius de deute (*)	8.305.902	3.820.114
Deute públic espanyol (**)	6.857.001	2.040.794
<i>Obligacions i bons de l'Estat</i>	<i>6.857.001</i>	<i>2.040.794</i>
<i>Resta d'emissions</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Emesos per entitats de crèdit	0	24.116
Altres emissors espanyols	1.448.901	1.755.204
Altres emissors estrangers	0	0
Total	8.305.902	3.820.114

(*) Vegeu classificació per *ratings* en la Nota 3.3.4 de l'apartat 'Risc associat a valors representatius de deute'.

(**) Vegeu Nota 3.3.5, apartat 'Informació relativa a l'exposició al risc sobirà'.

L'epígraf «Inversions mantingudes fins al venciment» inclou, entre d'altres, bons de SAREB, amb garantia irrevocable de l'Estat, el valor nominal dels quals a 31 de desembre de 2016 puja a 1.448 milions d'euros (1.962 milions d'euros a 31 de desembre de 2015). El mes de juny de 2016 es va produir una reconversió de deute subordinat de SAREB en accions. Després d'aquesta conversió, CaixaBank manté una inversió neta comptable en capital de 244 milions d'euros en l'epígraf d'«Actius financers disponibles per a la venda – Instruments de patrimoni» i en deute subordinat de 110 milions d'euros registrada en l'epígraf de «Préstecs i partides a cobrar».

Així mateix, a 31 de desembre de 2016 i 2015, estan registrats en l'epígraf «Cartera d'inversions a venciment» diversos bons vinculats a la cancel·lació en l'exercici 2013 del préstec concedit al Fons per al Finançament dels Pagaments a Proveïdors, per un import total de 762 i 1.786 milions d'euros, respectivament, amb venciment entre el 31 de maig de 2017 i el 31 de gener de 2022.

En l'exercici 2016, s'han produït compres d'emissions tant de deute públic espanyol, principalment d'obligacions i bons de l'estat per un import nominal de 5.649 milions d'euros i venciments per un import nominal de 1.124 milions d'euros, així com el venciment d'una emissió d'entitats de crèdit per un import nominal de 24,1 milions d'euros.

Després de les anàlisis de deteriorament efectuades, s'ha constatat la necessitat d'alliberar en resultats en l'exercici 2016 un import de 119 milions d'euros, amb relació a les inversions financeres en instruments de deute registrades en aquest epígraf (vegeu Nota 36).

15. Derivats – comptabilitat de cobertures (actiu i passiu)

El detall per tipus de producte del valor raonable dels derivats designats com a derivats de cobertura, a 31 de desembre de 2016 i 2015, és el següent:

Valor raonable per producte

(Milers d'euros)

	31-12-2016		31-12-2015	
	Actiu	Passiu	Actiu	Passiu
Opcions sobre accions	0	0	261.099	0
Comprades(*)	0		261.099	
Emeses				
Opcions sobre tipus d'interès	0	42.363	0	56.106
Comprades				
Emeses		42.363		56.106
Opcions sobre divises	0	0	0	0
Comprades	0		0	
Emeses				
Altres operacions sobre accions i tipus d'interès	2.923.971	403.984	3.486.916	479.347
Permutes financeres sobre accions				
Acords sobre tipus d'interès futurs (FRA)				
Permutes financeres sobre tipus d'interès	2.923.971	403.984	3.486.916	479.347
Derivats sobre mercaderies i altres riscos	135.664	207.068	152.108	235.846
Permutes financeres	135.664	206.304	152.108	231.028
Venudes		764		4.818
Total	3.059.635	653.415	3.900.123	771.299

(*) Inclou el derivat implícit en l'emissió efectuada el novembre de 2013 de bons bescanviables en accions de Repsol, mantinguts a 31 de desembre de 2015, cancel·lat en l'amortització anticipada del bo (vegeu Nota 22.3).

El detall per tipologia del mercat en què es negocia i per tipus de contrapart del valor raonable dels derivats designats com a derivats de cobertura és el següent:

Valor raonable per contrapart

(Milers d'euros)

	31-12-2016		31-12-2015	
	Actiu	Passiu	Actiu	Passiu
Mercats organitzats				
Mercats no organitzats	3.059.635	653.415	3.900.123	771.299
Entitats de crèdit	1.962.250	502.466	2.454.825	676.014
Altres entitats financeres	1.091.284	115.345	266.971	29.001
Resta de sectors	6.101	35.604	1.178.327	66.284
Total	3.059.635	653.415	3.900.123	771.299

El detall per tipus de cobertura del valor raonable dels derivats designats com a derivats de cobertura és el següent:

Valor raonable per tipus de cobertura

(Milers d'euros)

	31-12-2016		31-12-2015	
	Actiu	Passiu	Actiu	Passiu
Cobertures de valor raonable	2.866.738	420.278	3.430.998	521.718
<i>Microcobertures</i>	<i>(11.857)</i>	<i>2.780</i>	<i>(16.471)</i>	<i>2.015</i>
<i>Macrocobertures</i>	<i>2.878.595</i>	<i>417.498</i>	<i>3.447.469</i>	<i>519.703</i>
Cobertures de fluxos d'efectiu	192.897	233.137	469.125	249.581
<i>Microcobertures</i>	<i>148.207</i>	<i>233.137</i>	<i>419.036</i>	<i>249.378</i>
<i>Macrocobertures</i>	<i>44.690</i>	<i>0</i>	<i>50.089</i>	<i>203</i>
Total	3.059.635	653.415	3.900.123	771.299

A 31 de desembre de 2016 i 2015, les posicions principals cobertes i els derivats assignats per cobrir-les eren:

- Cobertura de valor raonable:
  - Macrocobertura de valor raonable: Cobreix posicions en balanç exposades a risc de tipus d'interès. En concret cobreix emissions a tipus fix i determinades masses de préstecs.

A continuació es descriu breument la naturalesa dels principals riscos coberts i els instruments utilitzats, agrupats en funció del seu objectiu de gestió:

- Macrocobertures de valor raonable, principalment, emissions:
La cobertura es fa mitjançant la transformació de l'instrument financer cobert de tipus fix a tipus variable, sent el tipus d'interès la naturalesa del risc cobert. Els instruments de cobertura utilitzats són, principalment, permutes de tipus d'interès que transformen l'element cobert de tipus fix a tipus variable.
Els valors dels instruments de cobertura recollits en l'actiu i en el passiu del balanç a 31 de desembre de 2016 pugen a 2.769,2 i 331,9 milions d'euros, respectivament.
- Macrocobertures de valor raonable préstecs a tipus fix:
La cobertura es fa mitjançant la transformació dels préstecs de tipus fix a tipus variable, sent el tipus d'interès la naturalesa del risc cobert. Hi ha una cobertura per a una cartera tancada de préstecs i una altra per a una cartera dinàmica en què es cobreixen els préstecs a tipus fix constituïts amb posterioritat a l'1 de gener de 2016. Els instruments de cobertura utilitzats són, principalment, permutes de tipus d'interès que transformen l'element cobert de tipus fix a tipus variable.
Els valors dels instruments de cobertura recollits en el passiu del balanç a 31 de desembre de 2016 per a la cartera de préstecs tancada i dinàmica pugen a 85,4 milions d'euros.

El valor dels ajustos dels elements coberts registrats a les rúbriques d'«Actiu – Canvis del valor raonable dels elements coberts d'una cartera amb cobertura del risc de tipus d'interès» i «Passiu – Canvis del valor raonable dels elements coberts d'una cartera amb cobertura del risc de tipus d'interès» del balanç a 31 de desembre de 2016 pugen a 134,6 i 1.984,9 milions d'euros, respectivament.

- Microcobertures de valor raonable: L'objectiu d'aquestes cobertures és mitigar l'impacte de les variacions de valor de l'element cobert derivades dels riscos objecte de la cobertura. A 31 de desembre de 2016, tenim cobertures sobre determinades posicions de renda fixa d'administracions públiques de la cartera de disponibles per a la venda.

- Microcobertures de valor raonable de títols de renda fixa a tipus fix: La cobertura es fa mitjançant la transformació de l'instrument financer cobert de tipus fix a tipus variable, sent el tipus d'interès la naturalesa del risc cobert. Els instruments de cobertura utilitzats són, principalment, permutes de tipus d'interès que transformen l'element cobert de tipus fix a tipus variable.

Els valors dels instruments de cobertura recollits en l'actiu i en el passiu del balanç a 31 de desembre de 2016 pugen a 17,0 i 1,2 milions d'euros, respectivament.

- Cobertura de fluxos d'efectiu:

- Macrocobertura de fluxos d'efectiu: Pretenen cobrir, per a un grup d'elements de balanç, l'exposició a la variació dels fluxos d'efectiu atribuïts als riscos coberts.

A continuació es descriu breument la naturalesa dels principals riscos coberts i els instruments utilitzats, agrupats en funció del seu objectiu de gestió:

- Macrocobertures de préstecs a tipus variable:

Els objectius generals i l'estratègia específica respecte a aquesta cobertura és la intenció de protegir CaixaBank de la variabilitat en els fluxos dels actius coberts com a conseqüència de moviments entre la corba de tipus de mercat.

D'aquesta manera es protegeix el banc de la volatilitat en els ingressos. Per a la cobertura d'aquest risc s'han contractat en el mercat permutes sobre tipus d'interès, que transformen el tipus variable a tipus fix.

El valor dels instruments de cobertura registrats en l'actiu del balanç a 31 de desembre de 2016 puja a 31,8 milions d'euros.

- Les microcobertures de fluxos d'efectiu persegueixen cobrir l'exposició de l'element objecte de la cobertura a la variació dels fluxos d'efectiu atribuïda als riscos coberts.

A continuació es descriu breument la naturalesa dels principals riscos coberts i els instruments utilitzats, agrupats en funció del seu objectiu de gestió:

- Microcobertures de deute públic indexat a la inflació:

L'objectiu d'aquesta microcobertura és establir l'impacte en el marge financer derivat del reconeixement dels interessos vinculats al deute públic indexat a la inflació i eliminar el risc subjacent de l'índex de referència.

Per a la cobertura del risc esmentat s'han contractat en mercat permutes sobre tipus d'interès i permutes i opcions sobre inflació, que transformen el tipus variable indexat a la inflació de l'emissió en un tipus fix.

El valor dels instruments de cobertura registrats en l'actiu i el passiu del balanç a 31 de desembre de 2016 puja a 146,2 i 205,2 milions d'euros, respectivament.

En l'exercici 2016 s'han dut a terme els tests d'eficàcia corresponents amb relació a les cobertures anteriors. Les eventuais ineficàcies de les cobertures s'han registrat en el compte de pèrdues i guanys en l'epígraf «Guanys o pèrdues resultants de la comptabilitat de cobertures (net)» (vegeu Nota 32).

16. Inversions en negocis conjunts i associades

A continuació es presenta el desglossament del cost de les participacions associades i negocis conjunts:

Detall de participacions en associades i negocis conjunts

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Participacions en associades	14.740.883	10.729.708
Gas Natural SDG, SA	4.103.331	
Repsol, SA	2.903.712	3.308.050
The Bank of East Asia, Ltd	2.449.647	2.316.146
Abertis Infraestructuras, SA	1.529.672	1.502.078
Banco BPI, SA	1.445.812	1.381.218
Erste Group Bank, AG	1.272.003	1.161.620
Grupo Financiero Inbursa	781.123	872.839
Resta de societats	255.583	187.757
Participacions en negocis conjunts	1.193.999	6.657.349
SegurCaixa Adeslas, SA de Seguros Generales y Reaseguros	1.052.668	1.017.413
Comercia Global Payments, Entidad de Pago, SL	91.459	90.471
Gas Natural SDG, SA		5.511.687
Resta de societats	49.872	37.778
Subtotal	15.934.882	17.387.057
Menys:		
Fons de deteriorament	(661.174)	(621.154)
Total	15.273.708	16.765.903

El detall dels fons de comerç inclosos en el cost de les participacions associades i negocis conjunts a 31 de desembre de 2016 i 2015 és el següent:

Detall de fons de comerç

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
The Bank of East Asia, LTD (*)	770.126	746.167
Abertis Infraestructuras, SA	651.014	651.330
Gas Natural SDG, SA	389.421	548.095
Banco BPI, SA	350.198	350.198
SegurCaixa Adeslas, SA de Seguros Generales y Reaseguros	299.618	299.618
Grupo Financiero Inbursa (*)	245.172	282.210
Vithas Sanidad, SL	15.493	15.493
Altres	17.965	1.497
Total	2.739.007	2.894.608

(*) Contravalor en euros del fons de comerç registrat en divises.

A continuació es presenten els moviments del capítol «Inversions en negocis conjunts i associades» dels exercicis 2016 i 2015:

Moviments de participacions - 2016

(Milers d'euros)

	Valor teòric comptable	Fons de comerç	Fons de deteriorament	Total
Saldo a 31-12-2015	14.492.449	2.894.608	(621.154)	16.765.903
Compres i ampliacions de capital	161.449	12.754	(15.821)	158.382
Vendes i reduccions de capital	(2.047.805)	(164.390)	9.827	(2.202.368)
Resultat del període	1.308.536			1.308.536
Dividends declarats	(717.147)			(717.147)
Diferències de conversió	(20.996)	(12.694)		(33.690)
Canvis de mètode de consolidació	19.701	15.519		35.220
Ajustos de valoració de participades	48.536			48.536
Alta per combinacions de negocis (Nota 6)				0
Reclassificacions i altres	(48.848)	(6.790)	(34.026)	(89.664)
Saldo a 31-12-2016	13.195.875	2.739.007	(661.174)	15.273.708

Moviments de participacions - 2015

(Milers d'euros)

	Valor teòric comptable	Fons de comerç	Fons de deteriorament	Total
Saldo a 31-12-2014	13.901.566	2.766.655	(674.604)	15.993.617
Compres i ampliacions de capital	309.731	219.159		528.890
Vendes i reduccions de capital	(359.151)	(140.393)	11.732	(487.812)
Resultat del període	1.326.421			1.326.421
Dividends declarats	(784.259)			(784.259)
Diferències de conversió	137.788	59.440		197.228
Ajustos de valoració de participades	5.619			5.619
Reclassificació i altres	(45.266)	(10.253)	41.718	(13.801)
Saldo a 31-12-2015	14.492.449	2.894.608	(621.154)	16.765.903

A continuació es detallen les compres i vendes, sense considerar el fons de deteriorament, en els exercicis 2016 i 2015:

Detall de compres i vendes - 2016

(Milers d'euros)

	Valor teòric comptable	Fons de comerç	Total
Compres i ampliacions de capital			
Repsol, SA	61.840		61.840
The Bank of East Asia, Ltd.	26.152		26.152
Banco BPI, SA	22.463		22.463
Gas Natural SDG, SA	15.199	670	15.869
Vithas Sanidad, SL	13.000		13.000
Abertis Infraestructuras, SA	2.388	4.730	7.118
Altres	20.407	7.354	27.761
	161.449	12.754	174.203
Vendes i reduccions de capital			
Gas Natural SDG, SA	(1.445.800)	(159.344)	(1.605.144)
Repsol, SA	(575.864)		(575.864)
Abertis Infraestructuras, SA	(11.821)	(5.046)	(16.867)
Altres	(14.320)		(14.320)
	(2.047.805)	(164.390)	(2.212.195)

Detall de compres i vendes - 2015

(Milers d'euros)

	Valor teòric comptable	Fons de comerç	Total
Compres i ampliacions de capital			
Abertis Infraestructuras, SA	106.207	217.920	324.127
Repsol, SA	100.887		100.887
The Bank of East Asia, Ltd.	53.995		53.995
Brilliance-Bea Auto Finance	22.773		22.773
Gas Natural, SDG, SA	7.946	1.239	9.185
Global Payments South America, Brasil - Serviços de Pagamentos, SA	6.067		6.067
Altres	11.856		11.856
	309.731	219.159	528.890
Vendes i reduccions de capital			
Abertis Infraestructuras, SA	(141.571)	(69.732)	(211.303)
Boursorama, SA	(113.084)	(66.306)	(179.390)
Self Trade Bank, SA	(38.629)		(38.629)
Investbya Holding, SL	(11.056)		(11.056)
Gas Natural, SDG, SA	(5.925)	(651)	(6.576)
GDS-Risk Solutions, Correduría de Seguros, SL	(331)	(3.704)	(4.035)
Altres	(48.555)		(48.555)
	(359.151)	(140.393)	(499.544)

En l'exercici 2016 les variacions més rellevants han estat les següents:

Gas Natural, SDG, SA

El 21 de setembre de 2016, Critería i Repsol van transmetre, a parts iguals, a GIP III Canary 1 S.À.R.L. (GIP) un 20% del capital social de Gas Natural SDG, S.A. (Gas Natural) per un import total de 3.803 milions d'euros (vegeu Nota 1 "Acord de venda d'un 10% del capital social de Gas Natural SDG, S.A. a GIP III Canary 1 S.À.R.L."). Aquesta transacció ha suposat el reconeixement d'una plusvàlua bruta de 215 milions d'euros en el compte de pèrdues i guanys consolidat del Grup Critería (vegeu Nota 38).

Amb anterioritat a aquest acord, Critería considerava la seva participació a Gas Natural com a negoci conjunt, en tenir subscrit un acord entre "la Caixa" i Repsol sobre Gas Natural, qualificat com una situació de concertació comunicada a la CNMV. Tanmateix, l'acord de venda assolit amb GIP ha comportat la finalització de l'esmentat acord entre Critería i Repsol. Aquest fet, juntament amb els canvis en govern corporatiu implementats en els òrgans de govern de Gas Natural i a la introducció en el Reglament del Consell d'Administració de Gas Natural d'una majoria reforçada de dos terços dels consellers respecte a determinades matèries reservades, també conseqüència de l'acord de venda assolit, han derivat en el fet que la participació que Critería ostenta a Gas Natural tingui la consideració d'associada, en lloc de negoci conjunt, des de la data de l'acord.

A 31 de desembre de 2016, la participació de Critería en el capital social de Gas Natural puja al 24,44% (34,34% a 31 de desembre de 2015).

Repsol, SA

A 31 de desembre de 2016 la participació de CaixaBank en el capital de Repsol, SA és del 10,05% (12,14% a 31 de desembre de 2015). La variació en la participació de Repsol correspon principalment a l'entrega d'un total de 29.824.636 accions representatives del 2,07% del capital social de Repsol per a l'amortització anticipada del bo bescanviable en accions de la societat (vegeu Nota 22). Addicionalment, s'ha produït una dilució de la participació del 0,51% a causa dels *scrip dividend* de l'exercici 2016 i s'han fet compres durant el període d'accions representatives del 0,49% del capital de Repsol. Com a conseqüència d'aquestes adquisicions s'ha posat de manifest una diferència per primera consolidació no significativa, registrada en l'epígraf «Fons de comerç negatiu reconegut en resultats» del compte de pèrdues i guanys adjunt.

A continuació es facilita el percentatge de participació i el valor de mercat de les societats cotitzades principals classificades com a associades a 31 de desembre de 2016 i 2015:

Principals societats que cotitzen en borsa

(Milers d'euros)

		31-12-2016		31-12-2015	
		% part.	Valor mercat	% part.	Valor mercat
Gas Natural SDG, SA(1)	(ASSOC)	24,44%	4.380.025	34,34%	6.465.332
Abertis Infraestructuras, SA	(ASSOC)	18,99%	2.500.054	18,93%	2.572.867
Repsol, SA	(ASSOC)	10,05%	1.976.047	12,14%	1.720.158
Grupo Financiero Inbursa	(ASSOC)	9,01%	865.610	9,01%	987.801
The Bank of East Asia, Ltd.	(ASSOC)	17,33%	1.701.822	17,24%	1.556.516
Erste Group Bank, AG	(ASSOC)	9,92%	1.186.298	9,92%	1.232.556
Banco BPI, SA	(ASSOC)	45,50%	749.727	44,10%	700.927
Valor de mercat			13.359.583		15.236.157

(ASSOC) = Associades.

(1) Classificada el 2015 com a negoci conjunt.

Deteriorament del valor de les participacions

A l'efecte d'analitzar el valor recuperable de la cartera de participacions associades i multigrup, el Grup té establerta una metodologia per a l'avaluació trimestral d'indicadors que assenyalen l'aparició d'indis de deteriorament en el valor registrat d'aquestes societats. Concretament, s'avalua l'evolució del negoci per a les participades i, si escau, la cotització de la societat durant el període considerat, així com els preus objectius publicats per analistes independents de reconegut prestigi. A partir d'aquestes dades, el Grup determina el valor recuperable associat a la participació i, en cas que superi el valor registrat d'aquestes societats, es considera que no hi ha indis de deteriorament.

El Grup Criteriacaixa ha efectuat proves de deteriorament per avaluar el valor recuperable de les seves participacions i comprovar la correcció del valor pel qual consten registrades. S'han utilitzat mètodes de valoració generalment acceptats, com per exemple models de descompte de fluxos de caixa (DCF), corbes de regressió, models de descompte de dividendes (DDM) i d'altres. En cap cas s'han considerat potencials primes de control en la valoració.

Les projeccions de balanç i compte de resultats s'han fet, com a criteri de referència base, a un horitzó temporal de 5 anys, tenint en compte el seu caràcter d'inversions a llarg termini, i s'actualitzen i s'ajusten semestralment.

Les hipòtesis utilitzades es basen en dades macroeconòmiques de cada país i del sector, en línia amb fonts externes de reconegut prestigi, així com en plans estratègics publicats per a entitats cotitzades, o interns per a no cotitzades. S'ha aplicat la mateixa metodologia a les participacions associades i negocis conjunts. Les hipòtesis utilitzades han estat les següents:

- Taxes de descompte individualitzades per a cada negoci i país, que han oscil·lat entre el 8,1% i el 10,9% per a les participacions bancàries, i entre el 5,9% i el 10% per a la resta de participacions significatives (entre el 5,88% i el 13,8% en les proves efectuades a 31 de desembre de 2015).
- Les taxes de creixement utilitzades per calcular el valor residual més enllà del període cobert per les projeccions efectuades se situen entre l'1% i el 3,8%, per a les participacions bancàries, i entre el 0,5% i el 2% per a la resta de participacions significatives (entre el 0,5% i el 4,3% en les proves de deteriorament efectuades a 31 de desembre de 2015). Aquests creixements s'han determinat en funció de les dades de l'últim període projectat i no superen mai l'increment del PIB nominal estimat per al país o països on les entitats participades duen a terme la seva activitat.

Atès el grau d'incertesa d'aquestes assumpcions, se'n fan anàlisis de sensibilitat utilitzant canvis raonables en les hipòtesis clau sobre les quals es basa l'import recuperable de les participacions analitzades, amb l'objectiu de confirmar si aquest import recuperable continua excedint l'import a recuperar. En aquest sentit,

de manera complementària a l'escenari central, s'han calculat variacions possibles en les principals hipòtesis dels models i s'han fet anàlisis de sensibilitat sobre les variables més significatives, incloent-hi els diferents *drivers* de negoci i de compte de resultats de les participades, per tal de contrastar la resistència del valor d'aquestes participacions a escenaris més adversos.

Les anàlisis de sensibilitat efectuades són les següents:

- a) Per a les participacions bancàries: s'han calculat variacions possibles en les principals hipòtesis clau del model, taxa de descompte: -0,5%, +0,5%, taxa de creixement: -0,5%, +0,5%, marge d'interès: -0,05% +0,05% i risc de crèdit: -0,05% + 0,05%.
- b) Per a les participacions en negoci assegurador: variacions possibles en les principals hipòtesis clau del model, taxa de descompte: -0,5%, + 0,5% i taxa de creixement: -0,5%, +0,5%.
- c) Per a Repsol: variacions possibles en les principals hipòtesis clau del model: preu del Brent: -5\$/bbl, +5\$/bbl
- d) Per a Abertis: variacions en les principals hipòtesis clau del model, taxa de descompte: -0,5%, +0,5% i creixement del trànsit (IMD): -1%
- e) Per a Gas Natural: variacions possibles en les principals hipòtesis clau del model, taxa de descompte: -0,5%, + 0,5% i taxa de creixement: -0, 5%, +0,5%

Després de les anàlisis de sensibilitat efectuades, no s'han posat de manifest la necessitat de registrar deterioraments significatius.

A continuació es recullen els moviments del fons de deteriorament de participacions associades en els exercicis 2016 i 2015:

Moviment del fons de deteriorament de participacions en associades

(Milers d'euros)

	2016	2015
Saldo a l'inici de l'exercici	621.154	674.441
Més:		
Dotacions a càrrec de resultats	3.986	65
Traspassos i altres	42.891	91.167
Menys:		
Fons disponibles d'exercicis anteriors		(132.787)
Utilització de fons	(6.857)	(11.732)
Saldo al final de l'exercici	661.174	621.154

Informació financera d'entitats integrades pel mètode de la participació

En els Annexos 2 i 3 s'informa del percentatge de participació, el capital social, les reserves, els resultats, els ingressos de l'activitat ordinària, el resultat integral total, el cost net i els dividends meritats per les participades, per a cadascuna de les participacions en entitats associades i negocis conjunts.

La informació financera resumida de les entitats associades significatives valorades pel mètode de la participació, d'acord amb les últimes dades disponibles a la data de preparació d'aquests comptes anuals, es mostra a continuació:

Entitat associada

(xifres expressades en milions d'euros o de la moneda local corresponent)

	The Bank of East Asia (*)	Banco BPI	GF Inbursa (*)	Erste Group Bank	Repsol	Abertis	Gas Natural
Descripció de la naturalesa de les activitats	nota (1)	nota (2)	nota (3)	nota (4)	nota (5)	nota (6)	nota (7)
				Àustria, República Txeca, Hongria, Croàcia, Eslovàquia, Romania i Sèrbia	Espanya, Amèrica del Nord, Canadà, Brasil, Índia i T&T	Espanya, França, Brasil, Xile	Seu social a Espanya. Opera en més de 30 països en l'àmbit internacional amb forta presència a Llatinoamèrica (principalment a Xile, Colòmbia, el Brasil i Mèxic).
País de constitució i països on exerceix la seva activitat	Hong Kong, la Xina	Portugal, Angola	Mèxic				
Participació mercantil a 31/12/2016	17,33%	45,50%	9,01%	9,92%	10,05%	22,25%	24,44%
Dividends rebuts de la participada	26		14	21	92	158	285
Conciliació de la informació financera relacionada amb els ajustos a valor raonable en el moment de l'adquisició i els ajustos per diferències de polítiques comptables			Ajustos d'homogeneïtzació a NIIF bàsicament per valoració de crèdits		Tractament dels bons perpetus emesos com a passiu financer		

Informació financera resumida referida a l'últim període disponible

	30-06-2016	30-09-2016	30-09-2016	30-09-2016	30-09-2016	30-09-2016	30-09-2016
Actius corrents					13.685	4.716	8.996
Actius no corrents	756.571	38.718	495.990	206.811	47.790	26.455	38.504
Passius corrents					13.245	4.525	8.015
Passius no corrents	669.536	35.906	386.305	190.282	19.048	20.113	21.223
Ingrés d'activitats ordinàries	12.433	908	30.637	6.254	26.719	3.612	16.746
Resultat del període d'operacions continuades (atribuïble)	1.981	183	6.733	1.179	1.120	863	1.136 (**)
Resultat després d'impostos d'operacions discontinuades	114						44
Un altre resultat integral	(165)	(203)		74			
Resultat integral total (atribuïble)	1.921	(20)	6.733	1.183	1.120	863	1.180

Informació financera resumida referida a 31/12/2015

Actius corrents					12.751	3.625	9.727
Actius no corrents	781.364	40.673	482.130	199.743	50.326	22.114	38.405
Passius corrents					14.477	3.138	8.133
Passius no corrents	695.723	37.838	366.903	184.936	19.911	17.253	21.481
Ingrés d'activitats ordinàries	29.635	1.182	40.629	9.333	41.741	4.210	26.015
Resultat del període d'operacions continuades (atribuïble)	5.522	236	13.076	968	(1.227)	(1.219) (**)	1.791 (**)
Resultat després d'impostos d'operacions discontinuades						2.721	33
Un altre resultat integral	(2.496)	56		135		(291)	(437)
Resultat integral total (atribuïble)	3.051	292	13.076	1.181	(1.227)	1.211	1.387

(*) Informació financera en moneda local (a excepció del dividend de The Bank of East Asia i del Grupo Financiero Inbursa, en euros).

(**) Resultat del període de les operacions continuades consolidades (atribuïble i interessos minoritaris)

(1) El BEA és un banc independent de Hong Kong i està posicionat a la Xina, on és present des de 1920 i, a través de la seva filial BEA China, té una xarxa d'aproximadament 120 oficines. Ofereix serveis de banca comercial i personal, així com de banca d'empreses i d'inversió. Atén també la comunitat xinesa a l'estranger operant en altres països del sud-est asiàtic, Amèrica del Nord i el Regne Unit.

(2) BPI és el grup financer centrat en els negocis de banca detallista i corporativa i en la prestació de serveis de gestió d'inversió. BPI té una forta posició competitiva a Portugal.

(3) GFI ofereix serveis de banca corporativa, banca retail, gestió d'actius, assegurances de vida i no vida, així com brokerage i custòdia de valors. El setembre de 2016, tenia més de 800 oficines, més de 10.000 empleats i més de 26.000 assessors financers. La cartera de clients és de 13,7 milions.

(4) Erste Group Bank AG capta dipòsits i ofereix productes de banca detallista, banca corporativa i serveis de banca d'inversió.

(5) Repsol és una companyia energètica integrada i global que duu a terme activitats d'Upstream i Downstream arreu del món. CaixaBank és el principal accionista de Repsol.

(6) Abertis és capçalera d'un Grup dedicat a la gestió d'infraestructures al servei de la mobilitat i les comunicacions que actualment opera en dos sectors d'activitat: concessions d'autopistes i telecomunicacions. El Grup Criteria és el soci de referència principal, amb un 22,25% de participació.

(7) Gas Natural Fenosa és una de les utilities integrades europees més importants, líder en el sector gasista i tercera elèctrica a Espanya. Opera en més de 30 països, i ofereix servei a més de 24 milions de clients, amb una potència instal·lada de 15 gigawatts (GW) i un mix diversificat de generació d'electricitat. És un operador de referència en gas natural liquat (GNL) i gas natural a les conques atlàntica i mediterrània, amb una cartera de contractes àmplia i diversificada, a més de tenir una flota pròpia de metaners.

Així mateix, una altra informació financera resumida de les entitats significatives de negocis conjunts, valorades pel mètode de la participació, d'acord amb les últimes dades disponibles a la data de preparació d'aquests comptes anuals, es mostra a continuació:

Entitat negoci conjunt

(Milions d'euros)

	Comercia Global Payments	SegurCaixa Adeslas
Descripció de la naturalesa de les activitats	nota (1)	nota (2)
País de constitució i països on exerceix la seva activitat	Espanya	Espanya
% de drets de vot (si fos diferent del % de participació)		
Restricció al pagament de dividendes	-	nota (3)
Dividends rebuts de la participada	16	85
Conciliació de la informació financera relacionada amb els ajustos a valor raonable en el moment de l'adquisició i els ajustos per diferències de polítiques comptables	-	-

	31-12-2015 (7 mesos)	30-09-2016
Informació financera resumida referida a l'últim període disponible		
Actius corrents	208	
Actius no corrents	165	3.800
Passius corrents	(191)	
Passius no corrents	(2)	2.232
Ingrés d'activitats ordinàries	8	2.208
Resultat del període d'operacions continuades	23	167
Resultat després d'impostos de les operacions discontinuades		
Un altre resultat integral		26
Resultat integral total	17	192
Efectiu i equivalents a l'efectiu	24	406
Passius financers corrents	(64)	
Passius financers no corrents		
Depreciació i amortització	(12)	71
Ingressos per interessos	0	25
Despeses per interessos	(0)	(6)
Despesa o ingrés per l'impost sobre els guanys	(6)	(54)

	31-05-2015 (12 mesos)	31-12-2015
Informació financera resumida referida a		
Actius corrents	150	
Actius no corrents	177	3.320
Passius corrents	(137)	
Passius no corrents	(3)	1.945
Ingrés d'activitats ordinàries	122	2.798
Resultat del període d'operacions continuades	45	191
Resultat després d'impostos de les operacions discontinuades		
Un altre resultat integral		(11)
Resultat integral total	32	180
Efectiu i equivalents a l'efectiu	64	621
Passius financers corrents		
Passius financers no corrents		
Depreciació i amortització	(10)	(62)
Ingressos per interessos	0	28
Despeses per interessos	(0)	(7)
Despesa o ingrés per l'impost sobre els guanys	(13)	(68)

(1) Prestació del servei de pagament (adquirència).

(2) Aliança estratègica per al desenvolupament, comercialització i distribució d'assegurances generals de no vida de SegurCaixa Adeslas. La Societat està participada en un 50% per Mutua Madrileña Automovilista, S.A. Sociedad de Seguros a Prima Fija, un 49,92% per VidaCaixa, SA de Seguros y Reaseguros Sociedad Unipersonal i un 0,08% per accionistes minoritaris.

(3) Hi ha restriccions regulatòries al repartiment de dividendes d'acord amb determinats nivells de solvència propis de l'activitat asseguradora (120% del marge de solvència mínim), i altres restriccions contractuals d'un import superior, amb l'objectiu d'anticipar requeriments que futurs canvis normatius puguin exigir.

17. Actius i passius emparats per contractes d'assegurances i reassegurances

A 31 de desembre de 2016 i 2015, el desglossament del saldo d'aquests capítols dels balanços consolidats és el següent:

Detall d'actius i passius per contractes d'assegurances i reassegurances

(Milers d'euros)

	Actius per contractes d'assegurances i reassegurances		Passius per contractes d'assegurança	
	31-12-2016	31-12-2015	31-12-2016	31-12-2015
Primes no consumides	2.585	1.824	4.412	2.962
Provisions matemàtiques	323.125	381.274	45.223.258	39.759.975
Prestacions	18.434	8.127	526.592	461.680
Participació en beneficis i extorns			49.317	65.906
Total	344.144	391.225	45.803.579	40.290.523

Actius emparats per contractes d'assegurances i reassegurances

En aquest epígraf del balanç es recullen, bàsicament, les provisions matemàtiques a càrrec de la companyia Berkshire Hathaway Life Insurance Company of Nebraska, assumides en virtut del contracte de reassegurança subscrit en l'exercici 2012 per VidaCaixa per tal de mitigar el risc de longevitat associat a la seva cartera de rendes vitalícies.

A continuació es detallen els moviments d'aquest epígraf dels exercicis 2016 i 2015:

Moviment d'actius emparats per contractes d'assegurances i reassegurances

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Saldo inicial	391.225	451.652
Dotació	344.144	391.225
Utilització	(391.225)	(451.652)
Liquidacions i altres		
Saldo final	344.144	391.225

Passius emparats per contractes d'assegurances

El Grup efectua operacions d'assegurances i reassegurances de manera directa a través de VidaCaixa, SAU de Seguros y Reaseguros.

La major part dels passius per contractes d'assegurances a 31 de desembre de 2016 i 2015 correspon bàsicament a productes de vida-estalvi, de rendibilitat garantida, que s'han valorat d'acord amb la normativa asseguradora vigent i les bases tècniques de cada modalitat.

En la Nota 2.23, Operacions d'assegurances, es descriuen les polítiques comptables aplicades als contractes d'assegurances, i s'indica que aquestes atenen el que preveu la NIIF 4 - *Contractes d'assegurança*.

En aquest sentit, i tal com preveu la NIIF 4, el Grup determina les provisions per contractes d'assegurances d'acord amb el que preveu l'ordenament comptable espanyol per a companyies d'assegurances, i en particular, segons el que estableix el Reglament d'Ordenació i Supervisió de les Assegurances Privades (ROSSP) i altres disposicions de desplegament, així com la resta de normativa que els sigui aplicable.

El Grup efectua anualment una *prova d'adequació de passius* amb l'objectiu d'identificar qualsevol dèficit de provisions i fer la corresponent dotació. En cas contrari, si el resultat de l'avaluació del test d'idoneïtat de passius posa de manifest una suficiència o un excés de provisió, el Grup, tal com estableix la NIIF 4, adopta un criteri de prudència.

La prova d'adequació de passius consisteix a avaluar els passius per contractes d'assegurances a partir de les estimacions més actuals dels fluxos d'efectiu futurs procedents dels seus contractes en relació amb els actius afectes a la seva cobertura. Per a això es descompten els fluxos futurs estimats derivats dels contractes d'assegurances i els derivats dels actius financers afectes a una corba de tipus d'interès d'actius d'alta qualitat creditícia (s'ha fet servir la corba *Government* espanyola com a corba de valoració). Per estimar els fluxos d'efectiu futurs derivats dels contractes d'assegurances es tenen en compte els rescats observats en la cartera d'acord amb la mitjana dels 3 últims anys.

Adicionalment, es fa una anàlisi de sensibilitat respecte a la corba de descompte utilitzada. Aquesta anàlisi de sensibilitat consisteix a introduir una caiguda del tipus d'interès de 100, 150 i 200 punts bàsics de la corba de descompte utilitzada, així com un increment de 80, 100 i 200 punts bàsics.

Com a conseqüència de l'anàlisi realitzada sobre la suficiència de passius, aquelles plusvàlues (minusvàlues) dels actius afectes a la cobertura dels contractes d'assegurances que figuren prèviament en el Patrimoni Net del Grup es reclassifiquen a Provisions per contractes d'assegurances (comptabilitat en l'ombra o *shadow accounting*). A 31 de desembre de 2016, les plusvàlues (minusvàlues) reclassificades pugen a un import net de 2.357 milions d'euros.

A continuació es detallen els moviments d'aquest capítol dels balanços consolidats dels exercicis 2016 i 2015:

Moviment de passius per contractes d'assegurances

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Saldo inicial	40.290.523	40.434.093
Dotació	45.803.579	40.574.638
Utilització	(40.290.523)	(40.718.208)
Saldo final	45.803.579	40.290.523

A continuació es detallen els fluxos d'aquests passius emparats per contractes d'assegurances:

Venciments residuals de provisions matemàtiques

(Milers d'euros)

	Menys d'1 any	D'1 a 3 anys	De 3 a 5 anys	Més de 5 anys	Total
Passius per contractes d'assegurances	2.718.853	3.760.463	3.509.724	35.234.218	45.223.258

18. Actius tangibles

La composició del capítol «Actius tangibles», les seves amortitzacions acumulades corresponents i els moviments que s'han produït durant els exercicis 2016 i 2015, són els següents:

(1/2)

(Milers d'euros)	31-12-2016			31-12-2015		
	Terrenys i edificis	Mobiliari, instal·lacions i altres	Total	Terrenys i edificis	Mobiliari, instal·lacions i altres	Total
Cost						
Saldo a l'inici	3.043.503	3.571.569	6.615.072	2.989.711	3.729.410	6.719.121
Altes per combinació de negocis (Nota 6)				28.808	94.029	122.837
Altes	31.953	229.252	261.205	53.608	175.228	228.836
Baixes	(47.493)	(215.397)	(262.890)	(38.632)	(423.301)	(461.933)
Traspassos	(197.174)	32.436	(164.738)	10.008	(3.797)	6.211
Saldo al tancament de l'exercici	2.830.789	3.617.860	6.448.649	3.043.503	3.571.569	6.615.072
Amortització acumulada						
Saldo a l'inici	(541.986)	(2.791.454)	(3.333.440)	(509.455)	(2.901.631)	(3.411.086)
Altes per combinació de negocis (Nota 6)				(10.354)	(60.081)	(70.435)
Altes	(27.203)	(124.687)	(151.890)	(35.299)	(142.051)	(177.350)
Baixes	27.244	191.692	218.936	6.887	280.410	287.297
Traspassos	30.416	3.390	33.806	6.235	31.899	38.134
Saldo al tancament de l'exercici	(511.529)	(2.721.059)	(3.232.588)	(541.986)	(2.791.454)	(3.333.440)
Fons de deteriorament						
Saldo a l'inici	(60.665)	(12.092)	(72.757)	(7.642)		(7.642)
Altes per combinació de negocis (Nota 6)			0			0
Dotacions (Nota 37)	(5.831)	(167)	(5.998)	(8.935)		(8.935)
Disponibilitats (Nota 37)	16.922	(382)	16.540			0
Traspassos	3.573	1.281	4.854	(44.088)	(12.092)	(56.180)
Utilitzacions	812		812			0
Saldo al tancament de l'exercici	(45.189)	(11.360)	(56.549)	(60.665)	(12.092)	(72.757)
D'ús propi net	2.274.071	885.441	3.159.512	2.440.852	768.023	3.208.875

(2/2)

(Milers d'euros)	31-12-2016			31-12-2015		
	Terrenys i edificis	Mobiliari, instal·lacions i altres	Total	Terrenys i edificis	Mobiliari, instal·lacions i altres	Total
Cost						
Saldo a l'inici	6.008.735	131.835	6.140.570	5.865.539	131.179	5.996.718
Altes per combinació de negocis (Nota 6)			0	26.926		26.926
Altes	213.292	6.265	219.557	227.006	6.871	233.877
Baixes	(171.668)	(9.746)	(181.414)	(206.913)	(8.699)	(215.612)
Traspassos	322.796	(15.791)	307.005	96.177	2.484	98.661
Saldo al tancament de l'exercici	6.373.155	112.563	6.485.718	6.008.735	131.835	6.140.570
Amortització acumulada						
Saldo a l'inici	(230.866)	(21.935)	(252.801)	(279.824)	(40.478)	(320.302)
Altes per combinació de negocis (Nota 6)			0	(66)		(66)
Altes	(78.867)	(9.160)	(88.027)	(72.855)	(5.809)	(78.664)
Baixes	29.199	3.161	32.360	11.223	4.675	15.898
Traspassos	(499)	7.616	7.117	110.656	19.677	130.333
Saldo al tancament de l'exercici	(281.033)	(20.318)	(301.351)	(230.866)	(21.935)	(252.801)
Fons de deteriorament						
Saldo a l'inici	(1.290.735)	0	(1.290.735)	(981.317)		(981.317)
Altes per combinació de negocis (Nota 6)			0	(11.794)		(11.794)
Dotacions (Nota 37)	(380.836)		(380.836)	(605.784)		(605.784)
Disponibilitats (Nota 37)	302.531		302.531	352.437		352.437
Traspassos	(199.872)		(199.872)	(125.774)		(125.774)
Utilitzacions	62.731		62.731	81.497		81.497
Saldo al tancament de l'exercici	(1.506.181)	0	(1.506.181)	(1.290.735)	0	(1.290.735)
Inversions immobiliàries	4.585.941	92.245	4.678.186	4.487.134	109.900	4.597.034
Total Actiu material	6.860.012	977.686	7.837.698	6.927.986	877.923	7.805.909

Durant els exercicis 2016 i 2015, els traspassos en «Inversions immobiliàries» recullen principalment el valor dels immobles que es reclassifiquen des d'altres epígrafs del balanç: des d'«Ús propi», quan es dona el tancament d'una oficina o des d'«Actius no corrents i grups alienables d'elements que s'han classificat com a mantinguts per a la venda» i «Existències», en el moment en què són llocs en règim de lloguer (vegeu Notes 20 i 21).

A 31 de desembre de 2016, el Grup manté actius materials per un import de 2.201 milions d'euros, que estan completament amortitzats.

A 31 de desembre de 2016 i 2015, no hi ha restriccions a la realització de l'actiu material ni al cobrament dels ingressos que se'n deriven.

Immobilitzat material d'ús propi

Els actius materials d'ús propi procedents de CaixaBank consten assignats a la Unitat Generadora d'Efectiu (UGE) del Negoci Bancari. A 31 de desembre de 2016 i 2015, es van fer les proves de deteriorament corresponents sobre el valor net dels actius associats a la UGE del Negoci Bancari. El resultat de les proves efectuades no va posar de manifest la necessitat de fer dotacions en els actius inclosos en aquest epígraf (vegeu Nota 19).

No obstant això, l'Entitat procedeix, periòdicament, a fer valoracions dels actius d'ús propi classificats com a «Terrenys i edificis». El valor de mercat d'aquests actius a 31 de desembre de 2016 no difereix significativament dels seus valors comptables.

El Grup Criteria no manté compromisos significatius de compra d'elements d'immobilitzat material. Les vendes formalitzades en exercicis anteriors amb contracte d'arrendament operatiu posterior incorporen opcions de compra exercitables per CaixaBank al venciment final dels contractes d'arrendament pel valor de mercat de les oficines en aquesta data, i que serà determinat, si s'escau, per experts independents (vegeu Nota 35).

Inversions immobiliàries

Per a les Inversions Immobiliàries, es fan anualment taxacions per mètodes estadístics, excepte per a les taxacions amb una antiguitat superior a 2 anys, per a immobles singulars o no susceptibles de producció repetida. Com a resultat d'aquestes taxacions, s'han registrat, a 31 de desembre de 2016 i 2015, dotacions netes per import de -78.305 i -253.346 milers d'euros, respectivament.

Sobre la base de les valoracions disponibles a 31 de desembre de 2016, el valor raonable de la cartera d'inversions immobiliàries no difereix significativament del valor net en llibres. El valor raonable dels actius immobiliaris classificats com a inversions immobiliàries es classifica, partint de la jerarquia de valor raonable, com a Nivell 2.

El valor comptable net de les inversions immobiliàries que han generat rendes en l'exercici 2016 puja a 3.982 milions d'euros.

Els ingressos meritats per l'explotació en règim de lloguer de les inversions immobiliàries es registren en el capítol «Altres ingressos d'explotació» del compte de pèrdues i guanys (vegeu Nota 33), i han pujat a 172,2 milions d'euros en l'exercici 2016, mentre que les despeses associades es registren en el capítol «Altres despeses d'explotació» (vegeu Nota 33) i han pujat a 49 milions d'euros en l'exercici 2016.

A continuació s'informa sobre les societats de taxació amb què s'ha treballat en l'exercici 2016 dels actius classificats com a inversions immobiliàries:

Taxadores d'inversions immobiliàries

(Percentatge)

	31-12-2016	31-12-2015
Tasaciones Inmobiliarias, SA	33%	26%
Sociedad de Tasación, SA	27%	21%
Ibertasa, SA	9%	14%
Gesvalt, SA	9%	13%
JLL Valoraciones, SA	9%	3%
CBRE, SA	6%	2%
Valtecnic, SA	3%	11%
Valoraciones y Tasaciones Hipotecarias, SA	2%	6%
Tecnitasa	2%	0%
Valoraciones Mediterráneo, SA	0%	2%
Krata, SA	0%	1%
Altres	0%	1%
Total	100%	100%

19. Actiu intangible

Fons de comerç

El detall del fons de comerç a 31 de desembre de 2016 i 2015 és el següent:

Fons de comerç

(Milers d'euros)

	UGE	31-12-2016	31-12-2015
Adquisició de Banca Cívica	Bancària	2.019.996	2.019.996
Adquisició de Banca Cívica Vida y Pensiones	Assegurances	137.180	137.180
Adquisició de CajaSol Vida y Pensiones	Assegurances	50.056	50.056
Adquisició de CajaCanarias Vida y Pensiones	Assegurances	62.003	62.003
Adquisició de Banca Cívica Gestión de Activos	Bancària	9.220	9.220
Adquisició del negoci a Espanya de Morgan Stanley	Bancària/Assegurances	402.055	402.055
Adquisició de Bankpime, SA	Bancària	39.406	39.406
Adquisició de VidaCaixa, SA de Seguros y Reaseguros (Grup VidaCaixa Grup, SA)	Assegurances	330.929	330.929
Concessions administratives de Saba Infraestructuras, SA	Infraestructures	2.519	1.269
Total		3.053.364	3.052.114

(1) D'aquest import, 3,7 milions d'euros estan adscrits a la UGE d'Assegurances i la resta, a la UGE Bancària.

El moviment dels fons de comerç en societats dependents corresponent als exercicis 2016 i 2015 ha estat el següent:

Moviment dels fons de comerç

(Milers d'euros)

	2016	2015
Saldo a l'inici de l'exercici	3.052.114	3.050.888
Més:		
Concessions administratives de Saba Infraestructuras, SA	1.250	1.226
Saldo al tancament de l'exercici	3.053.364	3.052.114

Altres actius intangibles

El detall dels altres actius intangibles a 31 de desembre de 2016 i 2015 és el següent:

Desglossament d'altres actius intangibles

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Altres actius intangibles		
Cost	2.966.466	3.011.060
Amortització acumulada	(1.227.549)	(1.155.538)
Deteriorament de valor	(40.516)	(38.106)
Total	1.698.401	1.817.416

Detall d'altres actius intangibles

(Milers d'euros)

	UGE	Vida útil	Vida útil restant	31-12-2016	31-12-2015
Relacions amb clients (Core Deposits) de Barclays Bank	Bancària	9 anys	8 anys	18.320	20.937
Relacions amb clients (Core Deposits) de Banca Cívica	Bancària	4 a 9,5 anys	1 a 5 anys	89.777	107.743
Marques identificades en l'adquisició del Banco de Valencia	Bancària	Indefinida		0	8.000
Relacions amb clients (Core Deposits) del Banco de Valencia	Bancària	6,2 anys	3,2 anys	11.645	16.939
Cartera d'assegurances de Banca Cívica Vida y Pensiones	Assegurances	10 anys	6,5 anys	42.698	50.124
Cartera d'assegurances de CajaSol Vida y Pensiones	Assegurances	10 anys	6,5 anys	8.694	10.086
Cartera d'assegurances de CajaCanarias Vida y Pensiones	Assegurances	10 anys	6,5 anys	5.356	6.213
Fons clients de Banco de Valencia	Assegurances	10 anys	7 anys	1.171	1.334
Fons de clients de Barclays	Assegurances	10 anys	9,5 anys	20.256	0
Programari i altres		4 anys	1 a 4 anys	422.657	399.596
Carteres assegurances de vida de VidaCaixa, SA (1)	Assegurances	10 anys	2 anys	18.191	36.380
Contractes amb clients de Morgan Stanley (1)	Bancari/Assegurances	11 anys	3 anys	13.251	24.738
Contractes amb clients de Banca Cívica Gestión de Activos		10 anys	6,5 anys	4.357	5.299
Contractes amb clients de Barclays Gestió d'Actius		9 anys	8 anys	5.716	6.532
Contractes amb clients de Bankpime i altres (1)	Bancària	10 anys	6 anys	6.962	8.362
Concessions administratives de Saba Infraestructuras, SA			10 a 33 anys	1.029.350	1.115.133
Total				1.698.401	1.817.416

(1) La vida útil residual de la cartera d'assegurances és de 3 anys; per als contractes amb clients de Morgan Stanley és de 4 anys i per als contractes de clients de Bankpime és 7 anys.

El moviment que s'ha produït en aquest epígraf del balanç, en els exercicis 2016 i 2015, és el següent:

Moviment d'altres actius intangibles

(Milers d'euros)

	2016	2015
Saldo a l'inici de l'exercici	1.817.416	1.813.274
Més:		
Alta per combinacions de negoci (Nota 6)	0	89.452
Altes per addicions de software i altres	195.921	138.851
Altes concessions administratives	22.929	31.657
Menys (*):		
Baixes per vendes	(109.887)	(600)
Amortitzacions amb càrrec a resultats	(225.611)	(202.081)
Sanejaments amb càrrec a resultats (Nota 37)	(2.367)	(51.125)
Traspassos i altres	0	(2.012)
Saldo al tancament de l'exercici	1.698.401	1.817.416

(*) Addicionalment a la dotació a l'amortització existeixen vendes i baixes d'actius intangibles totalment amortitzats per un import de 153.600 milers d'euros.

Les baixes per vendes de l'exercici 2016 corresponen a la venda de la societat Saba Parcs Logístics a Merlin Properties amb data 17 d'octubre de 2016.

Durant l'exercici 2016, el Grup Criteriacaixa ha fet desemborsaments en concepte d'investigació i desenvolupament per un import de 84,1 milions d'euros.

A 31 de desembre de 2016 i 2015 no hi ha actius intangibles la titularitat dels quals tingui cap restricció ni que serveixin com a garanties de deutes.

Addicionalment, a 31 de desembre de 2016 i 2015, no hi ha compromisos significatius de compra d'elements d'actiu intangible.

A 31 de desembre de 2016 i 2015, el Grup Criteriacaixa manté actius intangibles per un import brut de 251 i 266 milions, respectivament, que estan totalment amortitzats.

Test de deteriorament de la UGE bancària

L'import que cal recuperar de la UGE del Negoci Bancari s'ha determinat a partir de l'assignació dels fons propis del Grup CaixaBank sobre la base dels models interns de capital regulatori, els quals prenen en consideració els riscos assumits per cadascun dels negocis. Aquest import per recuperar de la UGE es compara amb el seu import recuperable per tal de determinar la possible existència de deteriorament.

El grup Criteriacaixa estima el valor recuperable partint del valor en ús, que ha estat determinat mitjançant el descompte dels dividendes esperats a mitjà termini obtinguts a partir del pressupost del Grup i extrapolats fins al 2021 (5 exercicis). Així mateix i a aquests efectes, el Grup duu a terme, amb caràcter semestral, un exercici d'actualització dels fluxos d'efectiu projectats amb la finalitat d'incorporar les possibles desviacions al model d'estimació del valor recuperable. En el treball elaborat a 31 de desembre de 2016, s'ha constatat que les projeccions utilitzades en l'anterior test i la realitat no haurien afectat les conclusions de l'anterior anàlisi.

Les hipòtesis principals utilitzades en la projecció de fluxos s'han basat en estimacions de les principals variables macroeconòmiques aplicades a l'activitat del Grup, i tenen en compte un marge d'interessos sobre actius totals mitjans previst que oscil·la entre l'1,23% i l'1,45% (entre l'1,28% i l'1,55% en la valoració anterior), un cost de risc sobre la cartera creditícia bruta que varia entre el 0,47% i el 0,30% (entre el 0,74% i el 0,40% en la valoració anterior), i una taxa de creixement del 2% (igual a la utilitzada en la valoració anterior), tendent

a recollir els efectes de la inflació. La taxa de descompte aplicada en les projeccions ha estat del 9,2% (8,8% en la valoració anterior), calculada sobre el tipus d'interès del bo alemany a 10 anys, més una prima de risc associada al negoci bancari i a l'entitat.

El Grup Criteriacaixa fa una anàlisi de sensibilitat sobre les variables més significatives. En aquest sentit, de manera complementària a l'escenari central, s'han calculat variacions possibles en les principals hipòtesis clau del model, taxa de descompte: -1,5%, +1,5%, taxa de creixement: -0,5%, +0,5%, Marge d'interès: -0,05%, +0,05%; i risc de crèdit: -0,1% + 0,1%, per tal de confirmar que l'import recuperable continua sent superior a l'import a recuperar. Després de l'anàlisi de sensibilitat efectuada, i incloent-hi hipòtesis adverses, no s'ha posat de manifest la necessitat de fer dotacions en l'exercici 2016 als fons de comerç adscrits a l'UGE de Negoci bancari. També s'ha comprovat que el valor obtingut de la UGE en un escenari advers continua sent substancialment superior al valor dels fons propis operatius.

Adicionalment, no hi ha cap canvi raonablement possible en les hipòtesis o projeccions que pugui suposar el registre de dotacions al deteriorament del valor dels fons de comerç i els actius intangibles assignats a aquesta UGE al tancament de l'exercici 2016.

Test de deteriorament de la UGE Assegurances

L'import a recuperar de la UGE del Negoci Assegurador s'ha determinat a partir de l'assignació dels fons propis del Grup Criteriacaixa partint dels models interns de capital regulatori, els quals tenen en compte els riscos assumits per cadascun dels negocis. Aquest import per recuperar de la UGE es compara amb el seu import recuperable per tal de determinar la possible existència de deteriorament.

Respecte de la determinació del valor recuperable de la UGE del Negoci Assegurador, aquesta es basa en el valor en ús. S'han calculat els fluxos de caixa esperats en els vinents 5 exercicis de les carteres de vida, assumint una taxa de creixement posterior del 2%, tendent a recollir els efectes de la inflació. Aquests fluxos esperats s'han descomptat a una taxa del 9,07% (9,05% en l'exercici anterior). Així mateix, i a aquests efectes, el Grup Criteriacaixa efectua, amb caràcter semestral, un exercici d'actualització dels fluxos d'efectiu projectats amb la finalitat d'incorporar les possibles desviacions al model d'estimació del valor recuperable. En el treball efectuat a 31 de desembre de 2016, s'ha constatat que les projeccions utilitzades en l'anterior test de deteriorament no difereixen substancialment de la realitat, i que les desviacions que s'han produït no haurien afectat les conclusions de l'anàlisi anterior.

El Grup Criteriacaixa fa una anàlisi de sensibilitat sobre les variables més significatives. En aquest sentit, de manera complementària a l'escenari central, s'han calculat variacions possibles en les principals hipòtesis clau del model, taxa de descompte: -0,5%, +0,5%, taxa de creixement: -0,5%, +0,5%, per tal de confirmar que l'import recuperable continua excedint l'import a recuperar. Després de l'anàlisi de sensibilitat realitzat, incloent-hi hipòtesis adverses no s'ha posat de manifest la necessitat de fer dotacions en l'exercici 2016 als fons de comerç adscrits a la UGE de negoci assegurador. També s'ha comprovat que el valor obtingut de la UGE en un escenari advers continua sent substancialment superior al valor dels fons propis operatius.

Adicionalment, no hi ha cap canvi raonablement possible en les hipòtesis o projeccions que pugui suposar el registre de dotacions al deteriorament del valor dels fons de comerç i altres actius intangibles assignats a aquesta UGE al tancament de l'exercici 2016.

20. Altres actius i passius

La composició del saldo d'aquests capítols dels balanços és la següent:

Detall d'altres actius i passius

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Existències	1.669.227	1.835.065
Resta d'altres actius	782.604	1.218.587
Periodificacions	575.507	623.651
<i>de les quals: Despeses meritades no pagades</i>	383.932	364.639
<i>de les quals: Derrama del Fons de Garantia de Dipòsits a liquidar en els propers 5 anys</i>	176.109	209.169
Operacions en camí	42.006	220.375
Dividends de renda variable meritats no cobrats	51.682	290.951
Altres	113.409	83.610
Total resta d'actius	2.451.831	3.053.652
Periodificacions	997.602	1.109.068
<i>de les quals: Despeses generals meritades no pagades</i>	186.190	191.801
Operacions en camí	657.611	270.979
Altres	205.907	195.430
Total resta de passius	1.861.120	1.575.477

Es registra en «Altres actius» el valor raonable dels contractes d'assegurança associats a compromisos de prestació definida assegurats mitjançant pòlisses contractades amb entitats que no tenen la condició de part vinculant i compleixen les condicions requerides per ser actius del pla una vegada deduït del valor actual de les obligacions. Si el valor de les obligacions fos superior, el seu registre figuraria en el capítol de «Provisions – Provisions per a pensions i altres obligacions definides postocupació» (vegeu Nota 23).

Les existències que, bàsicament, corresponen a terrenys i immobles en curs de construcció es valoren per l'import menor entre el seu cost, incloent-hi les despeses de finançament, i el seu valor de realització, entès com el preu estimat de venda net dels costos estimats de producció i comercialització.

A continuació es facilita el moviment del capítol «Existències» dels exercicis 2016 i 2015:

Moviment d'existències

(Milers d'euros)

	2016		2015	
	Actius procedents de regularitzacions creditícies	Altres actius	Actius procedents de regularitzacions creditícies	Altres actius
Cost brut existències				
Saldo a l'inici de l'exercici	3.656.721	450.177	3.293.253	659.333
Més:				
Alta per combinació de negocis (Nota 6)			234.637	
Adquisicions	128.879	20.388	203.689	43.859
Traspassos i altres	82.670	1.126	97.109	846
Menys:				
Cost de vendes (1)	(195.819)	(16.750)	(171.967)	(7.463)
Traspassos i altres		(61.661)		(246.398)
Subtotal	3.672.451	393.280	3.656.721	450.177
Fons de deteriorament existències				
Saldo a l'inici de l'exercici	(2.190.108)	(81.725)	(1.848.634)	(168.650)
Més:				
Alta per combinació de negocis (Nota 6)			(194.512)	
Dotacions netes (Nota 37)	(237.329)	(14)	(74.276)	(5.115)
Traspassos i altres	(38.455)	(1.208)	(157.289)	91.880
Menys:				
Utilitzacions	105.391	799	84.603	160
Traspassos i altres		46.145		
Subtotal	(2.360.501)	(36.003)	(2.190.108)	(81.725)
Saldo al tancament de l'exercici	1.311.950	357.277	1.466.613	368.452

(1) Inclou els costos imputables a les vendes de béns i a la prestació de serveis no financers.

Els «Traspassos i uns altres» dels exercicis 2016 i 2015 es corresponen bàsicament a reclasseficcions des dels epígrafs «Actius no corrents i grups alienables d'elements que s'han classificat com a mantinguts per a la venda» i «Inversions immobiliàries» a aquest epígraf (vegeu Notes 21 i 18).

Els actius adjudicats són valorats d'acord amb models interns de determinació del valor recuperable, que utilitzen com a *input* taxacions actualitzades que compleixin amb l'ordre ECO/805/2003. El mètode de valoració d'aquests actius es descriu en la Nota 2.18. El valor raonable dels mateixos, obtingut dels models interns del Grup a 31 de desembre de 2016 puguen a 1.777 milions d'euros.

A continuació es facilita la informació sobre les societats o agències que han fet taxacions durant l'exercici 2016:

Taxadores d'existències

(Percentatge)

	31-12-2016	31-12-2015
Ibertasa, Sociedad de Tasación	15%	9,0%
Tasaciones Inmobiliarias, SA	14%	20,0%
Servicios Vascos de Tasaciones, S.A.	13%	
Tecnitasa	12%	22,0%
Sociedad de Tasación, SA	11%	8,0%
Gesvalt, SA	9%	9,0%
JLL Valoraciones, SA	8%	6,0%
Krata, SA	7%	4,0%
CBRE Valuation Advisory, SA	5%	1,0%
Valoraciones Mediterráneo, SA	3%	5,0%
Valtecnic, SA	2%	9,0%
Valoraciones y Tasaciones Hipotecarias, SA	1%	4,0%
Altres	0%	3,0%
Total	100%	100%

21. Actius no corrents i grups alienables d'elements que s'han classificat com a mantinguts per a la venda

Aquest capítol dels balanços recull els actius procedents d'adquisicions i adjudicacions en el procés de regularització d'operacions creditícies que no s'incorporen com a actius d'ús propi, inversió immobiliària o existències, i els actius inicialment classificats com a inversions immobiliàries, una vegada presa la decisió de procedir a vendre'ls.

A continuació es presenta un desglossament del moviment d'aquest epígraf durant els exercicis 2016 i 2015:

2016

(Milers d'euros)

	Actius procedents de regularitzacions creditícies			
	Drets de rematada (1)	Altres actius procedents de regularitzacions creditícies	Altres actius (2)	Total
Cost				
Saldo a l'inici de l'exercici	889.582	12.777.801	1.409.506	15.076.889
Altes per combinacions de negoci (Nota 6)				0
Incorporacions de l'exercici	781.127	352.045	35.198	1.168.370
Traspassos (3)	(989.768)	936.342	(472.070)	(525.496)
Baixes del període		(1.660.345)	(134.596)	(1.794.941)
Saldo al tancament de l'exercici	680.941	12.405.843	838.038	13.924.822
Fons de deteriorament				
Saldo a l'inici de l'exercici	(197.899)	(5.578.192)	(265.889)	(6.041.980)
Altes per combinacions de negoci (Nota 6)				0
Dotacions (Nota 39)	(15.669)	(2.693.983)	(58.205)	(2.767.857)
Disponibilitats (Nota 39)	20.614	1.762.478	45.759	1.828.851
Traspassos (4)	68.217	(399.584)	30.049	(301.318)
Utilitzacions		666.107	312	666.419
Saldo al tancament de l'exercici	(124.737)	(6.243.174)	(247.974)	(6.615.885)
Total	556.204	6.162.669	590.064	7.308.937

(1) Els drets de rematada es registren inicialment pel valor net pel qual es registrarà l'actiu en el moment en què es produeixi l'adjudicació definitiva.

(2) Inclou principalment: participacions reclassificades a actiu no corrent en venda, actius procedents de la finalització de contractes d'arrendament operatiu i oficines tancades.

(3) Corresponen principalment a la reclassificació del Dret de Rematada a «Altres Actius procedents de regularitzacions creditícies» o a l'epígraf «Actius tangibles – Inversions immobiliàries», en el moment en què un immoble es posa en règim de lloguer (vegeu Nota 18).

(4) Inclouen les provisions constituïdes per a la cobertura del risc d'insolvència d'operacions creditícies de CaixaBank, cancel·lades mitjançant l'adquisició d'actius immobiliaris per part de BuildingCenter.

2015

(Milers d'euros)

	Actius procedents de regularitzacions creditícies			Total
	Drets de rematada (1)	Actius procedents de regularitzacions creditícies	Altres actius (2)	
Cost				
Saldo a l'inici de l'exercici	799.095	11.658.481	980.639	13.438.215
Altes per combinacions de negoci (Nota 6)		363.307	6.635	369.942
Incorporacions de l'exercici	1.358.236	1.340.320	162.512	2.861.068
Traspassos (3)	(1.267.749)	1.093.215	375.735	201.201
Baixes per venda		(1.677.522)	(116.015)	(1.793.537)
Saldo al tancament de l'exercici	889.582	12.777.801	1.409.506	15.076.889
Fons de deteriorament				
Saldo a l'inici de l'exercici	(54.497)	(4.748.221)	(120.884)	(4.923.602)
Altes per combinacions de negoci (Nota 6)		(178.360)	(228)	(178.588)
Dotacions (Nota 39)	(12.105)	(2.146.632)	(111.733)	(2.270.470)
Disponibilitats (Nota 39)	41.056	1.689.387	61.639	1.792.082
Traspassos (4)	(172.353)	(679.985)	(97.576)	(949.914)
Utilitzacions		485.619	2.893	488.512
Saldo al tancament de l'exercici	(197.899)	(5.578.192)	(265.889)	(6.041.980)
Total	691.683	7.199.609	1.143.617	9.034.909

(1) Els drets de rematada es registren inicialment pel valor net pel qual es registrarà l'actiu en el moment en què es produeixi l'adjudicació definitiva.

(2) Inclou principalment: participacions reclassificades a actiu no corrent en venda, actius procedents de la finalització de contractes d'arrendament operatiu i oficines tancades.

(3) Corresponen principalment a reclassificacions a l'epígraf «Actius tangibles – Inversions Immobiliàries», en el moment en què un immoble es posa en règim de lloguer (vegeu Nota 18), i a l'alta dels adjudicats procedents dels drets de rematada.

(4) Inclouen les provisions constituïdes per a la cobertura del risc d'insolvència de les operacions creditícies de CaixaBank, cancel·lades mitjançant l'adquisició d'actius immobiliaris per part de BuildingCenter.

A continuació es detallen els actius procedents de regularitzacions creditícies a 31 de desembre de 2016 i 2015, sense considerar-ne el fons de deteriorament, segons la seva antiguitat, determinada a partir de la data d'adjudicació:

Antiguitat actius adjudicats

	31-12-2016		31-12-2015	
	Nre. d'actius	Milers d'euros	Nre. d'actius	Milers d'euros
Fins a 1 any	15.561	1.531.781	29.986	2.791.772
Entre 1 i 2 anys	21.952	2.100.993	26.098	2.666.932
Entre 2 i 5 anys	55.449	5.573.076	55.245	5.446.365
Més de 5 anys	22.560	3.880.934	12.122	2.762.314
Total	115.522	13.086.784	123.451	13.667.383

La distribució per tipus de sector dels actius procedents de regularitzacions creditícies a 31 de desembre de 2016 i 2015 és la següent:

Tipus de sector

(Percentatge sobre el valor dels actius)

	31-12-2016	31-12-2015
Residencial	93,9%	87,5%
Industrial	4,5%	11,2%
Agrícola	1,6%	1,3%
Total	100%	100%

Els actius adjudicats són valorats d'acord amb models interns de determinació del valor recuperable, que utilitzen com a *input* taxacions actualitzades que compleixin amb l'ordre ECO/805/2003. El mètode de valoració d'aquests actius es descriu en la Nota 2.19. El valor raonable dels mateixos, obtingut dels models interns del Grup a 31 de desembre de 2016 pugen a 7.892 milions d'euros.

A continuació es facilita la informació sobre les societats o agències que han fet taxacions durant l'exercici 2016:

Taxadores d'actius no corrents mantinguts per a la venda

(Percentatge)

	31-12-2016	31-12-2015
Tasaciones Inmobiliarias, SA	25,1%	29,0%
Sociedad de Tasación, SA	18,0%	20,8%
Ibertasa, Sociedad de Tasación	13,4%	10,2%
Gesvalt, SA	10,5%	7,7%
JLL Valoraciones, SA	10,4%	3,0%
CBRE Valuation Advisory, SA	7,3%	1,7%
Valtenic, SA	6,2%	15,6%
Valoraciones y Tasaciones Hipotecarias, SA	3,9%	7,2%
Tecnitasa	2,6%	1,3%
Krata, SA	1,2%	0,0%
Valoraciones Mediterráneo, SA	0,0%	0,8%
Altres	1,4%	2,7%
Total	100,0%	100,0%

22. Passius financers a cost amortitzat

La composició del saldo d'aquest capítol dels balanços, atesa la naturalesa de l'instrument financer que origina el passiu, és la següent:

	2016	2015
(Milers d'euros)		
Dipòsits	225.532.277	221.323.547
Bancs centrals	30.029.382	23.753.214
Entitats de crèdit	10.124.654	13.638.162
Clientela	185.378.241	183.932.171
Valors representatius de deute emesos	31.600.709	36.204.141
Altres passius financers	3.012.237	3.070.143
Total	260.145.223	260.597.831

A continuació es facilita un detall dels principals ajustos per valoració inclosos en cadascun dels diferents tipus de passius d'aquest capítol:

31-12-2016

	Saldo brut	Ajustos per valoració				Saldo en balanç
		Interessos meritats	Microcobertures	Costos transacció	Primes i descomptes	
(Milers d'euros)						
Dipòsits	226.086.062	158.578	6.277	(30.091)	(688.549)	225.532.277
Bancs centrals	30.067.713	(38.331)				30.029.382
Entitats de crèdit	10.115.628	11.300	6.277	(8.546)	(5)	10.124.654
Clientela (1)	185.902.721	185.609	0	(21.545)	(688.544)	185.378.241
Valors representatius de deute emesos	31.225.031	470.588	1.755	(20.568)	(76.097)	31.600.709
Altres passius financers	3.012.237					3.012.237
Total	260.323.330	629.166	8.032	(50.659)	(764.646)	260.145.223

31-12-2015

	Saldo brut	Ajustos per valoració				Saldo en balanç
		Interessos meritats	Microcobertures	Costos transacció	Primes i descomptes	
(Milers d'euros)						
Dipòsits	221.766.492	435.820	6.161	(35.160)	(849.766)	221.323.547
Bancs centrals	23.733.615	19.599				23.753.214
Entitats de crèdit	13.622.530	19.705	6.161	(10.227)	(7)	13.638.162
Clientela (1)	184.410.347	396.516	0	(24.933)	(849.759)	183.932.171
Valors representatius de deute emesos	35.797.964	619.632	2.206	(32.296)	(183.365)	36.204.141
Altres passius financers	3.070.143					3.070.143
Total	260.634.599	1.055.452	8.367	(67.456)	(1.033.131)	260.597.831

(1) La columna «Primes i descomptes» inclou els ajustos a valor raonable efectuats als dipòsits a la clientela aportats per Banca Cívica i Banco de Valencia a la data d'integració, principalment per les cèdules singulars.

22.1. Dipòsits d'entitats de crèdit

La composició dels saldos d'aquest epígraf dels balanços, sense considerar els ajustos per valoració i tenint en compte la naturalesa de les operacions, s'indica a continuació:

Detall de dipòsits d'entitats de crèdit

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
A la vista	2.562.320	2.513.649
Comptes mutus	62	5
Altres comptes	2.562.258	2.513.644
A termini o amb previ	7.553.308	11.108.881
Comptes a termini	6.539.020	8.130.970
<i>Dels quals: cèdules hipotecàries nominatives (Nota 22.3)</i>	<i>20.000</i>	<i>220.000</i>
Passius financers híbrids	2.200	2.280
Cessió temporal d'actius	1.012.088	2.975.631
Total	10.115.628	13.622.530

22.2. Dipòsits de la clientela

La composició del saldo d'aquest epígraf dels balanços, sense considerar els ajustos per valoració i tenint en compte el sector i la naturalesa de les operacions, s'indica a continuació:

Detall de dipòsits a la clientela

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Per naturalesa	185.902.721	184.410.347
Comptes corrents i altres comptes a la vista	78.176.896	73.292.377
Comptes d'estalvi	52.744.693	43.370.629
Dipòsits a termini	42.442.494	63.433.790
<i>dels quals: cèdules hipotecàries nominatives (Nota 22.3)</i>	<i>4.999.367</i>	<i>6.013.255</i>
<i>dels quals: dipòsits subordinats (Nota 22.5)</i>	<i>33.053</i>	<i>93.055</i>
Passius financers híbrids	1.607.734	3.214.655
Cessions temporals (*)	10.930.904	1.098.896
Per sectors	185.902.721	184.410.347
Administracions Públiques	8.173.918	12.699.419
Sector privat (*)	177.728.803	171.710.928

(*) Inclou cessions temporals d'actius en operacions de mercat monetari mitjançant entitats de contrapartida, de 9.841 i 58 milions d'euros a 31 de desembre de 2016 i a 31 de desembre de 2015, respectivament.

22.3. Valors representatius de deute emesos

La composició del saldo d'aquest epígraf dels balanços, sense considerar els ajustos per valoració, és la següent:

Detall de valors representatius de deute emesos

(Milers d'euros)

	Import pendent d'amortització	
	31-12-2016	31-12-2015
Cèdules hipotecàries	18.555.198	21.266.734
Cèdules territorials	50.000	50.000
Bons simples	3.328.244	4.231.155
Bons de titulització	2.342.742	2.749.260
Híbrids	1.280.000	1.643.600
<i>Notes estructurades</i>	530.000	349.300
<i>Bo bescanviable en accions de Repsol, SA</i>		544.300
<i>Bo bescanviable en accions de CaixaBank, SA</i>	750.000	750.000
Pagarés	63.687	37.184
Passius subordinats (Nota 22.5)	5.605.160	5.820.031
Total	31.225.031	35.797.964

Bons bescanviables en accions de Repsol, SA

El novembre de 2013, CaixaBank va fer entre inversors institucionals i qualificats l'emissió de bons bescanviables en accions ordinàries de Repsol, denominada "Unsecured Mandatory Exchangeable Bonds due 2016", per un import nominal total de 594,3 milions d'euros i amb un venciment màxim el 22 de novembre de 2016 (Bons Bescanviables). Aquesta emissió incloïa una combinació de derivats implícits per assegurar un preu de canvi màxim i mínim que, d'acord amb el que estableix la normativa comptable internacional, es va procedir a segregar i valorar de manera separada en patrimoni net en tractar-se d'una cobertura de flux d'efectiu.

En data 10 de març de 2016 es va amortitzar totalment l'emissió d'aquests bons, i per cada 100.000 euros de principal es van lliurar:

- i) 5.479,45 accions de Repsol;
- ii) una quantitat en efectiu de 3.048,90 euros, en concepte de cupó vençut (*Make-Whole Amount*);
- iii) una altra quantitat en efectiu de 1.340,16 euros en concepte d'interès meritat (*Accrued Interest*).

Així mateix, en aquesta data es va produir el cessament de la cotització dels Bons Bescanviables de l'Irish Stock Exchange. La cancel·lació anticipada del bo es va fer mitjançant el lliurament, per part de CaixaBank, de 29.824.636 accions en cartera de Repsol, representatives del 2,069% del capital social de Repsol i l'abonament en efectiu de 23,9 milions d'euros. Com a conseqüència de la cancel·lació del bo, el Grup s'ha reconegut un resultat negatiu de 147 milions d'euros bruts, que inclou, principalment, el resultat de l'entrega de les accions de Repsol i el resultat generat per la cancel·lació del derivat implícit de cobertura, registrat en l'epígraf «Guanyos o pèrdues en donar de baixa en comptes actius no financers i participacions (net)» del compte de pèrdues i guanyos adjunt (vegeu Nota 38).

Bo bescanviable en accions de CaixaBank, SA

El novembre de 2013, "la Caixa" va fer una emissió de bons bescanviables per accions de CaixaBank, per un import nominal total de 750 milions d'euros, que va formar part del patrimoni segregat a favor de Criteriacaixa el 2014. Aquesta emissió representava un 3,37% del capital social en el moment de l'emissió assumint el bescanvi dels bons, representant a 31 de desembre de 2016 un 2,76% del capital social de CaixaBank. Els bons es van emetre a la par i el seu venciment final està previst per al 25 de novembre de 2017, llevat que siguin cancel·lats o amortitzats anticipadament.

Els bons meriten un interès fix anual de l'1%, pagador per semestres vençuts. El preu de les accions a l'efecte del bescanvi va quedar fixat en 4,55 euros, cosa que va suposar una prima del 30% respecte la cotització a la data de l'emissió.

L'emissió pot ser objecte de canvi voluntari a instàncies dels titulars dels bons en qualsevol moment mitjançant el lliurament d'accions al preu de canvi, i d'amortització anticipada a instàncies de l'emissor en determinats casos mitjançant el lliurament del valor nominal dels bons. En el moment del venciment dels bons, els titulars rebran el valor nominal dels bons en efectiu, llevat que amb anterioritat els bonistes hagin triat el lliurament en accions segons el preu de canvi. No obstant això, en determinades circumstàncies Criteria podrà escollir lliurar una combinació d'efectiu i accions de CaixaBank als bonistes que equivalgui al valor nominal dels bons, i la part en efectiu serà la que es determini en els Termes i les Condicions dels Bons.

L'emissió té la consideració d'un passiu financer compost, format per un passiu financer i un instrument de capital pel valor del derivat implícit en l'emissió, que ha estat registrat en el Patrimoni net.

Cèdules hipotecàries

El detall de les emissions de cèdules hipotecàries és el següent:

Cèdules hipotecàries

(1/2)

(Milers d'euros)

Data	Import nominal inicial en divisa	Tipus d'interès nominal	Data amortització	Import pendent d'amortització	
				31-12-2016	31-12-2015
31-10-2003	750.000	4,75%	31-10-2018	750.000	750.000
04-02-2004	250.000	4,75%	31-10-2018	250.000	250.000
17-02-2005	2.500.000	3,88%	17-02-2025	2.500.000	2.500.000
09-01-2006	1.000.000	E3M + 0,075	09-01-2018	1.000.000	1.000.000
18-01-2006	2.500.000	3,63%	18-01-2021	2.500.000	2.500.000
16-06-2006	150.000	E3M + 0,06	16-06-2016		150.000
20-06-2006 (1)	1.000.000	E3M + 0,1	30-06-2016		10.646
28-06-2006	2.000.000	4,25%	26-01-2017	2.000.000	2.000.000
28-06-2006	1.000.000	4,50%	26-01-2022	1.000.000	1.000.000
17-10-2006 (1)	1.000.000	E3M + 0,1	30-09-2016		7.982
01-11-2006	255.000	Lib 3M	02-02-2037	241.912	234.225
28-11-2006	250.000	E3M + 0,06	28-11-2016		250.000
07-02-2007 (1)	1.000.000	E3M	30-03-2017	6.380	6.380
30-03-2007	227.500	E3M + 0,045	20-03-2017	227.500	227.500
04-06-2007	2.500.000	4,63%	04-06-2019	2.500.000	2.500.000
12-06-2007 (1)	1.500.000	E3M + 0,1	30-09-2017	13.462	13.462
13-07-2007	25.000	E3M + 0,045	20-03-2017	25.000	25.000
13-06-2008	100.000	5,43%	13-06-2038	100.000	100.000
27-04-2009	1.000.000	E1A+0,15%	27-03-2016		1.000.000
27-04-2009	1.000.000	E1A+0,20%	27-06-2019	1.000.000	1.000.000
27-04-2009	390.000	E1A+0,25%	27-09-2022	390.000	390.000
14-05-2009	175.000	E3M + 1,00	14-05-2021	175.000	175.000
22-09-2009	150.000	E3M + 1,50	22-09-2017	150.000	150.000
31-03-2010	1.000.000	3,50%	31-03-2016		1.000.000
07-05-2010	100.000	E3M + 0,95	07-05-2019	100.000	100.000
02-07-2010	300.000	E3M + 1,75	02-07-2018	300.000	300.000
22-02-2011	2.200.000	5,00%	22-02-2016		2.200.000
27-04-2011	1.250.000	5,13%	27-04-2016		1.250.000
02-08-2011	150.000	E3M + 3,85	02-08-2027	150.000	150.000
14-11-2011	250.000	4,25%	26-01-2017	250.000	250.000
16-02-2012	1.000.000	4,00%	16-02-2017	1.000.000	1.000.000
07-06-2012	2.000.000	E6M + 3,85	07-06-2022	2.000.000	2.000.000
07-06-2012	4.000.000	E6M + 3,80	07-06-2023	1.000.000	1.000.000
07-06-2012	3.500.000	E6M + 3,80	07-06-2024	2.900.000	2.900.000
07-06-2012	1.000.000	E6M + 3,75	07-06-2025	1.000.000	1.000.000
19-06-2012	4.250.000	E6M + 3,75	19-06-2026	3.000.000	3.000.000
03-07-2012	1.000.000	E6M + 4,00	03-07-2027	1.000.000	1.000.000
17-07-2012	750.000	E6M + 4,25	17-07-2027	750.000	750.000
17-07-2012	3.000.000	E6M + 4,25	17-07-2028	2.800.000	2.800.000
26-07-2012	500.000	E6M + 4,70	26-07-2020	175.000	175.000
22-03-2013	2.000.000	3,00%	22-03-2018	1.000.000	1.000.000
21-03-2014	1.000.000	2,63%	21-03-2024	1.000.000	1.000.000
10-07-2014	1.000.000	E1A+0,82%	10-07-2024	1.000.000	1.000.000
30-07-2014	300.000	E3M + 0,50	30-07-2017	300.000	300.000
27-03-2015	1.000.000	0,63%	27-03-2025	1.000.000	1.000.000
12-11-2015	1.000.000	0,63%	12-11-2020	1.000.000	1.000.000
08-02-2016	1.500.000	1,00%	08-02-2023	1.500.000	

Cèdules hipotecàries

(2/2)

(Milers d'euros)

Data	Import nominal inicial en divisa	Tipus d'interès nominal	Data amortització	Import pendent d'amortització	
				31-12-2016	31-12-2015
22-12-2016	4.000.000	E6M+0,55	22-12-2022	4.000.000	
Cèdules hipotecàries				42.054.254	42.415.195
Valors propis comprats				(23.499.056)	(21.148.461)
<i>Autocartera</i>				(23.344.856)	(20.903.461)
<i>Adquirits per empreses del Grup</i>				(154.200)	(245.000)
Total				18.555.198	21.266.734

(1) Emissions col·locades en el mercat detallista. Les altres han estat col·locades en el mercat institucional.

D'acord amb les disposicions vigents, CaixaBank afecta expressament les hipoteques que constin inscrites a favor seu en garantia del capital i dels interessos de les emissions de cèdules hipotecàries.

CaixaBank té emeses i pendents d'amortització cèdules hipotecàries nominatives que, en funció de la contrapartida, estan registrades en els epígrafs «Dipòsits d'entitats de crèdit» o «Dipòsits de la clientela» dels balanços (vegeu Notes 22.1 i 22.2).

A continuació es detalla el càlcul del grau de col·lateralització i sobrecol·lateralització a 31 de desembre de 2016 i 2015 de les cèdules hipotecàries emeses:

Grau de col·lateralització i sobrecol·lateralització

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Cèdules hipotecàries no nominatives	42.054.255	42.415.195
Cèdules hipotecàries nominatives registrades en dipòsits de la clientela	4.999.367	6.013.255
Cèdules hipotecàries nominatives registrades en entitats de crèdit (Nota 22.2)	20.000	220.000
Cèdules hipotecàries emeses	(A) 47.073.622	48.648.450
Cartera total de préstecs i crèdits hipotecaris pendents d'amortització(*)	127.609.257	134.168.382
Participacions hipotecàries emeses	(6.578.652)	(7.346.393)
Certificats de transmissió hipotecària emesos	(18.880.674)	(4.949.862)
Bons hipotecaris emesos		
Cartera de Préstecs i Crèdits col·lateral per a Cèdules hipotecàries	(B) 102.149.931	121.872.127
Col·lateralització:	(B)/(A)	217%
Sobrecol·lateralització:	[(B)/(A)]-1	117%

(*) Inclou cartera de balanç i fora de balanç.

La informació requerida per la Llei del mercat hipotecari està desglossada en els comptes anuals de CaixaBank, SA corresponents a l'exercici 2016.

Cèdules territorials

El detall de les emissions de cèdules territorials és el següent:

Cèdules territorials

(Milers d'euros)

Data	Import nominal inicial en divisa	Tipus d'interès nominal	Data amortització	Import pendent d'amortització	
				31-12-2016	31-12-2015
27-01-2012	250.000 €	6,000%	27-01-2016		250.000
01-02-2012	250.000 €	6,500%	01-02-2017	250.000	250.000
24-05-2012	500.000 €	4,900%	24-05-2018	500.000	500.000
24-05-2012	500.000 €	5,200%	24-05-2019	500.000	500.000
07-06-2013	1.300.000 €	3,000%	07-06-2018	1.300.000	1.300.000
26-03-2014	1.500.000 €	E6M + 0,95	26-03-2020	1.500.000	1.500.000
19-06-2015	1.500.000 €	E6M + 0,20	19-06-2019	1.500.000	1.500.000
19-06-2015	1.500.000 €	E6M+0,25	19-06-2021	1.500.000	1.500.000
Cèdules territorials				7.050.000	7.300.000
Valors propis comprats				(7.000.000)	(7.250.000)
Autocartera				(6.962.200)	E6M + 0,95
Adquirits per empreses del Grup				(37.800)	(37.800)
Total				50.000	50.000

Les cèdules territorials s'emeten amb la garantia de la cartera de préstecs i crèdits concedits a l'Estat, les comunitats autònomes i els ens locals, així com als organismes autònoms i a les entitats públiques empresarials que en depenen, i a altres entitats d'aquesta naturalesa de l'Espai Econòmic Europeu.

Bons simples

El detall de les emissions de bons simples és el següent:

Bons Simples

(1 / 2)

(Milers d'euros)

Data	Import nominal inicial en divisa	Tipus d'interès nominal	Data amortització	Amortització anticipada	Import pendent d'amortització	
					31-12-2016	31-12-2015
09-05-2014	1.000.000 €	2,375%	09-05-2019		1.000.000	1.000.000
21-04-2015	1.000.000 €	1,625%	21-04-2022		1.000.000	1.000.000
Emeses per Criteria					2.000.000	2.000.000
24-01-2007	40.157 €	0,212%	24-01-2022		40.019	40.027
15-06-2007	30.000 €	2,500%	17-06-2019		30.000	30.000
22-11-2007	100.000 €	E12M + 0,25	22-11-2027		100.000	100.000
31-03-2011	10.000 €	5,362%	31-03-2016			10.000
22-01-2013	1.000.000 €	3,250%	22-01-2016			1.000.000
30-01-2013	300.000 €	3,964%	30-01-2018		300.000	300.000
11-04-2013	250.000 €	4,358%	31-10-2019		250.000	250.000
14-05-2013	1.000.000 €	3,125%	14-05-2018		1.000.000	1.000.000
18-10-2013	1.000.000 €	2,500%	18-04-2017		1.000.000	1.000.000
10-03-2014 (1)	3.350 €	E6M+ 2,30	10-03-2016			838
10-04-2014 (1)	5.650 €	E6M+ 2,30	10-04-2016			1.413
10-04-2014 (1)	3.175 €	4,400%	10-04-2018		1.256	2.049
10-04-2014 (1)	5.525 €	E6M + 3,50	10-04-2018		2.072	3.453
12-05-2014 (1)	7.975 €	E6M + 2,30	10-05-2016			1.880
12-05-2014 (1)	7.875 €	E6M + 3,50	10-05-2018		2.812	4.687
10-06-2014 (1)	4.200 €	2,310%	10-06-2016			1.068
10-06-2014 (1)	9.575 €	E6M + 1,85	10-06-2016			2.394
10-06-2014 (1)	3.375 €	E6M + 2,10	10-06-2016			844
10-06-2014 (1)	3.325 €	3,630%	10-06-2018		1.303	2.134
10-06-2014 (1)	4.400 €	E6M + 3,00	10-06-2018		1.294	2.750
10-06-2014 (1)	6.825 €	E6M + 2,75	10-06-2018		2.533	4.266
10-07-2014 (1)	3.875 €	2,470%	10-07-2016			1.961
10-07-2014 (1)	11.175 €	E6M + 1,85	10-07-2016			5.588
10-07-2014 (1)	3.400 €	3,609%	10-07-2018		1.761	2.595
10-07-2014 (1)	10.025 €	E6M + 2,75	10-07-2018		5.013	7.519
10-07-2014 (1)	4.525 €	E6M + 3,25	10-07-2023		3.519	4.022
10-08-2014 (1)	4.900 €	2,497%	10-08-2016			2.480
10-08-2014 (1)	14.425 €	E6M + 1,85	10-08-2016			6.746
10-08-2014 (1)	3.450 €	3,644%	10-08-2018		1.787	2.634
10-08-2014 (1)	7.725 €	E6M + 2,75	10-08-2018		3.863	5.794
10-08-2014 (1)	4.450 €	E6M + 2,75	10-08-2020		1.400	3.683
10-09-2014 (1)	3.275 €	2,531%	10-09-2016			1.658
10-09-2014 (1)	12.075 €	E6M + 1,85	10-09-2016			3.681
10-09-2014 (1)	6.275 €	E6M + 2,75	10-09-2018		3.138	4.706
10-09-2014 (1)	5.000 €	E6M + 2,75	10-09-2020		3.333	4.167
10-10-2014 (1)	3.775 €	2,266%	10-10-2016			1.909
10-10-2014 (1)	5.375 €	E6M + 1,85	10-10-2016			2.688
10-10-2014 (1)	7.400 €	E6M + 1,55	10-10-2016			3.700
10-10-2014 (1)	4.825 €	E6M + 2,75	10-10-2018		2.413	3.619

Bons Simples

(2/2)

(Milers d'euros)

Data		Import nominal inicial en divisa	Tipus d'interès nominal	Data amortització	Amortització anticipada	Import pendent d'amortització	
						31-12-2016	31-12-2015
10-10-2014	(1)	11.850 €	E6M + 2,35	10-10-2020		3.367	6.542
10-10-2014	(1)	5.675 €	E6M + 2,75	10-10-2020		1.283	1.604
10-11-2014	(1)	4.225 €	2,287%	10-11-2016			2.137
10-11-2014	(1)	3.650 €	2,257%	10-11-2016			1.845
10-11-2014	(1)	3.775 €	2,239%	10-11-2016			1.909
10-11-2014	(1)	15.700 €	E6M + 1,55	10-11-2016			7.850
10-11-2014	(1)	7.950 €	E6M + 2,35	10-11-2018		3.410	5.353
10-12-2014	(1)	11.650 €	E6M + 1,55	10-12-2016			5.824
10-12-2014	(1)	4.875 €	2,127%	10-12-2016			2.462
10-12-2014	(1)	7.550 €	E6M + 2,35	10-12-2018		3.380	5.662
10-12-2014	(1)	3.300 €	3,191%	10-12-2018		1.702	2.513
Emeses per CaixaBank						2.770.658	3.870.654
Total emès						4.770.658	5.870.654
Valors propis comprats						(1.442.414)	(1.639.499)
<i>Autocartera</i>						(1.019.314)	(1.195.099)
<i>Adquirits per empreses del Grup</i>						(423.100)	(444.400)
Total						3.328.244	4.231.155

(1) Emissions ICO per un import total de 51 milions d'euros.

Bons de titulització

A continuació es detallen els bons emesos pels fons de titulització d'actius col·locats a tercers i pendents d'amortització a 31 de desembre de 2016 i 2015, respectivament:

Bons de titulització

(Milers d'euros)

	Import pendent d'amortització	
	31-12-2016	31-12-2015
FonCaixa FTGENCAT 3, FTA	45.380	59.808
FonCaixa FTGENCAT 4, FTA	84.460	106.377
FonCaixa FTGENCAT 5, FTA	245.680	293.256
FonCaixa FTGENCAT 6, FTA	182.044	215.120
Valencia Hipotecaria 1, FTA	63.156	78.629
Valencia Hipotecaria 2, FTA	173.412	217.292
Valencia Hipotecaria 3, FTA	185.414	220.893
Pyme Valencia 1, FTA		6.776
AyT Hipotecario Mixto II, FTA	19.736	24.340
AyT FTPYMES II, FTA (sèrie F2) - A3		4.973
TDA 22 Mixto, FTH	11.901	12.620
AyT Hipotecario Mixto IV FTA	23.321	26.647
AyT Hipotecario Mixto V FTA	12.564	13.090
AyT Génova Hipotecario II, FTH	87.472	101.723
AyT Génova Hipotecario III, FTH	106.408	123.921
AyT Génova Hipotecario IV, FTH	147.613	170.071
AyT Génova Hipotecario VI, FTH	77.171	88.138
AyT Génova Hipotecario VII, FTH	295.292	332.370
AyT Génova Hipotecario VIII, FTH	312.154	354.088
AyT Génova Hipotecario IX, FTH	269.564	299.128
Total	2.342.742	2.749.260

Aquestes emissions s'amortitzen periòdicament en funció de l'amortització dels actius subjacents.

Notes estructurades

El detall de les emissions de notes estructurades és el següent:

Notes estructurades

(1/2)

(Milers d'euros)

Data d'emissió	Import nominal inicial en divisa		Data amortització	Import pendent d'amortització	
				31-12-2016	31-12-2015
25-03-2013	7.600	€	24-03-2016		7.600
23-04-2013	800	€	22-04-2016		800
29-05-2013	4.600	€	27-05-2016		4.600
22-10-2013	32.000	€	24-10-2016		32.000
17-12-2013	21.600	€	18-12-2017	21.600	21.600
11-02-2014	53.500	€	13-08-2018	53.500	53.500
13-06-2014	28.300	€	13-06-2019	28.300	28.300
13-06-2014	38.000	€	13-06-2016		38.000
07-08-2014	13.500	€	07-08-2019	13.500	13.500
07-08-2014	9.600	€	08-08-2016		9.600
07-08-2014	9.400	€	07-08-2017	9.400	9.400
15-10-2014	6.200	€	15-10-2019	6.200	6.200
15-10-2014	9.700	€	17-10-2016		9.700
05-12-2014	8.000	€	05-12-2019	8.000	8.000
05-12-2014	14.000	€	05-12-2016		14.000
16-02-2015	9.000	€	17-02-2020	9.000	9.000
16-02-2015	3.700	€	16-02-2017	3.700	3.700
01-04-2015	22.000	€	01-04-2020	22.000	22.000
19-05-2015	36.700	€	19-05-2020	36.700	36.700
19-06-2015	15.200	€	19-06-2020	15.200	15.200
31-07-2015	9.900	€	31-07-2020	9.900	9.900
23-10-2015	55.100	€	23-10-2018	55.100	55.100
05-02-2016	38.000	€	05-02-2020	38.000	
18-03-2016	86.400	€	18-03-2019	86.400	
18-03-2016	40.000	€	18-03-2022	40.000	
06-05-2016	85.000	€	06-05-2022	85.000	
14-10-2016	12.900	€	14-10-2022	12.900	
29-12-2016	11.700	€	31-12-2018	11.700	
Notes estructurades				566.100	408.400
Valors propis comprats				(36.100)	(59.100)
Total				530.000	349.300

Pagarés

A continuació es detalla, per terminis de venciment residual, l'import pendent d'amortització, a 31 de desembre de 2016 i 2015, dels pagarés emesos en euros:

Pagarés

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Fins a 3 mesos	7.180	
Entre 3 i 6 mesos	48.498	
Entre 6 mesos i 1 any	8.009	37.184
Total	63.687	37.184

22.4. Altres passius financers

La composició del saldo d'aquest epígraf dels balanços és la següent:

Detall d'altres passius financers

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Obligacions per pagar	1.669.463	1.915.320
Fiances rebudes	34.087	54.167
Cambres de compensació	346.525	43.059
Comptes de recaptació	273.204	558.403
Comptes especials	450.787	367.730
Altres conceptes	238.171	131.464
Total	3.012.237	3.070.143

Les obligacions que cal pagar inclouen, a 31 de desembre de 2016 i 2015, 363 i 512 milions d'euros, respectivament, corresponents a les aportacions i derrames pendents de pagament al Fons de Garantia de Dipòsits (vegeu Nota 1).

22.5. Passius subordinats

La composició del saldo d'aquest tipus de passiu financer, sense considerar els ajustos per valoració, és la següent:

Distribució d'emissions

(Milers d'euros)

	Import pendent d'amortització	
	31-12-2016	31-12-2015
Participacions preferents	10.000	30.871
Deute subordinat	5.628.213	5.882.215
Total	5.638.213	5.913.086

El detall de les emissions de participacions preferents vives a 31 de desembre de 2016 i 2015 és el següent:

Participacions preferents

(Milers d'euros)

Data d'emissió	Venciment	Import nominal	Tipus d'interès nominal	Import pendent de amortització	
				31-12-2016	31-12-2015
Juny 2007	Perpetu	20.000	E6M+1,750%		20.000
Desembre 2007	Perpetu	30.000	E6M+3,000%	30.000	30.000
Febrer 2011	Perpetu	2.099	E6M + 6,74		2.099
Emeses per CaixaBank				30.000	52.099
Desembre 2006	Perpetu	20.000	E3M+1,400%		20.000
Emeses per altres empreses				0	20.000
Total emès				30.000	72.099
Valors propis comprats				(20.000)	(41.228)
Total				10.000	30.871

El detall de les emissions de deute subordinat és el següent:

Deute subordinat

(Milers d'euros)

Data d'emissió	Venciment	Import nominal	Tipus d'interès nominal	Import pendent d'amortització	
				31-12-2016	31-12-2015
01-12-2011	31-01-2017 (2)	1.505.499	7,50%	1.505.497	1.505.497
Emeses per Criteria				1.505.497	1.505.497
01-12-1990	PERPETU	18.030	--	18.030	18.030
29-06-1994	29-06-2093	15.025	--	15.025	15.025
01-12-2005	PERPETU	148.900	E3M+1,100%		148.900
16-06-2006	16-06-2016	85.300	E3M+0,890%		85.300
21-09-2006	21-09-2016	100.000	E3M + 0,980%		100.000
08-11-2006	08-11-2016	60.000	E3M+0,457%		60.000
09-02-2012 (1)	09-02-2022	2.072.363	Fix	2.072.363	2.072.363
09-02-2012 (1)	09-02-2022	1.301.502	Fix	1.301.502	1.301.502
14-11-2013	14-11-2023	750.000	Fix	750.000	750.000
Emeses per CaixaBank				4.156.920	4.551.120
Total emès				5.662.417	6.056.617
Valors propis comprats				(34.204)	(174.402)
Total				5.628.213	5.882.215

(1) Emissions efectuades per atendre la recompra i posterior cancel·lació de participacions preferents.

(2) En la data de venciment, aquesta emissió ha estat amortitzada en la seva totalitat.

23. Provisions

A continuació es detalla el moviment en els exercicis 2016 i 2015 i la naturalesa de les provisions registrades en aquest capítol dels balanços:

Moviment de provisions - 2016

(Milers d'euros)

	Fons a 31-12-2015	Dotacions netes de disponibilitats amb càrrec a resultats(**)	Altres dotacions (*)	(Guany)/pèrdues actuàries	Utilització de fons	Traspassos i altres	Fons a 31/12/2016
Provisions per a pensions i altres obligacions de prestacions definides postocupació	1.962.999	0	44.958	114.673	(110.367)	18.901	2.031.164
Provisions per a altres retribucions als empleats a llarg termini	900.311	161.250	124.069	0	(209.621)	(3.242)	972.767
Provisions per a qüestions processals i litigis per impostos pendents	519.206	335.765	0	0	(220.503)	(1.108)	633.360
Contingències legals	174.741	235.091	0	0	(65.799)	(500)	343.533
Provisions per a impostos	344.465	100.674	0	0	(154.704)	(608)	289.827
Provisió per compromisos i garanties concedits	381.477	(136.862)	0	0	0	(16.062)	228.553
Cobertura risc de país	7.278	1.425					8.703
Cobertura pèrdues identificades	374.199	(138.287)	0	0	0	(16.062)	219.850
<i>Riscos contingents</i>	<i>341.513</i>	<i>(154.303)</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>343</i>	<i>187.553</i>
<i>Compromisos contingents</i>	<i>32.686</i>	<i>16.016</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>(16.405)</i>	<i>32.297</i>
Resta de provisions	1.034.482	159.195	0	0	(126.523)	16.685	1.083.839
Menyscapes per acords no formalitzats i altres riscos	798.431	124.025	0	0	(54.693)	1.953	869.716
Contractes de concessió administrativa	167.857				(27.826)	14.450	154.481
Processos judicials en curs	19.634	11.643	0	0	(13.388)	(125)	17.764
Altres fons	48.560	23.527	0	0	(30.616)	407	41.878
Total fons	4.798.475	519.348	169.027	114.673	(667.014)	15.174	4.949.683
(*) Cost per interessos de fons de pensions (Nota 29)			45.186				
Despeses de personal			123.841				
Total Altres dotacions			169.027				

(**) Dels quals:

(Milers d'euros)	Provisions per contingències legals	Provisions per a impostos	Resta de provisions
Dotacions a càrrec de resultats	276.598	102.081	216.280
Disponibilitats amb abonament a resultats	(41.507)	(1.407)	(57.085)
Total	235.091	100.674	159.195

Moviment de provisions - 2015

(Milers d'euros)

	Fons a 31-12-2014	Alta per combinacions de negocis (Nota 6)	Dotacions netes de disponibilitats amb càrrec a resultats(**)	Altres dotacions (*)	(Guanys)/pèrdues actuarials	Utilització de fons	Traspassos i altres	Fons a 31-12-2015
Provisions per a pensions i altres obligacions de prestacions definides postocupació	2.046.278	41.358		39.219	(119.822)	(120.599)	76.565	1.962.999
Provisions per a altres retribucions als empleats a llarg termini	921.045	79.375	(31.722)	475.196		0(639.671)	96.088	900.311
Provisions per a qüestions processals i litigis per impostos pendents	401.589	35.728	103.196	0	0	(25.662)	4.355	519.206
Contingències legals	107.823	29.504	54.224			(16.113)	(697)	174.741
Provisions per a impostos	293.766	6.224	48.972			(9.549)	5.052	344.465
Provisió per compromisos i garanties concedits	563.597	93.765	(61.312)	0	0	0	(214.573)	381.477
Cobertura risc de país	1.361	1	5.917				(1)	7.278
Cobertura pèrdues identificades	562.236	92.678	(66.365)	0	0	0	(214.350)	374.199
<i>Riscos contingents</i>	<i>531.973</i>	<i>92.678</i>	<i>(68.794)</i>				<i>(214.344)</i>	<i>341.513</i>
<i>Compromisos contingents</i>	<i>30.263</i>		<i>2.429</i>				<i>(6)</i>	<i>32.686</i>
Cobertura pèrdues inherents		1.086	(864)				(222)	0
Resta de provisions	627.105	45.890	412.159	0	0(184.415)	133.743	1.034.482	
Menyscapes per acords no formalitzats i altres riscos	353.939	45.881	434.706			(138.398)	102.303	798.431
Contractes de concessió administrativa	156.643					(19.730)	30.944	167.857
Processos judicials en curs	70.188		(49.271)			(1.283)		19.634
Altres fons	46.335	9	26.724			(25.004)	496	48.560
Total fons	4.559.614	296.116	422.321	514.415	(119.822)	(970.347)	96.178	4.798.475
(*) Cost per interessos de fons de pensions (Nota 29)				41.009				
Despeses de personal				471.169				
Altres				2.237				
Total Altres dotacions				514.415				

(**) Dels quals:

(Milers d'euros)	Provisions per contingències legals	Provisions per a impostos	Resta de provisions
Dotacions a càrrec de resultats	85.118	57.101	779.995
Disponibilitats amb abonament a resultats	(30.894)	(8.129)	(367.836)
Total	54.224	48.972	412.159

23.1. Pensions i altres obligacions definides postocupació

Fons per a pensions i obligacions similars – Plans postocupació de prestació definida

El Grup Criteriacaixa manté compromisos amb determinats empleats o els seus drethavents per complementar les prestacions del sistema públic de Seguretat Social en matèria de jubilació, incapacitat permanent, viduitat i orfanat. Aquests compromisos corresponen, bàsicament, a CaixaBank.

A 31 de desembre de 2016 i 2015, el detall del valor actual de les obligacions assumides pel Grup Criteriacaixa en matèria de retribucions postocupació, tenint en compte la manera com els compromisos es troben coberts i el valor raonable dels actius destinats a la seva cobertura, és el següent:

Detall del valor actual de les obligacions de retribucions postocupació

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Valor actual de les obligacions	2.106.511	1.987.328
Compromisos causats	2.018.114	1.888.194
Compromisos no causats	83.900	92.537
Compromisos d'empreses del Grup	4.497	6.597
Menys		
Valor raonable dels actius del Pla	75.347	29.578
Altres actius (Nota 20)		(5.249)
Provisions – Fons per a pensions	2.031.164	1.962.999

A continuació es presenta la conciliació dels saldos inicials i finals del valor actual del passiu (actiu) per retribucions postocupació en prestació definida:

2016

(Milers d'euros)

	Obligacions per prestació definida	Valor raonable dels actius afectes	Altres actius	(Actiu)/Passiu net per prestació definida
Balanç a l'inici	1.987.328	29.578	(5.249)	1.962.999
Inclòs en pèrdues i guanys				
Cost dels serveis de l'exercici corrent	2.880			2.880
Cost (ingrés) dels interessos	44.163	2.085		42.078
Components del cost de la prestació definida reconegut en pèrdues i guanys	47.043	2.085	0	44.958
Revaloracions incloses en l'estat d'ingressos i despeses reconeguts				
(Guanys)/Pèrdues actuàries per hipòtesis financeres	112.417	(283)	(1.973)	114.673
Components del cost de la prestació definida reconegut en el patrimoni net	112.417	(283)	(1.973)	114.673
Altres				
Pagaments del Pla	(111.472)	(1.105)		(110.367)
Liquidacions	(16.996)	(18.640)		1.644
Transaccions	88.191	63.712	7.222	17.257
Total Altres	(40.277)	43.967	7.222	(91.466)
Balanç al tancament	2.106.511	75.347	0	2.031.164

El concepte de liquidacions correspon principalment a certs contractes (de part no vinculada) considerats fins a la data com a compromisos de prestació definida que, pel fet de tractar-se de prestacions causades constants, s'han passat a considerar com a compromisos d'aportació definida.

2015

(Milers d'euros)

	Obligacions per prestació definida	Valor raonable dels actius afectes	Altres actius	(Actiu)/Passiu net per prestació definida
Balanç a l'inici	2.144.258	103.283	(5.303)	2.046.278
Inclòs en pèrdues i guanys				
Cost dels serveis de l'exercici corrent	717			717
Cost per serveis passats				0
Cost (ingrés) dels interessos	36.435	547	(92)	35.980
Components del cost de la prestació definida reconegut en pèrdues i guanys	37.152	547	(92)	36.697
Revaloracions incloses en l'estat d'ingressos i despeses reconeguts				
(Guanys)/Pèrdues actuàries per hipòtesis financeres	(121.424)			(121.424)
Ingrés dels actius afectes al pla (excloent-ne la despesa de l'interès net)		(1.770)		1.770
Altres			168	(168)
Components del cost de la prestació definida reconegut en el patrimoni net	(121.424)	(1.770)	168	(119.822)
Altres				
Aportacions al Pla		22	(22)	0
Pagaments del Pla	(122.485)	(1.886)		(120.599)
Liquidacions	(92.600)	(70.618)		(21.982)
Alta per combinacions de negoci (Nota 6)	41.358			41.358
Transaccions	101.069			101.069
Total Altres	(72.658)	(72.482)	(22)	(154)
Balanç al tancament	1.987.328	29.578	(5.249)	1.962.999

L'1% dels compromisos per retribucions postocupació en prestació definida que manté CaixaBank amb els seus empleats i exempleats estan coberts a través de contractes d'assegurances que instrumenten les obligacions. Aquests compromisos estan coberts a través de contractes d'assegurances, per a ells l'Entitat no s'exposa a riscos inusuals de mercat ni cal que apliqui tècniques de correlació d'actius-passius o permutes de longevitat. Al final de l'exercici, el valor raonable dels actius afectes correspon a pòlisses d'assegurança d'entitats no pertanyents al Grup. Per a la resta de compromisos per retribucions postocupació en prestació definida que manté CaixaBank amb els seus empleats i exempleats no s'apliquen tècniques de correlació d'actius-passius pel fet que no es considera que hi hagi actius afectes a aquests compromisos.

La major part dels compromisos estan instrumentats a través del Fons de Pensions «Pensions Caixa 30», fons que instrumenta el Pla de Pensions d'Ocupació de CaixaBank i que majoritàriament assegura els seus riscos en entitats del Grup. L'Entitat té responsabilitats sobre la governança del Pla i l'exerceix a través de la participació en la Comissió de Control d'aquest. Per als contractes d'assegurança que no són contractats pel Pla de Pensions però estan contractats amb entitats terceres al Grup, el prenedor és CaixaBank i la seva gestió i l'assumpció dels seus riscos es duen a terme a través de cadascuna de les entitats asseguradores.

Al final de l'exercici no es manté cap instrument financer propi transferible, immoble ocupat per l'Entitat o altres actius utilitzats per aquesta com a actiu afecte.

El valor de les obligacions de prestació definida s'ha determinat aplicant els criteris següents:

- a) S'ha utilitzat com a mètode de càlcul el «mètode de la unitat de crèdit projectada», que considera cada any de servei com a generador d'una unitat addicional de dret a les prestacions i valora cada unitat de forma separada.
- b) Les hipòtesis actuàries utilitzades són inesbiaixades i compatibles entre si. Les principals hipòtesis utilitzades en els càlculs han estat:

Hipòtesis actuàries

	2016	2015
Tipus de descompte llarg termini (1)	1,68%	2,24%
Tipus de descompte curt termini (1)	0,14%	0,30%
Taules de mortalitat	PERM-F/2000 - P	PERM-F/2000 - P
Taxa anual de revisió de pensions (2)	0% - 2%	0% - 2%
IPC anual acumulatiu	1,5% 2017 i següents	1,6% 2016; 1,5% 2017 i següents
Taxa de creixement dels salaris	1,75% 2017; 2% 2018; IPC + 0,5% 2019 i següents	1% 2016; IPC + 0,5% 2017 i següents

(1) Tipus resultant de la utilització d'una corba de tipus construïda a partir de bons corporatius d'alta qualitat creditícia, de la mateixa moneda i termini que els compromisos assumits.

(2) Depenent de cada compromís.

Fins a 31 de desembre de 2015, CaixaBank utilitzava la corba Iboxx Corporate AA 10+ («iboxx 10+») com a corba de referència per a la determinació del tipus de descompte a aplicar als compromisos per pensions. Per bé que aquesta corba recull que a l'Eurozona hi ha un mercat molt actiu de bons corporatius de qualificació creditícia AA amb durades de fins a 10 anys, per a durades pròximes o superiors als 15 anys es redueix aquest nivell d'activitat i, per tant, de representativitat a l'efecte de valoració dels compromisos per pensions de CaixaBank, amb una durada que és aproximadament de 15 anys. Per això, a 31 de desembre de 2016, CaixaBank ha utilitzat una corba desenvolupada internament més representativa de la realitat dels compromisos per pensions del Grup. En cas d'haver utilitzat, a 31 de desembre de 2016, la corba Iboxx Corporate Financiero AA 10+, el tipus de descompte aplicat hauria estat de l'1,49% i hauria suposat un increment dels compromisos per pensions i dels actius, i dels drets de reemborsament, si escaigués, de 50 milions d'euros.

- c) L'edat estimada de jubilació per a cada treballador és la primera a la qual té dret a jubilar-se o la pactada, si escau.

Possibles canvis raonables al tancament de l'exercici en alguna de les principals hipòtesis, mantenint constants la resta d'hipòtesis, tindrien l'efecte següent sobre el valor de les obligacions al tancament de l'exercici:

2016

	Obligacions per prestació definida	
	Increment	Decrement
Taxa de descompte (0,5%)	(123.124)	(134.784)
Taxa anual de revisió de pensions (0,5%)	100.930	(91.989)

Les modificacions en el valor de les obligacions presentades en l'anàlisi de sensibilitat per als exercicis 2016 i 2015 s'han obtingut utilitzant com a mètode de càlcul el «mètode de la unitat de crèdit projectada», que es correspon amb el mateix mètode utilitzat per calcular el valor de les obligacions de prestació definida. Per determinar l'anàlisi de sensibilitat s'ha procedit a replicar el càlcul del valor de les obligacions modificant la variable en qüestió i s'han mantingut constants la resta d'hipòtesis actuàries. Una limitació d'aquest mètode és que és improbable que el canvi d'una variable es produeixi de manera aïllada, atès que algunes de les variables podrien estar correlacionades.

No hi ha hagut cap canvi en els mètodes i hipòtesis utilitzats en la preparació de l'anàlisi de sensibilitat de l'exercici 2016 respecte de l'exercici anterior.

Per determinar el valor raonable dels contractes d'assegurances vinculats a pensions i el valor raonable dels actius afectes s'ha considerat el valor dels pagaments futurs assegurats descomptats al tipus de descompte, en estar casats els fluxos previstos de pagaments garantits per la companyia d'assegurances en la qual estan subscrietes les corresponents pòlisses als fluxos futurs previstos de les obligacions. Per aquest motiu, els possibles canvis raonables al tancament de l'exercici en la hipòtesi de la taxa de descompte tindrien el mateix efecte en el valor raonable dels contractes d'assegurances vinculats a pensions i el valor raonable dels actius afectes.

El Grup estima que les aportacions a plans postocupació de prestació definida per a l'exercici 2017 seran d'import similar a les de l'exercici 2016.

La durada mitjana ponderada de les obligacions per prestacions definides al tancament de l'exercici és de 15 anys. L'estimació del pagament de les diferents prestacions per compromisos postocupació per als vinents 10 anys és la següent:

Pagaments previstos per compromisos postocupació

(Milers d'euros)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022-2026
Pagaments estimats per compromisos postocupació	160.760	157.977	148.315	140.344	131.835	560.461

23.2. Provisions per a altres retribucions als empleats a llarg termini i beneficis per terminació

El Grup Criteriacaixa té constituïts fons per a la cobertura dels compromisos dels seus programes de prejubilació. Els fons cobreixen els compromisos amb el personal prejubilat, tant en matèria de salaris com d'altres càrregues socials, des del moment de la prejubilació fins a la data de la jubilació efectiva. També hi ha constituïts fons per cobrir els compromisos adquirits amb el personal en situació de jubilació parcial, així com els premis d'antiguitat i altres compromisos amb el personal actiu.

El 17 de juliol de 2014 es va subscriure un nou Acord Laboral, pel qual CaixaBank podria dotar determinats imports en l'exercici 2014 per al Programa de desvinculacions incentivades. El cost associat a aquest Acord laboral va pujar a 182 milions d'euros i ha estat destinat al personal nascut abans de l'1 de gener de 1958. Aquestes desvinculacions es van fer durant el 2015.

Durant el primer semestre de l'exercici 2015, es va assolir un acord laboral de reestructuració amb els representants sindicals, que preveia un ajust de la plantilla procedent de Barclays Bank i que va afectar 968 persones, de les 975 inicialment previstes en el pacte, mitjançant baixes d'adhesió voluntària, recol·locacions en empreses del Grup, mobilitat interna i mesures d'extinció forçosa. El cost extraordinari de personal associat a aquesta reestructuració es va registrar en aquest Fons en l'exercici 2015 i va pujar a 187 milions d'euros.

El 29 de juny de 2015, CaixaBank i els representants sindicals van subscriure un nou acord laboral amb la voluntat d'establir mesures que permetessin reorganitzar i reequilibrar la distribució territorial de la plantilla, així com els seus costos. El pla va afectar 700 persones (baixes incentivades). El cost d'aquesta reestructuració va ser de 284 milions d'euros, import que es va registrar en aquest Fons en l'exercici 2015.

CaixaBank va signar el 16 d'abril de 2016 un pla de desvinculacions voluntàries incentivades. El pla, que anava dirigit a les persones nascudes amb anterioritat a l'1 de gener de 1959, va afectar 371 persones, amb un cost de 160 milions d'euros registrat en aquest epígraf. Aquestes desvinculacions han tingut lloc, pràcticament en la seva totalitat, l'1 de juny de 2016.

El 29 de juliol de 2016, CaixaBank i els representants sindicals van signar un acord laboral amb l'objectiu d'optimitzar la distribució territorial de la plantilla. L'Acord va afectar 386 persones amb un cost de 121 milions d'euros.

A 31 de desembre de 2016 i 2015, el valor actual de les obligacions és el següent:

Detall del valor actual dels fons de pensions

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Valor actual de les obligacions	972.767	900.311
Amb el personal prejubilat	411.852	399.223
Indemnitzacions per cessament	272.021	177.321
Garanties complementàries programa jubilació parcial i convenis especials	159.826	193.271
Premis d'antiguitat i altres compromisos	55.382	53.045
Altres compromisos procedents de Banca Cívica i Banco de Valencia	9.304	9.298
Altres compromisos procedents de Barclays Bank, SAU	63.916	67.964
Altres compromisos d'empreses del Grup	466	189
Provisions – Fons per a pensions i obligacions similars	972.767	900.311

A continuació es presenta la conciliació dels saldos inicials i finals del valor actual de les obligacions per retribucions a llarg termini de prestació definida:

Conciliació de saldos d'altres retribucions als treballadors a llarg termini

(Milers d'euros)

	(Actiu)/Passiu net per prestació definida	
	2016	2015
Balanç a l'inici	900.311	921.045
Inclòs en pèrdues i guanys		
Cost dels serveis de l'exercici corrent		
Cost per serveis passats	283.216	470.220
Cost (ingrés) dels interessos	3.133	5.029
Revaloracions (Guanys)/Pèrdues	(1.030)	(8.244)
Components del cost de la prestació definida reconegut en pèrdues i guanys	285.319	467.005
Altres		
Aportacions al Pla		
Pagaments del Pla	(209.621)	(448.620)
Alta per combinacions de negoci (Nota 6)		79.375
Transaccions	(3.242)	(118.494)
Total Altres	(212.863)	(487.739)
Balanç al tancament	972.767	900.311

23.3. Provisions per a qüestions processals i litigis per impostos pendents

Provisions per a qüestions processals

CaixaBank i la resta de societats del Grup són objecte de demandes i, per tant, estan immerses en procediments judicials derivats del curs normal dels seus negocis, inclosos procediments derivats de l'activitat creditícia, les relacions laborals i altres qüestions comercials o fiscals.

En aquest context, cal considerar que el resultat dels procediments judicials és incert.

Amb la informació disponible, el Grup Criteriacaixa considera que, a 31 de desembre de 2016 i 2015, ha estimat de manera fiable les obligacions associades a cada procediment i ha reconegut, quan així es requereix, provisions adequades que cobreixen raonablement els passius que es puguin derivar, si escau, d'aquestes situacions fiscals i legals. Així mateix, considera que les responsabilitats que es puguin derivar d'aquests procediments no tindran, en conjunt, un efecte significatiu advers en els negocis, en la situació financera ni en els resultats de les operacions del Grup.

Provisions per a impostos

A continuació es mostra la composició de l'epígraf «Provisions – litigis per impostos pendents» del balanç a 31 de desembre de 2016 i 2015:

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Actes de la Inspecció de Tributs dels exercicis 2004 a 2006 (Nota 25)	33.171	33.171
Actes de la Inspecció de Tributs dels exercicis 2007 a 2009 (Nota 25)	11.354	11.174
Impost sobre dipòsits (*)	116.131	202.252
Altres	129.171	97.868
Total	289.827	344.465

(*) D'acord amb l'establert en la llei 18/2014 de 15 d'octubre, que estableix una taxa del 0,03% sobre els dipòsits (vegeu Nota 2.22).

23.4. Provisió per compromisos i garanties concedits

En aquest capítol es registren les provisions per risc de crèdit de les garanties i compromisos contingents concedits detallats en la Nota 26.

23.5. Resta de provisions

La naturalesa de les provisions principals registrades en l'epígraf «Provisions – Resta de provisions» correspon a:

Menyscapes per acords no formalitzats i altres riscos

S'inclou en aquest apartat de «Resta de provisions» l'estimació d'obligacions presents de les quals puguin derivar-se perjudicis patrimonials i l'ocurrència dels quals és probable. Atesa la naturalesa d'aquestes obligacions, el calendari esperat de sortides de recursos econòmics, en cas en cas que es produeixi, és incert.

Hi ha un procediment judicial en què s'està exercitant una acció col·lectiva de cessació en l'aplicació de les clàusules terra que hi ha en determinades hipoteques del Grup.

En data 7 d'abril de 2016, es va dictar Sentència en el procediment esmentat en què es declarava la nul·litat de les clàusules terra contingudes en les condicions generals dels contractes de préstec hipotecari subscrits amb consumidors idèntiques a les que han estat objecte del procediment, per manca de transparència. Les entitats bancàries (i) han d'eliminar les clàusules esmentades dels contractes, (ii) han de cessar en la seva utilització de forma no transparent i (iii) han de tornar als consumidors perjudicats les quantitats indegudament carregades en aplicació de les clàusules declarades nul·les a partir de la data de publicació de la Sentència del Tribunal Suprem de 9 de maig de 2013, amb els interessos que legalment corresponguin. Durant l'any 2015 el Grup va eliminar aquestes clàusules terra amb un impacte anual estimat en marge d'interessos de -220 milions d'euros.

Aquesta sentència no és ferma, atès que ha estat recorreguda per diverses parts, entre elles per CaixaBank. En el seu recurs, l'associació de consumidors ADICAE ha sol·licitat que la devolució de quantitats no es limiti a les cobrades des de 9 de maig de 2013 sinó que s'estengui, en cada cas, a les cobrades des de la constitució de cada hipoteca; el Ministeri Fiscal s'ha oposat a aquesta pretensió (llevat que el Tribunal de Justícia de la Unió Europea dictaminés una altra cosa). En el cas del Grup CaixaBank, això suposa un risc total màxim estimat d'aproximadament 1.250 milions d'euros, incloent-hi tots els conceptes (operacions cancel·lades, dubtoses i interès legal).

En aquest sentit, el 13 de juliol de 2016 l'Advocat General de la Unió Europea, que emet la seva opinió abans de la sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea (TJUE), es va pronunciar favorablement a la Doctrina del Tribunal Suprem de limitar les devolucions el 9 de maig de 2013 (que és la doctrina aplicada pel Jutjat mercantil 11). Tanmateix, el 21 de desembre de 2016 el TJUE va dictar una sentència en què no va

donar suport als informes emesos per l'Advocat General, com ha succeït habitualment i es va pronunciar en sentit favorable a la retroactivitat total per als casos de clàusules terra abusives.

D'acord amb les circumstàncies descrites, el Grup va registrar en l'exercici 2015, en l'epígraf de «Resta de provisions – Menyscapes per acords no formalitzats i altres riscos», una provisió per un import de 515 milions d'euros per a la cobertura del valor estimat dels desemborsaments que s'esperava que es poguessin derivar d'aquest procediment, prenent en consideració l'escenari de reclamacions que el Grup tenia en compte més probable. Prenent en consideració l'evolució del procés, la incertesa existent associada a aquest i comptant amb el contrast d'un expert independent, el tancament de l'exercici 2016 té en compte una provisió addicional de 110 milions d'euros a l'efecte de poder cobrir els pagaments raonablement esperables, la qual cosa situa la provisió total en 625 milions d'euros.

Addicionalment, i seguint el que estableix el Reial Decret Llei 1/2017, de 20 de gener, de mesures urgents de protecció dels consumidors en matèria de clàusules terra, l'entitat ha implantat el codi de bones pràctiques i ha creat un departament o servei especialitzat que operi amb un procediment àgil, en relació amb les reclamacions presentades en l'àmbit d'aquest reial decret llei, de manera que es pugui atendre i donar resposta als seus clients en el termini establert de tres mesos. Els clients han estat informats de l'existència d'aquest servei.

Processos judicials en curs

El valor unitari a 31 de desembre de 2016 de la provisió per a la cobertura de les obligacions que es puguin derivar de diferents processos judicials en curs no és material. Atesa la naturalesa d'aquestes obligacions, el calendari esperat de sortides de recursos econòmics, en cas en cas que es produeixi, és incert.

24. Patrimoni net

El moviment del patrimoni net dels exercicis 2016 i 2015 es mostra en l'Estat total de canvis en el patrimoni net. Els apartats següents mostren informació rellevant corresponent a l'exercici sobre determinades partides del patrimoni net.

24.1. Fons propis

Capital social

A 31 de desembre de 2016 i 2015, el capital social de Criteriacaixa està representat per 45.854.145 accions de 40 euros de valor nominal cadascuna, totalment subscriïdes i desemborsades.

Prima d'emissió

La prima d'emissió a 31 de desembre de 2016 i 2015 puja a 2.344.519 milers d'euros.

Guanyos acumulats, Reserves de revaloració i Altres reserves

A continuació es detalla la composició dels epígrafs «Guanyos acumulats», «Reserves de revaloració» i «Altres reserves» a 31 de desembre de 2016 i 2015:

Detall dels epígrafs «Guanyos acumulats» i «Altres reserves»

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Reserves atribuïdes a la Societat dominant del Grup Criteriacaixa	11.331.109	11.926.854
<i>Reserva legal</i>	366.833	366.833
<i>Reserva de lliure disposició</i>	12.577.207	12.310.923
<i>Altres reserves de consolidació assignades a la matriu</i>	(1.612.931)	(750.902)
Reserves de societats consolidades pel mètode d'integració global (*)	(611.939)	(426.884)
Reserves de societats integrades pel mètode de la participació (**)	1.098.652	679.354
Total	11.817.822	12.179.324

(*) La major part de les reserves negatives corresponen a pèrdues en la societat BuildingCenter, SAU

(**) Les reserves generades segons el mètode de la participació corresponen principalment a Repsol, SA, The Bank of East Asia, Banco BPI, SA, Grupo Financiero Inbursa, SAB de CV, Gas Natural SDG SA i Abertis Infraestructuras SA.

La variació d'aquests epígrafs durant l'exercici es correspon, bàsicament, a l'impacte negatiu de l'operació de permuta d'actius entre Criteriacaixa i CaixaBank (vegeu Notes 1 i 6) que ha significat una reducció de reserves per import de 158 milions d'euros, import pel qual ha incrementat l'epígraf «Interessos minoritaris». D'altra banda, la venda d'accions pròpies realitzada per CaixaBank (vegeu Nota 1) a la qual Criteriacaixa no ha acudit i, per tant, per la qual s'ha passat d'una participació del 52,06% (participació de Criteriacaixa a CaixaBank abans de la col·locació d'accions sense considerar l'autocartera) al 46,91%, ha significat una reducció de reserves de 532 milions d'euros. Finalment, la col·locació, mitjançant la modalitat de col·locació accelerada o *accelerated book building* entre inversors institucionals o qualificats, d'un paquet de 100 milions d'accions de CaixaBank titularitat de Criteriacaixa (vegeu Nota 6) ha significat una reducció de reserves per un import de 82 milions d'euros.

Durant l'exercici 2016, Criteriacaixa ha distribuït al seu Accionista Únic, la Fundació Bancària "la Caixa", amb càrrec a «Guanyos acumulats» un import de 375 milions d'euros.

Reserva legal

D'acord amb el Text Refós de la Llei de Societats de Capital, les societats que obtinguin en l'exercici econòmic beneficis hauran de dotar el 10% d'aquest benefici a la reserva legal fins que aquesta arribi, com a mínim, al 20% del capital social. Mentre no superi el límit indicat, només es podrà destinar a la compensació de pèrdues en cas que no hi hagi altres reserves disponibles per a aquesta finalitat.

La reserva legal es podrà utilitzar per augmentar el capital social en la part del seu saldo que excedeixi el 10% de capital social ja augmentat.

24.2. Altre resultat global acumulat

Recull principalment l'import net de les variacions de valor raonable dels actius financers classificats com a disponibles per a la venda, així com els ajustos per valoració registrats en el patrimoni net de les entitats associades.

A continuació es presenta el moviment del saldo d'aquest epígraf en els exercicis 2016 i 2015:

31-12-2016

(Milers d'euros)

	Saldo 31-12-2015	Imports transferits al compte de Resultats (després d'impostos)	Imports transferits a Reserves	Passius/ Actius fiscals diferits	Plusvàlues i minusvàlues per valoració (abans d'impostos)	Saldo 31-12-2016
Atribuïts al Grup						
Actius financers disponibles per a la venda	582.099	(181.657)		51.551	(471.209)	(19.216)
Instruments de patrimoni	149.719	11.081		46.793	(393.055)	(185.462)
Valors representatius de deute (Nota 12)	432.380	(192.738)		4.758	(78.154)	166.246
Cobertures de fluxos d'efectiu	30.542	(11.346)		10.797	(25.247)	4.746
Diferències de canvi	213.896	77		(284)	131.600	345.289
Entitats valorades pel mètode de la participació	(115.970)				76.756	(39.214)
Guany (pèrdues) actuarials en plans de pensions (*)	0		35.754		(35.754)	0
Total	710.567	(192.926)	35.754	62.064	(323.854)	291.605
(*) Guany/Pèrdues actuarials (Nota 23.1)		(51.077)				
Altres guanys/pèrdues actuarials						
Efecte fiscal					15.323	
						(35.754)

31-12-2015

(Milers d'euros)

	Saldo 31-12-2014	Imports transferits al compte de Resultats (després d'impostos)	Imports transferits a Reserves	Passius/Actiu s fiscals diferits (*)	Plusvàlues i minusvàlues per valoració (abans d'impostos)	Saldo 31-12-2015
Atribuïts al Grup						
Actius financers disponibles per a la venda	949.234	(219.306)		9.394	(157.223)	582.099
Valors representatius de deute	677.224	(245.073)		8.505	(8.276)	432.380
Instruments de capital	272.010	25.767		889	(148.947)	149.719
Cobertures de fluxos d'efectiu	(26.016)	(23.846)		(41.010)	121.414	30.542
Diferències de canvi	102.959	6.451		1.262	103.224	213.896
Entitats valorades pel mètode de la participació	(69.399)				(46.571)	(115.970)
Guany (Pèrdues) actuarials en plans de pensions			(90.022)		90.022	0
Total	956.778	(236.701)	(90.022)	(30.354)	110.866	710.567

(*) A la fila d'instruments de capital, inclou l'impacte de les modificacions introduïdes per la Llei 27/2014, de 27 de novembre, de l'Impost sobre Societats (vegeu Nota 25).

24.3. Interessos minoritaris

Aquest epígraf recull l'import del Patrimoni net de les entitats dependents atribuïble a instruments de capital que no pertanyen, directament o indirectament, a Critería, inclosa la part que els correspongui del resultat de l'exercici.

A 31 de desembre de 2016 i 2015, el desglossament de l'epígraf «Interessos minoritaris» dels balanços consolidats és el següent:

2016

(Milers d'euros)

	Participació en fons propis	Participació en el resultat de l'exercici	Dividends a compte	Total
Atribució als accionistes minoritaris de CaixaBank, SA	12.413.589	477.947	(94.008)	12.797.528
Atribució a altres accionistes minoritaris (*)	513.091	75.484	(7.861)	580.714
Total	12.926.680	553.431	(101.869)	13.378.242

(*) Al final d'aquesta nota s'inclou determinada informació dels accionistes minoritaris que són poc significatius

El Grup CaixaBank desenvolupa les seves activitats principalment a Espanya. Els dividendes abonats en efectiu als accionistes minoritaris en l'exercici 2016 pugen a 178 milions d'euros en efectiu i 229 milions d'euros equivalents al valor de mercat de les accions lliurades en el marc del programa Dividend/Acció CaixaBank.

La informació financera més rellevant del Grup CaixaBank és la següent:

2016

(Milions d'euros)

31-12-2016

Informació patrimonial:

Total Actiu	347.927
Total Passiu	324.372
Patrimoni net	23.556
del qual, resultat de l'exercici	1.047
del qual, ingressos (despeses) reconeguts	(299)
Ingressos ordinaris	12.055

Fluxos d'efectiu:

de les activitats d'explotació	14.146
de les activitats d'inversió	(2.906)
de les activitats de finançament	(4.596)

El moviment en l'exercici 2016 de l'epígraf «Interessos minoritaris» ha estat el següent:

Moviment d'interessos minoritaris

(Milers d'euros)

	Reserves de minoritaris	Resultat assignat a minoritaris	Dividends a compte distribuïts	Ajustos per valoració	Total Fons propis atribuïts a Minoritaris
Situació a 31-12-2015	10.500.757	456.191	(123.526)	625.264	11.458.686
Aplicació benefici exercici anterior a Reserves de minoritaris	332.665	(456.191)	123.526		0
Dividends complementaris distribuïts a minoritaris	(118.891)				(118.891)
Per variació del % de propietat de CaixaBank a causa d'ampliacions de capital per al pagament de <i>scrip dividends</i> .	(30.813)				(30.813)
Per variació del % de propietat de CaixaBank a causa de l'acord de permuta entre Criteriacaixa i CaixaBank (vegeu Nota 1)	158.302				158.302
Per variació del % de propietat de CaixaBank i variació de FF.PP.'s de CaixaBank a causa de la venda d'accions d'autocartera de CaixaBank	1.837.941				1.837.941
Per variació del % de propietat de CaixaBank a causa de la venda de l'1,7% de CaixaBank	395.289				395.289
Altres moviments de Reserves i ajustos per valoració	(148.570)			(569.377)	(717.947)
Beneficis de l'exercici atribuïts a minoritaris		553.431	(101.869)		451.562
Situació a 31/12/2016	12.926.680	553.431	(101.869)	55.887	13.434.129

A continuació es relacionen les empreses dependents del Grup Criteriacaixa en les quals algun accionista minoritari participa, al final de l'exercici 2016, en una proporció igual o superior al 10% i que individualment és d'import poc significatiu amb relació a l'epígraf en què està adscrit:

Empreses dependents amb accionistes minoritaris amb participació de més del 10%

Societat dependent	Accionista minoritari	Participació de l'accionista minoritari	
		31-12-2016	31-12-2015
Tenedora de Vehículos, S.A.(*)	BBVA Autoorenting, SA		35%
Inversiones Inmobiliarias Oasis Resort, S.L.(*)	Metrópolis Inmobiliarias y Restauraciones, SL		40%
Inversiones Inmobiliarias Teguisse Resort, SL	Metrópolis Inmobiliarias y Restauraciones, SL	40%	40%
	Inversiones Cuevas Villoslada Hermanos, S.L.	10%	10%
	Hermanos Ayensa Ambrosi, S.L.	10%	10%
	Javier Sánchez Muro	10%	10%
Grupo Riberebro Integral, S.L.	Luis Sánchez Muro	10%	10%
	BCN Godia, S.L.U.	17%	22%
Inversiones Autopistas, SA	G3T, SL	26%	25%
	Torreal, SA	20%	20%
	ProA Capital de Inversiones, SGEGR, SA	10%	11%
Saba Infraestructuras, SA	Kohlberg Kravis Roberts & Co. Ltd.	18%	18%
	Erste Group Bank, AG	10%	10%
CaixaBank Electronic Money, SA	Banco BPI, SA	10%	10%
	EDUSA		21%
Saldañuela Residencial, S.A.(*)	Cerro Murillo, SA		11%
Caixa Invierte Industria, SCR RS SA	Invierte Economía Sostenible SRC RS SA	39%	32%
Caixa Capital TIC II FCR RS	Fond ICO Global FCR	35%	35%
Caixa Invierte Biomed II SCR RS	Invierte Economía Sostenible SRC RS SA	43%	43%
Caixa Capital Micro II FCR RS	Fond ICO Global FCR	43%	43%
	Pensions Caixa 30 Fons de Pensions		15%
Caixa Invierte Start FCR	Invierte Economía Sostenible SRC RS SA	40%	
Telefonica Consumer Finance, EFC SA	Telefónica, SA	50%	50%

(*) Societats venudes el 2016

25. Situació fiscal

Consolidació fiscal

Amb l'entrada en vigor de la Llei 26/2013, de 27 de desembre, de Caixes d'Estalvi i Fundacions Bancàries, i donat que durant l'exercici 2013 es va reduir la participació de "la Caixa" en CaixaBank per sota del 70%, CaixaBank es va subrogar en la condició d'entitat dominant del grup fiscal passant "la Caixa" (actualment la Fundació Bancària "la Caixa") a ser entitat dependent, amb efectes des de 1 de gener de 2013. Criteria forma part del grup fiscal com a entitat dependent.

Així mateix, Criteria i algunes de les seves entitats dependents formen part del Grup de Consolidació Fiscal de l'Impost sobre el Valor Afegit (IVA) des de l'exercici 2008; i CaixaBank és l'entitat dominant des de l'1 de gener de 2016.

Exercicis subjectes a inspecció fiscal

Amb data 24 de juliol de 2015, l'Administració Tributària va comunicar al Grup Fiscal l'inici d'un procediment Inspector en relació amb els principals impostos que li són aplicables dels exercicis 2010 a 2012, ambdós inclosos. D'acord amb això, el Grup Fiscal té oberts a Inspecció els exercicis 2013 i següents dels principals impostos que li són aplicables.

Els principals procediments tributaris que, al tancament d'aquest exercici, estan en curs són els següents:

- Durant l'exercici 2011, la Inspecció de Tributs va iniciar la comprovació de "la Caixa" en relació amb els exercicis 2007 a 2009 per als principals impostos aplicables. Les actuacions de comprovació van finalitzar en l'exercici 2013 amb la incoació d'actes que corresponen en bona part a diferències temporàries derivades de les divergències entre les normes comptables i les fiscals. Es van pagar les actes de conformitat, i les actes de disconformitat estan pendents de resolució per part de l'Audiència Nacional i degudament proveïdes per un import d'11.354 milers d'euros (vegeu Nota 23.3).
- Durant l'exercici 2008, la Inspecció de Tributs va iniciar la comprovació de "la Caixa" en relació amb els exercicis 2004 a 2006 per als principals impostos aplicables. Les actuacions de comprovació van finalitzar l'exercici 2010 amb la incoació d'actes que corresponen en bona part a diferències temporàries derivades de les divergències entre les normes comptables i les fiscals. L'Entitat té constituïdes provisions per 33.171 milers d'euros per a la cobertura dels riscos màxims que es puguin derivar de les actes signades en disconformitat que estan pendents de resolució per part de l'Audiència Nacional (vegeu Nota 23.3).

Així mateix, i en la seva condició d'entitat successora de Banca Cívica i les Caixes que prèviament van aportar el seu patrimoni afecte a l'activitat financera a favor de Banca Cívica, i de Banco de Valencia i Barclays Bank, tenen oberts a inspecció els exercicis 2010 i següents pels principals impostos que els són aplicables.

Com a conseqüència de les diferents interpretacions possibles que puguin donar-se a la normativa fiscal aplicable a les operacions efectuades per entitats financeres, hi poden haver determinats passius fiscals de caràcter contingent que no són susceptibles de quantificació objectiva. La Direcció de l'Entitat estima que les provisions del capítol «Provisions – qüestions processals i litigis per impostos pendents» dels balanços són suficients per cobrir els passius contingents esmentats.

Deducció per reinversió de beneficis extraordinaris

En l'Annex 4 s'indiquen les principals magnituds, d'acord amb l'article 42 del Text Refós de la Llei de l'Impost sobre Societats, aprovat pel Reial decret legislatiu 4/2004, de 5 de març, i la disposició transitòria vint-i-quatre de la Llei 27/2014, de l'impost sobre societats.

Revaloracions comptables

D'acord amb el que assenyalava la disposició transitòria primera de la Circular 4/2004 del Banc d'Espanya, que dona l'opció de registrar com a cost dels actius materials de lliure disposició el seu valor raonable a 1 de gener de 2004, "la Caixa" i les entitats de crèdit que han estat absorbides per CaixaBank s'hi van acollir i van actualitzar el valor dels immobles d'ús propi prenent com a base les taxacions efectuades per taxadors autoritzats pel Banc d'Espanya.

Conciliació dels resultats comptable i fiscal

A continuació es presenta una conciliació entre la despesa per Impost sobre Societats comptabilitzat en el compte de resultats dels exercicis 2016 i 2015 i el resultat abans d'impostos dels exercicis esmentats aplicant el tipus impositiu vigent a Espanya:

Conciliació dels resultats comptable i fiscal

(Milers d'euros)

	2016	2015
Resultat abans d'impostos (A)	1.878.558	1.435.875
Ajustos al resultat		
Rendiments d'instruments de capital	(223.899)	(225.990)
Resultat d'entitats valorades pel mètode de la participació	(1.308.536)	(1.326.421)
Diferència negativa de consolidació	(66.925)	(602.183)
Resultat amb tributació	279.198	(718.719)
Quota de l'impost (Resultat amb tributació * 30%)	(83.759)	215.616
Ajustos a la quota:	(112.828)	18.102
Variacions en la tributació de vendes de cartera	35.289	124.092
Variacions en les provisions de cartera sense efecte fiscal i altres despeses no deduïbles	(3.352)	(17.874)
Cancel·lació actius i passius per impostos diferits	(83.590)	(2.600)
Deduïbilitat de les despeses financeres de Critería	(52.560)	(73.576)
Reconeixement d'actius i passius per impostos diferits	4.300	6.000
Retenció dividendes estrangers i altres	(12.915)	(17.940)
Impost sobre beneficis (B)	(319.427)	202.135
Impost sobre beneficis de l'exercici (ingrés/(despesa)) (D)	(196.587)	233.718
Tipus efectiu (*)	70,4%	32,5%
Reforma Llei 3/2016, de l'impost sobre societats	(148.923)	
Ajustos impost sobre beneficis (2015/2014)	26.083	(31.583)
Resultat després d'impostos (A) + (B)	1.559.131	1.638.010

(*) El tipus efectiu es calcula com la ràtio entre l'impost sobre beneficis de l'exercici i el resultat amb tributació

Els ingressos i les despeses de Critería tributen, pràcticament en la seva totalitat, al tipus general del 30% en l'Impost sobre Societats. No obstant això, es registren ingressos en el compte de pèrdues i guanys que estan exempts de tributació per a Critería, perquè ja han tributat en origen. Entre aquests, destaquen els dividendes meritats de les seves participades i el resultat de societats consolidades pel mètode de la participació. Addicionalment, l'ingrés derivat de la combinació de negocis tampoc no s'integra a la base imposable de l'Impost sobre Societats.

Impostos repercutits en el patrimoni net

Independentment dels impostos sobre beneficis repercutits en el compte de pèrdues i guanys, en els exercicis 2016 i 2015 Criteriacaixa ha registrat en el seu patrimoni net determinats ajustos per valoració pel seu import net de l'efecte fiscal, i addicionalment ha registrat aquest efecte com a actius o passius fiscals diferits (vegeu Nota 24.2).

Actius/Passius fiscals diferits

Segons la normativa fiscal vigent, en els exercicis 2016 i 2015 hi ha determinades diferències temporàries que s'han de tenir en compte a l'hora de quantificar la despesa d'impostos sobre beneficis corresponent. Els orígens i moviment dels actius/passius fiscals diferits registrats en el balanç a 31 de desembre de 2016 i 2015 són els següents:

Actius fiscals diferits

(Milers d'euros)

	31-12-2015	Reforma RD 3/16	Regularitzacions	Altes per moviments de l'exercici	Baixes per moviments de l'exercici	31-12-2016
Aportacions a plans de pensions (Nota 23)	407.042		62.706	1.060		470.808
Provisió per a insolvències	4.035.286	(10.252)	182.618	109.377	(213.646)	4.103.383
Fons per a compromisos per prejubilacions (Nota 23)	72.939		(1.594)	366	(29.201)	42.510
Provisió d'immobles adjudicats	1.330.591		37.338	117.170	(33.968)	1.451.131
Per comissions d'obertura d'inversions creditícies	13.308		(2.342)		(222)	10.744
Deduccions pendents d'aplicació	1.918.546	50.781	(259.526)		(14.279)	1.695.522
Bases imposables negatives	2.008.494		250.206		(768.203)	1.490.497
Actius fiscals per valoració al patrimoni net	40.114				(3.785)	36.329
Altres actius fiscals diferits sorgits en combinacions de negoci(1)	449.043		(1.090)		(397.863)	50.090
Altres(2)	879.459	(207.647)	(44.048)	1.311.826	(473.320)	1.466.270
Total	11.154.822	-167.118	224.268	1.539.799	(1.934.487)	10.817.284

(1) Inclou els Actius fiscals diferits derivats dels ajustos a valor raonable negatius sobre els actius i passius de Banca Cívica, Banco de Valencia i Barclays, llevat del derivat de l'ajust per Inversió creditícia i de participades.

(2) Inclou, entre d'altres, els actius fiscals diferits procedents de pèrdues per deteriorament de participacions, eliminacions per operacions intragrup, els corresponents als diversos fons de provisió constituïts i altres ajustos per diferències entre la normativa comptable i fiscal.

El Grup no té actius fiscals diferits rellevants no reconeguts en balanç.

L'import d'actius fiscals diferits monetitzables estimats d'acord amb el Reial decret llei 14/2013, de 29 de novembre, és de 6.068 milions d'euros.

El Grup, amb caràcter semestral, efectua una anàlisi del valor recuperable de tots els actius fiscals registrats en el balanç, monetitzables o no.

Per fer-ho, s'ha desenvolupat un model dinàmic que analitza la recuperabilitat dels actius fiscals registrats comptablement i dels que es generin en exercicis posteriors fins a la data d'abast del model. El model té com a finalitat verificar que el Grup pot compensar amb futurs beneficis tribuables totes les bases imposables negatives, deduccions i altres actius fiscals registrats en el balanç i, addicionalment, la millor estimació dels nous actius fiscals que es puguin generar en el futur.

El model té com a estimacions més rellevants les següents:

- a) El resultat previst per a cadascun dels exercicis inclosos en l'abast del model. Les estimacions són coherents amb els diferents informes utilitzats per l'Entitat per a la seva gestió interna i per a informació de caràcter supervisor; s'hi incorporen alguns detalls de la seva composició.
- b) La reversibilitat dels principals actius fiscals registrats en el balanç.

La informació utilitzada en el model té la condició de rellevant i estratègica per al Grup.

El model s'actualitza semestralment amb la informació facilitada per les diverses àrees del Grup i posteriorment un expert fiscal independent contractat pel Grup, revisa i valida la raonabilitat de les hipòtesis de treball, de naturalesa fiscal, utilitzades en aquest.

A 31 de desembre de 2016, a la vista del resultat del model i dels exercicis de *back test* efectuats, s'estima que el Grup disposa d'opcions suficients per recuperar els actius per impostos diferits.

En els actuals entorns de tipus d'interès, el valor nominal dels actius fiscals diferits no difereix significativament del seu valor actual.

El detall dels Passius per impostos diferits és el següent:

Passius fiscals diferits

(Milers d'euros)

	31-12-2015	Reforma RDL 3/16	Regularitzacions	Altes per moviments de l'exercici	Baixes per moviments de l'exercici	31-12-2016
Actualització d'immobles 1a aplicació NIIF	254.739		(4.361)		(8.341)	242.037
Passius fiscals per valoració de disponibles per a la venda	392.111				(169.030)	223.081
Passius fiscals d'actius intangibles generats en combinacions de negocis	126.293				(31.289)	95.004
Passius fiscals per a la dotació extraordinària a la provisió matemàtica	271.329					271.329
Altres passius fiscals diferits sorgits en combinacions de negoci de l'exercici (1)	311.182		3.392		(63.782)	250.792
Altres	291.511	(18.195)	(22.414)	102.072	(193.692)	159.282
Total	1.647.165	(18.195)	(23.383)	102.072	(466.134)	1.241.525

(1) Inclou principalment els passius fiscals diferits derivats dels ajustos a valor raonable positiu sobre els actius i passius adquirits en combinacions de negocis.

Impacte de la reforma fiscal del Reial Decret Llei 3/2016

Amb les modificacions introduïdes pel Reial Decret Llei 3/2016, que ha incorporat limitacions a la deducció de pèrdues en la transmissió de participacions, s'ha procedit a cancel·lar determinats actius fiscals diferits derivats de deterioraments de participacions. Això ha suposat el registre el 2016 d'una despesa més important per impost a Grup Criteriacaixa per cancel·lació d'actius fiscals diferits per un import de 149 milions d'euros.

26. Garanties i compromisos contingents concedits

A continuació es detalla la composició del capítol «Garanties i compromisos contingents concedits», inclòs a la promemòria dels balanços a 31 de desembre de 2016 i 2015:

Exposicions fora de balanç

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Garanties financeres concedides	3.515.892	3.345.825
<i>De les quals: classificats com a dubtosos</i>	<i>138.807</i>	<i>217.520</i>
<i>Import registrat en el passiu del balanç</i>	<i>60.631</i>	<i>148.874</i>
Compromisos de préstec concedits	55.403.599	54.013.057
<i>Dels quals: classificats com a dubtosos</i>	<i>321.693</i>	<i>105.348</i>
<i>Import registrat en el passiu del balanç</i>	<i>23.778</i>	<i>32.536</i>
Altres compromisos concedits	19.458.525	10.587.858
<i>Dels quals: Riscos contingents dubtosos</i>	<i>263.384</i>	<i>275.891</i>
<i>Import registrat en el passiu del balanç</i>	<i>144.144</i>	<i>200.067</i>
Total	78.378.016	67.946.740

La variació en «Altres compromisos concedits» de l'exercci 2016 és a causa, principalment, de l'augment del volum de rebuts presentats a cambra de compensació susceptibles de devolució, en incrementar-se el termini de devolució permès d'aquests rebuts de 10 a 60 dies, com a conseqüència de la incorporació del quadern 32 en el sistema Sepa el febrer de 2016.

A continuació es detalla la composició del capítol «Compromisos de préstec concedits», inclòs a la promemòria dels balanços a 31 de desembre de 2016 i 2015:

Compromisos contingents

(Milers d'euros)

	31-12-2016		31-12-2015	
	Disponible	Límits	Disponible	Límits
Disponible per tercers	55.403.599	108.987.609	54.013.057	111.168.320
Entitats de crèdit	47.913	85.827	54.405	173.464
Administracions Públiques	1.538.644	2.096.039	3.914.799	4.817.151
Altres sectors	53.817.042	106.805.743	50.043.853	106.177.705
<i>Dels quals: de disponibilitat condicionada</i>	<i>2.897.864</i>		<i>2.545.096</i>	
Total	55.403.599	108.987.609	54.013.057	111.168.320

Els fons de provisió referits a riscos i compromisos contingents figuren en l'epígraf «Provisions» dels balanços (vegeu Nota 23).

A continuació es detallen els terminis de venciments contractuals dels saldos dels compromisos de préstec concedits vigents a 31 de desembre de 2016:

Terminis de venciments contractuals

(Milers d'euros)

	< 1 mes	1 - 3 mesos	3 - 12 mesos	1 - 5 anys	> 5 anys	Total
Disponibles per tercers	955.599	1.438.051	10.519.685	14.090.566	28.399.698	55.403.599

El Grup només haurà de satisfer l'import dels riscos contingents si la contrapart avalada incompleix les seves obligacions, en el moment de l'incompliment. El Grup Criteriacaixa estima que la majoria d'aquests riscos arribaran al venciment sense satisfer-se.

En relació amb els compromisos contingents, el Grup té el compromís de proveir de fons a clients per disponibles en línies de crèdit i altres compromisos, en el moment en què se li sol·liciti i subjecte al compliment de determinades condicions per part de les contraparts. S'estima que els clients no utilitzaran tots els disponibles i que una part important d'aquests venceran abans de la seva disposició, sigui perquè els clients no els sol·licitaran o perquè no es compliran les condicions necessàries per a la seva disposició.

27. Altra informació significativa

27.1. Operacions a compte de tercers

A continuació es presenta el detall dels recursos fora de balanç a compte de tercers:

(Milers d'euros)	31-12-2016	31-12-2015
Actius sota gestió	81.889.259	74.499.900
Fons d'inversió, carteres i SICAV's	56.673.671	51.320.869
Fons de pensions	25.215.588	23.179.031
Altres (*)	3.386.615	3.761.781
Total	85.275.874	78.261.681

(*) Inclou, entre altres, recursos associats als acords de distribució de fons de pensions i productes d'assegurances provinents de Barclays Bank, SAU i deute subordinat emès per "la Caixa" (actualment en Criteriacaixa).

27.2. Actius financers transferits

El Grup CaixaBank ha transformat part de la seva cartera de préstecs i crèdits homogenis en títols de renda fixa a través de la transferència dels actius a diferents fons de titulització creats amb aquesta finalitat, els partícips dels quals assumeixen els riscos inherents a les operacions titulitzades. D'acord amb el que regula la normativa vigent, les titulitzacions en què no s'hagi produït una transferència substancial del risc no es podran donar de baixa del balanç.

Respecte a les titulitzacions efectuades amb posterioritat a 1 de gener de 2004, no s'han donat de baixa del balanç.

A continuació consta el valor en llibres dels actius financers que s'han transferit, principalment fons de titulització, i que no han estat donats de baixa, així com els passius financers constituïts a 31 de desembre de 2016 i 2015:

31-12-2016

(Milers d'euros)

	Valor en llibres actius transferits (1)	Valor en llibres dels passius associats	Valor raonable actius transferits	Valor raonable dels passius associats
Fons de titulització				
AyT Génova Hipotecario II, FTH	134.001	134.037	147.790	147.790
AyT Génova Hipotecario III, FTH	147.769	147.774	162.973	162.973
AyT Génova Hipotecario IV, FTH	171.172	171.183	188.784	188.784
Valencia Hipotecaria 1, FTA	62.026	62.050	68.407	68.407
Ayt Hipotecario Mixto II, FTA	17.181	17.222	18.950	18.950
TDA 22 Mixto, FTH	37.540	37.943	41.443	41.443
AyT Hipotecario Mixto IV, FTA	46.223	46.224	50.978	50.978
AyT Génova Hipotecario VI, FTH	190.158	190.334	209.741	209.741
FonCaixa FTGENCAT 3, FTA	76.555	77.136	84.479	84.479
AyT Génova Hipotecario VII, FTH	444.269	444.848	490.036	490.036
Valencia Hipotecario 2, FTH	216.051	217.045	238.371	238.371
AyT Génova Hipotecario VIII, FTH	649.076	649.606	715.909	715.909
FonCaixa FTGENCAT 4, FTA	103.744	105.185	114.550	114.550
AyT Hipotecario Mixto V, FTA	92.661	92.762	102.204	102.204
Valencia Hipotecaria 3, FTA	293.405	295.469	323.790	323.790
AyT Génova Hipotecario IX, FTH	399.156	399.681	440.276	440.276
AyT Génova Hipotecario X, FTH	448.464	449.392	494.700	494.700
FonCaixa FTGENCAT 5, FTA	280.251	285.716	309.605	309.605
AyT Génova Hipotecario XI, FTH	535.100	537.478	590.398	590.398
FonCaixa FTGENCAT 6, FTA	206.845	210.583	228.481	228.481
AyT Génova Hipotecario XII, FTH	382.938	384.463	422.493	422.493
Bancaja BVA-VPO 1, FTA	23.936	23.937	26.397	26.397
AyT ICO-FTVPO I, FTA	39.578	39.592	43.651	43.651
AyT Goya Hipotecario III, FTA	2.405.429	2.419.218	2.654.321	2.654.321
AyT Goya Hipotecario IV, FTA	790.554	794.435	872.285	872.285
FonCaixa Consumo 1, FTA	1.189.028	1.207.124	1.312.990	1.312.990
AyT Goya Hipotecario V, FTA	893.838	896.739	986.096	986.096
FonCaixa Leasings 2, FTA	365.042	380.028	404.238	404.238
FonCaixa PYMES 6, FTA	778.780	782.962	859.135	859.135
FonCaixa PYMES 7, FTA	1.514.124	1.528.617	1.670.914	1.670.914
CaixaBank RMBS 1, FT	13.469.704	13.540.545	14.861.675	14.861.675
CaixaBank Consumo 2, FT	1.086.260	1.095.160	1.198.309	1.198.309
CaixaBank Pymes 8, FT	2.168.615	2.175.723	2.391.984	2.391.984
AyT Hipotecario Mixto, FTA (*)	21.933	21.404	21.933	21.404
Total	29.681.406	29.861.615	32.748.286	32.747.757

(*) Fons procedent de l'entitat Credifimo.

(1) Inclou capital, interessos meritats i provisions dels actius.

31-12-2015

(Milers d'euros)

	Valor en llibres actius transferits (1)	Valor en llibres dels passius associats	Valor raonable actius transferits	Valor raonable dels passius associats
Fons de titulització				
AyT Génova Hipotecario II, FTH	155.793	155.835	170.089	170.089
AyT Génova Hipotecario III, FTH	172.100	172.201	187.880	187.880
AyT Génova Hipotecario IV, FTH	198.446	198.555	216.636	216.636
Valencia Hipotecaria 1, FTA	77.353	77.472	84.469	84.469
Ayt Hipotecario Mixto II, FTA	27.088	27.188	29.606	29.606
TDA 22 Mixto, FTH	40.938	41.269	44.725	44.725
AyT FTPYME II, FTA	9.721	10.721	10.680	10.680
AyT Hipotecario Mixto IV, FTA	53.557	53.561	58.470	58.470
AyT Génova Hipotecario VI, FTH	216.699	217.279	236.605	236.605
FonCaixa FTGENCAT 3, FTA	91.769	92.819	100.359	100.359
AyT Génova Hipotecario VII, FTH	500.080	501.070	545.987	545.987
Valencia Hipotecario 2, FTH	265.352	266.798	289.857	289.857
AyT Génova Hipotecario VIII, FTH	734.479	736.459	801.971	801.971
FonCaixa FTGENCAT 4, FTA	125.108	126.777	136.829	136.829
AyT Hipotecario Mixto V, FTA	103.759	103.886	113.290	113.290
Valencia Hipotecaria 3, FTA	340.599	342.813	372.122	372.122
AyT Génova Hipotecario IX, FTH	441.208	442.246	481.720	481.720
AyT Génova Hipotecario X, FTH	493.039	495.166	538.393	538.393
PYME Valencia 1, FTA	77.817	86.692	85.658	85.658
FonCaixa FTGENCAT 5, FTA	326.782	334.339	357.631	357.631
AyT Génova Hipotecario XI, FTH	589.783	594.762	644.246	644.246
FonCaixa FTGENCAT 6, FTA	238.698	243.145	261.193	261.193
AyT Génova Hipotecario XII, FTH	419.453	422.209	458.118	458.118
Bancaja BVA-VPO 1, FTA	28.361	28.361	30.981	30.981
AyT ICO-FTVPO I, FTA	46.397	46.402	50.659	50.659
AyT Goya Hipotecario III, FTA	2.621.738	2.648.043	2.864.274	2.864.274
AyT Goya Hipotecario IV, FTA	866.475	874.144	946.540	946.540
FonCaixa Consumo 1, FTA	1.397.592	1.413.298	1.529.318	1.529.318
AyT Goya Hipotecario V, FTA	975.096	981.371	1.064.991	1.064.991
FonCaixa Leasings 2, FTA	491.645	515.060	538.694	538.694
FonCaixa PYMES 6, FTA	1.060.999	1.061.060	1.161.044	1.161.044
FonCaixa PYMES 7, FTA	2.410.957	2.411.140	2.638.943	2.638.943
AyT Hipotecario Mixto, FTA (*)	23.777	23.258	23.777	23.258
Total	15.622.658	15.745.399	17.075.755	17.075.236

(*) Fons procedent de l'entitat Credifimo.

(1) Inclou capital, interessos meritats i provisions dels actius.

A 31 de desembre de 2016 i 2015, l'epígraf «Préstecs i partides a cobrar a la clientela» inclou els imports que es detallen a continuació, respectivament, corresponents als imports pendents d'amortitzar dels crèdits titulitzats:

Detall d'actius titulitzats

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Actius hipotecaris titulitzats	25.451.151	12.262.120
Altres actius titulitzats	4.372.866	3.482.514
Préstecs a empreses	3.180.638	2.876.248
Leasing	379.783	514.993
Préstecs al consum	804.321	77.007
Resta	8.124	14.266
Total	29.824.017	15.744.634

A continuació es detallen les diverses titulitzacions efectuades, amb els imports inicials de cada una, i les pendents d'amortitzar a 31 de desembre de 2016 i 2015, respectivament.

Titulització d'actius

(Milers d'euros)

Data d'emissió	Adquirits per:	Import inicial	Import pendent d'amortització	
			31-12-2016	31-12-2015
Desembre	2000 TDA 13 Mixto, FTA	40.268	1.840	2.620
Juny	2001 TDA 14 Mixto, FTA	122.005	5.310	7.509
Juny	2002 AyT 7 Promociones Inmobiliarias 1, FTA	269.133	2.665	5.066
Maig	2003 TDA 16 Mixto, FTA	100.000	6.708	10.111
Juny	2003 AyT Hipotecario III, FTH	130.000	12.458	15.591
Octubre	2002 AyT 11, FTH (*)	120.055	13.666	15.132
Març	2003 TDA 16 Mixto, FTA (*)	152.000	20.534	22.253
Novembre	2004 TDA 22 Mixto, FTH (*)	150.000	28.699	31.441
Abril	2005 AyT Hipotecario Mixto III, FTH (*)	170.000	42.248	46.009
Novembre	2005 TDA 24, FTA (*)	144.117	43.449	47.224
Juliol	2006 TDA 25, FTA (*)	205.000	82.776	90.688
Desembre	2006 TDA 27, FTA (*)	186.993	77.413	85.221
Juliol	2007 TDA 28, FTA (*)	200.000	105.518	113.564
Operacions donades de baixa del balanç		1.989.571	443.284	492.429
Juny	2003 AyT Génova Hipotecario II, FTH	800.000	134.001	155.834
Juliol	2003 AyT Génova Hipotecario III, FTH	800.000	147.743	172.198
febrer	2004 AyT Hipotecario Mixto, FTA (*)	140.000	21.933	23.777
Març	2004 AyT Génova Hipotecario IV, FTH	800.000	171.149	198.552
Abril	2004 Valencia Hipotecaria 1, FTA	472.015	62.013	77.465
Juny	2004 Ayt Hipotecario Mixto II, FTA	160.000	17.191	27.181
Novembre	2004 TDA 22 Mixto, FTH	120.000	37.922	41.265
Desembre	2004 AyT FTPYME II, FTA	132.000	0	10.695
Juny	2005 AyT Hipotecario Mixto IV, FTA	200.000	46.212	53.560
Juny	2005 AyT Génova Hipotecario VI, FTH	700.000	190.296	217.276
Novembre	2005 FonCaixa FTGENCAT 3, FTA	649.998	77.006	92.795
Novembre	2005 AyT Génova Hipotecario VII, FTH	1.400.000	444.759	501.064
Desembre	2005 Valencia Hipotecario 2, FTH	940.243	216.896	266.760
Juny	2006 AyT Génova Hipotecario VIII, FTH	2.100.000	649.467	736.449
Juliol	2006 FonCaixa FTGENCAT 4, FTA	599.999	105.014	126.734
Juliol	2006 AyT Hipotecario Mixto V, FTA	317.733	92.734	103.884
Novembre	2006 Valencia Hipotecaria 3, FTA	900.711	295.272	342.776
Novembre	2006 AyT Génova Hipotecario IX, FTH	1.000.000	399.598	442.236
Juny	2007 AyT Génova Hipotecario X, FTH	1.050.000	449.305	495.156
Juliol	2007 PYME Valencia 1, FTA	850.023	0	86.570
Novembre	2007 FonCaixa FTGENCAT 5, FTA	1.000.000	285.251	334.187
Desembre	2007 AyT Génova Hipotecario XI, FTH	1.200.000	537.375	594.741
Juliol	2008 FonCaixa FTGENCAT 6, FTA	750.015	210.250	243.075
Juliol	2008 AyT Génova Hipotecario XII, FTH	800.000	384.388	422.198
Abril	2009 Bancaja BVA-VPO 1, FTA	55.000	23.917	28.360
Març	2009 AyT ICO-FTVPO I, FTA	129.131	39.576	46.402
Desembre	2010 AyT Goya Hipotecario III, FTA	4.000.000	2.418.672	2.647.937
Abril	2011 AyT Goya Hipotecario IV, FTA	1.300.000	794.244	874.105
Desembre	2011 FonCaixa Consumo 1, FTA	3.080.000	1.204.636	1.412.975
Desembre	2011 AyT Goya Hipotecario V, FTA	1.400.000	896.539	981.340
Març	2013 FonCaixa Leasings 2, FTA	1.216.494	379.783	514.993
Octubre	2015 FonCaixa PYMES 6, FTA	1.119.358	780.876	1.061.017
Novembre	2015 FonCaixa PYMES 7, FTA	2.529.055	1.523.650	2.411.077
Febrer	2016 CaixaBank RMBS 1, FT	14.200.000	13.526.835	0
Juny	2016 CaixaBank Consumo 2, FT	1.300.000	1.088.873	0
Novembre	2016 CaixaBank Pymes 8, FT	2.250.000	2.170.641	0
Operacions que es mantenen en el balanç (Nota 22.2)		50.461.775	29.824.017	15.744.634
Total		52.451.346	30.267.301	16.237.063

(*) Fons procedents de l'entitat Credifimo.

Els actius titulitzats mitjançant fons de titulització anteriors a 2004, d'acord amb l'aplicació prospectiva esmentada en el paràgraf 106 de la NIC 39 que va entrar en vigor amb l'aplicació de les Normes Internacionals de Comptabilitat, i d'acord amb la disposició transitòria primera de la Circular 4/2004, no van ser reconeguts en el balanç.

En el cas de fons constituïts abans de l'1 de gener de 2004, bàsicament corresponen als fons de titulització de la participada Unión de Crédito para la Financiación Inmobiliaria (Credifimo), adquirida en la combinació de negocis amb Banca Cívica. La baixa de balanç d'aquests fons es va fer en el moment de la seva constitució, totes amb anterioritat a la combinació de negocis amb Banca Cívica, i no va suposar impacte en resultats. D'acord amb la normativa, es van donar de baixa els préstecs titulitzats en el moment de l'emissió dels bons, atès que es donaven les circumstàncies que permetien la transmissió substancial de tots els riscos i beneficis que incorporava l'actiu financer titulitzat subjacent. Tots els bons emesos per aquests fons de titulització van ser transmesos a tercers, i el tenidor del bo suportava majoritàriament les pèrdues derivades dels préstecs titulitzats donats de baixa de balanç.

El Grup no manté una implicació continuada en els actius donats de baixa, i té un contracte amb el fons de titulització per a l'administració dels préstecs, en condicions de mercat.

A 31 de desembre de 2016 i 2015, els imports corresponents a millores de crèdit concedides a fons de titulització són els següents:

Milliores de crèdit a fons de titulització

(Milers d'euros)

Data d'emissió	Titular	31-12-2016		31-12-2015	
		Préstecs i crèdits (*)	Bons fons de reserva	Préstecs i crèdits (*)	Bons fons de reserva
Desembre 2000	TDA 13 Mixto, FTA	403		403	
Juny 2001	TDA 14 Mixto, FTA	1.382		1.382	
Juny 2002	AyT 7 Promociones Inmobiliarias 1, FTA	3.792		3.792	
octubre 2002	Ayt 11, FTH (**)	766		807	
Maig 2003	TDA 16 Mixto, FTA	1.294		1.294	
maig 2003	TDA 16 Mixto, FTA (**)	2.668		2.668	
Juny 2003	AyT Hipotecario III, FTH	1.460		1.460	
Juny 2003	AyT Génova Hipotecario II, FTH	8.364		8.606	
Juliol 2003	AyT Génova Hipotecario III, FTH	8.000		8.000	
febrer 2004	AyT Hipotecario Mixto, FTH (**)	8.317		8.317	
Març 2004	AyT Génova Hipotecario IV, FTH	8.000		8.000	
Abril 2004	Valencia Hipotecaria 1, FTA	4.720		4.720	
Juny 2004	AyT Hipotecario Mixto II, FTA	1.911		1.911	
Novembre 2004	TDA 22 Mixto, FTA	2.292		2.292	
novembre 2004	TDA 22 Mixto, FTA (**)	749		749	
Desembre 2004	AyT FTPYME II, FTA	0		3.719	
abril 2005	AyT Hipotecario Mixto III, FTH (**)	297		297	
Juny 2005	AyT Hipotecario Mixto IV, FTA	2.600		2.808	
Juny 2005	AyT Génova Hipotecario VI, FTH	5.000		5.000	
Novembre 2005	FonCaixa FTGENCAT 3, FTA	1.197	6.500	1.557	6.500
Novembre 2005	AyT Génova Hipotecario VII, FTH	11.294		12.492	
novembre 2005	TDA 24, FTA (**)	520		520	
Desembre 2005	Valencia Hipotecario 2, FTH		9.900		9.900
Juny 2006	AyT Génova Hipotecario VIII, FTH	11.179		12.656	
Juliol 2006	FonCaixa FTGENCAT 4, FTA	1.828	5.043	2.271	5.043
Juliol 2006	AyT Hipotecario Mixto V, FTA	1.937		1.937	
juliol 2006	TDA 25, FTA (**)	752		752	
Novembre 2006	Valencia Hipotecaria 3, FTA		10.400	504	10.400
Novembre 2006	AyT Génova Hipotecario IX, FTH	9.089		11.104	
desembre 2006	TDA 27, FTA (**)	1.782		1.782	
Juny 2007	AyT Génova Hipotecario X, FTH	11.650		11.650	
Juliol 2007	PYME Valencia 1, FTA			671	15.300
juliol 2007	TDA 28, FTA (**)	2.324		2.324	
Novembre 2007	FonCaixa FTGENCAT 5, FTA		26.500		26.500
Desembre 2007	AyT Génova Hipotecario XI, FTH	39.500		39.500	
Juliol 2008	FonCaixa FTGENCAT 6, FTA		18.800		18.800
Juliol 2008	AyT Génova Hipotecario XII, FTH	30.106		30.106	
Març 2009	AyT ICO-FTVPO I, FTA	4.695		4.695	
Abril 2009	Bancaja BVA-VPO 1, FTA	3.218		3.218	
Desembre 2010	AyT Goya Hipotecario III, FTA	213.983		282.489	
Abril 2011	AyT Goya Hipotecario IV, FTA	66.555		66.555	
Desembre 2011	FonCaixa Consumo 1, FTA	154.338		154.338	
Desembre 2011	AyT Goya Hipotecario V, FTA	78.969		79.101	
Març 2013	FonCaixa Leasings 2, FTA	181.268		184.103	
Octubre 2015	FonCaixa PYMES 6, FTA	45.333		45.600	
Novembre 2015	FonCaixa PYMES 7, FTA	101.733		102.000	
Febrer 2016	CaixaBank RMBS 1, FT	568.750		0	
Juny 2016	CaixaBank Consumo 2, FT	52.825		0	
Novembre 2016	CaixaBank Pymes 8, FT	93.150		0	
Total (Nota 13.3)		1.749.990	77.143	1.118.150	92.443

(*) Tots els préstecs i crèdits són subordinats.

(**) Fons procedents de l'entitat Credifimo.

A continuació es detallen els imports dels bons de titulització adquirits per CaixaBank i els saldos pendents d'amortització a 31 de desembre de 2016 i 2015, respectivament:

(Milers d'euros)

Data	Emissió	Import	Import pendent d'amortització	
			31-12-2016	31-12-2015
Juny	2001 TDA 14 Mixto - FTA	720	544	991
Maig	2003 TDA 16 Mixto - FTA	2.095	342	433
Desembre	2002 AyT Hipotecario III - FTH	8.333	5.822	7.575
Emesos abans del 01-01-2004		11.148	6.708	8.999

(Milers d'euros)

Data	Emissió	Import	Import pendent d'amortització	
			31-12-2016	31-12-2015
Juny	2003 AyT Génova Hipotecario II, FTH	135.045	47.573	55.228
Juliol	2003 AyT Génova Hipotecario III, FTH	153.661	47.252	55.063
Març	2004 AyT Génova Hipotecario IV, FTH	175.716	28.103	33.208
Juny	2004 AyT Hipotecario Mixto II, FTA	22.503	2.767	4.060
Novembre	2004 TDA 22 Mixto - FTA	31.431	21.040	23.423
Desembre	2004 AyT FTPYME II, FTA	0	0	5.290
Juny	2005 AyT Hipotecario Mixto IV, FTA	44.351	21.030	24.221
Juny	2005 AyT Génova Hipotecario VI, FTH	196.844	119.674	136.398
Novembre	2005 FonCaixa FTGENCAT 3, FTA	74.957	28.380	29.446
Novembre	2005 AyT Génova Hipotecario VII, FTH	450.439	155.147	174.627
Desembre	2005 Valencia Hipotecario 2, FTH	220.086	46.674	53.756
Juny	2006 AyT Génova Hipotecario VIII, FTH	663.265	351.111	397.366
Juliol	2006 FonCaixa FTGENCAT 4, FTA	104.611	20.151	20.597
Juliol	2006 AyT Hipotecario Mixto V, FTA	85.622	73.058	83.853
Novembre	2006 Valencia Hipotecaria 3, FTA	291.342	105.928	117.210
Novembre	2006 AyT Génova Hipotecario IX, FTH	408.468	138.905	154.140
Juny	2007 AyT Génova Hipotecario X, FTH	450.531	450.531	497.656
Juliol	2007 PYME Valencia 1, FTA	0	0	86.252
Novembre	2007 FonCaixa FTGENCAT 5, FTA	283.180	37.500	37.500
Desembre	2007 AyT Génova Hipotecario XI, FTH	541.720	541.720	598.709
Juliol	2008 FonCaixa FTGENCAT 6, FTA	204.544	22.500	22.500
Juliol	2008 AyT Génova Hipotecario XII, FTH	385.206	385.206	421.901
Març	2009 AyT ICO-FTVPO I, FTA	48.800	48.800	56.880
Abril	2009 Bancaja-BVA VPO 1, FTA	26.727	26.727	30.775
Desembre	2010 AyT Goya Hipotecario III, FTA	2.412.646	2.412.646	2.640.997
Juliol	2011 FonCaixa Autónomos 1, FTA	0	0	0
Abril	2011 AyT Goya Hipotecario IV, FTA	814.037	814.037	891.062
Desembre	2011 FonCaixa Consumo 1, FTA	1.189.764	1.189.764	1.401.799
Desembre	2011 AyT Goya Hipotecario V, FTA	917.857	917.857	998.894
Octubre	2012 FonCaixa Pymes 3, FTA	0	0	
Març	2013 FonCaixa Leasings 2, FTA	414.235	414.235	518.344
Març	2013 FonCaixa PYMES 4, FTA	0	0	
Novembre	2014 FonCaixa PYMES 5, FTA	0	0	
Octubre	2015 FonCaixa PYMES 6, FTA	844.215	844.215	1.120.000
Novembre	2015 FonCaixa PYMES 7, FTA	1.589.749	1.589.749	2.530.000
Febrer	2016 CaixaBank RMBS 1, FT	13.607.489	13.607.489	
Juny	2016 CaixaBank Consumo 2, FT	1.191.177	1.191.177	
Novembre	2016 CaixaBank Pymes 8, FT	2.250.000	2.250.000	
Emesos després del 01-01-2004		30.230.218	27.950.946	13.221.155
Total		30.241.366	27.957.654	13.230.154

Els bons de titulització col·locats en mercat es registren en l'epígraf «Passius financers a cost amortitzat – Valors representatius de deute emesos» dels balanços consolidats adjunts (vegeu Nota 22.3).

27.3. Dipòsits de valors i serveis d'inversió

A continuació es detallen, en funció de la seva naturalesa, els valors dipositats a CaixaBank per tercers:

Detall dels valors dipositats per tercers

(Milers d'euros)

	31-12-2016	31-12-2015
Anotacions en compte	87.729.336	82.831.200
Valors anotats en el registre central del mercat	61.470.559	60.018.019
<i>Instruments de patrimoni. Cotitzats</i>	44.850.257	43.157.191
<i>Instruments de patrimoni. No cotitzats</i>	27.522	136.651
<i>Valors representatius de deute. Cotitzats</i>	16.592.780	16.724.177
Valors registrats en la mateixa Entitat	0	0
Valors confiats a altres entitats dipositàries	26.258.777	22.813.181
<i>Instruments de patrimoni. Cotitzats</i>	14.936.954	12.534.038
<i>Instruments de patrimoni. No cotitzats</i>	561	4.078
<i>Valors representatius de deute. Cotitzats</i>	11.321.262	10.275.065
<i>Valors representatius de deute. No cotitzats</i>	0	0
Títols físics	436	6.469
En poder de l'Entitat	129	6.407
<i>Instruments de patrimoni</i>		6.267
<i>Valors representatius de deute</i>	129	140
Confiats a altres entitats	307	62
<i>Instruments de patrimoni</i>	307	62
Altres instruments financers	154.104	151.303
Total	87.883.876	82.988.972

27.4. Actius financers donats de baixa del balanç a causa del seu deteriorament

A continuació es mostra el resum dels moviments que van tenir lloc en els exercicis 2016 i 2015 en les partides donades de baixa del balanç pel fet que la seva recuperació es considerava remota. Aquests actius financers figuren registrats com a «Actius en suspens» en comptes d'ordre complementaris als balanços.

(Milers d'euros)

	2016	2015
Saldo a l'inici de l'exercici	14.603.686	11.602.052
Addicions:	3.325.945	5.423.312
Amb càrrec a correccions de valor per deteriorament d'actius (Nota 13.3)	1.727.575	2.728.936
Amb càrrec directe en el compte de pèrdues i guanys (Nota 36)	542.427	720.220
Altres causes(1)	1.055.943	1.339.820
Combinacions de negoci (Nota 6)		634.336
Baixes:	2.472.549	2.421.678
Per recuperació en efectiu del principal (Nota 36)	415.330	453.332
Per recuperació en efectiu dels productes vençuts i no cobrats	58.429	41.893
Per alienació de fallits (2)	547.913	1.121.312
Per condonació, prescripció i altres causes	1.450.877	805.141
Saldo al final de l'exercici	15.457.082	14.603.686

(1) Inclou, bàsicament, interessos meritats pels actius financers en el moment de la seva baixa del balanç.

(2) Correspon a les operacions de venda d'actius dubtosos i fallits efectuades i inclou els interessos associats a aquestes carteres (vegeu Nota 13.2.)

El saldo de les partides donades de baixa del balanç perquè recuperar-lo es considera remot inclou 4.622 i 4.082 milions d'euros a 31 de desembre de 2016 i 2015, respectivament, en concepte d'interessos meritats sobre el deute fallit.

27.5. Distribució geogràfica del volum d'activitat

En relació amb la distribució geogràfica del volum d'activitat, atès que totes les oficines de CaixaBank ofereixen a la clientela tota la gamma de productes i serveis, s'adjunta la classificació de les oficines per comunitats autònomes espanyoles, oficines operatives i de representació a l'estranger, a 31 de desembre de 2016, com a representativa d'aquesta distribució:

	31-12-2016		31-12-2015	
	Nombre d'oficines	%	Nombre d'oficines	%
Comunitats autònomes i ciutats				
Andalusia	897	17,78	917	17,54
Aragó	88	1,74	87	1,66
Astúries	64	1,27	70	1,34
Balears	197	3,90	207	3,96
Canàries	253	5,01	258	4,93
Cantàbria	45	0,89	47	0,90
Castella-la Manxa	149	2,95	153	2,93
Castella i Lleó	246	4,88	250	4,78
Catalunya	1.315	26,06	1.380	26,39
Ceuta	4	0,08	4	0,08
Comunitat Valenciana	438	8,68	443	8,47
Extremadura	67	1,33	64	1,22
Galícia	196	3,88	199	3,81
La Rioja	26	0,52	26	0,50
Madrid	580	11,49	637	12,17
Melilla	2	0,04	2	0,04
Múrcia	124	2,46	122	2,33
Navarra	149	2,95	157	3,00
País Basc	187	3,71	188	3,60
Total oficines a Espanya	5.027	99,62	5.211	99,67
Oficines a l'estranger				
Polònia (Varsòvia)	1	0,02	1	0,02
Marroc (Casablanca)	1	0,02	1	0,02
Marroc (Tànger)	1	0,02	1	0,02
El Regne Unit (Londres)	1	0,02		0,00
Total oficines a l'estranger	4	0,08	3	0,06
Oficines de representació:				
Alemanya (Frankfurt)	1	0,02	1	0,02
Xina (Pequín)	1	0,02	1	0,02
Xina (Xangai)	1	0,02	1	0,02
Emirats Àrabs (Dubai)	1	0,02	1	0,02
França (París)	1	0,02	1	0,02
Índia (Nova Delhi)	1	0,02	1	0,02
Itàlia (Milà)	1	0,02	1	0,02
Regne Unit (Londres)		0,00	1	0,02
Singapur (Singapur)	1	0,02	1	0,02
Turquia (Istanbul)	1	0,02	1	0,02
Xile (Santiago de Xile)	1	0,02	1	0,02
Egipte (El Caire)	1	0,02	1	0,02
Colòmbia (Bogotà)	1	0,02	1	0,02
Estats Units (Nova York)	1	0,02	1	0,02
Sud-àfrica (Johannesburg)	1	0,02		
El Brasil (São Paulo)	1	0,02		
Total oficines de representació	15	0,30	14	0,27
Total oficines	5.046	100,00	5.228	100,00

Nota: No s'hi inclouen centres d'atenció al públic desplaçats, dependents d'altres oficines.

28. Ingressos per interessos

Aquest capítol dels comptes de pèrdues i guanys adjunts recull els interessos meritats en l'exercici pels actius financers amb rendiment, implícit o explícit, que s'obtenen d'aplicar el mètode del tipus d'interès efectiu, així com les rectificacions de productes com a conseqüència de cobertures comptables.

El desglossament del saldo d'aquest capítol dels comptes de pèrdues i guanys adjunts és el següent:

Detall d'ingressos per interessos

(Milers d'euros)

	2016	2015
Bancs centrals	305	649
Entitats de crèdit	18.246	19.225
Operacions del mercat monetari	0	543
Valors representatius de deute	2.239.231	3.261.678
Actius mantinguts per negociar	45.550	73.648
Actius financers disponibles per a la venda	2.082.955	2.869.772
Cartera d'inversions al venciment	84.054	196.568
Préstecs i partides a cobrar	26.672	121.690
Préstecs i bestretes a la clientela i altres productes financers	4.469.316	4.991.644
Administracions Públiques	163.236	277.888
Crèdits i efectes comercials	193.320	202.510
Deutors amb garantia hipotecària	2.066.401	2.708.288
Préstecs personals	1.490.864	1.101.583
Comptes de crèdit	303.911	354.648
Resta	251.585	346.727
Rectificació d'ingressos per operacions de cobertura (Nota 15)	(14.839)	51.842
Total	6.712.259	8.325.581

A continuació es presenta el tipus d'interès efectiu mitjà de les diferents categories d'actius financers en els exercicis 2016 i 2015, respectivament, calculats sobre els saldos bruts mitjans. Aquests tipus resulten dels interessos meritats en l'exercici i no incorporen les rectificacions de productes per operacions de cobertura:

Tipus d'interès efectiu mitjà

	2016	2015
Dipòsits en bancs centrals	0,01%	0,03%
Cartera de negociació – Valors representatius de deute	1,41%	2,18%
Actius financers disponibles per a la venda – Valors representatius de deute	3,39%	4,78%
Inversions creditícies		
Dipòsits en entitats de crèdit	0,33%	0,31%
Crèdit a la clientela (*)	2,21%	2,45%
Valors representatius de deute	3,70%	9,33%
Cartera d'inversions al venciment – Valors representatius de deute	1,65%	3,18%

(*) No inclou l'adquisició temporal d'actius.

29. Despeses per interessos

Aquest capítol dels comptes de pèrdues i guanys adjunts recull els interessos meritats en l'exercici pels passius financers amb rendiment, implícit o explícit, inclosos els procedents de remuneracions en espècie, que s'obtenen d'aplicar el mètode del tipus d'interès efectiu, així com les rectificacions de cost com a conseqüència de cobertures comptables i el cost per interessos imputable als fons de pensions constituïts.

En els exercicis 2016 i 2015 el saldo d'aquest capítol dels comptes de pèrdues i guanys adjunts es desglossa, en funció de la naturalesa de les operacions financeres que l'han originat, de la manera següent:

Detall de despeses per interessos

(Milers d'euros)

	2016	2015
Bancs centrals	(35.521)	(33.232)
Entitats de crèdit	(197.429)	(251.317)
Operacions del mercat monetari a través d'entitats de contrapartida	0	(3.146)
Dipòsits de la clientela i altres càrregues financeres	(733.790)	(1.329.705)
Valors representatius de deute emesos	(1.023.098)	(1.390.890)
Rectificació de despeses per operacions de cobertura (Nota 15)	675.263	828.545
Cost imputable als fons de pensions constituïts (Nota 23.1)	(45.186)	(41.009)
Despeses financeres de productes d'assegurances	(1.444.605)	(2.063.355)
Despeses per interessos d'actius	(37.385)	0
Total	(2.841.751)	(4.284.109)

A continuació es presenta el tipus d'interès efectiu mitjà de les diferents categories de passius financers en els exercicis 2016 i 2015, respectivament. Aquests tipus resulten dels interessos meritats en l'exercici i no incorporen les rectificacions de costos com a conseqüència de cobertures comptables:

Tipus d'interès efectiu mitjà

	2016	2015
Dipòsits de bancs centrals	0,14%	0,17%
Dipòsits d'entitats de crèdit	1,22%	1,13%
Dipòsits de la clientela	0,40%	0,74%
Dèbits representats per valors negociables	2,67%	3,11%
Passius subordinats	5,25%	4,87%

30. Ingressos per dividends

En els exercicis 2016 i 2015 el saldo d'aquest capítol dels comptes de pèrdues i guanys adjunts es desglossa de la manera següent:

Detall d'Ingressos per dividends

(Milers d'euros)

	2016	2015
Telefónica, SA	184.617	192.860
Altres	39.282	33.130
Total	223.899	225.990

31. Comissions

Els ingressos i les despeses més significatius registrats en concepte de comissions en els comptes de pèrdues i guanys adjunts dels exercicis 2016 i 2015 es detallen en el quadre següent, en funció de la naturalesa del servei no financer que les ha originat:

Ingressos per comissions

(Milers d'euros)

	2016	2015
Riscos contingents	114.815	115.919
Disponibilitat de crèdits	52.987	60.205
Canvi de divises i bitllets estrangers	97.322	105.168
Servei de cobraments i pagaments	801.757	776.011
<i>de les quals: targetes de crèdit i dèbit</i>	<i>371.377</i>	<i>340.149</i>
Servei de valors	78.638	95.502
Comercialització de productes financers no bancaris	788.892	749.631
Altres comissions	325.681	354.363
Total	2.260.092	2.256.799

Despeses per comissions

(Milers d'euros)

	2016	2015
Cedides a altres entitats i corresponsals	(42.997)	(42.102)
<i>de les quals: operacions amb targetes i caixers</i>	<i>(38.931)</i>	<i>(34.167)</i>
Operacions amb valors	(14.074)	(14.930)
Altres comissions	(114.527)	(86.279)
Total	(171.598)	(143.311)

32. Guanys o pèrdues per actius i passius financers

El desglossament dels saldos d'aquests capítols dels comptes de pèrdues i guanys adjunts és el següent:

Desglossament de guanys o pèrdues per actius i passius financers per epígrafs

(Milers d'euros)

	2016	2015
Guanyos o pèrdues en donar de baixa en comptes actius i passius financers no valorats a valor raonable amb canvis en resultats (net)	789.795	771.889
Guanyos o pèrdues per actius i passius financers mantinguts per negociar (net)	17.334	40.184
Guanyos o pèrdues resultants de la comptabilitat de cobertures (net)	(46.358)	227.223
Total	760.771	1.039.296

A continuació es desglossa el saldo d'aquest capítol en funció de l'origen de les partides per als exercicis 2016 i 2015:

Guanyos o pèrdues per actius i passius financers

(Milers d'euros)

	2016	2015
Actius i passius mantinguts per negociar	17.334	40.184
Valors representatius de deute	(2.886)	539
Instruments de patrimoni	6.398	(25.809)
Derivats financers	13.822	65.454
<i>dels quals: riscos de tipus d'interès</i>	<i>(44.803)</i>	<i>(28.828)</i>
<i>dels quals: riscos de valors</i>	<i>(62.801)</i>	<i>21.527</i>
<i>dels quals: riscos de primeres matèries i altres</i>	<i>1996</i>	<i>2.653</i>
<i>dels quals: riscos de crèdit (Nota 2.2)</i>	<i>(30.563)</i>	<i>16.639</i>
<i>dels quals: riscos de tipus de canvi</i>	<i>(20.265)</i>	<i>(26.085)</i>
<i>dels quals: riscos d'inflació</i>	<i>170.258</i>	<i>79.548</i>
Actius financers disponibles per a la venda	827.957	763.581
Valors representatius de deute (Nota 12)	607.525	616.833
Instruments de patrimoni (Nota 12)	220.432	146.748
Préstecs i partides a cobrar	(716)	1.207
Passius financers a cost amortitzat	(37.446)	7.101
Ineficàcies de derivats de cobertura	(46.358)	227.223
Cobertures de fluxos d'efectiu	(58.488)	15.996
Cobertures de valor raonable (*)	12.130	211.227
<i>Valoració dels derivats de cobertura</i>	<i>392.646</i>	<i>(880.913)</i>
<i>Valoració dels elements coberts</i>	<i>(380.516)</i>	<i>1.092.140</i>
Total	760.771	1.039.296

(*) El 2015 inclou un impacte positiu de 220 milions d'euros per la cancel·lació del collar lligat al deute subordinat, de 3.000 milions d'euros, cancel·lat anticipadament.

33. Altres ingressos i despeses d'explotació i ingressos i despeses d'actius i passius emparats per contractes d'assegurances o reassegurances

El desglossament del saldo d'aquests capítols dels comptes de pèrdues i guanys adjunts dels exercicis 2016 i 2015 es mostra en els quadres següents:

Altres ingressos d'explotació

(Milers d'euros)

	2016	2015
Comissions financeres compensadores de costos directes	49.267	42.884
Ingressos de les inversions immobiliàries i altres rendes	172.267	159.612
Vendes i ingressos per prestació de serveis no financers	488.984	380.580
Altres ingressos	144.183	164.806
Total	854.701	747.882

Altres despeses d'explotació

(Milers d'euros)

	2016	2015
Contribució al Fons de Garantia de Dipòsits / Fons de Resolució Nacional	(263.159)	(278.996)
Despeses explotació inversions immobiliàries i altres (1)	(385.309)	(345.308)
Variació d'existències i altres despeses de l'activitat no financera	(230.015)	(133.526)
Altres conceptes	(239.976)	(145.698)
Total	(1.118.459)	(903.528)

(1) Inclou les despeses relacionades amb les inversions immobiliàries en règim de lloguer

Detall d'ingressos i despeses d'actius i passius emparats per contractes d'assegurances o reassegurances

(Milers d'euros)

	2016	2015
Ingressos		
Primes d'assegurances i reassegurances cobrades (*)	751.305	667.018
Ingressos per reassegurances	52.325	68.179
Total	803.630	735.197
Despeses		
Prestacions pagades (*)	(233.540)	(232.736)
Dotacions netes a provisions tècniques (*)	(76.670)	(62.936)
Primes d'assegurances i reassegurances pagades	(182.919)	(225.029)
Total	(493.129)	(520.701)

(*) Deduïda la part corresponent a despesa financera.

34. Despeses de personal

La composició d'aquest capítol dels comptes de pèrdues i guanys adjunts dels exercicis 2016 i 2015 es mostra en el quadre següent:

Detall per tipus de retribucions

(Milers d'euros)

	2016	2015
Sous i salaris	(1.907.794)	(1.971.060)
Seguretat Social	(430.192)	(440.408)
Dotacions a plans d'aportació definida	(128.597)	(133.082)
Dotacions a plans de prestació definida	(2.957)	(2.522)
Altres despeses de personal	(352.447)	(706.043)
Total	(2.821.987)	(3.253.115)

La despesa registrada a l'apartat «Dotacions a plans d'aportació definida» inclou, fonamentalment, les aportacions obligatòries establertes a l'Acord Laboral sobre el sistema de previsió social subscrit el 31 de juliol de 2000 a "la Caixa" i que ha mantingut CaixaBank després del procés de reorganització del Grup "la Caixa" el 2011. Aquestes aportacions al Pla de Pensions es duen a terme per donar cobertura als compromisos de jubilació, invalidesa i defunció dels empleats en actiu. Per a la cobertura de jubilació, CaixaBank fa una aportació mensual equivalent a un percentatge sobre els conceptes salarials pensionables, que va del 0% al 8,5% en funció de l'antiguitat a l'Entitat o altres condicions pactades. En concret, s'estableix un període d'homologació de condicions de 60 mesos al personal provinent de Banco de Valencia, de Banca Cívica i de Barclays Bank. Per a la cobertura dels riscos d'invalidesa i defunció, l'aportació és anual i equival al cost de la prima necessària per assegurar aquests riscos.

La partida «Altres despeses de personal» inclou, entre altres, els conceptes de formació, ajuda d'estudis, indemnitzacions i altres beneficis a curt termini.

En l'exercici 2016, «Altres despeses de personal» inclou el cost de personal, per un import de 121 milions d'euros d'un pla de reorganització i reequilibri territorial. En l'exercici 2015, inclou el cost, per un import de 471 milions d'euros, associat als acords laborals signats per CaixaBank en l'exercici, emmarcats en un pla de reestructuració, que van tenir en compte, d'una banda, ajustos de la plantilla procedent de Barclays Bank, SAU i de l'altra, mesures de reorganització i reequilibri en la distribució territorial de la plantilla.

Adicionalment, aquesta partida inclou, en els exercicis 2016 i 2015, 15 i 20 milions d'euros, respectivament, en concepte de retribucions no monetàries percebudes pels empleats de CaixaBank per les facilitats creditícies obtingudes, estimades com a diferència entre les condicions de mercat i les pactades amb el personal. Els tipus aplicables es fixen anualment segons l'Euríbor a 1 any del mes d'octubre en data d'aplicació de l'1 de gener de l'any següent.

Els tipus de mercat han estat Euríbor + 0,50 punts per als préstecs amb finalitat adquisició d'habitatge i Euríbor + 1,40 punts per a altres préstecs.

Segons la Normativa Laboral, el tipus d'interès pactat per a la garantia hipotecària és Euríbor-2,50 punts, amb una clàusula d'un tipus mínim del 0,10%, mentre que per a la garantia personal el tipus d'interès pactat és igual a l'Euríbor.

Els imports registrats en aquest capítol corresponents als plans de remuneracions basats en instruments de capital són pocs significatius.

En els exercicis 2016 i 2015, la composició de la plantilla, en termes mitjans, per categories professionals i gènere, és la següent:

Plantilla mitjana(*)

(Nombre d'empleats)	2016		2015	
	Homes	Dones	Homes	Dones
Directius	236	68	242	65
Caps	8.774	6.132	8.897	6.059
Administratius	6.154	10.341	6.215	10.227
Personal auxiliar	716	344	707	322
Personal no fix	560	464	561	466
Total	16.440	17.349	16.622	17.139

(*) El 2016 hi ha 191 empleats amb una discapacitat superior o igual al 33% (120 administratius, 65 caps, 5 membres del personal auxiliar i 1 membre del personal no fix).

La distribució per categories professionals i gènere a 31 de desembre de 2016 no difereix significativament de la del quadre anterior. A 31 de desembre de 2016 i 2015 la plantilla del Grup estava formada per 33.941 i 33.733 empleats, respectivament.

35. Altres despeses d'administració

El desglossament del saldo d'aquest capítol dels comptes de pèrdues i guanys adjunts és el següent:

Detall de despeses generals d'administració

(Milers d'euros)

	2016	2015
Tecnologia i sistemes	(251.187)	(253.059)
Publicitat (1)	(141.339)	(123.327)
Immobles i instal·lacions	(100.742)	(103.492)
Lloguers	(146.153)	(171.767)
Comunicacions	(48.608)	(48.292)
Serveis administratius subcontractats	(104.968)	(114.361)
Tributs	(40.658)	(40.786)
Servei de vigilància i trasllat de fons	(30.202)	(35.250)
Despeses de representació i desplaçament del personal	(43.022)	(42.976)
Impresos i material d'oficina	(12.924)	(15.798)
Informes tècnics	(23.383)	(41.276)
Despeses judicials i de lletrats	(6.302)	(12.567)
Òrgans de Govern i Control	(15.036)	(13.827)
Altres despeses	(56.076)	(58.885)
Total	(1.020.600)	(1.075.663)

(1) Inclou publicitat en mitjans, patrocinis, promocions i altres despeses comercials.

En data 18 de desembre de 2012, CaixaBank va formalitzar la venda de 439 oficines a Soimob Inmobiliària, SAU, filial de la societat mexicana Inmobiliària Carso, SA de CV, per un import de 428,2 milions d'euros. Simultàniament es va formalitzar amb aquesta societat un contracte d'arrendament operatiu, amb manteniment, assegurances i tributs a càrrec de l'arrendatari, per un termini d'obligat compliment de 25 anys. Durant aquest termini, la renda s'actualitza anualment d'acord amb la variació que experimenti durant els dotze mesos anteriors l'Índex Harmonitzat de Preus de Consum de l'Eurozona per 1,4. En cap cas, i tenint en compte la no-significança del valor dels factors correctors, així com les característiques econòmiques i els riscos associats a aquests, no s'ha considerat necessària la segregació de cap derivat implícit en els termes que preveu la lletra f) del paràgraf AG 33 de la NIC 39.

El Grup ha confirmat mitjançant les proves necessàries que la renda pagada es manté en preus de mercat.

El contracte incorpora una opció de compra exercible per CaixaBank al venciment final de l'arrendament pel valor de mercat de les oficines en aquesta data que serà determinat, si escau, per experts independents, així com un dret de primera oferta en cas que l'arrendador vulgui vendre alguna de les oficines subjectes a aquest contracte. Entre la resta de condicions pactades, totes elles habituals de mercat en contractes d'arrendament operatiu, destaca que no es preveu la transferència de la propietat dels immobles a CaixaBank quan aquell finalitzi, i CaixaBank té el dret de no prorrogar els lloguers més enllà del període mínim de compliment obligat. La despesa per arrendament reconegut per CaixaBank durant els exercicis 2016 i 2015 per aquests contractes va pujar a 35,5 i 35,6 milions d'euros anuals, respectivament.

El valor dels pagaments futurs mínims en què incorrerà el Grup CaixaBank durant el període de compliment obligat del contracte, sense considerar les actualitzacions futures de les rendes, és el següent:

Pagaments futurs de contractes d'arrendament operatiu

(Milers d'euros)

	2016	2017 a 2020	2021 i següents
Contracte de venda i arrendament posterior Soimob Inmobiliaria, SAU	35.531	142.124	568.494
Altres arrendaments operatius	76.173	221.425	746.600
Total	111.704	363.549	1.315.094

Nota: aquests imports no inclouen IVA.

A l'apartat «Informes tècnics» s'inclouen, en l'exercici 2016, els honoraris i despeses pagats a l'auditor, sense incloure l'IVA corresponent, Deloitte, SL i societats vinculades, segons el detall següent:

Honoraris pagats a l'auditor

(Milers d'euros)

	2016	2015
Deloitte	10.486	10.795
Auditoria (1)	3.476	3.235
Serveis relacionats amb auditoria	4.125	4.003
Altres serveis (2)	2.885	3.557
Altres auditors	8.472	11.267
Auditoria	326	316
Altres serveis	8.146	10.951
Total	18.958	22.062

(1) Inclou els honoraris corresponents a la revisió limitada dels estats financers consolidats intermedis i a l'auditoria de balanç individual de CaixaBank i Criteriacaixa a 30 de juny.

(2) Inclou 73 i 218 milers d'euros d'assessorament fiscal el 2016 i 2015, respectivament.

Informació sobre el període mitjà de pagament a proveïdors. Disposició addicional tercera: Deure d'informació de la Llei 15/2010, de 5 de juliol

L'entrada en vigor de la Llei 15/2010, de 5 de juliol, que va modificar la Llei 3/2004, de 29 de desembre, per la qual s'estableixen mesures de lluita contra la morositat en les operacions comercials, estableix l'obligació per a les societats de publicar de manera expressa les informacions sobre els terminis de pagament als proveïdors en la memòria dels comptes anuals. En relació amb aquesta obligació d'informació, el 4 de febrer de 2016 es va publicar al BOE la corresponent resolució emesa per l'Institut de Comptabilitat i Auditoria de Comptes (ICAC).

D'acord amb el que indica la disposició transitòria segona de la resolució esmentada, a continuació es desglossa la informació requerida en relació amb els pagaments efectuats i pendents de pagament en la data del tancament del balanç:

Pagaments efectuats i pendents en la data de tancament del balanç

(Milers d'euros)	Import	
	2016	2015
Total pagaments fets	1.867.887	1.730.725
Total pagaments pendents	24.291	28.866
Total pagaments de l'exercici	1.892.178	1.759.591

Període mitjà de pagament i ràtios de pagament a proveïdors

(Dies)

	Dies	
	2016	2015
Període mitjà de pagament a proveïdors	27,50	24,84
Ràtio d'operacions pagades	27,56	24,94
Ràtio d'operacions pendents de pagament	22,61	19,10

En els exercicis 2016 i 2015, i d'acord amb la disposició transitòria segona de la Llei 15/2010, amb caràcter general, el termini màxim legal és de 30 dies, ampliable mitjançant pacte de les parts fins a un termini no superior a 60 dies.

36. Deteriorament del valor o reversió del deteriorament d'actius financers no valorats a valor raonable amb canvi en resultats

El saldo d'aquest capítol dels comptes de pèrdues i guanys adjunts corresponents als exercicis 2016 i 2015 es mostra en el quadre següent:

Deteriorament del valor o reversió del deteriorament d'actius financers no valorats a valor raonable amb canvi en resultats

(Milers d'euros)

	2016	2015
Préstecs i partides a cobrar	(469.368)	(1.655.920)
Dotacions netes (Nota 13.3)(*)	(341.024)	(1.388.951)
Sanejaments (Nota 27.4)	(542.476)	(720.301)
Actius fallits recuperats (Nota 27.4)	415.330	453.332
Valors representatius de deute (Nota 13.3)	(1.198)	0
Altres instruments financers no valorats a valor raonable amb canvis en pèrdues i guanys	(116.924)	(439.479)
Sanejaments	(116.924)	(439.479)
<i>Instruments de patrimoni (Nota 12)</i>	<i>(235.869)</i>	<i>(267.947)</i>
<i>Valors representatius de deute (Nota 12 i 14)</i>	<i>118.945</i>	<i>(171.532)</i>
Total	(586.292)	(2.095.399)

(*) En l'exercici 2016 s'inclouen dotacions menors per import de 676 milions d'euros, entre d'altres, per les millores metodològiques en els models interns de càlcul de cobertures de les pèrdues de risc de crèdit (vegeu Nota 2.9 – Deteriorament del valor dels actius financers).

37. Deteriorament del valor o reversió del deteriorament del valor d'actius no financers

El saldo d'aquest capítol dels comptes de pèrdues i guanys adjunts corresponents als exercicis 2016 i 2015 es mostra en el quadre següent:

Deteriorament del valor o reversió del deteriorament del valor d'actius no financers

(Milers d'euros)

	2016	2015
Actius tangibles	(323.023)	(472.766)
Actiu material d'ús propi (Nota 18)	(7.362)	(140.029)
<i>Dotacions</i>	(5.998)	(8.935)
<i>Disponibilitats</i>	16.540	
<i>Sanejaments</i>	(17.904)	(131.094)
Inversions immobiliàries (Nota 18)	(78.318)	(253.346)
<i>Dotacions</i>	(380.836)	(605.783)
<i>Disponibilitats</i>	302.531	352.437
<i>Sanejaments</i>	(13)	
Existències (Nota 20)	(237.343)	(79.391)
<i>Dotacions</i>	(624.896)	(470.683)
<i>Disponibilitats</i>	387.553	391.292
Actius intangibles (Nota 19)	(2.367)	(51.125)
<i>Dotacions</i>	(3.706)	(49.350)
<i>Disponibilitats</i>	1.347	302
<i>Sanejaments</i>	(8)	(2.077)
Altres actius	(3.632)	0
Total	(329.022)	(523.891)

38. Guanys o pèrdues en donar de baixa en comptes actius no financers i participacions (net)

El saldo i els moviments d'aquest capítol dels comptes de pèrdues i guanys adjunts, corresponents als exercicis 2016 i 2015, es mostren en el quadre següent:

Guany o pèrdues en donar de baixa en comptes actius no financers i participacions (net)

(Milers d'euros)	2016			2015		
	Guany	Pèrdua	Resultat net	Guany	Pèrdua	Resultat net
Per venda d'actiu material	106.200	(56.713)	49.487	14.849	(39.498)	(24.649)
Per venda de participacions	227.406	(147.954)	79.452	269.725	(6.661)	263.064
Per venda d'altres actius	9.344	(41.096)	(31.752)	17.450	(6.285)	11.165
Total	342.950	(245.763)	97.187	302.024	(52.444)	249.580

En l'exercici 2016 s'han registrat en "Per venda de participacions" una plusvàlua de 215 milions d'euros per la transmissió del 10% del capital social de Gas Natural duta a terme el mes de setembre de 2016 (vegeu Nota 16) i un resultat negatiu de 147 milions d'euros bruts per l'amortització dels bons bescanviables d'accions de Repsol, S.A. (vegeu Nota 22.3).

39. Guanys o pèrdues procedents d'actius no corrents i grups alienables d'elements classificats com a mantinguts per a la venda no admissibles com a operacions interrompudes

El saldo i moviment d'aquest capítol dels comptes de pèrdues i guanys adjunts dels exercicis 2016 i 2015 es mostra en el quadre següent:

Detall de guanys/(pèrdues) d'actius no corrents mantinguts per a la venda

(Milers d'euros)

	2016	2015
Pèrdues per deteriorament d'actius no corrents en venda (Nota 21) (*)	(939.006)	(478.388)
Benefici net per venda d'actius no corrents en venda	72.548	(85.160)
<i>Benefici net per venda d'actius materials no corrents en venda</i>	<i>72.548</i>	<i>(85.160)</i>
Total	(866.458)	(563.548)

(*) En l'exercici 2016 s'inclouen dotacions per un import de 767 milions d'euros per l'actualització dels models interns de càlcul de deteriorament d'actius adjudicats (vegeu Nota 2.19 – Actius no corrents i grups alienables d'elements que s'han classificat com a mantinguts per a la venda).

La totalitat dels imports de guanys i pèrdues per la venda d'actius no corrents corresponen a immobles procedents de la regularització de crèdits, l'import dels quals no és significatiu a escala individual, en cap cas.

40. Operacions amb parts vinculades

El «personal clau de la direcció», entès com les persones que tenen autoritat i responsabilitat per planificar, dirigir i controlar les activitats de la Societat, directament o indirectament, està integrat per tots els membres del Consell d'Administració (siguin executius o no) i l'Alta Direcció. Pels seus càrrecs, cadascuna de les persones que integren aquest col·lectiu es considera «part vinculada». Per aquest motiu, CriteríaCaixa ha de revelar, entre altres transaccions, la informació que es recull en aquesta Nota.

També es consideren persones vinculades a CriteríaCaixa els familiars pròxims al «personal clau de la direcció», així com les societats en què el personal clau o els seus familiars pròxims exerceixen control, control conjunt o influència significativa, o bé tenen, directament o indirectament, un poder de vot important.

Les operacions actives, passives o de prestació de serveis financers, concertades per CaixaBank, S.A. amb «personal clau de la direcció» (Consell d'Administració i Alta Direcció), i a les quals no és aplicable la normativa laboral, s'han concedit en condicions de mercat. D'altra banda, cap d'aquestes transaccions és d'un import significatiu per a una interpretació adequada dels comptes anuals.

CriteríaCaixa manté, així mateix, contractes de prestació de serveis amb les seves parts vinculades. Aquests contractes són, en qualsevol cas, propis del tràfic ordinari i en condicions de mercat.

A continuació es detallen els saldos més significatius mantinguts a 31 de desembre de 2016 i 2015 entre CriteríaCaixa i les empreses dependents, negocis conjunts i associades, així com els mantinguts amb Consellers, Alta Direcció i altres parts vinculades (familiars i empreses vinculades a membres del Consell d'Administració i Alta Direcció, fins on coneix la Societat), tant de CaixaBank, S.A. com de Fundació Bancària "la Caixa" i CriteríaCaixa, i els mantinguts amb altres parts vinculades, com el pla de pensions dels empleats, etc. També es detallen els imports registrats en el compte de pèrdues i guanys com a conseqüència de les operacions efectuades. La totalitat dels saldos i operacions efectuats entre parts vinculades formen part del tràfic ordinari i es duen a terme en condicions de mercat.

2016

(Milers d'euros)

	Amb l'Accionista majoritari, la Fundació Bancària "la Caixa"	Entitats associades i Administradors negocis conjunts	i Alta Direcció	Altres parts (1) vinculades (2)	Pla de pensions d'empleats
ACTIU					
Crèdits sobre entitats de crèdit		588			
Préstecs i bestretes	110.017	1.017.562	11.444	25.932	0
Adquisició temporal d'actius					
Préstecs hipotecaris		4.554	10.992	17.667	
Resta (3)	110.017	1.013.008	452	8.265	
<i>dels quals, provisions per a insolvències</i>		<i>(8.548)</i>	<i>(9)</i>	<i>(4.930)</i>	
Instruments de patrimoni					4.035
Valors representatius de deute		990.643			
Total	110.017	2.008.793	11.444	25.932	4.035
PASSIU					
Dipòsits d'entitats de crèdit		1.387	15		
Dipòsits de clients	27.175	1.453.077	52.750	54.427	43.509
Valors representatius de deute emesos					4.700
Passiu fora de balanç(4)			70.354	32.763	
Total	27.175	1.454.464	123.119	87.190	48.209
PÈRDUES I GUANYS					
Ingressos per interessos	1.185	15.032	75	544	
Despeses per interessos (5)	(56)	(1.488)	(100)	(69)	(554)
Ingressos per dividends					
Ingressos per comissions	296	175.868	9	20	
Despeses per comissions			(4)		
Total	1.425	189.412	(20)	495	(554)
ALTRES					
Garanties concedides - Avals i altres		227.842	10	97	
Compromisos contingents concedits - Disponibles per tercers i altres (6)		1.414.943	6.344	11.108	
Compromisos postocupació meritats			49.375		
Total	0	1.642.785	55.729	11.205	0

(1) S'informa sobre els Administradors i l'Alta Direcció de Fundació Bancària "la Caixa", CaixaBank i Criteria.

(2) Familiars i entitats vinculades a membres dels Consells d'Administració i l'Alta Direcció de "la Caixa", CaixaBank, i Criteria, i altres parts vinculades.

(3) Inclou Altres préstecs i crèdits.

(4) Inclou Fons d'Inversió, Contractes d'assegurances, Fons de Pensions i Compromisos postocupació aportats.

(5) No inclou el cost financer corresponent a Passius fora de balanç.

(6) Inclou els disponibles de línies de risc comercials.

2015

(Milers d'euros)

	Amb l'Accionista majoritari, la Fundació Bancària "la Caixa"	Entitats associades i Administradors negocis conjunts	i Alta Direcció(1)	Altres parts vinculades (2)	Pla de pensions d'empleats
ACTIU					
Crèdits sobre entitats de crèdit		209			
Préstecs i bestretes	100.000	1.336.818	11.326	54.505	0
Adquisició temporal d'actius					
Préstecs hipotecaris		15.754	10.876	34.246	
Resta (3)	100.000	1.321.064	450	20.259	
<i>dels quals, provisions per a insolvències</i>	<i>(4)</i>	<i>(126.519)</i>			
Instruments de patrimoni					2.665
Valors representatius de deute		1.102.629			
Total	100.000	2.439.656	11.326	54.505	2.665
PASSIU					
Dipòsits d'entitats de crèdit		33.014	15.923		
Dipòsits de clients	7.235	1.937.453	66.535	28.039	17.114
Valors representatius de deute emesos					40.198
Passiu fora de balanç(4)			82.383	31.211	
Total	7.235	1.970.467	164.841	59.250	57.312
PÈRDUES I GUANYES					
Ingressos per interessos	2.275	22.494	106	922	
Despeses per interessos (5)	(81)	(5.479)	(703)	(133)	(1.473)
Ingressos per dividendes					
Ingressos per comissions	11	143.879	81	185	
Despeses per comissions			(14)	(1)	
Total	2.205	160.894	(530)	973	(1.473)
ALTRES					
Garanties concedides - Avals i altres		392.052	3.559	1.500	
Compromisos contingents concedits – Disponibles per tercers i altres(6)		1.529.172	9.475	18.789	
Compromisos postocupació meritats			45.696		
Total	0	1.921.224	58.730	20.289	0

(1) S'informa sobre els Administradors i l'Alta Direcció de Fundació Bancària "la Caixa", CaixaBank i Criteria.

(2) Familiars i entitats vinculades a membres dels Consells d'Administració i l'Alta Direcció de "la Caixa", CaixaBank, i Criteria, i altres parts vinculades.

(3) Inclou Altres préstecs i crèdits.

(4) Inclou Fons d'Inversió, Contractes d'assegurances, Fons de Pensions i Compromisos postocupació aportats.

(5) No inclou el cost financer corresponent a Passius fora de balanç.

(6) Inclou els disponibles de línies de risc comercials.

Els saldos i les operacions més significatius inclosos en els imports anteriors, addicionals als que s'han descrit en les diferents notes, corresponents a l'exercici 2016, són els següents:

- El saldo a 31 de desembre de 2016 del finançament que CaixaBank té concedit a la Fundació Bancària "la Caixa" puja a 86 milions d'euros (100 milions d'euros a 31 de desembre de 2015). Aquest préstec correspon al finançament del Council of Europe Bank a la Fundació Bancària, que es vehicula a través de CaixaBank.

D'altra banda, a l'abril de 2016 Criteriacaixa va concedir al seu accionista únic, la Fundació Bancària "la Caixa", un préstec per import de 10 milions d'euros a un tipus fix del 0,8% i venciment el 6 de maig de 2016, que s'ha amortitzat íntegrament al seu venciment.

Per part seva, a 31 de desembre de 2016 la Fundació Bancària "la Caixa" manté dipòsits a la vista i a termini a CaixaBank per import de 27 milions d'euros (7 milions d'euros a 31 de desembre de 2015).

- A 31 de desembre de 2016, CaixaBank manté finançament a Criteriacaixa per un import de 550 milions d'euros (1.200 milions d'euros a 31 de desembre de 2015).

D'altra banda, Criteriacaixa manté dipòsits a termini i a la vista per un import de 1.667 milions d'euros (80 milions d'euros a 31 de desembre de 2015).

Adicionalment Criteriacaixa manté una pòlissa de crèdit per 750 milions d'euros, no disposada a 31 de desembre de 2016 i de 2015.

Finalment, Criteriacaixa manté derivats amb CaixaBank per cobrir els tipus d'interès de préstecs bancaris bilaterals, per un valor nominal de 1.900 milions d'euros a 31 de desembre de 2015, que ha reduït fins a 1.100 milions d'euros a 31 de desembre de 2016. El valor raonable del derivat a 31 de desembre de 2016 és de 20 milions d'euros (9 milions d'euros a 31 de desembre de 2015).

- A 31 de desembre de 2016, CaixaBank manté dipòsits a termini i a la vista de Gas Natural i del Grup Abertis Infraestructuras (societats associades del Grup Criteriacaixa) per un import de 499 i 74 milions d'euros, respectivament (770 i 307 milions d'euros, respectivament, a 31 de desembre de 2015).

D'altra banda, a 31 de desembre de 2016, CaixaBank manté finançament a Gas Natural i a Abertis Infraestructuras per un import de 221 i 348 milions d'euros, respectivament (474 i 163 milions d'euros, respectivament a 31 de desembre de 2015).

- A 31 de desembre de 2016, VidaCaixa manté inversions en renda fixa d'Abertis Infraestructuras per un import de 823 milions d'euros (786 milions d'euros a 31 de desembre de 2015).
- A 31 de desembre de 2016, CaixaBank manté dipòsits a termini i a la vista de Repsol (societat associada de CaixaBank) per un import de 672 milions d'euros (658 milions d'euros a 31 de desembre de 2015).

D'altra banda, a 31 de desembre de 2016, CaixaBank manté finançament a Repsol per un import de 130 milions d'euros (259 milions d'euros a 31 de desembre de 2015).

Les operacions entre empreses del Grup formen part del tràfic ordinari i s'efectuen en condicions de mercat. Les operacions més significatives efectuades durant l'exercici 2016 entre les empreses del grup, addicionals a les esmentades en les següents notes d'aquesta memòria, són les següents:

- Les transaccions vinculades a la permuta amb Criteriacaixa sobre les participacions en el Grupo Financiero Inbursa i The Bank of East Asia. Aquesta operació es detalla en la Nota 1.

A 31 de desembre de 2016 i 2015 no hi ha evidència de deteriorament ni del valor dels actius financers ni dels avals i compromisos contingents mantinguts amb «Personal clau de l'Administració i Direcció».

Els saldos d'operacions creditícies corresponents als Administradors i a l'Alta Direcció que ho eren a 31 de desembre de 2016 i 2015 tenen un venciment mitjà de 21,05 i 22,70 anys, respectivament, i meriten un tipus d'interès mitjà del 0,57% i 0,79%, respectivament.

Respecte al finançament concedit durant l'exercici 2016 als Administradors i a l'Alta Direcció que ho eren a 31 de desembre de 2016 i 2015, s'eleva a 2.526 i 3.133 milers d'euros, respectivament, amb un venciment mitjà d'1 i 4,01 anys i merita un tipus d'interès mitjà de l'1,90% i 1,74%, respectivament.

Descripció de les relacions entre la Fundació Bancària "la Caixa" i CaixaBank

Com a conseqüència de la transformació de "la Caixa" en fundació bancària i la finalització de l'exercici indirecte de la seva activitat bancària a través de CaixaBank, i en virtut del que disposa la Llei 26/2013 de 27 de desembre, de caixes d'estalvis i fundacions bancàries, el Patronat de la Fundació Bancària "la Caixa" va aprovar, amb data 24 de juliol de 2014, i va modificar el 31 de març de 2016, un protocol de gestió de la participació financera que regula, principalment:

- Els criteris bàsics de caràcter estratègic que regeixen la gestió per part de la Fundació "la Caixa" de la seva participació en CaixaBank.
- Les relacions entre el Patronat i els òrgans de govern de CaixaBank.
- Els criteris generals per dur a terme operacions entre la Fundació "la Caixa" i CaixaBank, i els mecanismes previstos per evitar possibles conflictes d'interès.
- Els mecanismes per evitar l'aparició de conflictes d'interès.
- Els criteris bàsics relatius a la cessió i l'ús de signes distintius i noms de domini titularitat de la Fundació Bancària "la Caixa" per part de CaixaBank i de societats del seu Grup
- L'atorgament d'un dret d'adquisició preferent a favor de la Fundació Bancària en cas de transmissió per part de CaixaBank del Mont de Pietat de què és titular.
- Els principis bàsics d'una possible col·laboració a l'efecte que (a) CaixaBank pugui implementar polítiques de responsabilitat social corporativa a través de la Fundació Bancària "la Caixa", i, alhora, (b) la Fundació Bancària doni difusió als seus programes de l'Obra Social per mitjà de la xarxa de sucursals de CaixaBank i, si s'escau, a través d'altres mitjans materials.
- El flux d'informació adequat que permeti totes dues entitats l'elaboració dels seus estats financers i el compliment d'obligacions d'informació periòdica i de supervisió davant el Banc d'Espanya i organismes reguladors.

El Consell d'Administració de CriteríaCaixa va prendre nota del protocol de gestió descrit a la sessió del 30 de juny de 2016. En el marc d'aquest Protocol de Gestió, la Fundació Bancària "la Caixa", CriteríaCaixa i CaixaBank van acordar formalitzar un nou Protocol Intern de Relacions, que modifiqués el de juliol de 2011 i que recollís els aspectes del Protocol de Gestió que requereixen la participació de CaixaBank com a contrapart de la Fundació Bancària "la Caixa" i de CriteríaCaixa.

Amb data 19 de desembre de 2016 es va subscriure el Protocol Intern de Relacions entre la Fundació Bancària "la Caixa", CaixaBank i CriteríaCaixa, que el Patronat de la Fundació Bancària "la Caixa" i els respectius Consells d'Administració havien aprovat prèviament. En particular, CriteríaCaixa va aprovar l'esmentat Protocol en la sessió del Consell d'Administració del mateix dia 19 de desembre de 2016.

41. Altres requeriments d'informació

41.1. Medi ambient

El Grup integra el compromís amb el respecte i la protecció de l'entorn en la gestió del negoci, els seus projectes, productes i serveis. Amb aquest objectiu, fomenta el finançament de projectes respectuosos amb el medi ambient i que contribueixin a aconseguir més eficiència energètica i més sostenibilitat ambiental a llarg termini.

La gestió ambiental

Criteria està compromesa amb el respecte a l'entorn natural, un compromís que va més enllà de les seves obligacions legals i que es concreten en un sistema de gestió mediambiental integrat en la seva activitat de negoci, que engloba tots els seus projectes, seguint la norma ISO 14001. Així mateix, Criteria continua desenvolupant, amb l'estreta col·laboració de CaixaBank i la Fundació Bancària "la Caixa", i a través de la seva política d'*Active Management* mitjançant la presència als òrgans de govern de les seves participades, els processos interns d'avaluació i control de risc social i ambiental de les seves participades, amb la finalitat de poder assegurar que les organitzacions esmentades treballen de forma responsable i ètica.

Així, CaixaBank ha concretat les seves accions de respecte i protecció al medi ambient en la implantació d'un sistema de gestió ambiental segons el reglament europeu EMAS 1221/2009 i la norma ISO 14001. Així mateix, en la Política Ambiental de CaixaBank destaquen l'adhesió als Principis de l'Equador i als Principis del Pacte Mundial de les Nacions Unides i el seu compromís d'impulsar tecnologies respectuoses amb el medi ambient, la integració de criteris ambientals en l'oferta de productes i serveis, i el suport a iniciatives de lluita contra el canvi climàtic. Hi destaca el Grup Espanyol de Creixement Verd.

CaixaBank compta amb un Pla Ambiental trianual (2016-2018), especialment enfocat en la lluita contra el canvi climàtic. Com en anys anteriors, el 2016 s'ha dut a terme un inventari d'emissions de Gasos amb Efecte d'Hivernacle (GEI) generades com a conseqüència de l'activitat de CaixaBank durant el 2015, per calcular la seva petjada de carboni i establir accions per minimitzar-la. Així mateix l'Entitat ha compensat les emissions produïdes, tant per l'activitat de l'edifici de Serveis Centrals com de la seva xarxa d'oficines, corresponents a les emissions directes de l'ús de combustibles, gasos refrigerants i el consum d'energia elèctrica d'origen no renovable. En total s'ha compensat l'emissió de 20.239 tones de CO₂ amb la participació en un projecte, reconegut per Verified Carbon Standard (VCS), que promou la plantació de nou al Perú, amb l'objectiu d'evitar la desforestació i millorar la qualitat de vida dels agricultors i el valor dels boscos de la zona.

A més, CaixaBank ha posat en marxa un pla perquè el 100% del seu consum elèctric provingui d'energies renovables l'any 2018. Aquest objectiu ha suposat per a l'Entitat la incorporació a la llista RE100, una iniciativa que agrupa les companyies més importants del món que han anunciat el seu compromís amb l'ús exclusiu d'electricitat d'origen renovable en el desenvolupament de la seva activitat.

El compromís de CaixaBank amb la lluita contra el canvi climàtic es tradueix, entre altres aspectes, en el finançament de projectes d'energies renovables. El 2016, ha finançat 21 projectes, per un import de 882 milions d'euros, que s'han traduït en 3.081 MW de potència instal·lada. Des de 2011, s'han finançat projectes d'energies renovables amb una potència instal·lada de més de 15.350 MW.

Així mateix, les companyies energètiques i de serveis en què Criteria participa tenen estratègies ben definides en matèria de responsabilitat corporativa, que, a més, són multinacionals que reporten periòdicament d'acord amb les millors pràctiques de reporting amb relació al desenvolupament de les seves estratègies de sostenibilitat. El seu compromís i responsabilitat han estat premiats per diferents organismes nacionals i internacionals en els rànquings o índexs reconeguts com poden ser el FTSE4Good o el Dow Jones Sustainability Index, entre d'altres.

Gestió del risc social i ambiental en el finançament de projectes

CaixaBank treballa amb el propòsit d'optimitzar la relació entre rendibilitat i risc, i d'evitar, minimitzar, mitigar i esmenar en la mesura que sigui possible els factors que poden suposar un risc per a l'entorn o la comunitat.

El finançament de projectes es duu a terme en el marc dels Principis de l'Equador, dels quals CaixaBank és signant des del 2007. Així, es requereix una anàlisi dels possibles riscos ambientals i socials dels projectes, que s'efectua sota els estàndards establerts per la Corporació Financera Internacional (CFI) per a:

- Els projectes de finançament amb una inversió global superior als 10 milions de dòlars.
- Els préstecs lligats a projectes d'inversió i que tinguin un import global superior a 100 milions de dòlars.
- Els préstecs ponts i de les activitats d'assessorament per al finançament de projectes.
- Voluntàriament, CaixaBank aplica aquest procediment als bons de projecte, quan el seu import sigui superior a 7 milions d'euros.
- I, des de 2011, aplica un procediment intern per a les operacions sindicades lligades a projectes amb un import superior a 7 milions d'euros. El 2015 s'ha ampliat el perímetre d'aplicació d'aquest procediment al finançament de projectes superiors a 5 milions d'euros, quan el titular sigui una persona jurídica mitjana-gran, gran o molt gran.

Amb aquestes premisses, a CaixaBank:

- Els projectes amb riscos i impactes potencials elevats i irreversibles perquè no es preveu que es pugui establir un pla d'acció viable, o els que contravenen els valors corporatius, són rebutjats.
- En la resta de casos, un expert extern independent avalua el sistema i el pla de gestió ambiental i social del client. A continuació, els projectes es classifiquen en tres categories, A, B i C, en funció dels riscos i impactes potencials detectats en el procés de *due diligence*, en què participen els equips de l'àrea comercial i de riscos i experts externs i independents.

Els projectes categoritzats com a A i alguns dels B poden tenir riscos potencials adversos elevats. En aquests casos, s'estableix un pla d'acció que ajudi a prevenir, minimitzar, mitigar i compensar els impactes socials i ambientals adversos.

En aquest sentit, l'Entitat ha avaluat 13 operacions amb un import total de 5.954 milions d'euros i la participació de CaixaBank superior a 778 milions d'euros. D'aquestes, 11 han estat categoritzats com a B, amb possibles impactes socials o mediambientals adversos limitats i fàcilment mitigables, i 2 com a C, amb impactes potencials mínims o sense impactes adversos. No s'ha categoritzat cap projecte com a A. Tots els projectes han estat avaluats per un expert extern i independent.

Inclusió de criteris ambientals en l'oferta de productes i serveis

ecoFinançament

CaixaBank disposa d'una línia específica de finançament per a la compra de vehicles i electrodomèstics més respectuosos amb l'entorn, la rehabilitació d'habitatges amb l'objectiu de millorar l'eficiència energètica i fomentar les inversions sostenibles que millorin l'eficiència dels recursos o redueixin l'impacte en el medi ambient. El 2016 s'han concedit 576 ecopréstecs i ecoMicrocrèdits per 2,56 milions d'euros.

Des del 2013 CaixaBank compta amb una línia d'ecoFinançament per impulsar el crèdit per a projectes agraris de desenvolupament sostenible, relacionats amb l'eficiència energètica i l'ús de l'aigua, l'agricultura

ecològica, les energies renovables, la gestió de residus o el desenvolupament de l'entorn rural. Durant 2016 CaixaBank ha concedit 24 préstecs, per un import de 874 milers d'euros.

Comptes verds

A més, a través del Compte Verd, MicroBank col·labora amb el World Wild Fund (WWF) per contribuir a la conservació del medi ambient i al desenvolupament sostenible mitjançant les aportacions econòmiques de MicroBank i els seus clients a projectes de l'ONG. El 2016 hi havia 817 comptes que col·laboren amb WWF en la conservació del medi ambient i el desenvolupament sostenible:

- 10.000 euros destinats, a través dels comptes verds, al programa de reforestació de l'ONG
- 1.000 arbres plantats

Inversió socialment responsable

MicroBank comercialitza el MicroBank Fons Ecològic, amb un volum de 5,9 milions d'euros gestionats. Aquest fons inverteix en una selecció dels fons ecològicament responsables.

Així mateix, CaixaBank Asset Management, la gestora d'actius de CaixaBank, es va adherir el 2016 als Principis d'Inversió Responsable de la Nacions Unides, per a la incorporació de criteris socials, ambientals i de govern corporatiu en la gestió de les inversions. La gestora de plans de pensions del Grup, VidaCaixa, es va adherir el 2009.

41.2. Serveis d'atenció al client

De conformitat amb l'ordre ministerial ECO/734/2004, d'11 març, el Servei d'Atenció al Client (SAC) i el Defensor del Client (DC) hauran de presentar durant el primer trimestre de cada any un informe explicatiu del desenvolupament de la seva funció davant el Consell d'Administració. Seguidament, i en compliment del que disposa l'ordre esmentada, es recull un resum d'aquest informe.

CaixaBank s'ha dotat d'un Servei d'Atenció al Client (SAC) i d'un Defensor del Client (DC) encarregats d'atendre i resoldre queixes i reclamacions de clients. El SAC és un òrgan intern mentre que el DC és una institució independent. Ambdues instàncies tenen competència per resoldre les queixes i reclamacions de clients de manera indistinta.

Ambdues instàncies es complementen amb l'equip d'Atenció al Client (AC), servei encarregat de resoldre reclamacions formulades per telèfon o queixes no relacionades amb els productes i serveis comercialitzats per CaixaBank.

En cas que el reclamant no obtingui una resolució satisfactòria o que hagi transcorregut el termini de 2 mesos sense obtenir resposta, pot acudir als Serveis de Reclamacions dels Supervisors: Banc d'Espanya, Comissió Nacional de Valors i Direcció General d'Assegurances i Plans de Pensions. Els informes dels Serveis de Reclamacions dels Supervisors no són vinculants i l'entitat reclamada ha de decidir si rectifica.

Queixes i Reclamacions ateses pel Servei d'Atenció al Client, Atenció al Client i Defensor del Client

	Nombre de reclamacions	
	2016	2015
Servei d'Atenció al Client (SAC) i Atenció al Client (AC)	31.224	31.494
Defensor del Client (DC)	2.506	4.105
Total	33.730	35.599

Queixes i Reclamacions formulades per telèfon

	Nombre de reclamacions	
	2016	2015
Atenció al Client (AC)	5.641	9.238

Reclamacions presentades davant dels serveis de reclamacions dels Supervisors

	Nombre de reclamacions	
	2016	2015
Banc d'Espanya	871	2.895
Comissió Nacional del Mercat de Valors	73	65
Direcció General d'Assegurances i Plans de Pensions	100	67
Total	1.044	3.027

Durant el 2016 destaca una reducció del 70% de les reclamacions formulades davant el Banc d'Espanya respecte del 2015. Aquesta reducció tan significativa és resultat de la política d'atenció i resolució de les reclamacions aplicada pel SAC, alineada amb els criteris dels supervisors, que deixa sentir els seus efectes en totes les tipologies de reclamacions.

El nombre d'informes o resolucions emesos pels Serveis d'Atenció al Client i els Serveis de Reclamacions dels Supervisors són els següents:

Resolucions emeses pel Servei d'Atenció al Client, Atenció al Client i Defensor del Client

Tipus de resolució	SAC i AC		Defensor del Client	
	2016	2015	2016	2015
Favorables al reclamant	11.901	18.246	324	724
Favorables a l'Entitat	18.765	21.147	1.526	2.149
Assentiments			377	514
Altres (no admesa/sense pronunciament)	2.428	912	101	434
Total	33.094	40.305	2.328	3.821

Informes emesos pels Serveis de Reclamació de Supervisors

Tipus de resolució	Banc d'Espanya		Comissió Nacional del Mercat de Valors		Direcció General d'Assegurances	
	2016	2015	2016	2015	2016	2015
Favorables al reclamant	395	2.222	33	59	15	8
Favorables a l'Entitat	229	818	17	17	17	59
Assentiments	230	1.403	6	7	0	0
Altres (no admesa/sense pronunciament)	38	83	4	3	2	12
Total	892	4.526	60	86	34	79

De l'anàlisi detallada de les reclamacions i, en particular, dels informes emesos pels Serveis de Reclamacions dels Supervisors durant el 2016, s'han detectat punts de millora en les polítiques, procediments i documents destinats a la comercialització de productes i serveis de CaixaBank i el seu Grup. En relació amb l'anterior, el Servei d'Atenció al Client (SAC) ha analitzat 38 propostes de millores en els procediments i documents de comercialització de productes i serveis per part de l'Entitat. Destaquen les referides als àmbits següents:

- Procediments per al cobrament de comissions en comptes instrumentals.
- Millora del procediment de cobrament de la comissió per reclamació d'impagats.
- Procediment de comercialització de productes vinculats.
- Millora del procediment d'anàlisi d'aplicació del Codi de Bones Pràctiques i de la comunicació als sol·licitants.

El Departament de Compliment Normatiu és l'encarregat de fer el seguiment de l'aplicació de les millores de més impacte, que s'informen al Comitè de Direcció.

Annex 1 – Participacions de CriteríaCaixa en societats dependents del Grup CriteríaCaixa

(1 / 6)

(Milers d'euros)

Denominació social i activitat	Domicili	% participació		Capital social	Reserves	Resultats	Cost de la participació directa (net)
		Directa	Total				
Aris Rosen, SAU Serveis	Av. Diagonal, 621-629 08028 Barcelona	100,00	100,00	15	(37)	2.163	3.999
Arquitrabe Activos, SL Tenidora d'actius immobiliaris	Av. Diagonal, 621-629 08028 Barcelona	100,00	100,00	98.431	31.907	28.794	129.658
Barclays Factoring, SA, EFC Factoring	C/ Mateo Inurria, 15 28036 Madrid	100,00	100,00	5.200	28.210	80	32.618
Barclays Finance Agente de Banca, SA Rènting	C/ Mateo Inurria, 15 28036 Madrid	99,98	99,98	61	161	-	222
Biodiesel Processing, SL (L) Investigació, creació, desenvolupament i comercialització de projectes per a la fabricació de biocarburants. Producció i comercialització de biodièsel i tota mena d'olis	Av. Diagonal, 621-629 08028 Barcelona	0,00	100,00	100	(4.613)	-	0
Bodega Sarriá, SA Elaboració i comercialització de vins	Finca Señorío de Sarriá, s/n 31100 Puente la Reina Navarra	0,00	100,00	5.745	14.200	910	21.178
BuildingCenter, SAU Serveis immobiliaris	Provençals, 35-37 08019 Barcelona	100,00	100,00	2.000.060	1.797.570	(1.074.245)	3.689.088
Caixa Capital Biomed, SCR de Régimen Simplificado Fons de capital de risc	Av. Diagonal, 613 3er A 08028 Barcelona	90,91	90,91	17.000	(4.511)	(3.861)	9.161

Participacions de Criteriacaixa en societats dependents del Grup Criteriacaixa

(2 / 6)

(Milers d'euros)

Denominació social i activitat	Domicili	% participació		Capital social	Reserves	Resultats	Cost de la participació directa (net)
		Directa	Total				
Caixa Capital Fondos, SCR de Régimen Simplificado, SAU Fons de capital de risc	Av. Diagonal, 613 3er A 08028 Barcelona	100,00	100,00	1.200	94.466	(585)	98.749
Caixa Capital Micro II, FCR de Régimen Simplificado Fons de capital de risc	Av. Diagonal, 613 3er A 08028 Barcelona	34,72	56,80	12.109	(671)	(866)	3.670
Caixa Capital Micro, SCR de Régimen Simplificado, SAU Fons de capital de risc	Av. Diagonal, 613 3er A 08028 Barcelona	100,00	100,00	1.200	3.820	498	5.004
Caixa Capital Risc, SGEGR, SA Societat de capital risc	Av. Diagonal, 613 3er A 08028 Barcelona	99,99	100,00	1.000	3.321	119	4.200
Caixa Capital TIC II, FCR de Régimen Simplificado, SA Fons de capital de risc	Av. Diagonal, 613 3er A 08028 Barcelona	0,00	53,53	10.396	(784)	(2.822)	-
Caixa Capital TIC SCR de Régimen Simplificado, SA Fons de capital de risc	Av. Diagonal, 613 3er A 08028 Barcelona	80,65	80,65	1.209	10.592	2.819	11.300
Caixa Corp, SA Tenidora d'accions	Av. Diagonal, 621-629 08028 Barcelona	100,00	100,00	361	349	(6)	585
Caixa Emprendedor XXI, SA Foment d'iniciatives empresarials i emprenedores	Av. Diagonal, 613 3er B 08028 Barcelona	0,00	100,00	1.007	23.481	(208)	-
Caixa Innvierte Biomed II, FCR de Régimen Simplificado Fons de capital de risc	Av. Diagonal, 613 3r A 08028 Barcelona	0,00	45,15	24.503	(1.609)	(646)	-
Caixa Innvierte Industria SCR de Régimen Simplificado, SA Fons de capital de risc	Av. Diagonal, 613 3r A 08028 Barcelona	0,00	46,57	21.702	(439)	(731)	-

Participacions de CriteriaCaixa en societats dependents del Grup CriteriaCaixa

(3 / 6)

(Milers d'euros)

Denominació social i activitat	Domicili	% participació		Capital social	Reserves	Resultats	Cost de la participació directa (net)
		Directa	Total				
Caixa Invierte Start, FCR Fons de capital de risc	Av. Diagonal, 613 3er A 08028 Barcelona	0,00	41,71	7.807	(85)	(427)	-
CaixaBank (C) Banca	Av. Diagonal, 621-629 08028 Barcelona	45,32	45,32	5.981.438	16.371.377	1.047.004	11.213.591
CaixaBank Asset Management, SGIIC, SAU Gestora d'institucions d'inversió col·lectiva	Av. Diagonal, 609-615 Pl. 5 08028 Barcelona	100,00	100,00	81.910	45.623	62.531	89.350
CaixaBank Brasil Escritório de representação, LTDA(2) Intermediació monetària	Av. Presidente Juscelino Kubitschek, 1327 18è Andar 04523-001 São Paulo El Brasil	100,00	100,00	1.200-		(237)	345
Caixabank Business Intelligence Desenvolupament de projectes digitals	Av. Diagonal, 621-629 08028 Barcelona	100,00	100,00	100-	-		100
CaixaBank Consumer Finance, EFC, SAU Finançament al consum	Gran Via Carles III, 87, baixos 1er. B 08028 Barcelona	100,00	100,00	135.156	48.579	58.146	132.391
CaixaBank Digital Business, SA Gestió de canals electrònics	Provençals, 35 08019	100,00	100,00	13.670	10.090	(221)	21.144
CaixaBank Electronic Money, EDE, SL Entitat de pagament	Gran Via Carles III, 84-98 Torre Est, pl. 1a 08028 Barcelona	0,00	80,00	350	1.621	1.141-	
CaixaBank Equipment Finance, SAU Arrendament de vehicles i maquinària	Gran Via Carles III, 87 08028 Barcelona	0,00	100,00	10.518	36.735	9.740-	
CaixaBank Payments 1 EFC, SA Financera	Gran Via Carles III, 94 entresòl - Edifici Trade Oest 08028 Barcelona	100,00	100,00	261.803	57.475	280.355	261.980

Participacions de Criteriacaixa en societats dependents del Grup Criteriacaixa

(4 / 6)

(Milers d'euros)

Denominació social i activitat	Domicili	% participació		Capital social	Reserves	Resultats	Cost de la participació directa (net)
		Directa	Total				
Caja Guadalajara Participaciones Preferentes, SA Financera	Av. Diagonal, 621-629 08028 Barcelona	100,00	100,00	61	249	(18)	309
Caja San Fernando Finance, SA Financera	Plaza San Francisco, 1 41004 Sevilla	100,00	100,00	60	21.417	(8.476)	18.397
Cestainmob, SL Explotació de béns mobles i immobles	Av. Diagonal, 621-629 08028 Barcelona	0,00	100,00	120	746	(226)	-
Corporación Hipotecaria Mutua, EFC, SA Crèdit hipotecari	Av. Diagonal, 621-629 08028 Barcelona	100,00	100,00	3.005	77.611	3.999	80.666
Credifimo - Unió de crèdit per al finançament mobiliari i immobiliari, E.F.C., S.A. Crèdit hipotecari	Riera de Sant Miquel, 3 1r 08006 Barcelona	100,00	100,00	70.415	(73.710)	(2.949)	33.115
Criteria Venture Capital Societat de cartera	Av. Diagonal, 621-629 08028 Barcelona	100,00	100,00	16.750	38.067	(347)	54.704
Els Arbres de la Tardor, SLU Compravenda de béns immobiliaris per compte propi	Av. Meritxell, 80 Andorra la Vella Andorra	100,00	100,00	10.000	48.435	(18.887)	149.950
Estugest, SA Activitats de gestoria i serveis	Av. Diagonal, 611 08028 Barcelona	100,00	100,00	661	1.716	18	2.381
GDS-CUSA, SA Serveis	Provençals, 39 (Torre Pujades) 08019 Barcelona	100,00	100,00	1.803	14.030	1.302	9.579
GestiCaixa, SGFT, SA Gestora de fons de titulització	Pere i Pons, 9-11 9è 3a Edifici Màsters 08034 Barcelona	91,00	100,00	1.502	2.281	(374)	4.723

Participacions de Criteriacaixa en societats dependents del Grup Criteriacaixa

(5 / 6)

(Milers d'euros)

Denominació social i activitat	Domicili	% participació		Capital social	Reserves	Resultats	Cost de la participació directa (net)
		Directa	Total				
Grupo Aluminios de precisión, SL (**) Fosa	Merindad de Cuesta Urria, 26 09001 Burgos	100,00	100,00	-	3.656	1.390	3.360
Grupo Riberebro Integral, S.L.(**) Transformació de vegetals	Pl la Llaneda 26540 Alfaro La Rioja	0,00	60,00	-	-	1.594	-
Guadalcorchos, SA (L) Indústria de la fusta i del suro	Plaza de Villasís, 2 41003 Sevilla	0,00	100,00	-	-	-	137
HipoteCaixa 2, SL Societat gestora de crèdits hipotecaris	Av. Diagonal, 621-629 08028 Barcelona	100,00	100,00	3	184.024	3.870	173.843
Hiscan Patrimonio, SAU Hòlding de participacions	Av. Diagonal, 621-629 08028 Barcelona	100,00	100,00	46.867	364.028	(132.978)	254.560
Hodefi, SAS Societat de cartera	176, Avenue Charles de Gaulle 92200 Neuilly-sur-Seine París França	0,00	100,00	136.110	7.980	(2.256)	-
Holret, SAU Serveis immobiliaris	Av. Diagonal, 621-629 Torre II Pl. 5 08028 Barcelona	100,00	100,00	156.433	32.540	27.957	202.396
Inmo Criteriacaixa, S.A.U. Promoció d'habitatges, inclosos els de protecció oficial	Roger de Flor, 193 08013 Barcelona	100,00	100,00	231.775	(1.203)	(1.468)	223.511
Inversiones Autopistas, SA Societat de cartera	Av. Diagonal, 621-629 08028 Barcelona	54,50	54,50	91.934	75.959	96.317	127.903
Inversiones Corporativas Digitales, SL Hòlding de participacions	Av. Diagonal, 621-629 08028 Barcelona	0,00	100,00	3	(3.110)	44	-

Participacions de Criteriacaixa en societats dependents del Grup Criteriacaixa

(6 / 6)

(Milers d'euros)

Denominació social i activitat	Domicili	% participació		Capital social	Reserves	Resultats	Cost de la participació directa (net)
		Directa	Total				
Inversiones Inmobiliarias Teguisse Resort, SL Serveis	Av. Del Jablillo, 1 (Hotel Teguisse Platja) (Urbanización Costa 35509 Teguisse-Lanzarote Las Palmas	60,00	60,00	7.898	6.051	6.605	11.218
Inversiones Valencia Capital, SA Hòlding de participacions	Av. Diagonal, 621-629 08028 Barcelona	100,00	100,00	10.557	(17.935)	(1.420)	2.105
Inversiones Vitivinícolas, SL Elaboració i comercialització de vins	Av. Carlos III, 8 31002 Pamplona Navarra	0,00	100,00	3	(404)	(65)-	
Líderes de empresa Siglo XXI, SL Servei de custòdia, seguretat i protecció	Av. Diagonal, 621-629 08028 Barcelona	100,00	100,00	378	401	1	753
Mediterranea Beach & Golf Community, SA Explotació i gestió urbanística dels àmbits annexos al parc temàtic	Hipólito Lázaro, s/n 43481 (La Pineda) Vila-Seca Tarragona	100,00	100,00	104.324	191.690	(4.258)	311.931
Negocio de Finanzas e Inversiones II, SL Financera	Av. Diagonal, 621-629 08028 Barcelona	100	100	6	17.513	3.034	20.169
Nuevo MicroBank, SAU Finançament de microcrèdits	Alcalá, 27 28014 Madrid	100	100	90.186	119.271	52.720	90.186
PromoCaixa, SA Comercialització de productes	Gran Via Carles III, 105 1a pl. 08028 Barcelona	99,99	100	60	2.357	6.777	1.644
Puerto Triana, SA Promoció immobiliària especialitzada en centres comercials	Gonzalo Jiménez de Quesada, 2 41092 Sevilla	100	100	64.290	103.205	-10.566	140.385

Participacions de Criteriacaixa en societats dependents del Grup Criteriacaixa

(6 / 6)

(Milers d'euros)

Denominació social i activitat	Domicili	% participació		Capital social	Reserves	Resultats	Cost de la participació directa (net)
		Directa	Total				
Recouvrements Dulud, SA Financera	176, Avenue Charles de Gaulle 92200 Neuilly-sur-Seine París França	0,00	100,00	5.928	1.195	2	-
Saba Infraestructuras, SA Gestió d'aparcaments	Av. del Parc logístic, 22-26 08040 Barcelona	50,10	50,10	73.904	343.736	32.535	184.129
Sercapgu, SL Hòlding de participacions	Av. Eduardo Guitián, 11 19002 Guadalajara	100,00	100,00	4.230	783	(492)	632
Servei de Prevenció Mancomunitat del Grup la Caixa, CB Assessoria i prevenció de riscos laborals i desenvolupament de l'activitat	Gran Via Carles III, 103 08028 Barcelona	80,00	93,33	30	-	-	24
Servihabitat Alquiler II, SLU Explotació, gestió i administració d'habitatges	Av. Diagonal, 621-629 08028 Barcelona	100,00	100,00	3	54.527	3.757	58.288
Servihabitat Alquiler, SL Explotació, gestió i administració d'habitatges	Av. Diagonal, 621-629 08028 Barcelona	100,00	100,00	10.503	206.660	(35.798)	183.169
Silc Inmobles, SA Explotació, gestió i administració d'immobles	Sabino Arana, 54 08028 Barcelona	0,00	100,00	40.070	106.403	112	-
Silk Aplicaciones, SL Prestació de serveis informàtics	Sabino Arana, 54 08028 Barcelona	100,00	100,00	15.003	100.202	1.813	176.211
Societat de gestió hotelera de Barcelona Operacions amb béns immobles	Av. Diagonal, 621-629 08028 Barcelona	0,00	100,00	8.144	9.439	(437)	-
Suministros Urbanos y Mantenimientos, SA Gestió d'obres, manteniment, logística i compres	Provençals, 39 (Torre Pujades) 08019 Barcelona	100,00	100,00	1.803	1.963	4.446	2.053

Participacions de Criteriacaixa en societats dependents del Grup Criteriacaixa

(6 / 6)

(Milers d'euros)

Denominació social i activitat	Domicili	% participació		Capital social	Reserves	Resultats	Cost de la participació directa (net)
		Directa	Total				
Telefónica Consumer Finance, EFC, SA Finançament al consum i a transaccions comercials	Caleruega, 102, planta 9 28033 Madrid	0,00	50,00	5.000	23.795	5.844	-
VidaCaixa Mediació, Sociedad de Agencia de Seguros Vinculada, SAU Agència d'assegurances	Juan Gris, 2-8 08014 Barcelona	0,00	100,00	60	3.242	991	-
VidaCaixa, SA, de Seguros y Reaseguros Sociedad Unipersonal Assegurances directes de vida, reassegurances i gestió de fons de pensions	Complex Torres Cerdà. Juan Gris, 20 - 26 08014 Barcelona	100,00	100,00	1.347.462	1.473.933	452.173	2.251.712

(L) Societats en liquidació.

(*) Societats considerades com a actius no corrents en venda.

Nota: La informació de les societats que no cotitzen en Borsa correspon a les últimes dades disponibles (reals o estimades) en el moment de redactar aquesta Memòria.

Les dades de capital desemborsat, reserves i resultats s'han homogeneïtzat per a la consolidació en el Grup Criteriacaixa d'acord amb les NIIF (Normes Internacionals d'Informació Financera).

(1) Totes les dades llevat del cost estan expressades en moneda local: Real brasiler (milers).

Annex 2 – Participacions de CriteríaCaixa en negocis conjunts del Grup CriteríaCaixa

(1 / 1)

(Milers d'euros)

Denominació social i activitat	Domicili	% participació			Ingressos de l'activitat ordinària	Capital social	Reserves	Resultat integral total	Cost de la participació directa (net)	Dividends meritats en l'exercici per la participació total		
		Directa	Total	Actiu								
Banco europeo de finanzas, SA Activitats pròpies de la banca a l'engròs o banca d'inversió	Bolsa, 4 planta baixa 29015 Màlaga	39,52	39,52	95.154	141	548	60.702	23.133	11.170	19	32.057	-
Cartera Perseidas, SL Societat de cartera	Paseo de Recoletos, 29 28004 Madrid	40,54	40,54	1.861	608	35	12.339	13.854	(59.442)	(11.058)	-	-
Comercia Global Payments, Entidad de Pago, SL Entitat de pagament	Gran Via de Carles III, 98 entresòl 08028 Barcelona	49,00	49,00	304.527	127.496	110.607	4.425	153.210	33.792	24.172	89.148	15.570
Global Payments South America, Brasil – Serviços de Pagamentos, S.A.(1) Sistemes de pagament	Rua dos Pinheiros, 610 - Cj. 83 05422-001 São Paulo El Brasil	50,00	50,00	276.040	297.788	25.016	94.363	(84.460)	(31.652)	1.620	-	-
Inversiones Alaris, SA Hòlding de participacions	Av. Carlos III, 8 31002 Pamplona Navarra	33,33	66,67	201	91	97	-	-	38.044	6	-	14.955
SegurCaixa Adeslas, SA, de Seguros Generales y Assegurances no vida	Complex Torres Cerdà. Juan Gris, 20 - 26 08014 Barcelona	0,00	49,92	3.850.188	2.293.082	2.709.611	469.670	948.703	254.650	181.685	-	85.029
Vivienda Protegida y Suelo de Andalucía, SA Promoció immobiliària	Exposición, 14 - 2 Polígono PISA 41927 Mairena del Aljarafe Sevilla	0,00	50,00	12.599	15.367	3.345	60	13	(1.046)	(1.046)	-	-

(1) Totes les dades llevat del cost estan expressades en moneda local: Real brasiler (milers).

Nota: La informació de les societats que no cotitzen en Borsa correspon a les últimes dades disponibles (reals o estimades) en el moment de redactar aquesta Memòria.

Les dades de capital desemborsat, les reserves i els resultats s'han homogeneïtzat per a la consolidació en el Grup CaixaBank d'acord amb les NIIF (Normes Internacionals d'Informació Financera).

Annex 3 – Participacions en societats associades de CriteríaCaixa (societats multigrup)

Denominació social i activitat	Domicili	% participació		Actiu	Passiu	Ingressos de l'activitat ordinària	Capital social	Reserves	Resultats	Resultat integral total	Cost de la participació directa (net)	(1 / 8)
		Directa	Total									Dividends meritats en l'exercici per la participació total
		(Milers d'euros)										
Abaco Iniciativas Inmobiliarias, SL Adquisició, construcció i promoció immobiliària	Lope de Vega, 67 41700 Dos Hermanas Sevilla	0,00	40,00	57.893	79.576	25	13.222	(13.222)	(1.877)	(1.877)	-	-
Abertis Infraestructuras, SA (C) Gestió d'infraestructures de transport i	Av. Pedralbes, 17 08034 Barcelona	15,08	22,25	31.232.000	24.692.000	3.612.000	2.971.144	230.023	718.000	809.229	1.133.465	157.819
Aceitunas de Mesa, SL Elaboració i comercialització d'olives de taula	Antiguo camino Sevilla, s/n 41840 Piles Sevilla	0,00	30,00	2.790	1.580	4.384	902	308	42	41	-	-
Aelix Therapeutics, S.L. Desenvolupament de vacunes terapèutiques per al	C/ Baldiri i Reixach, 4-8 08028 Barcelona	0,00	12,16	3.700	119	-	9	3.938	(366)	(366)	-	-
Antilia Promociones Inmobiliarias, SA Inmobiliària	C/ Ingeniero Manuel Becerra, s/n, pis 3 35008 Las Palmas de Gran Canaria Gran Canària	0,00	50,00	-	-	-	600	-	-	-	-	-
Ape Software Components, SL Desenvolupament Business Intelligence	Av. Parc Tecnològic del Vallès, 3 08290 Cerdanyola del Vallès Barcelon	0,00	24,27	2.147	229	956	11	1.907	(1)	61	-	-
Arena Comunicación Audiovisual, SL Arts escèniques. Activitats de producció	San Blas, 2 31014 Pamplona Navarra	0,00	50,00	1.360	278	682	6	1.027	49	49	-	-
Banco BPI, SA (C) Banca	Rua Tenente Valadim, 284 4100-476 Porto Portugal	45,50	45,50	38.718.322	35.906.325	907.982	1.293.063	1.130.450	182.915	203.088	635.978	-

Participacions de CriteríaCaixa en societats associades del Grup CriteríaCaixa

(2 / 8)

(Milers d'euros)

Denominació social i activitat	Domicili	% participació		Actiu	Passiu	Ingressos de l'activitat ordinària	Capital social	Reserves	Resultats	Resultat integral total	Cost de la participació directa (net)	Dividends meritats en l'exercici per la participació total
		Directa	Total									
Best TV Labs Projecte tecnològic per a la concessió de llicències	Casablanca El Marroc	0,00	32,30	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Biotica Bioquímica Analítica, S.L. Desenvolupament, fabricació i comercialització de de detecció ràpids i de baix cost de substàncies i microorganismes patògens.	C/ Universidad Jaume I de Castelló, av. de Vicent sos Baynat 12071 Castelló	0,00	20,27	2.066	1.090	125	1.223	(88)	(158)	(158)	-	-
BIP & Drive Mitjans de telepeatge	Plaça Colón, 2 - Torre 2, planta 19 28046 Madrid	0,00	25,00	18.073	11.861	153.862	4.613	4.578	(1.014)	(783)	-	-
Brilliance-Bea Auto Finance(2) Finançament compravenda de vehicles	19/F, Unit 04, No. 759 South Yanggao Road, 200127 Pudong New Area Xangai Xina	0,00	22,50	815.181	14.962	-	800.000	109	109	109	-	-
Celeris, Servicios Financieros, SA Serveis financers	Juan Esplandiú, 13 Planta C-1 28007 Madrid	26,99	26,99	32.838	29.101	99	10.710	(3.405)	(3.928)	(3.928)	-	-
Dermalumics, SL Producció de sistemes de tomografia	Ronda de Poniente, 16 - Pis 1 E 28760 Tres Cantos Madrid	0,00	28,89	3.822	1.440	246	132	2.343	(92)	(908)	-	-
Drembul, SL Promoció immobiliària	Sagasta, 4, baixos 26001 Logronyo La Rioja	0,00	25,00	48.517	19.326	9.669	30	24.274	(13)	(13)	-	-
Eco-Sistems Watermarkers, S.L. Sistemes de potabilització	C/Horta, 22 08023 Sabadell Barcelona	0,00	9,31	790	122	379	146	757	(235)	(235)	-	-
Ensanche Urbano, SA Promoció immobiliària	Santo Domingo, 5 12003 Castelló de la Plana	0,00	49,30	58.859	87.166	10.721	9.225	(9.225)	(351)	(351)	-	-

Participacions de CriteríaCaixa en societats associades del Grup CriteríaCaixa

(3 / 8)

(Milers d'euros)

Denominació social i activitat	Domicili	% participació		Actiu	Passiu	Ingressos de l'activitat ordinària	Capital social	Reserves	Resultats	Resultat integral total	Cost de la participació directa (net)	Dividends meritats en l'exercici per la participació total
		Directa	Total									
Erste Group Bank AG (C) Banca	Am Belvedere, 1 01100 Viena Àustria	9,92	9,92	206.811.336	190.281.965	6.254.000	859.600	10.106.414	1.179.177	1.499.237	1.088.032	21.317
Extraice, SL Disseny i fabricació de pistes de gel sintètiques	Parque empresarial Los llanos, c/ 41909 Salteras Sevilla	0,00	9,70	5.336	3.025	4.367	75	1.869	367	367	-	-
Gas Natural, S.D.G., S.A.(**) Negoci del gas i electricitat	Plaça del Gas, 1 08003 Barcelona	24,44	24,44	47.500.000	29.238.000	16.746.000	1.000.689	13.376.953	930.000	988.528	3.539.111	284.792
Genmedica Therapeutics, SL Desenvolupament de fàrmacs	Joan XXIII, 10 08950 Esplugues de Llobregat Barcelona	0,00	17,58	4.201	2.506	-	1.794	2.192	(2.291)	(1.720)	-	-
Geotexan, SA Fabricació, comercialització, transport, emmagatzematge, distribució, manipulació i venda de geotèxtils i geocompostos	Avenida Reino Unido, 1, planta 1 41012 Sevilla	0,00	20,00	14.182	5.025	253	7.000	2.068	253	253	-	-
Girona, SA <i>Holding</i> de participacions en societats de captació, potabilització i distribució d'aigua	Travessia del Carril, 2, 6è 3a 17001 Girona	34,22	34,22	6.387	242	927	1.200	4.597	349	349	1.642	115
Global Payments CaixaAcq. Cor. SARL Sistemes de pagament	6 C, rue Gabriel Lippmann 5365 Luxemburg Luxemburg	49,00	49,00	-	-	-	-	28.825	(46)	(46)	14.709	-
Grupo Financiero Inbursa, SAB de CV(C) (G) (3) Banca	Paseo de las Palmas, 736 11000 Lomas de Chapultepec México D.F. Mèxic	9,01	9,01	495.990	386.305	30.637	27.398	75.457	6.733	-	1.101.681	13.516
Grupo Kiniluku Producció i comercialització de làpides de	Passeig de Gràcia, 12 1r 08007 Barcelona	0,00	20,79	2.013	1.523	353	1.940	(832)	(619)	(619)	-	-

Participacions de CriteríaCaixa en societats associades del Grup CriteríaCaixa

(4 / 8)

(Milers d'euros)

Denominació social i activitat	Domicili	% participació		Actiu	Passiu	Ingressos de l'activitat ordinària	Capital social	Reserves	Resultats	Resultat integral total	Cost de la participació directa (net)	Dividends meritats en l'exercici per la participació total
		Directa	Total									
Guadapelayo, SL Promoció immobiliària	Miguel Yuste, 16, 5è D 28037 Madrid	0,00	40,00	7.321	4.189	43	1980	(1.800)	41	41	-	-
Hispanergy del Cerrato(**) Producció d'oli vegetal i biodièsel	Av. Casado del Alisal, 26 34001 Palència	0,00	33,12	17.383	15.877	(17)	4.611	(5.697)	(1.288)	(1.288)	-	-
Icinetic TIC, SL Serveis informàtics	Av. Eduardo Dato, 69 41005 Sevilla	0,00	21,93	1.650	1.572	652	6	175	(103)	(103)	-	-
Inbiomotion, S.L. Desenvolupament de fàrmacs	Av. Diagonal, 608, P8 08028 Barcelona	0,00	9,54	3.978	1.131	-	106	3.162	(422)	(422)	-	-
Inmojasan, SA Promoció immobiliària	Vía de servicio nacional 6, km 26 28290 Las Matas Madrid	0,00	35,00	55	55	1.499	350	(350)	-	(541)	-	-
Integrated Microsystems for Quality of Life Desenvolupament, producció i comercialització de per a la detecció de patògens i toxines	Polígon Industrial Riu Clar. C/ Ferro 6 43006 Tarragona	0,00	23,72	2.425	1.944	315	67	876	(462)	(499)	-	-
Ircio inversiones, SL Promoció d'edificacions industrials	Vitoria, 2 09200 Miranda de Ebro Burgos	35,00	35,00	6.663	7.358	-	675	(675)	-	(2)	-	-
IT Now, SA Serveis informàtics	Numància, 164, 7a planta 08029 Barcelona	49,00	49,00	115.618	109.635	218.548	3.382	2.248	353	353	1.663	-
Justinmid, SL Desenvolupament de sistemes informàtics	Marie Curie, 8 08042 Barcelona	0,00	16,98	988	655	1.111	5	718	(390)	53	-	-
Knowledge Development for POF, SL Desenvolupament d'un xip d'1 Gbit per a tecnologia de fibra òptica plàstica	Ronda de Poniente 12, baix G 28760 Tres Cantos Madrid	0,00	14,08	9.274	4.025	160	1.583	5.156	(1.490)	(1.490)	-	-

Participacions de Criteriacaixa en societats associades del Grup Criteriacaixa

(5 / 8)

(Milers d'euros)

Denominació social i activitat	Domicili	% participació		Actiu	Ingressos de l'activitat ordinària	Capital social	Reserves	Resultats	Resultat integral total	Cost de la participació directa (net)	Dividends meritats en l'exercici per la participació total	
		Directa	Total									
Nucli, SA Immobil·liària	Rambla Egara, 350 08221 Terrassa Barcelona	0,00	49,51	4.790	17.965	-	2.635	(2.635)	-	(1.222)	-	-
Parque científico tecnológico de Córdoba, SL Explotació i gestió parc científic	Astrónoma Cecilia Payne, 8 1 - Ed. 14014 Còrdova	15,49	35,49	36.697	24.644	312	20.558	(7.879)	-	(658)	-	-
Parque Industrial el Pla, SL Promoció immobiliària	De los deportes, 13 46600 Alriza València	0,00	25,00	41	(14)	-	60	(4)	-	-	-	-
Peníscola Green, SA Promoció immobiliària	Cardona Vives, 4 12001 Castelló de la Plana	0,00	33,33	13.434	3.786	-	12.000	4.226	-	(69)	-	-
Pevesa Biotech, SA Obtenció d'aïllats, hidrolitzats, pèptids i aminoàcids	Av. de la industria S/N. Polígono Poviso 41520 El Viso de Alcor Sevilla	0,00	13,75	5.901	2.468	5.912	2.133	559	741	855	-	-
Pórtic Barcelona, SA Plataforma logística Port de Barcelona	Plaça World Trade Center, Edif. Est 08039 Barcelona	0,00	15,97	2007	587	2.389	291	1.308	111	111	-	-
ProteoDesign Desenvolupament d'anticossos d'eliminació	C. Baldiri Reixac (Parc Científic 08028 Barcelona	0,00	18,77	799	269	103	100	480	(50)	(181)	-	-
Redsys Servicios de Procesamiento, SL Mitjans de pagament	Francisco Sancha, 12 28034 Madrid	0,00	18,33	141.483	102.860	150.861	5.815	26.477	6.169	6.343	-	-
Replay Balls Europe, S.L. Recuperació i reciclatge de boles de golf fetes servir	Av. Palencia (Pol. Industrial Emiliano Re), 42111 Olvega Sòria	0,00	10,35	22.347	15.609	2.679	5.458	1.415	(136)	(216)	-	-

Participacions de CriteríaCaixa en societats associades del Grup CriteríaCaixa

(6 / 8)

(Milers d'euros)

Denominació social i activitat	Domicili	% participació		Ingressos de l'activitat ordinària		Capital social	Reserves	Resultats	Resultat integral total	Cost de la participació directa (net)	Dividends meritats en l'exercici per la participació total	
		Directa	Total	Actiu	Passiu							
Repsol, SA (C) Explotació del mercat d'hidrocarburs	Méndez Álvaro, 44 28045 Madrid	10,05	10,05	61.475.000	32.293.000	24.576.000	1.465.644	24.088.000	1.120.000	714.000	2.765.812	92.324
Sagetis Biotech, SL Desenvolupament de fàrmacs	Via Augusta, 390 08017 Barcelona	0,00	28,51	3.197	2.455	12	60	610	72	(156)	-	-
Sanifit Merdtech, SL Desenvolupament d'implants i altres productes	Parc Bit, Ed. Naorte PB-4 07121 Palma Illes Balears	0,00	35,40	182	210	-	3	25	(28)	(42)	-	-
Scutum, S.L. Disseny, desenvolupament, fabricació i	C/ Santiago Russinyol, 18-20 08950 Esplugues de Llobregat Barcelona	0,00	12,15	4.131	2.636	1.720	195	1.589	(289)	(289)	-	-
Servihabitat Servicios Inmobiliarios, SL Serveis immobiliaris	Provençals, 39 (Torre Pujades) 08019 Barcelona	49,00	49,00	496.924	496.924	231.320	499	62.464	36.896	5.428	3.435	-
Servired, Sociedad Española de Medios de Pago Mitjans de pagament	Gustavo Fdez. Balbuena, 15 28002 Madrid	0,00	22,01	49.235	11.973	23.065	16.372	10.295	4.429	7.893	-	672
Smart Solutions Technologies Producció i comercialització de solucions biomètriques	C. Toronga, 21 28043 Madrid	0,00	11,76	6.716	2.801	299	163	5.880	(2.130)	(2.195)	-	-
Sociedad de Procedimientos de Pago, SL Entitat de pagament	Francisco Sancha, 12 28034 Madrid	0,00	22,92	6.278	4.176	401	5.600	-	(3.498)	(3.498)	-	-
Societat Catalana per a la Mobilitat, SA Implantació de noves tecnologies en el transport	Pau Claris, 162 4t. 1a 08037 Barcelona	25,00	25,00	-	-	-	6.948	10	(487)	(487)	1.211	-

Participacions de CriteríaCaixa en societats associades del Grup CriteríaCaixa

(7/8)

(Milers d'euros)

Denominació social i activitat	Domicili	% participació		Actiu	Passiu	Ingressos de l'activitat ordinària	Capital social	Reserves	Resultats	Resultat integral total	Cost de la participació directa (net)	Dividends meritats en l'exercici per la participació total
		Directa	Total									
Sofiland, SA Promoció immobiliària	Av. Al-Nasir, 3 - 4 1 y 2 14008 Còrdova	0,00	35,00	13.958	3.016	-	1.503	3.872	-	(163)	-	-
Suministros Integrales del acero, SL Subministrament integral de l'acer	Polígono industrial Ircio, 11-15 09200 Miranda de Ebro Burgos	0,00	16,53	28.252	25.338	4.879	3.923	(246)	(764)	(1.008)	-	-
Tecalum, SL Subministrament de peces i productes	Ctra. De Sales 17853 Tortellà Girona	0,00	12,03	14.077	8.742	12.470	4.473	35	828	193	-	-
Telefónica Factoring do Brasil, LTDA(4) Factoring	Rua Desembragador Eliseu Guilherme, 69 04004-030 Paraíso - São Paulo São Paulo El Brasil	20,00	20,00	195.559	150.505	94.424	5.000	1.000	39.055	39.055	2.029	1.490
Telefónica Factoring España, SA Factoring	Zurbano, 76 pl. 8 28010 Madrid	20,00	20,00	40.782	27.269	13.562	5.109	1.740	6.665	6.665	2.525	3.276
Tenedora de Acciones de ITV de Levante, SL Tinença de participacions	Pintor Sorolla, 2-4 46002 València	12,00	40,00	7.525	141	737	1.052	5.595	737	737	127	120
Terminal polivalente portuaria Sagunto, SA Desenvolupament de dues concessions	Anadarella 1, 3, 5, Ciudad Dos Casares 46950 Xirivella València	0,00	25,00	-	-	-	422	(3.048)	-	-	-	-
The Bank of East Asia, LTD (C)(5) Banca	10, des Voeux rd. Hong-Kong Xina	17,33	17,33	756.571	669.536	12.433	34.875	39.359	2.095	1.921	1.550.500	26.152
Vía 10, Sociedad Mixta de Viviendas de Alquiler, SL Immobiliària	Plaza de España, 8 09005 Burgos	0,00	49,00	2.334	-	13	2.360	(38)	1	1	-	-

Participacions de Criteriacaixa en societats associades del Grup Criteriacaixa

(8 / 8)

(Milers d'euros)

Denominació social i activitat	Domicili	% participació		Actiu	Passiu	Ingressos de l'activitat ordinària	Capital social	Reserves	Resultats	Resultat integral total	Cost de la participació directa (net)	Dividends meritats en l'exercici per la participació total
		Directa	Total									
Vithas Sanidad, SL Tenidora d'accions	Arturo Soria, 107 28034 Madrid	20	20	441.457	259.587	313.582	24.438	202.601	15.190	15.668	74.314	-

(C) Societats que cotitzen en Borsa: Últimes dades públiques disponibles en el moment de redactar aquesta Memòria.

(L) Societats en liquidació.

(G) Dades públiques segons normes Mexican GAAP.

(*) Inclou les participacions a través de CaixaBank i Criteriacaixa.

(**) Resultats d'operacions no continuades. Gas Natural (44.000), Hispanergy (-1.288), Pòrtic Barcelona (111). (Milers d'euros)

(1) El cost net de la participació és el registrat en el balanç individual de CaixaBank o Criteriacaixa.

(2), (3), (4), (5) Totes les dades, llevat del cost de la participació i els dividendes meritats, estan expressades en moneda local; (2) Remimbi (milers), (3) Pes mexicà (milions), (4) Real brasiler (milers), (5) Dòlar de Hong Kong (milions).

Nota: La informació de les societats que no cotitzen en Borsa correspon a les últimes dades disponibles (reals o estimades) en el moment de redactar aquesta Memòria.

Les dades de capital desemborsat, les reserves i els resultats s'han homogeneïtzat per a la consolidació en el Grup CaixaBank d'acord amb les NIIF (Normes Internacionals d'Informació Financera).

Annex 4 - Deduccions de l'Impost sobre Societats per reinversió de beneficis

Rendes acollides a la deducció que preveu l'article 42 del text refós de la Llei de l'impost sobre societats, aprovat pel Reial decret legislatiu 4/2004, de 5 de març (disposició transitòria vint-i-quatrena de la Llei 27/2014, de l'impost sobre societats):

(Milers d'euros)

Exercici	Renda acollida	Base deducció	Deducció acreditada(1)	Any reinversió
2008	4.918	927.367	109.175	2008
2009	14.129	14.129	1.696	2009
2010	401.313	401.313	48.158	2010
2011	493.819	265.124	31.815	2011 i 2012
2012	78.052	306.505	36.780	2012
2013	67.518	67.518	8.102	2013
2014	298.346	298.346	35.902	2014
2015	17.994	17.994	2.159	2015

(1) Part de les deduccions estan pendents d'aplicació per manca de quota en la declaració consolidada.

Les reinversions s'efectuen en valors de renda variable, que atorguin una participació superior al 5%, i en immobilitzat material, intangible i inversions immobiliàries afectes a l'activitat.

Annex 5 – Notificacions sobre adquisició i venda de participacions en el capital en l'exercici 2016

(Article 155 de la Llei de Societats de Capital i article 125 de la Llei del Mercat de Valors).

El 26 de maig de 2016 Criteriacaixa va comunicar que havia plantejat al Banc Central Europeu (d'ara endavant, el BCE) el seu interès en conèixer sota quines condicions es produiria la pèrdua de control de CaixaBank de manera que aquesta pèrdua impliqués la desconsolidació a efectes prudencials de CaixaBank a Criteriacaixa i que el BCE havia comunicat les condicions sota les quals consideraria que Criteriacaixa hauria deixat de tenir el control de CaixaBank, a efectes prudencials. Una de les condicions rellevants establertes pel BCE és que els drets polítics i econòmics de Criteriacaixa a CaixaBank no sobrepassin el 40% del total de drets polítics i econòmics. La reducció haurà de permetre l'entrada de nous inversors/nous fons en l'estructura accionarial de CaixaBank, sense que això afecti la transacció de permuta d'actius amb CaixaBank, comunicada al mercat el passat 3 de desembre de 2015.

Criteriacaixa va informar, així mateix que els òrgans d'administració tant de la Fundació Bancària "la Caixa" com de Criteriacaixa van acordar deixar constància de la seva voluntat de complir les condicions perquè es produeixi la desconsolidació prudencial de Criteriacaixa respecte al grup CaixaBank abans de finalitzar l'exercici 2017.

Amb data de 31 de maig de 2016 Criteriacaixa i CaixaBank van comunicar al mercat com a fet rellevant el tancament de l'operació de permuta d'actius signat entre ambdues societats el 3 de desembre de 2015, pel qual Criteriacaixa adquiria les participacions de The Bank of East Asia (aproximadament el 17,3%) i el Grupo Financiero Inbursa (aproximadament el 9,01%) a canvi d'accions de CaixaBank (representatives d'aproximadament el 9,89% de seu capital social) i efectiu (678 milions d'euros).

El 7 de juny de 2016, Criteriacaixa, com a titular directe de la participació a CaixaBank i la Fundació Bancària "la Caixa", com a societat que controla Criteriacaixa, van remetre cadascun comunicacions a la CNMV mitjançant les quals s'informava del descens del lliindar del 50% arran de la transmissió d'accions en virtut de l'execució de l'operació de permuta comunicada al mercat per fet rellevant.

El 21 de setembre de 2016 es va registrar a la CNMV la comunicació del Fet Rellevant per part de Criteriacaixa que informava que, amb aquesta data, Criteriacaixa i Repsol S.A. van procedir a transmetre a GIP III Canary, S.à.r.l. les accions representatives del 20% (10% en el cas de Criteriacaixa i 10% en el cas de Repsol) del capital de Gas Natural S.D.G., S.A., d'acord amb el que estableix el contracte de compravenda subscrit el 12 de setembre de 2016.

El dia 22 de setembre de 2016 CaixaBank va comunicar per fet rellevant la venda de 585.000.000 d'accions pròpies, representatives d'aproximadament el 9,9% de seu capital social, mitjançant col·locació privada entre inversors qualificats. Aquestes accions pròpies procedien majoritàriament de l'operació de permuta d'actius signada i comunicada el 31 de maig de 2016.

El 9 de novembre de 2016 es van registrar a la CNMV ambdues comunicacions elaborades per la Fundació Bancària "la Caixa" i Criteriacaixa, en què s'informava que, el 7 de novembre de 2016, la participació directa i indirecta del Grup "la Caixa" a Cellnex Telecom, S.A. va assolir el lliindar del 5%, des del 4,625%.

Durant el període comprès entre el 17 i el 24 de novembre de 2016, CriteríaCaixa va presentar a la CNMV diverses notificacions de Directius (diferents dels consellers) i els seus Vincles estrets i altres vincles dels consellers. Aquestes notificacions es referien a diverses operacions que s'havien dut a terme entre el 14 i el 22 de novembre, corresponents (i) d'una banda, a diverses operacions de compra d'un total de 570.000 accions d'Abertis Infraestructuras S.A., representatives d'un 0,058% del capital social, i, (ii) d'altra banda, a una venda d'opcions *put* sobre un total de 500.000 accions d'Abertis Infraestructuras S.A., amb venciment el 15 de maig de 2017 i un preu d'exercici de 12,00 € per acció.

Durant els dies 7 de novembre i 13 de desembre de 2016, CriteríaCaixa va presentar a l'organisme regulador francès, l'Autorité des marchés financiers (AMF), diverses notificacions de Directius (diferents dels consellers) i els seus Vincles estrets i altres vincles dels consellers. Aquestes notificacions es referien a diverses operacions de compra d'un total d'1.704.408 accions de Suez Environnement, S.A. (representatives d'un 0,302% del capital social).

Amb data 1 de desembre de 2016, es va registrar a la CNMV la comunicació del Fet Rellevant per part de CriteríaCaixa que informava de la formalització de dos pactes de sindicació d'accions d'Abertis Infraestructuras S.A. amb G3T, S.L. i BCN Godia, S.L.U., a través dels quals CriteríaCaixa obtindria els drets de vot de 2.887.500 accions d'Abertis Infraestructuras S.A. i 1.459.500 drets de vot d'accions d'Abertis Infraestructuras S.A., respectivament, sense mitjançar retribució a partir de l'1 de gener de 2017. Addicionalment, el mateix dia es va informar que Inversiones Autopistas, S.A., societat controlada per CriteríaCaixa, havia alienat accions d'Abertis Infraestructuras, S.A. mitjançant una permuta d'accions d'Inversiones Autopistas, S.A., titularitat de BCN Godia, S.L.U., a un preu implícit de 12,61 € per acció.

El 13 de desembre de 2016, CriteríaCaixa va registrar a la CNMV la comunicació del Fet Rellevant que informava de la col·locació, mitjançant la modalitat de col·locació accelerada o *accelerated book building* entre inversors institucionals o qualificats, d'un paquet de 100.000.000 accions de CaixaBank, S.A., titularitat de Critería i que representaven aproximadament l'1,7% de seu capital social, del qual CriteríaCaixa era titular. El mateix dia 13 de desembre de 2016, CriteríaCaixa va informar, mitjançant Fet Rellevant enviat a la CNMV, de la finalització del procés de col·locació accelerada, i es van fixar els termes definitius de la col·locació en un import total de 315.000.000 milions d'euros, amb el preu de venda de 3,15 € per acció.

El dia 19 de desembre de 2016 CriteríaCaixa va presentar un comunicat de vincles estrets per la venda de 100.000.000 d'accions de CaixaBank i la subscripció de 38.505.212 d'accions derivades de l'ampliació de capital de CaixaBank comunicada per aquesta entitat el dia 14 de desembre de 2016.

Amb data de 20 de desembre de 2016 es van registrar a la CNMV ambdues comunicacions de la Fundació Bancària "la Caixa" i CriteríaCaixa, en què s'informava que, després de l'adquisició de títols de CaixaBank per part de CriteríaCaixa, la participació del Grup "la Caixa" a CaixaBank havia baixat des del 46,908% fins al 45,322%. En aquest comunicat s'informa que CriteríaCaixa ha subscrit 38.505.212 d'accions de CaixaBank, derivades de l'ampliació de capital comunicada per CaixaBank el 14 de desembre de 2016. També s'informa que, d'acord amb la Disposició Addicional 8a de la Llei 26/2013, de 27 de desembre de 2013, de caixes d'estalvis i fundacions bancàries, les fundacions bancàries que acudeixin a processos d'ampliació de capital de l'entitat de crèdit participada no poden exercir els drets polítics corresponents a la part del capital adquirit que els permeti mantenir una posició igual o superior al 50% o de control. D'acord amb aquesta normativa, la Fundació Bancària "la Caixa" només pot exercir el vot sobre 2.672.375.355 accions representatives del 44,68% del capital de CaixaBank.

Annex 6 – Estats financers consolidats reexpressats

1. Balanç consolidat del període comparatiu reexpressat

Actiu a 31/12/2015

Actiu a 31/12/2015 reexpressat (1/2)

	31/12/2015	Reclassificacions Circular 5/2015	31/12/2015	
Caixa i dipòsits en bancs centrals	5.774.158	1.241.666	7.015.824	Efectiu, saldos en efectiu en bancs centrals i altres dipòsits a la vista
Cartera de negociació	13.312.220		13.312.220	Actius financers mantinguts per negociar
Derivats de negociació	9.806.191		9.806.191	Derivats
Instruments de capital	250.543		250.543	Instruments de patrimoni
Valors representatius de deute	3.255.486		3.255.486	Valors representatius de deute
<i>Promemòria: Prestats o en garantia</i>	<i>751.331</i>		<i>751.331</i>	<i>Promemòria: prestats o lliurats com a garantia amb dret de venda o pignoració</i>
Altres actius financers a valor raonable amb canvis en pèrdues i guanys	1.785.804		1.785.804	Actius financers designats a valor raonable amb canvis en resultats
Instruments de capital	816.728		816.728	Instruments de patrimoni
Valors representatius de deute	969.076		969.076	Valors representatius de deute
Actius financers disponibles per a la venda	63.431.792		63.431.792	Actius financers disponibles per a la venda
Instruments de capital	4.191.841		4.191.841	Instruments de patrimoni
Valors representatius de deute	59.239.951		59.239.951	Valors representatius de deute
<i>Promemòria: Prestats o en garantia</i>	<i>3.319.455</i>		<i>3.319.455</i>	<i>Promemòria: prestats o lliurats com a garantia amb dret de venda o pignoració</i>
Inversions creditícies	209.777.635	(1.241.666)	208.535.969	Préstecs i partides a cobrar
Valors representatius de deute	927.655		927.655	Valors representatius de deute
			207.608.314	Préstecs i bestretes
Dipòsits en entitats de crèdit	7.901.347	(1.241.666)	6.659.681	Entitats de crèdit
Crèdit a la clientela	200.948.633		200.948.633	Clientela
<i>Promemòria: Prestats o en garantia</i>	<i>64.393.412</i>		<i>64.393.412</i>	<i>Promemòria: prestats o lliurats com a garantia amb dret de venda o pignoració</i>
Cartera d'inversions al venciment	3.820.114		3.820.114	Inversions mantingudes fins al venciment
<i>Promemòria: Prestats o en garantia</i>	<i>520.793</i>		<i>520.793</i>	<i>Promemòria: prestats o lliurats com a garantia amb dret de venda o pignoració</i>
Derivats de cobertura	3.900.123		3.900.123	Derivats - comptabilitat de cobertura
Ajustos a actius financers per macrocobertures	3.279		3.279	Canvis del valor raonable dels elements coberts d'una cartera amb cobertura de risc de tipus d'interès
Participacions	16.765.903		16.765.903	Inversions en negocis conjunts i associades
Entitats multigrup	6.657.312		6.657.312	Entitats multigrup
Entitats associades	10.108.591		10.108.591	Entitats associades

Actiu a 31/12/2015

Actiu a 31/12/2015 reexpressat (2/2)

	31/12/2015	Reclassificacions Circular 5/2015	31/12/2015	
Actius per reassurances	391.225		391.225	Actius emparats per contractes d'assegurances i reassurances
Actiu material	7.805.909		7.805.909	Actius tangibles
Immobilitzat material	3.208.875		3.208.875	Immobilitzat material
<i>D'ús propi</i>	3.208.875		3.208.875	<i>D'ús propi</i>
Inversions immobiliàries	4.597.034		4.597.034	Inversions immobiliàries
Actiu intangible	4.869.530		4.869.530	Actius intangibles
Fons de comerç	3.052.114		3.052.114	Fons de comerç
Altres actius intangibles	1.817.416		1.817.416	Altres actius intangibles
Actius fiscals	12.204.174		12.204.174	Actius per impostos
Corrents	1.049.352		1.049.352	Actius per impostos corrents
Diferits	11.154.822		11.154.822	Actius per impostos diferits
Resta d'actius	3.053.652		3.053.652	Altres actius
Existències	1.835.065		1.835.065	Existències
Resta	1.218.587		1.218.587	Resta d'altres actius
Actius no corrents en venda	9.034.909		9.034.909	Actius no corrents i grups alienables d'elements que s'han classificat com a mantinguts per a la venda
Total Actiu	355.930.427	-	355.930.427	Total Actiu

Passiu a 31/12/2015

Passiu comparatiu reexpressat

	31/12/2015	Reclassificacions Circular 5/2015	31/12/2015	
Cartera de negociació	12.204.195		12.204.195	Passius financers mantinguts per negociar
Derivats de negociació	9.502.512		9.502.512	Derivats
Posicions curtes de valors	2.701.683		2.701.683	Posicions curtes
Altres passius financers a valor raonable amb canvis en pèrdues i guanys	2.075.402		2.075.402	Passius financers designats a valor raonable amb canvis en resultats
Dipòsits de la clientela	2.075.402		2.075.402	Dipòsits
			2.075.402	Clientela
Passius financers a cost amortitzat	260.597.831		260.597.831	Passius financers a cost amortitzat
			221.323.547	Dipòsits
Dipòsits de bancs centrals	23.753.214		23.753.214	Bancs centrals
Dipòsits d'entitats de crèdit	13.638.162		13.638.162	Entitats de crèdit
Dipòsits de la clientela	183.853.543	78.628	183.932.171	Clientela
Dèbits representats per valors negociables	30.431.596			
Passius subordinats	5.851.173	(78.628)	36.204.141	Valors representatius de deute emesos
Altres passius financers	3.070.143		3.070.143	Altres passius financers
			5.851.173	Promemòria: passius subordinats
Derivats de cobertura	771.299		771.299	Derivats - comptabilitat de cobertures
Ajustos a passius financers per macrocobertures	2.213.205		2.213.205	Canvis del valor raonable dels elements coberts d'una cartera amb cobertura del risc de tipus d'interès
Passius per contractes d'assegurances	40.574.638		40.574.638	Passius emparats per contractes d'assegurances
Provisions	4.798.475		4.798.475	Provisions
Fons per a pensions i obligacions similars	2.863.310		1.962.999	Pensions i altres obligacions de prestacions definides postocupació
			900.311	Altres retribucions als empleats a llarg termini
Provisions per a impostos i altres contingències legals	519.206		519.206	Qüestions processals i litigis per impostos pendents
Provisions per a riscos i compromisos contingents	381.477		381.477	Compromisos i garanties concedits
Altres provisions	1.034.482		1.034.482	Resta de provisions
Passius fiscals	1.654.125		1.654.125	Passius per impostos
Corrents	6.960		6.960	Passius per impostos corrents
Diferits	1.647.165		1.647.165	Passius per impostos diferits
Resta de passius	1.575.477		1.575.477	Altres passius
Passius associats amb actius no corrents en venda	79.059		79.059	Passius inclosos en grups alienables d'elements que s'han classificat com a mantinguts per a la venda
Total Passiu	326.543.706	-	326.543.706	Total Passiu

Patrimoni net a 31/12/2015

Patrimoni net comparatiu reexpressat

	31/12/2015	Reclassificacions Circular 5/2015	31/12/2015	
Fons propis	17.217.468		17.217.468	FONS PROPIS
Capital	1.834.166		1.834.166	Capital
Prima d'emissió	2.344.519		2.344.519	Prima d'emissió
Reserves	12.179.324		7.647.056	Guanyos acumulats
Resultat atribuït al Grup	1.179.459		4.532.268	Altres reserves
Menys: Dividends i retribucions	(320.000)		1.179.459	Resultat de l'exercici atribuït als propietaris de la dominant
Ajustos per valoració	710.567		(320.000)	Menys: Dividends a compte
			710.567	UN ALTRE RESULTAT GLOBAL ACUMULAT
Diferències de canvi	213.896		710.567	Elements que es poden reclassificar en resultats
Cobertures dels fluxos d'efectiu	30.542		213.896	Conversió en divises
Actius financers disponibles per a la venda	582.099		30.542	Derivats de cobertura. Cobertures de fluxos d'efectiu (porció efectiva)
Entitats valorades pel mètode de la participació	(115.970)		582.099	Actius financers disponibles per a la venda
Interessos minoritaris	11.458.686		(115.970)	Participació en altres ingressos i despeses reconeguts d'inversions en negocis conjunts i associades
Ajustos per valoració	625.264		11.458.686	INTERESSOS MINORITARIS (participacions no dominants)
Resta	10.833.422		625.264	Altres resultat global acumulat
			10.833.422	Altres elements
Total Patrimoni net	29.386.721	-	29.386.721	Total Patrimoni net
Total Passiu i Patrimoni net	355.930.427	-	355.930.427	Total Passiu i Patrimoni net

2. Compte de resultats consolidat del període comparatiu reexpressat

Compte de resultats a 31/12/2015

Compte de resultats a 31/12/2015 reexpressat (1/2)

	31/12/2015	Reclassificacions Circular 5/2015	31/12/2015	
Interessos i rendiments assimilats	8.325.581		8.325.581	Ingressos per interessos
Interessos i càrregues assimilades	(4.284.109)		(4.284.109)	Despeses per interessos
MARGE D'INTERESSOS	4.041.472		4.041.472	MARGE D'INTERESSOS
Rendiment d'instruments de capital	225.990		225.990	Ingressos per dividendes
Resultat d'entitats valorades pel mètode de la participació	1.326.421		1.326.421	
Comissions percebudes	2.155.462	101.337	2.256.799	Ingressos per comissions
Comissions pagades	(143.311)		(143.311)	Despeses per comissions
Resultats d'operacions financeres (net)	956.048	83.248		
Cartera de negociació	55.554	(15.370)	40.184	Guanyos o pèrdues en donar de baixa en comptes actius i passius financers mantinguts per negociar (net)
Instruments financers no valorats a valor raonable amb canvis en pèrdues i guanys	671.443	100.446	771.889	Guanyos o pèrdues en donar de baixa en comptes actius i passius financers no valorats a valor raonable amb canvis en resultats (net)
Altres	229.051	(1.828)	227.223	Guanyos o pèrdues resultants de la comptabilitat de cobertures (net)
Diferències de canvi (net)	123.874	(85.969)	37.905	Diferències de canvi (net)
Altres productes d'explotació	1.483.079		747.882	Altres ingressos d'explotació
			735.197	Ingressos d'actius emparats per contractes d'assegurances o reassegurances
Altres càrregues d'explotació	(1.424.229)		(903.528)	Altres despeses d'explotació
			(520.701)	Despeses de passius emparats per contractes d'assegurances o reassegurances
MARGE BRUT	8.744.806	98.616	8.843.422	MARGE BRUT
Despeses d'administració	(4.328.778)		(4.328.778)	Despeses d'administració
Despeses de personal	(3.253.115)		(3.253.115)	Despeses de personal
Altres despeses generals d'administració	(1.075.663)		(1.075.663)	Altres despeses d'administració
Amortització	(458.095)		(458.095)	Amortització
Dotacions a provisions (net)	(422.321)		(422.321)	Provisions o reversió de provisions
Pèrdues per deteriorament d'actius financers (net)	(2.095.399)		(2.095.399)	Deteriorament del valor o reversió del deteriorament d'actius financers no valorats a valor raonable amb canvis en resultats
Altres instruments financers no valorats a valor raonable amb canvis en pèrdues i guanys	(439.479)		(267.961)	Actius financers disponibles per a la venda
			(171.518)	Inversions mantingudes fins al venciment
Inversions creditícies	(1.655.920)		(1.655.920)	Préstecs i partides a cobrar
RESULTAT DE L'ACTIVITAT D'EXPLOTACIÓ	1.440.213	98.616	1.538.829	RESULTAT DE L'ACTIVITAT D'EXPLOTACIÓ

Compte de resultats a 31/12/2015

Compte de resultats a 31/12/2015 reexpressat (2/2)

	31/12/2015	Reclassificacions Circular 5/2015	31/12/2015	
			132.722	Deteriorament del valor o reversió del deteriorament del valor d'inversions en dependents, negocis conjunts o associades
Pèrdues per deteriorament de la resta d'actius (net)	(391.169)		(523.891)	Deteriorament del valor o reversió del deteriorament del valor d'actius no financers
Altres actius	(51.125)		(472.766)	Actius tangibles
Fons de comerç i altre actiu intangible	(340.044)		(51.125)	Actius intangibles
Guany (pèrdues) en la baixa d'actius no classificats com a no corrents en venda	249.580		249.580	Guany o pèrdues en donar de baixa en comptes actius no financers i participacions (net)
Diferència negativa en combinacions de negocis	602.183		602.183	Fons de comerç negatiu reconegut en resultats
Guany (pèrdues) d'actius no corrents en venda no classificats com a operacions interrompudes	(464.932)	(98.616)	(563.548)	Guany o pèrdues procedents d'actius no corrents i grups alienables d'elements classificats com a mantinguts per a la venda no admissibles com a activitats interrompudes (net)
RESULTAT ABANS D'IMPOSTOS	1.435.875	-	1.435.875	GUANYS O PÈRDUES ABANS D'IMPOSTOS PROCEDENTS DE LES ACTIVITATS CONTINUADES
Impost sobre beneficis	202.135		202.135	Despeses o ingressos per impostos sobre els guanys de les activitats continuades
RESULTAT PROCEDENT D'ACTIVITATS CONTINUADES	1.638.010	-	1.638.010	GUANYS O PÈRDUES DESPRÉS D'IMPOSTOS PROCEDENTS DE LES ACTIVITATS CONTINUADES
Resultat d'operacions interrompudes (net)	(2.360)		(2.360)	Guany o pèrdues després d'impostos procedents d'activitats interrompudes
RESULTAT DE L'EXERCICI	1.635.650	-	1.635.650	RESULTAT DE L'EXERCICI

Informe de gestió del Grup CriteriaCaixa de l'exercici 2016

La informació financera que conté aquest informe de gestió s'ha obtingut a partir dels registres de comptabilitat i de gestió consolidats del Grup Criteria Caixa, SAU (d'ara endavant, Grup Criteria o Criteria). De la mateixa manera que els comptes anuals del Grup Criteria de l'exercici 2016, als quals aquest informe de gestió complementa, aquesta informació financera s'ha elaborat seguint els criteris establerts en les Normes Internacionals d'Informació Financera adoptades per la Unió Europea (NIIF-UE).

A continuació es presenten les dades i fets més rellevants de l'exercici 2016, de manera que es pugui apreciar la situació del Grup Criteria i l'evolució dels seus negocis, així com els riscos i les perspectives futures previsibles.

Informe de gestió

del Grup Criteria de l'exercici 2016

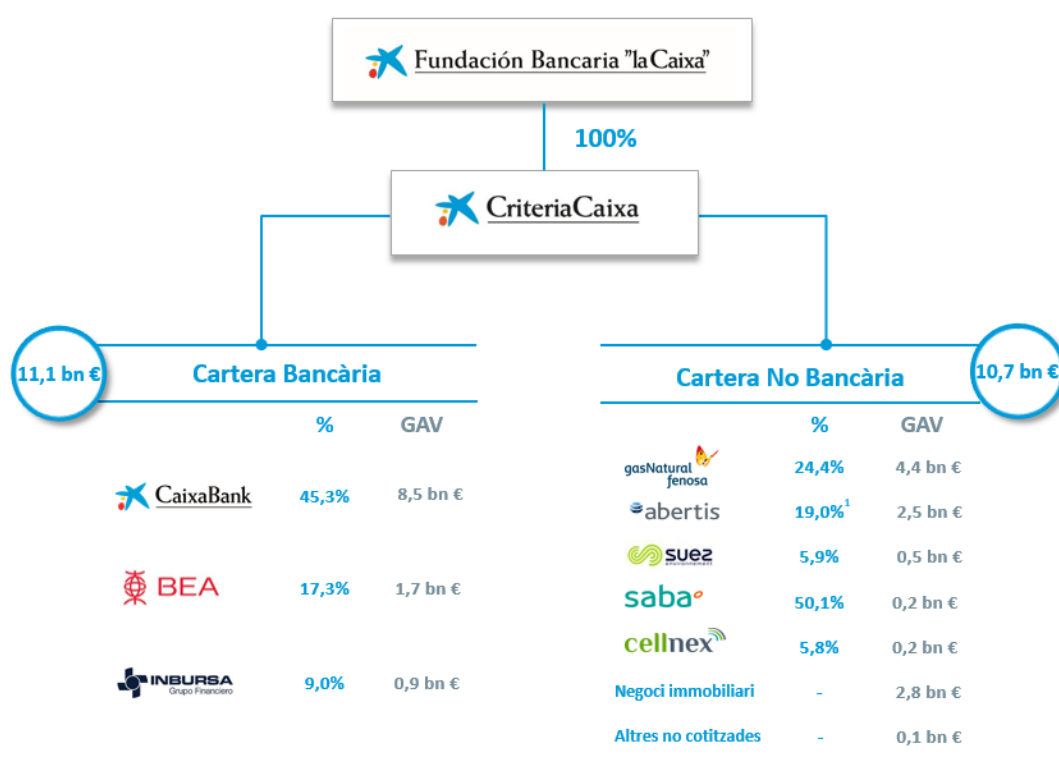
ÍNDEX	PÀGINA
1. ESTRUCTURA DEL GRUP	3
1.1. Estructura del Grup	3
1.2. Marc normatiu	4
2. EVOLUCIÓ I RESULTATS DELS NEGOCIS	6
2.1. Escenari macroeconòmic de l'exercici 2016	6
2.2. Descripció de la cartera de participacions i Valor Net dels Actius	10
2.3. Resultat dels negocis.....	15
3. RISCOS I INCERTESES.....	20
4. INFORMACIÓ SOBRE QUALIFICACIONS CREDITÍCIES.....	23
5. ACTIVITATS DE RECERCA I DESENVOLUPAMENT	23
6. OPERACIONS SOBRE ACCIONS PRÒPIES	23
7. OBRA SOCIAL "la Caixa"	24
8. ALTRA INFORMACIÓ	27
9. PERSPECTIVES 2017 I EVOLUCIÓ PREVISIBLE DEL GRUP CRITERIA	29
9.1. Perspectives per a l'exercici 2017	29
9.2. Evolució del Grup.....	31
10. FETS POSTERIORS.....	33
11. INFORME DE GOVERN CORPORATIU CORRESPONENT A L'EXERCICI 2016	34
12. ANNEX – GLOSSARI D'INFORMACIÓ FINANCERA.....	35

1. ESTRUCTURA DEL GRUP

1.1. Estructura del Grup

Criteria és la societat instrumental patrimonialista de la Fundació Bancària "la Caixa" (únic accionista de Criteria), que gestiona el seu patrimoni empresarial, compost per participacions en entitats financeres, així com participacions accionàries en sectors estratègics com l'energètic, les infraestructures, els serveis i el negoci immobiliari.

L'estructura del Grup, a 31 de desembre de 2016, és la següent:

(1) Participació econòmica: 19,0%. Participació mercantil: 22,7%

La política d'inversió de Criteria respon a un horitzó temporal a llarg termini, majoritàriament en empreses que compleixen les característiques següents:

- Líders en els seus sectors.
- Amb una política de remuneració a l'accionista atractiva i recurrent.
- S'hi ha dut a terme una gestió activa gràcies a la presència en els seus òrgans de govern.

Aquesta política d'inversió és la que ha permès a Criteria poder distribuir els recursos necessaris perquè la Fundació Bancària "la Caixa" continuï desenvolupant i executant un dels pressupostos més importants en Obra Social, ja que és la primera fundació privada d'Espanya i una de les més importants del món.

1.2. Marc normatiu

En l'actual estructura del Grup Fundació Bancària "la Caixa", Criteria té dues característiques significatives, que impacten en el seu marc normatiu:

a) Criteria és una societat participada un 100% per una fundació bancària

Les fundacions bancàries estan regulades per la Llei 26/2013 de Caixes d'Estalvis i Fundacions Bancàries, que s'ha desplegat a través del Reial decret 877/2015 i de les Circulars del Banc d'Espanya 6/2015 i 7/2016.

Aquesta normativa suposa la supervisió per part del Banc d'Espanya i del Ministeri d'Economia de les diverses tipologies de fundacions bancàries. Com més gran és el percentatge de participació o nivell de control, directe o indirecte, sobre les entitats financeres participades, més elevat és el grau de requeriments previstos en la normativa.

Atès que la Fundació Bancària "la Caixa" té el control sobre CaixaBank, a través de Criteria, els requeriments normatius per a la fundació versen sobre:

- Govern corporatiu.
- Protocol de gestió de la participació bancària.
- Pla financer reforçat, que ha d'incloure:
  - Pla de diversificació d'inversions i de gestió de riscos.
  - Dotació d'un fons de reserva o, al contrari, un Programa de desinversió en la participació bancària fins a nivells de no-control.

b) Criteria és l'accionista de control d'una entitat financera

Criteria, com a accionista de control directe de CaixaBank, ha estat definida pel Banc Central Europeu com una Societat Financera Mixta de Cartera, i al seu torn, matriu del Conglomerat Financer que forma juntament amb les seves filials regulades.

Les autoritats de supervisió del Banc Central Europeu (BCE) han determinat, així mateix, que CaixaBank compleixi amb els requisits de capital sobre la base consolidada de Criteria i també subconsolidada de CaixaBank.

Un cop coneguts els resultats del Procés de revisió i avaluació supervisora (SREP, en el seu acrònim en anglès), al novembre de 2016, tant Criteria com CaixaBank van rebre cadascuna les decisions del BCE pel que fa als requisits mínims prudencials de capital.

Aquestes decisions exigeixen que Criteria i CaixaBank mantinguin el 2017 una ràtio *Common Equity Tier 1* (CET1) a efectes regulatoris (*phase-in*) del 7,375%, que inclou: el mínim exigít per Pilar I (4,50%); el requeriment de Pilar II del BCE (1,50%); el requeriment de coixí de conservació de capital (1,25%); i el requeriment de coixí AEIS (0,125%) derivat de la seva consideració com «Altra Entitat d'Importància Sistèmica», comunicat el 2 de novembre de 2016 pel Banc d'Espanya. Addicionalment s'exigeix que mantinguin el 2017 una ràtio de Capital Total a efectes regulatoris (*phase-in*) del 10,875%, amb els mateixos components de la ràtio CET1 excepte en el seu Pilar I, que puja al 8% per a la ràtio de Capital Total.

Adicionalment, Criteria té les següents obligacions en l'àmbit del Conglomerat Financer:

- Compliment de ràtios de capital.
- Obligacions d'informació sobre concentració de riscos.
- Obligacions d'informació sobre transaccions intragrup.
- Obligacions sobre el Marc de Polítiques, Gestió de Riscos i Control Intern.

Finalment, cal destacar que al maig de 2016 el Patronat de la Fundació Bancària "la Caixa" i el Consell d'Administració de Criteria, després de rebre les condicions sota les quals el BCE consideraria que Criteria hauria deixat de tenir el control de CaixaBank a efectes prudencials, així com la probable decisió de les autoritats europees de Resolució Bancària de considerar el perímetre de resolució a nivell consolidat de Criteria, cosa que comprometria tot el patrimoni de l'Accionista Únic de Criteria, van acordar deixar constància de la seva voluntat de complir les condicions perquè es produeixi la desconsolidació prudencial de Criteria respecte del grup CaixaBank, abans de finalitzar l'exercici 2017.

Les condicions establertes pel Banc Central Europeu versen sobre tres continguts bàsics:

- Participació de Criteria a CaixaBank:
Es limita la participació a CaixaBank, tant en drets polítics com econòmics, a un màxim del 40%.
- Govern corporatiu:
S'estableixen diverses mesures per limitar la influència en els Òrgans de Govern de CaixaBank de l'accionista de referència.
- Finançament Intragrup:
S'estableixen limitacions al finançament de CaixaBank a Grup Criteria/Fundació Bancària "la Caixa" i viceversa, a complir en un màxim d'un any des de la desconsolidació.

En el cas de complir les condicions indicades pel BCE, aquest avaluarà la situació de pèrdua de control a efectes prudencials de Criteria sobre CaixaBank. En cas que el BCE confirmi la pèrdua de control sobre CaixaBank i en absència d'altres participacions de control sobre altres bancs, Criteria es deixarà de considerar una societat financera mixta de cartera als efectes del Reglament UE 575/2013 i, per tant, Criteria no estarà obligada a complir els requisits de capital previstos en aquesta norma.

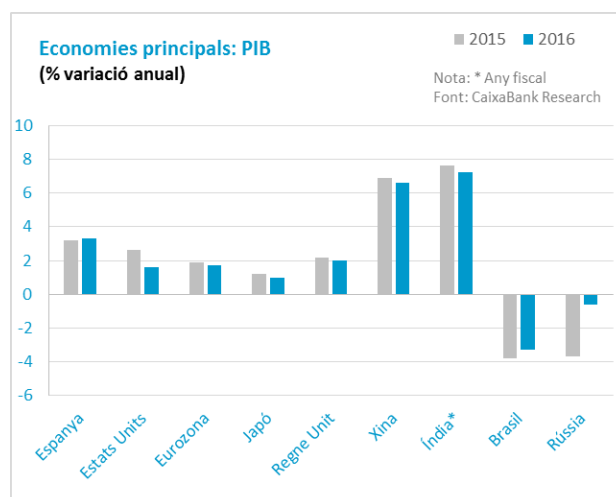
2. EVOLUCIÓ I RESULTATS DELS NEGOCIS

2.1. Escenari macroeconòmic de l'exercici 2016

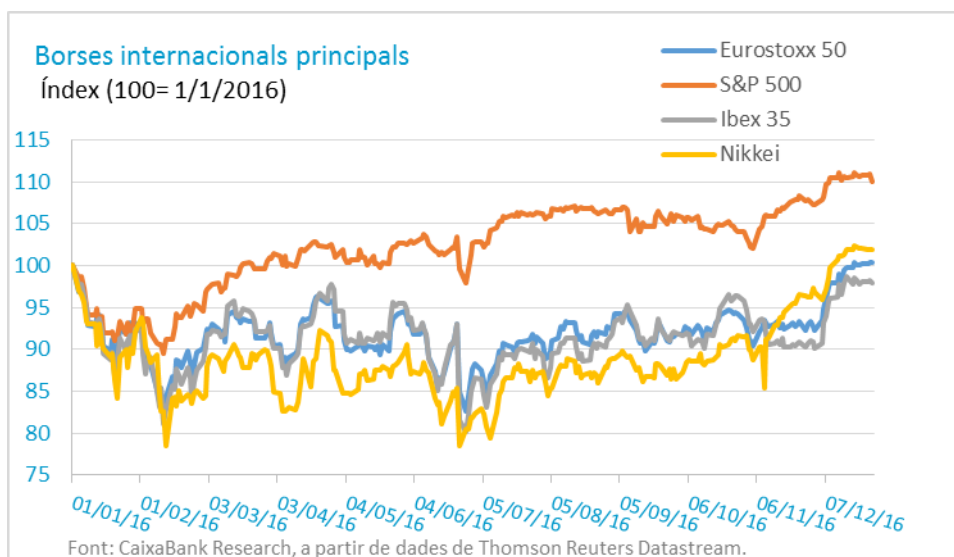
Evolució global i mercats

El 2016, el creixement mundial es va situar en el 3,1%, una xifra similar al 3,2% del 2015. Encara que aquesta xifra s'allunya del que es preveu abans de l'inici de l'exercici, el cert és que l'any ha anat de menys a més. Així, en el primer semestre, l'economia mundial es va mantenir a ritmes d'avenç del PIB del 3,0%, i després va guanyar tracció fins al 3,2% durant la segona meitat. Tot i que pot semblar una acceleració modesta, cal assenyalar que s'ha donat en un context financer i polític complex. Específicament, durant l'exercici hi ha hagut tres episodis que van elevar de forma notable la incertesa.

El primer, de caràcter estrictament financer, es va produir en els dos primers mesos de l'any, arran de la incertesa que va envoltar a la política canviària xinesa i la caiguda del preu del petroli i es va caracteritzar per una apreciable correcció a la baixa de les cotitzacions dels actius de risc i una sensible disminució dels rendiments del deute públic. A partir de finals de febrer, uns indicadors macroeconòmics més favorables van servir per temperar els ànims dels inversors i van propiciar un procés, encara que irregular, de gradual recuperació dels preus dels actius financers. El final del primer semestre es va tancar, no obstant això, amb un segon episodi d'incertesa, ja que el resultat favorable al Brexit va agafar els inversors per sorpresa, es va saldar amb fortes caigudes en les borses i els actius de risc, i amb un flux de capitals cap als valors refugi.

Encara que els inversors van recuperar de forma ràpida la confiança i les cotitzacions dels actius de risc van repuntar a l'estiu, els mesos de setembre i octubre es van veure afectats pel tercer episodi d'incertesa, que va envoltar les eleccions presidencials nord-americanes. Malgrat que les borses han reaccionat a la victòria de Donald Trump amb avenços significatius i el mercat de bons ha registrat augments importants dels tipus d'interès, aquest últim episodi d'incertesa no s'aclarirà definitivament fins que es vegi amb claredat com es concreten les propostes de política econòmica de la nova Administració Trump.

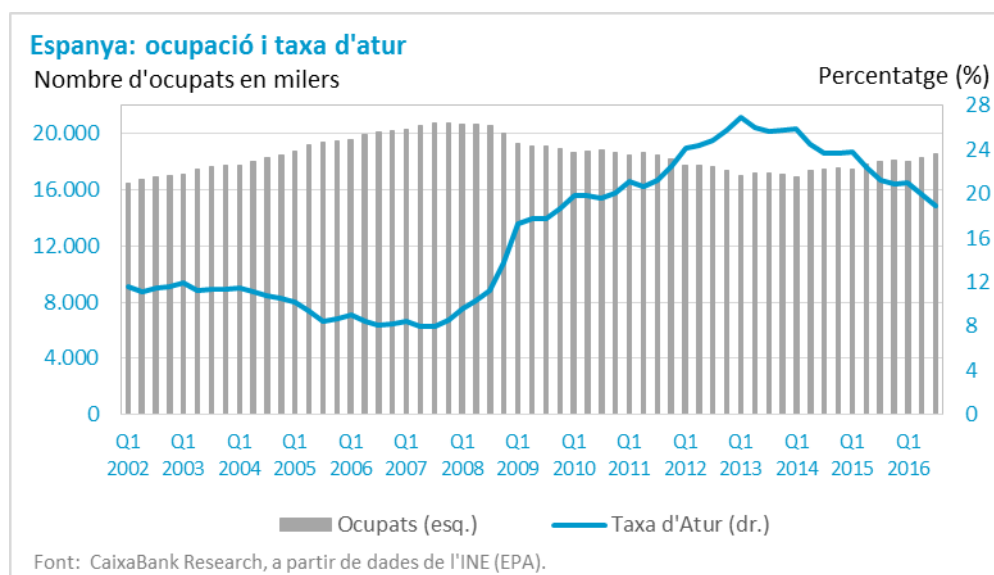
Aquesta evolució general, raonablement positiva en termes macroeconòmics, engloba situacions diferents per regions i països. Així, entre els emergents, cal destacar que la Xina manté el rumb cap a una etapa de menys creixement. Si el 2015 acabava amb un avenç del PIB del 6,9%, en el tancament del 2016 es va situar en el 6,7%. Aquesta evolució ha matisat els temors més exacerbats d'un «aterratge brusc», però els dubtes sobre la situació de la banca xinesa, especialment les entitats locals, les contínues sortides de capital i la bombolla immobiliària no permet abaixar la guàrdia. Els riscos en altres països emergents tampoc no s'han dissipat. El 2016 s'ha confirmat que el Brasil es manté en una situació de recessió greu, que està acompanyada d'un complicat escenari polític, i que altres emergents, com Turquia o Sud-Àfrica, segueixen mostrant desequilibris macroeconòmics que els situen en posició de vulnerabilitat exterior. En un to una mica més positiu, cap a finals d'any, els indicadors suggerien que la recessió russa podria començar a quedar enrere, en gran mesura a causa d'una lenta consolidació de la recuperació del petroli. En aquest sentit, cal recordar que el petroli va repuntar apreciablement fins al maig (per bé que és cert que procedia dels nivells atípicament deprimits de 2015), i que després va entrar en una etapa de forta volatilitat i absència de tendència clara. Les cotitzacions es van escapar d'aquesta situació després dels diversos acords dels productors, tant OPEP com NO-OPEP, de finals d'any, que apunten a una reducció de l'oferta significativa durant el 2017.

Entre les economies avançades, cal destacar que els EUA va confirmar que està en una fase de maduresa del cicle econòmic. El país va registrar el 2016 el seu setè any consecutiu de creixement positiu i està immers en una situació de pràcticament plena ocupació, cosa que s'ha reflectit en un avenç més fort dels salaris, que, sumat a la recuperació de la inflació, suggeria que, després del primer augment del tipus de referència de la Fed, el 2016 la normalització monetària hauria d'haver avançat de manera clara. En canvi, la Reserva Federal va optar per mantenir inalterat el seu tipus de referència fins a l'última reunió de l'any, en què va decidir un augment de 0,25 punts, fins al 0,50%-0,75%. En gran mesura, es tracta d'una resposta que s'ha vist condicionada pels *shocks* d'incertesa esmentats abans. El Japó, per la seva part, continua varat en una etapa de baix avenç de l'activitat malgrat els esforços d'actuar mitjançant la política monetària sobre el creixement nominal.

Evolució de l'Eurozona i d'Espanya

L'Eurozona va mantenir el 2016 el camí de recuperació gradual de l'activitat econòmica. Encara que en aquest any el creixement no va ser extraordinàriament dinàmic, tampoc va ser mediocre, ja que va créixer a un ritme en consonància amb el seu potencial. Així mateix, es tracta d'un resultat que es dona, com s'ha esmentat, en el context d'un *shock* d'incertesa important, el del Brexit. Amb tot això, les xifres corroboren que, fins a la data, l'impacte econòmic real d'aquest ha estat relativament contingut i centrat en el Regne Unit. En gran mesura, l'expansió registrada ha estat a causa de suports temporals com l'abaratiment de les primeres matèries (respecte al 2015), la depreciació de l'euro o l'expansió quantitativa del BCE. En aquest sentit, s'ha d'insistir en recordar les diverses mesures d'expansió monetària que la institució va prendre el 2016, entre les quals destaquen les que es van adoptar al març (retallada de tipus, ampliació del programa de compres mensuals fins a 80.000 milions d'euros fins al març de 2017, inclusió de deute corporatiu en el programa de compres i noves subhastes bancàries de liquiditat) i al desembre, quan es va anunciar l'extensió temporal del programa de compres fins al desembre de 2017 i la disminució del volum de compres fins als 60.000 milions a partir de l'abril de 2017.

En aquest context complex, amb notables focus d'incertesa global però també amb creixement mundial i europeu, Espanya ha destacat positivament. En aquest exercici, el creixement econòmic es va situar en el 3,2%, una xifra elevada i que se suma a un 2015 igualment positiu (mateix augment del PIB, el 3,2%). En aquesta trajectòria expansiva, el dinamisme de la demanda domèstica es deu, sobretot, a l'avenç del consum privat. La millora del mercat de treball (creació d'aproximadament 400.000 llocs de treball el 2016, una xifra una mica inferior a la de 2015) i de les condicions financeres continua ajudant a la recuperació de la renda disponible de les llars, la qual cosa, al seu torn, permet mantenir un bon ritme de creixement del consum i continuar amb el procés de despallanquejament. D'altra banda, s'ha anat reduint l'impuls de la inversió en béns d'equipament, per bé que ha mantingut taxes d'avenç notables, mentre que la inversió en construcció avança gradualment.

D'igual manera, el consum públic va continuar registrant un comportament expansiu el 2016. Encara que això suposa un impuls al creixement econòmic a curt termini, s'han de tenir en compte les conseqüències sobre el deute públic, que frega el 100% del PIB. La situació de les finances públiques, precisament, ha estat objecte de reconvençió per part de la Comissió Europea, quan es va constatar la notable desviació del dèficit públic el 2015 respecte a l'objectiu acordat. El juliol, la Comissió va optar per no imposar sancions a Espanya per aquest incompliment, atès que el Govern va anunciar noves mesures d'ajust

pressupostari per complir amb els nous objectius de dèficit, fixats en el 4,6% del PIB el 2016 i el 3,1% el 2017, i així va ajornar dos anys la correcció del dèficit excessiu.

Pel que fa als desequilibris macroeconòmics restants, cal assenyalar la millora clara del sector exterior i la normalització gradual de l'evolució dels preus. En aquest sentit, el saldo per compte corrent s'haurà situat a finals de 2016 a la zona del 2% del PIB, una xifra positiva que supera l'1,4% de 2015. L'ampliació del superàvit per compte corrent es va deure, fonamentalment, a l'abaratiment de la factura energètica i, en menor mesura, a la disminució del dèficit de la balança de rendes. Pel que fa a la inflació, després de situar-se reiteradament en la zona de les caigudes interanuals, l'IPC es va començar a recuperar amb força en el tram final de 2016 en desfer-se l'efecte graó de la caiguda del preu del petroli a finals de 2015, cosa que representa l'allunyament d'una situació anòmala de caiguda de preus.

2.2. Descripció de la cartera de participacions i Valor Net dels Actius

En aquest apartat es detallen diverses magnituds financeres, principalment sobre les inversions i el deute, partint de perímetre de gestió de Criteria que s'han definit en l'Annex – Glossari d'informació financera.

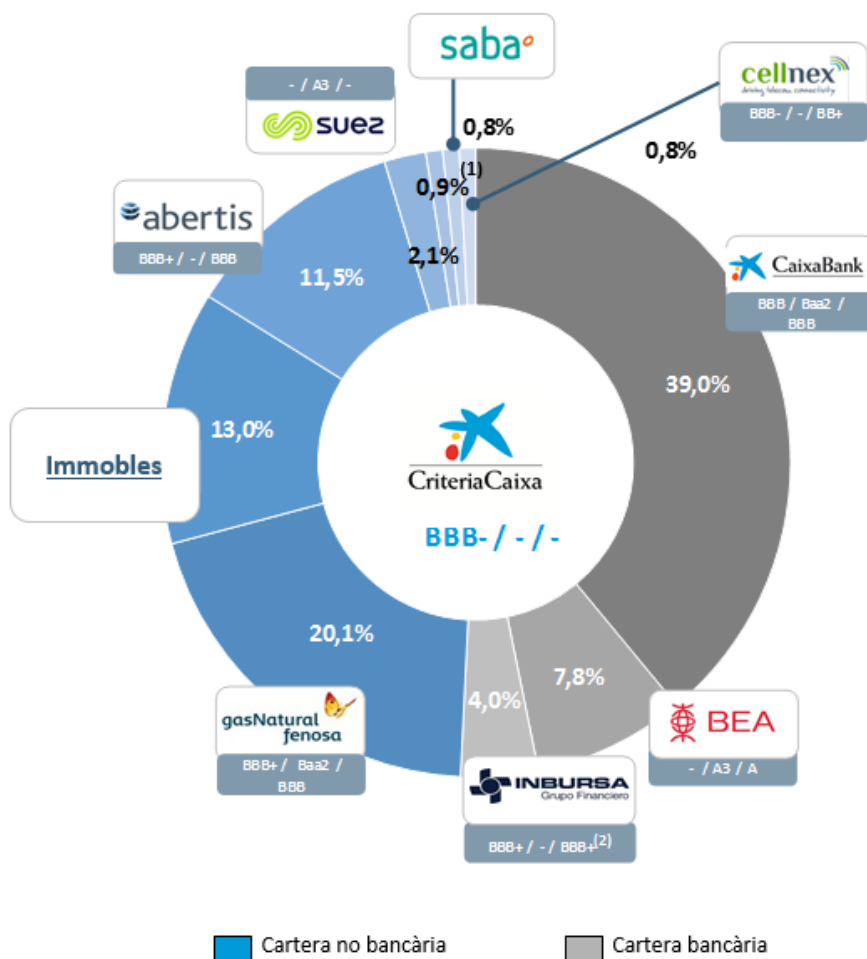
El **Valor Net dels Actius (NAV)** de Criteria, a 31 de desembre de 2016 i 2015, és el següent:

Milions d'euros	31/12/2016	31/12/2015	Variació
Gross Asset Value (GAV)	21.822	23.793	-8,28%
<i>...dels quals, actius cotitzats</i>	<i>18.608</i>	<i>20.237</i>	<i>-8,05%</i>
<i>% actius cotitzats sobre GAV</i>	<i>85,3%</i>	<i>85,1%</i>	<i>0,2 pp</i>
Posició de deute net	(6.909)	(8.418)	-17,93%
Net Asset Value (NAV)	14.913	15.375	-3,00%
<i>% de deute net sobre GAV</i>	<i>31,7%</i>	<i>35,4%</i>	<i>-3,7 pp</i>

Desglossament i evolució del GAV de Criteria a 31 de desembre de 2016:

A 31 de desembre de 2016, el 51% del GAV correspon a la cartera bancària, formada per CaixaBank i les societats adquirides el 2016 en la permuta d'actius feta amb CaixaBank, el Grupo Financiero Inbursa i The Bank of East Asia. D'altra banda, el 49% del GAV està invertit en empreses que pertanyen a sectors estratègics, com ara l'energètic i infraestructures, així com al negoci immobiliari.

Destaca l'alta liquiditat i qualitat creditícia de la nostra cartera, atès que el 85,3% és cotitzat i amb una qualificació creditícia mitjana de BBB+ (segons criteri Fitch).

⁽¹⁾ Correspon a: Vithas Sanidad, Aigües de Barcelona i Caixa Capital Risc

⁽²⁾ Els ratings corresponen a Banco Inbursa

Nota: Els ratings segueixen l'ordre següent: Fitch/Moody's/S&P

Les variacions principals del GAV durant l'exercici 2016 són les següents:

Permuta entre CriteríaCaixa i CaixaBank sobre les participacions del Grupo Financiero Inbursa i de The Bank of East Asia

El passat 30 de maig de 2016, Critería va transmetre a CaixaBank un nombre d'accions pròpies de CaixaBank representatives d'aproximadament el 9,89% del seu capital social i un import en efectiu de 678 milions d'euros i, al seu torn, CaixaBank va transmetre a Critería la seva participació a The Bank of East Asia, Limited (BEA), representativa d'aproximadament un 17,30% del seu capital social, i en Grupo Financiero Inbursa, SAB de CV (GFI), representativa d'aproximadament un 9,01% del seu capital social.

Com a conseqüència de les transmissions efectuades, s'han modificat els acords d'accionistes relatius al BEA i el GFI a fi que Critería ocupi la posició de CaixaBank com a nou accionista. CaixaBank continuarà amb el seu rol de soci bancari (*banking partner*) de tots dos bancs per seguir cooperant amb ells en activitats comercials. En cas de fer inversions estratègiques en bancs que operin en el continent americà i en la zona

d'Àsia-Pacífic, Critería i CaixaBank mantindran el seu compromís de fer la inversió a través del GFI i el BEA respectivament, excepte en el cas del GFI, si aquest banc decideix no participar en la inversió.

Amb aquesta permuta d'actius, Critería no varia el pes de la cartera bancària, augmenta la diversificació de la seva cartera, tant geogràficament com entre entitats.

Venda del 10% de Gas Natural

El 21 de setembre de 2016, Critería i Repsol van vendre, cadascuna d'elles, un 10% del capital social de Gas Natural a Global Infrastructure Management (GIP). El preu de venda va ser de 19 euros per acció, la qual cosa va suposar, a cadascun d'ells, uns ingressos de 1.901 milions d'euros. La plusvàlua consolidada registrada per Critería per la transmissió d'aquest 10% va pujar a 215 milions d'euros.

Com a conseqüència d'això, Critería i Repsol van donar per finalitzat l'acord previ en relació amb la seva participació a Gas Natural, i van assumir, amb GIP, certs compromisos relatius al govern corporatiu de Gas Natural, entre els quals, per ser l'accionista majoritari, Critería té dret a nomenar el President no executiu. Amb aquesta venda, la participació de Critería a Gas Natural, a 31 de desembre de 2016, puja al 24,4%.

Venda de l'1,7% de CaixaBank

El 13 de desembre de 2016, Critería va formalitzar la venda a mercat, a través d'un procés de col·locació accelerada, d'un paquet de 100 milions d'accions de CaixaBank, representatives d'aproximadament l'1,7% del capital social de CaixaBank. L'import total de l'operació va pujar a 315 milions d'euros, i el preu de venda va ser de 3,15 euros per acció.

Variació de valor

Durant el 2016 les principals societats de la cartera de Critería han tingut una evolució negativa en borsa, igual que els principals índexs de referència.

En concret, l'índex de l'IBEX 35 s'ha reduït un 2,0% el 2016, similar a la variació de la cotització de CaixaBank, que ha experimentat una reducció del 2,3%, evolució que compara bé respecte de l'Eurostoxx Bancs (-8,0% el 2016). D'altra banda, les principals participacions industrials cotitzades han tingut una evolució més negativa que l'IBEX 35, ja que la cotització de Gas Natural Fenosa el 2016 ha disminuït un 4,8%, i la d'Abertis s'ha reduït un 7,7%.

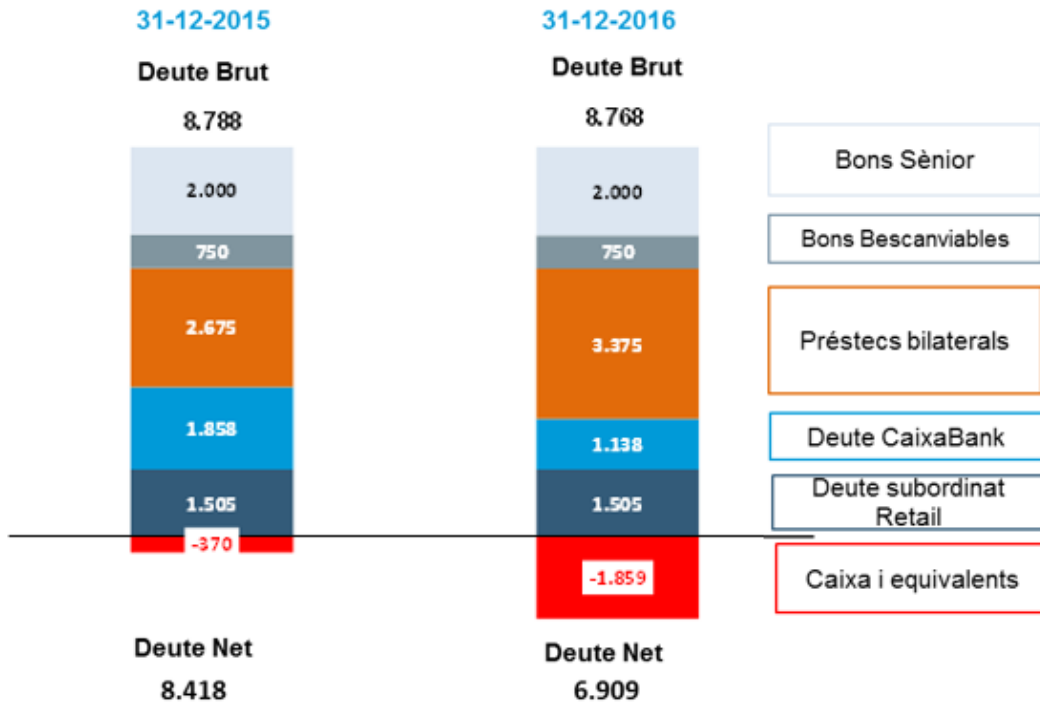
Desglossament i evolució del Deute Net de Critería a 31 de desembre de 2016

Durant el 2016 el deute net ha disminuït 1.509 milions d'euros fins als 6.909 milions d'euros, gràcies bàsicament a la venda del 10% de Gas Natural comentada anteriorment. Per això, la posició en tresoreria i equivalents, a 31 de desembre de 2016, puja a 1.859 milions, import que ha estat utilitzat per afrontar l'amortització, el 31 de gener de 2017, de l'última emissió viva de deute subordinat *retail*, per un import de 1.505 milions d'euros.

Malgrat que el deute brut s'ha mantingut estable, durant l'exercici 2016 s'ha dut a terme una gestió activa del passiu, en què s'han formalitzat 6 préstecs bilaterals per un total de 850 milions d'euros, i a un termini d'entre 3 i 7 anys, amb un cost inferior al 2% en tots els casos. D'altra banda, s'han amortitzat anticipadament préstecs bilaterals per 850 milions d'euros d'un cost lleugerament superior.

El desglossament del deute net, a 31 de desembre de 2016 i 2015, és el següent:

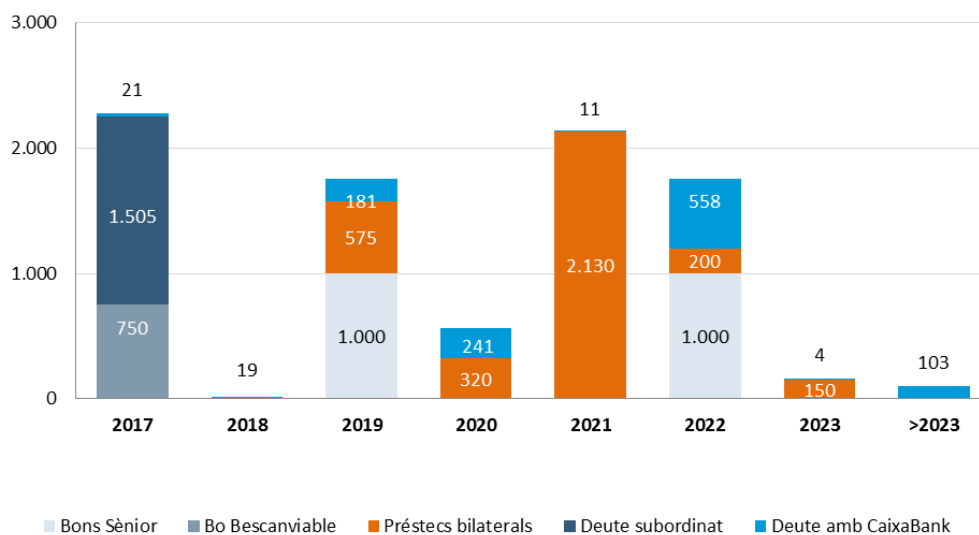
(Milions €)

A 31 de desembre de 2016, el *pool* de bancs finançadors de Critería, sense tenir en compte CaixaBank, està format per 13 entitats financeres (4 espanyoles i 9 internacionals).

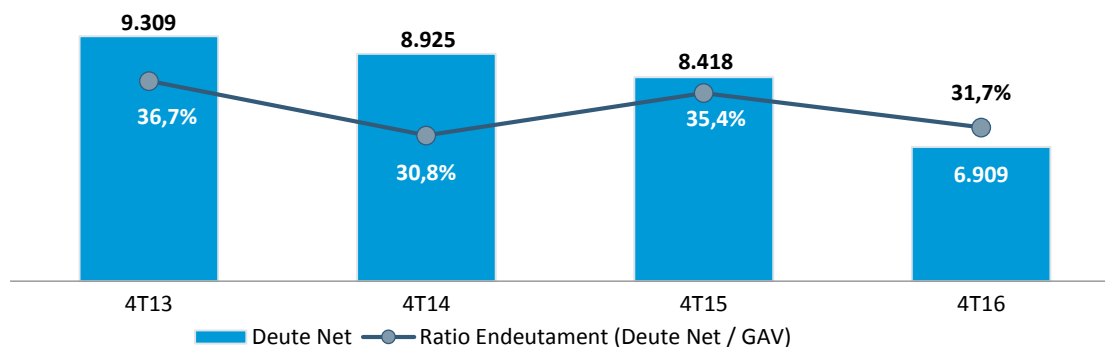
El perfil de venciments del deute brut a 31 de desembre de 2016 és el següent:

(Milions €)

En el gràfic següent es pot observar l'evolució tant del deute net com de la ràtio d'endeutament, definida com a Deute Net / GAV:

(Milions €)

Aquest gràfic mostra l'esforç que ha fet Critería amb relació a la disminució del seu palanquejament, mantenint la ràtio d'endeutament com un factor essencial en la seva gestió.

Gestió del tipus d'interès

A 31 de desembre de 2016, un 81% del deute brut del perímetre de gestió és a tipus fix (84% a 31 de desembre de 2015).

Ràtio de cobertura d'interessos

La ràtio mesura la capacitat de generació de recursos recurrents interns per fer front als interessos derivats del deute. A 31 de desembre de 2016 i 2015, la ràtio és de 3,6x.

2.3. Resultat dels negocis

Compte de resultats consolidat de gestió de Criteria:

MM d'€	2016	2015	% Var.
Cartera Bancària	638	484	32%
Cartera Industrial i de Serveis	625	910	-31%
Gestió d'actius immobiliaris	(272)	(282)	-3%
Despeses d'estructura	(39)	(33)	16%
Resultat d'explotació	952	1.079	-12%
Resultat financer	(254)	(273)	-7%
Resultats per vendes i altres	157	364	-57%
Resultat abans d'impostos	855	1.170	-27%
Impost de societats	150	10	-
Resultat net	1.005	1.179	-15%

Resultats de la Cartera Bancària

El resultat de la cartera bancària ha millorat en 154 milions d'euros (+31,8% respecte de 2015), que inclouen l'atribució del resultat de CaixaBank, així com l'atribució del resultat de les participacions de The Bank of East Asia (BEA) i Grupo Financiero Inbursa (GFI) des del maig de 2016, una vegada va concloure l'operació de permuta d'actius.

CaixaBank

El resultat net de CaixaBank de 2016 puja a 1.047 milions d'euros (+28,6% respecte de 2015). D'altra banda, a causa de les operacions de desinversió de Criteria a CaixaBank (2,28% el juny de 2015 i 1,67% el desembre de 2016), així com a la permuta d'actius (9,89% el maig de 2016), el percentatge mitjà del resultat atribuït a Criteria ha passat del 59,4% el 2015 al 53,4% el 2016. D'aquesta manera, el resultat de CaixaBank atribuït a Criteria el 2016 puja a 565 milions d'euros (+16,9% respecte dels 484 milions d'euros de 2015).

Pel que fa al resultat net de CaixaBank, tal com va informar el banc el 2 de febrer passat, en un context de tipus d'interès en mínims, el marge d'interessos s'ha situat en 4.157 milions d'euros (-4,5% de variació interanual), malgrat que des del segon trimestre de 2016 ja manté una tendència a l'alça.

La millora de l'eficiència i la rendibilitat s'han sostingut en l'elevada capacitat de generar ingressos (7.827 milions d'euros de marge brut), en la contenció i racionalització de despeses recurrents (-1,7%) i en les dotacions inferiors per insolvències (-80,3%).

A més, el 2016 s'han registrat 121 milions de costos extraordinaris associats a l'acord laboral assolit el 29 de juliol passat. El 2015, els costos extraordinaris van assolir els 543 milions per la integració de Barclays Bank, SAU i l'acord laboral tancat en aquest exercici.

La millora dels indicadors de qualitat d'actiu i l'alliberament de fons per insolvències després del desenvolupament de models interns consistents amb els criteris de la Circular 4/2016, entre d'altres, redueix les pèrdues per deteriorament d'actius financers i altres provisions en un 57,5%, fins als 1.069 milions d'euros.

Tot això, emmarcat en un entorn de mercat en què CaixaBank segueix incrementant els recursos de clients (+2,5%) i redueix la seva morositat fins al 6,9%.

The Bank of East Asia (BEA)

Tal com s'ha comentat anteriorment, el resultat atribuït del BEA correspon al dels mesos de maig a desembre de 2016 i puja a 35 milions d'euros. Els quatre primers mesos de l'exercici i el resultat de 2015 estan inclosos en el resultat net de CaixaBank.

Pel que fa al resultat net del BEA, tal com va informar el banc el 17 de febrer passat, puja a 3.723 milions d'HKD (433 milions d'euros), un 32,6% inferior al de l'exercici 2015. El marge d'interessos s'ha estret un 7,0% a causa de la desacceleració de l'economia xinesa i l'augment de competència entre els bancs per captar els clients amb millor qualitat creditícia. Aquest entorn més complex també ha afectat les comissions netes, que s'han reduït un 10,7%.

D'altra banda, gràcies al pla d'eficiències dut a terme, bàsicament tancament d'oficines a Hong Kong i la Xina, han aconseguit disminuir les despeses d'explotació un 6,3%.

El BEA ha fet un fort esforç en dotacions a provisions (+69,0% respecte de l'any anterior), cobrint principalment exposicions a crèdit a la Xina, compensades per plusvàlues en la venda d'actius.

Un aspecte rellevant de l'exercici, però que no ha pogut tenir impacte comptable al tancament de l'exercici per no haver pogut obtenir la totalitat d'aprovacions regulatòries, és la venda de la filial Tricor, iniciada al febrer de 2016, de la qual el BEA té una participació del 75,61%. Per tant, la plusvàlua de la venda no es materialitzarà comptablement fins al 2017, i s'estima en aproximadament 3.100 milions d'HKD.

Grupo Financiero Inbursa (GFI)

Tal com s'ha comentat anteriorment, el resultat atribuït del BEA correspon al dels mesos de maig a desembre de 2016 i puja a 38 milions d'euros. Els quatre primers mesos de l'exercici i el resultat de 2015 estan inclosos en el resultat net de CaixaBank.

Pel que fa al resultat net del GFI, tal com va informar el banc el 2 de febrer passat, puja a 12.432 milions de pesos mexicans (602 milions d'euros), un 6,0% superior al de l'exercici 2015. Els principals aspectes de l'exercici són:

- El marge d'intermediació, 19.670 milions de pesos mexicans a desembre 2016, ha augmentat respecte del 2015 (un +27%) a causa de la pujada de tipus d'interès de Banxico (5,75% a desembre de 2016 respecte d'un 3,25% a desembre 2015), així com el volum de crèdits superior amb millor marge (increment d'un 19% de la cartera de préstecs, per l'augment en el crèdit hipotecari i consum en un 19%, un augment del 65% del crèdit governamental i un augment del 14% del crèdit corporatiu).
- Increment del volum de negoci d'assegurances, 3.752 milions de pesos mexicans, a desembre 2016, que suposa un augment del +48% respecte a l'exercici anterior, per increment de primes, superior a l'increment del nivell de sinistralitat i reclamacions.

- Impacte positiu en el resultat de les operacions financeres, 3.532 milions de *pesos* mexicans, a 31 de desembre de 2016, associat principalment a les posicions en derivats, per l'augment en els tipus d'interès de Banxico.
- Augment de les despeses d'explotació, 9.690 milions de *pesos* mexicans, a desembre 2016 (+19%), a causa de la incorporació de Banco Walmart, que ha comportat la incorporació de personal i oficines. A tancament de 2016, el GFI ha arribat a tenir 901 oficines, en contrast amb les 543 a desembre de 2015.

Resultats de la cartera industrial i de serveis

El resultat de la cartera industrial i de serveis ha disminuït 285 milions d'euros (-31,3% respecte del 2015), i s'explica en més del 90% per l'atribució dels resultats de Gas Natural i d'Abertis.

Gas Natural

El resultat net de Gas Natural puja a 1.347 milions d'euros (-10,3% respecte de 2015). D'altra banda, a causa de l'operació de venda del 10% de Gas Natural al setembre, el percentatge mitjà del resultat atribuït a Criteria ha passat del 34,4% el 2015 al 30,7% el 2016. D'aquesta manera, el resultat de Gas Natural atribuït a Criteria el 2016 puja a 414 milions d'euros (-19,8% respecte dels 516 milions d'euros de 2015).

Tal com va informar Gas Natural el 8 de febrer passat, el resultat de 2016 ha estat influenciat per la conjuntura de les *commodities* (que es troben a la part baixa del cicle) i, en menor mesura, per les depreciacions d'algunes divises de Latam en què opera la societat (respecte l'euro) que van tenir lloc a principis d'any.

Aquests dos factors impacten negativament en els negocis liberalitzats (que estan exposats a l'evolució del preu de les *commodities*) i en les activitats de Latam del Grup que operen amb divisa local (efecte translació dels comptes a euros).

En l'àmbit operatiu destaca: (i) la venda de la participació del 20% en la planta de GNL de Quintero per 177 milions d'euros, (ii) l'inici de la reestructuració dels seus negocis a Xile i (iii) l'adjudicació de diversos projectes renovables al Brasil, Xile i Austràlia que sumen prop de 500 MW de capacitat instal·lada.

El Grup també va reforçar la seva capacitat financera amb una emissió a l'abril de 600 milions d'euros a 10 anys amb el cupó més baix de la seva història a aquest termini (1,25%) i la venda dels seus edificis a Madrid per 206 milions d'euros (hi romandrà en règim de lloguer).

Abertis

L'exercici 2016 d'Abertis s'ha caracteritzat per la consolidació del creixement de l'activitat a Espanya, França i Xile, i el creixement selectiu en l'àmbit d'autopistes (així com la feina duta a terme en l'àmbit d'infraestructures de telecomunicacions per satèl·lit per al llançament de nous satèl·lits en els propers exercicis).

Abertis ha centrat els seus esforços en la consolidació de la seva posició en societats ja participades, com la presa de control d'Autopista Central (Xile) i l'OPA sobre Arteris (Brasil), així com l'extensió del termini concessional de Metropistas (Puerto Rico). Addicionalment, destaca l'operació d'adquisició de l'autopista A4 Holding (Itàlia), de 235 quilòmetres, que permet l'entrada d'Abertis a Itàlia.

El negoci recurrent ha mantingut una bona evolució, i el 2016 hi destaca la millora de l'activitat en els principals mercats en què opera, així com els canvis en el perímetre derivats de l'adquisició del 50% restant de l'actiu Autopista Central i la revaloració de la participació anterior.

Adicionalment, la companyia continua unint esforços en el control dels seus costos d'explotació, així com de les inversions operatives, per millorar la gestió a través d'un increment de l'eficiència.

La variació respecte l'exercici anterior està afectada principalment per la plusvàlua generada el 2015 per la venda del 66% de Cellnex Telecom (sortida a Borsa), parcialment compensada per la provisió del conveni de l'AP-7, així com el canvi en el tractament comptable dels ingressos associats a aquest conveni a partir del juny de 2015.

Gestió d'actius immobiliaris

Criteria gestiona, a 31 de desembre de 2016, una cartera d'immobles amb un valor net comptable de 2.842 milions d'euros, dels quals 515 milions d'euros estan classificats com a cartera en venda, 728 milions d'euros com a cartera en lloguer, 1.021 milions d'euros com a sòl i 578 milions d'euros dedicats als programes d'habitatge assequible.

El negoci de la gestió d'actius immobiliaris ha estat afectat, el 2016, per l'entrada en vigor de la Circular 4/2016 del Banc d'Espanya, que actualitza l'Annex IX de la Circular 4/2014, que ha provocat canvis en la valoració dels actius adjudicats, que juntament amb el procés de taxació anual, ha representat un sanejament en la cartera immobiliària per un import de 209 milions d'euros (246 milions d'euros el 2015). Tanmateix, la bona evolució de les vendes, respecte de l'exercici 2015, i el manteniment dels ingressos per lloguers, permeten que el negoci immobiliari tingui fluxos de caixa positius.

A principis de 2017, s'ha arribat a un acord amb l'actual proveïdor de serveis immobiliaris perquè el 2017 aquest servei el faci una empresa del grup, per internalitzar la gestió i posar un major focus en la gestió de la cartera a llarg termini.

Resultat financer

El resultat financer ha millorat un 7% respecte al mateix període de 2015, per la combinació dels factors següents:

- Volum inferior de deute net mitjà com a conseqüència de la Reducció derivada de les vendes de participació del 2,28% i 1,7% de CaixaBank, el 2015 i 2016, respectivament, i del 10% de Gas Natural el 2016, parcialment compensat pel finançament necessari per completar el contracte de permuta d'actius entre Criteria i CaixaBank.
- Reducció del cost mitjà del deute fins al 2,8% gràcies a la gestió activa del passiu (efectuada des de mitjan 2015), captant nou finançament amb venciments entre 3 i 7 anys, amb un cost mitjà inferior al 2% anual i la finalitat del qual ha estat substituir altres instruments més costosos.

Resultats per vendes i altres

Aquest epígraf inclou el 2016 principalment les plusvàlues consolidades per la venda d'accions representatives d'un 10% del capital social de Gas Natural, per un import de 215 milions d'euros.

D'altra banda, en l'exercici 2015 es van registrar, bàsicament, les transaccions següents:

- Amortització anticipada de les obligacions subordinades de 3.000 milions d'euros, que van generar un resultat positiu de 220 milions d'euros, vinculats a la cancel·lació dels derivats de cobertura.
- Resultat per la venda d'accions d'Abertis, en acudir Critería a l'OPA llançada per aquesta companyia. La venda de títols va generar unes plusvàlues de 147 milions d'euros.

3. RISCOS I INCERTESES

Gestió del Risc

El perfil de riscos del Grup Criteria està fonamentalment determinat per la composició societària del Grup, en què es distingeixen dos àmbits de gestió de riscos:

- Criteria, la matriu del Grup, com a societat patrimonialista, gestiona tant riscos relacionats amb la seva activitat financera com riscos que puguin afectar la continuïtat de la seva activitat; d'entre els primers podem destacar: el risc de crèdit, el de deteriorament d'actius, l'estructural de tipus, el de liquiditat, el de mercat, el de rendibilitat del negoci i el de situació de recursos propis regulatoris. Dels riscos no financers, destaquen el risc de compliment normatiu, el de fiabilitat de la informació financera, el legal/regulatori, l'operacional i el reputacional.
- D'altra banda, en consolidar un grup bancari com CaixaBank a través del mètode d'integració global, la gran majoria dels riscos als quals s'enfronta i gestiona el Grup Criteria són riscos vinculats a l'activitat bancària i asseguradora del Grup CaixaBank.

Mapa de riscos

A continuació s'enumeren els riscos principals que poden afectar la rendibilitat econòmica de les activitats de Criteria, la seva solvència financera i la seva reputació corporativa:

- Riscos específics de negoci:
  - Liquiditat. Principalment el risc d'actius líquids (falta de liquiditat d'alguna de les seves inversions i possible pèrdua sobtada de valor dels actius), risc de finançament (incapacitat per renovar finançament o la necessitat de fer-ho a un cost elevat) i el risc de concentració de liquiditat (concentració de fonts de finançament).
  - Crèdit. Possibilitat que alguna de les contraparts no atengui les obligacions de pagament i les possibles pèrdues que se'n derivin. Aquest risc comprèn el risc d'impagament i el de concentració de crèdit. S'inclou conceptualment en aquest tipus de risc la inversió en cartera d'entitats de grup, multigrup i associades.
  - Mercat. Pèrdua de valor dels actius o increment de valor dels passius per fluctuacions dels tipus o preus en els mercats en què aquests actius/passius es negocien. Inclou la variació de valor de les inversions en altres empreses, classificades com a actius financers disponibles per a la venda, i el risc de l'activitat immobiliària.
  - Situació de recursos propis. Restricció de la capacitat de Criteria per adaptar el seu volum de recursos propis a les exigències normatives o a la modificació del seu perfil de risc
- Riscos per a la continuïtat de l'activitat:
  - Risc legal o regulatori. Al·ludeix a possibles modificacions legislatives o decisions judicials contràries.
  - Risc de compliment. Fa referència a possibles sancions derivades de l'incompliment de disposicions normatives.

- Risc operacional. Al·ludeix al frau intern, extern, relacions laborals i seguretat en el lloc de treball, clients, processos i sistemes i danys materials.
- Risc reputacional. Correspon al risc que es deteriori la confiança d'algun dels grups d'interès.
- Risc de fiabilitat de la informació financera. Fa referència a qüestions de transparència i aplicació de la normativa comptable, al frau comptable i a errors en la informació financera.

La prioritat de la Direcció és identificar els riscos principals en relació amb els negocis significatius i aplicar les polítiques amb un alt grau de descentralització, atesa la gran varietat de negocis i l'alt grau d'especialització.

- Per a un adequat mesurament i anàlisi de riscos inherents a l'activitat de Criteria com a *holding* (riscos relacionats amb la seva activitat financera i riscos que puguin afectar la continuïtat de la seva activitat, és a dir, els riscos corresponents al «perímetre de gestió»), la Direcció de Criteria té un Marc d'Apetit al Risc (RAF, per les seves sigles en anglès *Risk Appetite Framework*). El RAF és una eina de gestió amb la qual ha establert la tipologia i els nivells de risc que està disposat a acceptar en la consecució dels seus objectius de negoci, cercant mantenir en tot moment l'equilibri entre rendibilitat i risc.
- Així mateix, per a l'anàlisi de riscos vinculats a l'activitat bancària i asseguradora del Grup CaixaBank, conegut com el «perímetre consolidat», la Direcció de Criteria també utilitza les eines i metodologia del Grup CaixaBank, que disposa d'una Direcció General de Riscos pròpia, d'acord amb les millors pràctiques del sector financer.

Aquests mètodes i eines permeten avaluar i quantificar de manera adequada l'exposició al risc i, consegüentment, prendre les decisions tendents a minimitzar l'impacte d'aquests riscos amb la finalitat d'estabilitzar:

- Els fluxos de caixa, per facilitar la planificació financera i prendre decisions d'inversió o desinversió apropiades.
- El compte de resultats, amb un objectiu d'estabilitat i creixement a mitjà i llarg termini.
- El valor del patrimoni net, amb l'objecte de protegir el valor de la inversió efectuada per l'accionista.

Conglomerat financer

Criteria, en tenir una posició de control sobre CaixaBank, ha estat definida pel Banc Central Europeu com a Societat Financera Mixta de Cartera i la matriu d'un Conglomerat Financer.

La normativa de conglomerats financers estableix una capa addicional de supervisió per als denominats Conglomerats Financers, plasmada en uns requeriments qualitius i quantitius addicionals als que estableix la normativa aplicable a les entitats de crèdit i financeres (Directiva de Requeriments de Capital (CRD IV), i Reglament de Requeriments de Capital (CRR), bàsicament). En aquest sentit, el Grup ha treballat per combinar aquests requeriments amb l'autonomia de gestió entre Criteria i el Grup CaixaBank, ja que tenen models de negoci diferents i naturaleses de riscos diferents. Per a això ha implantat una sèrie de procediments de govern, control de riscos i control intern que reforcen els estàndards de compliment de la regulació de conglomerats financers.

Requeriments normativa prudencial

Com a conseqüència de l'actual marc normatiu (vegeu l'apartat 1.2.b), Criteria ha dut a terme les següents actuacions durant l'exercici 2016:

1. *Internal Capital Adequacy Assessment Process (ICAAP) i Internal Liquidity Adequacy Assessment Process (ILAAP) de 2015*

Adaptació dels desenvolupaments d'ICAAP & ILAAP per (i) complir les recomanacions i expectatives explícites traslladades pel Mecanisme Únic de Supervisió a totes les entitats, incloent-hi més informació en la determinació dels requisits de capital i liquiditat en el marc de l'SREP, així com (ii) maximitzar el compliment del document consultiu del Comitè de Basilea que, per bé que estava en període consultiu fins al juny, els equips de supervisió l'han inclòs en els seus processos d'avaluació de l'exercici. El resultat de l'exercici de l'ICAAP & ILAAP ha estat aprovat pel Consell d'Administració de Criteria el 29 d'abril de 2016.

2. Informació amb Rellevància Prudencial

Elaboració i publicació de l'Informe de Rellevància Prudencial del Grup Criteria, amb l'objectiu de facilitar als agents del mercat l'avaluació de la suficiència de capital del Grup Criteria en l'exercici 2015, i proporcionar la informació addicional del que aporta Criteria, com a societat dominant de CaixaBank, al perímetre de consolidació prudencial del Grup Criteria.

El Consell d'Administració de Criteria va aprovar l'Informe de Rellevància Prudencial de 2015 el 29 d'abril de 2016 (en data 19 de desembre de 2016, es va aprovar i va publicar una petita modificació a l'Informe de 2015).

3. Aprovació del Pla de Recuperació CriteriaCaixa 2015

En compliment de la Directiva 2014/59/UE (article 7), Llei 11/2015 (article 6), per la qual s'estableix que les societats matrius d'un grup consolidable d'entitats de crèdit preparin i lliurin a les autoritats supervisores un Pla de Recuperació en base consolidada, s'ha elaborat un Pla de Recuperació a 31 de desembre de 2015, que el Consell d'Administració de Criteria va aprovar el 23 de setembre de 2016.

Grup CaixaBank

En consolidar un grup bancari com CaixaBank a través del mètode d'integració global, la gran majoria dels riscos a què s'enfronta el Grup Criteria i que gestiona són riscos vinculats a l'activitat bancària i asseguradora del Grup CaixaBank. És per aquest motiu que en els comptes anuals es fa una descripció detallada de l'Estructura de Govern i Organització del Grup CaixaBank amb relació a la gestió de riscos, així com la descripció del Mapa de Riscos Corporatiu, el Marc d'Apetit al Risc i el Model de Control Intern del Grup CaixaBank.

4. INFORMACIÓ SOBRE QUALIFICACIONS CREDITÍCIES

Criteria està qualificada per Fitch Ratings amb un *rating* de BBB-, amb perspectiva positiva (última revisió de 26 d'abril de 2016).

Tenint en compte que CaixaBank és el principal actiu de Criteria, així com l'actual marc de supervisió prudencial, Fitch Ratings aplica a Criteria la metodologia de *Banking Holding Company* i, en conseqüència, vincula la seva qualificació al *rating* de CaixaBank i li atorga una qualificació d'un graó per sota del de l'entitat financera. Així mateix, aquesta agència valora positivament la participació de Criteria en empreses cotitzades rellevants (Gas Natural, Abertis Infraestructuras, Suez Environnement Company i Cellnex), la posició de liquiditat, així com un nivell i estructura adequats de l'endeutament.

És previsible que, en cas que el Banc Central Europeu deixi de considerar Criteria com la capçalera del Conglomerat Financer, Fitch Ratings passi a aplicar la metodologia d'Investment Holding Company.

5. ACTIVITATS DE RECERCA I DESENVOLUPAMENT

Criteria no ha dut a terme activitats en matèria de recerca i desenvolupament.

D'entre les societats del Grup Criteria, cal destacar la inversió que CaixaBank ha fet en R+D+I, que ha pujat a 84 milions d'euros durant el 2016.

D'altra banda, Criteria, a través de la seva filial Caixa Capital Risc, participa en societats, bàsicament *start-up*, centrades en els sectors de ciències de la vida, alta tecnologia i negocis digitals.

6. OPERACIONS SOBRE ACCIONS PRÒPIES

Al 31 de desembre de 2016, la Fundació Bancària "la Caixa" és propietària del 100% de les accions de Criteria.

7. OBRA SOCIAL "la Caixa"

7.1. Pla estratègic de Fundació Bancària "la Caixa"

L'Accionista únic de Critería, la Fundació Bancària "la Caixa", va tancar l'exercici passat registrant resultats significatius en el primer any d'execució del seu Pla Estratègic 2016-2019, que té com a lema «Construïm presents. Canviem futurs». Un pla que té en compte una inversió de més de 2.000 milions d'euros en acció social durant el seu període de vigència i que consolida l'entitat com la Fundació més important d'Espanya i una de les més rellevants a Europa i al món.

Durant el 2016, l'entitat ha desplegat les línies d'actuació principals fixades en aquest document rector amb un objectiu ineludible: contribuir a la construcció d'una societat millor i més justa, donant oportunitats a les persones que més ho necessiten.

La focalització en els programes socials més transformadors, amb especial atenció als dedicats a la infància i la creació de llocs de treball; l'increment de la inversió en la recerca mèdica; el manteniment de l'excel·lència en la divulgació del coneixement i la cultura; i l'establiment de mètriques i sistemes d'avaluació que han permès avenços significatius en l'eficiència en l'ús dels recursos han estat les principals línies mestres.

D'acord amb aquests principis i objectius, l'entitat afronta el 2017 amb la mateixa voluntat de consolidar i intensificar la tasca de l'Obra Social. Això es traduirà en un augment del pressupost fins a arribar als 510 milions d'euros, en contrast amb els 500 dels nou anys anteriors.

Tal com recull el Pla Estratègic esmentat, la lluita contra la pobresa infantil i el foment de l'ocupació són dos dels eixos principals, que es concreten en l'impuls de dos programes estratègics: CaixaProinfància i Incorpora.

Durant el 2016, el programa de superació de la pobresa infantil, CaixaProinfància, ha atès més de 63.600 menors i les seves famílies en les ciutats espanyoles principals, i s'ha posat el focus en les zones i barris amb les taxes d'exclusió més altes. El projecte va ampliar el seu radi d'actuació durant l'any passat i es continuarà implementant en noves ciutats el 2017 amb l'objectiu de garantir el benestar de la infància amb menys oportunitats. En el terreny de l'acció social directa per lluitar contra l'exclusió, la Fundació de l'Esperança, ubicada en el districte de Ciutat Vella a Barcelona, ha incrementat la seva activitat i el nombre de beneficiaris atesos.

7.2. OBRA SOCIAL "la Caixa": més de 10 milions de beneficiaris

Globalment, la Fundació Bancària "la Caixa" ha impulsat el 2016 més de 46.000 iniciatives, de les quals s'han beneficiat més de 10 milions de persones.

Més de 28.000 oportunitats laborals

Respecte al foment de l'ocupació, Incorpora ha celebrat el seu desè aniversari i ha superat els 28.000 llocs de treball facilitats a persones en situació de vulnerabilitat. Una dada destacable que reflecteix un increment substancial comparat amb les 23.626 contractacions de 2015. Aquest programa d'integració laboral ha tingut la col·laboració de més de 9.500 empreses de tot Espanya durant l'exercici. Entre les línies d'actuació més innovadores d'aquest projecte destaquen els Punts de Formació Incorpora, dirigits a millorar l'ocupabilitat dels usuaris amb més dificultats per trobar feina, i els Punts d'Autoocupació per afavorir l'emprenedoria entre persones en risc o situació d'exclusió. El Pla Estratègic de la Fundació Bancària també posa èmfasi especial en la lluita contra la desocupació juvenil a través de diverses iniciatives.

El 2016, el programa de Gent Gran, amb més d'un segle de trajectòria, ha comptat amb 813.000 participants en propostes socials, culturals, de salut i tecnològiques, dirigides al foment de l'envelliment actiu, la participació social i el respecte i la dignitat de les persones grans. Aquests xifres afermen el vincle històric entre l'entitat i aquest col·lectiu.

El programa de Voluntaris de "la Caixa" ja té 14.200 participants encarregats d'organitzar, dinamitzar o donar suport a accions locals en totes les comunitats autònomes. Des que es va posar en marxa del projecte, han impulsat activitats dirigides a més d'1,2 milions de persones.

Facilitar l'accés a l'habitatge és una altra de les prioritats del Pla Estratègic, en consonància amb les preocupacions dels ciutadans. A través de diferents iniciatives (habitatge assequible, lloguer solidari, lloguer social i el Fons Social d'Habitatges), el Grup "la Caixa" té un important estoc d'habitatges destinats a aquests fins. Aquests habitatges, amb rendes mensuals a partir de 85 euros, estan repartides per tot Espanya i a disposició de les persones amb menys recursos.

En l'àmbit de la salut, l'Obra Social ja desenvolupa el seu programa d'atenció a persones amb malalties avançades en 109 centres hospitalaris i àrees d'atenció domiciliària. En total, 19.800 pacients han rebut suport psicosocial el 2016, dins d'un programa que també comprèn el suport als familiars i l'atenció al dol.

Fidel al seu compromís amb l'educació com a motor de progrés individual i col·lectiu, la formació continua sent un pilar fonamental en l'acció de l'Entitat. Concretament, el programa eduCaixa ha arribat a més de 2,3 milions d'alumnes de 9.000 escoles espanyoles. Aquesta iniciativa engloba recursos pedagògics, innovadors, pràctics i de fàcil accés, amb propostes educatives pensades per despertar habilitats emprenedores; potenciar vocacions científiques; divulgar l'art i la cultura, i promoure el creixement personal fomentant els hàbits saludables, l'educació en valors i la sensibilització social.

En aquesta mateixa línia, l'emblemàtic programa de Beques de "la Caixa" ha permès que més de 200 estudiants puguin ampliar la seva formació en les universitats de més renom internacional, així com en centres de recerca de referència, durant el 2016. Entre les novetats en aquest àmbit destaca la posada en marxa d'INPhINIT, una nova convocatòria de beques cofinançada per la Comissió Europea. Aquest projecte pretén atreure el millor talent internacional per fer estudis de doctorat en els centres d'investigació d'excel·lència d'Espanya.

El foment de la cohesió i la convivència intercultural, la reinserció dels interns en centres penitenciaris o la promoció de més de 863 projectes d'entitats de tot Espanya a través de les Convocatòries d'Ajudes a Iniciatives Socials, amb una inversió de més de 20 milions d'euros, han estat unes altres de les línies d'actuació destacades.

Aposta per la investigació

El Pla Estratègic 2016-2019 aposta decididament per la investigació mèdica, amb la visió de triplicar el pressupost destinat a aquest àmbit fins arribar a 90 milions d'euros al final d'aquest període. Durant el 2016 la inversió en aquesta àrea va pujar a 35 milions.

La promoció de l'avenç científic s'ha intensificat amb el suport a projectes centrats en la investigació de l'Alzheimer, la sida, les malalties neurodegeneratives o les afeccions cardiovasculars. En paral·lel, CaixaImpulse, el primer programa integral per a la transformació del coneixement científic en empreses que generin valor a la societat, ha presentat els 20 projectes seleccionats en la segona convocatòria. En aquesta línia, l'Institut de Salut Global (ISGlobal) s'ha consolidat com un dels centres de referència en l'avenç de la lluita contra les malalties associades a la pobresa, ja que juga un paper clau en la lluita contra la malària o el pian.

Internacionalment, durant el 2016 s'ha consolidat la col·laboració amb entitats de referència a nivell mundial, com la Fundació Bill & Melinda Gates, per promoure la vacunació infantil als països en vies de desenvolupament, o UNICEF, amb l'objectiu de reduir la mortalitat infantil a causa de la pneumònia.

Així mateix, la Fundació Bancària "la Caixa" i la Fundación Telefónica han presentat la seva aliança estratègica per crear el projecte ProFuturo. Aquesta iniciativa, inspirada pel papa Francisco, impulsa l'educació i la formació de nens, joves i adults entre els sectors més desfavorits de països de l'Àfrica, Amèrica Llatina i el Sud-est asiàtic per promoure la igualtat d'oportunitats a través de la formació digital.

Suport a la programació cultural i científica

L'oferta cultural, científica i educativa de l'Obra Social "la Caixa" a tot Espanya ha assolit la xifra de 5.194.881 visitants durant l'any 2016, cosa que significa un augment del 3,6% respecte a l'any anterior.

A CaixaForum Barcelona, l'exposició «Impressionistes i moderns». «Obres mestres de la Phillips Collection» ha estat la més visitada de l'any, seguida per les mostres «Philippe Halsman. Sorpren-me!» i «Un Thyssen mai vist».

Pel que fa a CosmoCaixa, el Museu de la Ciència de l'Obra Social "la Caixa" a Barcelona, entre les propostes que han registrat més afluència destaquen «El bressol de la humanitat» i «Wildlife Photographer of the Year», a les quals s'afegeix «Sapiens, Comprendre per crear», la mostra organitzada en col·laboració amb el xef Ferran Adrià i inaugurada a finals d'any.

D'altra banda, a CaixaForum Madrid, la màxima afluència de visitants, la van registrar les exposicions «Impressionistes i moderns»; «Els pilars d'Europa», fruit de la col·laboració estable entre l'Obra Social i el British Museum per a l'organització conjunta d'exposicions, i, en tercer lloc, es va situar «Dones de Roma».

Altres propostes destacades de l'any han estat «Settecento» (a CaixaForum Saragossa); «Sorolla. Apunts a la sorra» (a CaixaForum Tarragona); «Dones de Roma» (a CaixaForum Palma); «Sebastião Salgado. Gènesi» (a CaixaForum Lleida) i «Art mochica de l'antic el Perú» (a CaixaForum Girona).

El 2016 també s'han commemorat els 30 anys de la Col·lecció "la Caixa" d'Art Contemporani, un dels fons privats més complets de tot Europa i un autèntic referent al nostre país.

El Palau Macaya de l'Obra Social "la Caixa" s'ha consolidat com un espai clau en la divulgació de les idees i l'avenç del pensament, que durant l'any ha acollit 923 activitats amb més de 51.000 participants. La ubicació, en aquest centre, de l'Escola Europea d'Humanitats, sota la direcció de Josep Ramoneda, suposa un nou pas en aquesta direcció.

Fruit de tot això, la Fundació Bancària "la Caixa" ha tancat l'exercici amb una campanya de reconeixement i agraïment als col·laboradors, voluntaris i entitats socials que contribueixen a l'objectiu de la construcció d'una societat millor: els Imprescindibles.

La fi fundacional per excel·lència en el naixement de l'entitat bancària al 1904, que avui, 110 anys després, executa la Fundació Bancària "la Caixa" a través dels dividendes que obté de Critería, roman més vigent que mai.

8. ALTRA INFORMACIÓ

8.1. Informació sobre medi ambient

El Grup integra el compromís amb el respecte i la protecció de l'entorn en la gestió del negoci, els seus projectes, productes i serveis. Amb aquest objectiu, fomenta el finançament de projectes respectuosos amb el medi ambient i que contribueixin a aconseguir més eficiència energètica i més sostenibilitat ambiental a llarg termini.

En aquest sentit, CaixaBank ha concretat les seves accions de respecte i protecció al medi ambient en la implantació d'un sistema de gestió ambiental segons el reglament europeu EMAS 1221/2009 i la norma ISO 14001. Així mateix, en la Política Ambiental de CaixaBank destaquen l'adhesió als Principis de l'Equador i als Principis del Pacte Mundial de les Nacions Unides i el seu compromís d'impulsar tecnologies respectuoses amb el medi ambient, la integració de criteris ambientals en l'oferta de productes i serveis, i el suport a iniciatives de lluita contra el canvi climàtic. Hi destaca el Grup Espanyol de Creixement Verd.

Criteria està compromesa amb el respecte a l'entorn natural, un compromís que va més enllà de les seves obligacions legals i que es concreten en un sistema de gestió mediambiental integrat en la seva activitat de negoci, que engloba tots els seus projectes, seguint la norma ISO 14001.

Les companyies energètiques i de serveis en què Criteria participa disposen d'estratègies ben definides en matèria de responsabilitat corporativa, i són a més multinacionals que reporten periòdicament d'acord amb les millors pràctiques de *reporting* en relació amb el desenvolupament de les seves estratègies de sostenibilitat. El seu compromís i responsabilitat han estat premiats per diferents organismes nacionals i internacionals en els rànquings o índexs reconeguts com poden ser el FTSE4Good o el Dow Jones Sustainability Index, entre d'altres.

8.2. Informació sobre el període mitjà de pagament a proveïdors

Informació sobre ajornaments de pagaments efectuats a proveïdors: Deure d'informació de la Llei 15/2010, de 5 de juliol

L'entrada en vigor de la Llei 15/2010, de 5 de juliol, que va modificar la Llei 3/2004, de 29 de desembre, per la qual s'estableixen mesures de lluita contra la morositat en les operacions comercials, estableix l'obligació per a les societats de publicar de manera expressa les informacions sobre els terminis de pagament als proveïdors en la memòria dels comptes anuals. En relació amb aquesta obligació d'informació, el 4 de febrer de 2016 es va publicar al BOE la corresponent resolució emesa per l'Institut de Comptabilitat i Auditoria de Comptes (ICAC).

D'acord amb el que indica la disposició transitòria segona de la resolució esmentada, a continuació es desglossa la informació requerida en relació amb els pagaments efectuats i pendents de pagament en la data del tancament del balanç:

	2016	2015
	Dies	Dies
Període mitjà de pagament a proveïdors	27,50	24,84
Ràtio d'operacions pagades	27,56	24,94
Ràtio d'operacions pendents de pagament	22,61	19,10

	2016	2015
	Import	Import
	(Milers d'€)	(Milers d'€)
Total pagaments fets	1.867.887	1.730.725
Total pagaments pendents	24.291	28.866

En els exercicis 2016 i 2015, i d'acord amb la disposició transitòria segona de la Llei 15/2010, amb caràcter general, el termini màxim legal és de 30 dies, ampliable mitjançant pacte de les parts fins a un termini no superior a 60 dies.

8.3. Canals d'informació de Criteria

Criteria disposa dels canals d'informació següents:

- Web corporatiu (www.criteria.com) en què s'informa principalment de la cartera d'inversions, de l'activitat emissora de la Societat, dels òrgans de govern i de la informació economicofinancera anual i semestral. S'han comptabilitzat 60.236 visites el 2016.
- Dues bústies de correu electrònic: un d'atenció a inversors institucionals i analistes (investor.relations@criteria.com) i una altra d'informació general (info@criteria.com)

9. PERSPECTIVES 2017 I EVOLUCIÓ PREVISIBLE DEL GRUP CRITERIA

9.1. Perspectives per a l'exercici 2017:

Quan ja falta poc perquè faci deu anys de l'inici de la crisi més important des de la Gran Depressió del segle passat, l'economia internacional, incloent-hi l'espanyola, va curant les ferides. La recuperació està sent un procés lent, no exempt d'alguns passos endarrere i notables carències per a molts. Però la tendència de millora té bases sòlides, que només errors greus de política econòmica podrien soscar. Amb prudència i control de riscos, cal esperar que el 2017 acabi deparant saldos favorables tant en els àmbits macroeconòmic i financer com en els sectors empresarials en què opera el Grup Criteria.

El creixement mundial, que el 2016 ha acabat en una cota similar a la mitjana històrica (3,1%), s'accelerará de forma notable el 2017 (3,4%). Per a aconseguir-ho serà crucial que millorin les economies emergents principals. Els països desenvolupats, per la seva part, consolidaran taxes de creixement pròximes al seu potencial. Hi ha diversos arguments que conviden a aquest optimisme moderat. Primer, els quadres macros són, en general, raonablement sòlids després de diversos anys de correcció laboriosa de desequilibris aguts previs, tant als països avançats com en els emergents (ja fos d'inflació, de compte corrent o de deute del sector privat, incloent-hi les entitats financeres, per bé que amb el contrapunt de més deute públic). Segon, el manteniment d'una política monetària expansiva als països desenvolupats i polítiques ortodoxes en els emergents. Tercer, una recuperació gradual del preu del petroli, que allunya el risc de deflació als països avançats i proporciona oxigen a alguns dels emergents grans. Aquests factors cíclics se sumen a les forces de fons que han marcat el creixement durant els últims anys, que seguiran actives: impacte de les noves tecnologies, envelliment de la població als països desenvolupats però no en els emergents i millora de la qualitat de les institucions que gestionen la política econòmica en aquests últims.

El mapa de riscos es pot dividir en tres blocs entrelaçats estretament. Primer, els riscos estrictament macroeconòmics, en què en destaquen dos: incapacitat de la Reserva Federal dels EUA (Fed) per evitar un lliscament a l'alça de la inflació, i fracàs de les autoritats xineses a seguir avançant en el canvi de model productiu sense aturar els motors econòmics (el denominat «aterratge suau»). Segon, els riscos financers, que bàsicament es deriven dels dos anteriors: possibles turbulències en els mercats internacionals si la Fed s'equivoca en la *periodificació* de les pujades de tipus (i els inversors percebessin que són massa lentes o massa ràpides), o si a Xina descontrola algun dels excessos actuals (sector immobiliari i deute dels governs locals). Tercer, els riscos procedents de l'esfera política, dels quals no és exagerat afirmar que són els més importants. En els països desenvolupats principals, el suport a les formacions polítiques populistes/extremistes ha augmentat de forma gradual durant algunes dècades, però en els últims anys la tendència s'ha accelerat. Les causes són múltiples (globalització, noves tecnologies, demografia, immigració i lenta sortida de la recessió) i apunten que l'auge d'aquests partits podria persistir en els propers anys. El 2017, el resultat que obtinguin en les múltiples cites electorals programades, o simplement la capacitat que tinguin de condicionar l'agenda dels partits en el govern, es convertiran en aspectes clau. La possibilitat d'errors de política econòmica és, per tant, el risc principal que cal vigilar.

Durant 2017 serà visible l'orientació que adopti l'Administració Trump en tres àmbits molt importants per a l'economia i els negocis internacionals: polítiques fiscals, comercials i exteriors. L'escenari més probable és que dugui a terme unes polítiques fiscals i comercials pragmàtiques (amb mesures puntuals per satisfer els seus missatges electorals, però d'impacte limitat), encara que la incertesa és elevada. Si la política fiscal és massa expansiva, es corre el risc que s'elevi la inflació, cosa que podria comportar pujades ràpides de tipus per part de la Fed. Si la política comercial (aranzels, etc.) és massa agressiva, podria desencadenar una escalada internacional del proteccionisme. D'altra banda, la política exterior pot ser erràtica i generar períodes de volatilitat financera i tensions geopolítiques (la Xina, Mèxic i l'Orient Mitjà són focus de conflicte potencial).

El creixement de l'eurozona continuarà sent aparentment modest (1,5%), malgrat que compta amb condicions propícies: política monetària laxa, política fiscal que ja no és restrictiva, depreciació de l'euro i preu del petroli més baix que en els anys 2007-14. La qüestió és que aquest 1,5% està en línia amb la taxa de creixement potencial, que no és un mal registre en termes cíclics. Desafortunadament, no s'esperen reformes estructurals de calat ni avenços institucionals significatius (unió fiscal, econòmica, bancària i política) que puguin elevar aquest potencial. Més aviat caldrà conformar-se amb evitar retrocessos. En aquest sentit, l'atenció se centrarà en els esdeveniments de l'esfera política (calendari electoral i Brexit) i en l'actuació del BCE com a element estabilitzador en cas de rebrots de la tensió financera.

Les eleccions a França i Alemanya marcaran l'agenda de l'any, amb el risc potencial d'una victòria del Front Nacional al país gal i el creixement del partit AFD en el germànic. A més, també hi haurà eleccions a Holanda, i no es pot descartar que es convoquin eleccions a Itàlia, on el Moviment 5 Estrelles està en alça. En tots els casos, la victòria o l'augment significatiu dels partits populistes suposarien un revés per al projecte europeu i reforçarien les veus proteccionistes a nivell global. Per la seva banda, les negociacions del Brexit generaran incertesa per la possibilitat d'un canvi bruscat en el marc de relacions bilaterals, que podria tenir un impacte econòmic negatiu. En aquest context, l'actuació del BCE serà objecte d'estret seguiment per part dels inversors, no ha estat per res que les seves actuacions durant els últims anys han deixat ben clara la seva capacitat d'incidir poderosament en els mercats. Cal esperar que la institució mantingui el compromís amb la irreversibilitat de l'euro, l'estabilitat financera de l'àrea i la conveniència de donar suport al creixement. Així, si els riscos no es consumeixen, és molt probable que el BCE anunciï els passos per retirar el programa de compres d'actius; però si les coses es torcen, podria fer més intervencions.

El creixement de l'economia espanyola continuarà sent vigorós i notablement superior al de la majoria de països desenvolupats, encara que es moderarà lleugerament fins al 2,6% des del 3,2% de 2016. Aquesta desaceleració suau i gens alarmant s'explica per una empenta menor dels vents de cua cíclics, com l'evolució del preu del petroli, la política monetària del BCE i el menor impuls fiscal. No obstant això, l'evolució dels factors de fons o estructurals continuarà sent favorable. Cal destacar sis grans suports: la reducció del deute de famílies i empreses, el sanejament del sector financer, la millora sostinguda del crèdit bancari, la recuperació del sector immobiliari, el salt endavant de les empreses espanyoles en matèria d'internacionalització i l'impacte favorable de les reformes estructurals implementades en els últims anys. Ocupa un lloc destacat la del mercat laboral, ja que la creació de llocs de treball podria superar els 350.000. Això ajudarà a reduir la taxa d'atur fins al 17,9%, una taxa encara molt elevada, però que mostra una clara tendència a la baixa.

Certament, l'economia espanyola encara l'any 2017 amb fortaleces valuoses, però també algunes debilitats que constitueixen focus de risc. D'una banda, el descontentament social que ha provocat la crisi econòmica i el prolongat període de govern interí han erosionat la confiança dels ciutadans en les institucions polítiques. Això podria conduir a paràlisis, o fins i tot retrocessos, en les reformes estructurals, principalment en l'escenari de fragmentació parlamentària d'aquesta legislatura. D'altra banda, alguns desequilibris macro, com l'elevat nivell de deute públic i la negativa posició d'inversió internacional, deixen l'economia espanyola vulnerable davant d'episodis de *risk-off* en els mercats financers internacionals.

Els factors que s'han esmentat en les seccions anteriors (Fed, la Xina, Brexit, eleccions a França i Alemanya o els esdeveniments en l'esfera política espanyola) tenen capacitat més que suficient per provocar, en qualsevol moment, turbulències, passatgeres o prolongades, en els mercats internacionals i locals. Serà molt difícil evitar per complet aquest tipus d'ensurts. Però com a escenari central esperem que la dinàmica d'alternança *risk-on/risk-off*, tan característica dels últims anys, cedeixi pas a un règim en què s'imposi el pes dels fonaments macroeconòmics i empresarials. Possiblement caldrà esperar a la segona meitat de l'any per veure-ho, un cop les incògnites polítiques es vagin resolent de forma favorable. Llavors, la millora del pols econòmic i la normalització gradual de les polítiques monetàries hauria d'impulsar

moderadament a l'alça els tipus d'interès monetaris i les taxes de rendibilitat dels bons. En relació amb les borses, el creixement esperat dels beneficis corporatius el 2017 (per la millora de l'activitat econòmica i l'augment d'ingressos del sector energètic després de la recuperació del preu del petroli) hauria d'apuntalar la continuació del cicle alcista actual. En aquest context, el diferencial elevat, en termes històrics, entre les rendibilitats implícites de la renda variable i la renda fixa, atraurà cap a les borses inversors desitjosos de més rendibilitat per a les seves carteres, cosa que provocarà un flux de compres que ajudarà les cotitzacions. A més, la bona situació financera de les empreses i les condicions de finançament favorables continuaran impulsant el nombre i volum d'operacions de fusió i adquisició.

Les disparitats geogràfiques poden tornar a ser grans, però amb papers canviats respecte a 2016. Sembla que el recorregut potencial a l'alça de la borsa dels EUA serà més aviat modest, tenint en compte dels elevats nivells que mostren ràtios com el PER ajustat al cicle. En el cas específic d'Europa, la millora dels beneficis serà de notable magnitud, que unida a unes valoracions de partida sensiblement més baixes que als EUA, haurien d'ajudar a recuperar terreny respecte a la borsa nord-americana. Les borses emergents també parteixen de nivells que brinden un recorregut alcista ampli. Pel que fa a les perspectives per sectors, esperem que continuï el bon desenvolupament dels sectors cíclics als EUA per la fortalesa del consum, la bona salut del mercat laboral i la política fiscal expansiva de l'administració Trump. A l'eurozona els sectors cíclics també tindran un bon comportament, perquè es beneficiaran dels mateixos factors enunciats en el cas dels EUA. A més, la constatació que s'anirà deixant endarrere l'etapa de tipus d'interès negatius ha d'afavorir les entitats financeres, que aniran recuperant gradualment nivells de rendibilitat propers al seu cost de capital i amb uns balanços cada vegada més sanejats.

9.2. Evolució del Grup:

En vista d'aquestes expectatives de l'entorn econòmic per a l'any 2017, la composició actual de la cartera de Criteria permetrà, més enllà de la volatilitat inherent als mercats, beneficiar-se dels efectes positius de la normalització monetària gradual, l'expansió econòmica global, la recuperació dels beneficis empresarials a Europa i, possiblement, un augment dels múltiples de cotització en la renda variable europea (a mesura que els riscos polítics vagin disminuint amb el progrés de l'any).

Concretament, en l'exercici 2017, Criteria es focalitzarà a seguir treballant per complir la voluntat que es produeixi la desconsolidació prudencial, de Criteria respecte del grup CaixaBank, abans de finalitzar l'exercici 2017, i paral·lelament seguirà focalitzant-se en el compliment dels seus principis bàsics de gestió, que són, entre d'altres, (i) salvaguardar la generació de recursos necessaris perquè la Fundació Bancària "la Caixa" pugui complir tots els projectes establerts de l'Obra Social i (ii) preservar i/o incrementar el patrimoni gestionat de la Fundació Bancària "la Caixa".

El 2016 **CaixaBank** ha continuat guiant les seves actuacions d'acord amb el Pla Estratègic 2015-2018, basat en cinc pilars: qualitat i reputació, assolir una rendibilitat recurrent superior al cost de capital, gestionar activament el capital, liderar la digitalització de la banca i disposar de l'equip humà preparat i dinàmic.

En relació amb el 2017, es mantindrà l'entorn d'elevada pressió en ingressos i canvis regulatoris, però hi ha diferents factors que permeten esperar una millora del negoci. Primer, la recuperació de la demanda de crèdit, ja que el procés de despallanquejament de llars i empreses ja està molt avançat a Espanya, i l'ocupació creix amb força. Segon, la normalització de la política monetària provocarà una progressiva recuperació del marge d'interessos. Tercer, la contribució més positiva del negoci assegurador per l'intensa activitat comercial i la recuperació d'ingressos de la cartera d'assegurances de vida-risc individual reassegurada el 2012. Quart, la morositat i el cost del risc segueixen disminuint recolçats en la recuperació econòmica i la tendència al alça del preu de la vivenda. Cinquè, la disciplina de costos i la capacitat de capturar sinergies després de l'adquisició del BPI.

Finalment, el 2017 també serà un any en què la gestió dels riscos polítics i de la litigiositat resultarà clau. Per això s'han definit com a prioritats estratègiques ser líders en reputació, sensibilitzar l'organització davant del risc de conducta i enfortir la cultura de control intern i de compliment. Així mateix, també es continuarà avançant en l'adaptació als millors estàndards i pràctiques en l'àmbit del govern de la informació i de la qualitat de la dada.

Gas Natural Fenosa estima que el creixement més elevat que s'espera als països emergents, bàsicament a Llatinoamèrica, com a conseqüència del seu dinamisme demogràfic i l'expansió de les classes mitjanes, hauria d'afavorir el negoci en aquests països. Respecte a les operacions a Espanya, les bones perspectives de creixement contribuiran a l'acompliment d'un negoci molt més madur i estable, però que, per això mateix, permetrà absorbir els episodis de volatilitat de la resta. A més dels riscos genèrics procedents dels àmbits polític i regulatori, els riscos principals per a Gas Natural Fenosa són: inestabilitat en els mercats internacionals i locals de l'energia; evolució desfavorable dels tipus de canvi; i repunt accelerat dels tipus d'interès.

Abertis preveu finalitzar la implantació del seu Pla Estratègic 2015-2017 partint de: (i) increments de trànsit en tots els països on la companyia té presència, (ii) integració de les adquisicions (bàsicament, Autopista Central a Xile i A4 Holding a Itàlia), (iii) creixement internacional selectiu i (iv) consolidació del seu pla d'eficiències.

Per fer-ho, Abertis es continuarà beneficiant d'una evolució satisfactòria del trànsit, i, per tant, dels ingressos, en el còmput global de les seves operacions. Així ho fan pensar les expectatives de creixement econòmic en els països on té més presència: uns es mantindran sòlids encara que es puguin moderar suaument (és el cas de França, Espanya i Xile) i altres aniran recobrant força després de les dificultats d'anys anteriors (és el cas del Brasil). També ajudarà un entorn general amb taxes d'inflació una mica més altes.

Pel que fa al **mercat immobiliari** el procés de la seva recuperació ha d'acompanyar la millora de resultats en la gestió dels immobles, ja sigui pel manteniment de la política de vendes selectives i l'obtenció de rendiments d'una cartera d'immobles en lloguer, com per l'estabilització gradual del valor d'aquests actius i de la legislació bancària a aquest respecte.

Amb relació a les **despeses financeres**, Critería preveu una reducció significativa el 2017, a causa de (i) l'amortització, el 31 de gener de 2017, de l'emissió de deute subordinat retail (cupó del 7,5%), (ii) la reducció de deute brut, gràcies a les desinversions en Gas Natural i CaixaBank i (iii) la gestió del passiu duta a terme des del 2015, captant nou finançament més barat que el deute amortitzat.

10. FETS POSTERIORIS

Entre el 31 de desembre de 2016 i la data de formulació dels comptes anuals adjunts s'han produït els fets posteriors següents:

Pla de desvinculacions 2017

Amb data 10 de gener de 2017, CaixaBank va llançar un pla de desvinculacions voluntàries incentivades per al col·lectiu nascut entre l'1 de març de 1953 i el 31 de desembre de 1959. A aquest Pla s'hi han adherit 350 persones amb un cost aproximat de 160 milions d'euros. La data de sortida està fixada per a l'1 de març de 2017.

Amortització d'Obligacions Subordinades

En data 31 de gener de 2017, ha arribat al venciment l'emissió de deute subordinat d'un import de 1.505 milions d'euros. En aquesta data, Critería ha procedit a la seva amortització.

Presa de control sobre el Banco BPI

Com a conseqüència de la venda del 2% del BFA a Unitel el 5 de gener de 2017, el BPI redueix la seva participació al BFA i passa a perdre'n el control, la qual cosa ha produït una pèrdua atribuïble a CaixaBank per un import de 102 milions d'euros, que ha estat registrada en el compte de pèrdues i guanys de l'exercici 2017.

En data 16 de gener de 2017 la Comissió del Mercat de Valors Mobiliaris de Portugal ha registrat el fullet de l'OPA de CaixaBank sobre el BPI a 1,134 euros per acció, i s'ha obert el període d'acceptació d'aquesta OPA amb data de finalització el 7 de febrer de 2017. Després de l'obtenció de les autoritzacions necessàries i del tancament del període d'acceptació de l'OPA, aquesta operació ha permès a CaixaBank assolir un 84,51% de participació al BPI. El desemborsament efectuat pel 39,01% de capital social adquirit a través de l'Oferta ha estat de 645 milions d'euros.

Una vegada finalitzada l'Oferta, la ràtio de capital Common Equity Tier 1 (CET1) regulatori o phase-in de CaixaBank proforma, a data de 31 de desembre de 2016, se situa en un 12,0% i en un 11,2% per a l'escenari fully loaded. En termes de capital total, i tenint en compte l'emissió de deute subordinat efectuada per CaixaBank el dia 8 de febrer de 2017, les ràtios proforma se situarien en el 15,4% i 14,7%, phase-in i fully loaded, respectivament. La informació proforma està basada en estimacions internes preliminars prèvies a la presa de control i a la determinació del valor raonable dels actius i passius del Banco BPI.

A partir d'aquest moment s'han iniciat els processos necessaris per dur a terme l'assignació del preu pagat per al registre comptable de l'operació, d'acord amb la normativa comptable. Com a resultat d'aquesta anàlisi es podria posar de manifest una diferència negativa amb registre en el compte de resultats, o una diferència positiva i per tant el registre d'un fons de comerç. A la data de formulació d'aquests comptes, per bé que s'han iniciat els treballs per a la determinació del valor raonable dels actius i passius adquirits, no és possible estimar l'impacte que això pot tenir.

Col·locació accelerada d'accions de CaixaBank per part de CriteríaCaixa

En data 6 de febrer de 2017, s'ha col·locat mitjançant la modalitat de col·locació accelerada o accelerated book building entre inversors institucionals i/o qualificats un paquet de 318.305.355 accions de CaixaBank titularitat de Critería, representatives d'aproximadament el 5,3% del seu capital social. L'import de l'operació ha pujat a un total de 1.069 milions d'euros, amb un preu de venda de 3,36 euros per acció. A la data de formulació d'aquests comptes anuals, el percentatge de participació de la Societat en el capital social de CaixaBank puja al 40,00%.

Emissió d'Obligacions Subordinades

En data de 8 de febrer de 2017, CaixaBank comunica els termes econòmics d'una emissió d'Obligacions Subordinades per un import de 1.000 milions d'euros. Les Obligacions Subordinades tindran un import nominal unitari de 100.000 euros, s'emetràn a un preu d'emissió del 99,973% i meritarn interessos des de la data d'emissió (inclusivament) i fins al 15 de febrer de 2022 (exclusivament) a un tipus del 3,50% anual. A partir d'aquesta data (inclusivament), les Obligacions Subordinades meritarn un interès fix anual igual al tipus swap a 5 anys aplicable més un marge del 3,35%.

La data d'emissió de les Obligacions Subordinades, així com el seu desemborsament i el tancament de l'Emissió, ha tingut lloc el 15 de febrer de 2017. La data de venciment final de l'Emissió tindrà lloc el 15 de febrer de 2027.

CaixaBank sol·licitarà el còmput de les Obligacions Subordinades com a capital de nivell 2.

11. INFORME DE GOVERN CORPORATIU CORRESPONENT A L'EXERCICI 2016

La Llei 16/2007, de 4 de juliol, de reforma i adaptació de la legislació mercantil en matèria comptable per a la seva harmonització internacional sobre la base de la normativa de la Unió Europea, va fer una nova redacció de l'article 49 del Codi de Comerç, que regula el contingut mínim de l'Informe de gestió. Sobre la base d'aquesta regulació, Critería inclou en una secció separada de l'Informe de gestió l'Informe anual de govern corporatiu.

A continuació es presenta una edició maquetada del text íntegre de l'Informe Anual de Govern Corporatiu de Critería Caixa, SAU corresponent a l'exercici 2016 que ha aprovat el Consell d'Administració de la Societat en la sessió de data 24 de febrer de 2017. L'informe original, elaborat d'acord amb el format i la normativa vigent, està disponible a la pàgina web www.criteria.com i a la de la Comissió Nacional del Mercat de Valors.

12. ANNEX – GLOSSARI D'INFORMACIÓ FINANCERA

Adicionalment a la informació financera que conté aquest document, elaborada d'acord amb les Normes Internacionals d'Informació Financera (NIIF), s'inclouen certes Mesures Alternatives de Rendiment (MAR), segons la definició de les Directrius sobre Mesures Alternatives del Rendiment publicades per l'European Securities and Markets Authority el 30 de juny de 2015 (ESMA/2015/1057, directrius ESMA). Criteris utilitza certes MAR, que no s'han auditat, amb l'objectiu que contribueixin a comprendre millor l'evolució financera de la companyia. Aquestes mesures s'han de considerar com a informació addicional, i en cap cas no substitueixen la informació financera elaborada sota les NIIF. Així mateix, la forma en què el Grup defineix i calcula aquestes mesures pot diferir d'altres mesures similars calculades per altres companyies i, per tant, podrien no ser comparables.

Les directrius ESMA defineixen les MAR com una mesura financera del rendiment financer passat o futur, de la situació financera o dels fluxos d'efectiu.

Seguint les recomanacions de les esmentades directrius, s'adjunta a continuació un detall de les MAR utilitzades, així com la conciliació de certs indicadors de gestió amb els indicadors presentats en els estats financers consolidats NIIF.

MESURES ALTERNATIVES DE RENDIMENT

Perímetre de Gestió. Inclou Criteris a nivell individual i les societats sota gestió directa i la participació de les quals és del 100% (Inclou les societats: Inmo Criteris Caixa, SAU, Arrendamiento Inmo Criteris Caixa, SLU, Servihabitat Alquiler, SL, Servihabitat Alquiler II, SLU, Els Arbres de la Tardor, SLU i Mediterránea Beach & Golf Community, SAU).

Actius cotitzats sobre GAV. Quocient entre «Total cotitzat» i «GAV» (en %).

Bons bescanviables. Suma del nominal de les emissions de deute, en què els seus tenidors tenen la possibilitat de bescanviar-la a un preu prefixat, en accions de CaixaBank, de les societats incloses en el perímetre de gestió de Criteris.

Bons simples (sènior). Suma del nominal de les emissions de deute l'única garantia de les quals és el patrimoni de la societat, de les societats incloses en el perímetre de gestió de Criteris.

Caixa. Suma de la tresoreria de les societats incloses en el perímetre de gestió de Criteris.

Deute brut. Suma de «Deute CaixaBank», «Deute subordinat», «Bons simples/sènior», «Bons bescanviables» i «Préstecs bancaris ex CaixaBank/bilaterals».

Deute CaixaBank. Suma del nominal del deute bancari amb CaixaBank que tenen les societats incloses en el perímetre de gestió de Criteris.

Deute net. Diferència entre «Deute brut» i «Caixa i equivalents».

Deute subordinat. Suma del nominal de les emissions de deute, col·locat a través de la xarxa de CaixaBank entre clients detallistes i la prelació de cobrament de les quals es troba supeditada al pagament del deute sènior i préstecs bancaris, de les societats incloses en el perímetre de gestió de Criteris.

Equivalents. Suma dels comptes a cobrar i a pagar a curt termini de les societats incloses en el perímetre de gestió de Criteris.

Préstecs bancaris ex CaixaBank/bilaterals. Suma dels préstecs bancaris formalitzats amb entitats financeres nacionals i internacionals diferents de CaixaBank, de les societats incloses en el perímetre de gestió de Criteria.

Ràtio de cobertura d'interessos. Quocient entre els ingressos per dividendes (incloent-hi els rebuts en format *scrip*) i la despesa financera corresponent als interessos de les obligacions financeres i bons comptabilitzats en les societats incloses en el perímetre de gestió de Criteria.

Ràtio d'endeutament. Quocient entre «Deute net» i «GAV» (en %).

Valor Brut dels Actius (GAV, per les seves sigles en anglès). Suma del valor brut dels actius de les societats incloses en el perímetre de gestió de Criteria:

- **Total cotitzat.** Es classifica entre:
  - o **Cartera bancària.** Inclou les accions d'entitats bancàries cotitzades, propietat de Criteria, valorades pel preu de l'acció en els seus respectius mercats borsaris.
  - o **Cartera industrial i de serveis.** Inclou les accions de societats industrials i de serveis cotitzades, propietat de Criteria i de societats sota gestió directa, valorades pel preu de l'acció en els seus mercats borsaris respectius.
- **Total no cotitzat.** Es classifica entre:
  - o **Cartera industrial i de serveis.** Inclou les accions de societats industrials i de serveis no cotitzades, propietat de Criteria, valorades segons el seu valor net comptable en els estats financers individuals de Criteria.
  - o **Cartera immobiliària.** Inclou els actius immobiliaris, propietat de Criteria i de societats sota gestió directa, valorats segons el seu valor net comptable en els estats financers individuals de cada societat tenidora.

Valor Net dels Actius (NAV, per les seves sigles en anglès). Diferència entre «GAV» i «Deute net».

En relació amb el compte de resultats consolidat de gestió, a continuació es descriuen els epígrafs següents:

- **Cartera bancària.** Considera el resultat atribuït a Criteria per la seva participació en les entitats bancàries CaixaBank, Grupo Financiero Inbursa i The Bank of East Asia. Aquest epígraf correspon a la suma dels segments de «Negoci bancari» i «Ajustos i eliminacions entre segments» de la nota 7 dels Comptes anuals consolidats del Grup Criteria.
- **Cartera industrial i de serveis.** Considera el resultat atribuït a Criteria per la seva participació en societats industrials i de serveis, que són, bàsicament, les mantingudes a Gas Natural Fenosa, Abertis, Cellnex Telecom, Saba Infraestructuras, Suez, Aigües de Barcelona Empresa Metropolitana de Gestió del Cicle Integral de l'Aigua, Aguas de Valencia (participació venuda al juliol de 2016) i societats de capital risc. Aquest epígraf correspon al segment «Cartera industrial i altres» de la nota 7 dels Comptes anuals consolidats del Grup Criteria.
- **Gestió d'actius immobiliaris.** Considera el resultat de l'activitat immobiliària desenvolupada per Criteria, Inmo Criteria Caixa, ServiHabitat Alquiler, ServiHabitat Alquiler II, i Mediterrània Beach &

Golf Community. Aquest epígraf correspon al segment «Gestió d'actius immobiliaris» de la nota 7 dels Comptes anuals consolidats del Grup Criteria.

- **Despeses d'estructura.** Consideren, bàsicament, les despeses generals, les despeses de personal i les amortitzacions, no afectes a l'activitat immobiliària, comptabilitzades en els estats financers individuals de Criteria.
- **Resultat d'explotació.** Suma de «Cartera bancària», «Cartera industrial i de serveis», «Gestió d'actius immobiliaris» i «Despeses d'estructura».
- **Resultat financer.** És la diferència entre els ingressos financers i les despeses financeres, associats al «Deute brut» i «Caixa», respectivament, comptabilitzats a Criteria i en les societats sota gestió directa.
- **Resultat per vendes i altres.** Considera, bàsicament, les plusvàlues i minusvàlues per venda de participacions accionaries, comptabilitzades a Criteria i en les societats sota gestió directa.
- **Resultat abans d'impostos.** Suma de «Resultat d'explotació», de «Resultat financer» i «Resultat per vendes i altres».

INFORME ANUAL DE GOVERN CORPORATIU - 2016

CRITERIA CAIXA, S.A., SOCIEDAD UNIPERSONAL

DADES IDENTIFICATIVES DE L'EMISSOR

DATA FI DE L'EXERCICI DE REFERÈNCIA: 31/12/2016

CIF: A 63379135

Denominació social: CRITERIA CAIXA, S.A., SOCIEDAD UNIPERSONAL

Domicili social: AVINGUDA DIAGONAL 621, BARCELONA

**INFORME ANUAL DE GOVERN CORPORATIU D'ALTRES ENTITATS –
DIFERENTS DE LES CAIXES D'ESTALVIS– QUE EMETIN VALORS QUE
ES NEGOCIÏN EN MERCATS OFICIALS**

A ESTRUCTURA DE LA PROPIETAT

A.1 Detall dels accionistes o partícips més significatius de la seva entitat a la data de tancament de l'exercici:

NIF o CIF	Nom o denominació social de l'accionista o partícp	% sobre capital social
G-58899998	FUNDACIÓ BANCÀRIA CAIXA D'ESTALVIS I PENSIONS DE BARCELONA, "LA CAIXA"	100

A.2 Indiqui, si escau, les relacions de caràcter familiar, comercial, contractual o societari que hi ha entre els accionistes o partícips significatius, en la mesura que siguin conegudes per l'entitat, llevat que siguin escassament rellevants o derivin del gir o tràfic comercial ordinari:

NIF o CIF	Noms o denominacions socials relacionats	Tipus de relació	Breu descripció
	*Vegeu Nota en l'apartat G		

A.3 Indiqui, si escau, les relacions de caràcter comercial, contractual o societari que hi ha entre els accionistes o partícips significatius i l'entitat, llevat que siguin escassament rellevants o derivin del gir o tràfic comercial ordinari:

NIF o CIF	Noms o denominacions socials relacionats	Tipus de relació	Breu descripció
G-58899998	FUNDACIÓ BANCÀRIA CAIXA D'ESTALVIS I PENSIONS DE BARCELONA, "LA CAIXA"	SOCIETÀRIA	Fundació Bancària Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, "la Caixa" és l'accionista únic de la Societat

A.4 Indiqui, si escau, les restriccions a l'exercici dels drets de vot així com les restriccions a l'adquisició o transmissió de participacions en el capital:

Sí ✓

No

Descripció de les restriccions
TRANSMISSIÓ DE PARTICIPACIONS EN EL CAPITAL: Les limitacions a la transmissibilitat de les accions es recullen en l'article 9 dels Estatuts Socials. Són lliures les transmissions que es facin a favor (i) d'altres accionistes, (ii) del cònjuge, dels ascendents o descendents de l'Accionista transmissent i (iii) de societats que pertanyin al mateix grup de societats que l'Accionista transmissent. Excepte en aquests casos, l'accionista que es proposi transmetre les seves accions en la Societat ho haurà de comunicar per escrit a l'òrgan d'administració, indicant el nombre, classe i sèrie de les accions que vol transmetre, el nom, el domicili i la nacionalitat de la persona a qui les vol transmetre, el preu o contraprestació de cada acció i les condicions de l'operació. En els terminis i de conformitat amb el procediment previst en els Estatuts Socials, la resta d'accionistes tindran dret d'adquisició preferent i, si escau, de la Societat mateixa.
EXERCICI DE DRETS DE VOT: No hi ha restriccions a l'exercici dels drets de vot de les accions de CRITERIA CAIXA, SAU.

B JUNTA GENERAL O ÒRGAN EQUIVALENT

B.1 Enumeri el quòrum de constitució de la junta general o òrgan equivalent establerts en els estatuts. Descrigui en què es diferencia del règim de mínims previst a la Llei de societats de capital (LSC) o la normativa que hi sigui aplicable.

De conformitat amb l'article 16 dels Estatuts Socials, la Junta General quedarà vàlidament constituïda, en primera convocatòria, quan els accionistes presents o representats tinguin, almenys, el 25% del capital subscrit amb dret a vot. En segona convocatòria és vàlida la constitució, sigui quin sigui el capital que hi concorri. Perquè la Junta General, ordinària o extraordinària, pugui acordar vàlidament l'emissió d'obligacions, la supressió o limitació del dret de subscripció preferent, l'augment o la reducció de capital, la transformació, fusió, escissió, cessió global d'actiu i passiu i trasllat de domicili a l'estranger, així com qualsevol modificació dels Estatuts Socials, caldrà, en primera convocatòria, la concurrència d'accionistes, presents o representats, que tinguin almenys el 50% del capital subscrit amb dret a vot. En segona convocatòria, serà suficient la concurrència del 25% d'aquest capital. Tot això sense perjudici d'altres supòsits establerts en les lleis i, en particular, lleis especials que siguin aplicables a la Societat.

Actualment, l'Entitat disposa d'un únic accionista; per tant, en aquest sentit s'aplica el règim previst en el text refós de la Llei de societats de capital.

- B.2 Expliqui el règim d'adopció d'acords socials. Descrigui en què es diferencia del règim previst a la LSC o en la normativa que hi sigui aplicable.

De conformitat amb l'article 18 dels Estatuts Socials, els acords de la Junta s'adoptaran per majoria simple dels vots dels accionistes, presents o representats en la Junta General. Un acord s'entendrà adoptat quan obtingui més vots a favor que en contra del capital present o representat en la Junta.

El règim d'adopció d'acords de la Junta General previst a l'article 18 dels Estatuts Socials és el mateix que el previst a la Llei de societats de capital.

D'acord amb el que indica el punt anterior, la Societat té la condició d'unipersonal.

- B.3 Indiqui breument els acords adoptats a les juntes generals o òrgans equivalents celebrats durant l'exercici a què es refereix aquest informe i el percentatge de vots amb què s'han adoptat els acords.

Les decisions de l'accionista únic de la Societat durant el 2016 són:

14/01/2016: Delegació en el Consell d'Administració de la facultat d'emetre valors de renda fixa o instruments de deute de naturalesa anàloga, per un import conjunt de fins a 3.000 milions d'euros.

05/05/2016: Aprovació dels comptes anuals individuals i consolidats corresponents a l'exercici tancat a 31 de desembre 2015 i els seus respectius informes de gestió. Aprovació de la gestió dels administradors durant l'exercici 2015. Aplicació del resultat de l'exercici 2015. Distribució de reserves voluntàries i Reelecció d'auditor.

30/06/2016 i 08/09/2016: Distribució de reserves voluntàries.

- B.4 Indiqui l'adreça i forma d'accés al web de l'entitat i a la informació sobre govern corporatiu.

La informació sobre govern corporatiu de Criteria Caixa, SAU està disponible en el web corporatiu de la Societat (www.criteria.com).

- B.5 Assenyali si s'han celebrat reunions dels diversos sindicats, que, si escau, hi hagi, dels tenidors de valors emesos per l'entitat, de l'objecte de les reunions celebrades durant l'exercici a què es refereix aquest informe i dels principals acords adoptats.

El 17 de novembre de 2016 es va celebrar, en primera convocatòria, l'Assemblea General del Sindicat de Bonistes de l'emissió de bons sènior simples de Criteria Caixa, SAU, d'import 1.000.000.000 €, a un tipus de l'1,625% anual amb venciment el 21 d'abril de 2022 (codi ISIN ES0205045000, *Common Code* 122180085).

De conformitat amb l'ordre del dia inclòs en la convocatòria de l'assemblea, els Bonistes, representats per Caixabank, SA, van resoldre per unanimitat aprovar la gestió del Comissari Provisional del Sindicat de Bonistes fins al dia de l'assemblea i ratificar-ne el nomenament, així com aprovar la versió definitiva dels Estatuts del Sindicat sense cap modificació sobre la redacció inclosa en els Termes Finals de l'emissió dels bons de data 15 d'abril de 2015, llevat del canvi relatiu a la nova denominació social de l'emissor (que, a la data d'emissió, era Criteria Caixa Holding, SAU).

C ESTRUCTURA DE L'ADMINISTRACIÓ DE L'ENTITAT

C.1 Consell o òrgan d'administració

C.1.1 Detalli el nombre màxim i mínim de consellers o membres de l'òrgan d'administració previstos en els estatuts:

Nombre màxim de Consellers/membres de l'òrgan	20
Nombre mínim de Consellers/membres de l'òrgan	8

C.1.2 Completi el quadre següent sobre els membres del consell o òrgan d'administració, i la seva diferent condició:

CONSELLERS/MEMBRES DE L'ÒRGAN D'ADMINISTRACIÓ

NIF o CIF del Conseller	Nom o denominació social del Conseller/membre de l'òrgan d'administració	Representant	Última data de nomenament
36456287-E	Isidre Fainé Casas	-	18/12/2013
40260078-G	Alejandro García-Bragado Dalmau	-	26/06/2014
37590507-C	Javier Godó Muntañola	-	26/06/2014
37175025-X	Salvador Gabarró Serra	-	26/06/2014
15766311-H	José Antonio Asiáin Ayala	-	18/12/2013
28744747-Z	Marcos Contreras Manrique	-	18/12/2013
X1596112G	Jean-Louis Chaussade	-	18/12/2013
46215647-E	Isabel Estapé Tous	-	18/12/2013
46672425-C	Francisco Javier García Sanz	-	18/12/2013
46309503-S	Víctor Grífols Roura	-	26/06/2014
46302019-Y	Josep-Delfí Guàrdia Canela	-	18/12/2013
Y2771477-Z	Heinrich Haasis	-	18/12/2013
42942802-P	Francesc Homs Ferret	-	18/12/2013
36467929-A	Juan José López Burniol	-	26/06/2014
39335259-S	Josep Joan Simón Carreras	-	18/12/2013

C.1.3 Identifiqui, si escau, els membres del consell o òrgan d'administració que assumeixin càrrecs d'administradors o directius en altres entitats que formin part del grup de l'entitat:

NIF o CIF del Conseller	Nom o denominació social del Conseller/membre de l'òrgan d'administració	Denominació social de l'entitat del Grup	NIF o CIF de l'entitat del Grup	Càrrec
36456287-E	Isidre Fainé Casas	Fundació Bancària Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, "la Caixa" <i>*Vegeu Nota en l'apartat G</i>	G-58899998	President del Patronat
40260078-G	Alejandro García-Bragado Dalmau	Fundació Bancària Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, "la Caixa" <i>*Vegeu Nota en l'apartat G</i>	G-58899998	Vicepresident i Vicesecretari del Patronat
37590507-C	Javier Godó Muntañola	Fundació Bancària Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, "la Caixa"	G-58899998	Patró
37175025-X	Salvador Gabarró Serra	Caixabank, SA	A-08663619	Conseller
28744747-Z	Marcos Contreras Manrique	Banco Europeo de Finanzas, SA <i>*Vegeu Nota en l'apartat G</i>	A-78963816	Vicepresident

NIF o CIF del Conseller	Nom o denominació social del Conseller/membre de l'òrgan d'administració	Denominació social de l'entitat del Grup	NIF o CIF de l'entitat del Grup	Càrrec
46302019-Y	Josep-Delfí Guàrdia Canela	VidaCaixa, SA de Seguros y Reaseguros	A-58333261	Conseller
42942802-P	Francesc Homs Ferret	Fundació Bancària Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, "la Caixa"	G-58899998	Patró
		Inmo Criteria Caixa, SAU (abans Foment Immobiliari Assequible, SAU)	A-63346290	Vicepresident
36467929-A	Juan José López Burniol	Fundació Bancària Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, "la Caixa" *Vegeu Nota en l'apartat G	G-58899998	Patró

C.1.4 Completi el quadre següent amb la informació relativa al nombre de conselleres que integren el consell d'administració i les seves comissions, així com la seva evolució en els últims quatre exercicis:

Nombre de Conselleres				
	Exercici 2016 Nombre %	Exercici 2015 Nombre %	Exercici 2014 Nombre %	Exercici 2013 Nombre %
Consell d'Administració <i>*Vegeu Nota en l'apartat G</i>	1 6,66%	1 6,66%	1 5,88%	6 30%
Comissió Executiva	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
Comissió d'Auditoria i Control	1 33,33%	1 33,33%	1 33,33%	N.A.
Comissió de Nomenaments i Retribucions	1 33,33%	1 33,33%	1 33,33%	N.A.

C.1.5 Completi el quadre següent respecte a la remuneració agregada dels consellers o membres de l'òrgan d'administració, meritada durant l'exercici:

Concepte retributiu	Milers d'euros	
	Individual	Grup
Retribució fixa	3.110	1.058
Retribució variable		
Dietes		
Altres remuneracions		
TOTAL:	3.110	1.058

C.1.6 Identifiqui els membres de l'alta direcció que no siguin al seu torn consellers o membres de l'òrgan d'administració executius, i indiqui la remuneració total meritada a favor seu durant l'exercici:

NIF o CIF	Nom o denominació social	Càrrec
36017940D	Marcelino Armenter Vidal	Director General
46533282G	Jaume Giró Ribas	Director General de Comunicació
38805438E	Francesc Bellavista Auladell	Sotsdirector General
46109324M	Javier José Paso Luna	Director de l'Àrea Fiscal i Legal
35114207S	Óscar Valentín Carpio Garijo	Sotsdirector General Adjunt
46119725X	Xavier Moragas Freixa	Sotsdirector General Adjunt
15851133Q	Enrique Goñi Beltrán de Garizurieta	Adjunt a Presidència

Remuneració total Alta Direcció (milers d'euros)	4.102
--	-------

C.1.7 Indiqui si els estatuts o el reglament del consell estableixen un mandat il·limitat per als consellers o membres de l'òrgan d'administració:

Sí ✓	No
Nombre màxim d'exercicis de mandat	Quatre (4) anys

C.1.8 Indiqui si els comptes anuals individuals i consolidats que es presenten per a aprovació al consell o òrgan d'administració estan prèviament certificats:

Sí No ✓

Identifiqui, si escau, la persona o les persones que han certificat els comptes anuals individuals i consolidats de la Societat, perquè el Consell en faci la formulació:

Nom	Càrrec

C.1.9 Expliqui, si n'hi ha, els mecanismes establerts pel consell o òrgan d'administració per evitar que els comptes individuals i consolidats que formuli es presentin a la junta general o òrgan equivalent amb excepcions en l'informe d'auditoria.

Amb caràcter general, la Comissió d'Auditoria i Control és l'encarregada de vetllar per l'elaboració correcta de la informació financera i entre les seves funcions trobem les següents, que porten implícit evitar l'existència d'informes d'auditoria amb excepcions:

- (i) Servir de canal de comunicació entre el Consell d'Administració i els auditors, avaluar els resultats de cada auditoria i les respostes de l'equip de gestió a les seves recomanacions i mitjançar en els casos de discrepàncies entre aquells i aquest en relació amb els principis i criteris aplicables en la preparació dels estats financers, així com examinar les circumstàncies que, si escau, hagin motivat la renúncia de l'auditor.
- (ii) Establir les oportunes relacions amb els auditors de comptes per rebre informació sobre aquelles qüestions que puguin posar en risc la independència d'aquests, perquè siguin examinades per la Comissió d'Auditoria i Control, i qualssevol altres relacionades amb el procés de desenvolupament de l'auditoria de comptes, així com aquelles altres comunicacions previstes en la legislació d'auditoria de comptes i en les normes tècniques d'auditoria.
- (iii) Supervisar el compliment del contracte d'auditoria, procurant que l'opinió sobre els comptes anuals i els continguts principals de l'informe d'auditoria siguin redactats de manera clara i precisa.
- (iv) Revisar els comptes de la Societat i la informació financera periòdica que hagi de subministrar el Consell als mercats i als seus òrgans de supervisió, i, en general, vigilar el compliment dels requisits legals en aquesta matèria i la correcta aplicació dels principis de comptabilitat generalment acceptats, així com informar amb caràcter previ el Consell d'Administració

sobre la informació financera periòdica i les propostes de modificació de principis i criteris comptables suggerits per la Direcció.

C.1.10 El secretari del consell o de l'òrgan d'administració té la condició de conseller?

Sí

No ✓

C.1.11 Indiqui, si n'hi ha, els mecanismes establerts per preservar la independència de l'auditor extern, dels analistes financers, dels bancs d'inversió i de les agències de qualificació de risc.

La Comissió d'Auditoria i Control és l'encarregada d'elevat al Consell d'Administració, perquè siguin sotmeses al Soci Únic, les propostes de selecció, nomenament, reelecció i substitució dels auditors externs de comptes d'acord amb la normativa aplicable a la Societat, així com les seves condicions de contractació i recollir regularment d'ell informació sobre el pla d'auditoria i la seva execució, a més de preservar la seva independència en l'exercici de les seves funcions.

La Comissió d'Auditoria i Control rep anualment dels auditors externs la declaració de la seva independència en relació amb l'entitat o entitats vinculades a aquesta directament o indirectament, així com la informació dels serveis addicionals de qualsevol classe prestats i els corresponents honoraris percebuts d'aquestes entitats per l'auditor extern o per les persones o entitats vinculades a aquest d'acord amb el que disposa la legislació sobre auditoria de comptes. Així mateix, la Comissió d'Auditoria i Control emet anualment, amb caràcter previ a l'informe d'auditoria de comptes, un informe en què s'expressa una opinió sobre la independència dels auditors de comptes. Aquest informe conté, en qualsevol cas, la valoració de la prestació dels serveis addicionals a què fa referència aquest apartat, individualment considerats i en el seu conjunt, diferents de l'auditoria legal i en relació amb el règim d'independència o amb la normativa reguladora d'auditoria.

Amb l'objectiu de garantir el compliment de la normativa aplicable i la independència dels treballs d'auditoria, la Societat disposa d'una Política de Relació amb l'Auditor Extern, aprovada per la Comissió d'Auditoria i Control, així com pel Consell d'Administració de la Societat.

C.2 Comissions del consell o òrgan d'administració

C.2.1 Enumeri les comissions del consell o òrgan d'administració:

Nom de la Comissió	Nre. de membres
Consell d'Administració	15
Comissió d'Auditoria i Control	3
Comissió de Nomenaments i Retribucions	3

C.2.2 Detalli totes les comissions del consell o òrgan d'administració, els seus membres i la proporció de consellers executius, dominicals, independents i altres d'externs que les integren (les entitats que no tinguin la forma jurídica de societat de capital no han d'emplenar la categoria del conseller en el quadre corresponent i en l'apartat amb el seu règim jurídic i la manera com aquests compleixen les condicions de composició de la comissió d'auditoria i de la de nomenaments i retribucions):

COMISSIÓ EXECUTIVA O DELEGADA

NIF o CIF	Nom	Càrrec	Categoria

% de Consellers executius	
% de Consellers dominicals	
% de Consellers independents	
% d'altres d'externs	
Nombre de reunions	

Expliqui les funcions que té atribuïdes aquesta Comissió, descrigui els procediments i les regles d'organització i funcionament i resumeixi les actuacions més importants durant l'exercici.

--

COMISSIÓ D'AUDITORIA I CONTROL

NIF o CIF	Nom	Càrrec	Categoria
46215647-E	Isabel Estapé Tous	President	Independent
37175025-X	Salvador Gabarró Serra	Vocal	Dominical
28744747-Z	Marcos Contreras Manrique	Vocal	Independent

% de Consellers executius	0%
% de Consellers dominicals	33,33%
% de Consellers independents	66,67%
% d'altres d'externs	0%
Nombre de reunions	6

Expliqui les funcions que té atribuïdes aquesta Comissió, descriu els procediments i les regles d'organització i funcionament i resumeixi les actuacions més importants durant l'exercici.

D'acord amb el que estableixen els Estatuts, el Consell d'Administració va designar una Comissió d'Auditoria i Control que té les competències i regles de funcionament previstes en la normativa vigent. La Comissió d'Auditoria i Control està formada per Consellers no executius i composta per un mínim de 3 i un màxim de 5 membres, i almenys un dels membres és independent.

El Consell d'Administració va designar els membres de la Comissió d'Auditoria i Control tenint present els coneixements, les aptituds i l'experiència dels Consellers i les funcions de la Comissió. La Comissió d'Auditoria i Control va designar d'entre els membres independents un President. Així mateix va designar un Secretari i un Vicesecretari no membres d'aquesta. En cas de no fer aquestes designacions actuaran com a Secretari i Vicesecretari els del Consell. Els membres de l'equip directiu o del personal de la Societat estaran obligats a assistir a les sessions de la Comissió d'Auditoria i Control i a prestar-li la seva col·laboració i accés a la informació de què disposin quan la Comissió així ho sol·liciti. La Comissió podrà igualment requerir l'assistència a les seves sessions dels auditors de comptes de la Societat.

En qualsevol cas, sense perjudici de qualssevol altres funcions que li puguin ser assignades en cada moment pel Consell d'Administració, la Comissió d'Auditoria i Control ha d'exercir les funcions bàsiques següents:

- a) Informar la Junta General d'Accionistes sobre les qüestions que hi plantegin els accionistes en matèria de la seva competència.
- b) Elevar al Consell d'Administració, perquè siguin sotmeses a la Junta General o al Soci Únic, les propostes de selecció, nomenament, reelecció i substitució dels auditors externs de comptes d'acord amb la normativa aplicable a la Societat, així com les seves condicions de contractació i recollir regularment d'ell informació sobre el pla d'auditoria i la seva execució, a més de preservar la seva independència en l'exercici de les seves funcions.
- c) Supervisar els serveis d'auditoria interna, comprovant-ne l'adequació i integritat, i proposar la selecció, designació i substitució dels seus responsables; proposar el pressupost d'aquests serveis i verificar que l'Alta Direcció té en compte les conclusions i recomanacions dels seus informes.
- d) Servir de canal de comunicació entre el Consell d'Administració i els auditors, avaluar els resultats de cada auditoria i les respostes de l'equip de gestió a les seves recomanacions i mitjançar en els casos de discrepàncies entre aquells i aquest en relació amb els principis i criteris aplicables en la preparació dels estats financers, així com examinar les circumstàncies que, si escau, hagin motivat la renúncia de l'auditor.
- e) Supervisar el procés d'elaboració i presentació de la informació financera

- preceptiva i l'eficàcia dels sistemes de control interns i de gestió de riscos de la Societat, incloent-hi els fiscals; així com discutir amb els auditors de comptes les debilitats significatives del sistema de control intern que, si escau, es detectin en el desenvolupament de l'auditoria.
- f) Establir les oportunes relacions amb els auditors de comptes per rebre informació sobre aquelles qüestions que puguin posar en risc la independència d'aquests, perquè siguin examinades per la Comissió d'Auditoria i Control, i qualssevol altres relacionades amb el procés de desenvolupament de l'auditoria de comptes, així com aquelles altres comunicacions previstes en la legislació d'auditoria de comptes i en les normes tècniques d'auditoria. En tot cas, hauran de rebre anualment dels auditors externs la declaració de la seva independència en relació amb l'entitat o entitats que hi estiguin vinculades directament o indirectament, així com la informació dels serveis addicionals de qualsevol mena prestats i els corresponents honoraris percebuts d'aquestes entitats per l'auditor extern o per les persones o entitats que hi estiguin vinculades d'acord amb el que disposa la legislació sobre auditoria de comptes. Així mateix, la Comissió d'Auditoria i Control ha d'emetre anualment, amb caràcter previ a l'informe d'auditoria de comptes, un informe en què s'expressarà una opinió sobre la independència dels auditors de comptes. Aquest informe haurà de contenir, en tot cas, la valoració de la prestació dels serveis addicionals a què fa referència aquest apartat, individualment considerats i en el seu conjunt, diferents de l'auditoria legal i en relació amb el règim d'independència o amb la normativa reguladora d'auditoria.
  - g) Supervisar el compliment del contracte d'auditoria, procurant que l'opinió sobre els comptes anuals i els continguts principals de l'informe d'auditoria siguin redactats de manera clara i precisa.
  - h) Revisar els comptes de la Societat i la informació financera periòdica que hagi de subministrar el Consell als mercats i als seus òrgans de supervisió, i, en general, vigilar el compliment dels requisits legals en aquesta matèria i la correcta aplicació dels principis de comptabilitat generalment acceptats, així com informar amb caràcter previ el Consell d'Administració sobre la informació financera periòdica i les propostes de modificació de principis i criteris comptables suggerits per la Direcció.
  - i) Supervisar el compliment de la normativa respecte a les operacions amb parts vinculades i informar, amb caràcter previ, el Consell d'Administració sobre aquestes operacions. En particular vetllarà perquè es comuniqui al mercat la informació sobre aquestes operacions, en compliment del que estableix la normativa, i informarà sobre les transaccions que impliquin o puguin implicar conflictes d'interès.
  - j) Supervisar el compliment del Reglament Intern de Conducta en Matèries Relatives al Mercat de Valors i, en general, de les regles de govern corporatiu que li siguin aplicables.
  - k) Informar, amb caràcter previ, el Consell sobre la creació o adquisició de participacions en entitats de propòsit especial o domiciliades en països o territoris que tinguin la consideració de paradisos fiscals, així com qualssevol altres transaccions o operacions de naturalesa anàloga que, per la seva complexitat, puguin menyscabar la transparència de la Societat o del grup al qual pertany.

- l) Considerar els suggeriments que li facin arribar el President del Consell d'Administració, els membres del Consell, els Directius i els Accionistes de la Societat i establir i supervisar un mecanisme que permeti als empleats de la Societat, o del grup al qual pertany, de manera confidencial i, si es considera apropiat, anònima, comunicar les irregularitats de potencial transcendència, especialment financeres i comptables, que adverteixin en el si de la Societat.
- m) Rebre informació i, si escau, emetre un informe sobre les mesures disciplinàries que es pretengui imposar a membres de l'alt equip directiu de la Societat.
- n) Qualsevol altres que li siguin atribuïdes en virtut de la Llei i altra normativa aplicable a la Societat.

En tot el que no està previst expressament per a la Comissió d'Auditoria i Control, s'han d'aplicar les normes de funcionament establertes en aquests Estatuts en relació amb el Consell d'Administració, sempre que siguin compatibles amb la naturalesa i funció de la Comissió corresponent.

Com a conseqüència de les facultats atribuïdes, les actuacions més importants de la Comissió d'Auditoria i Control durant l'exercici 2016 han estat:

En la reunió de data 03/02/2016: Aprovar el tancament de l'exercici 2015.

En la reunió de data 23/02/2016: Aprovar i elevar al Consell d'Administració, entre d'altres: 1) Informe Financer Anual. Formulació dels comptes anuals individuals i consolidats i dels informes de gestió. l'Informe anual de govern corporatiu. Proposta d'aplicació del resultat de l'exercici 2015; 2) Norma reguladora de la Consolidació Prudencial; 3) Planificació financera i 4) Polítiques i normativa interna (Prevenició de Blanqueig de capitals, Matriu de riscos penals, Reglament intern de conducta).

En la reunió de data 29/04/2016: Aprovar i elevar al Consell d'Administració de la Societat, entre altres: 1) Informe Anual del Procés Intern d'Avaluació de l'Adequació del Capital (ICAAP); 2) Informe Anual del Procés Intern d'Avaluació de l'Adequació de la Liquiditat (ILAAP); 3) Informació amb Rellevància Prudencial (IRP); 4) Sistema de Control Intern de la Informació Financera (SCIIF) i 5) Assumptes de caràcter regulatori.

En la reunió de data 27/07/2016: Informació sobre el sistema de Control Intern sobre Informació Financera (SCIIF); Aprovar i elevar al Consell d'Administració de la Societat, entre altres: 1) Tancament dels estats financers del 1r semestre de 2016; 2) Auditoria Interna; 3) Aspectes regulatoris sobre consolidació prudencial (Marc d'Apetit al Risc, Pla de Recuperació).

En la reunió de data 29/09/2016: Aprovar i elevar al Consell d'Administració de la Societat, entre altres: 1) Pla de Recuperació del Grup CriteriaCaixa; 2) Informe Anual de l'expert independent en matèria de prevenició de blanqueig de capitals i finançament al terrorisme.

En la reunió de data 04/11/2016: Aprovar i elevar al Consell d'Administració de la Societat, entre altres: 1) Estats financers intermedis consolidats i de l'informe de gestió intermedi del 3r trimestre de 2016; 2) Política de Gestió de Conflictos d'Interessos regulatoris del Grup CriteriaCaixa; 3) Protocol

Intern de Relacions; 4) Reglament Intern de Conducta.
En la reunió de data 19/12/2016: Aprovar i elevar al Consell d'Administració de la Societat, entre altres: 1) Esmena i nova publicació de la Informació amb Rellevància Prudencial; 2) Pla d'Auditoria Interna 2016 i 2017.

COMISSIÓ DE NOMENAMENTS I RETRIBUCIONS

NIF o CIF	Nom	Càrrec	Categoria
46215647-E	Isabel Estapé Tous	President	Independent
15766311-H	José Antonio Asiáin Ayala	Vocal	Independent
36467929-A	Juan José López Burniol	Vocal	Dominical

% de Consellers executius	0%
% de Consellers dominicals	33,33%
% de Consellers independents	66,67%
% d'altres d'externs	0%
Nombre de reunions	5

Expliqui les funcions que té atribuïdes aquesta Comissió, descriu els procediments i les regles d'organització i funcionament i resumeixi les actuacions més importants durant l'exercici.

De conformitat amb el que estableixen els Estatuts Socials, el Consell d'Administració va designar del seu si una Comissió de Nomenaments i Retribucions que té les competències i es regirà per les regles de funcionament previstes en la normativa vigent. La Comissió de Nomenaments i Retribucions està formada exclusivament per Consellers no executius i composta per tres membres, dos dels quals són independents. La Comissió de Nomenaments i Retribucions va designar un President d'entre els Consellers independents que en forma part. Així mateix, va designar un Secretari i un Vicesecretari no consellers.

En qualsevol cas, sense perjudici de qualssevol altres funcions que li pugui assignar en cada moment el Consell d'Administració, la Comissió de Nomenaments i Retribucions exercirà les funcions bàsiques següents:

- Avaluar les competències, coneixements i experiència necessaris en el Consell d'Administració. A aquests efectes, definirà les funcions i aptituds necessàries en els candidats que hagin de cobrir cada vacant i avaluarà el temps i dedicació necessaris perquè puguin exercir eficaçment la seva comesa.
- Establir un objectiu de representació per al sexe menys representat en el Consell d'Administració i elaborar orientacions sobre com assolir aquest objectiu.
- Eleva al Consell d'Administració les propostes de nomenament de Consellers independents per a la designació per cooptació o perquè siguin

sotmeses a la decisió de la Junta General d'Accionistes, així com les propostes per a la reelecció o separació d'aquests Consellers per la Junta General d'Accionistes.

- d) Informar de les propostes de nomenament de la resta de Consellers per a la designació per cooptació o perquè siguin sotmeses a la decisió de la Junta General d'Accionistes, així com les propostes per a la reelecció o separació per la Junta General d'Accionistes.
- e) Informar de les propostes de nomenament i separació dels alts directius i les condicions bàsiques dels seus contractes.
- f) Examinar i organitzar la successió del President del Consell d'Administració i del primer executiu de la Societat i, si escau, formular propostes al Consell d'Administració perquè aquesta successió es produeixi de manera ordenada i planificada.
- g) Proposar al Consell d'Administració la política de retribucions dels Consellers i dels Directors Generals o dels qui duguin a terme les seves funcions d'Alta Direcció sota la dependència directa del Consell, de Comissions Executives o de Consellers Delegats, així com la retribució individual i les altres condicions contractuals dels Consellers executius, vetllant per la seva observança.

En tot el que no s'ha previst expressament per a la Comissió de Nomenaments i Retribucions, s'aplicaran les normes de funcionament establertes en aquests Estatuts en relació amb el Consell d'Administració, sempre que siguin compatibles amb la naturalesa i funció de la Comissió corresponent.

Com a conseqüència de les facultats atribuïdes, les actuacions més importants de la Comissió de Nomenaments i Retribucions durant l'exercici 2016 han estat:

En la reunió de data 29/02/2016: Aprovar i elevar al Consell d'Administració: 1) Categories dels Consellers; 2) Informe Anual de Govern Corporatiu; 3) Remuneració d'Alts Directius.

En la reunió de data 29/04/2016: Aprovar i elevar al Consell d'Administració, entre d'altres: 1) Proposta d'Informe sobre Idoneïtat de candidats a Consellers; 2) Informació de Rellevància Prudencial; 3) Determinació del Col·lectiu Identificat de la Societat i Política de Remuneració de Consellers i Alta Direcció.

En la reunió de data 27/07/2016: Aprovar i elevar al Consell d'Administració, entre d'altres: 1) Remuneració del President del Consell; 2) Modificació de les condicions contractuals dels Càrrecs Adjunts a la Presidència i del Director General i Informar el Consell d'Administració de l'Informe Anual d'Avaluació interna de la Política de Remuneracions.

En la reunió de data 29/09/2016: Aprovar i elevar al Consell d'Administració l'acord de condicions de reincorporació del Sr. Gual.

En la reunió de data 19/12/2016: Aprovar i elevar al Consell d'Administració, entre d'altres: 1) Dimissió del Secretari del Consell; 2) Modificació de les addendes dels contractes laborals del Col·lectiu Identificat; 3) Dimissió del Subdirector General; 4) Procés de valoració d'idoneïtat de Consellers i Alts Càrrecs (Avaluació Contínua del 2016 i requeriment de Banc d'Espanya).

COMISSIÓ _____

NIF o CIF	Nom	Càrrec
	** Vegeu Nota Apartat G	

D OPERACIONS VINCULADES I OPERACIONS INTRAGRUP

D.1 Detalli les operacions efectuades entre l'entitat o entitats del seu grup, i els accionistes, partícps cooperativistes, titulars de drets dominicals o qualsevol altre de naturalesa equivalent de l'entitat.

Les operacions més significatives entre Criteriacaixa o les seves filials i l'Accionista Únic, la Fundació Bancària Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, "la Caixa", han estat les següents:

Nom o denominació social de l'Accionista significatiu	Nom o denominació social de la societat o entitat del seu grup	Naturalesa de la relació	Tipus de l'operació	Import (milers d'euros)
Fundació Bancària "la Caixa"	Criteriacaixa	Societària	Distribució de reserves	375.000
Fundació Bancària "la Caixa"	CaixaBank	Societària/c ontractual	Préstec	86.000
Fundació Bancària "la Caixa"	CaixaBank	Societària/c ontractual	Dipòsits a la vista i a termini	27.000

En la Nota 40 dels comptes anuals consolidats de Criteriacaixa, SAU apareixen de forma agregada tots els saldos de l'accionista únic amb societats del Grup Criteriacaixa.

D.2 Detalli les operacions dutes a terme entre l'entitat o entitats del seu grup, i els administradors o membres de l'òrgan d'administració, o directius de l'entitat

No hi ha operacions que siguin fora del tràfic ordinari ni condicions que no siguin de mercat.

En la Nota 40 dels comptes anuals consolidats de Criteris Caixa, SAU apareixen de forma agregada tots els saldos amb administradors i directius.

D.3 Detalli les operacions intragrup

Les operacions més significatives efectuades per la Societat amb altres entitats que pertanyen al mateix Grup han estat les següents:

Denominació social de l'entitat del Grup	Tipus de l'operació	Import (milers d'euros)
CaixaBank	Dipòsits a la vista i a termini	1.667.000
CaixaBank	Acords de finançament: préstecs	550.000
CaixaBank	Contractes de cobertures de tipus d'interès (se n'indica el valor nominal)	1.100.000
CaixaBank	Acord de permuta	** Vegeu Nota en l'apartat G

Les operacions més significatives efectuades per la Societat i/o Societats del seu Grup amb entitats associades i multigrup han estat les següents:

Denominació social de l'entitat del Grup	Tipus de l'operació	Import (milers d'euros)
Gas Natural	Saldos en imposicions a termini i a la vista a CaixaBank	499.000
Repsol	Saldos en imposicions a termini i a la vista a CaixaBank	672.000
Abertis	Inversió de VidaCaixa en renda fixa d'Abertis Infraestructuras	823.000

Vegeu la Nota 40 dels comptes anuals consolidats del Grup Criteriacaixa i la Nota 21 dels comptes anuals individuals de Criteriacaixa.

D.4 Detalli els mecanismes establerts per detectar, determinar i resoldre els possibles conflictes d'interessos entre l'entitat o el seu grup i els seus consellers o membres de l'òrgan d'administració o directius.

La Societat manté informats els Consellers de les seves obligacions i, en particular, del deure d'evitar conflictes d'interès previstos a la Llei de societats de capital. Amb caràcter anual, el Secretari del Consell d'Administració remet a cadascun dels Consellers un formulari en què aquests poden posar de manifest l'existència de qualsevol conflicte d'interès, per fer-ho constar en la Memòria dels comptes anuals i, si escau, poder valorar si és procedent atorgar la dispensa que permetria, en casos singulars, autoritzar la realització de determinades actuacions al Conseller que ho hagi sol·licitat.

Amb caràcter addicional, la societat disposa d'un Reglament Intern de Conducta en l'Àmbit del Mercat de Valors, l'última versió del qual va ser aprovada pel Consell d'Administració el novembre de 2016 per a la seva adaptació al Reglament d'Abús de Mercat, aplicable tant a consellers com a directius de l'entitat, entre d'altres. En aquest Reglament s'estableixen diverses obligacions, com ara la d'abstenció de fer determinades operacions en certs períodes, el deure de comunicar i d'informar la Societat sobre determinades operacions, i el deure de salvaguarda i d'actuació en relació amb informació que es pugui qualificar d'informació privilegiada.

E SISTEMES DE CONTROL I GESTIÓ DE RISCOS

E.1 Expliqui l'abast del Sistema de Gestió de Riscos de l'entitat.

El control dels riscos està plenament integrat en la gestió, i l'organització està implicada en la seva posada en pràctica. L'Alta Direcció participa directament en aquesta tasca, en el manteniment del marc de control intern, que el Grup assegura en una execució prudent, i en processos continus de gestió i planificació del capital i de la liquiditat.

Després de la reorganització del Grup "la Caixa" el 2014 (Nota 1 dels comptes anuals), Criteriacaixa gestiona el patrimoni empresarial del Grup "la Caixa" compost de les participacions accionaries en sectors estratègics com ara el bancari, l'energètic, les infraestructures, els serveis i el negoci immobiliari. El BCE ha inclòs Criteriacaixa en el perímetre de supervisió prudencial, ja que es considera societat financera mixta de cartera i matriu d'un Conglomerat Financer i no li són aplicables les limitacions establertes per a la Fundació Bancària.

En el marc legal de supervisió prudencial i en el context d'avaluació de qualitat de govern corporatiu del Grup Criteriacaixa per part del Banc Central Europeu, Criteriacaixa ha dut a terme les actuacions següents durant l'exercici 2016:

- 1) Ha formalitzat el procés d'autoavaluació de capital, segons el qual s'ha definit el perfil de risc del Grup CriteríaCaixa i s'ha avaluat la suficiència dels recursos propis. L'Informe Anual del Procés d'Autoavaluació del Capital (ICAAP) va ser aprovat pel Consell d'Administració de CriteríaCaixa el 29/04/2016.
- 2) Ha dut a terme el procés d'autoavaluació de liquiditat, segons el qual Grup CriteríaCaixa compleix folgadamente amb el nivell regulatori de LCR (*liquidity coverage ratio*) en base consolidada. L'Informe Anual del Procés d'Autoavaluació de la Liquiditat (ILAAP) va ser aprovat pel Consell d'Administració de CriteríaCaixa el 29/04/2016.
- 3) Ha publicat l'Informe de Rellevància Prudencial del Grup CriteríaCaixa (IRP), amb l'objectiu de facilitar als agents del mercat l'avaluació de la suficiència de capital del Grup CriteríaCaixa i proporcionar la informació addicional del que aporta CriteríaCaixa, com a societat dominant de CaixaBank, al perímetre de consolidació prudencial del Grup CriteríaCaixa. L'Informe de Rellevància Prudencial va ser aprovat pel Consell d'Administració de CriteríaCaixa el 29/04/2016 i publicat el mateix dia. En data 19/12/2016 el Consell d'Administració de CriteríaCaixa va aprovar una lleugera modificació a l'Informe de 2015.
- 4) Ha actualitzat el Marc d'Apetit al Risc (RAF, *Risk Appetite Framework*) de CriteríaCaixa amb motiu de la revisió anual que n'estableix la governança aprovat pel Consell d'Administració de CriteríaCaixa el 29/07/2016. En data 19/12/2016 el Consell d'Administració va aprovar una Addenda al RAF incloent-hi els requeriments de la decisió de l'SREP per a 2017 (més informació en l'Apartat E.4).
- 5) Ha elaborat el Pla de Recuperació (*Recovery Plan*) del Grup CriteríaCaixa, aprovat pel Consell d'Administració de CriteríaCaixa el 29/09/2016. Algunes de les mètriques del RAF han estat seleccionades com a indicadors de *Recovery Plan* (*recovery indicators*). Per a aquestes mètriques s'han definit els llindars de recuperació que, si s'activessin, desencadenarien els processos de comunicació i de governança propis, d'acord amb la gravetat de les situacions definides.

El Consell d'Administració de CriteríaCaixa va aprovar el 2015 un Catàleg de Riscos Corporatiu que facilita el seguiment i *reporting* dels riscos de CriteríaCaixa. El Consell d'Administració va actualitzar el catàleg el 29/07/2016 i el va aprovar el mateix dia. Vegeu més detalls del Catàleg a E.3.

El Sistema de Gestió de Riscos del Grup CriteríaCaixa funciona de manera descentralitzada, en el sentit que les societats del Grup disposen de les seves pròpies estructures de control i supervisió de les seves respectives activitats. No obstant això, a CriteríaCaixa, perquè és la capçalera del Conglomerat, s'hi afegeix una estructura complementària per a la gestió de riscos propis i per al seguiment dels riscos de les seves societats participades.

Grup CaixaBank:

D'acord amb la sol·licitud existent a la Circular 7/2015 de la CNMV, de 22 de desembre, la Societat expressa que de les descripcions que hi consten, la que s'ajusta més a l'abast del seu Sistema de Gestió de Riscos és la número 1, és a dir:

“...El Sistema de Gestió de Riscos funciona de manera integral i contínua, i consolida aquesta gestió per àrea o unitat de negoci o activitat, filials, zones geogràfiques i àrees de suport (com per exemple recursos humans, màrqueting o control de gestió) en l'àmbit corporatiu...”.

En altres paraules, el control dels riscos està plenament integrat en la gestió i l'organització està implicada a posar-lo en pràctica. El mateix Consell d'Administració, amb l'assessorament i la revisió més profunda i freqüent de la Comissió de Riscos, és qui determina les polítiques i les estratègies de control i gestió de riscos.

L'Alta Direcció participa directament en aquest acompliment, en el manteniment del marc de control intern, que l'Entitat assegura en una execució prudent, i en processos continus de gestió i planificació estratègica i financera, que garanteixen l'adequació al perfil i apetit de risc de l'Entitat. El Sistema de Gestió de Riscos funciona de manera integral i exhaustiva, amb una translació adaptada i racionalitzada a les filials i unitats de negoci, segons criteris de materialitat i raonabilitat.

El Sistema de Gestió de Riscos està format pels elements següents:

- Govern i organització: Els òrgans de govern són la Junta General d'Accionistes i el Consell d'Administració, que tenen les facultats que, respectivament, se'ls assignen en la Llei i en els Estatuts, i de conformitat amb aquests, en els desenvolupaments que s'estableixin en els Reglaments d'un i altre òrgan. En conseqüència, la Societat és administrada i regida pel seu Consell d'Administració: és l'òrgan de representació i, al marge de les matèries competència de la Junta General, és el màxim òrgan de decisió.
- Mapa de Riscos Corporatiu: El Grup CaixaBank disposa d'un «Mapa de Riscos Corporatiu» per a la identificació, el mesurament, el seguiment, el control i el *reporting* dels riscos, que ofereix una visió integral dels riscos associats a les activitats corporatives i del seu entorn de control. Com a punt de partida del Mapa de Riscos Corporatiu, el Catàleg de Riscos Corporatiu, actualitzat al desembre de 2016 (més informació a aquest respecte en el punt E.3), classifica els Riscos per categories, incloent-hi els riscos de naturalesa fiscal, i en facilita el seguiment i *reporting*, intern i extern, cosa que contribueix a la mateixa determinació del Perfil de Risc del Grup, la formalització d'un Marc d'Apetit al Risc, unifica nomenclatures dels riscos i facilita l'adaptació al report de Riscos requerit pel Mecanisme Únic de Supervisió (MUS/SSM).
- Marc d'Apetit al Risc (MAR): Eina integral i prospectiva amb què el Consell d'Administració del Grup CaixaBank determina la tipologia i els llindars de risc que està disposat a acceptar, en la consecució dels objectius estratègics del Grup.
- Avaluació i planificació de riscos: Com a complement i reforç que retroalimenta tant el Mapa de Riscos Corporatiu com el Marc d'Apetit al Risc, el Grup CaixaBank disposa de processos institucionals i mecanismes per avaluar tant l'evolució del perfil de risc (recent, futur i hipotètic en escenaris d'estrès) com la seva pròpia capacitat per assegurar un adequat govern, gestió i control.
- Cultura de risc en l'organització: En desenvolupament continu. Es plasma en la (i) formació, exemplificada a través de la denominada «Escola de Riscos», en què la formació es planteja com una eina estratègica orientada a donar suport a les

àrees de negoci en els temes de risc, alhora que és el canal de transmissió de la cultura i les polítiques de riscos de la companyia per a la seva adequada gestió, i ofereix formació, informació i eines a tots els professionals de l'Entitat (a través de cursos de formació, tant presencials com virtuals, a través dels mitjans telemàtics disponibles), (ii) informació (publicació dels principis generals de gestió del risc, normes, circulars i manuals a aquest respecte, comunicacions en les reunions mensuals del Conseller Delegat i l'Alta Direcció amb els màxims responsables de la xarxa i de Serveis Centrals...) i (iii) incentius (actualment, impacte en la retribució variable de nivells Directius determinats relacionats amb l'originació i la gestió de risc).

- Marc de Control Intern: Proporciona un grau de seguretat raonable en la consecució dels objectius del Grup i que, en línia amb les directrius dels reguladors i les millors pràctiques del sector, s'estructura en base al model de les 3 línies de defensa.
  - La primera línia de defensa formada per les unitats de negoci i de suport del Grup, responsables d'identificar, mesurar, controlar, mitigar i comunicar els riscos principals que l'afecten en l'exercici continu de la seva activitat. L'any 2015 es van reforçar les funcions de control en la primera línia de defensa. Entre d'altres, amb la creació de la Direcció Corporativa de Control de Negoci, com a unitat específica de control de la Direcció General de Negoci.
  - La segona línia de defensa està formada per tres Unitats de Control: Compliment Normatiu, integrada en la Subdirecció General de Control & Compliance creada al desembre de 2015, la Unitat de Control Intern de Riscos, integrada en la Direcció General de Riscos i la Unitat de Control Intern d'Informació i Models Financers, integrada en la Direcció Executiva d'Intervenció, Control de Gestió i Capital. La segona línia de defensa actua independentment de les unitats de negoci i té la funció d'assegurar que hi ha polítiques i procediments de gestió i control de riscos, monitorar-ne l'aplicació, avaluar l'entorn de control i reportar tots els riscos materials del Grup.
  - La 3a línia de defensa, constituïda per Auditoria Interna, avalua l'eficàcia i eficiència de la gestió i control dels riscos.

El desembre de 2016 s'ha constituït el Comitè de Control Intern, presidit per la Subdirecció General de Control&Compliance i integrat per les Unitats de Control de segona i tercera línia de defensa i la Unitat de Control de Negoci. Les Unitats de Control, cada una sota el seu àmbit d'actuació, tenen les funcions següents:

- Assegurar que hi ha polítiques i procediments adequats amb relació a la gestió dels riscos, i que es compleixin de manera efectiva.
- Assegurar un Entorn de Control adequat i efectiu que mitigui els riscos, sota el seu àmbit d'actuació, que n'inclouï la monitoració a través d'Indicadors.
- Detectar l'existència de *gaps* de control, establir plans per solucionar-los i efectuar-ne el seguiment de la implantació
- Assegurar que hi ha el *reporting* adequat al Comitè de Control Intern.
- Fomentar la cultura de control i compliment en el seu àmbit d'actuació.

Vegeu més informació sobre les Unitats de Control en l'apartat E.6

El Comitè de Control Intern té la missió d'assegurar, raonablement, a la Direcció i als Òrgans de Govern l'existència, el disseny adequat i l'aplicació efectiva de les Polítiques i Procediments de Control dels Riscos en l'organització i avaluar l'Entorn de Control dels Riscos del Grup CaixaBank.

Per a més Informació vegeu la Nota 3 dels Comptes Anuals Consolidats del Grup Criteriacaixa corresponents a l'exercici 2016.

E.2 Identifiqui els òrgans de l'entitat responsables de l'elaboració i execució del Sistema de Gestió de Riscos.

Òrgans d'administració

Criteriacaixa: El Consell d'Administració de Criteriacaixa, mitjançant la Comissió d'Auditoria i Control, supervisa els serveis d'auditoria interna i tot el procés d'elaboració i presentació de la informació financera de Criteriacaixa, abans que el Consell d'Administració els aprovi.

Així mateix, el Consell d'Administració de Criteriacaixa és l'últim responsable del compliment de les condicions de Conglomerat Financer.

Grup CaixaBank: El Consell d'Administració de CaixaBank és l'òrgan màxim que, dins de les seves competències, determina i monitora el model de negoci i l'estratègia de risc de l'entitat, estableix el Mapa de Riscos Corporatiu, el Marc d'Apetit al Risc i és responsable de les polítiques de govern intern i de la gestió i el control de riscos. Més concretament, el mateix Consell es va reservar unes matèries de decisió respecte a la Gestió de Riscos:

- Adopció i seguiment dels mètodes per mesurar els riscos i calcular els requeriments regulatoris de capital que comporten.
- Organització al màxim nivell de les funcions de control.
- Establiment de límits globals de risc.
- Dictamen de les polítiques generals d'actuació de l'entitat en matèria de riscos i coneixement de la seva evolució.

En el pla general, les funcions del Consell d'Administració serien:

- Definir els principis generals de gestió del risc.
- Establir la distribució de funcions al si de l'organització i els criteris per a la prevenció de conflictes d'interès.
- Aprovar i revisar periòdicament les estratègies i polítiques d'acompliment, gestió, control i reducció dels riscos.
- Aprovar les estratègies i procediments generals de control intern.
- Conèixer els resultats de la funció de gestió i control dels riscos i de la situació de control intern.

El Consell ha delegat algunes matèries en les Comissions Delegades, el funcionament de les quals està regulat en el Reglament del Consell d'Administració (article 11 i següents). Concretament, el Consell ha designat del seu si una Comissió Executiva, una Comissió de Riscos, una Comissió de Nomenaments, una Comissió de Retribucions i una Comissió d'Auditoria i Control. La Comissió de Riscos està composta exclusivament per consellers no executius i que posseeixin els oportuns coneixements, capacitat i

experiència per entendre plenament i controlar l'estratègia i la propensió al risc. Aquesta comissió és l'encarregada del seguiment recurrent de la gestió de riscos, les funcions concretes i composició de la qual s'han detallat en el punt C.2.5 i com a últim garant dels mecanismes de control, sense perjudici de les funcions del Consell d'Administració en matèria de gestió i control de riscos, la Comissió d'Auditoria i Control, igualment detallada en l'Apartat C.2.5 d'aquest mateix Informe.

Òrgans de Direcció

CriteriaCaixa: La prioritat de la Direcció de CriteriaCaixa és identificar els riscos principals en relació amb els negocis significatius i aplicar les polítiques amb un alt grau de descentralització, atesa la gran varietat de negocis i el seu alt grau d'especialització. Per al mesurament i anàlisi adequats de riscos inherents a l'activitat de CriteriaCaixa com a Societat Financera Mixta de Cartera, capdavantera del Grup, la Direcció de CriteriaCaixa utilitza les eines i metodologia de CaixaBank, que té una Direcció Corporativa de Models i Polítiques de Risc pròpia, d'acord amb les millors pràctiques del sector financer.

La normativa de conglomerats financers estableix una capa addicional de supervisió per als denominats Conglomerats Financers, plasmada en uns requeriments qualitius i quantitius addicionals als que estableix la normativa sectorial aplicable (representats en el sector bancari, bàsicament, per la Directiva de Requeriments de Capital (CRD IV), i el Reglament de Requeriments de Capital (CRR)). En aquest sentit, el Grup ha treballat en combinar aquests requeriments amb l'autonomia de gestió entre CriteriaCaixa i el Grup CaixaBank, ja que tenen models de negoci diferents i naturaleses de riscos diferents. Per a això ha implantat una sèrie de procediments de govern, control de riscos i control intern que reforcen els estàndards de compliment de la regulació de conglomerats financers.

Grup CaixaBank: L'Alta Direcció del Grup actua en el marc de les atribucions delegades pel Consell d'Administració i les seves Comissions, tant de manera col·legiada (Comitè de Direcció) com individualment a través de la figura del Director General de Risc. CaixaBank disposa d'una Direcció General responsable del funcionament correcte del Sistema de Gestió de Riscos del Grup. Queden fora de la seva responsabilitat directa el risc reputacional (gestionat per la Direcció Corporativa de Comunicació, Relacions Institucionals, Marca i Responsabilitat Corporativa), el risc legal/regulatori, incloent-hi el risc fiscal (que depèn de la Secretaria General) i el de compliment normatiu (que depèn de la Subdirecció General de Control i Compliment).

L'Alta Direcció del Grup CaixaBank integra els comitès següents:

Comitès que reporten a les Comissions Delegades del Consell:

- Comitè de Direcció
- Comitè Permanent de Crèdits
- Comitè Global del Risc

Així mateix, dels comitès que reporten al Comitè de Direcció, destaquen:

- Comitè de Gestió d'Actius i Passius (ALCO)
- Comitè de Transparència
- Comitè de Regulació
- Comissió de Planificació
- Comitè de Govern de la Informació i Qualitat de la Dada (CGIQD)

- Comitè de Protecció de Dades
- Comitè de Plans de Reestructuració i Resolució
- Comitè de Reputació

Finalment, dels comitès de gestió del risc, que estableixen polítiques generals d'actuació, concedeixen operacions al màxim nivell, gestionen els riscos de negoci del Grup i reporten al Comitè Global del Risc, pel seu pes en la gestió i control de riscos, cal destacar-ne els següents:

- Comitè de Polítiques de Risc
- Comitè de Risc Operacional
- Comitè de Models i Paràmetres
- Comitè d'Impairment
- Comitè de Recuperacions i Morositat
- Comitè de Valoració i Adquisició d'Actius Immobiliaris
- Comitè de Control Intern

Per a més Informació a aquest respecte, vegeu la Nota 3 dels Comptes Anuals Consolidats del Grup Criteriacaixa corresponents a l'exercici 2016.

E.3 Assenyali els principals riscos que poden afectar la consecució dels objectius de negoci.

Criteriacaixa:

El Catàleg de Riscos Corporatiu següent va ser aprovat pel Consell d'Administració de Criteriacaixa el 2015 i modificat posteriorment, el 29/07/2016.

- Riscos específics de negoci:
  - Liquiditat. Principalment el risc d'actius líquids (falta de liquiditat d'alguna de les seves inversions i possible pèrdua sobtada de valor dels actius), risc de finançament (incapacitat per renovar finançament o la necessitat de fer-ho a un cost elevat) i el risc de concentració de liquiditat (concentració de fonts de finançament).
  - Crèdit. Possibilitat que alguna de les contraparts no atengui les obligacions de pagament i les possibles pèrdues que se'n derivin. Aquest risc comprèn el risc d'impagament i el de concentració de crèdit. S'inclou conceptualment en aquest tipus de risc la inversió en cartera d'entitats de grup, multigrup i associades.
  - Mercat. Pèrdua de valor dels actius o increment de valor dels passius per fluctuacions dels tipus o preus en els mercats en què aquests actius/passius es negocien. Inclou la variació de valor de les inversions en altres empreses, classificades com a actius financers disponibles per a la venda, i el risc de l'activitat immobiliària.
  - Situació de recursos propis. Restricció de la capacitat de Criteriacaixa per adaptar el seu volum de recursos propis a les exigències normatives o a la modificació del seu perfil de risc
- Riscos per a la continuïtat de l'activitat:
  - Risc legal o regulatori. Al·ludeix a possibles modificacions legislatives o decisions judicials contràries.
  - Risc de compliment. Fa referència a possibles sancions derivades de l'incompliment de disposicions normatives

- Risc operacional. Al·ludeix al frau intern, extern, relacions laborals i seguretat en el lloc de treball, clients, processos i sistemes i danys materials.
- Risc reputacional. Correspon al risc que es deteriori la confiança d'algun dels grups d'interès.
- Risc de fiabilitat de la informació financera. Fa referència a qüestions de transparència i aplicació de la normativa comptable, al frau comptable i a errors en la informació financera.

Grup CaixaBank:

L'evolució del sistema financer i la transformació del Marc Regulatori posen de manifest la rellevància creixent de l'avaluació dels riscos i del seu entorn de control. En aquest Marc, el Grup CaixaBank té un "Mapa de Riscos Corporatiu" per a la identificació, mesurament, seguiment, control i *reporting* dels riscos.

El Mapa de Riscos Corporatiu inclou un Catàleg de Riscos Corporatiu actualitzat al desembre de 2016 (comentat en el Punt E.1), que facilita el seguiment i *reporting*, intern i extern, dels riscos del Grup agrupats en tres categories principals: Riscos de Model de Negoci, Riscos específics de l'activitat financera de l'Entitat i Risc Operacional i Reputacional.

Els principals riscos que es reporten de manera periòdica a la Direcció i els Òrgans de Govern de CaixaBank són:

Risc de model de negoci:

- Rendibilitat del Negoci: Obtenció de resultats inferiors a les expectatives del mercat o als objectius del Grup que impedeixin, en darrera instància, assolir un nivell de Rendibilitat Sostenible superior al Cost de Capital.
- Recursos Propis/Solvència: Restricció de la capacitat del Grup CaixaBank per adaptar el seu volum de recursos propis a les exigències normatives o a la modificació del seu perfil de risc.
- Liquiditat i Finançament: Dèficit d'actius líquids, o limitació en la capacitat d'accés al finançament del mercat, per satisfer els venciments contractuals dels passius, els requeriments regulatoris o les necessitats d'inversió del Grup.

Riscos específics de l'activitat financera:

- Crèdit: pèrdua de valor dels actius del Grup CaixaBank davant una contrapartida pel deteriorament de la capacitat d'aquesta per fer front als seus compromisos.
- Deteriorament d'Altres Actius: Reducció del valor en llibres de les participacions accionaries i dels actius no financers (materials, immaterials, Actius Fiscals Diferits i altres actius) del Grup CaixaBank.
- Mercat: Pèrdua de valor dels actius o increment de valor dels passius inclosos en la cartera de negociació i inversió del Grup, per fluctuacions dels tipus, *spread* de crèdit, factors externs o preus en els mercats on es negocien aquests actius o passius.
- Estructural de tipus: Efecte negatiu sobre el Valor Econòmic del balanç o sobre els resultats, per la renovació de masses d'actiu i passiu a tipus diferents dels establerts anteriorment, a causa de canvis en l'estructura de la corba de tipus d'interès.
- Actuarial: Increment del valor dels compromisos contrets per contractes d'assegurança amb clients (negoci assegurador) i per pensions amb empleats

(compromisos per pensions) arran de la divergència entre les estimacions de sinistralitat i tipus i l'evolució real d'aquestes magnituds.

Risc Operacional i Reputacional:

- Legal/Regulatori: Pèrdues per errors d'interpretació o aplicació de la legislació i de la regulació vigent o per decisions judicials adverses. Addicionalment, inclou el risc de patir un impacte advers en el valor econòmic per canvis legislatius o regulatoris.
- Conducta i Compliment: aplicació per part de CaixaBank de criteris d'actuació contraris als interessos dels seus clients i els seus grups d'interès i deficiències en els procediments que originin actuacions o omissions no ajustades al marc jurídic i regulatori, o als codis i normes internes, de les quals es puguin derivar sancions administratives o danys reputacionals.
- El risc fiscal, entès com el risc d'ocurrència d'efectes negatius per als estats financers o la reputació del Grup CaixaBank derivats de decisions d'índole tributària adoptades bé per la mateixa entitat o bé per les autoritats tributàries i judicials, estaria cobert per la gestió i control del risc legal i de compliment.
- Tecnològic: pèrdues degudes a la inadequació o les errades del *hardware* i el *software* de les infraestructures tecnològiques, que poden comprometre la disponibilitat, integritat, accessibilitat i seguretat de les infraestructures i les dades.
- Processos operatius i esdeveniments externs: pèrdues o danys provocats per errors operatius en els processos vinculats a l'activitat de l'Entitat, per esdeveniments externs que escapen al control de l'Entitat, o per terceres persones alienes a aquesta, tant de forma accidental com dolosa.
- Fiabilitat de la informació financera: deficiències en l'exactitud, integritat i criteris d'elaboració de les dades necessàries per a l'avaluació de la situació financera i patrimonial del Grup CaixaBank.
- Reputacional: menyscabament de la capacitat competitiva per deteriorament de la confiança en CaixaBank d'algun dels seus grups d'interès, a partir de l'avaluació que aquests grups efectuen de les actuacions o omissions, realitzades o atribuïdes, de l'Entitat, la seva Alta Direcció o els seus Òrgans de Govern.

Per a més informació: Vegeu la Nota 3 dels Comptes Anuals Consolidats del Grup Criteriacaixa corresponents a l'exercici 2016.

E.4 Identifiqui si l'entitat té un nivell de tolerància al risc.

CriteriaCaixa: Tal com s'ha comentat en l'Apartat E.1, al juliol de 2016 CriteriaCaixa ha actualitzat el seu Marc d'Apetit al Risc (RAF). Posteriorment, el desembre de 2016, el Consell d'Administració ha formalitzat una modificació sobre aquest RAF adequant els requisits de capital regulatori partint de les decisions rebudes el novembre del Banc Central Europeu. Constitueix una eina de gestió amb la qual ha establert la tipologia i els nivells de risc que està disposada a acceptar en la consecució dels seus objectius de negoci, amb l'objectiu de mantenir en tot moment l'equilibri entre rendibilitat i risc. Així mateix, el RAF permet fer un seguiment i control de totes les obligacions prudencials. En aquest marc s'expressen les polítiques, els processos de govern i els indicadors a través dels quals s'estableix, es comunica i es monitora l'apetit al risc de CriteriaCaixa.

S'han definit 15 indicadors (10 per al perímetre de gestió i 5 per al perímetre prudencial del Grup CriteriaCaixa), que s'emmarquen en el mapa de riscos identificats per CriteriaCaixa, d'acord amb la seva naturalesa de societat patrimonial de caràcter patrimonial.

Per als indicadors de gestió, el perímetre de referència en el RAF és el consolidat de CriteriaCaixa sense integrar-hi globalment CaixaBank, que coincideix amb el perímetre de gestió de riscos. Conseqüentment, aquest «perímetre de gestió» és el més apte i representatiu per a la gestió dels riscos d'una Societat. Aquest perímetre no es correspon ni amb els comptes consolidats públics ni amb els estats financers consolidats reservats, utilitzats a l'efecte de la consolidació prudencial.

D'altra banda, en els indicadors regulatoris s'utilitza el perímetre consolidat del Grup CriteriaCaixa, incloent-hi CaixaBank, per al còmput de límits de necessari compliment prudencial, atès que, malgrat que no és dins d'aquest «perímetre de gestió», la seva vulneració pot sotmetre CriteriaCaixa a restriccions addicionals en el desenvolupament de la seva activitat mentre que CriteriaCaixa estigui subjecta a la supervisió prudencial del BCE.

Per als indicadors del RAF s'han calibrat tres llistats diferents a través d'un sistema de semàfors d'alerta (objectiu: verd, alerta primerenca: ambre, i límit: vermell). Amb aquest calibratge s'aconsegueix un enfocament gradual que atorga a CriteriaCaixa més flexibilitat i capacitat de prevenció i reacció davant un escenari de crisi, i s'especifiquen els nivells de tolerància al risc assumibles per CriteriaCaixa.

Addicionalment, algunes de les mètriques del RAF han estat seleccionades com a indicadors de *Recovery Plan* (*recovery indicators*). Per a aquestes mètriques s'han definit els llistats de recuperació (semàfor negre) que, si s'activés, desencadenaria els processos de comunicació i de governança propis, d'acord amb la gravetat de les situacions definides.

La Subdirecció General Adjunta de Finances, Mitjans i Recursos Humans és l'encarregada de recopilar i consolidar informació i reportar-la al Comitè de Direcció. També s'encarrega de coordinar amb la Subdirecció General, responsable de l'Àrea

d'Inversions, i amb la Subdirecció General Adjunta de Gestió d'Actius, les mesures per gestionar els riscos de CriteriaCaixa.

El Comitè de Direcció rep i revisa la informació de la Subdirecció General Adjunta de Finances, Mitjans i Recursos Humans, i la fa arribar a la Comissió d'Auditoria i Control i al Consell d'Administració.

La Comissió d'Auditoria i Control té com a funció revisar el RAF enviat pel Comitè de Direcció i elevar la seva opinió al Consell d'Administració, que és l'òrgan responsable de l'establiment i l'actualització anual de l'apetit al risc, del seguiment continuat del perfil de risc i d'assegurar la consistència entre tots dos.

CaixaBank:

L'Entitat té nivells de tolerància al risc, englobats en el denominat marc d'apetit al risc (ja introduït en el Punt E.1, com a part integrant del seu Sistema de Gestió del Risc).

El marc d'apetit al risc de CaixaBank consta de declaracions qualitatives i quantitatives.

- Declaració d'Apetit al Risc, que transmet el perfil de risc objectiu mitjançant quatre dimensions clau:
  1. Protecció davant de pèrdues: L'objectiu de CaixaBank és mantenir un perfil de risc mitjà-baix i una adequació de capital còmoda.
  2. Liquiditat i finançament: Amb el propòsit de tenir una base de finançament estable i diversificada, es vol tenir la certesa d'estar permanentment en condicions de complir les obligacions i necessitats de finançament, fins i tot en condicions adverses de mercat.
  3. Composició de negoci: S'aspira a mantenir una posició de lideratge en el mercat de banca detallista i aconseguir una generació d'ingressos i de capital de manera equilibrada i diversificada.
  4. Riscos per a la franquícia: el Grup es compromet amb els estàndards més alts ètics i de governança en la seva activitat, fomentant la sostenibilitat i l'acció social responsable i vetllant activament per assegurar la seva pròpia excel·lència operativa.

Així mateix, hi ha declaracions de mínim apetit al risc, que inclouen, entre d'altres, el seguiment del risc fiscal com a part del risc legal i de compliment.

- Mètriques quantitatives, que es resumeixen en quadres de comandament:
  1. Mètriques primàries (Nivell 1), els l·lindars d'apetit i tolerància dels quals fixa el Consell d'Administració.
  2. Indicadors Complementaris (Nivell 2), de més detall, per desglossar o complementar la monitoració dels riscos que fa l'equip directiu i, en particular, el Comitè Global de Riscos.
- Palanques de Gestió (Nivell 3), per assegurar un trasllat coherent i eficaç a la gestió del negoci i els seus riscos. Plasmades a través de:
  1. Formació i comunicació
  2. Metodologies de mesurament i valoració de riscos
  3. Límits, polítiques i facultats en aprovació de noves posicions de riscos
  4. Incentius i nomenaments
  5. Eines i processos

Per a cadascuna de les dimensions clau definides, s'estableixen, addicionalment a les declaracions qualitatives, diverses mètriques quantitatives amb l'apetit que es pretén mantenir i els llindars de tolerància; això, juntament amb les palanques de gestió, permet direccionar el perfil de risc que pot assumir l'equip directiu.

Es fixen nivells d'"**Apetit**" i de "**Tolerància**" per a cadascuna de les mètriques a través d'un sistema de semàfors d'alerta:

- «Semàfor Verd»: objectiu de risc
- «Semàfor Ambre»: alerta precoç
- «Semàfor Vermell»: incompliment

Addicionalment, i per a una selecció de mètriques que també estan recollides en el *Recovery Plan* (presentat a continuació), s'ha definit un «Semàfor negre» que, si s'activés, desencadenaria uns processos de comunicació i de governança propis, d'acord amb la gravetat de les situacions definides.

Finalment, i en línia amb la Directiva 2014/59/UE, de 15 de maig de 2014, per la qual s'estableix un marc per a la reestructuració i resolució d'entitats de crèdit, CaixaBank manté actualitzat un «Pla de Recuperació» (*Recovery Plan*).

El Pla de Recuperació pretén facilitar la implantació de mesures de recuperació per part de l'Entitat, amb l'objectiu de restablir la seva posició financera després d'un deteriorament rellevant d'aquesta. El Pla de Recuperació pretén donar resposta a situacions de deteriorament greu de l'Entitat en termes de solvència i liquiditat. Per a tot el que fa referència a la gestió del Pla de Recuperació, s'ha creat el Comitè de Plans de Recuperació i Resolució (CPRR).

En el procés d'elaboració del Pla de Recuperació, el CPRR determina l'abast del Pla i les àrees implicades, en proposa l'actualització amb freqüència mínima anual d'acord amb la normativa aplicable i dirigeix el projecte, supervisant i controlant el procés d'elaboració, que correspon a l'Oficina del Projecte.

En el procés d'aprovació del Pla de Recuperació, el CPRR valida l'Informe proposat per l'Oficina del Projecte i l'eleva al Comitè de Direcció.

En relació amb els indicadors de recuperació, el CPRR revisa trimestralment l'informe que elabora l'Oficina del Projecte i l'eleva al Comitè de Direcció.

Amb això, s'assegura un procés integral de monitorització i escalat de potencials deterioraments en el perfil de risc de l'Entitat, i que regula la involucració oportuna i selectiva dels òrgans d'administració.

Finalment, en l'àmbit dels plans de resolució, el CPRR coordina les peticions d'informació de les autoritats de resolució nacionals (Banc d'Espanya / FROB) i europea (Junta Única de Resolució).

Per a més informació: Vegeu la Nota 3 dels Comptes Anuals Consolidats del Grup Criteriacaixa corresponents a l'exercici 2016.

E.5 Indiqui quins riscos s'han materialitzat durant l'exercici.

Els Riscos, identificats a través del Catàleg de Riscos Corporatiu, que classifica els Riscos per categories, incloent-hi els riscos de naturalesa fiscal, s'han detallat en el punt E.3; i l'eina integral (de gestió, control, etc.) i prospectiva és el Marc d'Apetit al Risc (descriu en el punt E.4). Durant el 2016 no hi ha hagut modificacions en els nivells de compliment/tolerància de les mètriques del Marc d'Apetit al Risc respecte a desembre 2015, i s'ha mantingut una de les mètriques en la zona d'incompliment.

En concret, l'alta litigiositat que estan havent d'afrontar les entitats financeres amb temes com les clàusules terra o la Llei 57/68 (bestretes a promotors) hi està tenint impacte, per bé que CaixaBank està prenent les mesures necessàries per mitigar els efectes relacionades amb ambdós temes.

Les iniciatives adoptades i els plans d'acció en curs han de permetre la reconducció dels nivells de risc als estipulats com a apetit de l'Entitat.

A títol informatiu, es resumeixen les xifres principals que han caracteritzat el risc de crèdit el 2016:

- Morositat. A 31 de desembre de 2016 els deutors morosos del Grup s'han situat en 14.754 milions d'euros (6,9%). A tancament de 2015 eren 17.100 milions (7,9%).
- La ràtio de mora de CaixaBank es compara molt favorablement amb la del sector privat resident del total del sistema, que ha passat del 10,1% (31 de desembre de 15) al 9,23% (31 de desembre de 16).
- Promoció immobiliària i actius adquirits en pagament de deutes. A 31 de desembre de 16, l'import brut del finançament destinat a la promoció immobiliària del Grup era de 8.024 milions d'euros (9.825 a 31/12/15) i el valor comptable net dels actius adjudicats en pagament de deutes (cartera disponible per a la venda) pujava a 6,3 milers de milions d'euros (7,3 milers de milions a 31 de desembre de 15).
- Per a la cobertura de la morositat, el Grup ha comptabilitzat el 2016 unes dotacions per a insolvències de 314 milions d'euros(*) (1.593 el 2015), descomptades les recuperacions. Incloent-hi aquestes dotacions, els fons totals per a insolvències de crèdit eren de 6.880 milions d'euros a tancament de 2016 (9.512 a tancament de 2015).
- Tot això culmina en un cost de Risc (*Cost of Risk*) del 0,46% el 2016 davant d'un 0,73% el 2015.

(*) En el quart trimestre de 2016 s'ha produït alliberament de provisions, entre d'altres, derivat de l'aplicació de la nova Circular 4/2016. La ràtio del cost del risc puja a 0,15%.

Funcionament dels sistemes de gestió i control

Malgrat que ha desenvolupat l'activitat en un entorn complex, la capacitat de generació de valor del Grup a llarg termini no s'ha vist afectada.

A això contribueix significativament l'adequat funcionament dels sistemes de gestió i control de riscos durant el 2016. S'ha informat de la seva evolució al Consell d'Administració del Grup.

E.6 Expliqui els plans de resposta i supervisió per als principals riscos de l'entitat.

El Consell d'Administració de Criteriacaixa monitora l'evolució de les seves participades i fa seguiment periòdic dels sistemes de control intern i gestió de riscos implantats a Criteriacaixa a aquest efecte.

Així mateix, la Comissió d'Auditoria i Control és l'encarregada de supervisar el procés d'elaboració i presentació de la informació financera regulada i l'eficàcia dels sistemes de control intern i de gestió de riscos de la Societat.

La Direcció de Criteriacaixa duu a terme un seguiment continuat de les participacions de manera individualitzada amb la finalitat de poder adoptar en cada moment les decisions més oportunes en funció de l'evolució observada i prevista dels mercats i de l'estratègia de Criteriacaixa. Així mateix, semestralment fa proves de deteriorament per a totes les seves participacions amb l'objectiu de registrar, si escau, la correcció valorativa corresponent.

Per assegurar que la cartera d'actius immobiliaris figura registrada d'acord amb el seu valor raonable en el balanç, la Direcció de Criteriacaixa utilitza models interns per determinar els ajustos sobre la valoració de referència atorgada en taxacions individuals completes o sobre el resultat de mètodes automatitzats de valoració. El procés de taxació es fa periòdicament; així, més de la meitat dels actius tenen taxacions amb una antiguitat inferior a un any i la resta no supera els dos anys, en gairebé la totalitat dels casos.

Criteriacaixa té equips especialitzats que fan un seguiment continuat de les operacions de les entitats participades, en major o menor mesura, segons el grau d'influència sobre l'entitat concreta, mitjançant l'ús de tot un seguit d'indicadors que són actualitzats periòdicament. Addicionalment, conjuntament amb la Direcció Corporativa de Gestió Global del Risc de CaixaBank, es fan mesuraments del risc de les inversions, des del punt de vista del risc implícit en la volatilitat dels preus de mercat utilitzant models VaR (*Value at Risk* o valor en risc) sobre el diferencial de rendibilitat amb el tipus d'interès sense risc, així com des del punt de vista de l'eventualitat de la fallida, aplicant models basats en l'enfocament PD/LGD.

El risc de tipus d'interès es manifesta principalment en la variació dels costos financers pel deute de Criteriacaixa. Amb l'objecte de mitigar aquest risc, la Direcció de Criteriacaixa avalua l'oportunitat d'entrar en contractes de permuta financera, tenint en compte els tipus d'interès presents i les expectatives d'interès futures. En aquest sentit, Criteriacaixa ha subscrit determinats contractes de permuta financera.

Tal com s'ha explicat en l'apartat E.4 anterior, hi ha un govern corporatiu en el marc del RAF en què es determinen les responsabilitats de supervisió i, si escau, d'actuació davant els riscos.

A fi de gestionar el risc de compliment normatiu, els òrgans d'administració i direcció impulsen la difusió i promoció dels valors i principis d'actuació inclosos en el Codi Ètic i en el Reglament Intern de Conducta en l'àmbit del Mercat de Valors, i tant els seus membres com la resta d'empleats i directius han d'assumir-ne el compliment com a criteri principal i orientador de la seva activitat diària.

Així mateix, el Consell d'Administració de Criteriacaixa va aprovar un Manual de Prevenció de Blanqueig de Capitals i Finançament del Terrorisme en què es recullen les obligacions establertes en la Llei 10/2010, de 28 d'abril, de Prevenció de Blanqueig de Capitals i Finançament del Terrorisme, així com en el Reial decret 304/2014, de 5 de maig, pel qual es crea el Reglament d'aquesta Llei. Finalment, el Consell d'Administració de Criteriacaixa va aprovar la Política de Gestió de Sancions i de Contramesures Financeres Internacionals i el Codi d'Ús dels Sistemes d'Informació el 30 de juliol de 2015.

Les consultes i denúncies sobre possibles incompliments del Codi Ètic, del Sistema de Control Intern sobre la Informació (SCIIF) i del Codi d'Ús dels Sistemes d'Informació es poden formular a través del canal confidencial de denúncies disponibles a la Intranet de la Societat per a tots els empleats.

L'Àrea d'Auditoria i Control Intern està desenvolupant el projecte de Mapa de Riscos Corporatius propis de Criteriacaixa. En concret, el Consell d'Administració va aprovar el 2015 el Mapa d'Activitats de Criteriacaixa, així com el catàleg de riscos que hi estan associats. El Catàleg de Riscos Corporatiu va ser actualitzat i aprovat el 29/07/2016 pel Consell d'Administració.

Grup CaixaBank:

Els principals riscos de l'Entitat són, com ja s'ha comentat anteriorment, els inclosos en el catàleg de riscos corporatiu.

Per a tots s'han establert clarament les responsabilitats de supervisió i, si escau, resposta dins el Marc d'Apetit al Risc.

El **Consell d'Administració** és l'òrgan responsable de definir i supervisar el perfil de risc del Grup, actualitzar anualment el marc i monitorar el perfil de risc efectiu.

La **Comissió de Riscos** assessora el Consell d'Administració sobre la propensió global de l'Entitat al risc, quant a la situació actual i a la previsible, i sobre les línies estratègiques en aquest àmbit.

El **Comitè Global del Risc** és un òrgan executiu que reporta directament a la Comissió de Riscos. Monitora amb periodicitat mínima mensual el compliment efectiu del marc. Si s'excedeixen els nivells establerts, s'adopten en la gestió les mesures necessàries per reconduir la situació.

Per atendre les necessitats d'informació, gestió i control dels òrgans abans esmentats, s'ha definit el sistema de *reporting* mínim següent:

- **Presentació mensual** en el **Comitè Global de Risc**, indicant tant la situació del mes/trimestre anterior com la tendència de les mètriques de primer i segon nivell. En el cas que els nivells de risc de primer nivell siguin superiors al llindar de:
  - **Apetit:** s'assigna un «semàfor ambre o alerta primerenca» a l'indicador, i es designa el responsable o Comitè directiu encarregats de preparar un pla

de resposta (denominats pla d'acció) per tornar a la zona «verda», amb indicació del calendari.

- Tolerància: s'assigna un «semàfor vermell», amb una explicació del motiu de la ineficàcia del pla d'acció anterior (si n'hi ha), així com una proposta d'accions correctives o mitigants per reduir l'exposició, que ha d'aprovar la Comissió de Riscos.
  - Informe d'indicadors de recuperació, enquadrat en el Pla de Recuperació (introduït a la resposta al punt E.4).
- **Presentació trimestral a la Comissió de Riscos**, sobre la situació, plans d'acció i previsions per a les mètriques de primer nivell.
  - **Presentació al Consell d'Administració amb periodicitat semestral**, sobre la situació, plans d'acció i previsions per a cadascuna de les mètriques de primer nivell.

En aquestes sessions, el Consell podria establir la modificació o actualització de les mètriques i dels llindars prèviament assignats.

Així mateix, i en cas que en algun dels riscos se superi el nivell de tolerància definit i això pugui suposar una amenaça per a la viabilitat del Grup, el Consell podria activar alguna de les accions establertes en el Pla de Recuperació.

Com a exemple de «Pla de Resposta», addicionalment al Pla de Recuperació explicat anteriorment, podem citar el «Pla de Contingència de Liquiditat», elaborat per la Direcció d'Anàlisi i Seguiment de Balanç i ratificat pel Consell d'Administració. Aquest Pla disposa de:

- Marc de Governança detallat en què es distingeixen les fases d'activació (definició i seguiment d'alertes, avaluació de l'impacte/escenari/severitat i activació formal del pla de contingència), execució (pla de comunicació, quantificació necessitats de liquiditat i mesures de liquiditat i plans d'acció) i cessament (avaluació d'alertes i límits i cessament);
- Inventari de mesures factibles a cadascun dels escenaris de crisi en què es valoren totes les mesures d'obtenció de liquiditat indicant per a cada escenari si aquesta és possible, el termini d'execució, el venciment de la font de finançament, el cost i la freqüència amb què es pot utilitzar i
- Descripció de plans d'acció en tres àmbits (comunicació, mercats majoristes i mercats detallistes) i en dos moments temporals (curt termini i llarg termini).

Addicionalment, en aquest Pla de Contingència de liquiditat s'expliquen les diferències entre aquest i el Pla de recuperació amb relació a la governança i la intensitat de la crisi.

Pel que fa al risc fiscal, s'emmarca dins de l'Estratègia Fiscal (que recull els seus principis tributaris estratègics) i de la Política de Control i Gestió del Risc Fiscal, ambdues aprovades pels Òrgans de Govern del Grup.

Així mateix, en compliment del compromís de CaixaBank en l'àmbit fiscal, el Consell d'Administració de CaixaBank va aprovar el 2015 l'adhesió de l'entitat al Codi de Bones Pràctiques Tributàries del Fòrum de Grans Empreses.

Les Unitats de Control que integren la segona i tercera línia de defensa, d'acord amb el Marc de Control Intern del Grup, són:

- **Control Intern de Riscos**
- **Control Intern d'Informació i Models Financers**
- **Compliment Normatiu**
- **Auditoria Interna**

Control Intern de Riscos

L'objectiu del departament de Control Intern de Riscos és unificar en un únic àmbit organitzatiu, dependent directament de la Direcció General de Riscos, les diverses funcions de segona línia de defensa en funcionament dins d'aquesta Direcció.

La direcció s'organitza en les següents funcions:

1) Control Intern de Risc Operacional i de Crèdit i Control de Mercats.

L'objectiu d'aquestes funcions és monitorar, com a segona línia de supervisió:

- La definició i implementació de processos d'acord amb les polítiques del banc en matèria de riscos, assegurant que la presa de riscos sempre es duu a terme dins del marc que han definit i amb un marc de control adequat.
- La consistència i efectivitat dels controls exercits des de la primera línia de defensa sobre els processos d'assumpció de risc per part de l'entitat.
- El seguiment i control dels riscos assumits, així com reportar-los recurrentment a, entre d'altres, les àrees de presa o gestió dels riscos, l'Alta Direcció i els comitès competents, així com a organismes de supervisió i terceres entitats.

2) Validació interna

La criticitat i importància del procés de gestió del risc i de la determinació del capital exigeix disposar d'entorns de control adequats que garanteixin la fiabilitat de les estimacions. A més, cal que l'entorn de control sigui suficientment especialitzat i que es faci de manera contínua en les entitats. En aquest sentit, la validació interna ha de complir les exigències regulatòries, i ha de representar un suport fonamental a la gestió del risc, en les seves responsabilitats d'emissió d'opinió tècnica i autorització a l'ús de models interns.

La normativa estableix la validació interna com un requisit ineludible previ a la validació supervisora que ha de dur a terme una unitat suficientment independent i especialitzada dins la mateixa entitat, amb funcions clarament establertes.

A CaixaBank, la funció de control de Validació Interna la desenvolupa Validació de Models de Risc, un departament especialitzat i independent la responsabilitat principal del qual és emetre una opinió tècnica sobre l'adequació dels models interns utilitzats a l'efecte de gestió interna o de caràcter regulatori del grup CaixaBank.

D'acord amb la missió, l'àmbit d'actuació de Validació de Models de Risc engloba els riscos de Crèdit, Mercat i Operacional a més del Capital Econòmic, i revisa els aspectes

metodològics, de gestió (usos dels models i eines de gestió, polítiques de risc, nivell de cobertura, controls, governança, implantació dels models en els processos de gestió) i la verificació de l'existència d'un entorn tecnològic amb la qualitat de dades suficient per donar suport a les necessitats dels models.

Control Intern d'Informació i Models Financers

L'objectiu del departament de Control Intern d'Informació i Models Financers és la supervisió dels riscos associats a la Direcció Executiva d'Intervenció, Control de Gestió i Capital i s'organitza en les funcions següents:

1) Sistema de Control Intern sobre la Informació Financera (SCIIF)

El SCIIF, com a part del Control Intern de l'Entitat, es defineix com el conjunt de processos que es duen a terme per proporcionar seguretat raonable respecte a la fiabilitat de la informació financera que l'entitat publica en els mercats. Està dissenyada d'acord amb el que estableix la Comissió Nacional del Mercat de Valors (CNMV) en el seu document «Control intern sobre la informació financera en les entitats cotitzades» (entitats emissores de títols admesos a cotització). Com a segona línia de defensa, supervisa que les pràctiques i els processos desenvolupats a l'Entitat per elaborar la informació financera en garanteixen la fiabilitat i conformitat amb la normativa aplicable. En concret, aquesta funció ha d'avaluar que la informació financera elaborada per les diverses entitats que constitueixen el Grup compleix amb els principis següents:

- a) Les transaccions, els fets i altres esdeveniments recollits per la informació financera efectivament hi són i s'han registrat en el moment adequat (existència i ocurrència).
- b) La informació reflecteix la totalitat de les transaccions, els fets i altres esdeveniments en els quals l'Entitat és part afectada (integritat).
- c) Les transaccions, els fets i altres esdeveniments es registren i valoren de conformitat amb la normativa aplicable (valoració).
- d) Les transaccions, els fets i altres esdeveniments es classifiquen, presenten i revelen en la informació financera d'acord amb la normativa aplicable (presentació, desglossament, i comparabilitat).
- e) La informació financera reflecteix, en la data corresponent, els drets i obligacions a través dels corresponents actius i passius, de conformitat amb la normativa aplicable (drets i obligacions).

A l'Informe Anual de Govern Corporatiu de l'exercici 2016 es presenta el detall d'aquesta funció, així com les activitats que s'han dut a terme en el període.

2) Intervenció

Amb l'objectiu de garantir la consecució de l'objectiu de seguretat raonable sobre la informació financera i comptable, el departament de Control Intern d'Informació i Models Financers compta amb la funció d'Intervenció, composta d'un equip d'especialistes comptables en determinades operatives de negoci, i la responsabilitat principal de la qual és assegurar la raonabilitat dels impactes comptables de les operatives de negoci en cada tancament comptable (individual i consolidat). Les seves funcions principals consisteixen en els aspectes següents:

- a) Intervenir el procés de tancament mensual per verificar la raonabilitat dels registres comptables que procedeixen de les aplicacions o apunts manuals, comprovar que hi ha inventaris que justifiquen els saldos comptables corresponents i denunciar les incidències perquè es corregeixin.
- b) Assegurar que els controls de la generació dels apunts comptables han funcionat correctament.
- c) Interactuar de forma regular amb l'àrea de negoci per anticipar impactes comptables potencials i oferir criteri davant de noves operatives, i per proposar millores en els seus processos i controls.
- d) Col·laborar amb l'àrea de negoci i amb Comptabilitat en l'anàlisi de canvis normatius que puguin afectar l'operativa de l'àrea, les seves aplicacions, o els seus registres comptables, en col·laboració amb el departament de Polítiques Comptables.

Actualment, la funció d'Intervenció cobreix, principalment, les operatives de negoci següents: inversió creditícia, riscos contingents, actius immobiliaris, comissions, divisa, sucursals internacionals, fiscal, contingències legals, despeses generals, tresoreria, passiu i titulitzacions.

3) Control Intern de Models de Planificació Financera (CIMPF)

Aquesta funció, creada fa poc, té per objectiu exercir el control intern de segona línia de defensa de les activitats desenvolupades per la Direcció Corporativa de Planificació i Capital, assegurar que hi ha polítiques i procediments adequats que es compleixen de manera efectiva i vetllar perquè hi hagi un Entorn de Control adequat i efectiu que mitigui els riscos associats a aquestes activitats. Així mateix, la funció està orientada a detectar si hi ha *gaps* de control, establir plans de remediació si n'hi ha i efectuar-ne el seguiment d'implantació. La funció s'ha organitzat partint d'un procés de validació fonamentat en dues visions:

- Validació amb visió «producte» de les activitats de la Direcció Corporativa (Pla Operatiu, Pla Estratègic, ICAAP, ILAAP, IRP, *Recovery Plan*, *Stress Test*...).
- Validació «en línia»: el procés de validació es fa en paral·lel a l'elaboració del producte, amb l'objectiu de tenir les conclusions abans de la presentació al Consell d'Administració.

Amb l'objectiu de mitigar els riscos, la funció CIMPF cobreix tant aspectes quantitius com qualitius. Els elements essencials del procés de validació global cobreixen les àrees de revisió següents:

- ✓ Entorn tecnològic i bases de dades utilitzades
- ✓ Metodologies i hipòtesis utilitzades
- ✓ Govern corporatiu
- ✓ Integritat de la documentació
- ✓ Integració en la gestió

Compliment Normatiu

L'objectiu de la funció de Compliment Normatiu és la supervisió del risc de compliment. L'Àrea de Compliment Normatiu supervisa el risc de compliment derivat de possibles deficiències en els procediments implantats, mitjançant l'establiment de controls de segon nivell dins del seu àmbit d'actuació (entre d'altres, a través d'activitats de *monitoring*, la revisió de procediments interns o l'anàlisi de deficiències detectades en informes d'experts externs, informes de les inspeccions dels organismes

supervisors, reclamacions de clients, etc.). En cas de detecció de deficiències, l'Àrea de Compliment Normatiu insta les àrees de gestió afectades que desenvolupin propostes d'accions de millora sobre les quals es fa un seguiment periòdic.

Així mateix, l'Àrea de Compliment Normatiu duu a terme activitats d'assessorament sobre les matèries de la seva competència i accions de formació i comunicació per potenciar la cultura del compliment a l'organització. Una altra activitat que desenvolupa és vetllar per les bones pràctiques en matèria d'integritat i normes de conducta, per a la qual cosa disposa, entre altres mitjans, del Canal confidencial de consultes i denúncies intern per a empleats implantat en l'entitat. Aquest Canal serveix, a més, per resoldre les denúncies relacionades amb les irregularitats de naturalesa financera i comptable que es puguin produir.

Finalment, cal destacar que l'Àrea de Compliment Normatiu és l'interlocutor, en matèries de la seva competència, dels principals organismes supervisors nacionals i internacionals i, si escau, coordina els requeriments que aquests organismes puguin remetre. Sobre totes aquestes activitats, l'Àrea de Compliment Normatiu fa el report periòdic a l'Alta Direcció, la Comissió d'Auditoria i Control i la Comissió de Riscos.

L'Àrea de Compliment Normatiu desenvolupa la seva activitat a través de 4 direccions: la direcció de Riscos Normatius, la direcció de Prevenció de Blanqueig de Capitals i Finançament del Terrorisme, la direcció d'Internacional i Grup i la direcció de Compliment en l'Àrea de Corporate & Institutional Banking - CIB.

Auditoria Interna

Auditoria Interna de CaixaBank desenvolupa una activitat independent i objectiva d'assegurament i consulta, concebuda per agregar valor i millorar les activitats. Contribueix a la consecució dels objectius estratègics del Grup CaixaBank i aporta un enfocament sistemàtic i disciplinat en l'avaluació i millora dels processos de gestió de riscos i controls, i del govern intern.

D'acord amb el model de control de 3 línies de defensa implantat a CaixaBank, Auditoria Interna actua com a tercera línia de defensa i supervisa les actuacions de la primera i segona línies.

Per a més informació: Nota 3 dels Comptes Anuals Consolidats del Grup CriteriaCaixa corresponents a l'exercici 2016.

F SISTEMES INTERNS DE CONTROL I GESTIÓ DE RISCOS EN RELACIÓ AMB EL PROCÉS D'EMISSIÓ DE LA INFORMACIÓ FINANCERA (SCIIF)

F.1. Entorn de control de l'Entitat: L'objectiu que es persegueix és facilitar al mercat informació dels mecanismes específics que l'Entitat ha habilitat per mantenir un ambient de control intern que propiciï la generació d'informació financera completa, fiable i oportuna (incloent-hi la que serveixi de punt de partida per elaborar-la), i que prevegi la possible existència d'irregularitats i les vies per detectar-les i posar-hi remei.

F.1.1. Quins òrgans i/o funcions són els responsables de: (i) l'existència i el manteniment d'un SCIIF adequat i efectiu; (ii) la implantació d'aquest sistema, i (iii) la seva supervisió.

Les entitats haurien d'incloure, en la contestació, informació sobre si el Consell d'Administració ha assumit formalment, per exemple a través del seu reglament, la responsabilitat última de l'existència i el manteniment d'un SCIIF adequat i efectiu, si aquest reglament i els Estatuts del Comitè d'Auditoria incorporen la responsabilitat de supervisar-lo, i si altres codis interns atribueixen a l'Alta Direcció la responsabilitat de dissenyar-lo i implantar-lo.

El Consell d'Administració de CriteriaCaixa, com a màxim Òrgan de Govern de la societat, és el responsable que hi hagi un SCIIF adequat i eficaç des de l'octubre de 2014.

La Comissió d'Auditoria i Control es responsabilitza, entre altres funcions, de:

- Supervisar l'eficàcia del control intern de la Societat, l'auditoria interna i els sistemes de gestió de riscos, així com discutir amb els auditors de comptes les debilitats significatives del sistema de control intern detectades en el desenvolupament de l'auditoria.
- Supervisar el procés d'elaboració i presentació de la informació financera regulada. En aquest sentit, la Comissió d'Auditoria i Control vetllarà per la seva eficàcia i obtindrà prou evidències del seu correcte disseny i funcionament.

La Subdirecció General Adjunta de Finances, Mitjans i Recursos Humans de la Societat és la responsable del disseny, implantació i funcionament del SCIIF.

Aquesta atribució de responsabilitats està recollida en la *Norma de caràcter intern «Sistema de Control Intern sobre la Informació Financera»*, aprovada per la Comissió d'Auditoria i Control i el Consell d'Administració, i que desenvolupa la Funció de Control Intern sobre la Informació Financera.

En relació amb la Norma interna del SCIIF, el Grup CaixaBank, com a part molt significativa de la informació financera del Grup CriteriaCaixa, té una Política «Sistema de control intern sobre la informació financera» i la Norma homòloga, aprovades el 2016 després de separar-les (prèviament només existia la Norma).

La Política SCIIF ha estat aprovada pel Consell d'Administració. S'hi descriuen les seccions més conceptuals del SCIIF, com ara la informació financera que

s'ha de cobrir, el model de control intern, la supervisió de la política, la seva custòdia i aprovació, etc.

D'altra banda, la Norma SCIIF ha estat aprovada pel Comitè de Direcció de l'Entitat. S'hi desenvolupa la Funció de Control Intern sobre la Informació Financera (d'ara endavant, CIIF) que és responsable de:

- Supervisar que les pràctiques i els processos desenvolupats en el Grup per elaborar la informació financera garanteixen la seva fiabilitat i la conformitat amb la normativa aplicable.

- Avaluar que la informació financera elaborada per les diferents societats que constitueixen el Grup compleix els principis següents:
  - i. Les transaccions, els fets i altres esdeveniments recollits per la informació financera efectivament hi són i s'han registrat en el moment adequat (existència i ocurrència).
  - ii. La informació reflecteix la totalitat de transaccions, fets i altres esdeveniments en què la Societat és part afectada (integritat).
  - iii. Les transaccions, els fets i altres esdeveniments es registren i valoren de conformitat amb la normativa aplicable (valoració).
  - iv. Les transaccions, els fets i altres esdeveniments es classifiquen, presenten i revelen en la informació financera d'acord amb la normativa aplicable (presentació, desglossament i comparabilitat).
  - v. La informació financera reflecteix, en la data corresponent, els drets i obligacions a través dels corresponents actius i passius, de conformitat amb la normativa aplicable (drets i obligacions).

Així mateix, la Norma regula les responsabilitats dels centres responsables comptables i de les àrees de negoci involucrades en l'elaboració de la informació financera. Les seves responsabilitats en aquesta matèria suposen la certificació, amb la periodicitat requerida, de l'execució efectiva dels controls clau identificats, així com la col·laboració en la identificació i formalització dels riscos, controls i activitats dels processos que afecten la generació de la informació financera.

Atesa la importància de CaixaBank en la generació de la informació financera consolidada de Criteriacaixa, diverses funcions relatives al SCIIF del Grup Criteriacaixa es troben subcontractades al Departament de Control Intern de la Informació Financera (d'ara endavant, CIIF), que depèn de la Direcció Executiva d'Intervenció, Control de Gestió i Capital de CaixaBank.

F.1.2. Si hi ha, especialment en el que fa referència al procés d'elaboració de la informació financera, els elements següents:

Departaments i/o mecanismes encarregats: (i) del disseny i revisió de l'estructura organitzativa; (ii) de definir clarament les línies de responsabilitat i autoritat, amb una distribució adequada de tasques i funcions, i (iii) del fet que hi hagi procediments suficients per difondre-ho correctament a l'Entitat, en especial, en el que fa referència al procés d'elaboració de la informació financera.

L'Entitat hauria d'informar de les principals característiques dels procediments de disseny, revisió i actualització de l'estructura organitzativa, de les línies de responsabilitat i autoritat i si s'han documentat i distribuït entre tots els que intervenen en el procés d'elaboració de la informació financera en l'Entitat i el seu grup consolidable.

La revisió i aprovació de l'estructura organitzativa i de les línies de responsabilitat i autoritat la duu a terme el Consell d'Administració de Criteriacaixa, a través del Director General, del Comitè de Direcció i la Comissió de Nomenaments i Retribucions.

En l'elaboració de la informació financera estan definides les línies d'autoritat i responsabilitat. Així mateix, es duu a terme una planificació exhaustiva, que preveu, entre altres qüestions, l'assignació de tasques, les dates clau i les diferents revisions que ha de fer cada un dels nivells jeràrquics. Tant les línies d'autoritat i responsabilitat com la planificació abans esmentada estan documentades i s'han distribuït entre tots els participants en el procés d'elaboració de la informació financera.

Cal destacar, així mateix, que totes les entitats del Grup Criteriacaixa que tenen implantat un model SCIIF actuen de manera coordinada.

Codi de conducta, òrgan d'aprovació, grau de difusió i instrucció, principis i valors inclosos (indicant-hi si hi ha mencions específiques al registre d'operacions i elaboració d'informació financera), òrgan encarregat d'analitzar incompliments i de proposar accions correctores i sancions.

En relació amb el codi de conducta, l'Entitat hauria d'incloure informació sobre la manera com el distribueix, si ha de ser subscrit formalment pels empleats i en què consisteix la formació sobre aquest codi.

Criteriacaixa disposa d'un **Codi Ètic** aprovat pel seu Consell d'Administració, que estableix els valors que específicament es pretén preservar i la manera en què l'empresa ha d'exercir la seva activitat societària professional, establint estàndards reforçats d'actuació als quals s'han d'ajustar totes les persones que prestin els seus serveis professionals a Criteriacaixa, siguin administradors, directius o empleats. El seu grau de difusió és universal a través de la Intranet corporativa. A més, tant el text inicial com les modificacions successives aprovades pel Consell d'Administració de Criteriacaixa són remeses a les persones subjectes al Codi Ètic, i se'n recull un comprovant de recepció. El Codi Ètic és subscrit per les noves incorporacions a la plantilla de Criteriacaixa.

Els estàndards reforçats de conducta de CriteriaCaixa són: el compliment normatiu, la prevenció de conflictes d'interès, la protecció dels béns i actius de la Societat, la preservació de la reputació corporativa, la promoció de la competència entre els proveïdors, l'excel·lència en l'exercici professional de les activitats encomanades, el treball en equip, la integritat mitjançant rigor en el control intern, la prevenció de pràctiques fraudulentes i la prohibició d'acceptar regals i obsequis, el compliment del protocol intern de relacions entre el Fundació Bancària "la Caixa" i les seves empreses dependents, d'una banda, i CaixaBank i les seves empreses dependents, de l'altra, i, finalment, la preservació de la confidencialitat. Així mateix, són valors de CriteriaCaixa el respecte per les persones, la seva dignitat i la seva diversitat, el respecte per les cultures i la contribució al progrés i el compromís amb la responsabilitat social i mediambiental.

Els empleats tenen a la seva disposició una via de comunicació d'incompliments i dubtes sobre el codi ètic que es gestiona internament, amb la qual cosa CriteriaCaixa garanteix la confidencialitat, la identitat del comunicant i la seva indemnitat.

A més, en compliment de la legislació aplicable en l'àmbit del Mercat de Valors per als emissors de valors, CriteriaCaixa disposa d'un **Reglament Intern de Conducta en l'Àmbit del Mercat de Valors (RIC)** que regula la conducta dels empleats, directius, membres del Consell d'Administració i determinats tercers que prestin serveis a l'entitat de manera que tots ells ajustin les seves actuacions a les normes de conducta que la Llei del Mercat de Valors, el Reglament 596/2014, del Parlament Europeu i del Consell, sobre l'Abús de Mercat i les seves disposicions de desplegament preveuen per als emissors de valors, fomentant així la transparència en els mercats i preservant, en tot moment, l'interès legítim dels inversors.

El seu grau de difusió és universal a través de la Intranet corporativa. A més, tant el text inicial com les successives modificacions aprovades pel Consell d'Administració de CriteriaCaixa com la que es va fer al novembre de 2016 es remeten a les persones subjectes i l'Òrgan de Seguiment en recull el comprovant de recepció.

Així mateix, CriteriaCaixa té un **Codi d'Ús dels Sistemes d'Informació** que va aprovar el Consell d'Administració al juliol de 2015 i que és aplicable a tots els directius i empleats.

Els objectius principals d'aquest Codi d'Ús dels Sistemes d'Informació són conscienciar i garantir el bon ús i seguretat dels mitjans tecnològics de l'Entitat i de la informació que contenen i gestionen. El Codi ha estat remès a tots els empleats i s'ha recollit un comprovant de la seva recepció. A més, està a disposició de tots els empleats de CriteriaCaixa de manera permanent a través de la intranet corporativa.

Durant el 2016 s'ha dut a terme formació presencial per a tots els empleats, a través de diverses sessions divulgatives del Codi.

Les comunicacions sobre possibles incompliments del Codi d'Ús dels Sistemes d'Informació o els dubtes que pugui suscitar la seva interpretació o aplicació es remeten al Director General.

El Codi conté regles clares per a un ús adequat i eficient de les comunicacions i de les eines informàtiques per garantir la qualitat, integritat, confidencialitat i inviolabilitat de la informació, respectant així també els compromisos assumits amb contraparts, clients, proveïdors i empleats.

Grup CaixaBank:

D'altra banda, atesa la rellevància del subgrup CaixaBank dins el Grup Criteriacaixa, cal destacar que CaixaBank disposa d'un Codi Ètic i Principis d'Actuació, aprovat pel Consell d'Administració, que estableix els valors i principis ètics que inspiren la seva actuació i que han de regir l'activitat de tots els empleats, directius i membres dels seus òrgans d'administració. El seu grau de difusió és universal a través de la Intranet corporativa. Així mateix, pot ser consultat pels accionistes, clients, proveïdors i altres parts interessades en la pàgina web de CaixaBank, a l'apartat de Responsabilitat Corporativa.

Els valors i principis d'actuació que recull el Codi són els següents: el compliment de les lleis, el respecte, la integritat, la transparència, l'excel·lència, la professionalitat, la confidencialitat i la responsabilitat social.

En relació amb la informació que l'Entitat facilita a clients i accionistes, el Codi Ètic estableix que aquesta informació ha de ser precisa, veraç i comprensible quant a les seves operacions, comissions i procediments per tal de canalitzar reclamacions i resoldre incidències. Així mateix, indica que es posarà a disposició dels accionistes tota la informació financera i corporativa rellevant, de conformitat amb la normativa vigent.

El Codi Ètic és subscrit per les noves incorporacions a la plantilla de CaixaBank.

L'anàlisi dels possibles incompliments i les propostes d'actuacions correctores i de sancions correspon al Comitè del Canal de Consultes i Denúncies, format per Compliment Normatiu, Secretaria General, Assessoria Jurídica i Recursos Humans. Complementàriament, i derivat de la normativa vigent, o bé mitjançant acords d'autoregulació impulsats per la Direcció i els òrgans de govern, hi ha altres normes que regulen la conducta dels empleats sobre matèries concretes. Aquestes són:

- I. Reglament intern de conducta en l'àmbit del mercat de valors (RIC).
- II. Codi de Conducta Telemàtic.
- III. Canal confidencial intern de consultes.

Totes i cadascuna d'aquestes matèries s'inclouen en la Formació Normativa de l'Entitat, i són d'obligada realització per part dels empleats. Per a la seva validació formal, cada treballador ha d'aprovar un test de coneixements en finalitzar el curs.

En concret, els cursos que hi ha avui dia són els següents:

- Curs sobre el Codi Ètic i el canal confidencial de consultes relatiu al Codi Ètic i al Codi de Conducta Telemàtica i el canal confidencial de denúncies. El curs, en format *e-learning*, té una durada aproximada d'una hora i mitja.
- Curs sobre Seguretat de la Informació, en què es proporcionen coneixements sobre les mesures i els criteris de protecció que cal adoptar sobre la informació, i el contingut del qual inclou les pautes d'actuació regulades en el Codi de Conducta Telemàtic. El curs, també en format *e-learning*, té una durada aproximada d'una hora.
- Addicionalment, l'Entitat disposa de dos cursos de formació en format *e-learning* en matèria del RIC (Reglament Intern de Conducta):
  - o Un d'adreçat a les persones adherides al Reglament i;
  - o un segon curs adreçat a la totalitat dels empleats, enfocat a la detecció i comunicacions d'operacions sospitoses d'abús de mercat, la política de conflictes d'interès i els deures generals en relació amb la informació privilegiada.

El 2016 s'ha convocat els nous empleats perquè facin aquests cursos.

Canal de denúncies, que permeti la comunicació al Comitè d'Auditoria d'irregularitats de caràcter financer i comptable, en addició a eventuais incompliments del codi de conducta i activitats irregulars en l'organització. Si és de caràcter confidencial, se n'ha d'informar.

Pel que fa a les principals característiques del canal de denúncies, l'Entitat hauria d'informar de les vies de comunicació en què es basa (telefònica, correu electrònic, correspondència escrita...) i com garanteix, si escau, la confidencialitat de les denúncies abans que siguin examinades pels membres del Comitè d'Auditoria.

Les comunicacions sobre possibles incompliments del Codi Ètic i del Sistema de Control Intern de la Informació Financera i de l'Ús de Sistemes d'Informació es remeten a través d'un canal confidencial de denúncies, disponible per a tots els empleats a la intranet de la Societat. Una vegada rebuda la comunicació, es tria un membre del Comitè de Direcció que investiga la comunicació, salvaguardant en qualsevol cas la confidencialitat del remitent. Finalitzada la investigació, es crea un comitè format, entre d'altres, pel Director General, sempre que els fets denunciats no afectin aquesta persona. En aquest cas, la persona afectada és substituïda pel següent Directiu de més alt rang en l'Entitat i que no estigui afectat per la comunicació. Aquest Comitè decideix sobre la procedència de les denúncies i, si escau, les actuacions que cal dur a terme respecte a aquestes.

Les comunicacions són personals i confidencials, i se salvaguarda la identitat del denunciador, que només és revelada als qui duguin a terme la investigació si és imprescindible i únicament amb l'autorització del denunciador. A més, es garanteix la indemnitat del denunciador, excepte en els casos de denúncia dolosa o de participació en els fets denunciats.

Les comunicacions sobre possibles incompliments del Reglament Intern de Conducta en l'àmbit del mercat de valors s'adreçaran a l'Òrgan de Seguiment del Reglament Intern de Conducta, compost per tres membres de Criteriacaixa designats pel Consell d'Administració. L'Òrgan de Seguiment és l'encarregat de fer complir les normes de conducta dels mercats de valors i les regles del mateix Reglament Intern de Conducta, interpretar-ne el contingut i instruir els expedients disciplinaris en cas d'incompliment.

En el cas de denúncies relacionades amb la informació financera i comptable se n'informa la Comissió d'Auditoria i Control.

Grup CaixaBank:

En el cas de CaixaBank, pel que fa a les característiques principals del canal de denúncies, l'entitat hauria d'informar de les vies de comunicació en què es basa (telefònica, correu electrònic, correspondència escrita...) i com garanteix, si escau, la confidencialitat de les denúncies abans que siguin examinades pels membres del comitè d'auditoria.

Les comunicacions sobre possibles incompliments del Codi Ètic i del Codi de Conducta, així com les denúncies relacionades amb possibles irregularitats relacionades amb la informació financera i comptable, s'han de remetre a l'Àrea de Compliment Normatiu a través del Canal Confidencial de Denúncies, implantat a CaixaBank a través de la Intranet i disponible per a tots els empleats. Aquesta àrea n'és responsable de la gestió, i la resolució de les denúncies és competència del Comitè del Canal de consultes i denúncies abans comentat i que, addicionalment, és l'encarregat d'informar la Comissió d'Auditoria i Control sobre les denúncies relacionades amb la informació financera i comptable, d'acord amb la normativa del SCIIF.

Es tracta d'un canal intern (exclusiu per als empleats) i visible (és accessible a través de diversos enllaços des de la Intranet de l'Entitat). Les comunicacions són personals i confidencials, i se salvaguarda la identitat del denunciador, que només serà revelada a les àrees que duguin a terme la investigació si és imprescindible i únicament amb l'autorització prèvia del denunciador. A més, es garanteix la indemnitat del denunciador, excepte en els casos de denúncia dolosa o de participació en els fets denunciats.

Cal destacar que durant el 2016 l'Entitat ha fet formació sobre l'existència i l'ús d'aquest canal.

Programes de formació i actualització periòdica per al personal involucrat en la preparació i la revisió de la informació financera, així com en l'avaluació del SCIIF, que cobreixin, almenys, normes comptables, auditoria, control intern i gestió de riscos.

Pel que fa als programes de formació i actualització, les entitats haurien de facilitar informació resumida sobre quines àrees de coneixement s'han cobert, així com altres dades rellevants de caràcter quantitatiu (com ara el nombre d'empleats que han rebut la formació, etcètera) o qualitatiu.

En el marc de la formació del Grup, durant l'exercici 2016 a Criteriacaixa s'han fet programes de formació per als empleats. S'han assolit 799 hores de formació tècnica, principalment de l'Àrea de Finances i Àrea d'Inversions, en temàtiques com control intern i gestió del risc, auditoria interna i tancament fiscal i comptable.

Cal destacar que, al desembre de 2016 es va llançar el curs de formació en línia en matèria de SCIIF per a 13 empleats de l'àrea de participacions bancàries i consolidació, que se sumen als 9 empleats que es van convocar al 2015 i als 43 del 2014.

Així mateix, la Subdirecció General Adjunta de Finances, Mitjans i Recursos Humans de Criteriacaixa està subscripta a diverses publicacions, revistes i webs d'àmbit Comptable/Financer, tant nacionals com internacionals, els continguts i comunicats de les quals es revisen periòdicament, per assegurar que en l'elaboració de la informació financera es consideren les novetats en aquesta matèria.

Grup CaixaBank:

CaixaBank i les seves societats filials vetllen per proporcionar un Pla de formació continuat en matèria comptable i financera, adaptat a cadascun dels llocs i les responsabilitats del personal involucrat en la preparació i la revisió de la informació financera.

Durant l'exercici 2016, la formació s'ha centrat, principalment, en les temàtiques següents:

- Comptabilitat
- Auditoria
- Control Intern
- Jurídica/Fiscal
- Gestió de Riscos
- Compliment Normatiu
- Riscos

Aquestes accions formatives s'han adreçat a persones que desenvolupen les seves funcions en la Direcció Executiva d'Intervenció, Control de Gestió i Capital, Direcció General Adjunta d'Auditoria, Control and Compliance, Morositat i Recuperacions i Riscos, així com als membres que formen l'Alta Direcció de l'Entitat. S'estima que s'han impartit prop de 3.670 hores en aquest tipus de formació.

Respecte a la formació sobre el SCIIF, cal destacar que en l'últim trimestre de 2016 s'ha relançat el curs de formació en línia sobre aquesta matèria. La convocatòria s'ha adreçat a 51 empleats d'Intervenció i Comptabilitat, Informació Corporativa i Control de Participades, Planificació i Capital i Riscos, entre d'altres, que se sumen als 81 que es van convocar l'any 2015, 64 el 2014 i 236 el 2013.

El curs, amb una durada aproximada de dues hores, té com a objectiu donar a conèixer als empleats que intervenen (directament o indirectament) en el procés d'elaboració de la informació financera la rellevància d'establir mecanismes que en garanteixin la fiabilitat, així com el seu deure de vetllar pel compliment de les normes aplicables. Disposa d'un primer bloc dedicat a la Normativa aplicable al SCIIF, i posa l'accent en la Guia de Recomanacions emesa per la CNMV el juny de 2010. Posteriorment hi ha un segon bloc, que aborda la metodologia implantada en el Grup CaixaBank per aconseguir els requeriments normatius vigents en matèria de SCIIF.

Així mateix, la Direcció Executiva d'Intervenció, Control de Gestió i Capital està subscripta a diverses publicacions, revistes i webs d'àmbit comptable/financer, tant nacional com internacional, amb uns continguts i comunicats que es revisen periòdicament, assegurant així que en l'elaboració de la informació financera es consideren les novetats en aquesta matèria.

En el marc del Pla Estratègic 2015-2018 de CaixaBank s'inclou com a element estratègic *«aconseguir ser líders en qualitat de servei i disposar de l'equip humà més preparat i dinàmic, a més de desenvolupar les capacitats professionals dels empleats de la Xarxa d'Oficines i dels Serveis Centrals»*.

El 2015 es va posar en marxa l'Escola de Riscos, en col·laboració amb l'Institut d'Estudis Borsaris (IEB), la Universitat Pompeu Fabra (UPF) i la Universitat Oberta de Catalunya (UOC). L'objectiu principal és donar suport a la formació de capacitats professionals crítiques, així com impulsar un model de descentralització en la gestió on cada vegada els empleats disposin de més facultats per a l'aprovació d'operacions d'actiu.

En relació amb la formació impartida pels Consellers i membres dels Òrgans de Govern principals de CaixaBank, durant l'any 2016 s'han impartit més de 30 sessions, de 2 hores cada una, de formació específica relacionada amb la gestió de riscos, auditoria interna i externa, instruments de capital, mercat de valors i negoci bancari, entre d'altres. Aquestes sessions s'han establert segons el perfil de cada conseller i els requeriments de formació més adequada que el Supervisor hagi estimat per a cadascun, i s'ha prestat una atenció especial als nous nomenaments.

A l'Entitat s'ha impartit **formació** i s'ha donat cobertura, entre altres continguts, a les normes comptables, auditoria, control intern i gestió de riscos, combinant la formació presencial amb la virtual. En aquest últim àmbit destaca la clara aposta de CaixaBank per la formació transversal a través de la **plataforma d'e-learning**, «Virtaula», on els empleats comparteixen coneixement.

F.2. Avaluació de riscos de la informació financera: L'objectiu és fer conèixer al mercat el grau de desenvolupament i sistematització del procés pel qual l'Entitat identifica les fonts i els riscos d'error o irregularitats en la informació financera. Les activitats associades a aquest component haurien de tenir en compte tant les transaccions rutinàries com les operacions menys freqüents i potencialment complexes.

F.2.1. Quines són les principals característiques del procés d'identificació de riscos, incloent-hi els d'error o frau.

En relació amb el procés d'identificació de riscos d'error o frau, les entitats haurien d'incloure en la resposta la informació que se sol·licita sobre el procés establert, sense que sigui necessari enumerar els riscos d'error o frau identificats.

Quines són les principals característiques del procés d'identificació de riscos, incloent-hi els d'error o frau, pel que fa a:

- Si el procés existeix i està documentat.
- Si el procés cobreix la totalitat d'objectius de la informació financera (existència i ocurrència; integritat; valoració; presentació, desglossament i comparabilitat, i drets i obligacions), si s'actualitza i amb quina freqüència.
- L'existència d'un procés d'identificació del perímetre de consolidació, tenint en compte, entre altres aspectes, la possible existència d'estructures societàries complexes, entitats instrumentals o de propòsit especial.
- Si el procés té en compte els efectes d'altres tipologies de riscos (operatius, tecnològics, financers, legals, reputacionals, mediambientals, etc.) en la mesura que afectin els estats financers.
- Quin òrgan de govern de l'Entitat supervisa el procés.

El procés seguit pel Grup CriteriaCaixa en relació amb la identificació de riscos és el següent:

1. Identificació de l'abast, que inclou la selecció de la informació financera, epígrafs rellevants i entitats del Grup que la generen, partint de criteris quantitatius i qualitatius. L'any 2016, aquesta activitat s'ha fet a principis d'any amb dades de tancament de desembre de 2015 i s'ha revisat a principis del segon semestre, amb dades de tancament de juny de 2016.
2. Identificació dels processos materials del Grup que intervenen directament i indirectament en l'elaboració de la informació financera.
3. Actualització del mapa de riscos de fiabilitat de la informació financera i identificació dels riscos que mitiga cada procés.
4. Documentació de les activitats de control existents per mitigar els riscos crítics identificats.
5. Categorització i valoració de riscos i controls. Permet valorar la criticitat de riscos i controls, per identificar, d'aquesta manera, el nivell de cobertura del SCIIF.
6. Avaluació contínua de l'eficàcia del sistema de control intern sobre la informació financera. Emissió d'informes.

Tal com s'indica en la Norma que desenvolupa la Funció de Control Intern sobre la Informació Financera, el Grup té una *metodologia per a la identificació de processos, àrees rellevants i riscos associats a la informació financera*, inclosos els d'error o frau.

La norma desenvolupa la metodologia d'identificació de les àrees materials i processos significatius de la informació financera relatives al procés d'identificació de riscos, mitjançant:

- L'establiment de pautes específiques pel que fa a responsabilitats i moment de la seva execució i actualització.
- l'establiment dels criteris que cal seguir i les fonts d'informació que s'hauran de fer servir en el procés d'identificació,
- l'establiment de criteris que cal seguir per identificar les societats filials rellevants per al SCIIF.

El procés d'identificació de riscos pren en consideració tant les transaccions rutinàries com aquelles menys freqüents i potencialment més complexes, així com l'efecte d'altres tipologies de riscos (operatius, tecnològics, financers, legals, reputacionals, mediambientals, etc.).

En particular hi ha un procés d'anàlisi, dut a terme per part de les diferents àrees que lideren les transaccions i operacions corporatives, operacions no recurrents o especials, en què s'estudien els efectes comptables i financers d'aquestes operacions, i els seus impactes es comuniquen oportunament.

La funció de CIIF revisa, amb una periodicitat mínima anual, tots els riscos definits de l'abast del SCIIF, així com les activitats de control dissenyades per mitigar-los. Aquest procés es fa en col·laboració amb les diferents àrees involucrades. No obstant això, si en el transcurs de l'exercici es posen de manifest circumstàncies que afectin l'elaboració de la informació financera, CIIF avalua l'existència de riscos que s'hagin d'afegir a aquells ja identificats. Els riscos es refereixen a possibles errors amb impacte potencial material, intencionats o no, en el marc dels objectius de la informació financera: existència i ocurrència; integritat; valoració; presentació, desglossament i comparabilitat, i drets i obligacions.

Així mateix, els òrgans de govern i la Direcció reben informació periòdica sobre els principals riscos en matèria d'informació financera, i la Comissió d'Auditoria i Control supervisa els processos de generació, elaboració i revisió de la informació financera basant-se en la feina d'Auditoria Interna, i en les opinions de l'Auditoria Externa i dels organismes supervisors.

D'altra banda, el perímetre de consolidació és avaluat amb periodicitat mensual per part de la Funció de Consolidació, integrada en l'Àrea d'Intervenció i Comptabilitat, per a tot el Grup consolidable, a través d'un contracte de serveis entre Criteriacaixa i CaixaBank.

F.3. Activitats de control: L'objectiu és facilitar al mercat un coneixement fonamentat de l'extensió de les activitats de control específiques que l'Entitat té implementades per mitigar els riscos d'error o irregularitats en la informació financera. L'experiència pràctica ha permès identificar com a àrees crítiques comunes: (i) els procediments de confirmació d'estimacions i judicis crítics; (ii) les funcions externalitzades en tercers, i (iii) la sistematització i la documentació dels procediments de tancament.

F.3.1. Procediments de revisió i autorització de la informació financera i la descripció del SCIIF, a publicar en els mercats de valors, indicant-ne els responsables, així com de documentació descriptiva dels fluxos d'activitats i controls (incloent-hi els relatius a risc de frau) dels diferents tipus de transaccions que puguin afectar de manera material els estats financers, incloent-hi el procediment de tancament comptable i la revisió específica dels judicis, estimacions, valoracions i projeccions rellevants.

La generació, elaboració i revisió de la informació financera és responsabilitat de la Subdirecció General Adjunta de Finances, Mitjans i Recursos Humans, que reclama de la resta d'Àrees i de les societats del perímetre de consolidació la col·laboració necessària per obtenir el nivell de detall suficient d'aquesta informació que es considera adequat. Criteriacaixa se serveix d'un contracte de serveis amb la Direcció Executiva d'Intervenció, Control de Gestió i Capital de CaixaBank per executar els processos de tancament consolidat del Grup Criteriacaixa.

La informació financera constitueix un element essencial en el procés de seguiment i presa de decisions dels màxims òrgans de govern i de Direcció de l'Entitat.

La generació i la revisió de la informació financera es fonamenten en uns mitjans humans i tècnics adequats que permeten al Grup facilitar informació precisa, veraç i comprensible de les seves operacions, de conformitat amb la normativa vigent.

En particular, el perfil professional de les persones que intervenen en el procediment de revisió i autorització de la informació financera és l'adequat, amb amplis coneixements i experiència en matèria de comptabilitat, auditoria i/o gestió de riscos. D'altra banda, els mitjans tècnics i els sistemes d'informació garanteixen, mitjançant l'establiment de mecanismes de control, la fiabilitat i integritat de la informació financera. Així mateix, la informació financera és objecte de supervisió per part dels diversos nivells jeràrquics de la Direcció Executiva d'Intervenció, Control de Gestió i Capital de CaixaBank i de la Subdirecció General Adjunta de Finances, Mitjans i Recursos Humans de Criteriacaixa, i de contrast, si escau, amb altres àrees del Grup. Finalment, la informació financera rellevant publicada en el mercat és examinada i, si escau, aprovada, per part dels màxims òrgans de govern del Grup.

Pel que fa a les activitats i controls relacionats directament amb transaccions que puguin afectar de manera material els estats financers, el Grup té establert un procés continu de revisió de la documentació i formalització de les activitats, dels riscos en què es pot incórrer en l'elaboració de la informació

financera i dels controls necessaris que mitiguin els riscos crítics, que permet assegurar que és completa i està actualitzada.

En aquest sentit, en la documentació dels processos crítics i les activitats de control es detalla la informació següent:

- Descripció dels processos i subprocessos associats.
- Descripció dels riscos d'informació financera juntament amb les seves assercions financeres i la possibilitat de risc per frau. En aquest sentit, cal destacar que els riscos es concreten segons categories de risc i models de risc que formen part del Mapa de Riscos Corporatiu del Grup.
- Activitats de control dutes a terme per mitigar el risc amb les seves característiques:
  - Importància: clau / estàndard
  - Finalitat: preventiu / detectiu / correctiu
  - Automatització: manual / automàtic / semiautomàtic
  - Freqüència: periodicitat de l'execució del control.
  - Evidència: evidència / prova del funcionament correcte del control.
  - Component COSO – Tipus d'activitat del control, segons classificació COSO (*Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission*)
  - Sistema: aplicacions o programes informàtics involucrats en el control.
  - Executor del control: persona responsable de fer el control.
  - Validador del control: persona que supervisa l'execució correcta del control.

Les activitats i els controls es dissenyen per garantir el registre, la valoració, la presentació i el desglossament adequats de les transaccions esdevingudes.

Com a part del procés d'avaluació del SCIIF Criteriacaixa disposa d'un Procés de certificació interna ascendent de controls clau identificats, que té com a objectiu garantir la fiabilitat de la informació financera coincidint amb la seva publicació al mercat. Per fer-ho, cadascun dels responsables dels controls clau identificats ha de certificar, per al període establert, l'execució eficaç dels controls. El procés es fa amb una periodicitat mínima trimestral, per bé que es fan certificacions *ad hoc* en els casos en què les activitats de control sobre la informació financera es fan en un període diferent.

El Subdirector General Adjunt de Finances, Mitjans i Recursos Humans de Criteriacaixa presenta al Comitè de Direcció i a la Comissió d'Auditoria i Control el resultat obtingut en el procés de certificació. Així mateix, remet aquest resultat al Consell d'Administració, perquè en tingui coneixement.

Durant l'exercici 2016, el Grup ha dut a terme amb periodicitat trimestral el procés de certificació, més la certificació d'alguns controls *ad hoc*, sense que s'hagin manifestat en cap d'ells incidències significatives que podrien afectar de manera material la fiabilitat de la informació financera.

Per la seva part, Auditoria Interna duu a terme funcions de supervisió segons el que es descriu en els apartats F.5.1 i F.5.2.

En l'elaboració dels estats financers s'utilitzen judicis, estimacions i assumpcions efectuats per l'Alta Direcció per quantificar actius, passius, ingressos, despeses i compromisos. Aquestes estimacions es fan en funció de la millor informació disponible en la data d'elaboració dels estats financers, tot emprant mètodes i tècniques generalment acceptats i dades i hipòtesis observables i contrastades.

Els procediments de revisió i aprovació dels judicis i estimacions han estat formalitzats mitjançant la Política de revisió i aprovació de judicis i estimacions, document que forma part de la Norma de caràcter intern sobre SCIIF, aprovada pel Comitè de Direcció i el Consell d'Administració.

En aquest exercici s'han abordat, principalment:

- El valor raonable de determinats actius i passius financers.
- El valor raonable dels actius, passius i passius contingents en el context de l'assignació del preu pagat en les combinacions de negoci.
- Les pèrdues per deteriorament de determinats actius financers, i del valor raonable de les garanties que hi estan associades.
- La valoració de les participacions en negocis conjunts i associades.
- La determinació dels resultats de les participacions en societats associades.
- La vida útil i les pèrdues per deteriorament d'altres actius tangibles i actius.
- La valoració dels fons de comerç i dels actius intangibles.
- Les pèrdues per deteriorament dels actius no corrents i grups alienables d'elements que s'han classificat com a mantinguts per a la venda.
- Hipòtesis actuàries utilitzades en el càlcul dels passius per contractes d'assegurança.
- Hipòtesis actuàries utilitzades en el càlcul de passius i compromisos postocupació.
- La valoració de les provisions necessàries per a la cobertura de contingències laborals, legals i fiscals.
- La despesa de l'impost de societats determinat sobre el tipus impositiu esperat a final d'any, i l'activació dels crèdits fiscals i la seva recuperabilitat.

F.3.2. Polítiques i procediments de control intern sobre els sistemes d'informació (entre altres, sobre seguretat d'accés, control i operació de canvis, continuïtat operativa i segregació de funcions) que suportin els processos rellevants de l'Entitat en relació amb l'elaboració i la publicació de la informació financera.

Els sistemes d'informació a què es refereix aquesta qüestió són aquells en què es basa la informació financera, i que s'utilitzen de manera directa quan es prepara, o que són rellevants en el procés o control de les transaccions que es reflecteixen en aquesta informació.

D'altra banda, les polítiques i els procediments a què es refereix la qüestió són aquells que estableixen com s'operen els sistemes i les aplicacions per tal de: (a) mantenir un control adequat sobre els accessos a les aplicacions i els sistemes; (b) establir els passos que cal seguir per assegurar que les noves aplicacions, o les actuals quan són modificades, processen les transaccions de manera adequada i faciliten informació fiable, i (c) establir mecanismes que permetin la recuperació de dades en cas que es perdin, així com donar continuïtat al procés i el registre de les transaccions quan es produeixi una interrupció dels sistemes operats habitualment.

Els sistemes d'informació que suporten els processos per a la generació de la informació financera estan subjectes a polítiques i procediments de control intern per garantir la integritat de l'elaboració i publicació d'aquesta informació.

En concret, el Grup disposa de les següents polítiques en relació amb:

Sistema de Gestió de Seguretat de la Informació: El Grup CaixaBank té un Sistema de gestió de la seguretat de la Informació (SGSI) basat en les millors pràctiques internacionals. Aquest SGSI ha obtingut i renovat anualment la certificació ISO 27001:2013 del The British Standards Institution (BSI). Aquest sistema defineix, entre altres polítiques, les d'accés als sistemes d'informació i els controls (interns i externs) que permeten garantir l'aplicació correcta de totes i cadascuna de les polítiques definides.

Continuïtat operativa i de negoci: El Grup CaixaBank disposa d'un Pla de Contingència Tecnològica per garantir la continuïtat dels serveis informàtics. S'han desenvolupat estratègies que permeten la recuperació de la informació en el mínim temps possible. Així mateix, CriteriaCaixa ha elaborat un Pla de Continuïtat de Negoci, la finalitat del qual és garantir la no interrupció de les operacions que donen suport als processos de negoci, davant un eventual incident o indisponibilitat greu. Aquest Pla es troba en procés de revisió i actualització.

Adicionalment, The British Standards Institution (BSI) ha certificat el compliment del Sistema de Gestió de la Continuïtat de Negoci del Grup de conformitat amb la Norma ISO 22301:2012. El certificat acredita:

- El compromís de l'alta direcció amb la Continuïtat de Negoci i la Contingència Tecnològica.

- La realització de les millors pràctiques respecte a la gestió de la Continuitat de Negoci i la Contingència Tecnològica.
- L'existència d'un procés cíclic amb la millora contínua com a meta.
- Que el Grup té implantat i operatiu un Sistema de Gestió de la Continuitat de Negoci i Contingència Tecnològica, d'acord amb normes internacionals de prestigi reconegut.

I aporta:

- Confiança als nostres clients, inversors, empleats i a la societat en general sobre la capacitat de resposta de l'Entitat davant d'incidents greus que afectin les operacions de negoci.
- Compliment de les recomanacions dels reguladors –Banc d'Espanya, MiFID, Basilea III– en aquesta matèria.
- Beneficis en la imatge i la reputació de l'Entitat.
- Auditories anuals, internes i externes, que comproven que el nostre sistema de gestió es manté actualitzat.

Govern de Tecnologies de la Informació (TI): El model de Govern de TI del Grup CaixaBank garanteix que els seus Serveis Informàtics estan alineats amb l'estratègia de negoci de l'organització i donen resposta als requisits regulatoris, operatius o del negoci. El Govern de TI constitueix una part essencial del govern en el seu conjunt i aglutina l'estructura organitzativa i directiva necessària per assegurar que TI suporta i facilita el desenvolupament dels objectius estratègics definits. El model de Govern ha estat dissenyat i desenvolupat seguint la norma ISO 38500:2008, tal com va certificar Deloitte Advisory, SL el juliol de 2014.

Aquest disseny dels serveis informàtics de CaixaBank dóna resposta a les necessitats del negoci, i garanteix, entre altres temes:

- Segregació de funcions;
- Gestió de canvis;
- Gestió d'incidents;
- Gestió de la qualitat TI;
- Gestió dels riscos: Operacionals, fiabilitat de la informació financera, etc.;
- Identificació, definició i seguiment d'indicadors (quadre de comandament);
- Existència de comitès de Govern, Gestió i Seguiment;
- Report periòdic a la Direcció;
- Controls interns severos que inclouen auditories internes i externes amb caràcter anual.

Així mateix, Criteriacaixa també disposa d'un model de Govern de TI que garanteix que els seus Serveis Informàtics estan alineats amb l'estratègia de negoci de Criteriacaixa.

F.3.3. Polítiques i procediments de control intern destinats a supervisar la gestió de les activitats subcontractades a tercers, així com d'aquells aspectes d'avaluació, càlcul o valoració encomanats a experts independents, que puguin afectar de manera material els estats financers.

En relació amb les activitats subcontractades a tercers, la informació s'hauria de referir a les encaminades a executar o processar transaccions que es reflecteixen en els estats financers, a supervisar-ne l'adequada execució o procés i altres activitats que siguin rellevants en el context del SCIIF de l'Entitat.

Respecte a les valoracions, judicis o càlculs fets per tercers, l'Entitat hauria d'indicar si hi ha procediments establerts per comprovar la capacitat i la independència del tercer i altres aspectes rellevants (mètodes emprats, principals hipòtesis, etcètera).

El volum de contractació i el nombre de proveïdors de CriteriaCaixa és poc significatiu en relació amb el total del Grup. L'activitat de CriteriaCaixa que té més intervenció de proveïdors externs correspon a l'activitat immobiliària.

En relació amb aquesta activitat, periòdicament es compara el valor net comptable dels seus immobles amb el seu valor recuperable. En la determinació d'aquest valor recuperable, els administradors consideren fonamentalment les taxacions efectuades per tercers experts independents. Per fer-ho el Grup CriteriaCaixa té una política corporativa que garanteix la competència professional, la independència i objectivitat de les agències de valoració externes, d'acord amb el que estableix la normativa, que requereix que les agències de valoració compleixin els requisits de neutralitat i credibilitat per tal que l'ús de les seves estimacions no menyscabi la fiabilitat de les seves valoracions.

Grup CaixaBank:

D'altra banda, el Grup CaixaBank, la importància del qual en relació amb el Grup és molt significativa, té una Política de Costos, Gestió Pressupostària i Compres que regula el Model de Gestió de la despesa en tot el seu cicle (Pressupostació, gestió de la demanda, negociació amb proveïdors, subministrament i facturació). Aquesta política es desenvolupa en una norma interna del Grup en què es regulen, principalment, els processos relatius a:

- L'elaboració, aprovació, gestió i liquidació del pressupost.
- L'execució del pressupost: compres i contractació de serveis
- El pagament de factures a proveïdors.

La majoria dels processos que s'estableixen entre les entitats del Grup i els seus proveïdors estan gestionats i informatitzats mitjançant aplicacions que recullen totes les seves actuacions, i és el Comitè d'Eficiència l'òrgan encarregat d'assegurar que l'execució material del pressupost s'efectua seguint la normativa.

Per garantir la gestió adequada dels costos, el Comitè d'Eficiència de CaixaBank delega en dues comissions:

- Comissió de Despeses i inversió (CDI): revisa i ratifica les propostes de despesa i inversió presentades per les àrees i filials a través de projectes,

qüestionant-ne la necessitat i raonabilitat a través d'una anàlisi de rendibilitat o d'eficiència per a l'Entitat.

- Mesa de compres: vetlla per la consecució del màxim estalvi en la contractació de béns i serveis, i fomenta la igualtat d'oportunitats entre proveïdors. Tal com s'indica en el Codi Ètic de l'Entitat, la compra de béns o la contractació de serveis s'ha de fer amb objectivitat i transparència, eludint situacions que puguin afectar l'objectivitat de les persones que hi participen. Per això, les modalitats de contractació acceptades per la Mesa de Compres són les subhastes i les peticions de pressupost. Serà obligatori haver acarat un mínim de tres ofertes de proveïdors.

El Grup CaixaBank disposa d'un Portal de Proveïdors que permet establir un canal de comunicació senzill i àgil entre proveïdors i empreses del Grup. Mitjançant aquest portal, les empreses subcontractades poden aportar tant la documentació imprescindible per optar a qualsevol procés de negociació com la documentació necessària en funció dels serveis una vegada contractats. D'aquesta manera, se segueix garantint el compliment de la normativa interna de Compres alhora que se'n faciliten la gestió i el control.

CaixaBank disposa d'una política d'externalització de Serveis que estableix el marc metodològic i els criteris a considerar en la subcontractació d'activitats per part de l'Entitat. La política determina els rols i les responsabilitats per a cada activitat i exigeix que les externalitzacions es valorin per la seva criticitat, definint diferents nivells de control i supervisió d'acord amb la seva classificació.

L'empresa de serveis professionals Deloitte Consulting, SLU va certificar el compliment del disseny i redacció del govern de l'externalització de conformitat amb la Norma ISO 37500:2014, que acredita:

- El compromís de l'Alta Direcció de CaixaBank amb el govern de l'externalització.
- La realització de les millors pràctiques respecte a la gestió de les iniciatives d'externalització.
- L'existència d'un procés cíclic de millora contínua.

La formalització d'aquesta política suposa:

- Confiança en els nostres clients, inversors, empleats i la resta de *stakeholders*, sobre el procés de decisió i control de les iniciatives d'externalització.
- Compliment de les recomanacions dels reguladors, com ara Banc d'Espanya, MiFID i Basilea III, en aquesta matèria.
- Beneficis en la imatge i la reputació de l'Entitat.

CaixaBank vetlla perquè la futura externalització no suposi una pèrdua de capacitat de supervisió, anàlisi i exigència del servei o activitat objecte de contracte. Quan es produeix una nova iniciativa d'externalització, se segueix el procediment següent:

- Anàlisi d'aplicabilitat del model d'externalització al proveïdor.
- Valoració de l'externalització.
- Contractació del proveïdor.

- Traspàs del servei al proveïdor extern.
- Seguiment i monitorització de l'activitat o el servei prestat.

Totes les activitats subcontractades disposen de mesures de control basades, fonamentalment, en indicadors de rendiment. Cada responsable d'una externalització a l'Entitat sol·licita al proveïdor l'actualització i el report dels seus indicadors, que són internament revisats de manera periòdica.

En l'exercici 2016, les activitats encomanades a tercers relacionades amb valoracions i càlculs d'experts independents han estat relacionades, principalment, amb:

- Determinats serveis d'auditories internes i tecnològiques.
- Determinats serveis de consultories financeres i de *business intelligence*.
- Determinats serveis de màrqueting i compres diverses
- Determinats serveis informàtics i tecnològics.
- Determinats serveis financers.
- Determinats serveis d'assessorament financer, fiscal i legal.
- Determinats processos relacionats amb recursos humans i compres diverses.
- Determinats processos relacionats amb els sistemes d'informació.

F.4. Informació i comunicació: La informació per desglossar ha de permetre al mercat saber si l'Entitat disposa de procediments i mecanismes per transmetre, al personal involucrat en el procés d'elaboració de la informació financera, els criteris d'actuació aplicables, així com els sistemes d'informació emprats en aquests processos.

F.4.1. Una funció específica encarregada de definir, mantenir actualitzades, les polítiques comptables (àrea o departament de polítiques comptables) i resoldre dubtes o conflictes derivats de la seva interpretació, mantenint una comunicació fluïda amb els responsables de les operacions en l'organització, així com un manual de polítiques comptables actualitzat i comunicat a les unitats a través de les quals opera l'Entitat.

Les entitats haurien d'indicar quin departament o àrea assumeix aquesta responsabilitat, quina posició ocupa en l'organització i si aquesta funció és exclusiva. Pel que fa al manual de polítiques comptables, l'Entitat hauria de completar la qüestió informant d'aspectes com ara: (i) amb quina freqüència s'actualitza; (ii) les característiques principals del procés, i (iii) quan s'ha produït la darrera actualització.

Des del punt de vista individual, la responsabilitat de la definició dels criteris comptables de CriteriaCaixa recau en la Subdirecció General Adjunta de Finances, Mitjans i Recursos Humans. Aquesta és l'encarregada de resoldre qualsevol qüestió comptable que presenti dubtes sobre la seva interpretació, o bé perquè es tracta d'una nova tipologia d'operació, o bé per qualsevol canvi normatiu. Així mateix, en el cas d'operacions singulars, es prepara documentació relativa a la seva anàlisi comptable. Addicionalment, hi ha una política d'Informació comptable accessible a la intranet de CriteriaCaixa.

Com que l'activitat bancària és la més representativa del Grup CriteriaCaixa pel fet de consolidar CaixaBank per integració global, la definició dels criteris comptables consolidats recau en l'Àrea d'Intervenció i Comptabilitat – Departament de Polítiques i Circuits Comptables, integrada en la Direcció Executiva d'Intervenció, Control de Gestió i Capital de CaixaBank.

Aquests criteris es determinen i documenten sobre la base de les característiques del producte/operació, definides per les àrees de negoci implicades, i de la normativa comptable que li és aplicable, i es concreta en la creació o modificació d'un circuit comptable. Els diferents documents que componen un circuit comptable expliquen el detall de tots els esdeveniments possibles pels quals pot transitar el contracte o l'operació i descriuen les principals característiques de l'operativa administrativa, la normativa fiscal i els criteris i normes comptables aplicats.

L'esmentat Departament de CaixaBank és l'encarregat de resoldre qualsevol qüestió comptable no recollida en un circuit o que presenti dubtes sobre la seva interpretació. Les altes i modificacions en els circuits comptables es

comunicuen immediatament a l'organització i la majoria es poden consultar a la intranet de CaixaBank.

Els criteris comptables a CaixaBank són actualitzats de forma contínua davant qualsevol nova tipologia de contracte o operació o qualsevol canvi normatiu. El procés es caracteritza per l'anàlisi de tots els nous esdeveniments que són comunicats al departament, i que puguin tenir impactes comptables, tant individualment com en l'elaboració de la informació consolidada. La revisió es produeix de manera conjunta entre les diferents àrees implicades en els nous esdeveniments. Les conclusions de les revisions efectuades es traslladen i s'implementen en els diferents circuits comptables i, en cas necessari, en els diferents documents que integren el conjunt de documentació comptable. La comunicació a les àrees afectades de CaixaBank es fa a través dels mecanismes existents, principalment a través de la Intranet i del manual de polítiques comptables.

Durant l'any 2016, igual que en els exercicis precedents, el Departament de Polítiques i Regulació Comptables de CaixaBank ha continuat fent, considerant un llinar de materialitat, una revisió de les polítiques comptables.

Addicionalment, el Departament s'ocupa de l'anàlisi i estudi de l'impacte comptable d'operacions singulars i del seguiment i desenvolupament normatiu *ex ante* i *ex post*. En aquest últim capítol, el departament té entre les seves responsabilitats fer la formació i actualització tècnica a les àrees afectades.

F.4.2. Mecanismes de captura i preparació de la informació financera amb formats homogenis, d'aplicació i utilització per totes les unitats de l'Entitat o del Grup, que facin de suport dels estats financers principals i les notes, així com la informació que es detalli sobre el SCIIF.

En relació amb aquesta qüestió, les entitats haurien d'informar de les característiques essencials de les aplicacions informàtiques emprades per les unitats que componen l'Entitat i el seu Grup, per tal de facilitar la informació que sustenta els estats financers, incloent-hi els utilitzats en el procés d'agregació i consolidació de la informació reportada per les diferents unitats.

El Grup disposa d'eines informàtiques desenvolupades internament, que assegurin la integritat i l'homogeneïtat en els processos de captura i elaboració de la informació financera. Així mateix, totes les aplicacions disposen de mecanismes de contingència tecnològica, de manera que s'assegura la conservació i l'accessibilitat de les dades davant qualsevol circumstància.

Cal destacar que CaixaBank està immersa en un projecte de millora de l'arquitectura de la informació comptable, que té per objecte l'increment en la qualitat, integritat, immediatesa i accés a les dades que proporcionen les aplicacions de negoci. De forma gradual, les diverses aplicacions informàtiques s'estan incloent dins de l'abast del projecte, que actualment ja integra una materialitat de saldos molt significativa.

A l'efecte d'elaborar la informació consolidada, el Grup fa servir, a través d'eines especialitzades, mecanismes de captura, anàlisi i preparació de les dades amb formats homogenis. Així mateix, el pla de comptes comptables, integrat en l'aplicació de consolidació, s'ha definit per complir els requeriments dels diferents reguladors.

En relació amb els sistemes utilitzats per a la gestió del SCIIF, el Grup té implantada l'eina SAP Governance, Risk and Compliance (SAP GRC), a fi de garantir-ne la integritat, reflectint de manera uniforme la totalitat de processos i subprocessos i associant-los als riscos i controls existents. L'eina suporta també, entre d'altres, el Mapa de Riscos Corporatiu (MRC) de CaixaBank i els Indicadors de Risc Operacional (KRI), responsabilitat de l'Àrea de Control Intern i de l'Àrea de Models de Risc de Crèdit, respectivament.

F.5. Supervisió del funcionament del sistema: La informació per desglossar hauria de permetre entendre com se supervisa el SCIIF, per tal de prevenir i resoldre deficiències en el disseny i el funcionament, així com per corregir les incidències o debilitats detectades. La informació per desglossar està relacionada amb la supervisió del SCIIF, que té com a responsable el Comitè d'Auditoria, i hauria de ser un reflex de les actuacions que s'hagin dut a terme durant l'exercici.

F.5.1. Les activitats de supervisió del SCIIF dutes a terme pel Comitè d'Auditoria, així com si l'Entitat té una funció d'auditoria interna que tingui entre les seves competències la de suport al Comitè en la seva tasca de supervisió del sistema de control intern, incloent-hi el SCIIF. Així mateix, cal informar de l'abast de l'avaluació del SCIIF duta a terme en l'exercici i del procediment pel qual l'encarregat d'executar l'avaluació comunica els seus resultats, si l'Entitat disposa d'un pla d'acció que detalli les eventuais mesures correctores, i si s'ha considerat el seu impacte en la informació financera.

Les activitats de supervisió del SCIIF es refereixen a les fetes pel Comitè d'Auditoria. L'Entitat hauria d'incloure, en la resposta, informació sobre si aquestes activitats inclouen (i) l'aprovació dels plans d'auditoria; (ii) la determinació de qui els ha d'executar; (iii) l'avaluació de la suficiència dels treballs efectuats; (iv) la revisió i l'avaluació dels resultats i la consideració del seu efecte en la informació financera, i (v) la prioritització i el seguiment de les accions correctores.

En relació amb la funció d'Auditoria Interna, s'hauria d'informar de la seva posició en l'organigrama, de les seves relacions de dependència, principals activitats que duu a terme i altres aspectes rellevants (recursos disponibles, exclusivitat en el desenvolupament de la funció, etcètera).

Les revelacions sobre l'abast de l'avaluació del SCIIF haurien de permetre saber fins a quin punt els diferents components de la informació financera publicada han estat supervisats en l'exercici i amb quina extensió (per exemple, si s'ha avaluat el procés d'identificació i avaluació de riscos d'error en la informació financera; si s'han avaluat les pràctiques sobre l'entorn de control i els controls

sobre els sistemes d'informació; si s'han revisat tant l'eficàcia del disseny com el funcionament efectiu del sistema, etcètera).

Sense perjudici de les funcions del Consell d'Administració en matèria de gestió i control de riscos, correspon a la Comissió d'Auditoria i Control supervisar el procés d'elaboració i presentació de la informació financera regulada i l'eficàcia dels sistemes de control interns i de gestió de riscos de la Societat, així com discutir amb els auditors de comptes les debilitats significatives del sistema de control intern en cas que es detectin en el desenvolupament de l'auditoria.

Aquestes funcions i activitats de la Comissió d'Auditoria i Control relacionades amb la supervisió del procés d'elaboració i presentació de la informació financera s'expliquen amb detall en l'epígraf F 1.1.

A més, la Comissió d'Auditoria i Control duu a terme, entre altres, les activitats següents:

- Aprovació del Pla Anual d'Auditoria Interna, avaluant que el seu abast sigui suficient per donar una cobertura adequada als principals riscos a què es troba exposada Criteriacaixa.
- La revisió i avaluació de les conclusions de les auditories efectuades i el seu impacte en la informació financera, si escau.
- El seguiment continuat de les accions correctores, considerant la prioritització atorgada a cadascuna.

Criteriacaixa i CaixaBank tenen les seves respectives Àrees d'Auditoria i Control Intern, la missió de les quals consisteix a assegurar la gestió i supervisió adequades del Marc de Control Intern del Grup.

Criteriacaixa:

En el cas de Criteriacaixa, la funció d'auditoria interna recau en l'Àrea d'Auditoria i Control Intern, que reporta funcionalment a la Comissió d'Auditoria i Control, i depèn administrativament de la Direcció General. Duu a terme la seva activitat sota els principis d'independència, objectivitat i confidencialitat, tal com recull la seva Norma Reguladora de la funció d'Auditoria Interna, aprovada per la Comissió d'Auditoria i Control.

La seva missió consisteix, d'una banda, a agregar valor i millorar l'efectivitat del sistema de control intern en les diferents àrees del Grup, contribuint a la consecució dels objectius del Grup i, de l'altra, a aportar un enfocament sistemàtic i disciplinat en l'avaluació i millora dels processos de gestió de riscos i controls, actuant com a tercera línia de defensa en el Marc de Control Intern del Grup Criteriacaixa.

Auditoria Interna es responsabilitza de:

- Dur a terme la seva actuació professional de conformitat amb les normes i els procediments d'auditoria generalment acceptats.
- Elaborar una planificació anual de les activitats d'Auditoria Interna, centrada en els riscos principals identificats dins el Grup Criteriacaixa. Presentar el Pla a la Comissió d'Auditoria i Control perquè en faci la revisió i, si escau, l'aprovi.

- Atendre els requeriments dels organismes reguladors o supervisors, i donar resposta a les sol·licituds *ad hoc* formulades pels òrgans de govern i/o l'Alta Direcció.
- Fer el seguiment de la implantació de les recomanacions formulades en els informes d'Auditoria.

En la realització dels seus treballs, Auditoria Interna de Criteriacaixa:

- Identifica els objectius del projecte de què es tracti.
- Analitza l'efectivitat dels controls establerts.
- Verifica el compliment adequat dels controls establerts.
- Identifica oportunitats de millora d'aquests controls.
- Comunica les seves conclusions a l'àrea auditada, a la qual demana una resposta sobre la conclusió.
- Emet un informe en què consten l'opinió i les recomanacions sobre el procés auditat.

Auditoria Interna de Criteriacaixa emet anualment un informe global en què s'inclou una avaluació del funcionament del SCIIF durant l'exercici que, juntament amb la revisió dels controls en auditories d'altres processos, permet concloure sobre l'estat del SCIIF en l'àmbit de Grup.

L'avaluació anual del SCIIF a 31/12/2016 s'ha centrat en:

- Revisió de l'aplicació del Marc de Referència definit en el document «Control Intern sobre la informació financera en les entitats cotitzades» promogut per la CNMV com un estàndard de bones pràctiques en la matèria.
- Verificació de l'aplicació de la metodologia recollida en la Norma de caràcter intern «Sistema de Control Intern sobre la Informació Financera» per garantir que el SCIIF en l'àmbit de Grup és adequat i eficaç.
- La valoració del funcionament del procés de certificació interna ascendent dels controls clau.
- L'avaluació de la documentació descriptiva dels processos, riscos i controls rellevants en l'elaboració de la informació financera.

Els resultats de l'avaluació del SCIIF es comuniquen a la Comissió d'Auditoria i Control, i a l'Alta Direcció. En els informes que contenen l'avaluació efectuada s'inclou un pla d'acció que detalla les mesures correctores, la seva criticitat per mitigar els riscos en la informació financera i el termini de resolució.

Grup CaixaBank:

En relació amb CaixaBank, la funció d'Auditoria Interna, integrada en la Direcció General Adjunta d'Auditoria, es regeix pels principis establerts en l'Estatut d'Auditoria Interna de CaixaBank, aprovat pel Comitè de Direcció i pel Consell d'Administració. La seva missió és garantir una supervisió eficaç del sistema de control intern mitjançant una avaluació continuada dels riscos i controls de l'organització i donar suport a la Comissió d'Auditoria i Control mitjançant l'elaboració d'informes i el report periòdic dels resultats dels treballs executats

Auditoria Interna de CaixaBank disposa d'auditors distribuïts en diversos equips de treball especialitzats en la revisió dels principals riscos als quals està exposada l'Entitat. Entre aquests equips hi ha la Direcció d'Auditoria Financera, Participades i Compliment Normatiu on hi ha un grup assignat a la supervisió

dels processos de la Direcció Executiva d'Intervenció, Control de Gestió i Capital, responsable de l'elaboració de la informació financera i comptable de l'Entitat. El Pla Anual d'Auditoria Interna inclou la revisió, en base plurianual, dels riscos i controls de la informació financera en tots els treballs d'auditoria on aquests riscos són rellevants.

En cada treball, Auditoria Interna de CaixaBank:

- Identifica els controls necessaris per mitigar els riscos associats a les activitats pròpies del procés revisat.
- Analitza l'efectivitat dels controls existents a partir del seu disseny.
- Verifica l'aplicació d'aquests controls.
- Comunica les conclusions de la revisió i emet una opinió sobre l'entorn de control.
- Formula recomanacions en les quals es proposen accions correctores.

Auditoria Interna de CaixaBank ha desenvolupat un programa de treball específic per a la revisió del SCIIF, que se centra en la revisió periòdica dels processos rellevants (transversals i de negoci) definits per l'equip CIIF (Control Intern sobre la Informació Financera), complementat amb la revisió dels controls existents en auditories d'altres processos. Actualment aquest programa de treball es complementa amb la revisió contínua de les evidències d'execució efectiva dels controls. Amb tot això, Auditoria emet anualment un informe global en el qual s'inclou una avaluació del funcionament del SCIIF durant l'exercici.

L'avaluació anual del SCIIF a 31/12/2016, s'ha centrat en:

- Revisió de l'aplicació del Marc de Referència definit en el document «Control Intern sobre la informació financera en les entitats cotitzades» promogut per la CNMV com un estàndard de bones pràctiques en la matèria.
- Verificació de l'aplicació de la Política «Sistema de Control Intern sobre la Informació Financera» i de la metodologia recollida a la mateixa Norma de caràcter intern per garantir que el SCIIF en l'àmbit de Grup és adequat i eficaç.
- La valoració del funcionament del procés de certificació interna ascendent dels controls clau.
- L'avaluació de la documentació descriptiva dels processos, riscos i controls rellevants en l'elaboració de la informació financera.

Adicionalment, en l'exercici 2016, Auditoria Interna de CaixaBank ha fet diverses revisions de processos que afecten la generació, elaboració i presentació de la informació financera, centrats en els àmbits financer i comptable, instruments financers, legal i de compliment normatiu, sistemes d'informació, i els negocis assegurador i mitjans de pagament, entre d'altres.

Els resultats de l'avaluació del SCIIF es comuniquen a la Comissió d'Auditoria i Control, i a l'Alta Direcció. En els informes que contenen l'avaluació efectuada s'inclou un pla d'acció que detalla les mesures correctores, la seva criticitat per mitigar els riscos en la informació financera i el termini de resolució.

- F.5.2. Si disposa d'un procediment de discussió mitjançant el qual l'Auditor de Comptes (d'acord amb el que estableixen les NTA), la funció d'Auditoria Interna i altres experts puguin comunicar a l'Alta Direcció i al Comitè d'Auditoria o Administradors de l'Entitat les debilitats significatives de control intern identificades durant els processos de revisió dels comptes anuals o aquells altres que els hagin estat encomanats. Així mateix, cal informar de si disposa d'un pla d'acció que tracti de corregir o mitigar les debilitats observades.**

L'Entitat hauria d'informar de si el Comitè d'Auditoria ha establert un procediment formal que asseguri la comunicació sobre les debilitats significatives de control intern als òrgans esmentats en la qüestió, així com si aquest procediment inclou l'avaluació i la correcció dels seus efectes en la informació financera.

El Grup disposa de procediments periòdics de discussió amb l'Auditor de Comptes. L'Alta Direcció està permanentment informada de les conclusions que s'assoleixen en els processos de revisió dels comptes anuals. L'auditor de comptes assisteix a la Comissió d'Auditoria i Control, en què informa tant del pla d'Auditoria com de les conclusions preliminars assolides abans de la publicació de resultats i de les conclusions finals abans de la formulació dels comptes, incloent-hi, si escau, les debilitats de control intern. Així mateix, en el marc de la tasca de revisió de la informació financera trimestral, s'informa la Comissió d'Auditoria i Control de la feina feta i les conclusions assolides.

D'altra banda, les revisions d'Auditoria Interna, en els diferents àmbits d'actuació, conclouen amb l'emissió d'un informe que avalua els riscos rellevants i l'efectivitat del control intern dels processos i les operacions que són objecte d'anàlisi; que identifica i valora les possibles debilitats i carències de control, i que formula recomanacions per a la seva esmena. Els informes d'Auditoria Interna es remeten a l'Alta Direcció i s'informa la Comissió d'Auditoria i Control de les conclusions principals de tots els informes. A més, hi ha un *reporting* recurrent a la Comissió d'Auditoria i Control a cadascuna de les seves sessions ordinàries sobre les activitats que ha desenvolupat l'àrea d'Auditoria Interna, amb informació específica sobre les debilitats significatives que s'han detectat en les revisions fetes en el període de *reporting*.

Auditoria Interna fa un seguiment continuat del compliment de totes les recomanacions emeses, amb especial èmfasi a les referides a debilitats de risc alt i crític, que es reporten periòdicament. Aquesta informació de seguiment, així com les incidències rellevants identificades en les revisions d'Auditoria es comuniquen a la Comissió d'Auditoria i Control i a l'Alta Direcció.

- F.6. Altra informació rellevant:** Les entitats, segons les seves circumstàncies particulars, han de desglossar en aquest apartat totes les informacions addicionals que considerin necessari facilitar per interpretar millor els mecanismes que componen el SCIIF, sempre que no estiguin ja recollides en la resposta a les qüestions anteriors.

N/A

F.7. Informe de l'auditor extern

- F.7.1. Si la informació del SCIIF remesa als mercats ha estat sotmesa a revisió per part de l'auditor extern, cas en el qual l'Entitat hauria d'incloure l'informe corresponent com a annex. En cas contrari, hauria d'informar-ne dels motius.**

Si l'apartat F de l'IAGC, relatiu a la descripció de les principals característiques dels sistemes interns de control i gestió de riscos en relació amb el procés d'emissió de la informació financera, ha estat revisat per l'auditor extern, d'acord amb la guia d'actuació professional establerta per les corporacions, l'informe es publicarà íntegrament com a annex a l'IAGC. En cas contrari, l'IAGC haurà de contenir una explicació de les raons que justifiquen que la informació relativa al SCIIF no hagi estat revisada per l'auditor.

Alternativament, en cas que l'auditor hagi fet una revisió de més abast sobre la base d'estàndards d'auditoria generalment i internacionalment reconeguts i utilitzant com a referència un marc de control intern generalment reconegut, que ofereixin un cert nivell de seguretat sobre el disseny i/o funcionament i/o eficàcia, del SCIIF (com, per exemple, l'informe a l'efecte del compliment de la Llei SOX als EUA), l'informe s'haurà de publicar, així mateix, com a annex a l'IAGC.

En aplicació de la recomanació inclosa en la Guia d'Actuació sobre l'Informe de l'Auditor referida a la informació relativa al Sistema de Control Intern sobre la Informació Financera de les entitats cotitzades, publicada per la Comissió Nacional del Mercat de Valors en la seva pàgina web, Criteriacaixa ha sotmès a revisió per part de l'auditor de comptes anuals el contingut de la informació relativa al Sistema de Control Intern de la Informació Financera. En l'informe resultant es conclou que, com a resultat dels procediments aplicats sobre la informació relativa al SCIIF, no s'han posat de manifest inconsistències o incidències que la puguin afectar.

L'informe s'inclou com a annex a aquest Informe Anual de Govern Corporatiu.

G ALTRES INFORMACIONS D'INTERÈS

- A.2: CriteríaCaixa té un únic accionista, per la qual cosa no pertoca emplenar aquest apartat.

C.1.3: El Sr. Fainé i el Sr. López Burniol van presentar la dimissió dels seus càrrecs de President i Membre del Consell d'Administració de Caixabank, SA, respectivament, el dia 30 de juny de 2016.

Pel que fa al Sr. García-Bragado, es fa constar que, amb data d'efecte 31 de desembre de 2016, d'una banda, va presentar la seva renúncia com a Vicepresident i Vicesecretari de la Fundació Bancària "la Caixa" i, de l'altra, va acceptar amb data d'efecte 1 de gener de 2017 el càrrec de Conseller de Caixabank, SA.

Quant al Banco Europeo de Finanzas, SA, on el Sr. Contreras és Conseller, es tracta d'una societat multigrup.

- C.1.4: Tal com es va exposar en l'Informe Anual dels exercicis 2015 i 2014, les dades que s'inclouen en l'apartat 2013 de la taula es refereixen als Consellers de la societat SERVIHABITAT XXI, S.A.U., llavors íntegrament participada per CRITERIA CAIXAHOLDING, SAU (ara denominada Critería Caixa, SAU). El desembre de 2013 SERVIHABITAT XXI, SAU i Critería Caixa, SAU es van fusionar. La societat absorbent va ser SERVIHABITAT XXI, SAU i la societat absorbida, CRITERIA CAIXAHOLDING, SAU (fusió inversa). La societat absorbent, SERVIHABITAT XXI, SAU, va adoptar la denominació social de la societat absorbida, que actualment és CRITERIA CAIXA, SAU. Per tant, la informació proporcionada pel que fa a l'exercici 2013 es refereix a SERVIHABITAT XXI, SAU.

El desembre de 2013, amb motiu de la fusió per absorció inversa, van cessar els membres del Consell d'Administració de la societat absorbent i es van nomenar nous Consellers de la societat els qui ocupaven aquest càrrec en la societat absorbida (l'antiga CRITERIA CAIXAHOLDING, SAU). Des d'aquell moment i fins al 26 de juny de 2014 sis (6) del total de vint (20) membres del Consell d'Administració eren dones, això és, un 30% del total. Cinc (5) del total de les sis (6) dones ocupaven el seu càrrec en representació del llavors accionista Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, "la Caixa" i eren, al seu torn, membres del Consell d'Administració d'aquesta entitat. El juny del 2014 aquestes cinc (5) Conselleres van cessar en el càrrec per haver cessat al seu torn del seu càrrec de Conselleres de Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, "la Caixa" en el marc de l'adequació de l'estructura del Grup de la Fundació Bancària "la Caixa" a la nova normativa de caixes d'estalvis i fundacions bancàries.

Durant el 2015, no es van produir variacions pel que fa al nombre de conselleres, per bé que el percentatge en el Consell d'Administració va variar amb motiu de la dimissió presentada per dos consellers. Durant el 2016, la situació s'ha mantingut sense canvis.

- C.1.6: Amb data d'efecte 30 de juny de 2016, el Sr. Gual, després de ser nomenat President de Caixabank, SA, va presentar la seva renúncia al càrrec de Director General de Planificació i Desenvolupament Estratègic de Critería Caixa, SAU. Així mateix es fa constar que, amb data d'efecte 1 de gener de 2017, el Sr. Bellavista va renunciar al càrrec de Subdirector General de Critería Caixa, SAU.
- C.1.10: Amb data d'efecte des del 18 d'octubre de 2016, el Sr. Alepuz va presentar la seva dimissió com a Secretari del Consell d'Administració.

- C.2.2: No hi ha comissió executiva o delegada. Tampoc no hi ha cap comissió estratègica i inversions ni cap altra comissió diferents de les d'Auditoria i Control i Nomenaments i Remuneracions.
- D.3 El 30 de maig de 2016, una vegada obtingudes totes les autoritzacions administratives preceptives i complertes les condicions previstes, es va perfeccionar l'acord de permuta entre Critería Caixa, SAU i CaixaBank, SA aprovat el 3 de desembre de 2015. D'aquesta manera, Critería Caixa va transmetre a CaixaBank, SA un nombre d'accions pròpies de CaixaBank, SA representatives d'aproximadament el 9,89% de seu capital social en aquell moment i un import en efectiu que va quedar fixat en 678 milions d'euros i, al seu torn, CaixaBank, SA va transmetre a CriteríaCaixa la seva participació a The Bank of East Asia, Limited, representativa d'aproximadament un 17,30% de seu capital social, i a Grup Financer Inbursa, SAB de CV, representativa d'aproximadament un 9,01% de seu capital social.
- En aquest Informe Anual de Govern Corporatiu es fa constar que tota la informació que conté sobre CaixaBank, pel que fa als processos de gestió de riscos i sistemes interns de control i gestió de riscos en relació amb el procés d'emissió de la informació financera de CaixaBank, ha estat elaborada partint d'informació proporcionada per aquesta entitat.

Aquest informe anual de govern corporatiu ha estat aprovat pel consell o òrgan d'administració de l'entitat, en la seva sessió de data 24/02/2017.

Indiqui els Consellers o membres de l'òrgan d'administració que hagin votat en contra o s'hagin abstingut en relació amb l'aprovació d'aquest informe.

Aquest informe anual de govern corporatiu ha estat aprovat per unanimitat.

INFORME D'AUDITOR REFERIT A LA "INFORMACIÓ RELATIVA AL SISTEMA DE CONTROL INTERN SOBRE LA INFORMACIÓ FINANCERA (SCIIF)" DE CRITERIA CAIXA, S.A.U. CORRESPONENT A L'EXERCICI 2016

Als Administradors de Criteria Caixa, S.A.U.,

D'acord amb la sol·licitud del Consell d'Administració de Criteria Caixa, S.A.U. (d'ara endavant, l'Entitat), i amb la nostra carta proposta de data 13 de desembre de 2016, hem aplicat determinats procediments sobre la "Informació relativa al SCIIF" adjunta a l'Apartat "Sistemes Interns de Control y Gestió de Riscos en relació amb el Procés d'Emissió de la Informació Financera (SCIIF)" de l'Informe Anual de Govern Corporatiu de l'Entitat corresponent a l'exercici 2016, en el qual es resumeixen els procediments de control intern de l'Entitat en relació amb la informació financera anual.

El Consell d'Administració és responsable d'adoptar les mesures oportunes per garantir raonablement la implantació, manteniment i supervisió d'un sistema de control intern adequat, com també del desenvolupament de millores de l'esmentat sistema i de la preparació i establiment del contingut de la informació relativa al SCIIF adjunta.

En aquest sentit, cal tenir en compte que, amb independència de la qualitat del disseny i operativitat del sistema de control intern adoptat per l'Entitat, en relació amb la informació financera anual, aquest només pot permetre una seguretat raonable, però no absoluta, en relació amb els objectius que persegueix, degut a les limitacions inherents a tot sistema de control intern.

En el curs del nostre treball d'auditoria dels comptes anuals, i d'acord amb les Normes Tècniques d'Auditoria, la nostra avaluació del control intern de l'Entitat ha tingut com a únic propòsit el fet de permetre'ns establir l'abast, la naturalesa i el moment de realització dels procediments d'auditoria dels comptes anuals de l'Entitat. En conseqüència, la nostra avaluació del control intern, realitzada a l'efecte d'aquesta auditoria de comptes, no ha tingut l'extensió suficient per permetre'ns emetre una opinió específica sobre l'eficàcia d'aquest control intern sobre la informació financera anual regulada.

A l'efecte de l'emissió d'aquest informe, hem aplicat exclusivament els procediments específics descrits tot seguit i indicats a la *Guia d'Actuació sobre l'Informe de l'auditor referit a la Informació relativa al Sistema de Control Intern sobre la Informació Financera de les entitats cotitzades*, publicada per la Comissió Nacional del Mercat de Valors en la seva pàgina web, que estableix el treball a realitzar, l'abast mínim del mateix, així com el contingut d'aquest informe. Com que el treball resultant dels esmentats procediments té, en qualsevol cas, un abast reduït i substancialment menor que el d'una auditoria o una revisió sobre el sistema de control intern sobre la informació financera, no expressem una opinió sobre la seva efectivitat, ni sobre el seu disseny i la seva eficàcia operativa, en relació amb la informació financera anual de l'Entitat corresponent a l'exercici 2016 que es descriu a la Informació relativa al SCIIF adjunta. En conseqüència, si haguéssim aplicat procediments addicionals als determinats per la citada Guia, o haguéssim realitzat una auditoria o una revisió sobre el sistema de control intern en relació amb la informació financera anual regulada, es podrien haver posat de manifest altres fets o aspectes sobre els quals els hauríem informat.

Així mateix, com que aquest treball especial no constitueix una auditoria de comptes ni es troba sotmès a la normativa reguladora de l'activitat d'auditoria de comptes vigent a Espanya, no expressem una opinió d'auditoria en els termes que preveu l'esmentada normativa.

Tot seguit s'esmenten els procediments aplicats:

1. Lectura i comprensió de la informació preparada per l'Entitat en relació amb el SCIIF – informació de desglossament inclosa a l'Informe de Gestió – i avaluació de si l'esmentada informació tracta la totalitat de la informació requerida que seguirà el contingut mínim descrit en l'apartat F, relativa a la descripció del SCIIF, del model de l'IAGC segons s'estableix a la Circular nº7/2015 de la CNMV de data 22 de desembre de 2015.
2. Preguntes al personal encarregat de l'elaboració de la informació detallada en el punt 1 anterior, per tal de: (i) obtenir una comprensió del procés seguit en la seva elaboració; (ii) obtenir informació que permeti avaluar si la terminologia utilitzada s'ajusta a les definicions del marc de referència; (iii) obtenir informació sobre si els procediments de control descrits estan implantats i en funcionament a l'Entitat.
3. Revisió de la documentació explicativa suport de la informació detallada en el punt 1 anterior, i que comprendrà, principalment, aquella directament posada a disposició dels responsables de formular la informació descriptiva del SCIIF. En aquest sentit, l'esmentada documentació inclou informes preparats per la funció d'auditoria interna, alta direcció i altres especialistes interns o externs en les seves funcions de suport a la Comissió d'Auditoria i Control.
4. Comparació de la informació detallada en el punt 1 anterior amb el coneixement del SCIIF de l'Entitat, obtingut com a resultat de l'aplicació dels procediments realitzats en el marc dels treballs de l'auditoria de comptes anuals.
5. Lectura d'actes de reunions del Consell d'Administració, Comissió d'Auditoria i Control i altres comissions de l'Entitat, a l'efecte d'avaluar la consistència entre els assumptes que s'hi empenen en relació amb el SCIIF i la informació detallada en el punt 1 anterior.
6. Obtenció de la carta de manifestacions relativa al treball realitzat adequadament signada pels responsables de la preparació i formulació de la informació detallada en el punt 1 anterior.

Com a resultat dels procediments aplicats sobre la informació relativa al SCIIF no s'han posat de manifest inconsistències o incidències que puguin afectar a la mateixa.

Aquest informe ha estat preparat exclusivament en el marc dels requeriments establerts per l'article 540 del Text Refós de la Llei de Societats de Capital i per la Circular nº7/2015 de data 22 de desembre de la Comissió Nacional del Mercat de Valors a l'efecte de la descripció del SCIIF als Informes Anuals de Govern Corporatiu.

DELOITTE, S.L.

Francisco Ignacio Ambrós

24 de febrer de 2017